ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
MARDI
1er FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·830 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.830

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ՏԱՒՈՍԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, ՀԱՊ–ի Մոսկուայի վեհաժողովէն ետք Տաւոսի վեհաժողովն ալ առիթ տուած է Ղարաբաղի մասին Ռ. Քոչարեան – Հ. Ալիեւ տեսակցութեան մը: Այս անգամ երկու նախագահները ղուխա – դվխի հանդիպում մը ունեցած են:

«Ֆայնէնշըլ Թայմզ» (Յունուար 29) կը տեղեկացնէ թէ երկու ղեկավարները հակառակ արիւնալի անցեալի մը, խօսած են հասարակաց լաւօր ապագայ մը կերտելու մասին: Վեհաժողովին ընթացքին Հ. Ալիեւ ծանրացած է կասպից ծովու քարիւղի ու կազի պաշարներուն այդ բարօրութեան բերելիք նպաստին մասին, իսկ Ռ. Քոչարեան զուշացուցած է արտաքին ուժերու միջամտութեան դէմ, ըսելով որ անոնք կրնան բարդացնել դէպքերու ընթացքը:

Ադրբեջանի ղեկավարը Ղարաբաղի մասին խօսելով յայտնած է թէ Հայերը մերժած են «խաղաղութեան խողովակաչար»ի մը իրենց առաջարկը որով կը նախատեսուէր քարիւղատարը անցընել Ադրբեջանէն ու Հայաստանէն: «Հայաստան պատասխանեց թէ քարիւղատարը հողով փոխանակելու մտադիր չէ» ըսած է Հայտար Ալիեւ:

Խօսելով երկու նախագահներու կիսապաշտօնական տեսակցութեան մասին, թերթը կ'ըսէ թէ Ռ. Քոչարեան այն տպաւորութիւնը գործեց թէ քայծանօթ էր Ալիեւի արտայայտած միտքերուն որոնց մասին վիճեցաւ, այսուհանդերձ յայտնելով որ պատրաստ է յետագայ բանակցութիւններու:

Նոյն հանդիպումին մասին թրքական մամուլը (Յունուար 29) կը դրէ թէ ի տարբերութիւն Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցածին, ան զետեղուեցաւ ԱՄՆ–ու եւ Թուրքիոյ ազդեցութեան չրջանակին մէջ: արդէն հանդիպումէն առաջ Թուրքիոյ վարչապետը Պ. Եճեվիթ անձնատրապէս տեսակցած էր Ռ. Քոչարեանի եւ Հ. Ալիեւի հետ:

Նոյն օրուան Հիւրրիյէթը կ'աւելցնէ թէ Հայաստանի նախկին նախագահ Լեւոն Տէր–Պետրոսեան և Հ. Ալիեւ եւս բաւական ժամանակ ի վեր Ուաշինկթընի եւ Անգարայի ջանքերով հանդիպումներ կ'ունենային Ղարաբաղի հարցին մասին ու քայլ առ քայլ կը յառաջանային դէպի լուծում: Այդ հոլովոյթը որ Ռուսաստանէն բոլորովին անկախ ընթացք մը ունէր, կը սպասուէր որ վերջնական փուլին յանդի ու համաձայնութիւն մը առորագրուի Օ–ԷՍ–Էհ–Ը–ի Պոլսոյ վեհաժողովին. սակայն Հայաստանի Նորհրդարանին պահանջը որուն ընթացքին վարչապետը սպասնուեցաւ, արգելք եղաւ այդ արդիւնքին: Տաւոսի մէջ ընդհատուած այդ հոլովոյթն էր որ վերսկսաւ ու «եթէ ճոր գրգռութիւններ չըլլան, յառաջիկայ շրջանին դրական զարգացումներ կ'ակնկալուին որոնք խոր ազդեցութիւն կ'ունենան Հայաստան – Ադրբեջան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն վրայ»:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ»ի նոր թերթը

Ի՞նչ նորութիւն՝ Օտեան, կարելի է ըսել, ինչպէս անցեալին բնորոշելու համար Ֆրանսացի մեծ թատերագիրը, կիթըի լսած էր՝ ի՞նչ նորութիւն՝ Մոլիէր:

Արդարեւ, այսօր ալ Օտեան հաճոյքով կը կարդացուի եւ այդ իսկ պատճառով կը հրատարակենք իր մէկ ուրիչ գործը, պոլսական կեանքէ՝

«ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՒՈՍ

«Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ ԿԸ ԾԱՌԱՅԷ» հարց կու տայ «ԼԸ ՄՈՆԴ»

Բուն հարցն է որ կուսակցական բոլոր անոնք որոնք մաս չեն կազմեր 1000 մեծահարուստ գործարարներու կամ պետական դեկավարներու որոնք ամէն տարի կը հաւաքուին զուիցերական այդ սիրուն քաղաքը, մտքերու փոխանակութիւն ունենալու եւ ղիւրար տեսնելու համար:

Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, ղվխաւորութեամբ Ժոզէ Պովէի, որ Սիաթթլէն ի վեր միջազգային համբաւի տէրացած է, 2000 ցուցարարներ կրցան մինչեւ Տաւոս հասնիլ եւ խանգարել մթնոլորտը: Թալանի տուին Մք. Տոնալտը որ քանքարը բաց մնացած էր եւ լոզունգ մըն ալ դրած՝ «think global, eat local» (համաշխարհային խորհեցէք, բայց, տեղական կերէք):

Ցուցարարները կը բողոքէին, այս անգամ ալ, ինչպէս Սիաթթլի մէջ, համաշխարհայնացման դէմ, որ իրականին մէջ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ամերիկայնացում:

Գլինթըն կը հասնէր Շաբաթ օր (Յունուար 29) եւ ժողովասրահ կը մտնէր խիստ պաշտպանութեան տակ: Նախորդ ժողովին, նախատեսուած էր որ 1999–ը տեսական դեռնի վրայ դէշ տարի մը պիտի ըլլայ, մինչ ճիշդ հակառակը պատահեցաւ եւ մանաւանդ Գլինթըն հպարտութեամբ կրնար պարծենալ այդ ուղղութեամբ, քանի Միացեալ – Նահանգները զգալի աճ մը արձանագրած են եւ միայն վերջին եռամսեայ աճը 5,8%–ի յաւելում մը ունեցած է: Այս մրցանիշը կարելի եղած է ձեռք ձգել չնորհիւ սակարանին եւ համացանցին: Գլինթըն իր ելոյթին մէջ, պաշտպանելով համաշխարհայնացումը, չեչաած է. – «Եթէ կ'ուզենք որ հանրային կարծիքը կողմնակից ըլլայ Առեւտուրի Համաշխարհային Կազմակերպութեան, պէտք է աւելի հաղորդակցութեան մէջ ըլլանք եւ վճարում ունենանք»: Ժ. Պովէի համար, Գլինթընի ճառը «պարապ բան մըն էր»:

Բայց, ինչպէս հարց կուտար նաեւ «Լը Մոնտ» (Յունուար 30) իր խմբագրականին խորագրով իսկ՝ Ի՞նչ բանի կը ծառայէ Տաւոս: Համաշխարհային ղեմատան նախագահն իսկ՝ ձէյմս Վոլֆընզոն չի վարանիր խօսելու «ամբողջական աղքատութեան» մասին, աւելին, «Հերըլտ Թրիպիւն»ի մէջ կը խոստովանի որ «համբողջական աղքատութիւնը կը ծաւալի» մինչ նոյն համեմատութեամբ համաշխարհային առեւտուրի ծաւալումէն, հարստութիւնները կը դիզուին. – Եւ «Լը Մոնտ» կ'եզրակացնէ.– Ի՞նչպէս առաջքն առնել ընկերային պատակոումին, աւելի լաւ բաշխել համաշխարհայնացումին պտուղները: Ցորումբ, այլապէս, հարուստներու մէջեւ հաճելի խօսակցութիւն մը կը մնայ»:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ, ընկերային դեռնի վրայ, տպնապալի չաբաթ մը սկսաւ Յունուար 31–ին: Նախ, բեռնաւարորդներն են որոնք ամբողջ երկրին մէջ, իրենց բեռնակառքերով պատուարներ կը հաստատեն: Իրենց բողոքը կը վերաբերի 35 ժամերու կիրարկումին եւ 13–րդ ամսուան մը վճարումին բոլորին համար: Փետրուար 1–ին, հանրային փոխադրութեանց (մեթրօ, հանրակառք) գործադուլը որ սկսած էր նախորդ օրը 18 քաղաքներու մէջ, կը հասնէր այլ քաղաքներ եւ Փարիզ: Յաւելեալ, երկաթուղիի Բանուորական Ուժ (ԷՖ–Օ) սենտիքան ալ գործադուլի հրաւիրած էր Յունուար 31 ժամը 20-էն, Փետր· 2, ժամը 6: Այս ամբողջէն զատ, կայ նաեւ հիւանդանոցներու պարապան: Գործադուլի չարժումը չի դադրիր եւ նոր ցոյցեր նախատեսուած են Փետր· 2–ին համար: Գալով թղթատարին, չաբաթնէ–ի վեր է արդէն որ գործադուլի չարժումներ կան եւ ցրուումի անկանոնութիւնները կը ծաւալին:

ՍԹՈՒՀՈԼՄԻ ՄԷՋ, վերջ գտած է Ողջակիզման ժողովը, որու չէր հրաւիրուած Հայաստան, բայց կը մանակցէր Թուրքիան յատուկ պատուիրակութեամբ մը, զոր կը գլխաւորէր պետական նախարար մը: Ժողովին, որու չէ հրաւիրուած Հայաստան, կը մանակցէին 46 երկիրներէ եկած 700 պատուիրակներ եւ 600 լրագրող: Շահեկան խօսքերէ անդին, վճռական ոչինչ ըսուած է. միայն Խրայէլացիք եւ Ամերիկացիք պահանջած են որ այդ չրջանի արխիւները ամբողջովին բացուին, ինչ որ գլխաւորաբար ակնարկութիւն մըն էր Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի: Ժողովին դացած էին Ժոսփէն, Պարաք, Հաւէլ, Շրէօտէր, Էլի Վիզէլ եւ այլն, եւ այլն: Հայ Դատի Յանձնախումբը հաղորդագրութիւն մը հրատարակած է այս առթիւ, ուր իր զարմանքը կը յայտնէ ի տես թրքական իշխանութեանց լրբութեան, որոնք նոյնիսկ պատուիրակութիւն մը կը ղրկեն, երբ Թուրքիա 85 տարի է ժխտողական քաղաքականութիւն մը կը վարեն: Կ'ողջունէ Ժոսփէնի խօսքը որ կոչ ըրած է՝ «յիշողութեան պարտականութեան» մը:

ՎԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ, Լիբանանի նախկին նախարարը որ ձերբակալուած էր եւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱՀԱԶԱՆԳ ՀԱՑԱՍՏԱՆ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՑ

Լուրերու «էնթէրֆաքս» գործակալութեան մէկ հաղորդումին համաձայն պատուիրակութեան խառատղն միջոցներ ձեռք առնուած են Հայաստան – Թուրքիա սահմանին վրայ, այն վախով որ այդ ճամբով օժանդակութիւն կ'ըլլայ Չէչէններուն: Հայաստանի ռուսական խարիսխներուն հրամանատարը յայտնած է թէ հրահանգը ստացած են ուղղակի Վլ. Պուտինէն: Իր կարծիքով վախ կայ նաեւ որ Չէչէնները ահաբեկչական գործողութիւններու դիմեն Ռուսաստանի ու նաեւ Հայաստանի մէջ: Նախազգուչական նման քայլեր առնուած են նաեւ Իրանի սահմանին վրայ:

«ՀԱՅԵՐԸ ՆՈՐԻՆ ՀԱՄԲԵՐԱՏԱՐ ԵՆ»

Այսպէս խորագրած է քրտական օրաթերթը «Էօզկիւր փոլիթիքա» (Յունուար 29) լուրը թէ կրօնամոլ տարրերու զոհերու յուզարկաւորութիւնը նոր առիթ եղած է Հայերու հանդէպ տեղ վերագրումներու: Հիպոլլահի զոհերէն իմամի մը թաղման արարողութեան թափառուսի միւֆթիին ակնարկելով ոճրագործներուն, ըսած է· «կրնանք ըսել թէ ասոնք միայն Հայերու գործակատարներ կրնան ըլլալ»:

Պոլսոյ պատրիարքը Մեսրոպ Արք· դերասար հակազդած է միւֆթիին արտայայտութեան, յայտնելով որ լուսամիտ կրօնաւորի մը անդթարար ապտնութիւնը դատապարտելի արարք է ու բոլորէն մերժելի, ինչպէս՝ չարչարանքը, ահաբեկչութիւնը, անարդարութիւնը, խտրականութիւնը: Ու նման առիթով մը բոլորովին անտեղի կերպով Հայերու ուղղուած վարկաբեկիչ խօսքերը որոնք արձագանգ դտած են լրատուիւններու մէջ ալ, խոր վրդովում պատճառած են երկրին Հայ համայնքին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2, ԺԱՄԸ 6: ԱՅՍ ԱՄԲՈՂՋԷՆ ԶԱՏ, ԿԱՅ ՆԱԵՒ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՊԱՆ: ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՉԱՐԺՈՒՄԸ ՉԻ ԴԱԴՐԻՐ ԵՒ ՆՈՐ ՑՈՅՑԵՐ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԱԾ ԵՆ ՓԵՏՐ· 2–ԻՆ ՀԱՄԱՐ: ԳԱԼՈՎ ԹՂԹԱՏԱՐԻՆ, ՉԱԲԹՆԵ–ՐԷ Ի ՎԵՐ Է ԱՐԴԷՆ ՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՉԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԿԱՆ ԵՒ ՑՐՈՒՄԻ ԱՆԿԱՆՈՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԱՀԱՒՈՐ ՍՊԱՆԴ

Լոռիի մարզի Վահագն գիւղին մէջ, Յունուար 28–ին յայտնաբերուած են ատրճանակով սպաննուած Սերխոժա Կախեանի (46 տարեկան), իր կնոջ՝ Անահիտ Ներսիսեանի (46 տարեկան), մօր՝ Մարուկ Կախեանի (75), աղջկան՝ Արեւիկ Կախեանի (25), հարսին՝ Կարինէ Յարութիւնեանի (21) ու 1998 եւ 1999 թուականներու ծնունդ երկու թոռներուն՝ Արամի եւ Աչխէնի դիակները:

Դէպքի վայր փութացած են Ներքին նախարար Հ. Յարութիւնեան եւ գլխաւոր դատախազ Բ. Նազարեան: Սոեղծուած է քննիչ խումբ մը բացայայտելու համար յանցագործութեան պարագաները եւ հեղինակները:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (31 Janvier)

Sens poétique

VARDAN MAMIKONIAN

«Փիկառօ»ի դժուարահամ քննադատը՝ Փիէր Փըթի, հետեւեալ տողերով կ'անդրադառնայ Վարդան Մամիկոնեանի մասին, Յունուար 28–ի ունկնդրութեան առթիւ:

Depuis sa victoire aux premiers «Masters» de Monte-Carlo, Vardan Mamikonian poursuit un peu partout dans le monde une belle carrière qui est la naturelle rançon de son très grand talent. Il est dommage que la France ne l'entende pas plus souvent, car il est vraiment de ceux qui comptent parmi les grands pianistes actuels. L'autre soir, à la salle Gaveau, il a amplement confirmé tout le bien que je pensais de lui. Car, tout en faisant preuve d'une impeccable technique, il l'a mise au service d'un sens poétique qui a été comme le fil d'Ariane de tout son beau récital.

La «Sonate n° 3» de Beethoven, en ut majeur, nous a offert l'émotion vraie d'un superbe mouvement lent comme l'humour d'un finale rebondissant. Quant à Prokofiev, loin d'être le prétexte à se livrer à des éclats de percussion, il devient, sous les doigts de Mamikonian, un étonnant vivier de vraie poésie. Utilisant «en douceur» toute sa palette sonore, Vardan Mamikonian nous a fait rêver d'un monde enchanté. Avec Debussy, c'est le triomphe d'un toucher racé, divers et subtil, qui recrée avec bonheur les atmosphères voulues par l'auteur.

Enfin, «Ondine», «Le Gibet» et «Scarbo», de Ravel: trois expressions, trois climats, une réussite totale pour ce très grand artiste.

P-Pt

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԷՆԻՍ

ԱՂԱՍԻ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Աւստրալիոյ թէնիսի բաց մրցաշարքի բաժակին տիրացաւ Անարէ Աղասի: Աւարտական մրցումին ան յաղթեց ռուս եւ· Քաֆելնիկովի 3 – 1, սէթերու հետեւեալ արդիւնքներով.– 3–6, 6–3, 6–2, 6–4:

***

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱ. ԽՈՒՄԲԵՐ

Պուշ–տիւ–Ռոնի Շրջան
ՀՄԸՄ Արծիւ – ՍԷՆ–կապրիէլ 1 – 2

Բազմաթիւ մրցումներ յետաձգուեցան դաշտերու անյարմար վիճակին հետեւանքով:

ՄԵՐ ԴԱՐԸ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1931։ *Ինը տարի հազիւ անցած, հայ մտքի զարթնումի եւ նորոգումի կոչը նորէն կը հնչէր, այս անգամ Փարիզէն, ուր ապաստան գտած էին եղեռնէն վերապրած տաղանդաւոր երիտասարդներ։ «Մենք»եան չարժումն էր որ կը շրթայարձակէին Նիկողոս Սարաֆեան, Շահան Շահնուր, Վազգէն Շուշանեան, Բիւզանդ Թօփալեան, Շաւարշ Նարդունի եւ տասը այլ գրագէտներ։ Այս անգամ չկայ հոչակագիր, տարբերելու համար նախորդներէն։ Յարձակում երկու ճակատի վրայ – հիներուն դէմ, Պոլսոյ դէմ, «Մեհեան»ի տղոց իտէալիզմին դէմ։ Եւ նոյն առեն՝ յարձակում եւրոպական արուեստի ապազգային նկարագրին դէմ։ Առաջին էջին վրայ յայտարարութիւն մը կը պարզէ չարժումին բնոյթը։*

«Մենք, երիտասարդ գրողներ, փարիզի մէջ կազմած ենք գրական խմբակ մը, «ՄԵՆՔ», հետեւեալ յառաջադրութիւնները։

«Սերտ ընկերական կապ հաստատել եւ զօրացնել անկեղծ համերաշխութեան ոգին իրարու մէջ, այդպիսով աւելի արդիւնաւէտ կերպով ծառայելու համար հայ մշակոյթին եւ գրականութեան։ Մեր համերաշխութեամբն ու համագործակցութեամբն իսկ, որ երբեք պիտի չխափանէ իւրաքանչիւրիս անհատականութեան ազատ ու լրիւ զարգացումը, չաղախ հանդիսանալ չորս տփերով ցրուած երիտասարդ գրողներու միջեւ ու այդպիսով դիւրացնել հայ նորագոյն գրականութեան ազատ զարգացումն ու ծաղկումը։ Փլուզուելով իւրաքանչիւրին մօտ նո՛յն ժողովուրդի զաւակներուն յատուկ հատարակաց գծեր, ներշնչումներ ու մտահոգութիւններ, ճամբայ հարթել, որոնել եւ կերպարանք տալ «ժամանակի» ընթացքին, ընդհանուր «հանդանակի» մը, որ ազատութիւն տալով հանդերձ իւրաքանչիւրին անհատականութեան համապատասխան է հայ մշակոյթի պահանջնեբուն»։

Շարժումին տեսաբանը, Նիկողոս Սարաֆեան, ապագան կը ընորոշէ իրենց գործադրած յեղափոխութիւնը։

«"Մենք"ի տղաքը առանձին առանձին մէյ մէկ գամ կը խրէին հոս հոն. տեսնուեցաւ որ պէտք էր միանալ ընդհանուր գամի մը շուրջ։ ... Անոնք պիտի կչռեն, բնական է, մեծ ու պզտիկ բոլոր արժէքները... ու պատրաստ են խոնարհելու արժէքներու առջեւ եւ յարգելու զանոնք։ Անոնք պիտի աշխատին մանաւորաբար չինել նորը.. որ ազատին միանգամ ընդմիշտ՝ մեծերու կեղծ, ձրի եւ ունայնամիտ հովանաւորութենէն՝ որմէ տուժեցին։ ... Մենք երբ բացինք աչքերնիս, ազգը իր ահաւոր յուսախաբութեան մէջն էր։ Դառնացած էին մեր սրտերը եւ քիչ մը չատ տարուած՝ օտար աշխարհներով, որոնք կը բացուէին յանկարծ, հրաշալի էջերու պէս, մեր այդ տխուր եւ ամայի օրերուն վրայ։ ... Մենք տղաքն ենք գեղագնացական նկրտումներ, անհատապաշտ եւ հակայ դարու մը, որ տասն անգամ աւելի արագ կը վազէ քան նախորդները։

«Այս սերունդը պէ՛տք է աւելի առաջ տանի իր աշխատանքը ազատագրելու համար ցեղին ուղեղը կուսակցական եւ կրօնական մտայնութիւններէն, եւ դնելու զայն ճշդրիտ մտածման ճամբուն վրայ»։

Շաւարշ Նարդունի եւս կը բանաձեւէ չարժումին ոգին ու ծրագիրը։

«Ի՞նչ է մեր նպատակը – գծել յետպատերազմեան սերունդի մը պատկերը, պատրաստել գրական յեղափոխութեան մը նախատարերքը, փոխել հոգին, ուղղութիւնները, ձեւերը, որ կը տիրապետէին մեր գրական աշխարհին մէջ։ Մանաւանդ բոլորովին ջնջել գրական սեռերու վոխանցման սովորութիւնները»։

Այս չոչոզուն նպատակներէն չատ քիչը իրականացաւ։ Նկարագիրներու բախում, Համաշխարհային Բ. պատերազմ եւ տաղանդի անբաւարարութիւն – ցարդ եղած բոլոր «չարժումներուն» մէջէն, «Մենք»ը ամէնէն յարձակողական եւ գրական իմաստով արդիւնարերը եղաւ, տեսակ մը հիմը կամ ակը հանդիսացաւ Սփիւռքեան գրականութեան։ Եւ իր հանրածանօթ չհնուրեան «Նահանջ»ի ահազանգով թէ գրական եւ թէ՛ ալ ժխտականս, յուսաբեկիչ ապղեցութիւն ունեցաւ անոնց վրայ, որոնք նահանջի ճամբան արդէն բռնած էին։

Յիսունական թուականներուն, Սփիւռքի երկու կեդրոններէն գրական չարժումի նչաններ զգալի են – Փարիզ եւ Թեհրան։ «Անդաստան» հանդէսին չուրջ հաւաքուած են խումբ մը գրագէտներ որոնց հասարակաց յայտարարը պարզապէս իրենց գրական մակարդակի հարցն է։ Կ'աչխատակցին անոնք, որոնք գրական ճաշակ ու զգայնութիւն ունին ու կը յաջողին քիչ մը աւանդական հայկականութիւն, քիչ մը Ֆրանսական արդիականութիւն եւ քիչ մըն ալ անձնական ինքնատպութիւն համադրել ու գոհացում տալ զարգացած գրասէրներու պահանջներուն։ Հանդէսը որ Բիւզանդ Թօփալեան լոյս կ'ընծայէ միս մինակը, կը տեւէ ու կը տիրէ գրական հրապարակին 50–ական ու 60–ական թուականներուն, բայց ոչ մէկ յեղափոխական կամ բուռն նորոգումի ծրագիրը կը հետապնդէ։ Թօփալեան «Մենք»եան օրերու յիշատակներէն ու կապոյտէն միայն արուեստի սէրը պահած է, ու հաւանաբար վերածնունդի մը յոյսը կը խլրտի իր մտքին մէջ։ «Անդաստան»ը ժամադրավայր մը եղաւ հայ արուեստագէտ բարեկամներու եւ նաեւ անծանօթներու համար, քիչ մը նման փարիզեան հանրածանօթ մտաւորական քաֆէնեբուն։

Նոյն նկատողութիւնը՝ Թեհրանի Իրանահայ Միութեան «Նոր Էջ» հանդէսին չուրջ հաւաքուած երիտասարդներուն պարագային, որոնք 60–ական թուականներուն գրական դիմագիծ ստացան ու իրենց ներկայութիւնը զգալի դարձուցին Սփիւռքի մէջ։ Անշուշտ հարց կը ծագի, թէ Իրանահայութիւնը մշակութապէս մաս կը կազմէ՞ սփիւռքեան իւրայատուկ հոգեյատակին եւ զգայնութեան, ինչպէս կը ճանչնանք զանոնք մենք, Միջին – Արեւելքի, Եւրոպայի եւ Ամերիկաներու հայութիւնը։ «Նոր Էջ» երեւոյթը անկասկած բարիք մըն էր իրանահայ գրականութեան թարմացումի եւ երիտասարդացումի իմաստով, սակայն դատապարտուած էր տեղական ու սահմանափակ մնալու, անհաղորդ լլլալով սփիւռքեան տիրական զգայնութեան եւ աւելի քայ՝ արեւելեան զգայապաշտ եւ բարոյամէտ քնարերգութեան։ Եւ նաեւ՝ ազդուած իրանական յառաջապահ բանաստեղծութեան գլխաւոր դէմքերէն Սաւէք Հետայէթէն։

Պոլիս եւս, հասկնալի պատճառներով դուրս մնացած էր զուտ սփիւռքեան հոգեբանութեան բարդ ոլորտներէն, կամ՝ իրեն յատուկ լուսանցքային սփիւռքութիւն մը ապրած էր մինչեւ 60–ական թուականները, իրմէ դուրս գտնուող Սփիւռքին հանդէպ հաւանաբար դերակայութեան բարդոյթի մը չնորհիւ առողջ պահելով իր մէջ ազգային ինքնութեան ու հպարտութեան զգացումը։ Այսօր Պոլիս կը տիրէ բանաստեղծական ճաչակ մը, որ ոմանց համար չատ աւելի մօտ է ընկերային բողոքի ու երգիծանքի, նրբին սրամտութեան եւ չուկպիկ փիլիսոփայութեան, քան Սփիւռքի գրականութեան։ Ուրիշներու համար սակայն, վերջին քառորդ դարու պոլսահայ բանաստեղծութիւնը, ինչպէս Զարեհ Խրախունին կը սահմանէ իրրեւ «առարկայական խորհրդապաշտութիւն»՝ ինքնատիպ, նոր եւ խորապէս մարդկային արուեստ մըն է, լայնօրէն ազդուած 60–ական տարիներու Թուրք աւանկարտ բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթէն եւ ուրիշներէ։ Այդէն պարագայի, արուեստի այս ըմբռնումը իրեն յատուկ արժէք ու նորութիւն մը ունի, որ կը ճոխացնէ Սփիւռքի արուեստի անդաստանը, առանց սակայն զուրս ելլելու Պոլսոյ սահմաններէն։

Միջին – Արեւելքը, յատկապէս Պէյրութ եւ Հալէպ, էապէս պահպանողական եւ աւանդապահ չրջան մըն է, ու գրականութիւնը բարոյական եւ իմացական այդ կլիմային մէջ մչակուած է։ Արագ փոփոխութիւններու վայր չէ, մանաւանդ հայ գանգուածներուն եւ զեկավարութեան համար, յանձնառու՝ անցեալի աւանդը անխախտ պահելու։ Այնպէս որ, երբ 1969–ին «Ահեկան» գրական հանդէսը սկսաւ լոյս տեսնել Պէյրութի երիտասարդ համալսարանական ու մտաւորական այլազան խմբակի մը կողմէ՝ հանրութիւնը իր մչակութային statu quo–ն վտանգուած զգաց։ Առիթ եաք ամբողջ երեք տարի զառիվեր պայքար էր տաղանդով, ճաշակով ու երիտասարդ արիւնի վայել յանդգնութեամբ խմբագրուած «Ահեկան»ի ճամբան։ Նոյնիսկ հեռաւոր Փարիզն Նչանի հեղնանքը թիրախ առաւ զայն։ Երեւանէն Հայկական Հանրագիտարանը եւս վտանգ տեսաւ անոր մէջ ու ներս չառաւ։ Հանդէսը սակայն կրցաւ քալլ պահել ժամանակակից արուեստի մտածուելիքի հետ եւ իր պարզ դոյութիւնն իսկ յաղթանակ մըն էր նոր սերունդներուն համար։ Այնպէս որ, գրականէն աւելի, հանդէսը ընկերային կրկէսին մէջ էր, որ զգալի դարձուց իր ներկայութիւնը, «Նոր եւ արդի» Հայու տիպարի մը գիտակցութիւնը արթնցնելով մարդոց մտքին մէջ։ Հոս եւս, ինչպէս եղաւ Փրանսայի մէջ, Լիբանանի բարձրօրէն քաղաքակրթուած, յառաջապահ մտաւորականութիւնը եւ մչակութային միջավայրը բարերար ազդեցութիւն ունեցան Հայոց վրայ, ու բախտաւորեցին «օտարութեան» ժխտական կողմերը։ Ու եթէ իրենց եւ մեզի խնայուէր Լիբանանի քաղաքացիական անհեթեթ պատերազմը, «Ահեկան»ը հաւանաբար չատ աւելի երկար ապրէր։ Անցողակի կ'արժէ յիչել «Երիտասարդ Հայ» պէյրութեան ամսաթերթը որ կրցաւ գրականութեան եւ քաղաքականութեան սահմանները ջնջել ու հրապարակ գալ 70–ական թուականներուն ըմբռնում, նորարար ձգտումներով։ Նոր էր Ֆորմիւլը հայութեան համար, որ կրկին չկրցաւ քալլ պահել արագ փոխուող, անհամբեր, արհամարհոտ, քաղաքականացած երիտասարդութեան մը հետ։ Ի՞նչ իրագործեց – հաւանաբար դեր մը խաղաց այդ տատանամեակներուն չղթայազերծած հայկական քաղաքային ահաբեկչութեան մէջ, արդարացնելով իր անունը։

Ութսունական տարիները եւս յեղափոխական գրականութեան իրենց բերքը տուին մեր արդի կեանքին։ 1983–ին էր որ ծածկանուններու պաշտպանութեան տակ պէյրութի երիտասարդներու խմբակ մը հրապարակ իջաւ «Նոր Գրականութիւն» անուն դիրքով մը, որ առաջին անգամ ու բացէ ի բաց պատերազմ կը հռչակէր տիրող ընկերային կարգերու եւ գրական մտայնութեանց դէմ։ Գրոհը որ կ'ըլլար յանուն գրագէտի կատարեալ անկախութեան, յանուն ընկերային մաքուր սկզբունքներու, եւ մանաւանդ բոլորովին նոր, անկաչկանդ, բնազդային եւ գերազգային արուեստի մը անունով, պոռթկումի մըն էր այնքան անտրամաբանական որքան անհրաժեչտ՝ ընդդէմ հինցած, կաղկանդիչ եւ սպանիչ բարքերու։ Ահաբեկչական ոգի մըն էր «Նոր Գրականութիւն» երեւոյթին ներսը ապրող ոգին, որ գրական աւանդութիւն, լեզու, քերականութիւն, կուսակցութիւն, կրօն ու ընկերային սկզբունք կը ձգտէր քանդել, եւ որ հինգ տարի եաք լոյս տեսած իր երկրորդ «Սէր» հատորով՝ ուզեց իր Նոր Բարոյական Կարգը հաստատել մեր կեանքին մէջ։ Սփիւռքի պատմութեան մէջ այդքան քիրտ եւ տարերային ընդվզում չէր եղած, եւ այդ խմաստով բարիք մը եղաւ ու զգացուց երեւակայութեան, յանդգնութեան, բարկութեան եւ ուժի հրսկայ պահեստը որ դեռ կայ մեր ազգին մէջ։ Գրականութիւն երեւոյթին նոր, արմատական այս սահմանումը սակայն կը սպասէ 21–րդ դարուն գալիք իր արուեստագէտին։

Սփիւռքի գրականութեան առջեւ անսահման ապագայ մը կը տարածուի։ Ու դեռ չատ բան ունի սորվելիք։ Եւ նոր դարը կը մտնէ անհրաժեչտ խմաստութիւն ամբարած։ Հիմա գիտենք թէ հզօր եւ ապրիլ ազդ ենք, թէեւ փոքր եւ ահարկու թերութիւններով խարանուած։ Գիտենք թէ առողջ են մեր ապրելու եւ ստեղծելու բնազդները, թէ Շահնուրեան «Նահանջը» միայն գայն յայտարարողին մտքին մէջն էր։ Փայլուն չէ մեր ներկայ վիճակը, այո՛, սակայն ատոր պատասխանատուութիւնը ու զարմանալի ամբողջութեամբ մեր ձեռքն է։ Անկախ հայրենիք մը ի՞նչ հրաչքներ կրնայ գործել մեր կեանքին մէջ։ Գիտենք նաեւ թէ մեր երիտասարդութիւնը խիզախ է ու կրնայ ատիկա իր գործով փաստել, եւ վերջապէս՝ թէ մեր երիտասարդ մտաւորականութիւնը, Սփիւռքի մէջ ու Հայաստան, գալիք պարտն չատ աւելի մեծ մարտահրաւէրներ պիտի դիմակալէ, քան ատոնք, որոնց դէմ գտնուեցան իր երէկները այս դարուն։ Յաղողութիւն կը մաղթենք։

ՏԵՍԱՆՔ
ԼՍԵՑԻՆՔ

ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ԵՆԹԱԿԱՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՔԱՒՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԱԶՆԵՐ ԷԻՆ

Թուրքիա պատերազմի չէր մտած, բայց պատերազմի մը չարիքներէն լայն բաժին ստացած էր։ Տնտեսական կեանքը փճացած էր, ապրանքի նեղութիւն կար, ամէն ինչ սեւ սակարանի մէջ ձեռք կը փոխէր, հացը եւ բազմաթիւ կենսական անհրեղէններ բաժնետոմսերով կը վաճառուէին, պետութեան անտուկը պարապ էր։ Այդ չրջանին կառավարութիւնը կր պայքարէր չահադիտութեան դէմ, վաճառականները իրաւունք չունէին իրենց ապրանքները բարձր գիներով վաճառելու։ Ազգային Պաշտպանութեան Օրէնք անուան տակ օրէնքով մը կառավարութիւնը կը չանար հակակչռի տակ պահել չուկան։ Այդ մէկը չատ խիստ օրէնք էր։ Եթէ նեղկատի առնուի որ պատերազմական վիճակ կը տիրէր, որեւէ վաճառականի համար ազէտ էր ձերբակալուիլ ու ամբաստանուիլ որպէս չահադէտ։ Ամբողջ ապրանքը կը գրաւուէր, բանտ կը նետուէր, կը փճանար։ Այս միջոցներով էր որ կառավարութիւնը կը սպասէր որ վաճառականները իրենց ապրանքները պետութեան կողմէ սահմանուած չահով մը վաճառէին, մինչ հրապարակին վրայ չատեր պատրաստ էին աւելի բարձր գիներ վճարել այդ ապրանքներուն։

Անոնք որոնք այդ չրջանը ապրեցան, կը յիչեն թէ Ազգային Պաշտպանութեան այդ օրէնքը մշտնջենաւոր մըն էր բոլորին, բայց մանաւանդ ոչ – իսլամ վաճառականներու համար, որովհետեւ ելմտական քննիչ ոսաիկաններն ընդհանրապէս ոչ – իսլամ վաճառականներու խանութները կը խուզարկէին եւ անոնց ապրանքները կը գրաւէին։ Այդ չրջանին ոչ – իսլամ վաճառականի մը համար բնաւ ալ դիւրին չէր հանդիսա եւ անվտանգ կերպով աչխատիլ հրապարակին վրայ, որովհետեւ ան աւելի չատ պատճառներ ունէր Ազգային Պաչտպանութեան Օրէնքէն վախնալու, քան թէ իսլամ – թուրք վաճառական մը։ Այս պայմաններու մէջ, ոչ – իսլամ վաճառականները կը սկսէին ապրանքները ծածկել, ինչպէս Զարեհ Խրախունին կը սահմանէ իրրեւ «առարկայական խորհրդապաշտութիւն»՝ ինքնատիպ, նոր եւ խորապէս մարդկային արուեստ մըն է, լայնօրէն ազդուած 60–ական տարիներու Թուրք աւանկարտ բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթէն եւ ուրիշներէ։ Այդէն պարագայի, արուեստի այս ըմբռնումը իրեն յատուկ արժէք ու նորութիւն մը ունի, որ կը ճոխացնէ Սփիւռքի արուեստի անդաստանը, առանց սակայն զուրս ելլելու Պոլսոյ սահմաններէն։

Միջին – Արեւելքը, յատկապէս Պէյրութ եւ Հալէպ, էապէս պահպանողական եւ աւանդապահ չրջան մըն է, ու գրականութիւնը բարոյական եւ իմացական այդ կլիմային մէջ մչակուած է։ Արագ փոփոխութիւններու վայր չէ, մանաւանդ հայ գանգուածներուն եւ զեկավարութեան համար, յանձնառու՝ անցեալի աւանդը անխախտ պահելու։ Այնպէս որ, երբ 1969–ին «Ահեկան» գրական հանդէսը սկսաւ լոյս տեսնել Պէյրութի երիտասարդ համալսարանական ու մտաւորական այլազան խմբակի մը կողմէ՝ հանրութիւնը իր մչակութային statu quo–ն վտանգուած զգաց։ Առիթ եաք ամբողջ երեք տարի զառիվեր պայքար էր տաղանդով, ճաշակով ու երիտասարդ արիւնի վայել յանդգնութեամբ խմբագրուած «Ահեկան»ի ճամբան։ Նոյնիսկ հեռաւոր Փարիզն Նչանի հեղնանքը թիրախ առաւ զայն։ Երեւանէն Հայկական Հանրագիտարանը եւս վտանգ տեսաւ անոր մէջ ու ներս չառաւ։ Հանդէսը սակայն կրցաւ քալլ պահել ժամանակակից արուեստի ու մտածուելիքի հետ եւ իր պարզ դոյութիւնն իսկ յաղթանակ մըն էր նոր սերունդներուն համար։ Այնպէս որ, գրականէն աւելի, հանդէսը ընկերային կրկէսին մէջ էր, որ զգալի դարձուց իր ներկայութիւնը, «Նոր եւ արդի» Հայու տիպարի մը գիտակցութիւնը արթնցնելով մարդոց մտքին մէջ։ Հոս եւս, ինչպէս եղաւ Փրանսայի մէջ, Լիբանանի բարձրօրէն քաղաքակրթուած, յառաջապահ մտաւորականութիւնը եւ մչակութային միջավայրը բարերար ազդեցութիւն ունեցան Հայոց վրայ, ու բախտաւորեցին «օտարութեան» ժխտական կողմերը։ Ու եթէ իրենց եւ մեզի խնայուէր Լիբանանի քաղաքացիական անհեթեթ պատերազմը, «Ահեկան»ը հաւանաբար չատ աւելի երկար ապրէր։ Անցողակի կ'արժէ յիչել «Երիտասարդ Հայ» պէյրութեան ամսաթերթը որ կրցաւ գրականութեան եւ քաղաքականութեան սահմանները ջնջել ու հրապարակ գալ 70–ական թուականներուն ըմբռնում, նորարար ձգտումներով։ Նոր էր Ֆորմիւլը հայութեան համար, որ կրկին չկրցաւ քալլ պահել արագ փոխուող, անհամբեր, արհամարհոտ, քաղաքականացած երիտասարդութեան մը հետ։ Ի՞նչ իրագործեց – հաւանաբար դեր մը խաղաց այդ տատանամեակներուն չղթայազերծած հայկական քաղաքային ահաբեկչութեան մէջ, արդարացնելով իր անունը։

Ութսունական տարիները եւս յեղափոխական գրականութեան իրենց բերքը տուին մեր արդի կեանքին։ 1983–ին էր որ ծածկանուններու պաշտպանութեան տակ պէյրութի երիտասարդներու խմբակ մը հրապարակ իջաւ «Նոր Գրականութիւն» անուն դիրքով մը, որ առաջին անգամ ու բացէ ի բաց պատերազմ կը հռչակէր տիրող ընկերային կարգերու եւ գրական մտայնութեանց դէմ։ Գրոհը որ կ'ըլլար յանուն գրագէտի կատարեալ անկախութեան, յանուն ընկերային մաքուր սկզբունքներու, եւ մանաւանդ բոլորովին նոր, անկաչկանդ, բնազդային եւ գերազգային արուեստի մը անունով, պոռթկումի մըն էր այնքան անտրամաբանական որքան անհրաժեչտ՝ ընդդէմ հինցած, կաղկանդիչ եւ սպանիչ բարքերու։ Ահաբեկչական ոգի մըն էր «Նոր Գրականութիւն» երեւոյթին ներսը ապրող ոգին, որ գրական աւանդութիւն, լեզու, քերականութիւն, կուսակցութիւն, կրօն ու ընկերային սկզբունք կը ձգտէր քանդել, եւ որ հինգ տարի եաք լոյս տեսած իր երկրորդ «Սէր» հատորով՝ ուզեց իր Նոր Բարոյական Կարգը հաստատել մեր կեանքին մէջ։ Սփիւռքի պատմութեան մէջ այդքան քիրտ եւ տարերային ընդվզում չէր եղած, եւ այդ խմաստով բարիք մը եղաւ ու զգացուց երեւակայութեան, յանդգնութեան, բարկութեան եւ ուժի հրսկայ պահեստը որ դեռ կայ մեր ազգին մէջ։ Գրականութիւն երեւոյթին նոր, արմատական այս սահմանումը սակայն կը սպասէ 21–րդ դարուն գալիք իր արուեստագէտին։

Սփիւռքի գրականութեան առջեւ անսահման ապագայ մը կը տարածուի։ Ու դեռ չատ բան ունի սորվելիք։ Եւ նոր դարը կը մտնէ անհրաժեչտ խմաստութիւն ամբարած։ Հիմա գիտենք թէ հզօր եւ ապրիլ ազդ ենք, թէեւ փոքր եւ ահարկու թերութիւններով խարանուած։ Գիտենք թէ առողջ են մեր ապրելու եւ ստեղծելու բնազդները, թէ Շահնուրեան «Նահանջը» միայն գայն յայտարարողին մտքին մէջն էր։ Փայլուն չէ մեր ներկայ վիճակը, այո՛, սակայն ատոր պատասխանատուութիւնը ու զարմանալի ամբողջութեամբ մեր ձեռքն է։ Անկախ հայրենիք մը ի՞նչ հրաչքներ կրնայ գործել մեր կեանքին մէջ։ Գիտենք նաեւ թէ մեր երիտասարդութիւնը խիզախ է ու կրնայ ատիկա իր գործով փաստել, եւ վերջապէս՝ թէ մեր երիտասարդ մտաւորականութիւնը, Սփիւռքի մէջ ու Հայաստան, գալիք պարտն չատ աւելի մեծ մարտահրաւէրներ պիտի դիմակալէ, քան ատոնք, որոնց դէմ գտնուեցան իր երէկները այս դարուն։ Յաղողութիւն կը մաղթենք։

վաճառականները կը ստիպուէին կա՛մ պրեթէ ձրիօրէն իրենց ապրանքները ձեռքէ հանել եւ զանոնք յանձնել այնպիսի պատեհապաշտներու, որոնք օրէնքէն չատ չէին վախնար, եւ կա՛մ ուղղակի դոցել խանութը, քաշուիլ հրապարակէն: Հանրաբար այսօր ալ կարելի է դտնել փաստաթուղթեր, որոնք ցոյց պիտի տան թէ այդ շրջանին, այսինքն Ունեւորութեան Տուրքի հռչակումէն քիչ ժամանակ առաջ, մեծ թիւով ոչ–իսլամ վաճառականներ իրենց խանութները դոցեցին, հրապարակէն քաշուեցան, որպէսզի դիչերը հանդիսա քնանային:

Այսօր Ունեւորութեան Տուրքը մասամբ դոնէ պաշտպանել ցանկացողները միշտ նոյնը կը պնդեն: Սարաճօղլուի կառավարութիւնը Ունեւորութեան Տուրքը մասնաւորաբար ոչ – իսլամ վաճառականներու ուղղած էր պարզապէս անոր համար որ պնդհանրապէս ոչ – իսլամ վաճառականներն էին որ, օգտուելով պատերազմական վիճակի տպդնապալից պայմաններէն, չահադիտութիւն կ'ընէին ու ապօրէն գումարներ կը չահէին հրապարակին վրայ: Ասիկա պնդում մըն է որ չարդարանար: Անչուչա որ ոչ – իսլամ վաճառականներուն մէջ ալ չահադէտներ կային, բայց ինչ էր անոնց թիւը բաղդատմամբ թուրք – իսլամ վաճառականներու, որոնք նոյնը կ'ընէին: Ոչ այնքան բարձր՝ որպէսզի կարելի ըլլայ պնդել թէ օրուան տպդնպէն պլխաւորաբար պատասխանատու էին ոչ – իսլամ վաճառականները: Նոյնիսկ եթէ պատասխանատու էին, միայն անոնք չէին պատասխանատուները: Բայց այդ շրջանին միայն անոնք պատասխանատու նկատուեցան: Այսօր ալ միայն զանոնք պատասխանատու նկատողներ կան: Այսօր ալ կրնաք լսել որ ոմանք պիտի ըսեն. «Այո, Ունեւորութեան Տուրքը անարդար էր, պաշտպանելի չէր, բայց այդ շրջանին ոչ – իսլամներն ալ յանցաւոր էին»: Մինչդեռ տրամաբանական չէ ընդունիլ այսպիսի պնդհանրացում մը: Ձիշդ էր թէ այդ շրջանին ոչ – իսլամ նչանաւոր վաճառականներ կային որոնք արտասահմանի նչանաւոր հաստատութիւններու ներկայացուցիչներն էին եւ անոնցմէ ապրանք պնելով կը ներածէին այդ ապրանքները, եւ սկզբնական շրջաններուն անոնք կարեւոր չահեր արձանագրեցին, բայց կարելի չէ պնդել թէ հրապարակին վիճակէն ամբողջովին անոնք պատասխանատու էին: Ատոր փոխարէն, կարելի է պնդել թէ ոչ – իսլամ վաճառականներու այս ներածումներէն չատ աւելի օգտուեցան թուրք – իսլամ վաճառականներ, որոնք ոչ – իսլամներու չափ վախկոտ ըլլալու պէտք չունէին եւ յիշեալ ապրանքները ոչ – իսլամներէն աժան պնով գնելով կը չահէին այն, ինչ որ ոչ – իսլամները կը ղիջէին իրենց:

Հարցն այն է, թէ չուկան ոսոիկանական օրէնքներով չի հակակչռուիր: Ո՛չ մէկ կառավարութիւն կամ ոսոիկանութիւն կը յաջողի ապահովել որ ապրանք մը աժան պնով վաճառուի, եթէ հրապարակին վրայ այդ ապրանքը աւելի բարձր պին վճարելու պատրաստ պնորդներ ունի: Շուկայական մրցակցութեան թիւ մէկ օրէնքն է այս: Ապրանքի մը պինը այն է զոր պնորդը պատրաստ է վճարելու: Եթէ հաց կը ծախեմ, եւ եթէ դիմացս կան մարդիկ որոնք պատրաստ են հարիւր լիրա վճարելու այդ հացին, անօգուտ է ոսիպել որ զայն ծախեմ եօթանասունի: Որովհետեւ եթէ ես վախնամ ու եօթանասունի ծախեմ, ուրիչ մէկը, որ պիտի չվախնայ, ինձմէ եօթանասունի պնածը ուրիչին պիտի ծախէ հարիւրի: Եւ հրապարակին վրայ անպայման ու միչտ պիտի գտնուին նմանօրինակ անվախ պատեհապաշտներ:

Ունեւորութեան Տուրքի նախօրեակին այս էր հրապարակին վիճակը եւ չատ ալ իրապաշտ մերձեցում չէ պնդել թէ երկրին վաստակող տնտեսական վիճակին պատասխանատուները միայն ոչ – իսլամներն էին: Մինչդեռ Ունեւորութեան Տուրքը ուղղուած էր միայն ոչ – իսլամներուն: Այսինքն ոչ – իսլամներն էին միայն որ պատասխանատու նկատուած, պատիժի արժանի հռչակուած էին: Եւ այդ պատիժն ալ ուղղուած էր ոչ միայն ոչ – իսլամ վաճառականներուն, այլ նաեւ ոչ– իսլամ խանութպաններուն, արհեստաւորներուն, պաշտօնեաներուն, նպարավաճառներուն, թերեւս մինչեւ իսկ դռնապաններուն: Եւ այս վերջիններուը բնաւ կապ չունէին չահադիտութեան հետ: Բնաւ կապ չունէին սեւ չուկայի հետ: Բոլորն ալ պարզապէս քաւութեան նոխազներ էին:

Ռ. Հ.

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹԸ

Փէրկոլէզիի «Սթապաթ մաթէր»ով եւ Շուպէրթի Պատարագէն վեց կտորով յայտագիրը մը դործադրուեցաւ Յունուար 23, Կիրակի յետմիջօրէին Փարիզի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիին մէջ որ լեցուած էր ամբողջութեամբ: Այդ յայտագիրով, Ֆրէնի երաժչտանոցին նուագախումբը, երգչախումբը եւ մեներգիչները կը ներկայացնէին իրենց աշխատանքին պտուղը, իմբաւոր ժան – ժագ Վէրնէրի մականին տակ: Մեներգիչներուն մէջ ծանրութեան կեդրոնը կը հանդիսանար ծանօթ երգչուհի Հերմինէ Երիցեանց որուն երաժչտութեան դասարանէն կուգային միւսները՝ Մանիկ Թերզեան (սոփրանօ), Հելմա Լարում (մեցցօ սոփրանօ), Քրիսթիան Պորի (թէնոր) եւ Փօլ լը Գէպէլէք (պարիթոն), ինչպէս նաեւ դպրոցին երգչախումբը:

Յայտագրին առաջին մասին մէջ երաժչտանոցին սենեկային նուագախումբը ընկերացաւ Հ. Երիցեանցի ու Հ. Վարումի որոնք մեկնաբանեցին Փէրկոլէզիի դործը: Լուրջ ու համբերատար աչխատանքի արդիւնք էր ներկայացուածը որուն Հ. Երիցեանցի մասնակցութիւնը՝ ձայնավարութեան ու թեմի փորձառութեամբ, մեծապէս նպաստեց:

Երկրորդ մասը յատկացուած էր Շուպէրթի դործին. անոր մէջ երաժչտանոցին երգչախումբն ալ տեղ դրաւեց նուագախումբին կողքին: Ներկաներէն չատերու համար հաճելի նորութիւն եղաւ լսել սոփրանօ Մ. Թերզեանի երգը, ձայնին տպաւորիչ դրոչմով: Հետաքրքրական պիտի ըլլայ գինքը յետագային ունկնդրել հայկական երգերու յայտագիրներով ալ:

Յերեկոյթը աւարտեցաւ խանդավառ երկարատեւ ծափերով որոնք անմիջական պնահատանքը կ'ըլլային տարուած աչխատանքին ու հրամցուած վայելքին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Թէքէեան կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մչակութային Միութեան, Յունուար 9–ին տեղի ունեցած է Հայաստանի մանկական նկարչութեան լաւագոյն նմոյշներու ցուցահանդէսը: Ներկայ եղած է Հայաստանի ծանօթ քննադատներէն, բազմաթիւ դիրքերու հեղինակ Հենրիկ Իդիթեան, որ նաեւ հիմնադիր–տնօրէնն է Հայաստանի Մանկական Արուեստի Թանգարանին, Մանկական Ազգ. Գեղագիտական կեդրոնին եւ ժամանակակից Արուեստի Թանգարանին: Այս ցուցահանդէսին առթիւ, Հ. Իդիթեան չրջապտոյտ եղած է Միացեալ–Նահանգներու եւ Գանատայի հայ գաղութները, ներկայացնելու համար իր վերջին հրատարակութիւնը՝ «Հայկական Հէքեաթներ», անգլերէն: Ձեռնարկին բացումը կատարած է ԹՄՄ վարչութեան փոխ տեղապետ Նուպար Պապիկեան: Խօսք առած է Տիկին Ռիթա Պալեան, դնահատած ձեռնարկին արագ կազմակերպումը, ապա տեղեկութիւններ տուած արուեստագէտ Հ. Իդիթեանի մասին: Հ. Իդիթեան, իր կարգին չնորհակալութեան խօսքեր արտասանած է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՑ ՄՈՒԿԸ»
Ու. Սարոյեան
(պատանեկան հրատ.– արեւմտահայերէն, դասական ուղղագրութեամբ)

Նկարիչ՝ Մարիա Շահեան
Խմբագիր՝ Արթիւր Անդրանիկեան

Ամարաս Տպարան – Երեւան

ԱՇԽԱՐՀԸ 999 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ՈՐՔԱՆ ՏԱՐԲԵՐ Է ՄԵՐ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԸ

Եթէ 999–ին՝ անցեալ հազարամեակի նախօրէին ողջ ըլլայիք Եւրոպայի մէջ, պիտի դտնուէիք աչխարհի մը մէջ, որ անճանաչելի է այսօր:

Մեծ եւ բարդ մշակոյթներն ու քաղաքային հսկայ կեդրոնները կը դտնուէին այլուր. հաւանաբար Զինաստան ինքզինք կը դաւանէր աչխարհի մեծագոյն քաղաքը՝ Քայֆէնկի կայսերական մայրաքաղաքը: Իսկ օրուան ամէնէն տարածուն քաղաքականութիւնը Բիւզանդական Կայսրութիւն էր, իսլամական աչխարհին հետ: Ամէն հինգ դար առաջ, Հռոմէական կայսրութեան անկումէն ի վեր, Եւրոպա դարձած էր համեմատաբար ազքատ, յետամնաց եւ աւելի դիւղական վայր մը:

Թէեւ 70 միլիոն մարդ կ'ապրէր Սկանտինաւեան Յունաստան, սակայն անոնց 90 առ հարիւրը՝ հողատարածքներու վրայ, եւ օրուան մեծ քաղաքներու բնակչութիւնը չէր անցներ 10 կամ 20 հազարը: Եւրոպայի բնակչութեան մեծ մասը թիմոուած էր այժմու Չոլանտայի, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ տարածքներուն մէջ եւ ընդհանրապէս՝ ծովեզերեայ չրջանները:

Փոխադրութիւնը դժուարացած էր հոմէական լեզուններու (որոնց «վառելանիւթը» սարուկներու աչխատանքն էր) բացակայութեան, որոնք ճամբաներն ու քաղաքային կեդրոնները կը պահպանէին: Քարաէներէն դործնապէս անծանօթ էին. կարդ մը ուղիներ կը պահպանուէին լոքերու մէջոցով, որոնք անցման դին կը դանձէին: Մարդիկ ընդհանրապէս չէին հեռանար իրենց տուներէն, բացի՝ սոված վայքինկները, որոնք երեք դարեր չարունակ կողոպտեցին Հիւսիսային Եւրոպան եւ 1000 թուականին հասան այժմու Գանատան:

Այսօրուան եւրոպական ազդերը դոյութիւն չունէին, իսկ չրջանը թագաւորութիւններու եւ աւատատէրերու կարկատան մըն էր՝ ամրացուած եւ կազմակերպուած քրիստոնէութեան ազդեցութեան տակ: Բնականաբար Եւրոպայի մէջ իւրաքանչիւր կրթուած մարդ կղերական էր:

Զօրաւոր մենատէրերէն ոմանք, ինչպէս՝ Գերմանիոյ Օթթօ կայսրը (912 – 973) եւ լինչ որ տակաւին մնացած էր Հռոմէական կայսրութենէն, անուս էին:

Եւրոպացիներուն մեծամասնութեան համար «կեանքը, մեր չափանիչներով, աներեւակայելիօրէն ցած մակարդակ ունէր, աղատ, վատառողջ եւ կարճ էր, նոյնիսկ ընկերութեան բուրդին վրայ դտնուողներուն համար», կ'ըսէ Ամերիկեան Կաթողիկէ Համալսարանի դասախօս Ուիլիըմ Մաքարթի:

ԲՆԱԿԶՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿ

10–րդ դարու աւարտին կեանքի տեւողութեան միջինը 30 էր եւ մանուկներու մահացութեան համեմատութիւնը՝ 40 առ հարիւր: Իր երիտասարդ տարիքէն դոյտեւող տղամարդ մը ծերութիւնը կը թեւակոխէր 47–ին, իսկ կին մը՝ 44–ին: Այս երեւոյթը սկսաւ փոխուիլ Միջնադարուն եւ Վերածնունդի դարաչրջանին, երբ կեանքը սկսան տղամարդոցմէ աւելի երկարակեաց ըլլալ, ինչպիսիք են այսօր:

Սակայն մարդուն կենսաբանական յատկանիչներէն մէկը՝ երկար հասակը տեղի տուած է: Այսօր մարդիկ աւելի կարճ են, քան 1000 թուականին, և ասոր պատճառը հաւանաբար դէչ անդաւութիւնն է, որ սկսաւ համատարած դառնալ Միջնադարուն եւ չարունակուեցաւ ճարտարարուեստականացման դարերուն:

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿ

999–ին ընկերութիւնը բաժնուած էր եօթը մեծ չերտերու. կղերականութիւնը եւ իր դասը, աւատապետական կարգը՝ իր ազնուական խաւով, եւ գիւղացիութիւնը, ինչպէս քահանայ մը լսած է՝ «աղօթողներ, կռուողներ եւ աչխատողներ»:

Գիւղացիութեան մեծամասնութիւնը կ'ապրէր գիւղերուն մէջ, իսկ վաճառականներու եւ արհեստաւորներու դասերը, որոնք վերջաւորութեան սկսան բնակիլ քաղաքներու մէջ, նոր սկսած էին կազմուիլ: Եւ ազնուականներու կալուածներուն մէջ աչխատող ազատ երկրագործները, եւ աւատապետներու համար աչխատող ճորտերը, կ'ապրէին զործատիրոջ կալուածներուն չուրջ կեդրոնացած հիւղակներու մէջ, որոնք կ'ունենային իրենց համայքային կամ աւատատիրական եկեղեցին:

Բացի ընդհանուր հասկացողութենէն, մարդ չէր դիտեր, թէ ժամը քանի է: Եկեղեցական ժամերը միակ ժամացոյցներն էին եւ ընդհանրապէս ճչդրիտ չէին. իսկ մեքենայական ժամացոյցները 300 տարի ետք ստեղծուեցան:

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏ

999 թուականին գրեթէ ամբողջ Եւրոպայի մէջ 12–ը կը համարուէր օրինական չափահասութեան տարիք: Հին գերմանական սովորութիւններուն հետեւող չրջաններուն մէջ մարդիկ կը ճանչցուէին միայն մէկ անունով. հանդամանք մը, որ պատմաբաններու համար դժուար դարձուցած է ընտանեկան դիծեր հետապնդելը:

Ամուսնութեան արտօնուած տարիքը 14 էր տղոց եւ 12՝ աղջիկներուն համար, սակայն ամուսնութիւններու միջին տարիքը 20–էն 24 էր տղոց համար եւ 14–էն 16 եւ աւելի՝ աղջկանց համար: Սահմանուած կամ իւղերով ազքատ անդակտոնը պատճառ դարձած էր, որ աղջիկներու ամուսնութեան միջին տարիքը աւելի մեծ էր եկեղեցւոյ ճչդած նուազագոյն տարիքէն:

Ամուսնութիւնները, հակառակ անոր որ ընդհանրապէս օրհնուած կ'ըլլային եկեղեցականի մը կողմէ, սակայն ունէին տեզայնական եւ աչխարհիկ քնոյթ, որովհետեւ 12–րդ դարէն ետք էր, որ եկեղեցին ունեցաւ ամուսնութեան պաչտօնական արարողութիւն: Ամուսնալուծումը համեմատաբար դիւրին էր 999–ին:

Ամուսինները պէտք է սիրէին զիրար. բայց սէր բառը չունէր այն «ռոմանթիք» իմաստը, որուն ծանօթ ենք այսօր: 999–ին նոյն բառը կը գործածուէր ամուսնական սէր, Աստուծոյ սէր եւ դրացիներու միջեւ սէր նկարագրելու համար: Ամուսնութիւնները ընդհանրապէս կ'ըլլային ընտանիքներու միջեւ դասաւորուած ամուսնութիւններ եւ հաւատարմութիւն կը պահանջուէր. օրէնքները աւելի ծանր էին կիներուն համար, որոնք, անհաւատարմութեան պարագային, կրնային հրկիզուիլ, իսկ նման պարագաներու մէջ եղող տղամարդիկը պարզապէս դրամական պատիժ կ'ենթարկուէին:

Սակայն Եւրոպայի մէջ դոյութիւն ունէր կիներու պահանջ, որովհետեւ կարգ մը ուսումնասիրութիւններու համաձայն, օրին կիներու եւ տղամարդոց համեմատութիւնը 100–ով 110 կամ 125 էր: Ասով հանդերձ, չատ քիչ կիներ բարձր կը դասուէին: 10–րդ դարէն առաջ ամուսնութեան առեն աղջկան ընտանիքն էր, որ օժիտ կը վճարէր, անկէ ետք սակայն փեսաները սկսան դրամ վճարել աղջկան ծնողքին:

Ամուսնութեան համար կուսութիւնը պարտադիր էր:

Պատրաստեց՝ Կ. ՍԱՂԸՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԹՊԻՏ

Կառավարութիւնը որոչում է նոր նամականիշեր տպագրել՝ իշխանաւորների դիմանկարներով: Որոչ ժամանակ անց փոստատների աչխատակիցները բողոքում են, որ ժողովուրդը նոր նամականիշերը չի գնում:

– Ինչո՞ւ, հարցնում են կառավարութիւնում:

– Ասում են՝ լաւ չի փակցւում ծրարի վրայ, – պատասխանում են նրանց:

– Ի՞նչ է, սոսի՞նճն է անորակ:

– Չէ, երեւի մարդիկ հակառակ կողմի վրայ են թքում:

Տիկին Ժորժէթ Աւագեան, զաւակներն ու թոռները

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա-մուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱԻԱԳԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 27-ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետր. 2, ժամը 14·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

եւ մարմինը կը փոխադրուի Նուազոյի (Վալ տը Մարն) գերեզմանատունը։

Մահապէտ չտացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

(Շար. Ա. էջէն)

բանտը կը մնար, կրնայ ազատ արձակուիլ մինչեւ իր դատավարութիւնը մէկ միլիոն տոլարի երաշխաւորագին վճարելով։ Իր փաստաբանները առարկած են որ չի կրնար նման դումար մը վճարել եւ դիմում ըրած որ զեղչուի։

Հ. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ քաղաքական ապաստէզ կը վերադառնայ։ Ծանօթ է որ Ընկերվարական կուսակցութեան նախկին քարտուղարը ստիպուած եղած էր քաշուիլ Իւրպա հարցի հետեւանքով։ Յունուար 30-ին վերադառնալ կանոներու ընդհ. խորհրդատուի աթոռը, բայց, երեսփոխանական ընտրութեան համար պարտի ապասել Բ. շրջանին (Փետրուար 6)։ Մասնակցութիւնը չատ փոքր էր (արձանագրուածներու 47,99%-ը) եւ Էմմանուէլի միայն 20,03% ստացաւ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախկին նախարարը՝ Տոմինիք Սթրօս – Քահն, դատական երկրորդ հարցի մը ենթակայ է։ Ազդարեւ, Մինիֆ-էն (Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգ. Միութիւն) եաք, այս անգամ հարցը Էլֆ-ի հետ է։ Առաջինը ուղղակի երեն կը վերաբերէր, քանի կը մեղադրուէր որ 600 հազար ֆրանք գանձած է աշխատանքի մը համար զոր չէ կատարած, յաւելեալ թուականներու խարդախութիւններ ալ ըրած է։ Այս անգամ, կը պարզուի որ իր անձնական քարտուղարուհին աշխատավարձը (1993-ին) վճարել տուած է Զուիցերիա էլֆ – Աքիթէնի, որու համար ոչինչ ըրած է։ Սթրօս – Քահն հերքեց այս նոր մեղադրանքները, առարկելով որ այդ շրջանին քարտուղարուհին իրեն համար չէր աշխատեր։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ, բրտութեան արարքները մանկապարտէզ հասան, մինչ Ալէկը բարոյագիտութեան դասերը կ'ուղէր սկսիլ նախակրթարանէն…։ Այս անգամ Վիլէօրպանի մանկապարտէզի մը մէջ է որ հինգ տարեկան աղջնակ մը ռաֆէթի ենթարկուած է տարեկից երկու աշակերտներու կողմէ, ծեծ կերած եւ մահուան սպառնալիք ալ ստացած որպէսզի չաքարեղէն բերէ։ Երախան ձայն չէ հանած եւ բժշկական հերթական քննութեան մը ընթացքին է որ մարմնին վրայ հարուածներու նշաններ նկատուած են եւ պատմութիւնը մէջտեղ եկած է։ Խնդրոյ առարկայ աղջնակներու ծնողքը պատասխանատու կը նկատուին եւ ոստիկանատուն կանչուած են, բայց, հարցը դատարան չի կրնար երթալ, նկատի առնելով ենթականերու տարիքը։

ԱՊԻՃԱՆԷՆ թռիչք առնելէն հազիւ 2 վայրկեան ետք, Էռ-Ֆրանս 310 մը օդանաւային քենիական պիծերու, չախչախուած է, Յունուար 30-ի գիշերը։ 165 ճամբորդ կը փոխադրէր եւ անձնակազմն ալ 10 հոգիէ բաղկացած էր։ Յունուար 31-ի առաւօտը, 10 վերապրողներ կային միայն, որոնց մէջ Ֆրանսացի անանուոյժ մը, որ լուրջով ծովափ հասած է, միւսներն ալ փրկուած են չնորհիւ ձկնորսներու։ Օդանաւը Լակոս կ'երթար։

ՀԵՋՈՒԼԱՆ սպաննած է հարաւային Լիբանանի բանակին թիւ 2-ը՝ գնդապետ Հաչէմը։ Այս բանակը Իսրայէլի օժանդակ լիբանանեան ուժն է։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ, աւելի քան հինգ միլիոն ալքոլամոլ կայ (70%-ը՝ այր) որոնց հետեւանքով բժշկական, հոգեկան եւ ընկերային բարդութիւններ ունին։ 1997-ին, 65 միլիառ ֆրանք կը գնահատուէր ալքոլամոլութեան հետ կապ ունեցող հիւանդութեանց գինը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Տիկին Աբմենուհի Բալուեան, «մեր մեծ եւ անփոխարինելի «Յառաջ»ի խմբագիր՝ Շաւարշ Միսաէեանի մահուան 43-րդ տարելիցին եւ ամուսնոյն՝ Հրանդ Բալուեանի մահուան 33-րդ տարելիցին առթիւ 500 ֆրանք»։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր զարմիկին Նորայր Տիլանի թաղման յիշատակին, Պերճ Տինանեան կը նուիրէ 400 ֆրանք Հայաստան Հիմնադրամին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին։

ՆԿԱՏԻ ՌՒՆԵՑԱԼ

Պանեէօ – Գաշանի Սիամանթօ Դպրոցին 70-ամեակը

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Շաբաթ, Մարտ 25

ժամը 20-էն առաւօտ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

DU NOUVEAU A LA TELE ARMENIENNE

Suivez tous les jeudis à 19:50 heure française (22:50 heure d'Erevan) les émissions du **Fonds Arménien «Hayastan»** diffusées par la télévision arménienne C1 qui est reçue en Europe par les abonnés de TPS (chaîne No 281).

La première émission sera diffusée **ce jeudi 27 janvier 2000.**

Pour tous renseignements, contacter le Fonds Arménien de France :
B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél.: 01 43 68 29 29; Fax: 01 43 68 15 91.

L'ASSOCIATION «MACHTOTZ»
Pour la Défense de la Langue Arménienne

organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 26 Février — fin Juin 2000

L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN
par sa **Méthode Audiovisuelle.**

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans, qui veulent être capables de **s'exprimer dans les situations de tous les jours,** ainsi que de lire et écrire l'arménien.

STAGE DE 50 HEURES, LE SAMEDI MATIN DE 9H A 12H, A PARIS

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

MARSEILLE

Հ.Բ.Ը.Մ.

DÎNER

Samedi 12 Février à 20 heures
PREMIER DINER DE L'ANNEE 2000

En l'honneur de
Monsieur **JEAN MELKONIAN**
Président de l'UGAB-Marseille

Et en présence de
Docteur **EDOUARD ATTAMIAN**
Président de l'UGAB-France et membre du Conseil Central de l'UGAB

et
Monsieur **LEON KEBABDJIAN**
Vice-Président de l'UGAB-France
et membre du Conseil Central de l'UGAB

Présentation du nouveau Comité de Marseille

Animation musicale avec le talentueux violoniste Alexandre.

Réservations indispensables. Prière de téléphoner au 04 91 22 10 45 ou 06 03 74 16 99 **avant le 5 Février.**

Prix : 150 F Pour les membres
180 F Pour les non-membres
100 F. Pour les membres jeunes et les étudiants.

UGAB, 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE

CABLE ET SATELLITES

Pour les 50 ans de Cinéma d'Henri VERNEUIL

CINE CLASSICS a bouleversé ses programmes, durant une semaine en lui offrant
CARTE BLANCHE
du 7 au 13 Février (toute la journée)
On y retrouvera ses films, son choix cinématographique, sa carrière dans un documentaire inédit intitulé :
«HENRI VERNEUIL, 50 ANS DE CINEMA»
et Henri Verneuil lui-même dans une émission incontournable,
Le **CLUB** présenté par J.-J .Bernard, D. Parent, P. Tchernia et Olivier Barrot
(durée exceptionnelle de 2 heures)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REUNION INTER-SECTIONS MARSEILLE

Le Samedi 5 Février à 14 heures

à la M.A.J.C.
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Ordre du jour très important
Le Conseil d'Administration Paris et Marseille sera présent.

La présence de tous les membres est indispensable.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ

Դպրոցասէր, Թարգմանչաց եւ Ս. Մեսրոպ գպրոցներուն աշակերտները, Միօրեայ դպրոցներու աշակերտները ինչպէս նաեւ բոլոր հետաքրքրուղ երախաները, սիրով հրաւիրուած են Մեծ Պահքին առաջ աւանդական, զուարթ

Բարեկենդան

տօնելու։

Ծպտում, երգ, խաղ, արտասանութիւն, վիճակահանութիւն եւլն.։

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 14·30

Salle Valeyre
24, rue Rochechouart — 75009 PARIS
— Métro : Cadet —

Ցայտագրին մասնակցելու համար հեռաձայնել՝
01 _ 64 - 03 - 53 - 05
Թիւին
կամ Փարիզի մասնաճիւղի գրասենեակը Շաբաթ ժամը 15 _ 19
01 _ 42 - 46 - 88 - 36

Մուտքը ազատ է։

L'Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille

organise un

SUPER LOTO

Dimanche 6 Février à 15 heures
au Centre Culturel SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

— LE GROS LOT —
Une traversée pour 2 personnes + une Voiture Aller-Retour MARSEILLE-CORSE
offert par *Prado-Voyage Selectour et de nombreux lots de valeur*

Venez nombreux !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2
MERCREDI
2 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·831 Fondateur SCHAVARCH - MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.831

ՅԻՇԵԼՈՎ ԱՌԱՋԻՆ ՈՂՋԱԿԷՋԸ

Շաբաթավերջին, լրատուականները արձագանգեցին Սթոքհոլմի մէջ տեղի ունեցած միջազգային հաւաքոյթի մը ուր մէկտեղուած 46 երկիրներ կատարեցին «յիշելու պարտականութիւնը»։ Այլ խօսքով՝ 700 պատուիրակներ թարմացուցին յուշը մարդկութեան պատմութեան արձանագրած ամէնէն սարսափելի անցքերէն մէկուն որ Հրեաներու ողջակէզն է, կատարուած Բ. աշխարհամարտին ընթացքին։ Ջեռնարկը որ մտադրութիւն դէմ հերքման պատուաստը կանդնելու եւ կրկնութիւններ կանխելու իմաստն ու նպատակը ունէր, դժուար է ըսել թէ երկու առաւօտներով ալ արդարացուց երեւոյթը։

Մոռացումին դէմ պատուարի մտադրութիւնը բաւական թէական կը մնայ նոյնիսկ միայն այն տուեալով որ ոչ Հայաստան հրաւիրուած էր, ոչ ալ տեղ տրուած զարուն առաջին զուգահեռին որ 1915-ով կը խորհրդանշուի. եւ ըսել որ կազմակերպիչները «յիշելու պարտականութեան» իրենց վիճակած բաժինին մէջ մինչեւ իսկ կրցած էին հրաւէր ուղղել ու հիւրասիրել Թուրքիան...։

Տեղի՞ն է, կամ իրաւունք ունի՞նք դժգոհելու, բողոքելու այս երկու պարագաներուն դէմ երբ ձեռնարկը նուիրուած էր Հրեայ ժողովուրդին նահատակութեան եւ մասնակից 46 երկիրներէն ո՛չ մէկը դժուարութիւն ունեցաւ «յիշելու» պարտականութիւնը կատարելու, այնքա՛ն ընարովի ձեւով։ Հարցումն իսկ աւելորդ է հաւանօրէն երբ նման վսեմադոյն նպատակներ անդամ մը եւս չեն կրցած ձերբազատիլ քաղաքական, տնտեսական, նաեւ ընկերային ու այլ ազդակներէ։

Սակայն, ինչ որ աւելորդ կը նկատենք, յաճախ մեր անկարողութեան, երբեմն անտարբերութեան պատճառով, ուրիշներ նոյն ընկալումը չի դաներ, բարեբախտաբար։ Այսպէս եղած է այս անգամ ալ։ «Յիշել առաջին ողջակէզը» խորագրուած կլով մը Ռոպէր Ֆիսք այդ «ուրիշ»ներէն է։ «Թիմը Ինտիփէնտընթ»ի (Լոնտոն) Յունուար 28-ի թիւին մէջ լոյս տեսած դրութեամբ ան յայտնի ու արդար ընդվզումով կը հակազդէ 1915-ի նախընթացը մոռնալու լուռ համաձայնութեան։

Կը կրկնուի Հիթլէրի ծանօթ խօսքով թէ «Ո՞վ կը յիշէ այսօր Հայերը»։ Այդ հարցականը ներկայիս եւս այժմէական կը նկատէ յօդուածագիրը երբ Բրիտանիոյ վարչապետը Հրեաներու Ողջակէզի օր յայտարարելու ընթացքին ոչ իսկ միակ ակնարկութիւն մը ըրած է Օսմանեան Թուրքիոյ զոհ մկուկէս միլիոն Հայերու կոտորածին զոր «աչխարհի առաջին ողջակէզը» կը կոչէ Ռ. Ֆիսք։

Ան Պլէրի օրինակին հետեւորդ կը նկատէ նախագահ Շիրաքը որ նոյնիսկ չէ համարձակած 1915-ը դատապարտել Պէյրութի վերջին այցին. վայր մը ուր կ'ապրին զոհերու տասնեակ հազարաւոր չառիւղներ։ Ու երեւոյթը զինք կը մղէ հարց տալու թէ ո՞վ կ'ընտրէ այն ողջակէզը զոր պէտք է յիշել եւ այն միւսները որոնք պէտք չէ յիշուին։ «Նացիներու զոհ վեց միլիոն Հրեաները պէտք է միշտ տեղ ունենան մեր պատմութեան, յիշողութեան, վախերուն մէջ։ Սակայն այն Հայերը որոնք անյայտ կորսուեցան Հարաւային Թուրքիոյ գետերուն, Սուրիոյ անապատներուն մէջ, կամ զոհերը եղան թուրք ժանտարմներու եւ զինեալ ֆիւրտերու, անոնք տեղ չունին մեր յիշողութեան, կամ մեր պատմութեան մէջ։ Թուրքիա մեր բարեկամն է· օր մը թերեւս մաս կազմէ Եւրոպական Միութեան։ Թուրքիա Իսրայէլի դաշնակիցն է» կ'ըսէ յօդուածագիրը։

Հակառակ ծանօթ պատճառաբանութիւններու թէ Հայեր Օսմանեան զօրքին դէմ կռուեցան Ռուսերու հետ, եւ այլն, ցեղասպանութեան փաստը անվթար կը մնայ։ Եթէ Լեհաստանի կեդրոնացման ճամբարները գոհերու յիշատակին կանդուն յուշարձաններ են, անդին Սուրիոյ հիւսիսային չրջանին անապատներն ալ իրենց անճառներուն մէջ մինչեւ այսօր զոհերու աճիւնները կը պահեն։ Մարտիրոսութեան այդ վայրը ողեկոչումի այցերու հասցէ է հայ զաղութին համար, «Բայց "Թէրը Ինտիփէնտընթ"ի ոչ հայ միակ ընթերցող մը գիտէ՞ թէ ոգեկոչումին բուն նպատակով յատկանշուածը ի՞նչ է» հարց կուտայ Ֆիսք։

Ան կ'անդրադառնայ Ողջակիզին ուրացումին որոշ երկիրներու մէջ յանգանք համարուելուն. սակայն, ատիկա Հրեաներու ողջակիզին վերապահուած բան է, քանի որ Հայերու ողջակիզին ուրացումը ոչ միայն կատարելապէս օրինաւոր, այլ նաեւ մեծ դործարարութեան հարց է։ Ամերիկեան ոչ մէկ ընկերութիւն որ Թուրքիոյ զէնք կը վաճառէ, 1915-ը վիճարկումի նիւթ պիտի ընէ։ Ամերիկեան համալսարաններու մէջ Թուրք կառավարութեան միջոցներով հաստատուած Օսմանեան պատմութեան ամպիոններ որոնք որպէս փաստաթուղթեր կը գործածեն Օսմանեան դիւանները եւ երբեք չեն դատապարտեր 1915-ի կոտորածները, կը յայտարարեն թէ Հայերը քաղաքացիական պատերազմին զոհ դարձան, եւ թէ 1915-ի քաոսին մէջ Թուրքեր ալ մահացան։ Մինչդեռ ոչ ոք գրած է թէ Հրեաները զոհերը եղան Եւրոպական քաղաքակիական պատերազմին, թէ «Գերմանացիներ եւս մահացան»։

Յօդուածագիրը կը յիշէ Թուրք դեսպանի մը նամակը ուր ըսուած է թէ Հայերու ողջակիզին միթոսը ստեղծուած է Ա. աչխարհամարտէն անմիջապէս ետք, յոյս ունենալով Օսմանեան պետութեան մասնատումէն հայկական պատառ մը ձեռք ձգել։ Կարելի կ'ըլլա՞յ այդ տողերուն մէջ «Հայ»ը վոխարինել «Հրեայ»ով, ըսելու համար թէ «Հրեաներու ողջակիզին միթոսը իրենց մէկ հնարքն է որպէսզի հատուցանուի տառապանքը»։ «Ո՞վ կրնայ նման սուտեր հրատարակել» հարց կուտայ ան։ Մինչդեռ վերոնշեալ Թուրք դեսպանը (Իսրայէլի) սոյն նամակը հրատարակել տուած է «Ձերիւսալեմ փոստ» թերթին մէջ։

Գրութեան վերջին մասին մէջ հեղինակը կը վերադառնայ նախագահ Շիրաքի ընթացքին. Հայերու 1915-ի ողջակիզը դատապարտուած ըլլալով հանդերձ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին, նախագահը չէ կրկնած այդ քայլը։ Երկու տարի առաջ, այդ մասին հարցումի մը պատասխանելով ըսած է թէ արտասահմանի մէջ չի մեկնաբաներ իր երկրին ներքին քաղաքականութեան առընչուած նիւթեր։ «Նոյն պատասխանը տուած պիտի ըլլա՞ր եթէ Ազգային Ժողովին դատապարտածը Հրեաներու ողջակէզը ըլլար» հարց կուտայ Ֆիսք։ Ապա կ'անդրադառնայ նաեւ Թ. Պլէրի կեցուածքին որ կը թելադրէ նացիական ողջակէզին օրէ օր պակսող վերապրողները յատուկ ուշադրութեան առարկայ ընել ու սորվեցնել ամէն մէկ սերունդի թէ ի՛նչ էր պատահածը եւ թէ ի՛նչ կրնայ կրկին պատահիլ։

«Բայց կան տակաւին բանի մը հայ վերապրողներ ալ. ինչո՞ւ անոնք ալ այս շարքու իրենց յիշատակին պահպանումը չպահանջեն։ Մուսա լերան վրայ, յեղոյ 1920ին Իզմիրի մէջ բրիտանական, ֆրանսական, ամերիկեան ռազմանաւեր փրկեցին առաջին ողջակէզին ստուար թիւով հայ վերապրողները։ Սակայն Պր. Պլէր լուռ է այս շարաթ։ Ու լռութիւնը յօժարութեան հոմանիշ է» կ'ըսէ Ռ. Ֆիսք ու կ'եզրակացնէ· «Ես կողմնակից եմ յիշատակութեան բոլոր օրերուն։ Յատկապէս անոր որ կը նշէ Հրեաներու ողջակէզը։ Ու յատկապէս անոնց որոնք ճնուիրուած են այլ ողջակէզներու։ Նաեւ Հայկականին։ Սակայն, Հիթլէրի ուրուականը այս շարքու կրնայ փոքր ժպիտ մը ունենալ։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 31 / Փետրուար 1)

80 ՏԱՐԻ ԵՏՔ Հ.Յ.Դ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւան, Յունուար 30-ին, կառավարութեան նիստերու դահլիճին մէջ բացուած է Հ.Յ.Դ. 28-րդ ընդհանուր ժողովը։ Կուսակցութիւնը Հայաստանի մէջ վերջին անգամ ընդհ. ժողով գումարած է 1919-ին, իսկ անցնող քանի մը տարիներուն, ինչպէս կը նշեն դաշնակցականները, Երեւան ընդհ. ժողով գումարելը անկարելի էր՝ նախորդ իշխանութիւններուն հետ կայացած հակասութիւններուն պատճառով։

Ժողովի սկիզբը ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգած են Արցախի եւ Հոկտ. 27-ի դէպքերուն զոհերը, ապա հնչած են ՀՀ պետական փառերգն ու կուսակցութեան քայլերգը, որմէ ետք Արարատեան թեմի առաջնորդ Նաւասարդ Եպիսկ. Կճոյեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անունով հայրապետական մաղթանք յղած է։

Ռ. Քոչարեանի մշակութային հարցերու խորհրդական Ռ. Դաւոյեան կարդացած է նախագահին ուղերձը, ուր ան կը նշէր թէ Դաշնակցութիւնը այսօր ստանձնած է օրէնսդիր եւ գործադիր որոշ պատասխանատուութիւն, յոյս կը յայտնէր թէ համագործակցութեան քայլերը կը շարունակուին։ Նախագահը իր տողերուն մէջ չէշտած է նաեւ Հ.Յ.Դ.-ի կարեւոր դերը Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններու զարգացման տեսանկիւնէն։

Ելոյթ ունեցած է վարչապետ Արամ Սարգսեան ալ։ Ան իր գոհունակութիւնը յայտնած է ըսելով որ կուսակցութեան իր ժողովը Հայրենիքի մէջ գումարելը ապացոյց մըն է երկրին կայունութեան։ Շնորհակալութիւն յայտնած է Հ.Յ.Դ. շարք մը ղեկավարներու (Հրանտ Մարգարեան, Վահան Ջոլհաննիսեան, Լեւոն Մկրտչեան եւ ուրիշներ) որոնք իր պաշտօնավարութեան առաջին օրերէն աջակցեցան իրեն։ Ինք եւս ընդգծած է կուսակցութեան դերին եւ գործունէութեան կարեւորութիւնը Սփիւռքի համախմբման գործին մէջ, նշելով որ ստեղծուելիք Սփիւռքի պետական կոմիտէին ղեկավարութիւնը կը յանձնուի դաշնակցականի մը (աւելի վերջ լրագրողներուն յիշած է Լեւոն Մկրտչեանի անունը)։

Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ Գագիկ Ասլանեան, ինչպէս նաեւ Հայաստանի գրեթէ բոլոր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները։ Յատկապէս Անդրանիկ Մարգարեան (Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութիւն–ՀՀԿ) ըսած է թէ կուսակցութիւնը որքան արագ ամբողջութեամբ վերադառնայ Հայաստան, այնքան աւելի կրնայ ճչմարիտ պատկերը կազմել պետութեան եւ հանրութեան հարցերուն. աւելցուցած է թէ գաղափարական հասարակաց կէտեր ունեցող ՀՀԿ-ն եւ Հ.Յ.Դ.-ն կրնան իրենց գործակցութիւնը չարունակել Ազգ. Ժողովէն ներս ու անկէ դուրս ալ։

Հ.Յ.Դ. Հայաստանի կառոյցի գերադոյն մարմնի ներկայացուցիչ Վահան Ջոլհանիսեան ալ իր ելոյթին մէջ ընդգծած է որ նախորդ իշխանութեան օրով հանրութիւն–իշխանութիւն կապը խաթարուած էր եւ որու պատուղները այսօր կը քաղենք. «Մարդիկ չեն վստահում նոյնիսկ լաւ իշխանաւորին ու լաւ ծրագրերին» նչած է ան։ Եզրափակած է ըսելով որ Հ.Յ.Դ.-ն կը գործակցի պետութեան հետ եւ ատիկա չատ աւելի դժուար է քան ընդդիմադիր ըլլալը. «Սակայն Հ.Յ.Դ.-ն որը երբեք ոեւէ մէկի գրպանի կուսակցութիւնը չի եղել, այսօր շարունակելու է իր այդ կեցուածքով օգուտ բերել պետութեանը», վերջացուցած է իր խօսքերը։

Բացման արարողութեան վերջաւորութեան ելոյթ ունեցած է Հ.Յ.Դ. բիւրոյի քաղաքական ներկայացուցիչ Բենօ Թոնդեան եւ մասնաւորապէս նչած է թէ Դաշնակցութիւնը կը չարունակէ գօրավիգ կանգնիլ իշխանութեան, անոր սխալներու պարագային կը դառնայ ընդդիմութիւն։ Կուսակցութեան յառաջիկայ գործունէութեան մէջ կարեւոր նկատած է տնտեսական զարթօնքին նպաստելը, ժողովրդավարութեան ապրպնդման, միացեալ ջանքերով կաշառակերութեան դէմ պայքարին եւլն. զօրակցիլը։

«Արմէնփրէս»ի թղթակիցը չէ յաջողած ստանալ ճչդել պատուիրակներու թիւը՝ դաղտնապահութեան պատճառով։ Ընդհ. ժողովը, բացման այս արարողութենէն ետք կը սկսէր իր աչխատանքները եւ կը տեւէր այնքան ատեն որքան չեն սպառած օրակարգի բոլոր նիւթերը։ Կ'ընտրուէր նաեւ բիւրոյի նոր կազմը։

***

Դ.ԱՏԱՐԱՐՈՒԱԾ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

«Օրագիր» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր Նիկոլ Փաչինեան յետադարձումով տարեան մը քանտարկութեան դատապարտուելէ ետք Յունուար 31-ին մամուլի ասուլիս մը տուած է։ Ըսած է թէ վերջնիչ ատեանին հաստատած վճիռով մեծցած է օրաթերթին աչխատակիցներուն վրայ հսկողութիւն սահմանելու կարելիութիւնը, այսուհանդերձ, իրենք պիտի չարունակեն իրենց սուր հրատարակումները։ Ան ակնարկած է նաեւ զործադիր իչխանութենէն կախում ունենալու դատաւորներու երեւոյթին, անկարելի չհամարելով որ Թերթը կրկին ամբաստանութեան թիրախ ըլլայ իր հրատարակումներուն պատճառով։ Ն. Փաչինեան ըսած է թէ որոշած չէ տակաւին թէ կ'արժէ՞ վճռաբեկին դիմել, թէ ոչ։

***

Հայաստանի Փէն ակումբը եւ Հելսինքեան ընկերակցութիւնը նոյն Թուականի յայտարարութիւններով զօրակցած են լրագրողին։

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՏԱԻՈՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Համաչխարհային տնտեսական ֆորումին ընթացքին Հայաստանի նախագահը

(Շար.ը Գ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ ԿԱ՞Ց ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջին օրերուն բացայայտ կերպով սկսած է գրուիլ այն ինչ որ Հոկտեմբեր 27–ին յաջորդած ամիսներուն չէուկի ճեւով չըլլեցաւ հայաստանեան, ապա նաեւ սփիւռքեան շրջանակներու մէջ: Հարցը կը վերաբերի նախագահի հրաժարականին ու նորի մը ընտրութեան: Ճիշդ է որ դադարը առաջին անգամ ապարդիւ իջաւ նոյնինքն Ռ. Քոչարեանի վերագրուած հրաժարելու մտադրութեամբ, Ազգային Ժողովի ահաբեկչութեան վաղորդայնին: Զարմանալի ու լրջօրէն մտահոգիչ էր այդ մտադրութիւնը որ բարեբախտաբար դուրս չելաւ տարաձայնութեան շրջանակէն: Բարեբախտաբար, քանի որ նման հեռանկար միայն կը ծառայէր մեծցնելու արդէն զեկավարութեան հիմնական մասէն զրկուած երկրին նկատմամբ արթնցած արդար վախերը:

Այսօր, այդ պատահարէն երեք ամիս ետք, նախագահին հրաժարականի ու նախագահական նոր ընտրութիւններու նիւթը, նաեւ հաւանական թեկնածուներու փնտռտուքը, նշուած անուններ տեղ կը գտնեն հայաստանեան լրատուիւններու հաղորդումներուն, մամուլի սիւնակներուն մէջ: Այս անգամ, սակայն, կարեւոր տարբերութիւնը այն է որ նիւթին հեղինակը նախագահը չէ: Քաղաքական դէմքեր, մամուլի անուններ կ'արտայայտուին այդ մասին, երբեմն սուր մատնանշումներ ընելով:

Կարելի՞ է բացարձակ կերպով անակնկալ նկատել այս կացութիւնը: Վստահաբար՝ ո՛չ: Եթէ Հայաստան ըլլար բարօր ու ապահով միջին մակարդակի տէր երկիր մը, առանց քաղաքական, ընկերային ու այլ բնոյթի սուր – սուր հարցերու, ինչպէս են Ղարաբաղի անլոյծ խնդիրը, ընկերային բեւեռացումը եւ սարսափեցնող արտագաղթը, թերեւս ոչ ոք պիտի նախագահի հրաժարականին, անոր փոխարինումի նիւթով: Կամ, աւելի ճիշդը՝ նման նիւթով օրակարգ մը մտահոգիչ բան չնկատուէր:

Սակայն, սկսած՝ Ռ. Քոչարեանի Հայաստանի վարչապետութեան հրաւիրուելու օրէն, տեղը չնստած բան մը կար, կապուած անոր իշխանութեան: Դժուար է ըսել թէ ծանօթ կացութեան մէջ առանց այլեւայլի կարելի էր տեղին նկատել՝ Սահմանակերտէն Երեւան այդ անցքը. անով առաջին հետաքրքրութիւնը ուղուեցաւ Ղարաբաղին. տակաւին հրազադարի պայմաններուն մէջ ու պատերազմին, առնուազն՝ անդաղաձալի կարդադրութեան ուրուականին ներկայութեան, այդ անցքը ժխտական ազդեցութիւն պիտի չունե՞ր: Կարելի կ'ըլլա՞ր չարունակել ուժերու հաւասարակշռութիւնն ու համապատշխութիւնը: Այս կարգի հարցականներու քով, պէտք է ըսել որ չատ ծանր չէր կրնար կշռել ու արդէն չկշռեց Ռ. Քոչարեանի Երեւան անցքին մէջ Ղարաբաղ–Հայաստան Միութեան ուղղութեամբ գործնական քայլ մը տեսնելու մղումը:

Ղարաբաղեան ազդակը առանձին չէր Ռ. Քոչարեանի Հայաստանի նախագահութեան կապուած հարցականներուն մէջ: Կային գլխաւոր երկու պատճառներ որոնք թերահաւատութեան ազբիւր կ'ըլլային: Առաջինը Հայաստանի իրականութեան, քաղաքական շերտաւորումներուն ու խմորումներուն մօտէն ծանօթ ու մասնակից չըլլալու անոր պարագան էր: Մանաւանդ որ վարչապետութեան աթոռին վրայ կարճատեւ պաշտօնավարութիւն մը բաւարար չէր կրնար ըլլալ այդ պակասը ամբողջութեամբ դարմանելու: Երկրորդը այն տուեալն էր որ Ռ. Քոչարեան իրեն նեցուկ, զաղափարակից քաղաքական խմբաւորումի, կազմակերպութեան մը չէր կրնար յենիլ օրպէս Հայաստանի նախագահ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին: Ճիշդ է որ առաջին օրէն Հ. Ճ. Դ. ներկայացաւ, կամ ներկայացուեցաւ որպէս այդ, սակայն, ո՛չ այդ կապը հարկաւոր չափով ամուր էր, ոչ ալ կուսակցութիւնը քաղաքական դաշտին մէջ մեծ ժողովրդականութեան տէր:

Այս վերջին պարագան է որ նախագահին հրաժարականին կողմնակիցներուն առաջին արդարացում կը ծառայէ այսօր: Այդ կողմնակիցներէն ամէնէն աւելի կը յիշուի Ազգ–Նախագահ Վազգէն Մանուկեանի անունը: Ան Յունուար 19–ի մամուլի ասուլիսին արտայայտուած է նիւթին մասին, առիթ տալով որոշ լրագրողներու որ իր անձին մէջ տեսնեն յաջորդութեան թեկնածու մը: Թէեւ, կարդալով Հայաստանեան մամուլի Յունուար 20 – 25–ի թիւերը, մարդ դիւրութեամբ կ'անդրադառնայ որ Վ. Մանուկեան միակը չէ որ նախագահին հրաժարականին նիւթը սեղան բերած է: Ինչպէս կը գրէ օրինակ «Հայկական ժամանակ»ը (Յունուար 20) «արտակարգ նախագահական ընտրութիւնների թեման վերջին մեկ – երկու օրուայ ընթացքում առաջնային է դարձել»: Կ'ըսուի թէ այդ մասին կարծիք յայտնած են քաղաքական չատ ու չատ ուժեր եւ «անգամ նրանք ովքեր դէմ են արտայայտւում Ռ. Քոչարեանի հրաժարականին, չեն բացառում, կամ աւելի ճիշդ՝ շատ հաւանական են համարում իրադարձութիւնների նման զարգացումը»: Թերթը որ առաջին էջին առաջին սիւնակէն տեղ տուած է նիւթին, կ'ընէ մատնանշում մըն ալ, գրելով. «յատկանշական է որ այս ամէնը տեղի է ունենում այն ժամանակ երբ Ռ. Քոչարեանը բացակայում է հանրապետութիւնից» (մեկնած ըլլալով Երուսաղէմ):

Թերթը, պէտք է ըսել որ ամիս մը առաջ ալ անդրադարձած էր Ռ. Քոչարեանի հրաժարման նիւթին, առընչուած՝ ԼՂՀ–ի կացութեան ապակայունացումին: Դեկտեմբեր 18–ի թիւին մէջ Արման Կարապետեան «Քոչարեանը կը ստանձնի Ղարաբաղի նախագահի պաշտօնը» խորագրուած էջի մը մէջ կը գրէր. «Ներկայումս Հայաստանի քաղաքական դաշտում ակտիւօրէն քննարկւում է Քոչարեանի հրաժարականի հարցը: Եթէ, այնուամենայնիւ, Քոչարեանին պաշտօնանկ անելու քաղաքական որոշում կայացուի, կամ Քոչարեանն իւրը հրաժարական տալու նախաձեռնութիւն ցուցաբերի, ծագում է նաեւ Քոչարեանի յետագայ նկատագրի հարցը: Այս օրերին քաղաքական որոշակի շրջանակներում տեսակէտ կայ, թէ ԼՂՀ նախագահի պաշտօնը կ'ազատուի՝ Հայաստանի նախագահի պաշտօնից հեռանալուց յետոյ Ռ. Քոչարեանին ԼՂՀ նախագահ դարձնելու հեռանկարով»:

«Հայկական ժամանակ»ը Յունուար 21–ի թիւով ալ չարունակած է նիւթին տեղ տալ, արձագանգելով թեր ու դէմ կարծիքներու: Նաեւ հրատարակած է հարցախոյզ մըն ալ, խմբելով նախագահական արտակարգ ընտրութիւններու մասին թեր, դէմ ու անորոշ կեցուածքի տէրերը: Պարզ է որ առաջին խումբը կը գլխաւորէ Վազգէն Մանուկեան. ան անխուսափելի կը նկատէ Ռ. Քոչարեանի հրաժարականը, քանի որ այս վերջինը յայտնուած է «անվստահութեան անապատ»ին մէջ ու միակ յենարանը ժողովուրդին վախն է թէ «Քոչարեանից յետոյ եկողն աւելի վատն է լինելու»:

Լիպերալ դեմոկրատներու նախագահը Վիգէն Յակոբեան ոչ իսկ պատճառաբանութիւնը կը յարգէ պնդելու համար որ «այդ նախագահի աշխատող մարդը» օր առաջ հեռանայ: Նոյն խումբին մէջ տեղ գրաւած է Աչոտ Մանուչարեանն ալ որուն համար արամադրութեան հարց չէ. «բազաբական վերնախաւն արդէն կայացրել է Քոչարեանի հրաժարականի որոշումն ու պատրաստւում է արտահերթ ընտրութիւններ»: Կը կարծէ թէ հրաժարականը Հոկտեմբեր 27–ի գործին նախաձեռնութեան աւարտէն առաջ կ'ըլլայ: Հրաժարականին կողմնակից է ՀՀՇ–ի ճակատն ալ (ՀՀՇ – Շամիրամ – Ի.Ա. գար). միայն «Շամիրամ»ի նախագահուհի Շ. Մաթեւոսեան հարց կուտայ թէ «քայց Ղարաբաղն ո՞վ է ստորագրելու»: Իսկ Ի.Ա. գարը այնպէս կը թուի թէ նպատակ չունի նախագահին հրաժարականին սպասելու եւ հարկաւոր կը նկատէ «պաշտօնանկ անել» զայն:

Նախագահական արտակարգ ընտրութեան դէմ կեցուածք արտայայտած են Ռամկավար, Ժողովրդական, Հանրապետական, Դեմոկրատական կուսակցութիւնները, ՀՅԴ–ն, Ինքնորոշում միաւորումը:

Անորոշներու խումբը կազմուած է ՍԻՄ–ով (Սահմանադրական Իրաւունքի Միութիւն), Համայնավար եւ «Օրինաց երկիր» կուսակցութիւններով:

Յունուար 21 – 27–ի «Իրաւունք»ը եւս առաջին էջը ամբողջութեամբ յատկացուցած է նոյն նիւթին. Հայկ Բաբուխանեան հրաժարականի ու նախագահական արտակարգ ընտրութեան պահանջներուն ետին կը նշմարէ իշխանութեան սովորական պայքարը: Հայաստանի իշխանական համակարգը երկու բեւեռի բաժնուած է. նախագահական եւ հակա – նախագահական որոնք լծուած են անդիջում պայքարի: Արդար է ըսուածը թէ նման կացութեան մէջ ոչ կարելի է խօսք ընել տնտեսական զարգացումի, կամ ընկերային խնդիրներու լուծումին մասին ու երկիրը աւելի ու աւելի կը տուժէ արտաքին քաղաքական ասպարէզին մէջ: Ամէնէն ուղղակի ձեւով, Յունուար 25–ի ՀԱՊ–ի երկիրներու վեհաժողովին Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ պարզուած պատկերը լաւագոյն ապացոյցն է ըսուածին: Պատկեր որ քիչ մը աւելի մեղմ գոյներով կրկնեց Լիպպոնի օրինակը, Հայաստանի նախագահը միս–մինակ ձգելով դերիչխան պետութիւններու հոգային բացարձակ ամբողջականութեան սկզբունքը նալու եւ հասկնալու համար թէ ի՞նչ տեղ կ'ունենայ, կարիքը կար լուսանկարչական յատուկ գործիքի մը, որ զերադրէ ըլլայ եւ կարողանայ բջիջները պատկերազրել՝ քիմիական հակազդեցութիւններու ընթացքին:

Իր խումբով միասին, Ջուէյլ կը յաջողի գործիքը իրականացնել: Ասիկա լազերի այնպիսի կարճատեւ ալիքներ կ'արձակէ, որոնք աւելի արագ են քան այդ հակազդեցութիւնները: Անոնք կը սառեցնեն ֆեմթօրոպէ անուանումը: Պէտք է պատկերացնել որ ֆեմթօրոպէի մը տեւողութիւնը երկվայրկեանի մը հետ բաղդատած կը նմանի երկվայրկեանի մը համամատութիւնը՝ երեսունհերկու միլիոն տարիի: Այս գործելակերպով, կարելի եղած է քիմիական հակազդեցութիւններու այլազան մակարդակները արձանագրել: Մեքենան, որու սկզբնական չափին համար հսկայ սենեակի մը պահանջը պիտի ներկայանար, այժմ արճարանի սեղանի մը ծաւալը ունի:

Կարելի պիտի դառնայ այս գիւտը անհամար մարզերու մէջ գործածել, կենսաբանութենէն մինչեւ թժշկութիւն, բնագիտութենէն մինչեւ դեղագործութիւն, նոր կազմածներէն մինչեւ չրջապատ եւ կենսոլորտ: Հիմնականը պիտնալ է թէ հակազդեցութիւնները ինչպէ՞ս տեղի կ'ունենան: Ցաջորդ քայլը պիտի ըլլայ փորձել հակազդեցութիւնները հակակչիռի տակ առնել, ձեւով մը որ կարելի ըլլայ տուեալ գործարկում մը յառաջացնել քան թէ ուրիչ մը, ստեղծել նիւթ մը եւ ոչ թէ ուրիչ մը, զայն դանդաղեցնել եւ կամ արագացնել: Ջուէյլ եւ իր աշխատակիցները, կենսաբանութեան եւ թժշկութեան մարզերուն մէջ, որպէս իրենց հետազոտութեան նոր բնագաւառներ, կ'ուզեն պիտնալ թէ ինչո՞ւ կենսաբանական կարգ մը համակարդներ եւ որոշ բջիջներ տուեալ ձեւով մը կը վերաբերին ու՝ անոնց կազմը հասկնալ եւ թէ միջոցին մէջ ի՞նչ կրնան կը դտնուին եւ թէ ասիկա ի՞նչ իմաստ կը ներկայացնէ:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

(Քաղուած՝ «Փանորամա»էն)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ԱՐԱԳ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔԸ ՀՆԱՐՈՂԸ

Շարունակութիւն 1–ին էջէ

ղրօշի պէս պարզած ամբողջութեան դիմ:

Նախագահի հրաժարականին ու Վազգէն Մանուկեանի յաջորդութեան հեռանկարը բաւական սուր տողեր ստորագրել տուած է «Առաւօտ»ի (Յունուար 20) գլխաւոր խմբագիր, ծանօթ լրագրող Արամ Աբրահամեանի. ան կը բաժնէ Վ. Մանուկեանի եղրակացութիւնը թէ «Ռ. Քոչարեանը չի վերահսկում իրավիճակը եւ գուրկ է որեւէ յենարանից»: Հոյակապ կ'ըլլար, կ'ըսէ, եթէ Հայաստանը ունենար ուժեղ նախագահական իշխանութիւն եւ իրավիճակը վերահսկող, պարտականութիւնները ամբողջութեամբ կատարող նախագահ: Բայց եթէ Ռ. Քոչարեանի մեկնումով ճամբայ պիտի բացուի Վ. Մանուկեանի համար, ասիկա այնքան ալ հոյակապ չէ իր կարծիքով, քանի որ «բոյլ, բայց հաւասարակշռուած եւ կանխատեսելի նախագահը գերադասելի է բոյլ, անհաւասարակշռուած եւ անկանխատեսելի նախագահից»: Ան կը գուշակէ կեղծիքով ընտրուած նոր նախագահ մը որով իրավիճակը չի լաւանար, նոյնիսկ կարելի է նաեւ որ վատթարանայ: Ամէնէն ցնցողը Ա. Աբրահամեանի վերջաբանն է որ քանի մը տողի մէջ կ'ամփոփէ Հայաստանի կացութիւնը. նախագահին հրաժարիլ–չհրաժարելու հարցէն չատ աւելի լայն չրջանակով մտահոգութիւն արթնցնող է ան, իր մերկ մտանանշումով որուն անդրադառնալ անգամ չի փափաքիր լայն մեծամասնութիւնը: Լրագրողը կը գրէ. «Ճիշդ է, Ռ. Քոչարեանի մնալ – չմնալու հարցը չի որոշուում ոչ իր գրելով, ոչ Վ. Մանուկեանի ասուլիսով, ոչ էլ, ցաւօք սրտի, իր՝ Ռ. Քոչարեանի ցանկութեամբ: Դա որոշելու է իրական իշխանութիւն ունեցող մարդկանց շատ սահմանափակ մի խումբ, իսկ մնացածներին ոչ ոք չի հարցնի»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԸ 999 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

ՈՐՔԱՆ ՏԱՐԲԵՐ Է ՄԵՐ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԸ

(Ե. եւ վերջին մաս)

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹիՒՆ

999–ին Եւրոպայի մէջ քրիստոնէական եկեղեցին էր, որ լմնցած կուտար կեանքին եւ օրէնք կը պարտադրէր. անիկա ամէնէն ազդեցիկ ուժն էր Եւրոպայի մէջ:

Եկեղեցւոյ անուանական գլուխը պապն էր, որուն նստավայրը Հռոմն էր: Արեւելեան կամ Ուղղափառ քրիստոնէական եկեղեցին արդէն դարերէ ի վեր սկսած էր հեռանալ Արեւմտքէն, երբ 1054–ին վերջնականապէս բաժնուեցաւ անկէ:

Պապին դործակիցը, գոնէ սկզբունքով, այն քրիստոնեայ կայսրն էր, որ կը տիրէր Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ վրայ, որ յաւտգային կոչուեցաւ Հռոմէական Սուրբ Կայսրութիւն: Պապին եւ կայսրին միջեւ յարաբերութիւնը վերիվայրումներ ապրած է դարերու ընթացքին: Հռոմէացի պապերը միշտ ալ յարդանքի արժանացած են, սակայն եկեղեցիներու իսկական ուժը տեղայնական, շրջանային բնոյթ ունէր, որովհետեւ հոն էր, որ դրամը կեդրոնացած էր, եւ հոն էր, որ եպիսկոպոսները կ'ընտրէին: Այս վերջիններս, մօտէն համագործակցելով իրենց երկիրներու թագաւորներուն հետ, սիներդը կը համարուէին այդ հաստատութեան եւ իրենք էին հաւատքի եւ բարոյականութեան հարցերով գրագողները եւ ոչ թէ պապը: Այդ շրջանին ժողովուրդը մեծ վստահութիւն ունէր կղերականներուն վրայ, եւ հաւատքը մեծապէս չեշտուած էր բոլորին մօտ:

Մեծ ակնածանքի կ'արժանանային հրաշակուած սուրբերը եւ անոնց ոսկրներ որոնք վիքինկներու արշաւանքներուն ընթացքին դուրս հանուեցան երկրէն կեդրոնականներուն կողմէ:

Դէպի սրբատեղիներ ուխտագնացութիւնները յաճախակի էին նաեւ այդ շրջանին:

ՎԻՔԻՆԿՆԵՐԸ

Քրիստոնէական եկեղեցիին կողքին 999–ին վիքինկները կը հանդիսանային Եւրոպայի ամէնէն զօրաւոր ուժերէն մէկը: Այս կատաղի ասպետակողներն ու աւազակները, որոնք կուգային այսօրուան Դանիոյ, Նորվեկիոյ եւ Շուէտի տարածքներէն, սարսափի մատնած էին հարաւային Եւրոպան հազարամեակի աւարտին, հաստատուած էին իրենց ապաստանած շրջաններուն մէջ եւ առեւտուրի նոր ճամբաներ ստեղծած էին հոն:

Աքանտինաւիոյ մէջ բնակչութեան մեծ մասը Արեւելեան եկեղեցին միշտ միացած եղած է Հռոմի Արեւմտեանին հետ, սակայն արդէն սկսած էր անոնց միջեւ բազմաթիւ հարցեր ծագիլ: Բաժանումը նուիրականացաւ 1054–ին: Հռոմէն, անկախ, բիւզանդական քրիստոնէութիւնը զարգացաւ իբրեւ Արեւելեան Օրթոտոքս եկեղեցի:

ՅԱՅՏՆՈՒԹիՒՆԸ ԱՅՆ ԱՏԵՆ

999–ին ուր որ գտնուէիր, լմնցած պիտի ըլլայիր, թէ ըստ «հաւատքի» աղբիւրներու, աշխարհի վերջը մօտ էր:

Գաղափարը հիմնուած է Աստուածաշունչի Յայտնութեան գիրքին մէջ յիշուած այն բանին վրայ, թէ անյայտ ապագային աստանան պիտի վերադառնայ «անդունդին մէջ 10 դար բանտարկուելէ ետք»: Իսկ երբ հազար տարին աւարտի, սատանան դուրս պիտի գայ իր բանտէն եւ երթայ համոզելու աշխարհի չորս անկիւնները գտնուող ժողովուրդները: Տեղի պիտի ունենայ վերջին ճակատամարտը եւ վերջին դատաստանը:

Այս գաղափարը չեփորողները բազմաթիւ են. սակայն ամէնէն ակնյայտը ճանապարհորդ վանական Ռոճերը Կլապըրն է, որ իր գրած պատմութեան մէջ կը յիշատակէ արտառոց դէպքեր (ինչպէս՝ Հալլի դիսաստղին երեւումը 989–ին), որոնք փաստեր են Յայտնութեան Օրուան:

Ինչպէս դիտենք, աշխարհը չվերջացաւ 1000 թուականին, ոչ ալ վերջնական նշաններ ցոյց կու տայ 2000–ին:

Պատրաստեց՝ Կ. ՍԱՂԸՃԵԱՆ
«Ազդակ»

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԷՔԻՄԷՆԻՔ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ

Միութեան չարաթը առիթ մըն է բոլոր եկեղեցիներուն միասին աղօթելու եւ յատկապէս արտայայտելու իրենց համերաշխութիւնը եւ իրենց փոխադարձ յարգանքը:

Գլէնմոն – Ֆէրրանի բարեկարգեալ եեղեկեցին, այս տարի հրաւիրած էր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ներկայ գտնուելու Էքիւմէնիք պաշտամունքին, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 23–ին:

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան պատուիրակ ղրկած էր Վալանսի Հոգեւոր Հովիւը՝ Նարեկ Աւագ Քահանայ Վարդանեանը ներկայացնելու Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին:

Պաշտամունքը սկսաւ Գլէնմոն – Ֆէրրանի բարեկարգեալ եկեղեցւոյ պատուելիին Ստեֆըն Պագմանի, ժաղլին Թոմա մեներդեց Մորհուրդ Մորին, Հրեշտակային եւ Հայր Մերը, առանց հայերէն դիտնալու, բայց լաւ դիտնալով սոլֆէժը:

Օրուան քարոզը տուաւ Նարեկ Աւագ Քահանան իբր բնաբան առնելով, Ղուկասի աւետարանէն գլուխ մը կոչուած Եմմաուսի աշակերտները:

Հաւատացեալները ինչպէս նաեւ քանի մը գլէնմոնցի Հայեր չատ դոհ մնացին այս արարողութենէն, վերջին խօսքն էր՝ պէտք է կրկնենք:

ՀԱՑԿ – ԺԱՆ ԵՈՐԿԻ
Գլէնմոն – Ֆէրրաճ

ՓԱՏԱՓԻՒ «ԿԱՆԱՉ ԳԻՐՔ»Ը... ՀԱՅԵՐԷՆ

Իսկապէս անսպասելի էր այն անակնկալը զոր ըրաւ մեզի մեր աշխատակիցը: Փարիզի ամանորեան ժխորէն ուզած էր խոյս տալ եւ ընտրած էր երկիր մը ուր ամանոր չէ եւ գացած էր Լիբիա, ուրկէ մեզի նուէր բերաւ ոչ թէ քարիւղ այլ փոքրիկ սիրուն գրքոյկ մը՝ «Կանաչ գիրք», հեղինակ՝ Մուամմար ալ Քատաֆի: Այսինքն, Քատաֆիի հաւատոյ հանդանակը... հայերէն:

Հարցին մէջ, պարզ է անսպասելին Քատաֆիի «Կանաչ գիրք»ը չէր անշուշտ, քանի անցեալին ալ տեսած էինք Մաոյի «Կարմիր գիրքը», այլ ամոր հայերէն տարբերակին գոյութիւնը: Մեր բարեկամը զարմանքով նկատած էր գրագրանի մը ցուցափեղկին մէջ կոդքին վրայ հայերէն վերտառութիւնը ու անմիջապէս գնած:

Հատորը ունի երեք գլուխ. – Ա) Ժողովրդավարութեան պրոբլեմի լուծումը (ժողովրդի իշխանութիւնը), Բ) Տնտեսական պրոբլեմի լուծումը (սոցիալիզմ), Գ) Երրորդ համաշխարհային տեսութեան հասարակապետական հիմնամասը: Եւ կան չատ «իմաստուն» խօսքեր ալ:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար թէ ո՞վ խորհած է հայերէնի թարգմանութեան այս անհրաժեշտութիւնը, երկրի մը մէջ ուր հայ գաղութ ալ – որքան գիտենք – չկայ: Հատորին վրայ թարգմանիչի անուն չհանդիպեցանք: Բայց, արեւելահայերէնը եւ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը այն տպաւորութիւնը թողուցին որ անանուն թարգմանիչը պարսկահայ պէտք է ըլլայ:

Ամէն պարագայի մէջ, խիստ հետաքրքրական երեւոյթ մըն է եւ ուրախալի, քանի Քատաֆի կարեւոր նկատած է որ իր մտածումները տարածուին նաեւ Հայերու մօտ...:

սոյ Արեւելեան եկեղեցին միշտ միացած եղած է Հռոմի Արեւմտեանին հետ, սակայն արդէն սկսած էր անոնց միջեւ բազմաթիւ հարցեր ծագիլ: Բաժանումը նուիրականացաւ 1054–ին: Հռոմէն, անկախ, բիւզանդական քրիստոնէութիւնը զարգացաւ իբրեւ Արեւելեան Օրթոտոքս եկեղեցի:

ՅԱՅՏՆՈՒԹիՒՆԸ ԱՅՆ ԱՏԵՆ

999–ին ուր որ գտնուէիր, լմնցած պիտի ըլլայիր, թէ ըստ «հաւատքի» աղբիւրներու, աշխարհի վերջը մօտ էր:

Գաղափարը հիմնուած է Աստուածաշունչի Յայտնութեան գիրքին մէջ յիշուած այն բանին վրայ, թէ անյայտ ապագային աստանան պիտի վերադառնայ «անդունդին մէջ 10 դար բանտարկուելէ ետք»: Իսկ երբ հազար տարին աւարտի, սատանան դուրս պիտի գայ իր բանտէն եւ երթայ համոզելու աշխարհի չորս անկիւնները գտնուող ժողովուրդները: Տեղի պիտի ունենայ վերջին ճակատամարտը եւ վերջին դատաստանը:

Այս գաղափարը չեփորողները բազմաթիւ են. սակայն ամէնէն ակնյայտը ճանապարհորդ վանական Ռոճերը Կլապըրն է, որ իր գրած պատմութեան մէջ կը յիշատակէ արտառոց դէպքեր (ինչպէս՝ Հալլի դիսաստղին երեւումը 989–ին), որոնք փաստեր են Յայտնութեան Օրուան:

Ինչպէս դիտենք, աշխարհը չվերջացաւ 1000 թուականին, ոչ ալ վերջնական նշաններ ցոյց կու տայ 2000–ին:

Պատրաստեց՝ Կ. ՍԱՂԸՃԵԱՆ
«Ազդակ»

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

Գործող անձեր
(մուտքի կարգով)

Թագուհի Հանըմ, Սահակ Էֆէնտիին կինը
Տէր Բարսեղ, քահանայ
Մարտիկ աղա, ամուսնութեան թեկնածու
Նեմզար Հանըմ, միջնորդ կին
Նուարդ, Զարուհիին ընկերուհին
Զարուհի, Սահակ Էֆէնտիին աղջիկը
Արամ, Նուարդին եղբայրը
Եղուարդ, Արամին ընկերը
Բերդոն Հանըմ, նորաբոյս հարուստ կին
Սիսակ Մելքոն, խմբագիր
Երէցկինը, Տ. Բարսեղին կինը
Պերճուհի, Բերդոն Հանըմին աղջիկը
Գաբրիէլ Էֆէնտի, Նուարդին հայրը
Աւոմ Վարդապետ, առաջնորդ
Սպասուհին, Բերդոն Հանըմի ծառայող

Դէպքը կը պատահի Պոլիս 1900–ական թուականներուն

ՏԵՍԱՐԱՆ 1

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Աղէկ, բայց, Տէր Հայր, մենք մարդը չենք ճանչնար:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ադամանդի պէս մարդ է: Շուկան՝ խանութ, ձեռքը՝ սքանչելի գործ: Որուն հարցնես նէ՝ գիտէ կիկոյեան Մարտիկ աղան... Էֆէնտին:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Բայց դրսեցի է, կ'ըսեն կոր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Տէր ողորմեա, դրսեցի ըլլալը յանցա՞նք է: Ընդհակառակն, աւելի աղէկ է: Աչքդ գոցէ, տուր, Թագուհի Հանըմ, աչքդ գոցէ տուր:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Գոնէ ուսումնակա՞ն է, դպրոցի երես տեսա՞ծ է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հիմա ուսումնական չեղող մարդ կա՞յ: «Ժամանակ» թերթը ամէն առաւօ ծայրէ – ծայր կը կարդայ:

ՍԱՀԱԿ. – Գո՞րծը ինչպէս է, կարեւորըատ է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Բամպակ մի կ'ըսես, կաշի մի կ'ըսես, մեռաքս մի կ'ըսես... Գործին մասին խօսին նէ՝ բերնիդ չուրեր կը վազցնէ: Ըսի ա, ադամանդի պէս մարդ է:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Բայց, Տէր Հայր, մեր աղջիկը 19 տարեկան է: Խօսքիդ նայինք նէ՝ ատ Մարտիկ աղան տարիքոտ մէկը կ'երեւայ կոր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Չէ, չիտակը 20 տարեկան թեթեւսոլիկ երիտասարդ մը չէ, բայց 80–նոց խռիճած մըն ալ չէ: Հասուն մարդ է:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Կիկոյեան ... Կիկոյեան Մարտիկ ... ատ անունը քնաւ լսած չեմ: Ի՞նչ գիտնամ քիչ ընտանիք է ատ Կիկոյեանը... մեր ընտանիքին կը յարմարի՞:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Տէր ողորմեա, Թագուհի Հանըմ, ձեզի արժանի մէկը չըլլայ նէ, ես բերանս խօսք կ'առնէի՞: Աղնուական, պարկեշտ, բարեպաշտ ընտանիք մըն է: Անցած օր իր զրասենեակը եղած առենս հիւանդանոցէն նամակ մը բերին, վրան գրուած էր. «Ագնուաչուք Մարտիկ Էֆէնտի Կիկոյեան»:

ՍԱՀԱԿ. – Ան չէ ամա՝ մայր ունի՞:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մեզի ինչ, կ'ուզէ ունենայ, կ'ուզէ չունենայ: Արդէն զրսեցիները սովորաբար մայր չեն ունենար: Ատ ալ մէկ կողմէն բախտ մըն է: Տատուքը պակաս կ'ըլլայ տանը մէջ, հարս ու կեսուրի կռիւ չըլլար:

ՍԱՀԱԿ. – Ատ մէկը ճիշդ է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Եթէ ունի ալ նէ՝ աւելի աղէկ, անանկները իրենց հարսը ձեռքի վրայ կը պաշտպանեն...

ՍԱՀԱԿ. – Հա եա:

Տ. ԲԱՐՍԱՂ. – Պոլսեցի կեսուրներուն չեն նմանիր: Կը կրկնեմ՝ աչքերնիդ գոցեցէք տուէ՛ք:

ՍԱՀԱԿ. – (Կնոջը) ի՞նչ կ'ըսես Թագուհի:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Ի՞նչ ըսեմ: Տահա մարդուն երեսն ալ չենք տեսած:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հա՛, չիտակ է: Մէյ մը տեսէք, հետը խօսեցէք: Կ'ուզէք նէ՝ իր մասին հարցուցէք: Մերիճեան աղային հարցուցէք, մէկ խանի մէջ կը նստին:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Հէլպէտ պիտի հարցընենք: Աչքերնիս գոց ելլենք աղջիկնի՞ս տանք... Իր ընտանիքն ալ աղէկ մը քննելու է. մայրը որո՞ւն աղջիկն է: Մեծ մայրը ով է, քոյր ունի՞, քրոջը էրի՞կը ինչ մարդ է, ազգականները ո՞վ են, որո՞ւ հետ կը տեսնուին...

ՍԱՀԱԿ. – Շատ հեռուները գացիր, Թագուհի: Ատ բոլորը մեզի ի՞նչ:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Լուսահոգի մեծ մայրս կ'ըսէր. «մայրը տես, աղջիկը, առ, եղբօրը տես, կատուը առ»:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Իրաւունք ունիս, Թագուհի Հանըմ, իրաւունք ունիս: Սողոմոն Իմաստունն ալ ըսած է, որ... միտքս չի գար կոր ինչ ըսած է, ամա ատոր մօտ բան մը ըսած է:

ՍԱՀԱԿ. – Ինծի մնայ նէ, մէյ մը մարդը կը տեսնենք, վերջը նորէն կը խօսինք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Շատ աղէկ ըսիր: Ես ատ մարդը ասօր վաղը ձեւով մը հոս կը բերեմ:

ԹԱԳՈՒՒԿ. – Ամա՛ն, իրեն չըսես, թէ մենք ուզեցինք տեսնել...

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Անհոգ եղիր, Թագուհի Հանըմ, ես գիտեմ ինչ ձեւով պիտի բերեմ: Առաջին անգամը չէ, որ ամուսին – հարս կը դտնեմ: Ատ գործին մէջ եւած եմ:

ՍԱՀԱԿ. – Ասանկ գործերէն քեզի ալ անչուշտ բան մը կ'իյնայ, չէ՞, Տէր պապա:

(Շար. 1)

(Շար. Ա. էջէն)

Ցունուար 29–ին հանդիպում ունեցած է ԱՄՆ–ու Արտաքին գործերու նախարար Մ. Օլպրայթի հետ. հանդիպումին մասնակցած է Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան եւս: Քննարկուած են Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման վերաբերող հարցեր: Ռ. Քոչարեան տեղեկացուցած է նախորդ օրը Հ. Ալիեւի հետ ունեցած հանդիպումին արդիւնքները: Հայաստանի նախագահը հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Սլովակիոյ, Լեհաստանի, Արժանթինի նախագահներուն, Արտաքին գործերու նախարարներու, գործի մարդոց հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՄԻԼ ԲԱՍԱՑԵԻ, պատերազմական չէչէն ղեկավարը «ծանրօրէն վիրաւորուած» է, ըստ Ֆրանսական Ուէսթ – Ֆրանս օրաթերթի Թղթակիցին: Բասայեւ, Ցունուար 31–ին, վիրաբուժական գործողութեան մը ենթարկուած է, Գրոզնիէն ոչ շատ հեռու, Ալխան–Կալայի հիւանդանոցը: Թղթակիցը չէ կրցած տեսնել Բասայեւը, բայց կ'ըսէ թէ բազմաթիւ Չէչէններ եկած ու համախմբուած են հիւանդանոցին առջեւ: Գրոզնիի քաղաքապետ ալ՝ Լ. Դուդայեւ սպաննուած է կռիւներու ընթացքին: Ան, հրամանատարն էր 100 զինուորներէ կազմուած դունդի մը. եղբօր զաւակն է անկախապաշտ առաջին եւ ողբացեալ նախագահ՝ Ճոխար Դուդայեւի: Ըստ ռուսական աղբիւրներու, յառաջխաղացումը կը չարունակուի եւ ռուսական զօրաշարժերը կը ծածանին Մինուտկայի ռազմավարական հրապարակին վրայ: Ճիշդ է որ Չէչէնները պարպած են Գրոզնին: Մոսկուայի մէջ ալ, Արտաքին նախարար՝ Իվանով յայտնած է ամերիկացի իր պաշտօնակիցին՝ Մ. Օլպրայթի որ Չէչէնիոյ զինուորական գործողութիւնը վերջանալու վրայ է:

ԱԻՍՏՐԻՈՑ կառավարութեան կազմութեան հարցը կը չարունակէ մտահոգել Եւրոպան, մինչ ծայրայեղ–աջի պարագլուխը՝ Եորկ Հայտէր ամբարտաւան եւ լոյթներով կը պախարակէ իրեն դէմ արտայայտուողները, սկսելով Շիրաքէն, որու կը թելադրէ նախ «իր դրան առջեւ աւլել եւ վերջ տալ իր մեծամտութեան»: Այս օրերուն է, որ պէտք է կազմուի Աւստրիոյ կառավարութիւնը եւ ծայրայեղ աջի մասնակցութիւնը համամիտման դահլիճի մը պահպանողական ներուն հետ, մեծ իրարանցում ըստեղծած է: Շիրաք հեռաձայնած է Փորթուգալի վարչապետին՝ Անթոնիո Կութերէսի (Փորթուգալ կը վարէ ներկայիս Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահութիւնը) որպէսզի արագօրէն միջոցներ ձեռք առնէ յանուն «15»երուն: Ֆրանսա կ'ուզէ որ Աւստրիա պիտակցի թէ ի'նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ իրեն համար նման կարգադրութիւն մը: Օրինակ, պետական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ կրնան դադրեցնել իրենց այցելութիւնները եւ աւստրիացի կառավարական գէմքեր ալ չընդունիլ: Հայտէր ծնած է 1950–ին եւ իր ամբողջ ասպարէզի երկայնքին զրգռիչ ելոյթներ ունեցած չատերու հասցէին: Չէ վարանած ըսելու թէ ինչ կը վերաբերի մարդկութեան դէմ ոճիրներու՝ «Ջըրչիլ Ստալինէն գէշ էր»: Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ դէմ ըրած յայտարարութիւններէն 48 ժամ ետք (Ցունուար 31–ին) Հայտէր դղջում յայտնած է եւ իր մէա գուլփան ըրած: Մինա կողմէ սակայն, ծայրայեղ–աջ իր կուսակցութիւնը ժողովրդական կը մնայ Աւստրիոյ մէջ, ուր ժողովուրդն ալ չի հասկնար Եւրոպայի հակազդեցութիւնը, առարկելով որ ներքին հարց է: Ցունուար 31–ին, Եւրոպայի 14–երը պաշտօնապէս յայտարարեցին թէ որեւէ շփում կը մերժեն Աւստրիոյ հետ, եթէ ծայրայեղ–աջը մաս կազմէ կառավարութեան: Նախագահ Շուսլր զարմանալի կը գտնէ որ նման որոշում մը արուի առանց խորհրդակցելու Աւստրիոյ հետ, որ անդամ պետութիւն է:

35 ԺԱՄԵՐՈՒ օրէնքին կիրարկումը պէտք է գործադրուէր Փետր. 1–էն այն ձեռնարկութիւններուն մէջ, որոնք աւելի քան 20 աշխատաւոր ունին: Բազմաթիւ հիւղերու մէջ, կիրարկելի չէ, ինչպէս օրինակ բեռնավարներուն, որոնք 70–80 ժամ ստիպուած են ընել եւ այդ իսկ պատճառով, Փետր. 1–ին ալ կը չարունակեն պատուարներ դնել կառուցինեբուն վրայ: Փոխադրութեանց գեանի վրայ, Փետր. 1–ին Փարիզի մէջ հանրակառքերը, ընդհանրապէս, ամբողջական գործադուլի չէին դիմած, բայց կարգ մը պիծերէ, նոյնն էր մետրոյի պարագային: Երկաթուղին չարժումին չէր մասնակցեր:

ԼՈՍ–ԱՆՃԷԼԷՍԻ բացը Ալասքա էդվայզի մէկ օդանաւը՝ Տըկլաս մը չախչախուած է Ցունուար 31–ին: 88 ճամբորդներէն ոչ ոք ապատած է: Օդանաւը ճամբայ ելած էր Փուէրթօ Վալարթայէն եւ Սան–Ֆրանսիսքօ կ'երթար:

ՓԻՆՈՇԷի պարագան վերջնապէս չէր լուծուած Փետր. 1–ին, բայց հաւանական կը նկատուէր որ չարժուան ընթացքին ան Չիլի վերադառնայ: Արդարեւ, Լոնտոնի Բարճրագոյն Ատեանը մերժեց Պելժիոյ եւ վեց կազմակերպութիւններու դիմումը անդլիական որոշումին դէմ, պահանջելով որ հրապարակուի Չիլիի նախկին մենատէրին առողջական վիճակին տեղեկատուութիւնը:

Հ. ՔՈՀԼ կը հերքէ թէ որեւէ դրամար ստացած ըլլայ էլֆէն, իր ընտրապայքարին համար, Միթերանի հրահանգով: Վելր ամ Զոնթակ թերթին տուած հարցազրոյցին մէջ, կը չեչտէ թէ անհեթեթ եւ սնոտի է նման վերագրում մը: Միւս կողմէ, քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան ներկայ նախագահը՝ Շոուպլէ խոստովանած է որ երկու անգամ, գլուխ գլխի հանդիպում ունեցած է գերմանա–զանատացի զինավաճառ՝ Շրայպէրի հետ եւ չնորհակալութիւն յայտնած անոր նուէրին համար կուսակցութեան (100 հազար մարք):

«ՍՕՍ ՕՃՐԱՓՈՐՋ» («ԷՍ·Օ·ԷՍ· Աբացթա») կազմակերպութիւնը որ կը համախմբէ ահաբեկչական արարքներու զոհերը եւ ընտանիքները, վճռած է դատաւոր Ժան–Լուի Պրիւկիէռի, որպէսզի ձերբակալման միջազգային հրամանագիր հանէ Քատաֆիի դէմ: Ան մեղադրուած է գլխաւորաբար 1989 Սեպտ. 19–ի ՏԷ–ՍԷ 10 օդանաւին ահաբեկչութեամբ (170 մեռեալ):

ԱՂԱՍԻ գլուխն է թէնիսի համաչխարհային ախոյեանութեան, չնորհիւ այն 200 կէտերուն զոր չահեցաւ առջի օր, Սւբստրալիոյ միջազգային մրցաշարքին: Այժմ դասաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ առաջին տեղերուն համար.– 1.– Ագասի, 2.– Քաֆէլնիկով (131 կէտ), 3.– Նորման, 4.– Հէյուիթ եւլն.:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REUNION INTER-SECTIONS MARSEILLE

Le Samedi 5 Février à 14 heures

à la M.A.J.C.
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Ordre du jour très important
Le Conseil d'Administration Paris et Marseille sera présent.

La présence de tous les membres est indispensable.

L'Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 6 Février à 15 heures
au Centre Culturel SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

— LE GROS LOT —
Une traversée
pour 2 personnes + une Voiture
Aller-Retour MARSEILLE.CORSE
offert par *Prado-Voyage Selectour*
et de nombreux lots de valeur

Venez nombreux !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

Օր. Անահիտ Օհանեան,
Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օհանեան,
Տէր եւ Տիկին Թերար Տիլօ,
Օր. Շաքէ Օհանեան,
Տէր եւ Տիկին Կի Լօրան եւ զաւակները՝ Մարալ եւ Վահէ,
Տէր եւ Տիկին Յովիկ Մորչիեան եւ զաւակները՝ Լօրիս եւ Փաթիլ,
Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Օհանեան եւ զաւակը՝ Զաւէն,
Տէր եւ Տիկին Հրայր Զեքեմեան եւ զաւակները՝ Գլօէ եւ Լիւզա,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, մամիկին, մօրաքրոջ եւ զարմիկին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Գարամանեան)

մահը որ պատահեցաւ Ցունուար 30–ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 4–ին ժամը 10·45–ին վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին՝ Առնուվիլ – լէ – Կոնէս:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չլլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն փոխան ծաղիկի նուիրատուութիւնները ղրկել Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին, Հայաստանի մանկապարտէզներու Օգնութեան Մէյթեան

Action pour les maternelles d'Arménie
C.C.P. 1101.06 V. MARSEILLE

եւ հայկական օրաթերթերուն:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Անահիտ Օհանեանի եւ ողբացեալին ընտանիքին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Միհրան Աւագեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան փոխան ծաղիկի 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Վելիջի. – Պ. Կ. Պալիտեան 100 Ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ – Կոնէս – Վիլէ – լը – Պէլի Ատոլիկ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Էլիզա Պոէրի իր թոռնիկին՝ Միհայէլ Ադաֆելեանի վաղահաս մահուան առթիւ:

***

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլ – Կոնէս – Վիլէ – լը – Պէլի Ատոլիկ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Ալիս Ռըստիկեանի իրենց եղբօր՝ Սերոբ Ռըստիկեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

Պանէէօ – Գաշանի
Սիմանթօ Դպրոցին 70–ամեակը

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՁԱՁ

Շաբաթ, Մարտ 25
ժամը 20–էն առաւօտ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

MARSEILLE

Հ.Բ.Ը.Մ.

DÎNER

Samedi 12 Février à 20 heures
PREMIER DINER DE L'ANNEE 2000

En l'honneur de
Monsieur **JEAN MELKONIAN**
Président de l'UGAB-Marseille

Et en présence de
Docteur **EDOUARD ATTAMIAN**
Président de l'UGAB-France et membre du Conseil Central de l'UGAB

et
Monsieur **LEON KEBABDJIAN**
Vice-Président de l'UGAB-France
et membre du Conseil Central de l'UGAB

Présentation du nouveau Comité de Marseille

Animation musicale avec le talentueux violoniste Alexandre.

Réservations indispensables. Prière de téléphoner au 04 91 22 10 45 ou 06 03 74 16 99 **avant le 5 Février.**

Prix : 150 F Pour les membres
180 F Pour les non-membres
100 F. Pour les membres jeunes et les étudiants.

UGAB, 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE

ՀԻՆԴՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 3
JEUDI
3 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրաւնա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·832 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.832

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՑԱԽԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎԵՐԱՆՆԵՐԸ» ԵՒ ԵՐԿՐԱՊԱՀԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱ՞Ն

«Արցախի պատերազմի վերծանները»ու միութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ուր ըսուած է թէ «Երկրապահ» միութեան խումբ մը անդամներ վերջերս իրենց հետ բանակցութիւններ վարած են միացեալ կազմակերպութիւն մը ստեղծելու առաջարկով, ինչ որ Ս. Բաբայեանի ալ փափաքն էր, դառնալով Յունուար 29–ին ըրած կոչէն:

Միութեան այս յայտարարութեան մէջ չեղած ըլլալը ըսուած է այն կէտին վրայ որ ան չէ ստեղծուած որպէս «Երկրապահ»ի հակակշիռ, եւ եթէ պատահում կայ իրօք, պատասխանատուն իրենք չեն։«Մենք վստահ էինք որ "Երկրապահ"ի շատ անդամներ անդամագրուելու են մեր կազմակերպութեանը, որովհետեւ, ճշմարտութիւնը պահանջում է ասել, որ "Երկրապահ" միութիւնը վատ է կատարել իր առաքելութիւնը: Այդպէս էլ եղաւ եւ այսօր տարածքային ժողովներից յետոյ ,մեր շարքերում կայ մօտ 7 հազար մարդ, եւ այդ թիւը, վստահ ենք, աւելի է անելու» *ըսուած է հոն: Յայտարարութիւնը վերջ կը դնէ սա տողերով.–* «Մենք շահագրգռուած ենք, որպէսզի երկրում տիրի կայունութիւն, բոլորս լինենք միասնական, համախմբուենք Լ.Ղ.Հ իշխանութիւնների շուրջը եւ միասին շէնացնենք Արցախը, կերտենք նրա լուսաւոր ապագան: Այդ ուղղութեամբ արուած ցանկացած առաջարկ ընդունում ենք սիրով: Մեր կազմակերպութեան դռները բաց են բոլորի առջեւ»:

⁂

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 31–ի դատական նիստին Վ. Սիրադեղեան խօսելով դատախազ Հ. Յակոբեանի պատուհասման ընթացքին նոյն չէնքը պոմպումներու մասին, ըսած է թէ այդ օրը լինք իրօք դատախազութեան չէնքը եղած է, հրաւիրուած ըլլալով Հ. Գալստեանի պատուհասման առընչութեամբ: Աւելցուցած է թէ վստահ չէ որ եթէ մնար հոն, արդեօք Ազատ Արցախեան անձնապահ կ'ըլլա՞ր: Ըսած է թէ բեմադրութիւնը կը փոխուէր, քանի որ արդէն կիսատ էր, ինչպէս Վազգէն Սարգսեանի, կարէն Դեմիրճեանի սպանութիւններուն բեմադրութիւնը:

Հակառակ առողջական տկարութեան, ներքին գօրքերու նախկին հրամանատար Վ. Յարութիւնեան պատասխանած է հարցումներու, ապա նիստը յետաձգուած է մինչեւ Փետրուար 14:

⁂

ԲԼԷԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 31–ին, մայրաքաղաքի Մալաթիա–Սեբաստիա համայնքներու Ա. ատեանի դատարանը վերսկսած է Ա. Բլէեանի դատը:

Դատաւոր Իսկուհի Վարդանեան ընդառաջելով ամբաստանեալ Բլէեանի առաջարկին, որոշած է գործը վարել դռնբաց առ դրուագ ունկնդրելով անոնց առընչուող վկաները: Այս նիստին, Թուղթ Հայթայթելու գործին մասին յուցմունքներ կատարելու հրաւիրուած է «Լուսմէյ» ընկերութեան անօրէն Ֆ. Թորգոմեան: Անոր նախաքննական եւ դատաքննական յուցմունքներուն մէջև նկատուած առթիւ ԼՂՀ նախագահ Արկադի Ղուկասեան ուղերձ մը ղրկած է ուր ան վերատած է Կուսակցութեան նպատակին մէջ համապետական խնդիրներու իրագործման եւ այդ կարգին Արցախի հարցին դրած առաջնակարգ նշանակութիւնը: Ան յիշած է այն աւանդը զոր Հ.Յ.Դ.ն ներդրած է եւ կը չարունակէ ներդնել Արցախի ժողովուրդի ազգային ազատագրական պայքարին: Գնահատած է նաեւ Կուսակցութեան նպաստը Լ.Ղ.Հ պետականութեան կազմաւորման գործին մէջ:

⁂

ԵՐԵՔ ՀՕԳԻ ԱՐԿԱԾԱՄԱՀ

Փետրուար 1–ի առաջին ժամերուն Գիմբրիի մէջ կազի խուզանքի պատճառով երեք հոգի մահացած է, հինգ հոգի ալ հիւանդանոց փոխադրուած: Կ'ենթադրուի թէ կազի սարքովի խողովակը պատճառ եղած է արկածին:

⁂

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԷՆ ՊԻՏԻ Է ՍԿՍԻԼ Կ'ԸՍԷ Ռ. ԴԱՒՈՅԵԱՆ

Յունուար 31–ին, Երեւանի Կինոյի Տան մէջ տեղի ունեցած խումբ մը մտաւորականներու հանդիպումին, բանաստեղծ, մշակութային հարցերով ՀՀ նախագահի խորհրդական Ռաֆիկ Դաւոյեան ըսած է.«Եթէ իսկապէս մի աղբակոյտի վրայ ուզենաք սեռնչելի մի կառոյց դնել, միևչեւ այդ աղբակոյտը չմաքրենք, կարո՞ղ ենք դնել: Չենք կարող դնել: Ուրեմն մեր առաջին մտահոգութիւնը պէտք է լինի երկիրը մաքրելը»: Իսկ «ինչո՞ւ չենք մաքրեր» հարցումին ան հետեւեալ պատասխանը տուած է.– «Որովհետեւ ժողովներ ենք անում, որովհետեւ կայունութեան մասին չենք մտածում: Մօտեւում ենք աղբակոյտին, մեր վրայ կրակում են: Մենք պէտք է մտածենք կայունացման մասին, երկրի կայունացման մասին»:

⁂

ՄԱՀ ԲԵՄԱԴԻՐ ԼԱՒՐՏ ՎԱՂԱՐՇԵԱՆԻ

Յունուար 30–ին, 78 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է բեմադիր եւ բեմանիւթերու հեղինակ՝ Լաւրտ Վաղարշեան: Ծնած էր Կրասնոդար, հետեւած էր Մոսկուայի Եւգենի Վախթանգով թատրոնի կից բեմադրութեան դասաւանդութեան, աւարտած էր չարժանկարի Համամիութենական հիմնարկի բեմադրութեան բաժանմունքը: 1941–էն աշխատած է Հայֆիլմ սթիւտիոն եւ չրջան մը վարած անոր տնօրէնութիւնը: Իր ֆիլմերն են.– «Փեսաներ», «Առաջին սիրոյ երգը», «Կոչուած են ապրելու», «Աքսորական 001» եւ այլն, եւ այլն: Համամիութենական փառատօներու մէջ մրցանակներու արժանացած են իր «Քառոս» դեղարուեստական եւ «Մարտիրոս Սարեան» փաստանկարները, որու վերջինին խօսքերու հեղինակն է Իլիա Էրէնբուրգ:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆԸ ԿԻՊՐՈՍ ՄԵԿՆԱԾ

Հայաստանի ազգ. հաւաքականը Փետր. 1–ին մեկնած է Կիպրոս, մասնակցելու համար եւրոպական ութ խումբերու մրցաշարքին: Փետր. 2–ին ան իր առաջին մրցումը կը խաղար Մոլդովայի դէմ: Գլխաւոր մարզիչ Վարուժան Սուքիասեան ըսած է թէ այս խաղերը հաւաքականի կազմը որոշելու եւ խումբին կարելիութիւնները պատկերացնելու լաւ առիթ կը հանդիսանան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՒՍՏՐԻԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐՈՒՆ

ԻՍՐԱՅԵԼ ԵՏ ԿԸ ԿԱՆՉԷ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԻՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Փետրուար 1–ին, ի վերջոյ Պահպանողական կուսակցութեան պետը՝ Վոլֆկանկ Շիւսըլ եւ ծայրայեղ աջի զեկավարը՝ Եորկ Հայտէր համաձայնութեան եկան համախմբման կառավարութիւն մը կազմելու համար, պատրաստուած բարենորոգումի ծրագրի մը չուրջ: Այս քայլը փաստ է որ Աւստրիա ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ Եւրոպայի Միութեան իր 14 ընկերակիցներուն եւ Միացեալ–Նահանգներու սպառնալիքներուն: Հայտէր կը չեչտէր արդէն որ եւրոպական հիմնարկներու իշխանաւորները կը մերժեն ընդունիլ Աւստրիոյ ժողովրդավարութեան ձայնը: Այս առընչութեամբ դիտել կը տրուի որ ծայրայեղ աջը ժողովրդավար ճամբով է, այսինքն ընտրութիւններու չնորհիւ որ յաղթական է երկրին մէջ: Ոմանք կ'առարկեն նաեւ որ հարկ է նախ սպասել եւ տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ընէ նոր կառավարութիւնը, ի՞նչ պիտի ընէ Հայտէր, ապա միայն գործադրել սպառնալիքներ: Բայց, անոր կարգ մը յայտարարութիւնները նացիական արգելափակման կանոններու կամ Վաֆըն Էս – Էսներու մասին խիստ մտահոգիչ նկատուած են եւ բաւած որ տեսակ մը նոր Հիթլէր նկատուի: Ան ըսած էր թէ այդ կայանները «ուղղիչ տուներ» էին եւ Էս – Էսներն ալ՝ «նկարագրի տէր անձեր որոնք մինչեւ վերջը հաւատարիմ մնացին իրենց համոզումներուն»: Ուրեմն վտանգ մը տեսնուի եւ Փետրուար 1–ին, Ժոսփէն ալ Ազգային ժողովին առջեւ չէչտեց թէ անհրաժեշտ էր արգելք հանդիսանալ որ Շիւսըլի պահպանողականները դինակից Հայտէրի հետ, բայց, արդէն ուշ էր: Ժոսփէն դնահատական խօսքեր ունեցաւ նաեւ Ֆրանսական աջին համար, ի մասնաւորի Շիրաքի որ մէյ մը մերժած է նման դինակցութիւններ: Ֆրանսայի մէջ, Լը Փէնն է միայն որ դատապարտեց Եւրոպացիներու «ամբողջատիրական վերջնապիրը» Աւստրիոյ:

Ի տես արտայայտուած վրդովմունքին, պատնէշալիքներուն, դատապարտումներուն, պահպանողական զեկավար Շիւսըլ յայտարարած էր արդէն.– «Աւստրիա երկիր մըն է որ ժողովրդավարութեան դաս առնելու պէտք չունի: Թերահաւ երկիր մը չենք»:Նոյն դիրքն ունին Աւստրիացիները որոնք ընդվզած են իրենց դէմ ծագած այս չարժումին առթիւ եւ աւելի կառչած են Հայտէրի: Արդէն, առարկողներ եղան, եւ կան, որոնք այն

(Շար·ը Դ· էջ)

ԱԼԻԵԻ ԳՈՀ Է Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ

Տաւոսէն վերադարձին, Աղբրեջանի նախագահը յայտնած է թէ պոհ է Ռ. Քոչարեանի հետ ունեցած հանդիպումէն: Տեսակցութեան ընթացքին նիւթ եղած է փոխադարձ պիզնէսներու պարագան ու անդամ մը եւս կրկնուած թէ խնդրին լուծումը միայն կարելի կ'ըլլայ խաղաղ ճամբով ու երկու կողմէն ընդունելի լուծումներու հիմով:

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Հայաստանի Հորհրդարանին Հոկտեմբեր 27-ի պատահարը մեկնակէտ նկատուեցաւ ՂՀՀ-ի քաղաքական վերջին անցքերուն որոնք զեկավար դասուն մէջ վըտանգաւոր բեւեռացումներ կրը մատնէին։ Այսօր ալ, կարելի չէ ըսել որ վտանգը չքացած է ամբողջութեամբ. ճիշդ է որ երեւութապէս անարգել ընթացք ունի Ա. Ղուկասեան – Ա. Դանիէլեան, նախագահ – վարչապետ, զոյգին իշխանութիւնը. սակայն պաշտօնապէսկուած Պաշտանութեան նախարար ու զօրքին հրամանատար Սամուէլ Բաբայեանի այսուհետեւ քաղաքական գործունէութեան դաշտ անցնելու յայտարարութիւնը վտանգաւոր մրցակցութեան մը կարելի հեռանկարը կը պահէ միտքերու մէջ։ Մանաւանդ որ վերջին շրջանին Ղարաբաղէն հասնող լուրերուն մէջ միշտ տեղ կը գտնէին երկու կողմին իրար ամբաստանող յայտարարութիւնները որոնք զտրկ չէին վարկաբեկող չեզոտեր ալ։ Այդ շրջանակին մէջ արձանագրուեցաւ «Երկրապահ» միութեան տրոհումն ալ. ըսուեցաւ թէ այդ կազմակերպութենէն անջատուածներու խումբ մը նպատակ ունէր հիմնելու զուգահեռ երկրորդ կազմակերպութիւն մը որ պիտի կոչուէր «Արցախեան պատերազմի վեթերաններ միութիւն»։ Այսօր արդէն հիմնուած է այդ երկրորդն ալ։

«Հայաստանի Հանրապետութեան» Ցունուար 21) մէջ թերթին Արցախի Թղթակիցը Դաւիթ Միքայէլեան հարցազրոյց մը հրատարակած է, կատարուած ՂՀՀ Պաշտպանութեան փոխ – նախարար Վիտալի Բալասանեանի հետ։ Ան ուզած է պիտնալ թէ որո՞նք են նոր միութեան ըստեղծումին դրդապատճառները եւ ի՛նչ կոչուած վերագրուած է անոր։ Ուզած է նաեւ գիտնալ թէ նոր միութիւնը յատկային քաղաքական ուժի վերածուելու մտադի՞ր է, օրինակ՝ որպէս հակակշիռ «Երկրապահ»ին։

Վ. Բալասանեան նախ կ'ըսէ թէ ազդրիչ նպատակներու հետեւանք են իրենց ուղղուած այն պնդումները թէ իրենք մըտադիր են «Երկրապահ»ին հակադիր ուժ ձեւացնելու, առանձրով քաղաքական բըռնոյթ։ Կ'աւելցնէ թէ մարտի դաշտին վըրայ կռուած բոլոր մարտիկներուն միակ երազը իրենց հայրենիքը ազատագրուած տեսնել ու անոր ծառայման մատնակցիլ էր։ Այսօր ալ նոյնն է պարագան. այնպէս որ չկատելու, մրցակցելու պնդումները վտանգաւոր մտայնութեան պտուղ են եւ ուրիշ ոչինչ։ Վ. Բալասանեան մտահոգ չէ նոյն բնոյթով երկու կազմակերպութեան գոյութեան. թող երկուքն ալ գուդահեռ գործեն, կ'ըսէ, կարեւորը նպատակներուն հաւատարիմ մնալով ակզբունքներուն հաւատարիմ մնալը։

Ըսելով հանդերձ թէ ինք մտադիր չէ «Երկրապահ»ին զեկավարութեան գործունէութիւնը վերլուծելու, բաւական ծանր ամբաստանութիւններ կ'ուղղէ նոյն կազմակերպութեան նախագահ Ա. Կարապետեանի հասցէին. կ'ըսէ թէ ան միայն անձնական շահերէ կ'առաջնորդուի եւ զարմանալի կը նկատէ որ անդամներն ալ հանդուրժողութեամբ կը վարուին կացութեան հետ։ Ապա չեչտելով ամբաստանութիւնը, կուտայ մանրամասնութիւններ. Ա. Կարապետեան պետութենէն 120 հազար տոլարի չափ վարկ ըստացած է Արցախի վեթերաններուն յատկացումներ ընելու նպատակով։ Այդ դումարէն նախկին վարչապետ Ժ. Պօղոսեանի յատուկ արտօնութեամբ գումար տրամադրած է, ընդամէնը երկու տոկոսով, ինչ որ անընդունելի բան է։ Մնացածն ալ ինքնագլուխ տնօրինած է, ինչ որ կը յանգի այն բացատրութեան թէ բաժնած է զայն «իր մի խումբ ընկերների միջեւ, ի հարկէ, չմոռանալով առիւծի բաժինը թողնել իրեն»։ Այդ առիւծի բաժինը 47 հազար տոլար եղած է, երբ «հարիւրաւոր ընտանիքներ կարող էին օգտուել վարկից, քաբելաւել իրենց սոցիալական պայմանները»։

Յաջորդ հարցումը կը չօչափէ հանրային կազմակերպութիւններուն քաղաքականացման նիւթը։ Վ. Բալասանեան դէմ է նման մօտեցումի։ Իրենց – վեթերաններու նոր հիմնուած կազմակերպութեան կանոնադրին մէջ յստակ արձանագրութիւն կայ այդ մասին։ «Զինուորը չպէտք է ներքաշուի քաղաքական խաղերի մէջ, քաղաքականութեամբ չպէտք է տարուի» կ'ըսէ ան. իր համոզումը հիմնուած է այն իրողութեան որ զինուորը միշտ պատրաստ պէտք է գտնուի դիմագրաւելու թշնամիին յարձակումը ու ապահովէ երկրին պաշտպանութիւնը։ Ատիկա է զինուորին պարտականութիւնը երբ «մանաւանդ՝ պատերազմի սպառնալիքը դեռ լիովին վերացուած չի»։

«Արցախեան պատերազմի վեթերաններու միութիւն»ը հիմնելու պատճառները թուելով կ'անդրադառնայ զանգատներու որոնք եւս հիմ ունին անհատապէս վերաբերումներ. կան մարտի դաշտին վրայ ինկածներ որոնց ծառայութիւնները մոռցուած են. պէտք է յիշուին բոլորը։ Կ'ըսէ թէ ամէն օր նախարարութեան կը դիմեն յուսալքուած ու զառնացած նախկին մարտիկներ, խնդրելով արդարութիւն։ Անոնք «Երկրապահ»ին հաւատք չունին, փոխ – նախարարին համոզումով։ Իրենց կազմակերպութեան անդամակցած հազարաւորներու գոյութիւնը յաւելեալ փաստ կը նկատէ ըսածին։

Վեթերաններու միութիւնը դիտաւոր նպատակ համարած է ալջակից հայրենի երկրամասին հզօրացումին, Հայաստանի հետ միաւորման հոլովոյթին։ Նաեւ օժանդակել ՂՀՀ զինեալ ուժերուն, երկրին պաշտպանութեան ամրապնդումին։ Կարեւոր կը նկատեն պատերազմի հաշմանդամներուն, զոհուած կամ անհետ կորսուած մարտիկներու ընտանիքներուն ընկերային պայմանները բարելաւել, անոնց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն ցոյց տալ։ Կը նախատեսեն Ղարաբաղի շրջաններուն մէջ թանալ անվճար դեղարանները ու կենսական իմաստ ներկայացնող այլ կէտեր։

Զրոյցին վերջին մասին մէջ Վ. Բալասանեան կը կրկնէ որ իրենք՝ արցախեան պատերազմի վեթերանները երբէք քաղաքական ասպարէզ մտնելու միտում չեն ունեցած։

Որոշ առումներով վրդովումները փարատող են Վ. Բալասանեանի պատասխանները. երբ կ'ըսէ, օրինակ՝ թէ անպատեհութիւն չի տեսներ երկու կազմակերպութեան զուգահեռ աշխատանքին մէջ։ Կրնայ այդ կարգին դասուիլ քաղաքական դաշտ չիջնելու հաւաստումն ալ։ Սակայն, կայ Հայաստանի նախընթացը։ Երբ հոն ալ «Երկրապահ կամաւորականներու միութիւնը» առեղծուեցաւ, յայտարարած նպատակ չէր քաղաքական գործունէութիւնը։ Ցետոյ, սակայն, բնական անակնկալ կերպով քաղաքական ազդակի վերածուեցաւ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի հրաժարականին նախօրէին ու կարելի է ըսել որ ամէնէն ազդեցիկ դերը կատարեց շրջանին քաղաքական զարգացումներուն մէջ։

Այս կարգի նախընթաց մը չի նշանակեր անշուշտ որ զարաբաղեան կազմակերպութիւնն ալ պիտի հետեւի նոյն ճամբուն։ Այսուհանդերձ, ուշագրաւ է Ղարաբաղի «Երկրապահ»էն դժգոհութիւններու մեկնակէտով «Վեթերաններու միութեան» հիմնումը ճիշդ այն պահուն երբ վերջը հանրապետութիւնը քաղաքական դաշտն հավպդրութիւններով չատ աւելի դիւրաբեկ վիճակ մը ունի։

Պարզ զուգադիպութի՞ւն, թէ հեռակայ քօղարկուած պատրաստութիւն, ժամանակը ցոյց պիտի տայ։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԹԷ ՈՐՔԱՆ ՏԱՓԱՐԱԿ Է ՏԻԵԶՆԵՐՔԸ...

Լեռներու եւ երկրագունդը չրջապատող մթնոլորտի վերի ծայրամասին գտնուող գունաւորու վրայ զետեղուած հեռադիտակներուն չնորհիւ, Իտալացիներէ եւ Ամերիկացիներէ բաղկացած աստղագէտներու այլազան խումբեր, ներկայիս յաջողած են տիեզերքի ընդհանուր ճեւաւորումը պատկերացնել, հասատատել որ անոր վիճակուած է միշտ տարածուիլ եւ ենթադրել որ այս հսկայ տարածութեան մէջ, տեղ մը գոյութիւն ունի խորհրդաւոր ուժ մը, որ տիեզերքի պարագլ միջոցները կը լեցնէ եւ անոր ընդարձակումը կ'արագացնէ։ Այսպէս կըսէ գրէ Լուիճի Պինիամի «Փանորամա»ի մէջ։

Այս յայտնաբերումները, մասնագէտներուն կողմէ խիստ կարեւոր նկատուած, տեղի ունեցած են վերլուծելէ ետք տիեզերքի խորքի ջերմութեան տարբերումները, որոնք «ծալուածք»ներու նման են՝ Մեծ Պայթումէն մնացած, պայթումը՝ որ կը նկատուի տիեզերքին ծնունդ տուողը։ Հոսմի Գիտութիւնը համալսարանէն Փաոլօ Տէ Պերնարտիս կ'ըսէ. «Առաջին անգամ ըլլալով, յաջողեցանք մեծ ճշգրտութեամբ տեսնել որ սկզբնական տիեզերքը, որ անմիջապէս յաջորդած էր Մեծ Պայթումին, կատարելապէս համասեր չէր այլ՝ անհաւասարութիւններ ունէր»։ Այս անհաւասարութիւնները կը վերաբերին տիեզերքի խորքի ջերմութեան։ Զանոնք վերլուծելով կարելի եղած է եզրակացնել որ մեր տիեզերքը տափարակ է։

Ըստ մասնագէտներու ենթադրութիւններուն, տիեզերքը կրնար կարելի երեք ձեւակազմներ ունենալ. գոց, բաց կամ տափարակ։ Գոց տիեզերքի մը մէջ, լոյսի մասնիկները սկիզբը իրարու զուգահեռ կ'ընթանան, ապա տեղ մը կը միանան, ինչպէս երկրագունտի գիծերը՝ բեւեռներու կէտին։ Բայ տիեզերքի մը մէջ, այս մասնիկները հեռզհեռ իրարմէ աւելի կը հեռանան։ Իսկ տափարակ տիեզերքի մը մէջ անոնք զուգահեռ կը մնան, յաւիտենականօրէն տարածուելով։ Գործնապէս, ասիկա այն տիեզերքն է զոր եւրեւակայած էր Եւկղիդէսը, որ յայտարարած էր թէ զուգահեռ երկու ուղիղ գիծեր իրարու երբեք չեն միանար։

Տէր Պերնարտիս դիտել կուտայ որ «ծալուածքներուն շնորհիւ նշդրոշուած հաշմարժէքները կը յայտնեն թէ տիեզերքի մէջ գոյութիւն ունեցող ուժը այնպիսին է որ՝ ան (տիեզերքը) երբեմ կանգ պիտի չառնէ ընդարձակուելէ»։ Իսկ Շիքագոյի համալսարանէն Սքաթ Տաուլըն կ'աւելցնէ թէ «Գանի որ ցարդ յայտնաբերուած ուժն ու նիւթը բաւարար չեն տափարակ տիեզերք մը գոյացնելու, կը նշանակէ թէ կրնայ ուժի այլ տեսակ մը գոյութիւն ունենալ, տակաւին անճանօթ, որ ընդհանուր խտութեան մաս կը կազմէ»։

Այս ուժին գոյութիւնը արդէն իսկ ենթադրուած էր Ալպէր Այնչթայնի կողմէ, որ սակայն աւելի ուշ դրժած էր զայն։ Վարկածներէն անդին, քան մը կայ որ վստահ է, այն թէ՝ տափարակ ըլլալով, մեր տիեզերքը երբեք ինքնիր վրայ պիտի չդայ։ Նոյնիսկ եթէ մենք, որպէս մարդկային տեսակ, միլիոնաւոր տարիներ ետք պիտի դադրինք գոյութիւն ունենալէ, ուրախութիւն կը պատճառէ գիտնալը որ «Մեծ կծկում» մը տեղի պիտի չունենայ, ամէն ինչի աւարտը հանդիսանալով...։

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԳԱՆՁԱՍԱՐ

Բերիոյ Թեմի Ազգ. – Առաջնորդարանի պաշտօնաթերթ

ԲԱՅԱՌԻԿ 2000

(210 էջ)

Հալէպ, Սուրիա

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Թ. Մ. Մ.-Ի ԼՈՍ – ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ 30-ԱՄԵԱԿԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան Լոս – Անճելըսի մասնաճիւղը իր 30-ամեակին առթիւ կազմակերպած է 3 ձեռնարկներ, որոնք տեղի ունեցած են Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փասատինայի «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնին մէջ։ Առաջին ձեռնարկը՝ Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է կեդրոնի «Պօյաճեան» սրահին մէջ, ուր ցուցադրուած են Մարտին Պետրոսեանի նըկարչական գործերը։ Արուեստագէտը ծնած է 1955-ին Երեւան եւ աշխատած ե-րեւանի ժամանակակից արուեստի թանգարանին մէջ։

Երկրորդ ձեռնարկը՝ Յունուար 21-ին, նուիրուած է Ակսէլ Բակունցի ծննդեան 100-ամեակին։ Հանդիսութիւնը վարած է Օշին Քէշիշեան։ Առաջին բանախօսը՝ տոքթէր Սամուէլ Այնթոսեան, ներկայացուած է Բակունցի կեանքը, տալով լայն մանրամասնութիւններ։ Երկրորդ բանախօսը՝ Վահէ Օշական, խորունկ վերլուծումի ենթարկած է Բակունցի գործերը, վեր առնելով տարբախտ գրագէտին կեանքի փլիսովայութիւնը եւ գրական արժանիքները։ Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Նունէ Աւետիսեան (ընթերցում) եւ Վահէ Մանկրեան (դաշնակ)։

Երրորդ ձեռնարկը՝ Յունուար 22-ին, եղած է համերգ մը, մասնակցութեամբ դաղութին ծանօթ երեք երգչուհիներու՝ Ռիմա Կարապետեանի, Անահիտ Ներսիսեանի եւ Անահիտ Շահնազարեանի, որոնք Լեւոն Աբրահամեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ մեկնաբանած են հայկական դասական գործեր։

*
**

ՏԱԹԵՒ ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆԻ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Սան Տիէկոյի մէջ, Յունուար 16-ին, նշուած է տեղւոյն Ս. Յովհաննու Կարապետ Եկեղեցւոյ Տաթեւ Քահանայ Թաթուլեանի քահանայական ձեռնադրութեան 25-ամեակը։ Յընթացս պատարագի, առաջնորդ Վահէ Արք. Յովսէփեան Աւագ քահանայի տիտղոս չնորհած է յորելեարին։ Յաւարտ պատարագի, յարակից սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, զոր վարած է տոքթր Գրիգոր Սեմերճեան։ Վահէ Արք. վերադարձած է Տաթեւ Քահանայի 25-ամեայ ծառայութիւնները։ Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են յանուն Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան Գաբրիէլ Մոլոյեան եւ Հայ Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութեան առենապետ Արսէն Օվանէսով։ Գործակցած է գեղարուեստական յայտագիրը մը։ Շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է յորելեար քահանան։

*
**

ՍԵՐԳԷՅ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԷ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլենտէյլի «Ալեքս» թատերասրահին մէջ, Յունուար 23-ին, տեղի ունեցած է ջութակահար Սերգէյ Խաչատրեանի եւ դաշնակահարուհի Լուսինէ Խաչատրեանի նուագահանդէսը, կատմակերպութեամբ «Լարք» երաժշտական ընկերակցութեան։ Յայտագրի առաջին քաժնով հանդէս եկած է 16-ամեայ Լուսինէ, մեկնաբանելով Շոփէնէն 3 կտորներ, Լիսթէն կտոր մը Առնօ Բաբաջանեանի «Պէմ»ը։ Երկրորդ բաժնին հանդէս եկած է 14-ամեայ Սերգէյ, որ իսկական արհեստավարժութեամբ եւ տաղանդով ջութակի վրայ մեկնաբանած է Պախի «Շաքոն»ը, Սարասաթի «Պոհեմական»ը, Ռաւէլի «Ցիկան»ը, Շոսոնի «Պոէմ»ը եւ եղուարդ Միքոյեանի «Յարատեւ չարժում»ը։ Պատանիին մեկնաբանութիւններուն փոխ է փոխ դաշնակով ընկերակցած են իր հայրն ու մայրը։

*
**

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ «ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ» ՆԻՒԹՈՎ

*Կլենտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 12-ին, տեղի ունեցած

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՑՈՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՄԼՈՑ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԽՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒ 10(*)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՄԻՍ ՀԱՅՏԸԼՊԵՐԿԻ ՄԷՋ

Գերմանացի Սինթի եւ Ռոմաներու կեդրոնական Խորհուրդը մեր կազմակերպութեան եւ Պէրլինի Հայկական Տեղեկատուութեան կեդրոնին հետ համագործակցաբար ղեկեցիկ զաղափարը ունեցած էր Հայտըլպերկի մէջ զոնուող Սինթի / Ռոմաներու տպաւորիչ կեդրոնին մէջ կազմակերպելու Հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած ձեռնարկները:

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 2–ին Սինթինեից դասախօսութիւն մը՝ «Հոգեւոր երաժշտութեան այսօրուան ընկալումները» նիւթին շուրջ: Բացումը կատարելով վաղպէն Քահանայ Ամմաճեան, ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Մոեփան Լուսիկեան, Հայաստանէն: Դասախօսը նախ անդրադարձած է հոգեւոր եւ եկեղեցական երաժշտութեան տարբերութեան եւ անոնց կարեւորութեան անհատական եւ ազգային կեանքին մէջ, ապա համառօտ ակնարկ մը նետած է Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ երաժշտութեան եւ անոր ձգած ազդեցութեան վրայ: Հոգեւոր քանի մը տաղերու մեկնաբանութեամբ հանդէս եկած են Դպրաց դասու մեներգչուհիներ Ռիմա Կարապետեան եւ Անոյշ Ղազարեան: Վազգէն Քահանայ փակման խօսքը արտասանած է, որմէ եօք յարակից սրահին մէջ տրուած է ընդունելութիւն մը:

⁂

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ ԼՈՒԼՈՒ ԽԱՅԵԱՆ – ՖԵՐՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Լոս – Անճըլըսի մէջ, Յունուար 24–ին, իր մահկանացուն կնքած է վաստակաւոր դերասանուհի Լուլու Խայեան – Ֆերմանեան: Ողբացեալը թատերական իր գործունէութիւնը սկսած է Պէյրութի Հ. Ե. Ը.–ի «Վահրամ Փափազեան» թատերախումբին մէջ, առանձնելով դէմքաւոր դերեր: Լոս – Անճըլըս հաստատուելէ եօք չարունակած է իր գործունէութիւնը միանալով Հ. Բ. Ը. Մ.–ի «Արտաւազդ» թատերախումբին, մարմնաւորելով բազմաթիւ դերեր եւ արժանանալով թատերասէր հասարակութեան ջերմ դնահատանքին: Դերասանուհին 45 տարի ծառայած է Սիթիւոքի հայ բեմին:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՑԻՇԵՑ ՓՈՑՏԱՄԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ – ՓՈՑՏԱՄ

Ուրբաթ, Յունուար 28–ին, Պէրլին – Պրանտընպուրկ նահանգի մայրաքաղաք Փոցտամի հին Քաղաքապետարանին մէջ Նոր Տարուան ընդունելութեան առթիւ, Աւագ Քաղաքապետ Պր. Մաթթեաս Փըլացէք իր ճառին մէջ հետեւեալը ըսաւ.

Յարգելի նախարարներ, դեսպաններ, երեսփոխաններ, քաղաքապետներ, տնօրէններ եւ վարչականներ:

... «Փոցտամի միջազգային պատմութիւնը եւ մեր քաղաքի պատկերը նոյնպէս պարզորոշ է, ինչպէս եւս այն ամէներու աշխատանքին միջոցաւ, որպէս որդիներ եւ աղջիկներ որոնք դրեցին մեր քաղաքին պատմութիւնը:

Հեռանկարէն, բազմաչարչար Հայ ժողովուրդը մեր քաղաքի անթաժանելին է եւ կապուած է Եոհաննէս Լեփսիուսի անուան հետ: Իրականութիւն է որ մենք ալ հպարտութեամբ կարենանք կատարել ինչպէս անոնք մեզ մտածել կուտան:

Ժամանակին Հայ ժողովուրդը Եոհաննէս Լեփսիուսը հրապարակով իբրեւ փաստաբան եւ պահապան հրեշտակ կը մեծարէին, անոնց անունները եւ գործունէութիւնները այն վկաներուն որոնք եղան 20–րդ դարու Առաջին եւ Մեծ Ցեղասպանութեան, եւ մեր հաւաքական յիշողութենէն ղրեթէ անհետացած է:

Այդ պատճառով միայն առաջին քայլը եղաւ, հակառակ անոր որ չատ կարեւոր էր ,քաղաքային խորհուրդի ժողովի որոշումով Փոցտամի փողոցներէն մէկը 1998 Փետրուար 2–ին, Եոհաննէս Լեփսիուսի անունով մը կոչել կարելի եղաւ: Այդ օրը Փոցտամ քաղաքի բարձր հիւրն էր Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ը, իր առաքելական այցելութիւնը Փոցտամ քաղաքը պատուեց եւ ըսաւ՝ «Նոր մեծարժէք մը, Գերման – Հայ յարաբերութիւնները յաղթելով թացաւ»:

«ԵՈՀԱՆՆԷՍ ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ – ՏՈՒՆ» Փոցտամ մարտահրաւէր Ընկերութիւնը կ'ուզէ այդ պատճառով գերման – հայ երկխօսութիւն, հետազօտութիւն, անձերու հանդիպում, զանազան տեսակի կըրօններու, մշակոյթներու եւ ազգերու, տուն հասցէն ըլլայ Grosse Weinmeisterstrasse 45, այն տունը ուր Եոհաննէս Լեփսիուսը 1907–էն մինչեւ իր մահը 1926–ին ապրեցաւ եւ աշխատեցաւ:

Երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. օրհնեց այս ծրագիրը եւ կոչեց «Աստծոյ հաճելի գործ» եւ մեր կազմակերպութեան առենապետները՝ Ռոմանէ Ռոզըն եւ Րաֆֆի Պետիկեան բացումը կատարեցին «Հետազօտում, տեղահանութիւն, բնաջնջում» Հայկական ցեղասպանութեան լուսանկարներու ցուցահանդէսին:

Ցուցահանդէսը պատրաստած էր Պէրլինի Հայկական Տեղեկատուութեան եւ վաստակաւորութեան Կեդրոնին կողմէ, եւ կազմուած էր երկու մասէ: Առաջին մասին մէջ կը ներկայացուէին Արեւմտեան – Հայաստանէն եւ Կիլիկիայէն 45 լուսանկարներ:

Երկրորդ մասով կը ներկայացուէին Արցախը եւ ներկայ Հայաստանը: Իրենց բացման խօսքերուն մէջ երկու առենապետներն ալ չեչտեցին որոշ կէտեր.–

– Դատապարտեցին Թուրքիոյ ուրացման քաղաքականութիւնը եւ Գերմանիոյ պետութենէն պահանջեցին Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը:

– Դատապարտեցին պերման պետութեան մտադրութիւնը Լէոփարտ հրացայլերը ծախելու Թուրքիոյ:

– Ցեղասպանութեան զոհերու միջեւ համապատկերակցութեան անհրաժեշտութիւնը, միասնաբար պայքարելու որպէսզի նմանօրինակ ոճիրներ տեղի չունենան:

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 9–ին ելոյթ ունեցաւ տոքթոր Թեսա Հոֆման լուսաբաճկոններու միջոցով ներկայացնելով Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը:

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 10–ին ցուցադրուեցաւ Ռալֆ Ճորտանոյի հեռատեսիլի հանրածանօթ ֆիլմը «Հայկական հարցը այլեւս զոյութիւն չունի»:

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 16–ին ելոյթ ունեցաւ տոքթոր Ժիրայր Քոչարեան լուսարձակներով ներկայացնելով Արցախի հարցը:

Այս ձեռնարկներուն դլխաւոր կարեւորութիւնը կարելի է ամփոփել քանի մը կէտերու մէջ. –

– Մեծ թիւով գերման դպրոցականներու այցելութիւնը այս ցուցահանդէսին:

– Գերման մամուլի արձագանգը:

– Քաղաքական խմասրը, – Գերմանիոյ մէջ Հրեաներէ եւք ամենածանօթը Սինթիներու ցեղասպանութիւնն է: Սինթիներուն տարիներ չարունակ մինչեւ եօթանասունական թուականները մերժուած էր նաեւ գերման կառավարութեան կողմէ: Այսօր հաստատուած իրողութիւն մըն է, եւ այս ժեսթով Սինթիները կ'ուզեն նեցուկ կանդնիլ մեր ցեղասպանութեան ճանաչման, լաւ հասկնալով մերժուած ցեղասպանութիւն մը ժառանգելու ցաւը:

(*) «ՅԱՌԱՋ». – Ստացաւիք Յունուար 29–ին:

Ի. ԴԱՐՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՑԻՇԵՑ ՓՈՑՏԱՄԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

Ուրբաթ, Յունուար 28–ին, Պէրլին – Պրանտընպուրկ նահանգի մայրաքաղաք Փոցտամի հին Քաղաքապետարանին մէջ Նոր Տարուան ընդունելութեան առթիւ, Աւագ Քաղաքապետ Պր. Մաթթեաս Փըլացէք իր ճառին մէջ հետեւեալը ըսաւ.

Յարգելի նախարարներ, դեսպաններ, երեսփոխաններ, քաղաքապետներ, տնօրէններ եւ վարչականներ:

... «Փոցտամի միջազգային պատմութիւնը եւ մեր քաղաքի պատկերը նոյնպէս պարզորոշ է, ինչպէս եւս այն ամէներու աշխատանքին միջոցաւ, որպէս որդիներ եւ աղջիկներ որոնք դրեցին մեր քաղաքին պատմութիւնը:

Հեռանկարէն, բազմաչարչար Հայ ժողովուրդը մեր քաղաքի անթաժանելին է եւ կապուած է Եոհաննէս Լեփսիուսի անուան հետ: Իրականութիւն է որ մենք ալ հպարտութեամբ կարենանք կատարել ինչպէս անոնք մեզ մտածել կուտան:

Ժամանակին Հայ ժողովուրդը Եոհաննէս Լեփսիուսը հրապարակով իբրեւ փաստաբան եւ պահապան հրեշտակ կը մեծարէին, անոնց անունները եւ գործունէութիւնները այն վկաներուն որոնք եղան 20–րդ դարու Առաջին եւ Մեծ Ցեղասպանութեան, եւ մեր հաւաքական յիշողութենէն ղրեթէ անհետացած է:

Այդ պատճառով միայն առաջին քայլը եղաւ, հակառակ անոր որ չատ կարեւոր էր ,քաղաքային խորհուրդի ժողովի որոշումով Փոցտամի փողոցներէն մէկը 1998 Փետրուար 2–ին, Եոհաննէս Լեփսիուսի անունով մը կոչել կարելի եղաւ: Այդ օրը Փոցտամ քաղաքի բարձր հիւրն էր Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.ը, իր առաքելական այցելութիւնը Փոցտամ քաղաքը պատուեց եւ ըսաւ՝ «Նոր մեծարժէք մը, Գերման – Հայ յարաբերութիւնները յաղթելով թացաւ»:

«ԵՈՀԱՆՆԷՍ ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ – ՏՈՒՆ» Փոցտամ մարտահրաւէր Ընկերութիւնը կ'ուզէ այդ պատճառով գերման – հայ երկխօսութիւն, հետազօտութիւն, անձերու հանդիպում, զանազան տեսակի կըրօններու, մշակոյթներու եւ ազգերու, տուն հասցէն ըլլայ Grosse Weinmeisterstrasse 45, այն տունը ուր Եոհաննէս Լեփսիուսը 1907–էն մինչեւ իր մահը 1926–ին ապրեցաւ եւ աշխատեցաւ:

Երջանկայիշատակ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. օրհնեց այս ծրագիրը եւ կոչեց «Աստծոյ հաճելի գործ» եւ մեր կազմակերպութեան առենապետները՝ Ռոմանէ Ռոզըն եւ Րաֆֆի Պետիկեան բացումը կատարեցին «Հետազօտում, տեղահանութիւն, բնաջնջում» Հայկական ցեղասպանութեան լուսանկարներու ցուցահանդէսին:

Ցուցահանդէսը պատրաստած էր Պէրլինի Հայկական Տեղեկատուութեան եւ վաստակաւորութեան Կեդրոնին կողմէ, եւ կազմուած էր երկու մասէ: Առաջին մասին մէջ կը ներկայացուէին Արեւմտեան – Հայաստանէն եւ Կիլիկիայէն 45 լուսանկարներ:

Երկրորդ մասով կը ներկայացուէին Արցախը եւ ներկայ Հայաստանը: Իրենց բացման խօսքերուն մէջ երկու առենապետներն ալ չեչտեցին որոշ կէտեր.–

– Դատապարտեցին Թուրքիոյ ուրացման քաղաքականութիւնը եւ Գերմանիոյ պետութենէն պահանջեցին Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը:

– Դատապարտեցին պերման պետութեան մտադրութիւնը Լէոփարտ հրացայլերը ծախելու Թուրքիոյ:

– Ցեղասպանութեան զոհերու միջեւ համապատկերակցութեան անհրաժեշտութիւնը, միասնաբար պայքարելու որպէսզի նմանօրինակ ոճիրներ տեղի չունենան:

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 9–ին ելոյթ ունեցաւ տոքթոր Թեսա Հոֆման լուսաբաճկոններու միջոցով ներկայացնելով Հայ ժողովուրդի պատմութիւնը:

Չորեքշաբթի, Նոյեմբեր 10–ին ցուցադրուեցաւ Ռալֆ Ճորտանոյի հեռատեսիլի հանրածանօթ ֆիլմը «Հայկական հարցը այլեւս զոյութիւն չունի»:

Երեքշաբթի, Նոյեմբեր 16–ին ելոյթ ունեցաւ տոքթոր Ժիրայր Քոչարեան լուսարձակներով ներկայացնելով Արցախի հարցը:

Այս ձեռնարկներուն դլխաւոր կարեւորութիւնը կարելի է ամփոփել քանի մը կէտերու մէջ. –

– Մեծ թիւով գերման դպրոցականներու այցելութիւնը այս ցուցահանդէսին:

– Գերման մամուլի արձագանգը:

– Քաղաքական խմասրը, – Գերմանիոյ մէջ Հրեաներէ եւք ամենածանօթը Սինթիներու ցեղասպանութիւնն է: Սինթիներուն տարիներ չարունակ մինչեւ եօթանասունական թուականները մերժուած էր նաեւ գերման կառավարութեան կողմէ: Այսօր հաստատուած իրողութիւն մըն է, եւ այս ժեսթով Սինթիները կ'ուզեն նեցուկ կանդնիլ մեր ցեղասպանութեան ճանաչման, լաւ հասկնալով մերժուած ցեղասպանութիւն մը ժառանգելու ցաւը:

(*) «ՅԱՌԱՋ». – Ստացաւիք Յունուար 29–ին:

ՅԱԿՈԲ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մէկը եւս մեկնացաւ անդարձ Վիէնի համայնքէն:

Յակոբ Մինասեան 74 տարեկան էր: Ծնած էր Կէմէրճկի ընտանիքի մը ծոցը, Յունաստանի Սելանիկ քաղաքը:

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9·30–ին թաղման արարողութիւնը կատարուեցաւ Սէն–Մօրիսի Մայր Տաճարին մէջ, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան:

Հանդուցեալը առաջնակարգ ֆութպոլիսկ մարզիկ մը եղած էր եւ Ֆրանսացիները դինք կը կոչէին Թարգան Միհասեան:

Աւա՛ղ սակայն հետզհետէ կը մեկնին այս աշխարհէն, ամայացնելով զաղութները:

Սիրելի Յակոբ քու յիշատակդ պիտի մնայ յաւէտ:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

մը: Միայն միասնաբար ճիդերուն՝ հանրային եւ անհատական բարերարներու կարելիութիւններով է որ պէտք է յաջողցընել Եոհաննէս Լեփսիուսի յուշարձանի կարդաւորումը:

Այս փրկուած Եոհաննէս Լեփսիուսի Տունը պիտի ըլլայ խորհրդանիշը, անոր համար, որ մենք բոլորս փրկելու ենք...»:

Այստեղ մեր պարտականութիւնն է յիշելու ասկէ երկու տարի առաջ տեղի ունեցած չատ կարեւոր ուրիշ յիշեցում մը Հայկական Ցեղասպանութեան մասին. – 1998 Յունիս 3–ին, Պէրլին – Պրանտընպուրկ նահանգի մայրաքաղաքի Փոցտամի Եւրեսփոխանական ժողովի 59–րդ նիստին մէջ, Պրանտընպուրկ Նոյրոփին քաղաքի Աւետարանական Եկեղեցւոյ ընդհանուր դլխաւոր տնօրէն՝ Վերապատուելի Հանս–Ուլրիչ Շուլցը յայտարարեց. – Փոցտամցիները կը գնահատեն Եոհաննէս Լոփսիուսի կատարած մարդասիրական ծառայութիւնները հանդէպ Հայ ժողովուրդին, մինչ այստեղ մեծամասնութիւնը լռութիւն կը պահէր եւ պետութիւնն ալ իր հրամաններով մամուլը դրաքննութեան տակ էր առած:

Հայ ժողովուրդի բարեկամ եւ փաստաբան Ե. Լեփսիուսը հակառակ վերոյիշեալ խոչընդոտներուն ոչ միայն օգնեց Հայերուն, այլեւ աշխատեցաւ իրագործութեանց չուրջ տեղեակ պահել հանրութիւնը. ամէն ինչ ըրաւ որ Հայկական Ցեղասպանութիւնը տեղեկացնէ իր հայրենակիցներուն...»:

Այս երկու ելոյթներուն տողերուս դինակը ներկայ գտնուեցաւ իբրեւ հայ մամուլի թղթակից եւ Եոհաննէս Լեփսիուսի Տուն – Թանգարանի Միութեան հիմնադիրներէն մէկը:

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Գերմանիա – Պէրլին
Յունուար 2000

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 1

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Էհ, անչուչա: Ափիկա կողմերուն առաստաձեռնութենէն կախուած է: Առենօք քահանայութիւնը չէնք չնորհք գործ էր... հիմա համը – հոտը փախցուցին...

ՍԱՀԱԿ. – Ո՞վ փախցուց:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Աղգային իշխանութիւնները, թաղականները, ես ի՞նչ դիտնամ: Զեռքերնիս բան չձգեցին, ոչ չնորհքով մեռել կրնանք թաղել, ոչ պսակ կրնանք ընել, ոչ ալ կնունք: Ամէն բանի մէջ քիթերնին կոխեցին: Առեն – առեն աստանկ բայկն գործեր ալ ըլրնենք նէ՝ անօթի կը մնանք: (Ոտքի) Տէ՛, ես գացի: Մնոաք բարով: Աստուած ողորմած է:

ԹԱԳՈՒԿ. – Երթաս բարի, Տէր Հայր: Նսածիս պէս, չատ յայտնի չընես:

ՍԱՀԱԿ. – Ճանըմ, յայտնի ըլլա՞յ նէ, ինչ կ'ըլլայ: Աղջիկ տեսի պալը ամօ՞թ է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ապրիս, Սահակ Էֆէնտի, չատ չիտակ խօսեցար: Աղջիկտեսի թող գայ: (Դուրս)

ՍԱՀԱԿ. – Օր մը չէ, օր մը Զարուհին պիտի կարգենք, գործ մըն է մէջտեղէն կը վերնայ: Մարդը օժիտ ալ չուզեր կոր, ապրուստն ալ տեղն է:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ճանըմ, աճապարելու ի՞նչ պէտքը կայ: Քանի մը տարի եւս սպասենք, կարելի է մեծկակ բախտ մը կ'ելլայ: Կիկոյեան Մարտիկ աղային պէս մէկը միչտ կարելի է գտնել:

ՍԱՀԱԿ. – Շատ բարակին նայելու չէ, ինչչափ չուտ, անքան աղէկ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Իմ աղջկանս պէս գաշնակ զարնող, իմ աղջկանս պէս տանտիկին աղջիկ չկայ:

ՍԱՀԱԿ. – Պօչ խօսք:

ՏԵՍԱՐԱՆ 2

ՄԱՐՏԻԿ ԱՂԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Լսել է աղջիկը հաւնեցար:

ՄԱՐՏԻԿ. – Ճանըմ, գէշ չէ, իշտէ աղջիկ է: Ինդիրը տասը վրայ չէ, սա փայտին վրայ խօսինք, դիտես ա՛, 5000 ոսկիէն փարա մը պակաս ըլլայ նէ՝ գործիս չէ դար:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մարտիկ աղա, տա եաքի խնդիր է: Մէյ մը նչանուեցէք, ամէն բան թող ըսնենայ, վերջը տա ալ կը կարգադրենք:

ՄԱՐՏԻԿ. – Չէ, էն առաջ տա խնդիրը որոչուելու է, ես խամ – խամ չուռլուի մարիկ չեմ ըներ: Ափկէ գատ փարան իմ ձեռքս պիտի տրուի, հա, քու առջի խօսքդ տանկ էր, Տէր պապա, հիմա ինչո՞ւ բերանդ փոխեցիր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ճանըմ, տա նչանտուքին գործը մէյ մը մէջտեղէն վերցնենք, եաքը տա խօսքը կը բանանք: Մարտիկ աղա, դուն տա գործը ինծի ձգէ, ինչո՞ւդ պէտք, ես մօրաքս տա գործերուն մէջ ճերմկցուցեր եմ:

ՄԱՐՏԻԿ. – Աղէկ ամա, Տէր պապա, Սահակ էֆէնտիին համար կ'ըսեն կոր քի, երեւցածին պէս փարա ունեցող մէկը չէ: Եաքը խաղի չզանք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մեղայ, ո՞վ է ըսեր, դեռ անցած օր տուն մը առաւ 4000 ոսկիի: Ատոնք բոլորը թէնտիլի խօսքեր են: Ո՞վ ինչ դիտէ ուրիշին ունեցածը: (Կը խնդայ) Քեղի համար ալ հարուստ ես տէյլ կը կարծեն, ամա մենք դիտենք ա...

ՄԱՐՏԻԿ. – (Դժգոհ) Ինչ է նէ: Ատ խօսքը դոյէ: Սա 5000 ոսկին առնենք նէ՝ քիչ մը մարդ կ'ըլլանք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – (Խորհրդաւոր) Ես անոնց ըսի, թէ դուն հարուստ վաճառական ես, աղէկ գործ ունիս, փարայի աչք չունիս, բայց թրախտամ կ'ուզես, որպէսզի չըսեն, թէ աս ինչ պօչ մարդ է եղեր, որ աղջիկնին փարասըզ մը կը հանեն կուտան կոր:

ՄԱՐՏԻԿ. – Էհ ի՞նչ ըսին:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Համոզուեցան: Եա՛, դուն ինծի տահա չես ճանչնար: Ատանկ գործերու մէջ չատ վարպետ եմ: Ինծի պէս գործ եփող տէրտէր դժուար կը գտնես:

ՄԱՐՏԻԿ. – Լսել է նչանտուքէն եաքը՞ փարային խօսքը բանանք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հապա, հապա:

ՄԱՐՏԻԿ. – Ինծի նայէ, Տէր պապա, ըսածիդ պէս կ'ընեմ. կը նչանուիմ եւ եաքէ՞ն փարային խօսքը կը բանանք: Ամա, դժուարութիւն հանեն նէ, աղէկ նայէ ինծի, ձեռքէս չես ազատիր, հա...

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – (Ժպտուն) Անհոգ եղիր, ամէն բան կարգին կ'երթայ: Ես ալ ինծի համար չեմ ըներ, ամէն բան ձեզի համար կ'ընեմ: Ես ալ ձեզի պէս ծնողք ունիմ, ես ալ զաւակներ ունիմ, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ապրին, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ամուսնանան, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ինծի պէս ծնողք ունենան, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ինծի պէս ծնողքի համար մտածեն, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ինծի պէս ծնողքի համար ցաւին, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ինծի պէս ծնողքի համար ուրախանան, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ինծի պէս ծնողքի համար ապրին, ես ալ ուզեմ որ անոնք ալ ինծի պէս ծնողքի համար մեռնին:

ՄԱՐՏԻԿ. – Ինչ ես ի՞նչ դիտնամ, թէ ինչ պիտի տամ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ինչ ըլլալը պէտք չէ բան մըն է: Ատանկ գործերուն համար մենք հարիւրին հինգ կ'առնենք:

ՄԱՐՏԻԿ. – (Ոտքի ցատքելով) Ի՞նչ, 250 ոսկի՞ պիտի տանք քեղի:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ճանըմ 200 թող ըլլայ:

ՄԱՐՏԻԿ. – Աման, Տէր պապա, խեղճ խօսքեր մի ըներ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հապա ես պարապ տեղը՞ երթամ գամ, մարդ համոզեմ: Իմ տեղս ուրիշ Տէրտէր մը ըլլար նէ, քեզմէ 500 ոսկի կը պահանջէր: Գողոս Առաքեալ կ'ըսէ. «կալին մէջ աշխատող եզան դունչը չեն կապեր»:

ՄԱՐՏԻԿ. – Գողոս Առաքեալը աս գործին մէջ մի խառներ: Եւ յետոյ, ինչո՞ւ ես տամ մինչեւ որ չէ: Աղջկան կողմէն ալ տալու են:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մեղայ, հէյ աղջկան կողմէն կուտա՞ն:

(Շար. 2)

ԱՐՆՈՒՎԻԼ. –

Տիկին Աբգարի Պօտուրեան,

Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մենեճեան եւ զաւակները ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մենեճեան եւ զաւակները ու թոռը,

Տէր եւ Տիկին Ալպէր Հալէպլեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Արման Հալէպլեան,

ինչպէս նաեւ Սերոյտարեան ընտանիքը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, քեռայրին, մօրեղբօր, հօրաքրոջ ամուսնին եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՊՕՏՈՒՐԵԱՆԻ

(Ագշէհիրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետրուար 4, ժամը 14–ին, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին՝

31-33, rue Saint Just, Arnouville

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն դերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:

Անոնք որոնք կը փափաքին կրնան փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել հայկական աղջօզուա հաստատութիւններուն:

(Շար. Ա. էջէն)

կարծիքն ունին թէ այս բոլորը անուղղակի կերպով ծառայեցին Հայոց Եկեղեցւոյ որու ժողովրդականութիւնը աւելցաւ:

Երբոպայէն եաք Միացեալ – Նահանգներն ալ հրապարակ իջան եւ Ազգ. Խորհուրդի բաները յայտարարած է որ Հայոց Եկեղեցւոյ մասնակցութեան պարագային, Ուաշինկթըն «պիտի վերաքննէ ուշի – ուշով իր յարաբերութիւնները Վիէննայի հետ»:

– Իսրայէլ եաս կանչած է իր դեսպանը:

– Փորթուկալի պետութեան զեկավարը՝ Եորկէ Սեմփայօ առկախած է Վիէննա կատարելիք իր այցելութեան ծրագիրը, Մարտի վերջ:

– Ամէնէն խոհեմ կեցուածքն ունի Եւրոպական Ցանճնախումբը որ կ'ուզէ նախ տեսնել թէ ի՞նչ պիտի պատահի, ապա միայն դատել: Նախագահը՝ Ռոմանօ Փրոտի դիտել կուտայ որ Ցանճնախումբը, իրաւական դեռնի վրայ ոչինչ կրնայ ընել ծայրայեղ աջի գալուստին դէմ իշխանութեան դլուխը եւ Ամսթերտամի դաշինքը արտաքսում ալ չի նախատեսեր նման պարագաներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

*ՌՈՒՍԵՐԸ այլեւս տէր են Գրոզնիի, այսինքն աւերակ, դոյութիւն չունեցող քաղաքի մը որ Չէչէնները պարպեցին: Այդ պարպումը չի նշանակեր որ պատերազմը վերջ գտաւ, քանի, պիտի սկսի կեռիլլայի պատերազմ մը, որ շատ աւելի բարդ է եւ որու վարժ չեն Ռուսերը: Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է որ կարելիութիւն պիտի չտրուի կուսակիցներուն քաղաքէն դուրս ելլելու, բայց այն պարագային որ սպիտակ դրօշ կը պարզեն եւ զէնքերը վար կը դնեն: Երկու չէչէն անկախապաշտ ղեկավարներ՝ Այսլամպեկ Խամայլով եւ Խունտար Խրատիլով սպաննուած են, ինչ որ ծանր հարուած մըն է: «Լիպերասիոն» (Փետրուար 2) դիտել կուտայ որ Մոր-հըրզային Միութենէն ժառանգուած ապատեղեկատուութեան սիստեմը միշտ ի գործու է: Ռուսական հեռատեսիլը յոյժ տուած է օրթոտոքս եկեղեցւոյ պատրիարքը՝ Ալեքսիս Բ. որ մատուցանելէ եաք պատարագ մը Չէչէնիա մեռած ռուս զինուորներու յիշատակին, չքանչանով մը պարգեւատրած է ապայակոյտի թիւ 2–ը՝ զօրավար Մանիլով: Ցոյց տրուած է նաեւ Չէչէնիա այցելած պրոպէոներու վերապրածը, անոնցմէ մէկը, Գրոզնիոյ Միութեան նախագահը՝ Վ. Կանիչեւ խօսած է.– «Ռուսական ինտելիկենցիային արեւուն» մասին, այսպէս համախմբուած որ կ'երթայ՝ «հոն ուր կը վճռուի Ռուսաստանի ճակատագիրը»:

*ՍՈՒՐԻԱԿԻՆ «Թեշրին» պաշտօնական օրաթերթը խմբագրականով մը կը գոնէ որ Շոան միթոս մըն է եւ թէ Իսրայէլ կը չափազանցէ Հրեաներու ընջիւղման ծաւալը, ապահովելու համար Արեւմուտքի նեցուկը եւ ճախողութեան մատնելու համար իր թշնամիները: Ցունուար 31–ի իր թիւին մէջ խմբագիրը կը գրէ.– «Կը խորհիմ որ Իսրայէլ եւ սիոնական կազմակերպութիւնները երկու նպատակ ունին: Առաջինը կը միտի աւելի դրամ ստանալ Գերմանիայէն եւ արեւմտեան այլ երկիրներէ Շոայով արդարացուած հաւատցման մը պատրուակով: Երկրորդ նպատակն է արմատաւորել Շոայի միթոսը եւ հակասեմականութեամբ ամբաստանել ով որ ընդդիմանայ սիոնականութեան եւ անոր ծաւալապաշտ քաղաքականութեան»: Իսրայէլի Սփիւռքի հարցերով պատգող նախարարը ըսած է թէ գաբշանք կը պայ եւ թէ Սուրիացիք դրդուութեանց չափը չեն գիտեր, թէ' զինուպիտական եւ թէ բարոյական պետնի վրայ:

Remerciments

La Croix Bleue des Arméniens de France remercie chaleureusement les joueurs et les dirigeants de l'Equipe de France, ainsi que la Fédération Française de Football, pour leur geste de générosité en faveur des enfants d'Arménie.

En effet, lors du match Arménie — France, une collecte a été spontanément organisée au sein de l'équipe et le fruit de cette collecte, soit 35 000 F, vient d'être remis par Monsieur Youri Djorkaeff à la Croix Bleue, afin de contribuer à une œuvre de l'association pour l'aide à l'enfance en Arménie, et notamment aux orphelins.

La Croix Bleue est particulièrement fière de la confiance que lui témoignent les donateurs et donnera dans les prochaines semaines, par voie de presse, les détails de l'action qui bénéficiera des fonds recueillis.

Merci encore à l'Equipe championne du Monde !

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան, զոյգերը՝ Սիւրաբի եւ Ալիս, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Արուսեակ Ուզունեանի, զաւակներուն, նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Կարապետ Ուզունեանի (Լիոն) մահուան առթիւ:

Այս սխուր առիթով «Ցառաջ»ին կը նուիրեն 250 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՔ

Պահէք – Գաչանի
Սիմանթօ Դպրոցին 70–ամեակը

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՁԱՇ

Շաբաթ, Մարտ 25
ժամը 20–էն առաւօտ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section
«*ARCHALOUYS TATHEOSSIAN*»
de Paris
organise des

séjours familiaux

dans le Centre de Vacances
à Bellefontaine (Jura)
Du 13 au 20 Février (complet)
Du 8 au 15 Avril (il reste des places)
Prix compétitifs, ambiance arménienne assurée !
Surtout, n'hésitez pas, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge, ou tout simplement dans le centre.

Renseignements et inscriptions
auprès de :
— Araxie: **01 39 83 71 19** (de 19 à 21h)
— Marie: **01 47 80 71 73** (de 9 à 19h)
— Séta: **01 64 03 53 05** (de 10 à 20h).

L'Ecole
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 6 Février à 15 heures
au Centre Culturel SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

— LE GROS LOT —
Une traversée
pour 2 personnes + une Voiture
Aller-Retour MARSEILLE-CORSE
offert par *Prado-Voyage Selectour*
et de nombreux lots de valeur

Venez nombreux !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

L'ASSOCIATION «MACHTOTZ»

Pour la Défense de la Langue Arménienne

organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 26 Février — fin Juin 2000

L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN
par sa **Méthode Audiovisuelle.**

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans, qui veulent être capables de **s'exprimer dans les situations de tous les jours,** ainsi que de lire et écrire l'arménien.

STAGE DE 50 HEURES, LE SAMEDI MATIN DE 9H A 12H, A PARIS

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

MARSEILLE

Հ.Բ.Ը.Մ.

DÎNER

Samedi 12 Février à 20 heures
PREMIER DINER DE L'ANNEE 2000

En l'honneur de
Monsieur **JEAN MELKONIAN**
Président de l'UGAB-Marseille

Et en présence de
Docteur **EDOUARD ATTAMIAN**
Président de l'UGAB-France et membre du Conseil Central de l'UGAB

et
Monsieur **LEON KEBABDJIAN**
Vice-Président de l'UGAB-France
et membre du Conseil Central de l'UGAB

Présentation du nouveau Comité de Marseille

Animation musicale avec le talentueux violoniste Alexandre.

Réservations indispensables. Prière de téléphoner au 04 91 22 10 45 ou 06 03 74 16 99 **avant le 5 Février.**

Prix : 150 F Pour les membres
180 F Pour les non-membres
100 F. Pour les membres jeunes et les étudiants.

UGAB, 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REUNION INTER-SECTIONS MARSEILLE

Le Samedi 5 Février à 14 heures

à la M.A.J.C.
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Ordre du jour très important
Le Conseil d'Administration Paris et Marseille sera présent.

La présence de tous les membres est indispensable.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ

ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆՔ

Դպրոցասէր, Թարգմանչաց եւ Ս. Մեսրոպ դպրոցներուն աշակերտները, Միօրեայ դպրոցներու աշակերտները ինչպէս նաեւ բոլոր հետաքրքրուղ երախաները սիրով հրաւիրուած են Մեծ Պահքէն առաջ աւանդական, ղուարթ

Բարեկենդանը

ուր պիտի ըլլայ

Ծպտում, երգ, խաղ, արտասանութիւն, վիճակահանութիւն եւլն.:

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 14·30

Salle Valeyre
24, rue Rochechouart — 75009 PARIS
— Métro : Cadet —

Ցայտապրին մասնակցելու համար հետաձայնել՝

01 – 64 – 03 – 53 – 05

Թիւին
կամ Փարիզի մասնաճիւղի գրասենեակը
Շաբաթ ժամը 15 – 19

01 – 42 – 46 – 88 – 36

Մուտքը ազատ է:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 4
VENDREDI
4 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·833 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.833

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 2 / 3)

ԿՈՉ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԾԱՀԱՐԿԵԼՈՒ

Գիտաարդիւնաբերական եւ քաղաքական միութիւնը (ԳԻԱՐԲԻՄ) հանդէս եկած է յայտարարութեամբ մը, առընչուած՝ վերջերս արծարծուող նախագահի արտակարգ ընտրութիւններու նիւթին: Յայտնուած համոզումը այն է որ նման ընտրութիւն կրնայ լրջօրէն ապակայունացնել Հոկտեմբեր 27–ի դէպքերով արդէն անկայունացած ու լարուած մթնոլորտը, պատճառ ըլլալ արտագաղթի նոր ալիքի. յաւելեալ, ինչպէս ըսուած է, ոչ ոք կրնայ երաշխաւորել որ նոր ընտրութիւնը ազատ ու արդար կ'ըլլայ ու չի վերածուիր «ուժային նչանակման»:

ԳԻԱՐԲԻՄ–ը կոչ կ'ուղղէ քաղաքական ուժերուն որ վերջ տան նախագահական աթոռին առընչուած անառողջ խաղերուն եւ ջանքերը միաւորեն, յաղթահարելու համար երկրին ընկերատնտեսական, քաղաքական եւ հոգեբանական ճգնաժամը:

*
**

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՆՈՐ ՊԻՒՏՃԷԻՆ ՄԱՍԻՆ

2000 թուականի պիւտճէի նախագիծին քննարկումին առթիւ վարչապետ Ա. Սարգսեան ելոյթ մը ունեցած եւ ըսած է թէ նախագիծը իր նախորդին օրով մշակուած էր, բայց հարկ եղած է 16 միլիառ դրամով կրճատել, որպէս հետեւանք Հոկտեմբեր 27ի պատահարին աղեղութեան: Այդ պատահարը պատճառ եղած է որ զործի որոշ չրջանակներու մօտ վստահութիւնը պակսի ու ներդրումներ չընեն: Վարչապետը աւելցուցած է թէ սխալ է պիւտճէին յաւելեալ եկամուտ ապահովելու համար հարկերը մեծցնել, թէ պէտք է զարկ տալ արտադրութեան, աչխատատեղիներու ստեղծումին եւ թէ այս ուղղութեամբ կառավարութիւնը յառաջիկայ տարուան ընթացքին քայլեր պիտի կատարէ: Պիւտճէի կրճատումը եղած է զլխաւորաբար նախարարութիւններու պիւտճէները 7,5 տոկոսով զեղչելով:

*
**

«Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԼՂՀ» ԿԱԶՄԿՈՄԻՏԷն ԳՈՐԾԻ ԼԾՈՒԱԾ

ԼՂՀ պաչտպանութեան կազմկոմիտէն որ ստեղծուած է 1996–ին, 25 կուսակցութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ, վերջերս աչխուժացուցած է գործունէութիւնը: Փետրուար 2–ին կազմկոմիտէի զեկավար Դեմոկրատական կուսակցութեան նախագահ Արամ Սարգսեան ըսած է թէ մինչեւ փետր· 20 խորհրդաժողով կը գումարուի քննելու համար ԼՂՀ–ի վերաբերեալ հայեցակարգը եւ համաձայնութեան պարզագային՝ միջազգային կազմակերպութիւններուն եւ Մինսկի խումբի անդամ երկիրներուն ուղղելի յատուկ ուղերձ կ'ընդունուի:

*
**

ՌՈՒՍ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Փետր· 2–ին երկօրեայ այցով Երեւան ժամանած է Ռուսաստանի Ներքին գործերու նախարար Վլ· Ռուշայլօ: «Զբաղութիւնոց» օդակայանը առանց մանրամասնելու բովանդակութիւնը, ան ըսած է թէ կը ստորագրէ չարք մը փաստաթուղթեր: Ինչ կը վերաբերի տեսակցութիւններուն, Ռուշայլօ նչած է թէ կը քննարկուին մանաւանդ ահաբեկչութեան դէմ պայքարին, անտեսական յանցագործութիւններուն առընչուող հարցեր: Ապա, նախարարը պատասխանած է լրագրողներուն հարցումներուն, որոնց մեծամասնութիւնը Չէչէնիոյ կը վերաբերէր: Ակնկ եաք Ռուշայլօ առանձին հանդիպում ունեցած է Հայաստանի իր պաչտօնակից Հայկ Յարութիւնեանի հետ: Նոյն օրը պինգը ընդունած է նաեւ վարչապետը: Իսկ փետր· 3–ին տեսակցութիւն մը ունենալէ եաք Ռ· Քոչարեանի հետ Ներքին գործերու նախարարութեան չէնքին մէջ կը մասնակցէր վերոնչեալ հարցերուն քննարկման նուիրուած ժողովին:

*
**

ՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԸ

Երկօրեայ այցելութեան մը համար Հայաստան զացած է Սլովաքիոյ Արտաքին գործերու նախարար Էտուար Կուզան, պատուիրակութեան մը զլուխը: Անոնք փետր· 2–ին ընդունուած են վարչապետ Ա· Սարգսեանի կողմէ· Հանդիպումին ներկայ եղած են ՀՀ Արտաքին նախարար Վ· Օսկանեան, Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի նախարար Կարէն Ճշմարիտեան, որոնք սլովաք իրենց պաչտօնակիցներուն հետ ստորագրած են գործակցութեան մասին փաստաթուղթեր: Ստրատպրութեան արարողութենէն եաք է· Կուզան ճեպազրոյցի ընթացքին նչած է թէ իր երկիրը Հարաւային Կովկասը կը դիտէ որպէս Եւրոպայի ամրողջութեան չատ կարեւոր մասը:

*
**

Մ Ա Հ ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԻ

Երեւանի մէջ, 89 տարեկանին մահացած է արուեստաբան, թատերագիր Սարգիս Բայանդուրը: Ան ծնած էր Թիֆլիս, 1952 – 1955 տարիներուն եղած Հայպետհրատի գլխաւոր խմբագիր, երկար տարի խմբագրած է «Սովետական արուեստ» ամսագիրը:

*
**

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ԴԱՂԹԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԴԱՐՁԱԾ

Հայաստան հասած 313·000 դաղթականներէն մինչեւ այսօր Հայաստանի քաղաքացիութիւն ստացած են տասը հազար հոգի: Այդ տարբերի համար գլխաւոր հարց է բնակարանը: Վերջին հինգ տարուան ընթացքին ՄԱԿ–ի օգնութեամբ եւ պետական պիւտճէի միջոցներով դաղթականներուն մօտ 3000 բնակարան յատկացուած է: Ներկայիս տուն չունի 14 հազար դաղթական որոնց 6500–ը Երեւան կ'ապրի:

*
**

Մ Ա Հ ՀԵՆՐԻԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

69 տարեկանին Մոսկուա մահացած է Լեռնային Ղարաբաղի նախկին ինքնավար մարզի համայնավար կուսակցութեան մարզային կոմիտէի առաջին քարտուղար, խորհրդային Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան Հենրիկ Պօղոսեանը: Ան 1980–ական թուականներու վերջերէն Ղարաբաղի հայութեան ազդային – ազատագրական պայքարին գործօն մասնակիցներէն էր:

*
**

ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կրթութեան նախարարութեան մէջ քննարկուած է սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստութեան ծրագիրը որ մշակուած է Սփիւռքի բաժնին կողմէ: Ծրագիրը կ'իրականացնէ Մանկավարժական հիմնարկին մէջ ստեղծուած «Սփիւռք» բաժինը: Դասընթացքը մէկ ամսուան է, զայն կը վարեն Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն ծանօթ մասնագէտ դասախօսներ:

ՄՇՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE»

(2 Février)

...INTRAITABLE AVEC L'AUTRICHE, LA FRANCE EST SOURIRE AVEC LA TURQUIE...

Աւստրիոյ ծայրայեղ–աջերու իչխանութեան գլուխ գալը կը խանդարէ Եւրոպան, մանաւանդ Ֆրանսան, օրերէ ի վեր եւ մամուլը էջեր կը յատկացնէ հարցին: Երկիրը (Աւստրիան) մեկուսացման ըսպառնալիքի տակ է: Գաւառ–Անշէնէն ալ սիւնակներ կը տրամադրէ: Առաջին էջին վրայ լոյս տեսած է գրութիւն մը խորագրուած՝ «Ça n'arrive qu'aux Austros» եւ սա եզրակացութեան կը յանգի· –

«Boycotter un gouvernement avant même de connaître son programme, on s'interroge. Deux poids, deux mesures ? Intraitable avec l'Autriche, la France est tout sourire avec la Turquie, qui envisage de nous acheter un millier de chars Leclerc après avoir commandé des canons de 20 mm pour rendre ses hélicos plus meurtriers. Les Kurdes apprécieront ce beau contrat...

La petite Autriche n'a rien compris : si seulement elle nous achetait des armes, Chirac et Jospin seraient tout prêts à venir valser sur les bords du Danube.

F.P.

ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Հարաւտանցի լրագրող Մանուէլ Մարգարեան, որ Պոլսոյ մէջ վերջերս դատապարտուած էր արժէքաւոր գիրք մը մաքսէն փախցնել ուզելու ամբաստանութեամբ, անպարտ արձակուած է: Դատարանը ստուգած է որ Մարգարեանի քով գտնուող գիրքը հնագիտական արժէք ունեցող գիրք մը չէր, պարզապէս թիւրիմացութիւն պատահած էր:

ԱԹՈՄ ԵՂՈՅԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ

Յունուար 30–ին Գանատայի մէջ «Ճինի» մրցանակներու բաչխումի հանդիսութեան չորս մրցանակի արժանացած է Ա· Եղոյեանի «Ֆելիսիայի ճամբորդութիւնը» ֆիլմը: Մէկը տրուած է Եղոյեանի ռեմաքրութեան, երկրորդը՝ զլխաւոր դերասան Պ· Հասկինզի, երրորդը՝ նկարահան Փ· Սարոսի, չորրորդը՝ երաժչտութեան հեղինակ Մ· Տանայինի:

ՓՈՒԹ-ՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՅԱՂԹԱԾ ՄՈԼԴՈՎԱՑԻ

Կիպրոսի մրցաչարքին, փետր· 2–ին, Լարնաքայի մէջ Հայաստան 2 – 1 արդիւնքով յաղթած է Մոլդովայի, երկրաչափական եաք: Հայաստանի կոլերը նչանակած են Ռաֆայէլ Նազարեան 45–րդ վայրկեանին եւ Գառնիկ Թումասեան 95–րդին (ոսկէ կոլ):

Միւս խաղերու արդիւնքներն են· – Վրաստան – Սլովաքիա 2 – 0, Կիպրոս – Լիտվանիա 2 – 1, Ռումանիա – Լատվիա 2 – 0:

*
**

Բ· ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Փետր· 2ին, Վալանսի Հայ Մարզականը իր դաչտին վրայ 0 – 0 արդիւնք մը ձանաչեցնց Գանի դէմ: Կը մնայ միչտ դասաւորման վերջին աստիճանին վրայ 17 կէտով, մինչ Լիլ առաջատար է 60 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԼՆՈՅԻ ՄԷՋ, 10–էն 15 հազար հոգի համախմբուեցան Պահպանողական կուսակցութեան կեդրոնատեղիին առջեւ բողոքելու համար ծայրայեղ – աջի համախմբման կառավարութեան մը կազմութեան դէմ: Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ Աւստրիոյ նախագահն իսկ է որ դիմած է Եւրոպացիներուն, հակակչռելով որ միջամտութիւն մը օգտակար կ'ըլլայ իրեն: Այս լուրը հաստատած է Դանիոյ վարչապետը էքսթրա Պլատէթ թերթին, նչելով թէ նոյնիսկ եթէ ուղղակի դիմում չէ եղած, նախագահ Քլէսթիլ ձեւով մը հասկընդնել տուած կ'ըլլայ Շիրաքի, ինչ որ նախագահ Քլէսթիլ եւ Շիրաք բացարձակապէս կը հերքեն: Աւստրիոյ նախագահը, որ Փետրուար 3–ին պէտք է իր համաձայնութիւնը տար համախմբման կառավարութեան կազմութեան, յայտնած է որ յայտարարութիւն մը ստորագրել պիտի տայ ծայրայեղ աջի պարագլուխ՝ Եորկ Հայտէրի եւ պահպանողական Շիւսըլի «Եւրոպական ժողովրդավարութեան հիմնական արժէքներուն» վերաբերող: Ասիկա տեսակ մը ներածական պիտի ծառայէ կառավարութեան ծրագրին: Խմբագիրներ, ինչպէս ժագ Ամալրիք («Լիպերասիոն», փետրուար 3) դիտել կուտան որ պակաս մը կայ Եւրոպական Միութեան ծրագիրը կանոնագրին մէջ, քանի ոչ մէկ յօդուած կայ որ կը նախատեսէ անդամի մը արտաքսումը նման պարագայի մը եւ անհրաժեչտ է այդ բացը պոցել: Այլ երկիրներ, ինչպէս Թուրքիա պէտք է դիտնան որ ժողովրդավար սկզբունքներէ որեւէ չեզոքում անընդունելի է: Տեղւոյն վրայ, գաղթողները չատ մտահոգ են, որովհետեւ Հայտէրի ծրագրին մէջ կայ վերջ տալ գաղթողներու: Ներկայիս Աւստրիոյ մէջ 750 հազար օտարական կայ (Թուրք, Լեհ, Չեխ):

ԳՐՈԶՆԻի պարզած պատկերը աւելի քան ողբերգական է: «Լիպերասիոն»ի թղթակիցը (փետրուար 3) կը գրէ թէ մերձաւոր Աչխանքալա հիւանդանոցին բակին մէջ, ձիւնը վաս – կարմիր է արիւնէն: Շուրջ 2000 մարտիկներ կրկին հեռացած են Գրոզնիէն, նաեւ դիակներ: Ռուսական հրետանիները կը չարունակեն տեղալ: Չէչէնները չատ ծանր կորուստներ ունեցած են, օրը 15–էն 20 կռուող մեռած է: Անկարելի չի նկատուիր որ պաղտնի համաձայնութիւն մը գոյացած ըլլայ Ասլան Մասխադովի, չէչէն նախագահը, եւ Կրեմլինի միջեւ, քանի Պուտին յաղթանակի մը պէտք ունի Մարտ 26–էն առաջ: Մոսկուայի մէջ, Տիկին Օլբրայթ յայտարարած է որ Չէչէնիոյ կռիւներու չարունակութիւնը մատնիս մըն է ծայրայեղութեան համար եւ կրնայ վտանգել ամբողջ չրջանին կայունութիւնը: Պուտին «քնական» գտած է քննադատութիւններ երկու մեծ պետութեանց միջեւ եւ յայտնած թէ ռուսական իչխանութիւնները պատրաստ են քաղաքական լուծումի մը որոնումին:

ԻՐԱՆ, երաչխաւորագինի փոխարէն ազատ արձակած է լրտեսութեան համար ձերբակալուած 13 Հրեաներէն 3–ը: Դատական իչխանութեան բանբերը ըսած է որ ասոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնները ամէնէն թեթեւներն են: Միւս տասերուն հետ ձերբակալուած էին պինուրական լրտեսութեան մեզադրանքով: կարգ մը անձնաւորութիւններ կը պահանջեն որ մահուան դատապարտին: Եւ անարդար դատավարութեան մը մտավախութեամբ արեւմտեան կառավարութիւնները եւ մարդկային իրաւանց պաչտպան կազմակերպութիւնները իրենց մտահոգութիւնը արտայայտած էին:

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹԵՐԹԱՏԵԼՈՎ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՑ «ԱՐԵՒ» ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ ԱՐԱՒԵՐԷՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ

(ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԹԵԱՆ Բ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Ճիշդ երկու տարի առաջ, 1998-ի Յունուար ամսուն, Գահիրէի «Արեւ» օրաթերթը յանդգնութիւնն ունեցած էր հրատարակելու արաբերէն ամսական յաւելուածի մը առաջինեակ թիւը, ուղղուած՝ արաբ ընթերցողներու:

«Յանդգնութիւն» կոչեցինք այս բառին նախաձեռնութիւնը՝ ո՛չ թէ անոր համար որ դժուար իրագործելի աշխատանքի մը ձեռնամուխ կ'ըլլար հայատառ վաստիկ օրաթերթի մը, այլ պարզապէս՝ որովհետեւ երկար տարիներէ ի վեր վայրիվայս յաւելուածած նմանօրինակ ծրագիր մը կ'իրագործուէր եգիպտահայ ներսացած գաղութին կողմէ:

Այսօր, արդէն իր երկրորդ տարին բոլորած է այդ յաւելուածը, լոյսին բերած ընդհանուր 24 յայտնագործական թիւեր: Այս անսայթաք հետեւողականութիւնը յոյսեր կրնայ ներշնչել ընթերցողներուն՝ թէ ձեռնարկը դրուած է հաստատուն հիմերու վրայ: Ու անկէ անդին՝ կարգ մը մտահոգութիւններ կը պարտադրէ նաեւ, այս չահեկան աշխատանքը աւելի՛ արդիւնաւոր տեսնելու բարի մտադրութեամբ:

Քանի մը խօսք՝ «Արեւ» օրաթերթին մասին

«Արեւ» Սփիւռքի հայ պարբերական մամուլի հնագոյն անուններէն մին է: Հրապարակուիլ սկսած է 1915 Մայիս 11ին Աղեքսանդրիոյ մէջ, որպէս Սահմանադիր Ռամկավար Կուսակցութեան օրկան, Վահան Թէքէեանի խմբագրապետութեամբ եւ երկօրեայ պարբերականութեամբ: 1922-ի վերջերը վերածուած է օրաթերթի ու երկու տարի յետոյ ալ վերջնապէս Գահիրէ փոխադրուած, ուր կը շարունակէ լոյս տեսնել յայսօր, որպէս պաշտօնաթերթը ՌԱԿ-ի Եգիպտոսի Շրջանակին:

Թերթին առաջին շրջանի աշխատակիցներէն եղած են Երուանդ Օտեան, Միքայէլ Կիւրճեան, Մխիթար Տամատեան, Միքայէլ Նաթանեան, Թորգոմ Եպիսկոպոս Գուշակեան, Լեւոն Աճէմեան եւ բազմաթիւ ծանօթ դիրքեր: 50-ական թուականներէն առիթն ալ խմբագրած են յայտնագործ՝ Նուպար Պէրպէրեան եր. Ազատեան, Աւետիս Եափուճեան եւ Յովհաննէս Պետրոսեան (ներկայիս):

Հակառակ գաղութին տարապայման նօսրացումին եւ բաժանորդներու կամ աշխատակիցներու անբաւարարութեան, «Արեւ» իբրեւ օրաթերթ կը շարունակէ հրատարակուիլ անխափան, թիւավաճերով հոսանքի վրայ, ինչպէս Եգիպտահայոց միւս երկու օրկանները՝ «Յուսաբեր» օրաթերթն ու «Չահակիր» շաբաթաթերթը:

«Արաբատառ «Արեւ»ը՝ երկու տարեկան

Ինչպէս յիշեցինք հեղ մը, «Արեւ»ի արաբերէն յաւելուածը լոյս կը տեսնէ 1998 Յունուարէն ի վեր, ամսէ – ամիս, կանոնաւոր յաճախականութեամբ:

Իւրաքանչիւր թիւ անփոփոխ կերպով կը բաղկանայ 16 էջէ (21×29):

Յաւելուածին խմբագիրը նշանակուած է Մուհամմէտ Ռիֆաաթ էլ – Իմամ՝ եգիպտացի մտաւորականը, որ 1995-ին լոյսին բերած էր «Հայերը Եգիպտոսի մէջ 19-րդ դարուն» արաբերէն ծաւալուն հատորը:

Չեռքի տակ ունինք Յաւելուածին 1999 տարուան Ապրիլէն Դեկտեմբեր երկարող ամիսներուն յաջորդական 9 թիւերը, որոնց ընթերցումէն զոյացած մեր տպաւորութիւնները կ'արձանագրենք հոս, նախ ընդհանուր գաղափար մը տալով թերթին բնոյթին եւ չօշափած նիւթերուն մասին, ապա կատարելով կարգ մը նշումներ՝ նման հրատարակութենէ մը ակընկալուած դերակատարութեան շուրջ:

Յաւելուածը, անդրանիկ թիւին խմբագրականով, փորձած էր բանաձեւել իր հրատարակութեան նպատակը ու ճշդել ուղղութիւնը՝ զոր պիտի որդեգրէր այդ գնացքին տեւողութեան: Հոն կ'ըսուէր, թէ հակառակ այն մեծ ծառայութիւններուն, զորս Եգիպտոսի Հայերը բերած էին այդ երկրին՝ մինչնադարու շրջանէն սկսեալ, «տեղաբնիկ արաբ ժողովուրդէն լայն խաւեր, ներառեալ մտաւորականներու դասակարգը, ծանօթ չեն հայ ժողովուրդի իսկութեան, մշակոյթին եւ բազմակողմանի ներդրումին»: Խմբագրականը կը հետեւէր, թէ հարկ էր ունենալ արաբերէն լեզուով պաշտօնական բանբեր մը, որ ստանձնէր ծանօթացումի եւ տեղեկատուութեան այդ բարերար դերը ու հետապնդէր «Հայ – եգիպտական բարեկամական կապերու խորացումը»: Ցետոյ կը հետեւուէր, թէ «Արեւ»ի արաբերէն այս Յաւելուածը պիտի չօշափէ «Հայերուն եւ եգիպտացիներուն առընչուող մշակութային ու ընկերային հարցեր», մնալով քարոզչական առողջ ու պարկեշտ նկրտումներու սահմանին մէջ:

Եթէ ակնարկ մը նետենք այսօրուան արաբական աշխարհին վրայ, պիտի նկատենք որ «Ովկիանոսէն մինչեւ Ծոց» երկարող աշխարհագրական այդ հսկայ տարածքը արդէն ունի 250 միլիոնի հասնող արաբ բնակչութիւն մը: Այս աշխարհը, որքան ալ քաղաքականօրէն մասնատուած ըլլայ ու այդ պատճառով երբեմն արհամարհուի ոմանց կողմէ, այնուամենայնիւ կը ներկայացնէ տնտեսական – մշակութային պատկառելի ուժ մը, զոր հարկ է անտես չառնել երբեք: Հայաստան, իր անկախութենէն ետք, լուրջ մերձեցում ցուցաբերեց այս ուղղութեամբ ու դիւանագիտական սերտ կապեր հաստատեց արաբական որոշ երկիրներու հետ:

Արաբական երկիրներու մէջ հայկական ամենամեծ գաղութները ներկայիս կեդրոնացած են Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Իրաքի հայութիւնը անչքացած ու գրեթէ մեկուսացած է՝ երկրին ապրած ծանր տագնապներուն զուգահեռ: Ծոցի շրջանի համայնքները (Քուէյթ, Արաբական Միացեալ Էմիրութիւն) վերաթարմացումի ճիգեր կ'ընեն թէեւ, բայց հեռու են տիրականն ձայն մը ունենալէ, ինչպէս Ցորդանանի Հայերը, որոնք թուական տեսակէտէ ալ նօսր են արդէն: Ափրիկեան ցամաքամասի վրայ կը մնայ լոկ Եգիպտոսը, որուն անցեալի հայկական զօրաւոր գաղութէն բարի յիշատակներ մնացած են միայն, 50-ական թուականներու վերջնորոթութեան ծայր տուած զանգուածային գաղթերու հետեւանքով:

Արաբական երկիրներու հայատառ մամուլը, հակառակ ընթերցողներու թիւի (եւ որակի) անկումին ու աշխատակիցներու անբաւարարութեան, կը շարունակէ մնալ պատկէմի վրայ: Ցատկանշական է, որ Հայ Սփիւռքի 13 օրաթերթերէն 5-ը լոյս կը տեսնեն արաբական աշխարհի մէջ, – «Ագդակ», «Զարթօնք» եւ «Արարատ»՝ Պէյրութ, «Յուսաբեր» եւ «Արեւ»՝ Գահիրէ:

Սփիւռքի հայատառ մամուլը անդլերէն, ֆրանսերէն, պուլկարերէն, ռումաներէն, ռուսերէն, թրքերէն եւ այլ տեղական լեզուներով առանձին «էջ»եր կամ «յաւելուած»ներ ունեցած է անցեալին ու այսօր ալ կը շարունակէ ունենալ՝ չատ «բնական» կերպով: Արաբերէնին պարագան սակայն մեկուսի երեւոյթ մըն է: Մինչ միւս լեզուներուն գոյութիւնը հայ մամուլին մէջ՝ առաւելաբար թիրախ ունի իր մայրենիին անգիտակ հայ զանգուածը, արաբերէն «էջ» մը (կամ «յաւելուած» մը) ուղղուած է միշտ նոյնինքն արա՛բ ընթերցողին, այսինքն ունի քարոզչական բնոյթ: Այլ հարց, թէ «Ագդակ»ի կամ «Զարթօնք»ի թաժանորդ հայը արդէն ստիպուած ո՛չ ցանկութիւն, ո՛չ կարիք եւ ո՛չ ալ դիւրութիւն ունի իր թերթին մէջ արաբերէն սիւնակ մը կարդալու, եթէ այդպիսի պերճանք մը չնորհուած ըլլար իրեն...:

Աւելցնենք այս առթիւ, որ մեր թերթերէն ոմանք, քայլառիկ եւ, խիստ հաղուագէպ առիթներով միայն արաբերէն յաւելուածներ կամ յատուկ թիւեր լոյս ընծայած են (կամ կ'ընծայեն): Եւ արդէն, մատենագիտական մեր պրպտումները ցոյց կուտան, թէ յիշատակութեան արժանի դրեթէ միակ պարագան կը մնայ Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթի արաբերէն չարաթեակն յաւելուածը՝ «Ալ – Եաֆզա», որ հրատարակուած է 40-ամեակ մը առաջ, 1957 Ապրիլ – 1958 Մայիս, տարուան մը տեւողութեամբ: Վերջին սա քանի մը տարիներուն, Պէյրութի մէջ բազմաթիւ յաջող փորձեր եղան արաբերէն բաժիններ կցելու մեր թերթերէն ոմանց (գործիքնակ՝ «Արծիւ» երկշաբաթաթերթին մէջ, կամ «Արիւն» ամսագրին յատուկ յաւելուածը), սակայն յարատեւութիւնը պակսեցաւ անոնց:

Վերադառնալով արաբատառ «Արեւ»ին, դիտել տանք որ անիկա ամբողջովին ալ հայկական դիմագիծ ունեցող թերթի մը պատկերը չի ցոլացներ, ինչպէս կ'արձանագրուի թերեւս: Հայաբնոյթ թէ օտար նիւթերը հաւասար չափով տեղ կը գտնեն հոն, սովորաբար ոչ – հայկական կափարիչի մը տակ (մեր տրամադրութեան տակ եղող 9 թիւերէն 8-ին պատկերազարդ կողքը զուտ եգիպտական նիւթի մը կ'արձանագրուի): Բայց առարկայական մնալու համար, տեսնենք թէ ամսագրին յաջորդական թիւերը ի՞նչպիսի բովանդակութիւն մը ունին:

Ա) – Հայկական Նիւթեր

«Արեւ»ի Յաւելուածին հայկական նիւթերը առհասարակ սահմանափակուած կը մնան եգիպտահայութեան շրջածիրին մէջ: Մեր մշակոյթի փոխառուր անցեալին, Հայաստանի հին թէ նոր պատմութեան եւ նոյնիսկ հայ – արաբ պատմական առընչութեանց մասին ընդհանրական նիւթեր գրեթէ բացակայ են այդտեղ:

Հայոց վերաբերեալ գրութիւններէն թարգմանաբար քաղենք կարգ մը խորագրեր. – «Հայերը արաբական երաժշտութեան եւ երգարուեստին մէջ» (Ապրիլ / 99), «Սիմոն Սամսոնեան. կեանքը եւ ստեղծագործական աշխարհը» (Եգիպտահայ նկարիչի մը մասին, Մայիս / 99), «Եգիպտական ձայնասփիւռի հայերէն բաժինը» (Յունիս / 99), «Սիմոն դպիր լեհացիի ճամբորդութիւնը Եգիպտոս 17-րդ դարուն» (Օգոստոս / 99), «Պատմուածք՝ ընդմէջ երեք հայ արուեստագէտներու» (կը խօսուի եգիպտահայ նկարիչներ Օ. Աւետիսեանի, Ա. Զօրեանի եւ Բ. Կոճամանեանի մասին, Հոկտեմբեր / 99), «Նուպար հրատարակչական տան 60-ամեայ յոբելեանը» (Նոյեմբեր / 99), «Պալեան ընտանիքի դերը Օսմանեան ճարտարապետութեան մէջ» (Դեկտ. / 99):

Բ) – Ոչ – Հայկական Նիւթեր

Այս գրութիւնները ընդհանրապէս կ'առընչուին եգիպտոսի անցեալին ու ներկային: Կ'արտագրենք չարք մը խորագրեր. – «Ընթերցում՝ եգիպտացի պատմագիրի մը տեսաբանութեան շուրջ» (Ապրիլ / 99), «Գահիրէ՝ արաբական մշակոյթի մայրաքաղաք» (Յունիս / 99), «Նիճիպ Մահֆուզ եւ արաբական գրականութեան ապագան» (Յուլիս / 99), «Յունհան յեղափոխութիւնը եւ հանրապետութեան հռչակումը Եգիպտոսի մէջ» (Յուլիս / 99), «Բանաստեղծ Խալիլ Մըթրանի մահուան 50-ամեակը» (Օգոստոս / 99), «Եգիպտական միտքը՝ անցեալ երկու դարերուն» (Դեկտեմբեր / 99), «Պատմութիւնը կ'այրին» (Եգիպտական սինեմաթեւսի այժմու տագնապին մասին, Դեկտեմբեր / 99):

Ընդհանուր հաշուկշիռով մը, հայկական նիւթերը կը գրաւեն ամսագրին 47%-ը, մնացեալը թողլով ոչ – հայկականին:

Ինչ կը վերաբերի յօդուածագիրներուն, ապա պէտք է ընդգծել, թէ հակառակ նոր-րափթիթ հրատարակութիւն մը ըլլալուն, Յաւելուածը ունի հայ եւ արաբ աշխատակիցներու պատկառելի փաղանգ մը: Հայ աշխատակիցները, որոնք փոքրամասնութիւն կը կազմեն (Պերճ Թէրզեան, Հայկ Աւագեան, Հրանդ Քէչիչեան, Կարօ Թապագեան եւ այլն), կուգան գաղութին ծոցէն ու կը չօշափեն հայկական նիւթեր: Եգիպտացի արաբ աշխատակիցները, որոնք յայտնապէս Յաւելուածին շուրջ համախմբուած են խմբագիր Մ. Ռիֆաաթի ճիգերով, կը բաղկանան համալսարանի դասախօսներէ, գրողներէ, բանասէրներէ, արուեստաբաններէ եւ զուգահեռաբար կը հրամցնեն իրենց մասնագիտութենէն բխած յօդուածներ: Այս մտաւորականներէն քիչեր միայն կը համարձակին հպիլ հայկական նիւթերու, թերեւս՝ գիտելիքներու կամ ծանօթութեանց անբաւարարութեան պատճառով: Այսուամենայնիւ, անոնց մէկմեղումն իսկ հայապատկան պարբերականի մը շուրջ, ինքնին մերձեցումի քաջալերական քայլ մըն է:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՒՈՑԵԱՆ

Հալէպ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ԿԱՎՈՑԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Երիտասարդ դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեանի նուագը սիրող ու փնտռողներու բազմութիւն մը գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուցած էր «Կալօ» սրահը, Յունուար 28-ի երեկոյեան ուր արուեստագէտը հանդէս պիտի գար երգահանութեանց ղոյծերով կազմուած յայտագրով մը: Պէթհովէնի (Թիւ 3) եւ Փրոքոֆիեւի (Թիւ 2) երկու սոնաթիները դրաւած էին առաջին բաժինը, Տէպիւսիի էսթամփները եւ Ռավէլի Կասպար ոը լա Նիւիէն ալ՝ երկրորդը:

«Մեծերու պարզութիւնը» որակուած երեւոյթին չօշափելի օրինակը պէտք է ըլլայ արուեստագէտին բեմին վրայ առած առաջին իսկ քայլով դէպի լսարանը ծաւալած հանդստութիւնը որ ուշագրաւ է Վ. Մամիկոնեանի ամէն մէկ ելոյթին: Կաղապարուած, կամ պայմանադրական յետին նշոյլէ զուրկ, ամէնէն ինքնեկ չարժումներով դէպի դաշնակը առնուած առաջ քանի մը քայլով, առաջին ձայնանիշէն առաջ, արդէն կը ստեղծուի ունկընդրութեան լաւագոյն մթնոլորտ մը: Ու անկէ կը ներշնչուի վստահութիւնը թէ երաժշտութեան հսկաներուն ու սրտհին միջեւ հաղորդակցութեան լարերը յարմարագոյն ղեկավարին ձեռքն են:

Սնամիտ յաւակնութիւն պիտի ըլլար Վ. Մամիկոնեանի նուագին մասին փ. փըթիի գնահատականին վրայ բան աւելցընելու մտադրութիւնը. կ'արժէ նշել թերեւս պարագայ մը զոր չատերու համար անկարելի է անտարբերութեան մատնել: Սաեղնաչարին վրայ մատներուն հըպումներով ստեղծուած նուագին կատարեալ հայելի մը կը դառնայ արուեստագէտին ղէմքը. հոն կը ցոլանայ նուագուածին պատճառած ապրումը, յաւելեալ տարածք մը բերելով երաժշտութեան վայելքին: Պէթհովէնէն Փրոքոֆիեւ զարկին խտութեան, մեղեդիին գալարումներուն հետ կը փոխուին ղէմքին գիծերը, զոյները, ձայնաւոր մեկնաբանութեան ընկերացնելով չատ խոր ապրումներու լուռ պատում մըն ալ:

Բնական էր որ երեկոյթը պիտի չաւարտէր, բազմութիւնը պիտի չյօժարէր որ աւարտի Ռավէլի մեկնաբանութեան բարձրակէտով: Ծափերու որոտը բերաւ Շոփէն, Լիսթ, Բաբաջանեան երրեակն ալ որով Վ. Մամիկոնեան յապեցումի յաւելեալ չիթեր նուիրեց իր նուագին ծարաւ լսարանին, մինչեւ յաջորդ ելոյթը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2000-Ի ՉԻՒՆԱՒՈՐԿՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). –

Յունուար ամսուան վերջաւորին կարգ մը ձեռնարկներ եկան փաստելու թէ Մարսէյլի հայ կեանքը, եթէ եռուն չէ եւ ստեղծագործ մշակութային եւ ազգային հարազատ հասկացողութեամբ, առնուազն չարժում մը կայ եւ կը չարունակուի պատճառելով ու հետեւելով ժամանակի հոլովոյթին, օրուան նորոյթներուն, պահանջներուն եւ գաղութը կը պահէ որոշ աչխուժութիւն մը:

Այս սիւնակներուն մէջ հակիրճ տողերով կուտանք էականը:

○ Յունուար 6. – Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Ջըրբաշեան սրահը, յաւարտ պատարագի,

Տարօն Եպիսկոպոս ձէրէճեան Նոր Տարուան իր մաղթանքները ներկայացուց տեղական իշխանութիւններուն եւ միութիւններուն: (Տե՛ս՝ «Յառաջ», Յունուար 18-ի թիւ, Թղթակցութիւն՝ Անի Յովսէփեանի):

○ Յունուար 6-էն 8· – Զորս հարիւր հոգի ոտնախմբեցին հայկական Ծնունդը «Նափոլէոն Պոնափարթ» նաւուն վրայ Մարսէյլ – Ա.Յ.Ա.Լ.Ո երթ ու դարձ նաւարկութեամբ մը: Անոնք ընթացք նախաճաշ մը կազմակերպուած նորաստեղծ Միութեան մը՝ «Ֆրանքոֆոնի – Արմէնի 2000»ի կողմէ: Նպատակը՝ 2000 թուականի հայկական Ծնունդը ապրիլ եւ ոտնել բացառիկ վայրի մը մէջ, հաւաքաբար, հայկական հարազատ չէն ու ջերմ մթնոլորտով, նուագով, երաժշտութեամբ, պարերով: Եւ զուգահեռ ծաւալել համակարգութեան գործողութիւն մը նպաստելու, օգնելու համար Հայաստանի մէջ Ֆրանսախօսութիւնը եւ Ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը զարգացնող դպրոցական հաստատութիւններու եւ մշակութային կառոյցներու: Այս ձեռնարկին նպատակը եւ իրագործումը կ'ընդլայնենք յառաջիկային, երբ գործողութիւնը մտնէ իր գործնական փուլին մէջ:

○ Յունուար 8· – Կապոյտ Աչի Սէն-Ժերմէն Ջաւշ Շանթ մանկաճիւղը կազմակերպեց հայկ· ծնունդի իր երեկոն, հացկերոյթով մը Փլան տը Գիւքի «Լը Քայլեռ» ճաշարանը: Տեղական բնոյթ կրող ձեռնարկ մը որ գնահատելիօրէն Սէն – Ժերմէն Կապոյտ Աչի մանկաճիւղը յատուկ պատրաստութեամբ ամէն տարի կը կազմակերպէ: Ներկայ գտնուեցան չքնաղ հոգեւոր հովիւը՝ Սարգիս Քհնյ· Թաչճեան եւ Մարսէյլի 13-րդ եւ 14-րդ թաղամասերու քաղաքապետը՝ կարօ Յովսէփեան: Նոյնպէս, Հայկ Մխսեան՝ Շէն Միութեան Ընդհանուր քարտուղարը Հայաստանի մէջ որ հիւրաբար կ'այցելէր Մարսէյլ: Ողջոյնի խօսքը ըրաւ մանկաճիւղի նախագահուհին՝ Ալիս Պիւրկիւրեան: Համակրական արտայայտութիւններ ունեցան Սարգիս Քհնյ· Թաչճեան եւ թաղամասի քաղաքապետը՝ կարօ Յովսէփեան: Վանիկ Կրասեան իր նուագարաններով ապահովեց մթնոլորտի ջերմութիւնն ու հարազատութիւնը:

○ Յունուար 8· – Հ· Բ· Ը· Միութեան Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ, Էքս – Ան-Փրովանսի Հայ Մշակութային Միութեան եւ ԺԱՖ-ի երիտասարդները միասնաբար ոտնախմբեցին հայկական Ծնունդը «Քոնքորտ Փալմ – Պիչ» պանդոկի սրբատները: Երիտասարդներ եւ նուագ երիտասարդներ լեցուցին սրահները, չուրջ եօթը հարիւր հոգի: Կազմակերպիչները երեկոյթին հասոյթը հաւասարապէս պիտի բաժնեն Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի եւ Ապրիլ 24 Կոմիտէի միջեւ, յատուկ ընդունելութեան մը ընթացքին: Գնահատելի դաղափար մը որ առաւել կ'իմաստաւորէ երիտասարդներուն նախաձեռնութիւնը:

○ Յունուար 14· – Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կազմակերպեց Նոր Տարուան մաղթանքներու արարողութիւնը ներկայութեամբ Ֆրանսայի Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանին ներկայացուցիչ՝ Վահէ Վահրամեանի: Հոծ բազմութիւն մը, երեք հարիւր հոգի մասնակցեցաւ աւանդական դարձած այս ձեռնարկին որուն կը հրաւիրուին տեղական իշխանութիւնները, անձնաւորութիւնները, հայ եկեղեցական դասը, հայկական կազմակերպութիւնները եւ Հայ Մշակոյթի Տան համակիրները: Բժիշկ Զ· Կապրիէլեան վարեց արարողութիւնը: Հայ Մշակոյթի Տան անունով խօսք առաւ վարչութեան նախագահը՝ կարօ Յովսէփեան, ապա Պուչ – տիւ – Ռոն նահանգի ընդհ· խորհուրդի նախագահը՝ Ժան – Նոէլ Կէռնի եւ հուսկ հիւպատոս՝ Վահէ Վահրամեան: Քաղաքապետը կը ներկայացնէր կ.ս.դ՝ Մարի – Լուիզ Լոթա եւ Փ· Ա· Ք· Ա·-ի Շրջանային Խորհուրդի նախագահը՝ երեսփոխան Սիլվի Անդրէօ: Ներկայ եղան Եւրոպայի Խորհուրդի երեսփոխաններ՝ Միշել Տաոի եւ Մարի – Լէթ Գարլոթի, Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրէճեան՝ Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդը Հարաւային Ֆրանսայի համար, վերապատուելի Ժոէլ Միքայէլեան՝ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Համաշխարհային Խորհուրդի նախագահը, Կոմիտաս Վրդ· Յովնանեան, Շահան Ա· Քահանայ Տէտէեան, Մակար Եչկր· Քհնյ· Նաճառեան, Սարգիս Քհնյ· Թաչճեան, Վարդավառ Գասպարեան, Ռուսաստանի Դաշնակցութեան Մարսէյլի Ընդհ· հիւպատոսը՝ Ա· Շուլկին, քաղաքապետական Ընդհ· Խորհուրդի եւ Շրջանային Խորհուրդի բազմաթիւ անդամներ:

Արարողութիւնը չարունակուեցաւ ընդունելութեամբ մը պատրաստուած Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ:

○ Յունուար 20· – Պոմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կից սրահը Հայ Դատի Յանձնախումբի Մարսէյլի մասնաճիւղը, Հ· Ց· Դ·-ը, Ֆրանսահայ կապոյտ Աչը, Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդը եւ Համազգայինի ղպրոցը ձեռնարկեցին մաղթանքներու արարողութեան մը: Իւրաքանչիւր կազմակերպութեան ներկայացուցիչը Սեդա Գլըճեան, Էլիան Գազանճեան, Քլեմանս Թիւթիւնեան, Նանոր Մեհակեան եւ Յակոբ Պալթայեան խօսք առին, ինչպէս նաեւ Ծերակուտական Ռոպէր Պրէթ: Ներկայ եղան երեսփոխան Ռոլան Պլոմ, 11-րդ եւ 12-րդ թաղամասերու քաղաքապետը Փիէռ Շըվալիէ, 13-րդ եւ 14-րդ թաղամասերու քաղաքապետը՝ կարօ Յովսէփեան, Պուչ – տիւ – Ռոն նահանգի Ընդհ· Խորհուրդի անդամներ՝ Ժան Պոնա եւ Քրիստոֆ Մաս, ու քաղաքապետական եւ Թաղապետական Խորհուրդի անդամներ Ժ· Քէրքէրեան եւ Ա· Ծերուկեան: Մասնակցեցաւ չրջանի հոգեւոր հովիւ՝ Կոմիտաս Վրդ· Յովնանեան: Երեկոն չարունակուեցաւ ընդունելութեամբ:

○ Յունուար 22· – Խոսուր Տէրիքլեան Երիտասարդաց Միութիւնը տուաւ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ գեղարուեստական, թատերական երեկոյթ մը դուրս գալով Յունուար ամսուան դասական եւ աւանդական դարձած ձեռնարկներէն: Արդարեւ, մանուկներ, պատանիներ ամիսներ պատրաստուելէ յետոյ հանդէս եկան հայկական յայտագրով մը: Հայերէն դասախրակութեան, հայախօսութեան գնահատելի աշխատանք մը որ արդիւնք է միութեան պատասխանատուներու կողմէ հետեւողական ճիգերու եւ նուիրումի: Սեդա Սիմոնեան՝ հիմնադիր ղեկավարը անչեղ կերպով կը չարունակէ իր ուղին միակ նպատակ ունենալով հայ խօսքը ծաղկեցնել պատանիներու չրթներուն վրայ ըլլայ խմբերգներով, երգերով, արտասանութիւններով եւ թատերական ներկայացումներով: Խոսուր Տէրիքլեան Միութիւնը անկասկած քիչ մը թարմութիւն կը բերէ հաւաքական կեանքին եւ մեզ կը հաչտեցնէ հայ խօսքին հետ, քանի բոլոր ճառերը զանազան ձեռնարկներու ընթացքին այլեւս կ'ըլլան միայն Ֆրանսերէնով: Ցայտագիրը բացուեցաւ «Հայր Մեր»ով եւ «Մեր Հայրենիք»ով: Եղան արտասանութիւններ եւ խմբերգներ «Մենք մանուկներ Հայոց ազգի» եւ «Սարտարապատ»: Լիոնէլ Պօզեան՝ Միութեան վարչութեան նախագահը քաջի դալուստի խօսքեր արտասանեց: Բեմադրուեցաւ երկու կատակերգութիւն «Նոր բժիշկը» Յակոբ Թորոսեանի մէկ արար եւ «Անքան Հուրին» Յովհաննէս Թումանեանի, երկու արարով: Բժիշկ Աւետիս Մաթիքեան ջերմ խօսքերով դրուատեց Միութիւնը, անոր ղեկավարը՝ Սեդա Սիմոնեան, տարուած գործունէութիւնը եւ պատանիներուն խանդավառութիւնը: Ապա, վրայ եկաւ կաղանդ Պապան եւ բոլոր ներկայ մանուկներուն հատասարապէս բաշխեց իր նուէրները:

***

Յունուար ամիսը վերջացաւ «Լօթօ»ի խաղերով: «Լօթօ»ն Մարսէյլի եւ Փրովանսի յատուկ խաղ մըն է որ կը սկսի Դեկտեմբերին եւ կը վերջանայ Յունուարին: Վիճակախաղ մը որ կը հատաքէ մեծեր եւ պզտիկներ որոնք իրենց բախտը կը փորձեն եւ կը չահին առարկաներ ամէն տեսակի:

Այսպէս վերջին «Լօթօ»ները տեղի ունեցան Յունուար 23-ին, Ծոմին, Հ· Ց· Դ· Նոր ԵՄրունդի կազմակերպութեամբ, Յունուար 29-ին Անի Մշակութային Կեդրոնը, Յունուար 30-ին Հայ Մշակոյթի Տունը: Փակումը կը կատարէ Փետրուար 6-ին, Աբովեան Շաբաթօրեայ դպրոցը, Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ Մշակութային Կեդրոնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հ.Բ.Ը.Մ.-ԼԻՈՆ

10 ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻՆ

Դեռ մէկ տարի առաջ էր, որ Հ·Բ·Ը·Մ· Լիոնի չրջանակը եւ վարչութիւնը, Հայաստանի օգտակար դառնալու ծրագրով, իր աեներազրուհիին՝ Տիկին Մաուիկ Մօրիս-Պասմաճեանի յարատեւ ճիգերուն չնորհիւ, Լիոնի մէջ տեղափոխուող ղբպրոցի բոլոր կարասիները եւ կազմածները յաջողեցան նուէր ստանալ եւ ամբողջութեամբ ղրկեցին Հայաստան...

2000 Թուականի սկիզբն Լիոնի Հ·Բ·Ը·Մ·-ի չրջանակը դարձեալ եռուզեռի մէջ է նոր նուէր մը եւս յաջողցնելու համար Հայաստանին եւ նոյն Տիկին Մաուիկն է որ, բացառիկ եռանդով, պետական դուռ-դուռ կը վազվզէ, որպէս նուէր ապահովելու համար 10 հանրակառքեր, որոնք տակաւին լաւ վիճակի մէջ են եւ գործածութենէ դադրած ու պահ դրուած են ՍԻԹՐԱԼ-ի Լիոնի կայարանին մէջ:

Որքան ալ անկարելի թուէր չատերուն, տիկին Մաուիկ իր անվհատ հետապնդումներով կրցաւ յաջողիլ եւ օրինական բոլոր իրաւունքները ստացաւ Հ·Բ·Ը·Մ·ի անունով 10 հանրակառքերը առնելու եւ Հայաստան ղրկելու համար:

Հանրակառքերը ապահովելու այդքան դժուարութիւնները կարծէք չէր բաւեր, ահա յանկարծ յայտնուեցան զանոնք Հայաստան ղրկելու ճեւին եւ մանաւանդ՝ փոխադրութեան անհրաժեշտ դումարը ապահովելու առընչուող հարցեր ...

Հայաստանէն եկած պատասխանը այն է որ իրենք փոխադրութեան այդ ծախքը հոգալու անկարող են· սփիւռքեան կողմը՝ նոյնպէս:

Ի վերջոյ, միշտ անխոնջ եւ չյուսահատող Տիկին Պասմաճեանի չնորհիւ եւ աջակցութեամբ Հ·Բ·Ը·Մ·ի պատուիրակ – գործիչ Ա· Քէչիչեանի, լուրը կը հասնի Հ·Բ·Ը·Մ·ի Միացեալ-Նահանգներու չըրջանակին եւ տարուած երկար բանակցութիւններէ ետք, վերջապէս Հ·Բ·Ը·Մ· Կեդրոնական Ժողովի նախագահուհի Տիկին Լուիզ Սիմոն-Մանուկեան անդամ մը եւս անձնուէր նուիրաբերումով, 2000 Թուականի կազանդին առիթով անմիջապէս կ'ուղարկէ 350·000 ֆրանքի դումարը: Եւ ահա, այսպէս է որ 2000 Յունուար 18-ին, Լիոն-Փէրաչ չոգեկառքի կայարանէն հանրակառքերը ճամբայ ելան դէպի Ֆոսսիւր-Մէր նաւահանգիստը, ուրկէ, միշտ ապահովագրուած, չոգենաւով ու ապա վրաստանի ճամբով պիտի հասնին Հայաստան...:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ Տ�էՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 2

ՄԱՐՏԻԿ· – Ինչո՞ւ պիտի չտան:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Կանոն չէ, Մարտիկ աղա:

ՄԱՐՏԻԿ· – Ա՛ա կանոնը ո՞վ դրեր է:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Հինուց ի վեր ասանկ է: Մէջնորդչէքը մանչուն կողմէն կ'առնեն:

ՄԱՐՏԻԿ· – Աղէկ ապուր կ'ուտէք: Չէ, չըլլար, Տէր պապա, չըլլար: Այդչափ փարա չի արուիր: 200 ոսկի... լսուա՞ծ քան է:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Ճանըմ, Մարտիկ աղա, ես 200 ոսկի ուզեցի, դուն ալ բան մը տուր, նայինք:

ՄԱՐՏԻԿ· – Ես... 50 ոսկիէն աւելի չեմ տար:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – (Ոտքի) Հասկցայ: Պիտի չկրնանք համաձայնիլ: Մնաս բարով, Մարտիկ աղա, աս գործը պիտի չըլլայ եղեր, հասկցուեցաւ:

ՄԱՐՏԻԿ· – Ինչո՞ւ պիտի չըլլայ: Անանց քեզի ալ կ'ըլլայ: Արդէն Սահակ էֆէնտին ինծի իր տունը հրաւիրեց, կ'երթամ, կը տեսնեմ, առանց միջնորդի գործս անոր հետ կը կարդադրեմ: Աս 50 ոսկին ես կուտամ կոր նէ՝ պարզապէս իրրեւ բարեգործութիւն կուտամ:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Աղէկ, աղէկ, դուն միտնակդ գործդ տես: Ամէնէն լաւ ճամբանատ է: Առաջուընէ՞ ինչու խելք չըրիր: Աատուած յայտէ: Մնաս բարով: (Դէպի դուռ):

ՄԱՐՏԻԿ· – Ճանըմ, Տէր պապա, աս վայելե՞ց: Դուն քահանայ ես, քրիստոնէական հոգի պէտք է կրես: Պօղոս Առաքեալը ի՞նչ ըսաւ քահանաներուն· «Արծաթասէր մի ըլլաք», ըսաւ:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Մեր վէճը արծաթի վրայ չէ, թուղթ ոսկիի վրայ է:

ՄԱՐՏԻԿ· – Եկուր, Տէր պապա, թող ոչ քու խօսքդ ըլլայ, ոչ իմս: 75 ոսկի տամ, լմնցուենք:

Տ· ՄԱՐՍԵՂ· – 100 տուր տէ, ալ ձայն չհանեմ, խաթերդ համար:

ՄԱՐՏԻԿ· – 75-էն փարա մը աւելի չեմ տար, կ'ուզես նէ...

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Անանկ է նէ՝ մնաս բարով: (Դուրս):

ՄԱՐՏԻԿ· – Լօ՛ֆ, աս ի՞նչ մարդ է եղեր: Ուրտեղէ՞ն ալ դէմս ելաւ: Հիմա դրամ չտանք նէ՝ պիտի երթայ գործը աւրէ, յայտնի է: Ամա 100 ոսկի ալ կը տրուի՞ մի եա... (լուռ) Հոշ հոշ 5000 ոսկի առնելու համար ինչո՞ւ չի տամ... 75 տալէս ետք, 25 ոսկիին համար գործը չո՞ւրը իյնայ... բայց Տէրտէրին այս չըտածը չի վայելեր չիտակը... Աչափ ալ ծակաչքութիւն... (սիկարէթ մը կը փաթթէ: Ներս կը մտնէ Տ· Բարսեղ, ժպտուն):

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Մարտիկ աղա, մենք ասչափ տարուան բարեկամներ ենք, հեռուէ – հեռու ազգական ալ կը սեպուինք, չարժեր, որ 25 ոսկիի համար իրարու սիրտ կոտրենք: Աղճիս դէմ է: Թող քու ըսածդ ըլլայ, ես ծակաչէք մարդ չեմ... Ուրեմն, ըսածիս պէս, նչանաւուքին օրը փարաները կ'ուտեմ:

ՄԱՐՏԻԿ· – Շատ աղէկ, չատ աղէկ, նչանը ընենաս պէս, Պատրիարքարանին մէջ փարաները կուտամ:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Չէ՛: Պատրիարքարանին մէջ չըլլար: Ետ դարձած տեղնիս, կտրքին մէջը կուտաս:

ՄԱՐՏԻԿ· – Աղէկ, ուզածիդ պէս կ'ընենք:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Ուրիչ բան մըն ալ ըսեմ, ամա նորէն կիւճդ չգայ:

ՄԱՐՏԻԿ· – Ինչ կայ որ...

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – 75 ոսկիի չկապեցի՞նք:

ՄԱՐՏԻԿ· – Հա՛, կապեցինք, աղբար, կապեցինք: Աւետարանին վրայ վրայ երդո՞ւմ ալ ընենք: Ալլահ, ալլահ...

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Չէ, Մարտիկ աղա, ուրիչ բան պիտի ըսեմ, ինչո՞ւ կը բարկանաս:

ՄԱՐՏԻԿ· – Բարկացած չունիմ, ըսէ նայիմ, ի՞նչ պիտի ըսես:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Ա՛ա 75 ոսկիէն բան մը, սանկ պզտիկ բան մը չե՞ս կրնար տալ հիմա: Երէկցկինը հիւանդ է, աս օրերս քիչ մը չատ նեղուած եմ· բժիշկի փարա, դեղի փարա, ուտելիքի փարա...

ՄԱՐՏԻԿ· – Չէ՛, Տէր պապա, ըսածդ հիչ չեղաւ: Կանխիկ դրամ չեմ կրնար տալ:

Տ·ԲԱՐՍԵՂ· – Սեպէ քի բացէն փոխառութիւն մը կ'ընես կոր:

ՄԱՐՏԻԿ· – Չէ, փոխ տալու համար դրամ չունիմ:

Տ· ԲԱՐՍԵՂ· – Սանկ պզտիկ բան մը:

ՄԱՐՏԻԿ· – Ձրիլար ըսինք ա:

ՏԵՍԱՐԱՆ 3

Սահակ Էֆէնտիին տունը:

ՆԵՄՁԱՐ· – Աաանկ, հէ՞ թազուկ հանկլամ, մեր Զարուհին նչանելու կ'ելլաք, մեղի չէք ըսեր: Կ'ըլլա՞յ:

ԹԱԳՈՒԿ· – Ճանըմ, Նեմզար հանըմ, դեռ լմնցած բան մը չէ, որ մէկուտեղ հանենք:

ՆԵՄՁԱՐ· – Ինտո՞ր լմնցած չէ, ես ամէն բան լմացայ: Ամբողջ Գատըգիւղը ատոր վրայ կը խօսի կոր: Մէկը մեր կը քաչէ կոր, միւսը՝ վար:

ԹԱԳՈՒԿ· – Վեր վար քաչելիք բան չկայ:

ՆԵՄՁԱՐ· – Հալխին լեզուն կրնա՞ս բռնել:

ԹԱԳՈՒԿ· – Ամա՛ն, Նեմզար հանըմ, ով ինչ ըսաւ նէ՝ ըսէ:

ՆԵՄՁԱՐ· – Աատնկ... լսեցի:

ԹԱԳՈՒԿ· – Որմէ լսեցիր, ըսէ, ոտքդ պագնեմ:

ՆԵՄՁԱՐ· – Ճանըմ, մէկէ մը լսեցի:

(Շար· 3)

(Շար. Ա. Էջէն)

ՔՈՍՈՎՈՑԻ ՄԷՋ, երկու Սերպեր լսպաննուած են եւ 5 ուրիշներ ալ վիրաւորուած ռճբախոյճի մը ընթացքին հանրախառնի մը դէմ։ Այս վերջինը որ ՄԱԿ-ի մահնիչն ալ կը կրէր 49 հոգի կը փոխադրէր եւ չարաթեական կապը կը հաստատէր երկու պիւղերու միջեւ։

ՎԱՏԻԿԱՆ չատ դժգոհ է որ 2000-ի քրիստոնէութեան յոբելինական հանդիսաւոր ասնակատարութեան չրջանին, Հռոմի մէջ, Ցուլիս 1-էն 9 տեղի ունենայ միասեռականներու տողանցքը (կէ փրայտ)։ Կ'ըսուի թէ պաչտօնական քաղաք նախատեսուած էր Արուաքին նախարար Լամպէրթօ Տինիի մօտ, հիմնուելով Դաչնադրին (Գոնկոդրտա) վրայ, ուր չեչտուած է թէ խոալական Հանրապետութիւնը կը ճանչնայ այն յատուկ նկարագիրը զոր Հռոմ, եպիսկոպոսական նստավայրը Պապին, կը ներկայացնէ կաթոլիկէ եկեղեցւոյ համար։ Բայց, Տինի զգուշացուցած է, յայտնելով թէ պէտք է հանդուրժողական ըլլալ եւ Վատիկան յետ քայլ ըրած է։

ԹԵՀՐԱՆի օդակայանը ութ զինուորներ ողջ ողջ այրած են երկու օդանաւերու բախումէն։ Հերքիւլ Սէ – 130 մը կը պատրաստուէր թռիչք առնելու դէպի Համատան երբ բախած է էռպիւս 300-ի մը։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի ՄԷՋ, փոփ մը՝ Փեթրոս Փախուցաքիս, 82 տարեկան 20 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է բռնաբարութեան յանցանքով, երեք երիտասարդ աղջնակներու վրայ։ Դէպքերը 10 տարի առաջ պատահած են Աթէնքի արուարձանի մը մէջ իր հիմնած «Սիրոյ տան» մէջ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Երկու հայ ուսանողուհիներ (հայերէնի մասնագէտներ) աչխատանք կը փնտռեն։ Կրնան ռուսերէն դասաւանդել, կամ ի հարկին երախայի խնամք ստանձնել։

Հեռաձայն. – 01. 44. 16. 10. 63
06. 12. 89. 47. 04

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան առթիւ, չնորհակալութեամբ ստացած է իւզպէնի հետեւեալ նուէրները.

Բ. ՅԱՆԿ

Տիկին Մելինէ Նահապետեան 500 Ֆր., Տիկին Սեդա Պահարեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հայկիկ Մկրտչեան 200 Ֆր., Պ. Վ. Քէչէչեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Ոսկանեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրկոտաք Մատոյեան 100 Ֆր., Տիկին Սիրանոյշ Եսայեան 500 Ֆր., Տիկին Անոյշ Գիւմիւճեան 1.000 Ֆր., Պ. Ժպտունի 300 Ֆր., Պ. Տիգրան Հէքիմեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Բաբէլեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ազատիկեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ենովք Հազվարդեան 100 Ֆր., Տիկին Անն Փասդմաճեան 100 Ֆր., Տիկին Ժոսլին Զաքմաքճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սազճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Ալեքսանեան 100 Ֆր., Տիկին Մարի Այվազեան 300 Ֆր., Օր. Էլիզապէթ Մուսայեան 100 Ֆր., Պ. Պօղոս Ֆէսճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շառլ Պօյաճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սթեֆան Ստեփանեան 150 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան 300 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Շահպազեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Անդրէասեան 150 Ֆր., Պ. Անտրէ Արֆան 2.000 Ֆր., Տիկիններ Մարի եւ Նուարդ Պօյաճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Իւնճեան 200 Ֆր., Տիկին Լուիզ Մէրիկօ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Թուքլեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճէննէքճեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէլվաճեան (Սէն-Շամոն) 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան-Պաթիսթ Եոլճեան 300 Ֆր., Պ. Հայկազ Տրզատեան 200 Ֆր., Տիկին Պերճուհի Մազլումեան 300 Ֆր., Պ. Շառլ Խօպկէկեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 1.500 Ֆր., Տիկին Թէքէեան 1.000 Ֆր., Պ. Փօլ Արթինեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէր Ալանեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր-Մովսէսեան 200 Ֆր.։

(Շար.)

ՀԱՄԱՉՓՈՒՅԹ
HAMASKAÏNE

présente

"Frère Jacques"

de et par

VARTAN PETROSSIAN

Un spectacle d'humour et de chansons en 14 langues et 20 personnalités

(Armstrong, Celentano, Presley, Chirac, Kotcharian, Aznavour, Bécaud, Bourvil, Trenet, Verdi...)

Mille et une voix avec seulement deux cordes vocales !

VENDREDI 25 FEVRIER à 20 HEURES 30

Salle Rossini — Mairie du 9e arrdt
4, rue Drouot — 75009 PARIS

RESERVATIONS: 01 43 76 67 37 ou **01 45 93 00 25**

Billets en vente: MCA de Paris: 17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél.: 01 48 24 63 89

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԻՈՐԵՑԻ ԴՊՐՈՑԻ

ՔԱՐԵԿԵՆԴԱՆՔ

Դպրոցասէր, Թարգմանչաց եւ Ս. Մեսրոպ դպրոցներուն աչակերտները, Միջոցեայ դպրոցներու աչակերտները ինչպէս նաեւ բոլոր հետաքրքրուղ երախաները, սիրով հրաւիրուած են Մեծ Պահքին առաջ աւանդական, զուարթ

Բարեկենդանը

տօնելու։

Ծպտում, երգ, խաղ, արտասանութիւն, վիճակահանութիւն *եւլն.։*

Կիրակի, Փետրուար 6, ժամը 14·30

Salle Valeyre
24, rue Rochechouart — 75009 PARIS
— Métro : Cadet —

Ցայտագրին մասնակցելու համար հեռաձայնել՝
01 _ 64 – 03 – 53 – 05
Թիւին
կամ Փարիզի մասնաճիւղի դրասենեակը
Շաբաթ ժամը 15 _ 19
01 _ 42 – 46 – 88 – 36
Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Ընդհանուր Ժողովը տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին
Բարեգործականի Ալեֆ Մանուկեան կեդրոնին մէջ՝

U. G. A. B.
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Օրակարգ. –
– *Գործունէութեան տեղեկատուութիւն,*
– *Հաչուետուութիւն,*
– *Նոր Վարչութեան ընտրութիւն։*

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Միութեան գործունէութիւնը տեւականացնելու նպատակով գոյանալիք այս չատ կարեւոր ժողովին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՐԹՐՈՒՎԻԼ. – Տիկին Նազպաչեան 200 Ֆր.։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REUNION INTER-SECTIONS MARSEILLE

Le Samedi 5 Février à 14 heures

à la M.A.J.C.
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Ordre du jour très important
Le Conseil d'Administration Paris et Marseille sera présent.

La présence de tous les membres est indispensable.

L'Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 6 Février à 15 heures

au Centre Culturel SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille
Tél. : 04 91 77 84 70

— LE GROS LOT —
Une traversée
pour 2 personnes + une Voiture
Aller-Retour MARSEILLE-CORSE
offert par *Prado-Voyage Selectour*
et de nombreux lots de valeur

Venez nombreux !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

ՅԱՒԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ալիս եւ Ժագ Օհանեանի, Յովիկ եւ Յովիկ Յարչխաեանի, Քրիսթոֆ եւ Անի Օհանեանի եւ համայն Օհանեան ընտանիքին, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ Տիկին Մարիամ Օհանեանի մահուան առթիւ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section
«ARCHALOUYS TATHEOSSIAN»
de Paris

organise des

séjours familiaux

dans le Centre de Vacances
à Bellefontaine (Jura)
Du 13 au 20 Février (complet)
Du 8 au 15 Avril (il reste des places)
Prix compétitifs, ambiance arménienne assurée !

Surtout, n'hésitez pas, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge, ou tout simplement dans le centre.

Renseignements et inscriptions
auprès de :

— Araxie: **01 39 83 71 19** (de 19 à 21h)
— Marie: **01 47 80 71 73** (de 9 à 19h)
— Séta: **01 64 03 53 05** (de 10 à 20h).

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 5
SAMEDI
5 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօդեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·834 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.834

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Անդրանիկին՝ փոխան երթաս Բարովի

Շուրջ չաթաթ մը առաջ Հայաստանի փարիզի դեսպանատունէն հեռաձայնի կանչ մը կը հրաւիրէր Փետրուար 1–ի ընդունելեան քննարկումի հանդիպումի մը որուն նիւթը պիտի ըլլար Անդրանիկի աճիւնին փոխադրութիւնը։ Անակնկալ ու զարմանալի էր այդ նիւթը երբ առանց այլեւայլի կը խօսուէր փոխադրութեան մասին, մինչ կը կարծէինք թէ 1990–ի վարկաբեկիչ նախընթացը դոնէ ծառայած էր զործելու ճիշդ կերպը թելադրելու։ Այսինքն՝ եթէ օր մը ժողովուրդի մը պայքարին, մասնաւորին ու վերապրումին խորհրդանիշ հերոսին աճիւնը հայրենադարձնելու հարցը լրջօրէն դրուէր, պիտի չկրկնուէին 1990–ի թերիները։

Այդ թուականը չատ մօտ է տակաւին, յիշելու համար թէ անով կը փակուի Հայաստանի խորհրդային եօթը տասնամեակի չրջանը։ 1990–ը կը համատեղէ մեր նորագոյն պատմութեան առաջին էջերը ու սպառած, այլ իրենց դիրքերուն կառչած հին կարգերու ճգնաժամը։ Այս վերջիններն էին որ յետին պահու փրկութեան լաստ մը գտածի եռանդով ձեռնարկեցին Անդրանիկի աճիւններուն հայրենադարձին։ Ձեռնարկը հեղինակութեան, վարկի կորուստ դարմանելու միջոց էր մարդոց համար որոնք ոչինչ կը բացառէին ցանկալի արդիւնքին ճամբուն վրայ։

Զօրավարին աճիւններուն փոխադրութեան նիւթով խորհրդակցութիւններ, ժողովներ, քննարկումներ եղան տասը տարի առաջ, գաղութին գրեթէ բոլոր կազմակերպութիւններուն մասնակցութեամբ։ ո՛չ անշուշտ Հայաստանի դեսպանատան մը, այլ՝ եկեղեցիին հովանիին տակ։ Ցանուն ո՛վ գիտէ ինչ նպատակի, Հայաստանէն որոշուած փոխադրութեան քմահաճ ու հապճեպ կարգադրութեան համախոհներ դտնուեցան։ առով համաձայնելով նաեւ Անդրանիկին նման դէմքի մը միջոցի, գործիքի վերածուելուն։ Ետք ընդվզողներ ու Զօրավարին նկատմամբ Հայաստանի իշխանութենէն արժանի յարգանքը պահանջողներ։

«Ցառաջ»ի 1990 Յուլիս 3–ի «Օրուան Խօսքը» այդ ընդվզումը եւ պահանջը խըտացնող էջ մըն էր։ ապսպրուած հայրենադարձին համար նախապայման կը նկատէր 1928–ով յատկանշուած անցեալին դատապարտումը։ Այդ թուականի Յունուարին էր որ Անդրանիկի մըրատուած մարմինը ԱՄՆ–էն Երեւան ճամբուն վրայ կը դատապարտուէր Փարիզ մնալու, քանի որ Հայաստան չէր արտօնած այդ փոխադրութիւնը որպէսզի ան յանձնուէր հայրենի հողին։ Եւ քանի որ 62 տարի ետք նոյն Հայաստանէն կառավարական յանձնախումբ մը կը ձեռնարկէր կիսատ մնացած ճամբորդութիւնը աւարտին հասցնելու գործին, բնական էր որ առաջին քայլը ըլլար Անդրանիկին յետ մահու վերաւորուած արժանաւորութեան դարմանումը՝ 1928–ի մերժումին չեղեալ հռչակումը։

Այդ հռչակումը չեղաւ ու մինչեւ այսօր փոխադրութեան առաջին այդ նախաձեռնութեան մասին ամէնէն արդարացի բնորոշումը կը մնան Գ. Պըլտեանի «Ցրատակացումներ» էջին (1990 Յուլիս 10) հետեւեալ տողերը· «Անդրանիկի աճիւնները մտահոգ մարդիկ խորքին մէջ առմեծահռչակ Զօրավարին մարմինը վերադարձնելու վրայ են գործիքի ու միջոցի, կորսուած հեղինակութիւն մը ապահովելու համար իրենց իրենց»։

Աճիւնը «գործիք» ու «միջոց» ըլլալէ փրկուեցաւ 1990–ին, երբ յանկարծ այդ փոխադրութեան անհամաձայն գտնուեցան Պուլկարիայէն յայտնուած ազգականները։ Ու այդ թուականէն ի վեր որ պատրուակութիւնը այն էր որ Հայաստանի չատ աւելի անյետաձգելի, կենսական ծանօթ խնդիրները առաջնահերթութիւններու չատ հեռաւոր չարքերուն վրայ կը ձգէին Անդրանիկին աճիւններուն փոխադրութիւնը· գոնէ այնքան ատեն որ Հայաստան այդ վերադարձը արժանապէս կազմակերպելու պայմաններ չունէր։

Այս ենթախորքին վրայ արդարօրէն անակնկալ էր դեսպանատան հրաւէրը։ Որոշուած օրը անոր պատասխանած էին Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Աբգ·ի գլխաւորութեամբ քանի մը կազմակերպութիւններու, միութիւններու եւ մամուլի տասնեակ մը ներկայացուցիչներ։ Անակընկալ ու զարմանք աստիճանաբար վիրաւորանքի վերածուեցան երբ դեսպան Է· Նալպանտեան յայտնեց թէ Հայաստանի մէջ պետական յանձնախումբ մը կազմուած է աճիւններու փոխադրութեան համար, իսկ իրեն արդէն համաձայնութիւն գոյացուցած են Ֆրանսայի իշխանութիւններուն, համայնքին ու Զօրավարին ազգականներուն հետ։ Ըսաւ թէ վերադարձը ծրագրուած էր Նոյեմբերին ընել, սակայն Հոկտ· 27ի դէպքերը արգելք եղած էին գործադրութեան։ Ցետոյ պարոն դեսպանը ծանրացաւ փոխադրութեան նախորդելիք արարողութեան ձեւին, մանրամասնութիւններուն վրայ։ Որոշուած էր աճիւնը փէտ–Լաչէզէն Ս· Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճար տանիլ Փետր· 15–ին, ապա Փետր· 17–ի Փարիզ – Երեւան թռիչքով հասցնել Հայաստան ուր թաղումը «պետական ամենաբարձր պատիւներով» նախատեսուած էր Փետր· 22–ին։

Ուզեցինք դիտնալ թէ պետական յանձնախումբը 1928–ի մերժումը չեղեալ յայտարարա՞ծ էր դոնէ այս անգամ· եւ թէ ո՞վ տուած էր «համայնքին համաձայնութիւնը» երբ ոչ իսկ խորհրդակցութեան մը տեղեակ եղած էինք։ Պարոն Նալպանտեան պատասխանեց թէ այդ մանրամասնութիւններուն վրայ չամենալու ժամանակը չէր, թէ 1928–ի մերժումը դրաւոր գոյութիւն չունէր, կարեւորը փոխադրութիւնը իրականացնելն էր առանց աւելի յապաղելու։ Իրեն համար էական կը թուէր ազգականներու համաձայնութիւնը, իսկ «համայնք» ըսելով նկատի ունէր եկեղեցին։ Այս բացատրութիւններէն ետք հանդիպումը չարունակուեցաւ զործնական հարցերու չուրջ· երկչոտութեամբ, զգուշականներու, արհնեռու ներկայութիւն, ժողովուրդի մեծ թիւով մասնակցութիւն, եւլն·։

Ոչինչով կրնար պարտկուիլ երեւոյթը թէ նորէն խուճապի պայմաններու մէջ ձեռնարկուած էր Անդրանիկի աճիւններուն փոխադրութեան· ճիշդ նոյն ձեւով որ եղած էր տասնամեակ մը առաջ երբ Զօրավարը կը տարուէր վարկ ապահովելու անկումի եզրին հասած ճարահատ իշխանութեան մը։ Դաժան է զուգահեռը, բայց այնքա՛ն ինքզինքը պարտադրող։

Ներկայի ճապուկ կարգադրութեամբ, Սփիւռքի Հայուն ալ բաժին կը հանուի Երեւանի հոյակապատարի դերը, նոյնիսկ երբ դերազանցապէս իրեն վերաբերող է հարցը։ Ամէն բան որոշուած, ծրագրուած է, միայն գործադիրներու պէտք կայ։

Կատարուած իրողութեան մը այս պայմաններուն մէջ, երբ անցնող տասնամեակը ոչինչ փոխած է, նոյն զօրութեամբ կը հնչէ Գ· Պըլտեանի էջին վերջաբանը·

«Կը սպասենք որ Հայաստանի պետութիւնը կամ նորընտիր խորհրդարանը պաշտօնապէս յայտարարէ Անդրանիկին վերադարձը, որեւէ վիճարկում անկարելի դարձնելով, իբրեւ հայր իր մեռելներուն եւ ողջերուն։ Այլապէս կը մնանք միացման ձգտող տարտամ համայնքներ։ Կամ տեղացի, եղդարձ եւ ինչ որ կ'ուզէք»։

Ա· Թ·

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 3 / 4)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ՍԴՀԿ ՊԱՏՄԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վարչապետ Ա· Սարգսեան Փետրուար 2–ին ընդունած է Սոցիալ – Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան պատուիրակութիւնը, կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Ճորճ Ցակոբեանի գլխաւորութեամբ։ Նիւթ եղած են Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններուն, երկրին քաղաքական, ընկերային բարդ կացութենէն ելքի ճամբարներուն վերաբերող հարցեր։

*
**

ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ՞Ն ԲԱՐՁՐԱՍՏԻՃԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐ

«Ազգային անվտանգութիւն» կուսակցութեան նախագահներէն Գառնիկ Խաչատեան ասուլիսի մը ընթացքին ըսած է թէ ներկայի ճգնաժամուն արմատները 1990–էն ձեւաւորուած կացութեան մէջ են երբ առեղծուած են հանրութեան երկակի չերտեր· առաջինը քաղաքական չնտրախաւի փակ համակարգն է, երկրորդը՝ ժողովուրդը։ Առաջինին ծրագիրով կատարուած արարք նկատած է ան Հոկտեմբեր 27–ին պատահածը, ըսելով որ Վ· Սարգսեան եւ Կ· Դեմիրճեան կը փորձէին քանդել այդ համակարգը։ Գ· Խաչատուրեան ըսած է նաեւ թէ Հոկտեմբեր 27ի դէպքերուն անմիջական կերպով առընչուած մարդոց չրջանակը չատ աւելի լայն է, քան ներկայացուածը եւ ինք պիտի չզարմանայ եթէ այդ հարցով չատ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ եւ ազդեցիկ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ ձերբակալուին։

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԱԾ

Փետր· 3–ին պաշտօնական երկօրեայ այցելութեան մը համար Հայաստան ժամանած է Ռուսաստանի Ապահովութեան Խորհուրդի քարտուղար Սերգէյ Իվանով։ Նախագահի նստավայրին մէջ տեղի ունեցած է անոր հանդիպումը նախագահի աշխատակազմի ղեկավար, ՀՀ Ապահովութեան Խորհուրդի քարտուղար Սերժ Սարգսեանի հետ, որմէ ետք ստորագրուած է համագործակցութեան մասին փաստաթուղթ մը։ Աշխարհութեան ներկայ եղած են նաեւ Պաշտպանութեան նախարար Վաղարշակ Յարութիւնեան, Ներքին գործերու նախարար Հայկ Յարութիւնեան, Արտաքին գործերու նախարար Վարդան Օսկանեան, Ռուսաստանի դեսպան Ա· Դրիւկով եւ պաշտօնատար այլ անձեր։ Լրագրողներուն հետ կայացած ճեպազրոյցին Իվանով նշած է թէ համաձայնագիրը կը վերաբերի երկու երկիրներու Ապահովութեան Խորհուրդներու գործունէութեան բոլոր ոլորտներու համագործակցութեան՝ պաշտպանութեան, առողջապահութեան, բնապահութեան, երկրին տնտեսական ապահովութեան։ Աւելի ուշ, Իվանով տեսակցութիւններու ունեցած է վարչապետին եւ նախագահին հետ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԻՍՏՐԻՈՅ ՄԵԿՈՒՍԱՑՈՒՄԸ

ՀԱՅՏԵՐԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւստրիոյ կառավարութիւնը կազմուեցաւ Փետրուար 3–ին եւ յաջորդ օրն ալ տեղի ունեցաւ երդման արարողութիւնը։ Թէեւ Հայտէր մաս չի կազմեր կառավարութեան, բայց իր կուսակցութիւնը հինգ հետեւեալ նախարարութիւնը ձեռք ձգեց· – ելմտական, Արդարադատութիւն, Ընկերային հարցեր, Պաշտպանութիւն եւ ենթակառոյցներ։ Աւստրիոյ նախագահը նախապէս պարտադրած էր որ Պահպանողական եւ Ժողովրդապաչտ (Հայտէրի Փոփիւլիսթ կուսակցութիւնը) յայտարարութիւն մը ստորագրեն ուր կ'ըսուի թէ Աւստրիա կը ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնները Ի· դարու աղէտալի պատմութեան եւ նպի վարչակարգի հրէշային ոճիրներուն առջեւ։ Աւստրիա կը ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնը իր անցեալին փայլուն եւ մութ էջերուն եւ բոլոր Աւստրիացիներու լաւ թէ գէշ արարքներուն։ Կառավարութիւնը կը գործէ այնպիսի Աւստրիոյ մը համար ուր տեղ չունին օտարատեացութիւնը, հակահրէութիւնը եւ ցեղապաչտութիւնը։ Ցանձնառութիւններ կան նաեւ Եւրոպայի հանդէպ եւ ընկերային հարցերու։

Բարձրացած ազմուկը չատ մեծ է ամէն կողմ եւ Աւստրիացիք չեն հակնար ուր – իրաւացի կերպով – կը պատասպարեն դաս տուողները։ Անարդար կը դտնեն որ դատումներ ըլլան, ի չառաջադունէ, երբ դեռ նորակազմ կառավարութիւնը գործի չէ անցած եւ ուրեմն դեռ ոչ մէկ «մեղք» գործած է։ Զայրոյթը առաւելաբար սուր է Ֆրանսայի նկատմամբ, որ Աւստրիոյ դէմ արշաւանքին գլուխն անցած է։ Ընթերցող մը կը գրէ «Ռուոիէռ» թերթին· – «Ֆրանսական կառավարութիւն մը պէտք է ինքն իրեն խնայէ որեւէ մեկնաբանութիւն, որովհետեւ ցեղապաչտութիւնը – ի մասնաւորի Արաբներուն դէմ – ծանօթ է Ֆրանսայի մէջ»։ Ուրիշ մը կը գրէ նոյն թերթին· – «Նափոլէոնի չրջանէն ի վեր, Ֆրանսայի փորձերը Եւրոպայի կառոյցները իր հոգատարութեան տակ առնելու, պէտք էվերջ գտած ըլլար»։ Ամբողջ աւստրիական մամուլը նոյն հակազդեցութիւնն ունի։ Կը յիշուի որ 1994–ին Ֆինլի նոր ֆաչիստները իտալիոյ կառավարութեան անդամակցեցան եւ նման ազմուկ չեղաւ։ «Լիպերասիոն» (Փետրուար 4) դիտել կուտայ որ «հակառակ կամ չնորհիւ» եւրոպական հակազդեցութեան, Հայտէրի կուսակցութիւնը երբեք այսքան ժողովրդականութիւն չէր ստացած, հարցախոյզի մը համաձայն 27%–էն (երեսփոխանական ընտրութիւններուն) հասած է 31%–ի, դառնալով երկրին առաջին կուսակցութիւնը։ Աւստրիացիներու 51%–ն ալ կողմնակից է համախմբումի այս կառավարութեան։ Ի վերջոյ, անոնք որոնք օրն ի բուն ժողովրդավարութենէ կը ճառեն, պէտք է նախ յարգեն այդ ժողովրդավարութիւնը եւ ընդունին որ ժողովրդավար ընտրութիւններով իշխանութեան հասնող կուսակցութիւն մը իրաւունքն ունենայ իշխանութիւնը վարելու իր երկրին մէջ։

Ե· Հայտէր հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկարօ»ի (Փետրուար 4) ուր կ'ըսէ թէ տը Կօլի և Աէրնաուերի գաղափարները կը պաչտպանէ, հայրենիքներու Եւրոպա մը։

(Շար ը Դ· էջ)

ԹԵՐԹԱՏԵԼՈՎ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՑ «ԱՐԵՒ» ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ ԱՐԱՒԵՐԷՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ

(ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԹԵԱՆ Բ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լուսամուտ մը՝ Հայութեան վրայ

Նկատի առած այն պարագան, որ «Արեւ»ի արաբերէն այս Յաւելուածը իր տեսակին մէջ միակն է ամբողջ հայախարհի տարածքին, թերեւս աւելի նպատակայարմար կ'ըլլար, որ անիկա առաջնահերթ նկատէր երկու հիմնական նպատակներ.–

ա) – Հայ մշակոյթը, Հայութեան անցեալն ու ներկան ծանօթացնել արաբ ընթերցողին:

բ) – Կամուրջի դեր կատարել ընդմէջ արաբ եւ հայ ժողովուրդներուն ու մէկընդմէկու մօտեցնել դէթ երկու կողմերու մտաւորական շրջանակները: Այլ խօսքով, դառնալ ցանկալի լուսամուտ մը՝ բացուած Հայաստանի ու Հայութեան վրայ:

Բայց որպէսզի բարեյաջող ձեւով իրագործուին նշեալ նպատակները (որոնց անպայման որ հետամուտ է «Արեւ»ի Յաւելուածը), կարելի չէ 16 էջանի այս ձեռնարկին 6, 8, երբեմն ալ 10 էջերը յատկացնել ոչ–հայկական նիւթերու, այդպիսով անոր հիմնական առաքելութիւնը վտանգելով ու դիմագիծը խաթարելով: Ինչո՞ւ չճոխացնել զայն բացառաբար Հայութեան անցեալն ու ներկան ծանօթացնող էջերով, որոնց այդքան կարիքն ունի արաբ ընթերցող զանգուածը, ներառեալ՝ մտաւորական խաւը: Այս զանգուածը տասնամեակներ շարունակ կողք–կողքի ապրելով հանդերձ հայ տարրին հետ, դրեթէ ոչինչ գիտէ մեր պատմութեան, ճակատագրին, կրօնքին, մշակոյթին, գրականութեան կամ քաղաքական կացութեան մասին: Անտեսանելի «պատ» մը հաղորդակցութիւնը դժուարացուցած է կողմերուն միջեւ: Ճիշդ է, որ վերջին տարիներուն Սուրիոյ, Լիբանանի կամ Եգիպտոսի մէջ Հայութեան տրուած թերեւս երեք տասնեակէ աւելի հատորներ լոյս տեսան՝ քարոզչական ու տեղեկատուական նպատակներով: Ու ճիշդ է նաեւ, որ տասնք բարերար դեր մը ունեցան՝ յատկապէս մտաւորական դասակարգին մօտ չհաղորդակցութիւն մը ստեղծելու իմաստով: Բայց «Արեւ»ի Յաւելուածին նման պարբերական մը, որ հերթականօրէն լոյսին կու գայ ամէն–ամիս՝ Գահիրէի պէս մշակութային խոշոր ոստանի մը մէջ ու կը տրնօրինուի արաբ խմբագրի մը կողմէ, ներկայօրէն կրնայ ունենալ չա՛տ աւելի ազդու դերակատարութիւն մը:

Որքան որ գիտենք, Յաւելուածը տակաւ տարածում սկսած է ունենալ Եգիպտոսէն դուրս ալ, Սուրիա–Լիբանան, ուր ապրող հայ թէ արաբ մտաւորականներու կ'ուղարկուի ձրի, թղթատարի միջոցաւ: 16 էջանի այս ամսագրին մէջ արաբ ընթերցողը ի՞նչ կրնայ փնտռել արդեօք: Զորօրինակ, Նոպէլեան մրցանակակիր գրագէտ Նէճիպ Մահֆուզի, դասական երգչուհի Ումմ Քալսումի կամ եգիպտական չարժարուեստի մասին տըրուած էջ մը կրնա՞յ չհաղրդռել զինք: Զե՛նք խորհիր: Այդ նիւթերը աւելիով ուրիշ բան մը պէտք է ըլլայ: Իր նպատակն է «պատ»ը ծակել ու տեսնել թէ ի՞նչեր կան Հայոց աշխարհին կողմերը...:

Եզրակացնելու համար

Բաւականաչափ բացատրած ըլլալով մեր միտքը ու սեղանի վրայ դրած ըլլալով ցանկութիւն մը, զոր կը կիսեն Յաւելուածին բաժանորդ արաբ ընթերցողներ եւս, թուենք այն նիւթերը՝ որոնք անհրաժեշտաբար հարկ է ներմուծել թերթին բովանդակութեան մէջ.–

1) – *Պատմական ծանօթութիւններ Հայաստանի անցեալին, ու յատկապէս այն ժամանակաշրջանին մասին՝ երբ արաբական տիրապետութեան ենթարկուած էր մեր երկիրը (642–885 թ.):*

2) – *Հայ գրականութեան համբաւաւոր դէմքեր ու անոնց արձակ թէ չափածոյ գործերէն ընտրեալ նմոյշներու թարգմանութիւններ:*

3) – *Արաբական երկիրներու հայ գաղութներուն անցեալին կեանքէն չհաւանական պատումներ:*

4) – *Ժամանակակից քաղաքական, տնտեսական թէ մշակութային լուրեր՝ որոնք բացառաբար կ'առընչուին Հայաստանի եւ արաբական երկիրներու միջեւ – պետական յարաբերութեանց:*

5) – *Անդրադարձ Սփիւռքի արաբական զօտիէն ներս իրագործուած մշակութային – յարաբերական այլատեսակ նախաձեռնութեանց (նոր հրատարակութիւններ, ցուցահանդէսներ, պաշտօնական այցելութիւններ, ծրագիրներ եւայլն), որոնք կ'իրագործուին հայ – արաբ մերձեցումի նպատակով ու կը հպին երկու ժողովուրդները չհաղրդռող թեմաներու:*

Կը խորհինք որ ժիր աշխատանք մը պիտի չըլլայ նմանօրինակ թղթածրարի մը պատրաստութիւնը, մանաւանդ եթէ խմբագրութիւնը միջ–գաղութային (Եգիպտոս–Սուրիա–Լիբանան) գործակցութիւն մը ապահովէ այս ուղղութեամբ, թէկուզ անհատական մակարդակով: Գտածէ վեր է, որ նման գործակցութեան մը պատուղները զգալի պիտի դառնան չուտով ու արաբատառ «Արեւ»ը պիտի չդադրնակէ չորեր արձակել, այս անգամ՝ աւելի ջերմացնող գոյներով:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

Հալէպ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է
«17 – 18–ՐԴ ԴԱՐԵՐԻ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Ամերիկահայ գրասէր, բարերար Յակոբ Սիմոնեանի մեկենասութեամբ լոյս տեսած է բանասիրական գիտութիւններու դոկտ., գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի տնօրէն Հենրիկ Բախչինեանի «17–18–րդ դարերի հայ գրականութիւնը» գործը:

Տուեալ ժամանակաշրջանի պատմամշակութային հէնքի վրայ հեղինակը ներկայացուցած է հայ գրականութեան համապատկերը, զարգացման ընթացքը՝ գրական սեռերու ու տեսակներու համաձայն, երկերու գաղափարական ու գեղարուեստական քննութեամբ: Այս ուսումնասիրութիւնը կը ներառնէ մինչեւ ԺԸ. դարու այն գրական դէմքերն ու երեւոյթները, որոնք, ըստ հեղինակին, կը պատկանին միջնադարեան գրականութեան համակարգին եւ չեն թեւակոխեր նոր գրականութեան սահմանները:

Գիրքը ճօնուած է բանասէր եւ ճեռագրագէտ Նորայր Արք. Պողարեանի յիշատակին:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՑՍՕՐ Ո՛Չ ՈՔ ՓՆՏՌԵՑ ՄԵԶ

Իրիկուն եղած էր եւ գրեթէ աւարտած էինք Ամբագրատան մէջ մեր առօրեայ աշխատանքը: Քիչ վերջ պիտի մեկնէինք: Յանկարծ մեր գործընկերուհին ըսաւ.

– Այսօր ո՛չ ոք փնտռեց մեզ:

– Այո՛, պատասխանեցի մեքենաբար, ո՛չ ոք փնտռեց մեզ:

Մինչդեռ անցնող սա ուրբ ժամերու ընթացքին առնուազն քսան անգամ պատասխանած էինք հեռաձայնին մեզ փնտռող ծանօթ – անծանօթ անձերու: Մէկը մեզ հանդիպելի մը կը հրաւիրէր, ուրիշ մը մեզի կ'իմացնէր տեղական թերթի մը մէջ հրատարակուած հետաքրքրական յօդուած մը, մէկը հայերէն բառի մը իմաստը կը հարցնէր, միւսը նախորդ օր հրատարակուած լուրի մը մասին յաւելուածական մանրամասնութիւններ սորվիլ կը ցանկար, մէկը նախապէս հրատարակուած իր մէկ ծանուցումին փոխարժէքը կը հարցընէր: Երեք – չորս ալ այցելու ընդունած էինք: Անոնցմէ մէկը աղքատ մարդու մը համար օժանդակութիւն խնդրած էր մեզմէ: Մէկը Գանատայէն մեր բարեկամներէն մէկուն մէկ նամակը բերած էր մեզի: Կամ դիւրք մը: Այսպիսի բաներ: Ինչպէս ամէն օր: Նոյնիսկ գանգատած էինք որ չատ ժամավաճառ եղած էինք մէկ – երկու անպէտ այցելութիւններու պատճառով: Այս բոլորէն վերջ, ի՞նչ կը նշանակէր մեր գործընկերուհիին սա խօսքը.

– Այսօր ո՛չ ոք փնտռեց մեզ:

Շատ բան կը նշանակէր:

***

Մեր ամէնէն բազմազբաղ մէկ ժամուն, յանկարծ գրչի մարդ մը, մտաւորական բարեկամ մը, չատ սիրելի գրչեղբայր մը ներս կը մտնէ ու սիրով կ'ողջունէ մեզ, կ'ըսէ.

– Հոսկէ կ'անցնէի, բարեւ մը տամ, ձեր ձայնը մէկ մը լսեմ ըսի:

Անոր աչքերուն մէջ երջանիկ ժպիտ մը կայ: Ան ալ նոյնը կը տեսնէ մեր աչքերուն մէջ, որովհետեւ մենք յանկարծ ուրախացած ենք գինքը տեսնելով մեր սենեակին մէջ:

– Բարի եկար, նստէ, կ'ըսենք:

Ան կը մերժէ նստիլ:

– Գիտեմ որ սա պահուն չատ բազմազբաղ էք, պիտի չնստիմ, կը պատասխանէ:

Օ՛, ոչ: Բազմազբաղ ենք, բայց երբեք պիտի չուզէինք որ այդքան շուտ հեռանար:

– Դուն նստէ՛, կը պատասխանենք, մեր գործը հիմա կը վերջնայ: Մէկ կողմէ կ'աշխատինք, մէկ կողմէ կը խօսակցինք: Նստէ եթէ ժամանակ ունիս, քիչ վեր ազատ պիտի ըլլանք:

Աւտուած պիտի որ ասիկա քաղաքավարական կամ ձեւակերպական խօսք չէ: Մենք անկեղծօրէն կը ցանկանք որ նստի որպէսզի քիչ վերջ իրեն հետ զրուցենք մեզի սիրելի նիւթերու մասին: Մենք թերեւս երկար ժամանակէ ի վեր չենք տեսած գինքը, երկար ժամանակէ ի վեր չենք խօսակցած իրարու հետ, երկար ժամանակէ ի վեր սեղանի վրայ դրած չենք մեր հասարակաց ցաւերն ու ուրախութիւնները: Մենք կարօտ ունինք անոր ու իր նմաններուն հետ խօսելու: Հիմա որքա՜ն պակասած է թիւը այնպիսի գաղափարակից ընկերներու ու բարեկամներու, որոնց հետ ժամեր չարունակ կրնայինք խօսիլ մեր ազգային ու դրական հարցերուն մասին:

– Չեմ ուզեր ձեզ խանգարել:

– Չես խանգարեր, չես խանգարեր, նստէ՛:

Գիտենք թէ անոր ալ փափաքն է նըստիլ: Ան ալ որքան ժամանակէ ի վեր ատիթի մը կը սպասէր մեզի այցելելու համար: Ան ալ ինչպիսի կարօտ մը ունէր մեզի հետ բաժնելու՝ մեր ցաւերը, մեր դժուարութիւնները, կամ մեր ուրախութիւնները: Ինք ալ մեզի չափ բազմազբաղ չէ՞ր արդեօք: Ան ալ իր սեփական գործը չունէ՞ր: Ունէր: Բայց ան ալ մեզի նման հիմա պատրաստ էր իր ամէնէն ծանր գործն իսկ չուտով վերջացնելու, կամ յետաձգելու, որպէսզի քիչ մը նստէր այստեղ, մեզի հետ սուրճ մը խմէր, եւ տեսնէր թէ ինչեր պիտի կարենայինք խօսիլ իրարու հետ:

Խօսքը այսպիսի սրտակից բարեկամի մը մասին էր ահաւասիկ: Քանի՞ օրէ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՈՐԲՈՒՀԻՆ»

«Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան» նախաձեռնութեամբ 1996 Ապրիլին սկսած Թատերական ընթերցումներու նոր չրջանը բացուեցաւ Յունուար 30ին, Փարիզի Հայ Ուսանողական Տան մէջ, Սիպիլի երեք արարնոց «Որբուհին» թատերախաղով: 1918–ին գրուած գործը, ինչպէս խորագիրն ալ կը մատնէ, զարհուրելի պայմաններէն թելադրուած ու յաճախ մշակուած նիւթ մը ունի: Զօհրապին «Փոստալ»ը յիշեցնող պատումը կը գառնայ որբուհի պատանուհիի մը չուրջ, կեղեքումի, չահագործումի, կեղծիքի ու բարոյախօսութեան, այդ չրջանին համար ընթացիկ կազապարներով:

Դերակատարներու ցանկը – Նոյեմի Իւսկֆի, Հերմա Գէորգեան, Աստղիկ Շինկիթեան, Թորոս Գույմիկեան, Ժիրայր Զոլաքեան, Համբիկ Էքմէքճեան – ունէր նոր անուն մը՝ Արփիկ Մուրատեանը որ առաջին անգամուան մը համար քաւական յաջողութեամբ կատարեց որբուհի Կիւլնարի դերը: Բեմական գործողութիւններու ընթերցումը վրաս Նապլէնի Ղարիբեան, իսկ փորձերը վարած էին Արբի Յովհաննիսեան եւ Ժիրայր Զոլաքեան:

Սովորականին դրեթէ կրկնապատիկ թիւով ներկաներ հետեւեցան խաղին որ չատերու համար հետաքրքրական նորութիւն էր, նկատի առած հեղինակին անձը. արդարեւ, Սիպիլ (Զապէլ Աստուր) առաւելապէս քանաստեղծութեան մարդին մէջ ծանօթ անուն է, ապա հայերէնի ու քերականութեան դասագիրքերու պատրաստութեան: Իսկ «Որբուհի»ն կուգար անոր ընկերային գործունէութեան ոլորտէն որ կը յատկանշուի «Ազգանուէր հայուհեաց ընկերութեան» հիմնումով ու տարած գործունէութեամբ: Սիպիլ 16-17 տարեկանին հիմնադիրներէն եղած է այդ միութեան որուն նպատակն էր պատուաններու մէջ վարժարաններ բանալով օժանդակել հայ աղջիկներու զարգացումին, մշակումին: Հայ գրականութեան անդրանիկ կին թատերագիրը նկատուած հեղինակին գրչէին կը պատկանին նոյն սեռի Անկեղծ Փէմինիզմը, Մագնիսը (Ազգասանդր Փանոսեանի հետ) եւ Հարսը:

«Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան» խումբը իննսերորդ չրջանի առաջին այս ներկայացումէն ետք, որբերու չահագործումի նոյն նիւթով գրուած երեք մէկ արարնոց խաղերու թատերական ընթերցումը պիտի ընէ Փետրուար 27–ին, ընտրուած հեղինակներն են Գ. Զօհրապ եւ Յ. Օշական:

Աւելորդ պիտի չըլլայ հաւանօրէն յիշեցնել թէ պէտք է ճշդապահ ըլլալ, յատարարուած ժամը յարգել այս ներկայացումներուն, չխախելու համար մուտքի անախորժ արգելքի մը, խաղին սկսելէն ետք:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ի վեր արդեօք այդպիսի բարեկամ մը չէր փնտռած մեզ հեռաձայնով կամ այցելութեամբ: Վերջին անգամ քանի՞ օր առաջ էր որ գոնէ կէս ժամ մը կրցանք մեր դիմացը պտնել մէկը, որուն հետ կարենայինք քիչ մը զրականութիւն խօսիլ, քիչ մը մեր մշակոյթին մասին խօսիլ, վերջերս հրատարակուած գիրքի մը մասին խօսիլ, քանի մը օր առաջ սարքուած համերգի մը մասին խօսիլ: Եւ այս բոլորը մեր մայրենիին հանգստաւէտութեան մէջ:

Ամէն օր գործի բերումով չատեր ու չատեր կուգան կ'երթան: Բոլորն ալ մեզի համար ունին իրենց տեղն ու արժէքը: Ժողովուրդի գաւակներ են անոնք, ժողովուրդէն վերցուած կամ վերցուած մասունքներ, որոնց անպայման պէտք ունինք մեր առօրեան լեցնելու, մեր գործը չարունակելու ու առաջ տանելու համար: Բայց անոնց հետ կարելի չէ մթնոլորտ ստեղծել, անոնց հետ կարելի չէ սեղանի վրայ դնել այն հարցը, որ մեր հոգիին անունդն է, ո՛չ թէ մեր ստամոքսին: Հոգիի այդ անունդէն անպայման մասնիկ մը թթխմորի մը պէս պէտք է դրուի մեր ամէնօրեայ ապրումներուն մէջ, որովհետեւ եթէ այդ անունդը չդրուի մեր ապրումներուն մէջ, մնացեալներուն ալ համն ու հոտը կը փճանի:

Այո՛, այսօր ո՛չ մէկը փնտռեց մեզ: Տեսնենք թէ վաղը ո՞վ պիտի փնտռէ մեզ: Կամ, մէկը պիտի փնտռէ՞ մեզ:

Բ. Հ.

ՁՕՐԴ ՓԱՐԸ ԿԵՐՏԱԾ ԱՆՈՒԱՆ ՊԻՆԵՐ

Թատրոն, պար, գիտութիւն, գրականութիւն, ֆազաբականութիւն, նորաձեւութիւն, մամուլ ... Ասպարէզներ՝ ուր կիներ փայլած են, դարձած են աշխարհահռչակ, բայց ուրիշներ ալ մոռացութեան մատնուած են: Սակայն բոլոր այս կիները ունեցած են հասարակաց կէտ մը. անոնք դրշմած են իրենց ժամանակը՝ կատարելով նուաճումներ կամ փոխ գիւտեր, որոնք այսօր շատ բան կ'արժեն...

Անշուշտ կարելի չէ անդրադառնալ բոլոր այդ կիներուն, բայց եւ այնպէս կարժէ անդրադառնալ անոնցմէ մէկ քանիին:

◆ ՍԵԼՄԱ ԼԱԿԸՐԼՈՖ
(Գրականութեան Նոպէլեան մրցանակակիր)

«Տաղանդաւոր եւ հանճարեղ կիներէն ոչ ոք կրնայ աւելի բարձր դասուիլ, քան Սելմա Լակըրլոֆը», յայտնած է Ֆրանսացի ակադեմիկոս Մարկըրիթ Եուրսընարը:

Հակաֆեմինիսք չարժումին դէմ պայքարող այս Շուէտացին իր գրականութեան ճամբով ամբողջ կեանքը տրամադրած է կնոջ դատին համոզում յայտնելով, որ ընտանեկան կատարեալ օճախ մը կին մը միայն կրնայ կառուցանել, եթէ ամուսինը նեցուկ կանգնի անոր:

◆ ՄԱՐԻ ՔԻՒՐԻ
(Նոպէլեան մրցանակակիր երկու անգամ)

Աննախընթաց երեւոյթ. Մարի Քիւրի կը ստանայ Նոպէլեան երկրորդ մրցանակ մը, այս անգամ քիմիագիտութեան մարզին ներս եւ առանձին:

Այս հանճարեղ կնոջ անձնական կեանքին շուրջ մեծ դայթակղութիւններ կը ծագին, բայց եւ այնպէս ան կը մնայ 20-րդ դարու անուանի կին դէմքերէն:

◆ ԳՕԳՕ ՇԱՆԷԼ
(Նորաձեւութեան աստուածուհին)

Բուն անունով Կապրիէլ Շանէլ. ան վերջ պիտի դնէ նորաձեւութեան ամբողջ հասկացողութեան մը եւ իր շատ պարզ «Լիէի տը շիւ» սեւ հագուստներով նոր էջ մը պիտի բանայ եւ պիտի նուաճէ Ամերիկան եւ ապա Եւրոպան:

Շանէլ իր գործնական, հանգստաւէտ եւ պարզ հագուստներով եւ թայէօրներով, ինչպէս նաեւ «Թիւ 5» անուշահոտով պիտի դառնար 20-րդ դարու մեծագոյն ձեւապէտը:

◆ ՈՒՄ ԿՈՒԼՍՈՒՄ
(Տելթայի սովախը)

1922-ին Ում Քուլսում մեծ յաղթանակ կը տանի Դահիրէի բեմերէն մէկուն վրայ, զինք կը կոչեն «Արեւելքի աստղը»· ան կը դառնայ դարուս արաբական երգի ամէնէն նշանաւոր երգչուհին:

Ան շրջապտոյտներ կատարած եւ ելոյթներ ունեցած է եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ եւս, մասնակցած է նաեւ Պաալպէկի փառատօներուն:

◆ ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ
(Վիպագիր)

Անգլիացի վիպագիր Ակաթա Քրիսթի 1934-ին կը ստորագրէ իր երկրորդ «պէսթ – սելլըր»ը «Օրիընթ Էքսփրէսի ոճիրը»: Անոր գաղտնի ոստիկանական վէպերուն մէջ կ'անմահանան Հերքիւլ Փուարոյի եւ Միս Մարփըլի պէս հերոսները:

◆ ՍԻՄՈՆ ՏԸ ՊՈՎՈՒԱՐ
(Ժամանակակից ֆեմինիզմի մայրը)

1949-ին անոր «պէսթ – սելլըր»ը «Լը տէօզիէմ սէքս»ը, հիմը կը դնէ արդի ֆեմինիզմին:

Ան կիներուն կրաւորականութիւնը «դաստիարակներուն եւ ընկերութեան կողմէ պարտադրուած ճակատագիրը» կը համարի: Անոր կարծիքով «կին չենք ծնիր, այլ կին կը դառնանք...»:

Սիմոն տը Պովուարին գաղափարները, ինչ կը վերաբերի մայրութեան եւ ժուռի, դէշ ձեւով կ'ընդունուին եւ անոր գործերը սխալ ձեւով կը մեկնաբանուին շատերու կողմէ, բայց եւ այնպէս յատկապէս «Լը տէօզիէմ սէքս» գիրքը մեծ ազդեցութիւն կը գործէ բազմաթիւ սերունդներու վրայ:

◆ ԷԼԷՈՆՈՐ ՌՈՒԶՎԷԼԹ
(Լայն սրտով փըրսք լէյտին)

Միացեալ – Նահանգներու նախագահին այրին Էլէոնոր Ռուզվէլթ արշաւ կը տանի ի նպաստ ընկերային արդարութեան, կիներու իրաւունքներուն եւ ամերիկացի սեւերուն:

Անոր մեծագոյն իրագործումն է անկասկած 1948-ին ՄԱԿ-ի կողմէ որդեգրուած մարդկային իրաւունքներուն վերաբերող հռչակագիրը:

◆ ԷՎԱ ՓԵՐՈՆ

1952-ին, 33 տարեկանին Արժանթինի առաջին կինը կը մեռնի իր եռին ձգելով միլիոնաւոր որբեր:

Նախագահ Խուան Փերոնի կինը առաջին անգամ ըլլալով Լատին Ամերիկայի մէջ, որպէս նախագահի կին մը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 27-ին: Երեկոյթին անփոխ բացատրականն ու ներածականը կատարած է կիրակնօրեայ վարժարանին պատասխանատուն՝ Պայծատ Աւետիքեան, որմէ ետք ուսուցչական կազմի անդամներ յաջորդաբար խօսած են Պօղոս – Պետրոսի, Ս. Ցակոբի, Նիկողայոս Հայրապետի, Ստեփանոս Նախաւկայի, ինչպէս նաեւ Թադէոս – Բարթուղիմէոսի մասին: Վերոնշեալ առաքեալներու տօները կը յիշատակուին Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին, այդ իսկ պատճառով Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած երեկոյթը իրենց նուիրած էր:

Պոլսոյ Կեդրոնական Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Միութեան սրահին մէջ, բանախօսութիւն մը տուած է պատմաբան Րուբէն Աքար Նիւթ ունենալով՝ «Հանրապետական չրջանի փոքրամասնութիւնները»: Ան, մանրամասնօրէն ծանրացած է 1920ական թուականներէն սկսեալ փոքրամասնութիւններու հանդէպ մշակուած քաղաքականութեան վրայ: Նշած է որ ցեղապաշտ զգացումները զարգացած են 30-ական թուականներուն, իշխանութիւնները կ'ուզէին ճնշման ենթարկել փոքրամասնութիւնները եւ անդրադարձած է 1934-ին Հրեաներու դէմ տարուած քաղաքականութեան խորհէն մէջ, Բ. աշխարհամարտէն ետք ի պոր գրուած Ունեւորութեան Տուրքին, 1955 Սեպտ. 6-7 դէպքերուն, 1963-ին Ցոյներու արտաքսման, 1970-ական թուականներուն Հայերու նկատմամբ եղած ճնշումներուն: Այս քաղաքականութեան գլխաւոր դրդապատճառները, ըստ իրեն, արտաքին ազդակներ եղած են:

***

Պոլսոյ Աթաթիւրք մշակութային պալատին մէջ, Յունուար 25-ին, համերգ մը տուած են հայաստանցի երեք արուեստագէտներ՝ Կարինէ Յովհաննիսեան (քանոն), Տիգրան Համբարեան (քամանչա) եւ Գայեանէ Հոճապաշեան (դաշնակ): Յայտագրին երկու մասերուն մէջ, գլխաւորաբար տեղ գտած են Խաչատուր Աւետիսեանի գործերը բայց նաեւ Սայեաթ Նովայի, Ալ. Յարութիւնեանի, Պրահմսի եւ ուրիշներու:

***

Մոնրէալի Ս. Ցակոբ վարժարանի «Բասդրմաճեան» սրահին մէջ, Դեկտ. 10-ին, պինեճոն մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի «Սանահին» մասնաճիւղի վարչութեան, նուիրուած՝ Վրէժ-Արմէն Աբթինեանի «Ոստայն 3» հատորին: Հանդիսավար՝ Տիրուհ Մանճիկեան ներկայացուցած է գրական յանձնախումբին տարած աշխատանքը: Հատորն ու հեղինակը ներկայացուցած է Վիգէն Թիւֆէնքճեան: Վերջաւորութեան Վրէժ-Արմէն չնորհակալութեան իր խօսքը արտասանած է:

***

Թոխրֆիոճ «Դարուս նկարիչը» նկատուած է Արա Կիւլէր, ըստ «Ֆոթոկրաֆ Տէրկիսի» պարբերականին կատարած հարցախոյզին:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

Լաիվլի (Գանատա) Հայ կեդրոնին մէջ, որբախօսութեան երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 27-ին: Երեկոյթին անփոխ բացատրականն ու ներածականը կատարած է կիրակնօրեայ վարժարանին պատասխանատուն՝ Պայծատ Աւետիքեան, որմէ ետք ուսուցչական կազմի անդամներ յաջորդաբար խօսած են Պօղոս – Պետրոսի, Ս. Ցակոբի, Նիկողայոս Հայրապետի, Ստեփանոս Նախաւկայի, ինչպէս նաեւ Թադէոս – Բարթուղիմէոսի մասին: Վերոնշեալ առաքեալներու տօները կը յիշատակուին Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին, այդ իսկ պատճառով Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած երեկոյթը իրենց նուիրած էր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ա Խ Ե Տ Ա Բ Ե Ր

Եկեղեցական – Կրօնական – Ազգային
Պաշտօնաթերթ

Թիւ 1–4, 1999

Հրատարակութիւն՝
Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Եկեղեցւոյ
(Կլէնտէյլ)

Խմբագրապետ՝
ՌԱՓԱՅԷԼ ՎՐԴ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Խմբագիր՝
ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

St. Gregory Armenian Catholic Church
1510 E. Mountain St., Glendale
CA 91207, U.S.A.

պել մը գարձած էր իր ժողովուրդին համար: Ընկերային բարեկարգումները, աշխատաւոր դասակարգին ի նպաստ անոր անհամար ծառայութիւնները դինք դարձուցին ժողովուրդին մօտիկ եւ շատ սիրելի:

Ժողովուրդը դինք կոչեց Էվիթա եւ 1951-ին փափաք յայտնուեցաւ փոխ – նախագահի պաշտօն տալ անոր, սակայն արեան քաղցկեղը վերջ տուաւ անոր կեանքին:

Էվիթայի համբաւը Արժանթինի սահմաններէն դուրս եկաւ, եւ ան ընդունեցաւ պապին կողմէ:

(Շար.)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 3

Սահակ Էֆէնտիին տունը:

ԹԱԴՈՒԿ. – Իլլէ պիտի ըսես:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ինչո՞ւ համար:

ԹԱԴՈՒԿ. – Գործին մէջ ուրիշ բան կայ:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ի՞նչ կայ:

ԹԱԴՈՒԿ. – Մէկէկ մը կը կասկածիմ որ, անոր համար հասկնալ կ'ուզեմ:

ՆԵՄՁԱՐ. – Շիտակը ես Աղաւեան Էֆէնտիէն իմացայ:

ԹԱԴՈՒԿ. – (Սահակ Էֆէնտիին) Տեսա՞ր: Սահակ Էֆէնտի, ես չըսի՞, թէ հիմա ասդին անդին պիտի խօսի:

ՍԱՀԱԿ. – Էհ, ի՞նչ կ'ըլլայ, թող խօսի:

ԹԱԴՈՒԿ. – Ինչո՞ւ խօսի, տահա մէջտեղը բան մը չեղած տեղը:

ՆԵՄՁԱՐ. – Եաքը ես արդէն ուրիչներէն ալ լսեցի: Հիմա ամէնուն բերանն է:

ԹԱԴՈՒԿ. – Էհ, ի՞նչ կ'ըսեն կոր...

ՆԵՄՁԱՐ. – Անչափ բան ըսին որ... ո՞րմէկը միտքս պահեմ: Թիւրլիւ թիւրլիւ բաներ: Աղէկ ըսող ալ կայ, դէշ ըսող ալ կայ:

ԹԱԴՈՒԿ. – Մեղայ, դէշ ըսող մի... ինչ կ'ըսեն կոր:

ՆԵՄՁԱՐ. – Հարիւր տեսակ բան, թադուկ հանըմ: Ամէն մարդու էյլէնճէ պէտք է ես:

ԹԱԴՈՒԿ. – Ես չեմ ուզեր, որ ինծի հետ էյլէնճիլ ըլլան:

ՆԵՄՁԱՐ. – Դուն չես ուզեր, ամա անոնք կ'ըլլան:

ԹԱԴՈՒԿ. – Սա ի՞նչ կ'ըսեն կոր նէ՝ անիկա նայինք:

ՆԵՄՁԱՐ. – Աման, իշտէ ամէն մարդ մէյմէկ բան կ'ըսէ, բերաննին կրնա՞ս կղպել: Լեզուն ոսկոր չունի ա, աղէկ ըսող ալ կայ, դէշ ըսող ալ...

ՍԱՀԱԿ. – Որո՞ւ դէշ կ'ըսեն կոր, Նեմզար հանըմ: Լեզուիդ տակը բան մը կայ, չես ուզեր կոր ըսել:

ՆԵՄՁԱՐ. – Չէ, հիւ բան չկայ, ինծի ի՞նչ... Ես խօսք խառնել չեմ սիրեր: Ինչո՞ւ հալխը ինծի թշնամի ընեմ:

ՍԱՀԱԿ. – Անանկ է, ամա, Նեմզար հանըմ, մենք բարեկամ ենք: Բարեկամութեան սիրոյն մեղի պիտի ըսես, որ անոր համեմատ վարուինք:

ԹԱԴՈՒԿ. – Սահակ էֆէնտին իրաւունք ունի, պէտք է լսածներդ մեզի պատմես:

ՆԵՄՁԱՐ. – Շատ կ'ազաչեմ, զոռ մի ընէք:

ԹԱԴՈՒԿ. – Էյեր չըսես նէ, մեռելս պագնես:

ՆԵՄՁԱՐ. – Վույ, ատ խօսքը մի ըսեր: Ոտքերնիդ պագնեմ, ատ գործին մէջ ինծի մի խառնէք:

ՍԱՀԱԿ. – Չէ, Նեմզար հանըմ, ինչ որ իմացար պէտք է մեզի ըսես, Զարուհին մեզք չէ՞:

ՆԵՄՁԱՐ. – Աղէկ ամմա, էֆէնտի, եաքը գլխուս փորձանք կը բերեն:

ՍԱՀԱԿ. – Ո՞վ պիտի բերէ, պարապ խօսք:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ես չեմ ուզեր քի իմ վրաս խօսք գայ:

ՍԱՀԱԿ. – Բան մըն ալ չի գար վրադ:

ԹԱԴՈՒԿ. – Մեր վրայ վստահութիւն չունի՞ս:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ունիմ, ամմա, ի՞նչ գիտնամ: Անանկ բաներ կըսին, որ հաւատալս չի գար կոր:

ԹԱԴՈՒԿ. – Զարուհիի՞ս համար:

ՆԵՄՁԱՐ. – Մեղայ, բերանդ խեր բայ: Զարուհիին վրայ ի՞նչ կրնան ըսել: Ազնիւի պէս աղջիկ է:

ԹԱԴՈՒԿ. – Էհ, անանկ է նէ՝ հանգըստացայ:

ՍԱՀԱԿ. – Հիմա ըսէ նայինք, ի՞նչ լսեցիր:

ՆԵՄՁԱՐ. – Մէյէր չատ գէշ մարդ է եղեր... Ատ Մարտիկ աղան հիչ փարա չունի եղեր:

ՍԱՀԱԿ. – Ի՞նչ կ'ըսես:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ատանկ չնորհքով գործ չունի եղեր: Գործը աս ու ան տոլանտըրմիչ ընել է եղեր: Հետը գործ ունեցողները կ'ըսեն կոր:

ԹԱԴՈՒԿ. – Հապա պատերազմին առնը չատ փարա վաստկեր է:

ՆԵՄՁԱՐ. – Պատերազմի առենը պախալի մը քով աչկերտի պէս բան մըն է եղեր: Առկէ գատ, ընտանիքն ալ վարնոց բան մըն է եղեր:

ԹԱԴՈՒԿ. – Քա էրա՞ւ կ'ըսես:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ինչ լսեցի նէ՝ ան կ'ըսեմ կոր: Հայրը վախտին ուշախ է եղեր, ինքն ալ դուրսէն չալվարով եկեր է եղեր: Տեսնողները ըսին:

ԹԱԴՈՒԿ. – Զարուհին չիմանայ:

ՆԵՄՁԱՐ. – Իմանայ չիմանայ, աս է ճշմարտութիւնը:

ՍԱՀԱԿ. – Լհ ուրի՞չ...

ՆԵՄՁԱՐ. – Քոյրը տաճիկ մը առած նստած է եղեր: Աղբար մըն ալ ունի եղեր, գործին մէջ դողութիւն ըրեր, ձգեր փախեր է:

ԹԱԴՈՒԿ. – Վույ, աս ի՞նչ բաներ կ'իմանամ կոր:

ՆԵՄՁԱՐ. – Հօրաքոյր մըն ալ ունի եղեր նէ՝ իմացա՞ք:

ԹԱԴՈՒԿ. – Չէ, լուր չունինք:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ինչ գիտցած մի ըլլաք:

ԹԱԴՈՒԿ. – Էհ, ատ հօրաքոյրը ի՞նչ է եղեր:

ՆԵՄՁԱՐ. – Գոցէ՛:

ԹԱԴՈՒԿ. – Ըսէ, գուշտամ:

ՆԵՄՁԱՐ. – Բերան չառնուելիք բաներ: Տուն կը բանեցնէ եղեր:

ԹԱԴՈՒԿ. – Ի՞նչ տուն:

ՆԵՄՁԱՐ. – Ձանըմ, ալ ամէն բան ըսել մի տաք ինծի: Իշտէ գէչնոցը տուն կը բանեցնէ եղեր:

ԹԱԴՈՒԿ. – Վո՛ւյ, խելքիս կուգայ:

ՆԵՄՁԱՐ. – Տահա ինչեր, տահա ինչեր...

Ներս կը մտնէ Տէր Բարսեղ: Նեմզար քմծիծաղով կը նայի: Տէր պապան զբաղած է այս կնոջ հոն ըլլալէն:

ԹԱԴՈՒԿ. – Ի՞նչ լուր նայինք, Տէր պապա:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Նոր բան մը չկայ: Աղէկութիւն:

ԹԱԴՈՒԿ. – Մարտիկ աղան տեսա՞ր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Տեսայ: (Աչքով Նեմզարը ցոյց կուտայ):

(Շար. 4)

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԸՆԴՀԱՆՈՒԱԶ

Կիրակի, Փետրուար 13, *երեկոյեան ժամը 4–ին ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ Աղօտատան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:*

Երկուշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառնընդառաջ: *Այս առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:*

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

(Շար· Ա· էջէն)

կը չեշտէ թէ կառավարութիւնը, որու պիտի չմանակցի, պիտի աշխատի եւրոպայի հասարակաց արժէքներու հիման վրայ: Ընդունելով հանդերձ որ սխալներ գործած է, իբեն դէմ եղած մեղադրանքներն բոլորովին անհիմն ու անարդար կը գտնէ: Հայրենասիրութեան ջատագով է, ոչ՝ ազգայնամոլութեան:

*
**

Ամստամենտիու Եւրոպա, Խորհէլ, Միացեալ – Նահանգները որոշած են պատժել Աւստրիան եւ Աւստրիացիք, հաւատարիմ մնալով երկու չափ երկու կշիռի իրենց անընդունելի քաղաքականութեան, քանի այս բոլոր պետութիւնները ալ չատ սիրով կը գործակցին բազմաթիւ երկիրներու հետ, ուր ոչ ժողովրդավարութիւն կայ ոչ ալ մարդկային տարրական իրաւունքներու յարգանք, բայց, ինչպէս դիտել կուտար «Գահար – Անշէնէ» չահեր կան: Ուրեմն, քաղաքական, տնտեսական, դիւանագիտական մեկնաբանումէն պատ, կոչ մըն ալ կայ «Լիպերասիոն»ի մէջ որ պեղարուեստական մեկնաբանում մըն ալ կիրարկուի: Կոչը արդէն իսկ ստորագրողներ եղած են: Անոնց կարգին են Ալ· Ատլէր, Իվ Պուասէ, Պերնար – Անրի Լէվի, Էրիք Օրսէնա (գրագէտ, անդամ Ֆրանսական կաճառին), Ռոժէ Փլանչոն, Տանիէլ Թոսքան տիւ Փլանթիէ եւ այլն: Կոչով հետաքրքրուողներն ալ կրնան կապի մէջ մտնել հետաւոսելի «Ազդակ» կայանին հետ:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԷՉԷՆԻՈՑ ՄԷՋ, Ռուսերը փոխանակում մը ըրած են եւ լրագրող Բաբիցկին յանձնած Չէչէններուն 3 ռուս գինուորներու փոխարէն: Կ'ըսուի թէ փոխանակման առաջարկը Չէչէններէն եկած է: Հարցը, սակայն, բաւական պզտոյր կը մնայ եւ որոշ շրջանակներ հարց կուտան թէ ո՞ւր է Բաբիցկին եւ Ազատութեան ռատիօկայանի լրագրողներ ալ կը խորհին նոյնիսկ թէ այս ամբողջը խեղկատակութիւն մըն է ծածկելու համար լրագրողին մահը ռուսական խուցի մը անկիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, մարդը մէջտեղ չկայ եւ կինն ալ մահոզ է:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ կառավարութիւնը որոշած է երկրէն արտաքսել 50 – 60 Ալպանացիներ, քանի Պելժիան ալպանական մաֆիային ցուցափեղկը դարձած է: Արտաքսուողները պոռնիկներ, կաւատներ, թմրեցուցիչի չհատատակութեամբ գրաղողներ եւ բանտարկեալներ են:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ– ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (256) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Վատիկանի գուցահանդէսի շքեղ հատորը՝
«ROMA-ARMENIA»
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Գրիգոր Պըլտեան՝ վիպագիր
ԳՐ· ՇԱՀԻՆԵԱՆ

CABLE ET SATELLITES

Pour les 50 ans de Cinéma d'Henri VERNEUIL

CINE CLASSICS a bouleversé ses programmes, durant une semaine en lui offrant
CARTE BLANCHE
du 7 au 13 Février (toute la journée)
On y retrouvera ses films, son choix cinématographique, sa carrière dans un documentaire inédit intitulé :
«HENRI VERNEUIL, 50 ANS DE CINEMA»
et Henri Verneuil lui-même dans une émission incontournable,
Le **CLUB** présenté par J.-J .Bernard, D. Parent, P. Tchernia et Olivier Barrot
(durée exceptionnelle de 2 heures)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Աստղիկ մանուճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Օր· Անահիտ Օհանեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Օհանեանի, Տէր եւ Տիկին Ժերար Տիօլոյի, Օր· Շաքէ Օհանեանի, Տէր եւ Տիկին Կի Լօրանի, Տէր եւ Տիկին Յովիկ Խորշիտեանի, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Օհանեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր, մեծմօր, մամիկին, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝ Տիկին Մարիամ Օհանեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօներուն առթիւ, չնորհակալութեամբ ստացած է իւղաւիճի հետեւեալ նուէրները·

Բ· ՅԱՆԿ

Տէր և Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 3·000 Ֆր·, Պ· Արսէն Գալայճեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գըլըճեան 100 Ֆր·, Տիկին Վերոնիք Վան Լով 50 Ֆր·, Պ· Մարսէլ Աչիկեան 500 Ֆր·, Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Կարոյեան 200 Ֆր·, Պ· Արա Նչանեան 400 Ֆր·, Տիկին Ազնիւ Պագտալեան 200 Ֆր·, Տիկին Անիճա Ալեքսանեան 2·500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գոչեան 200 Ֆր·, Պ· Էլի Գուրգուրահլեան 1·000 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Մ· Քիւչիւքեան 250 Ֆր·, Տիկին Ընճայ Վարդանեան 200 Ֆր·, Օր· Սրբուհի Տէվլէթեան 100 Ֆր·, Տիկին Անժէլ Սարեան 100 Ֆր·, Պ· Առաքել Սերոբեան 200 Ֆր·, Օր· Ամենուհի Գրիգորեան 300 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ժ· եւ Հ· Դաւիթեան 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աւետեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Մխքայէլ Գարանֆիլեան 300 Ֆր·, Տիկին Էլիզ Պասմաճեան 400 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ե· Թըրթըլ 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սարաֆեան 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Մատթէոսեան 500 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալեանաքեան 400 Ֆր·, Պ· Ժան Տագէսեան 200 Ֆր·, Օրիորդներ Լօրա եւ Լիտիա Իչգալացեան 1·000 Ֆր·, Տիկին Պայծառ Տէմիրճեան 50 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Գաւուքճեան 200 Ֆր·, Տիկին Աչխէն Սվաճեան 500 Ֆր·, Տիկին Մարիճա Տէրտէրեան 200 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ժան Տիլան 1·000 Ֆր·, Պ· Արթիւր Համբարեան 100 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Սերժ Գաբրիէլեան 300 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Լ· Սրմաքէշեան 500 Ֆր·, Օր· Սօնա Բարէլեան 250 Ֆր·, Տէր եւ Տիկին Ր· Ներսէսեան 100 Ֆր·:

(Շար·)

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

Պանէզօ – Գաչանի
Սիամանթօ Դպրոցին 70–ամեակը

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Շաբաթ, Մարտ 25
ժամը 20–էն առաւօտ:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Ընդհանուր Ժողովը տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16–ին *Բարեգործականի Ալեֆ Մանուկեան կեդրոնին մէջ՝*

U. G. A. B.
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Օրակարգ·–
– *Գործունէութեան տեղեկատուութիւն,*
– *Հաշուետուութիւն,*
– *Նոր Վարչութեան ընտրութիւն:*

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Միութեան գործունէութիւնը տեւականացնելու նպատակով գոյանալիք այս չատ կարեւոր ժողովին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Երկու հայ ուսանողուհիներ (հայերէնի մասնագէտներ) աշխատանք կը փնտռեն: Կրնան ռուսերէն դասաւանդել, կամ ի հարկին երախայի խնամք ստանձնել:

Հեռաձայն· – 01· 44· 16· 10· 63
06· 12· 89· 47· 04

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section
«ARCHALOUYS TATHEOSSIAN»
de Paris
organise des

séjours familiaux

dans le Centre de Vacances
à Bellefontaine (Jura)

Du 13 au 20 Février (complet)

Du 8 au 15 Avril (il reste des places)

Prix compétitifs, ambiance arménienne assurée !

Surtout, n'hésitez pas, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge, ou tout simplement dans le centre.

Renseignements et inscriptions auprès de :

— Araxie: **01 39 83 71 19** (de 19 à 21h)
— Marie: **01 47 80 71 73** (de 9 à 19h)
— Séta: **01 64 03 53 05** (de 10 à 20h).

Séjour en Arménie
Du 20 au 27 AVRIL 2000

organisé par

ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.

Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6
DIMANCHE
6 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 256

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում) 1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·835 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.835

ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ՝ ՎԻՊԱԳԻՐ

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՍԿԻԶԲ

Քառորդ դարէ ի վեր Գրիգոր Պըլտեանը ծանօթ է –գոնէ իրմով հետաքրքրուողներուն– իբրեւ լինքնուրոյն բանաստեղծ եւ հմուտ դրաբան: 1996-էն ի վեր այս ղոյզ արժանիքներուն վրայ աւելցուցած է նաեւ ուշադրաւ վիպագիրի յատկանիշ մը, որ աւելի եւս հետաքրքրական կը դարձնէ բացառիկ դրողի իր անհատականութիւնը:

Իրարու հետեւէ լոյս տեսած են Սեմեր եւ Հարուածը(1) վերնագրուած վիպական երկերը, առաջինը երեք անջատ գրքոյկներու շարքէ մը կազմուած եւ երկրորդը՝ միակտուր, որոնք նոր հունն եւ նոր որակ կ'ապահովեն մեր վիպագրութեան: Այս գործերը սկիզբն են վիպագրի մը: Ըստ Պըլտեանի հրապարակային մէկ յայտարարութեան(2), մինչեւ հիմա նախատեսուած է հինգ հատոր: Առաջին երկուքը տպուած են, երրորդը՝ գրեթէ պատրաստ, չորրորդը եւ հինգերորդը պատրաստութեան մէջ են:

Արդէն տպուած հատորները գործադրութիւնն են վէպի ըմբռնումի մը, որ միաժամանակ արդիական է եւ լինքնուրոյն: Լաւագոյն ծանօթ արեւմտեան վէպի ժամանակակից հակումներուն՝ Պըլտեան ներչնչուած է անոնցմէ, երբ նպատակայարմար գտած է զանոնք, բայց համակած է իր սեփական ծրագիրին: Եւ ստեղծած է ի'ր վէպը: Ասիկա ոչ չատ ծաւալուն ստեղծագործութիւն մըն է, որուն ծանօթ պատմութիւնը տեղաւորուած է ծանօթ միջավայրի մը մէջ ու յետեղեռնեան ժամանակի: Կառուցային հիմնական յատկանիշը այս վէպին «դէպքերու շարունակական զարգացում» չունենալը եւ խճանկարային, յարադրական ազուցումով ստեղծուած ըլլալն է: Այս ընդհանուր բնոյթէն զատ, տուեալ երկ մը ունի իր առանձնայատկութիւնները: Պըլտեան չի սիրեր կրկնել ինքզինք և իւրաքանչիւր հատորի մէջ կը գործադրէ ընդհանուր սկզբունքներէ թելադրուող ուրոյն կիրարկում:

Համադրական գաղափար մը ունենալու համար այս վիպագրութեան մասին, պէտք է ուսումնասիրել յատկապէս իրականութեան եւ երեւակայութեան յարաբերութիւնը ստեղծումի գործընթացին մէջ, քննել ժամանակն ու միջոցը վէպին, վերլուծել իւրայատկութիւնները վիպումին:

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՊԱՍՏԸ

Բայց պէտք է սկսիլ կենսագրութենէն, որովհետեւ անոր ծանօթացումը աւելի դիւրին կը դարձնէ ընկալումը վէպին:

Հեղինակի մը կեանքը այն չափով հետաքրքրական է, ինչ չափով որ օգտակար կ'ըլլայ անոր գործի ըմբռնումին: Պըլտեանի կենսագրութիւնը կը նպաստէ վէպի մեկնաբանութեան, անոր գրուելէն եառ: Նպաստած՝ է նաեւ անոր ստեղծումին, գրուելէն առաջ: Պըլտեան կը յայտարարէ թէ միայն իր գիտցածին մասին կրնայ գրել: Արդ, իր գիտցածը Պէյրութի Հայկազեան թաղի կէս դարու կեանքն է, քսանական թուականներէն մինչեւ եօթանասունական թուականները, որուն ականջալուր եւ ականատես վկան է ինք: Այդ կեանքն է որ կը պատմէ՝ յետադարձ ակնարկով մը նախեղեռնեան ժամանակաշրջանին վրայ ու –մանաւանդ– գաղթի եւ Սիփիւռքի հիմնումի տարիներուն:

Գրիգոր Պըլտեան Հայկազեն ծնած է 1945-ին ու մեծցած կիւրինցի եւ անկիւրիացի ծնողներու ստեղծած բազմանդամ ընտանիքին մէջ: Ցաճախած է թաղին թորգոմեան նախակրթարանը մինչեւ Դ. դասարան, երբ ճակատագրական դէպք մը պատճառ եղած է որ անցնի Համազգայինի Նշան Փայտնճեան ճեմարանը: Ինք այսպէս կը ներկայացնէ եղելութիւնը ինքնակենսագրութեանը մէջ(3):

Հօրս կիւրինցիութեան որպէս պարգեւ, հայրենակցական միութեան մէկ թոշակին շնորհիւ, զիս տեղատրած են Ն· Փ· Ճեմարան: Ի՜նչ պատահմունք կամ բախտ: Այլապէս բաց էր ասպարէզը դէպի վարսավիրանոց կամ դերձակութիւն...

Ճեմարանի մէջ Պըլտեան կը գտնէ իր ներամփոփ խառնուածքին յարմար մթնոլորտ ու միջավայր: Առաւելագոյն չափով կ'օգտուի դպրոցի ուսուցիչներուն իրեն տուածէն, բայց մա'նաւանդ ինքնաչխատութեան ընձեռած հնարաւորութիւններէն: Երկրորդականի վերջին տարիներուն յատկապէս հետեւողական կերպով կ'օգտագործէ ճեմարանի բաւական ճոխ գրադարանը –գրադարանի մուկ որակուելու աստիճան իր ուսուցիչներուն կողմէ– եւ անձնական լուրջ ուսումնասիրութեան կ'ենթարկէ իր սիրած բանաստեղծներուն գործերը: Կը հետաքրքրուի մանաւանդ քերթողական արուեստի գաղտնիքներով:

Ճեմարանական կեանքի աւարտին, 1964 թուականին, ճակատագիրը անդամ մը ևս կը միջամտէ ի նպաստ Պըլտեանի: Ինք զուրկ է ուսումը շարունակելու հնարաւորութենէն: Բարեբախտաբար, ճեմարանի անօրէնութիւնը կրթաթոշակ կը յատկացնէ իրեն եւ ուսուցչական պաշտօն կ'առաջարկէ պատրաստական դասարաններու մէջ:

Կոչումի իրագործումին ուղին բաց է արդէն իր առջեւ:

Նախ կը յաճախէ Պէյրութի էֆոլ տէ Լէթրը, ապա կ'օգտուի Փարիզ մեկնելու հնարաւորութենէ մը, 1967-ին, եւ Սորպոնի մէջ կը հետեւի փիլիսոփայական դասընթացքներու՝ համոզուած որ իմաստասիրական ուսումը անհրաժեշտ է գրողի մը կազմաւորումին: Հոն է, երբ տէղի կ'ունենայ Մայիս 68-ի ուսանողական չարժումը, որուն վկան ու մասնակիցը կ'ըլլայ:

Ա.յնուհետեւ իր կեանքը ամբողջովին նուիրուած է գրականութեան: Երեք հիմնադիրներէն մէկը Ահեկան Մշակութային Հանդէսին՝ Պէյրութի մէջ սկսած էր արդէն գրել եւ տեսական հիմնաւորում ապահովել իր ստեղծագործութեան: Փարիզի մէջ կը չարունակէ այս լինքնակերտումի եւ լինքնըմբռնումի աշխատանքը՝ քերթողական եւ գրաբանական արտադրութիւններու ընդմէջէն: Ու չուտով կը դառնայ մեր ժամանակի ամէնէն հետաքրքրական եւ ամէնէն արհեստավարժ դրողը, որուն համար ապրիլ կը նշանակէ ստեղծագործել:

Այս մարդն է որ կ'երկնէ Սեմերն ու Հարուածը, բայց նաեւ իրրեւ պատմող ու կերպար լինքզինք կ'առաքէ անոնց:

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Իրականութիւնը հիմն է, պատուանդանն է վէպին: Այս իրականութիւնը Հայկազեան թաղի կէս դարու կեանքն է, քսանական թուականներէն մինչեւ եօթանասունական թուականները, որուն ականջալուր եւ ականատես վկան է ինք: Այդ կեանքն է որ կը պատմէ՝ յետադարձ ակնարկով մը նախեղեռնեան ժամանակաշրջանին վրայ ու –մանաւանդ– գաղթի եւ Սիփիւռքի հիմնումի տարիներուն:

Իր կրկնակը՝ Սեմերու պատմողը, հետեւեալը կ'ըսէ գրութեան հերոսուհիներէն մէկը ներկայացնելու դժուարութեան մասին (էջ 66)·

Ի՞նչպէս խօսիլ մէկու մը մասին որ մէկ անգամ իսկ չեմ տեսած, թափանցել անոր կեանքի բովանդակին, ըմբռնել անոր ապրումները, ըսի-ըսաւէն անդին գտնուող խիտ ու հաստ գոյութիւնը էակի մը, որուն հոտը չեմ առած, չեմ շօշափած անոր մեռոքը, որ գիս իր գիրկը չէ առած, ձայնը երբեք չեմ լսած եւ որմէ որեւէ պատկեր չէ մնացած մտքիս մէջ:

Ինք ալ, պատմողին պէս, պէտք ունի զգայարանային տուեալներու, յիշողութեան նպաստին եւ առարկայական տարրերու՝ կարենալ իրականութեան հմայքին վրայ ստեղծելու համար վիպական իր աշխարհը:

Սեմերու պատմողը կը յաջողի դրել վերջինի մասին, որովհետեւ զգայարանային ուղղակի տուեալներու եւ անձնական յիշատակներու փոխարէն ունի անկէ անուղղակի տպաւորութիւններ, մթնոլորտած յուշեր, անձը առարկայացնող նկարներ: Վերջին ներկայ է մօրը խօսքերուն եւ ընտանիքի խօսակցութեան, թաղի մթնոլորտին եւ հասարակական յիշողութեան մէջ եւ այս բոլորի ճամբով՝ պատմողի ենթագիտակցութեան ու գիտակցութեան: Կարելի է ստեղծագործ ճիգով կեանքի վերակոչել զայն:

Նոյնն է պարագան հեղինակին: Անձնական փորձառութեամբ ծանօթ է արդէն թաղի մարդոց ներկային: Լսուի եւ ընթերցանութեամբ կը ծանօթանայ նաեւ անոնց անմիջական եւ մօտաւոր անցեալին, հասու կ'ըլլայ թաղի հիմնումի եւ գաղթի տարիներու եղելութիւններուն: Անձնական եւ անանձնական տարրերէ ըստեղծուած այս իրականութեան վրայ է որ կը խարսխէ վէպը:

Բացայայտ է «վաւեր ըլլալու» ճիգ մը իր կողմէ: Ոչ իրապաշտական մօտեցումով, Պըլտեան բոլորովին հեռու է իրապաշտ դեղագիտութենէն, այլ արհեստավարժ որոշ բծախնդրութեամբ, որ վերայցելել կու տայ իրեն գործողութեան վայրերը, ստուգել՝ տեղանունները, դիրքերու եւ թերթերու մէջէն գտնել՝ ստոյգ մանրամասնութիւններ: Պէտք ունի այս ամուր հիմքին՝ ծփուն, անկայուն դէպքերը հաստատ դարձնելու, խուսափուկ, անորոշ դէմքերը յստակօրէն սեւեռելու համար: Զի վարանիր նոյնիսկ որոշ անձնանունները եւ տեղանունները պահելու, հակառակ որ հետեւողականօրէն կը խուսափի իր մօրենական գերդաստանի ծնընդավայրը անունով յիշատակելէ եւ Հայկազեն անունը գործածելէ: Նասրէտտին խոճային գերեզմանը կ'ոգեկոչէ ծննդավայրի մասին խօսած ատեն, Բլուրը կ'ըսէ գործողութեան վայրը բնորոշելու համար: Այն պատճառով, հաւանօրէն, որ կերպարի մը անունը պահել չի նշանակեր, իրեն համար, անոր նկարագիրը պահպանել նոյնութեամբ եւ որովհետեւ, թերեւս, աւելի ընդհանրական բնոյթ կը ստանայ բնաչխարհի ոգեկոչումը, եթէ հնչուն անոր յատուկ եւ մասնաւորող անունը:

Իրական այս հիմքին վրայ, իրականութեան տուեալներով կը ստեղծուի վէպը: Բայց հեղինակը ամէն կերպ կը զանգէ զանոնք, կենդանի բանով կը ստեղծէ արուեստի աշխարհ մը՝ ինքնաբաւ եւ ինքն իր վրայ փակ:

Երեւակայութիւնը չի ստեղծեր, չի կրնար ստեղծել առ ի չգոյէ: Ան կը չարունակէ իրականութիւնը, կը լրացնէ զայն, կը վերաձեւէ: Պըլտեանի պարագային, ստեղծագործ երեւակայութիւնը կը վերաստեղծէ իրականութիւնը ու կը մեկնաբանէ զայն: Իրական դէմք մը կազմակերպ եւ յատկանշական նկարագիր կը ստանայ, անջատ գոյութիւն, իրական դէպք մը յատուկ ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ, առանձին կարեւորութիւն կը ստանայ, կ'անջատուի եղելութիւններու առօրեայ չղթայէն, կը պատմուի ու կը մեկնաբանուի նոր համադրութեան մը մէջ: Այս նոր համադրութիւնը վիպական աշխարհին ինքնուրոյն ամբողջն է արդէն: Ան թանձր իրականութիւն է իրեն համար· կ'ապրի անոր մէջ, երբ դրիչը ձեռք կ'առնէ, կ'ապրեցնէ մեզ անոր մէջ բանի զօրութեամբ, երբ վէպը կը կարդանք:

Սեմերուն մէջ եւ Հարուածրին, դէմքերու եւ դէպքերու ուրոյնացումի միեւնոյն պաչտօնը կը կատարէ ստեղծումի դործընթացը, բայց տարբեր կերպեր ի դործ կը դնէ:

Առաջինին մէջ երեք անջատ կենդանագիրներ կան, որոնք կը յարադրուին ու կը համարկուին նոր ամբողջի մը մէջ: Անոնց ներքին կապերը զօրացնելու եւ ընդհանուր կառոյցը ամրապնդելու համար Պըլտեան կ'օգտագործէ նկարներու տրցակի մը հնարքը: Անոր դիտարկումը ընթացք մը կը թելադրէ պատումին եւ տարրերու փոփոխութիւնը՝ մուտքն ու եզրակացութիւնը կենդանագիրներու չարքին:

Երկրորդին մէջ ոճիր-արկածի պարագայ մը, որ քանի մը տողով պիտի պատմուէր թերթի մը մէջ եւ գարմանքի, ընդվզումի կամ դատապարտումի խօսքեր թելադրէր մխայն ու մտնէր մոռացումի սահմանուած մեծ ու պզտիկ միջադէպերու չարքին մէջ, կ'առանձնանայ վիպագիրի կամքով, կը դառնայ կորիզը վիպական ամբողջ կառուցումի մը: Պըլտեան նախ դէպքը կը ներկայացնէ պարզապէս, ապա տարբեր մօտեցումներով կը վերադառնայ անոր, անվերջ կը պեղէ զայն եւ զանազան անկիւններէ կը լուսաւորէ անոր ընթացքին կապուած զանազան դէմքերը:

Այսպէս կը ստեղծուի «ձեւին հաճոյքը» դրողին համար ու զայն մեկնելու եւ բաժնելու վայելքը՝ ընթերցողին:

Գրական ստեղծագործութիւնը դաղափարախօսական բովանդակութիւն մը, եթէ ոչ պատգամ մը, կ'ունենայ անպայման, որ կը դիմէ ընթերցողի միտքին, դաղափարախօսութեան անթեղիօրէն համարկուած դեղարուեստական յատկանիշներ նաեւ, որոնք կը գոհացնեն անոր գեղագիտական սպասումները: Նոյնն է անշուշտ պարագան Պըլտեանի վէպին, որ բնաչխարհէն աքսորի եւ նոր կայքի մէջ հաստատումի խնդիրները կը յուզէ կամ հայրասպանութեան ու տոհմապղծութեան հարցեր կը վերլուծէ, որոնց կը հիւսուի հաճոյքը դեղարուեստական գործ մը ստեղծելու եւ վայելելու: Գրողին համար ան կը կայանայ երկնումի ուրոյն կերպեր գործադրելուն մէջ, ընթերցողին համար՝ զանոնք ընկալելու աչխատանքին եւ ըմբռչխնելու տրամադրութեան:

Այսպէս է որ կը գրուի «պատմավէպ»ը, որուն կ'ակնարկուի Սեմերու վերջին էջերուն մէջ: Ոչ պատմական վէպ մը, սեռին թելադրած յատկանիշներով, այլ դեղարուեստական պատմութիւնը մօտաւոր եւ անմիջական անցեալի դէմքերուն ու դէպքերուն՝ Հայաչխէնի բլուրին վրայ կեդրոնացած ճակատագրերի խաղով:

ԱՔՍՈՐ ԵՒ ԿԱՅՔ

Կարելի է ըսել թէ վիպական երկու երկերուն հիմնական նիւթը նոյն է՝ սեւեռումը յետեղեռնեան դէպքերուն եւ ներկայացումը նոր կայքի պատմութեան: Գաղթով, երկիրէն բացակայութեամբ, բաց մը ստեղծուած է, կը մոռնէ պատմողը: Անթիքան, ներկայացուցչական դէմքերէն մէկը նոր կայքին, կը լեցնէ զայն մինչ կրկնուող իր «իք»ով: Ան լեզուին տակ չեկող բառ մը փոխարինելու չի ծառայեր միայն, կենսական լիցքի դեր մը կը խաղայ Անթիքայի կեանքին մէջ: Կրնանք մոռնալ թէ Պըլտեանի «իք»ն ալ վէպն է՝ բնաչխարհի եւ տարաչխարհի միջեւ ստեղծուած բացը լեցնելու իր դեղարուեստական միջոցը:

Այս նոյն նիւթը Պըլտեան կրնար բազմահատոր մեծ վէպով մը, ռոման-ֆլէովով մը տալ: Այդպէս չըներ սակայն, նոյն նիւթին տարբեր մասերը կը նախընտրէ տեղաւորել անջատ եւ ինքնուրոյն կառոյցներու մէջ: Այս նախասիրութիւնը խառնուածքի հարց է ըստ երեւոյթին եւ աչխատելաճեւի: Ինք չափի, չափաւորի մարդ է, ոչ՝ տարերային ստեղծումի: Կ'ուզէ տիրապետել նիւթին, ճշդել անոր սահմանները, նախատեսել կառոյցը եւ զարգացումը: Վէպը հեղեղային բիւրեղ չէ իրեն համար, ասեղնագործութեան պէս աչխատուող արուեստի գործ մըն է:

Սեմերու նիւթը երեք կիներու կենդանագիրներուն ընդմէջէն սեւեռումն է նախափուքեան տարիներուն եւ սփիւռքացումի դործընթացին: Նարեկացիէն փոխառնուած բնաբանը կը յուչէ թէ այս կիներուն համար, եւ զանոնք ներկայացնող հեղինակին, աքսորը չէ վերջացած տեղա-

(Շար·ը Գ· էջ)

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻ ՇՔԵՂ ՀԱՏՈՐԸ՝ "ROMA - ARMENIA"

Գրեց՝ **ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏՓԷՈՍԵԱՆ**

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Վերջին տասնամեակին, յուցահանդէսներու իսկական ճարտարարուեստ մը ծաղկեցաւ ամէնուրեք, եւ մէլիոնաւոր մարդիկ աշխարհի զանազան քաղաքներու մէջ համբերութեամբ հերթի կը կանգնին՝ դիտելու համար մշակոյթներու, նկարիչներու, քանդակագործներու եւ այլ նիւթերու ծաւալուն ներկայացումներ, որոնք յաճախ լրատուական դէպքերու կը վերածուին իրենց բնոյթով: Բարեբախտաբար, ու պահելով հանդերձ աւելի համեստ չափեր, Հայերս ալ որոշ մասնակցութիւն բերած ենք այս չարժումին՝ պետական, եկեղեցական, միութենական թէ անհատական նախաձեռնութեամբ: Երբեմն՝ օտարներու նախաձեռնութեամբ իսկ:

Այս ուղղութեամբ, առանց անտեսելու Միացեալ–Նահանգներու մէջ որոշ չարժում, ամէնէն նշանակալից աշխատանքը կատարուած է Եւրոպայի մէջ: Ըստ տրոզութեան –եւ ներողութիւն հայցելով հնարաւոր մոռացումներու համար –, պէտք է ընդգծել Իտալահայոց (Վենետիկ եւ այլ քաղաքներ, 1990), Կիլիկիոյ (Փարիզ, 1993), հայ մշակոյթի (Պոլոնիա, 1995), Հայաստանի հնագոյն պատմութեան (Նանթ, 1996), Հայաստանի եւ Արեւմուտքի կապերու (Փարիզ 1996) եւ «Հռոմ–Հայաստան»ի (Հռոմ, 1999) նուիրուած ձեռնարկները: Աւելորդ չէ նշել, որ կ'անդրադառնանք միայն վերջին՝ 1990–ական թուականներու հունձքին:

Այլ մակարդակի վրայ, պէտք չէ մոռնալ «Երկիր եւ Մշակոյթ»ի եւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան Հայկական Ցեղասպանութեան լուսանկարչական ցուցահանդէսները, որոնց ցուցադրումը կը շարունակուի մինչեւ օրս տարբեր վայրերու մէջ:

Ցիշեալները ունեցած են իրենց երկրաձգումը՝ պատկերազիրք մը, որ կարելի դարձուցած է անոնց պահպանումը ժամանակի ընթացքին(1): Առանց թաղն ու պսակը, չքեղութեամբ թէ բովանդակութեամբ, կը թուի ըլլալ «Հռոմ–Հայաստան»ը:

Ինչպէս յայտնի է, 365 էջնոց այս մեծադիր հատորը 1999 Մարտ 25 – Յուլիս 16–ին Վատիկանի Grande Salle Sixtineի մէջ կայացած ցուցահանդէսին նկարագրող ու պատկերալից ցուցակն է(2): Այդ պատկառելի աշխատանքի մասին բազմիցս գրուեցաւ ու արձագանգուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, ուր Հոկտեմբերի «Միտք եւ Արուեստ»ի թիւը տեղ տուած էր ցուցահանդէսի ղեկավար ու հատորիս խմբագիր Գլօտ Մութաֆեանի մտահոգիչ յօդուածին՝ Վատիկանի դործադիր բաժնի ցոյց տուած անբաւականալի չհամուութեան մասին, որ ի վերջոյ դառնաժպիտ ու մարդարէաշունչ հաստատում մըն է նոյնինքն Գ. Մութաֆեանի՝ հատորի նախաբանի խորագրին («Une tumultueuse histoire d'amour»): Կասկած չկայ, որ այս դէպքը –հոգ չէ թէ քուլիսներու ետին ծաւալած– մաս պիտի կազմէ այդ «սիրոյ պատմութեան» փոթորկալից բաժնին:

Անբաւականալի կ'ըսենք, որովհետեւ Պապի պատուէրով կայացած նման միջոցառում չէր կրնար նման ճղճիմ հաշիւներու առարկայ դառնալ: Բայց դարձաւ: Մտահոգիչ, որովհետեւ նման ցուցահանդէսներ կու գան ու կ'երթան, եւ պէտք է դառնալ ուժ, որպէսզի կարողանանք կանխել նման խափանարարութիւնները եւ ի հարկին՝ հակադարձել անհրաժեշտ միջոցներով: Բայց չենք դառնար: Կրնանք ընթերցողին քմծիծաղը պատկերացնել, եթէ հարց տանք –պահ մը մոռնալով, որ Վատիկանն է խնդրոյ առարկան–, թէ կ'երեւակայէ՞ք ինչ կը պատահէր, եթէ նման վարուելակերպի զոհ ըլլային Հրեաները: Բայց քմծիծաղելով տեղ չենք հասնիր, ոչ ալ ըսելով՝ «մենք ուժ չունինք»:

Միւս կողմէ, հետաքրքրական է, որ նախաբաններու բաժնին մէջ իրենց մտորումները արձանագրած են Վատիկանի մօտ Հայաստանի դեսպան Արմէն Սարգսեան եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս երջանկայիշատակ Գարեգին Ա.: Տեսականօրէն ակնկալելի էր, որ Վատիկանի կողմէ Ս. Քահանայապետը առորագրէր նախաբան մը. եւ սակայն, հանդուցեալ Վեհափառի Հայ Եկեղեցւոյ մասին երեք էջնոց ողջունէ դրուագեան դիմաց, միայն կը հանդիպինք Տոն Ռաֆֆայէլէ Ֆարինայի՝ Վատիկանեան դրադարանի պետի անդոյն ու յաւուր պատշաճի կէս էջին:

«ԹԱԳ ՈՒ ՊՍԱԿ»Ը

Փակագիծը դոցելով, վերադառնանք մեր բուն խնդրին:

Այս գիրքը քննարկումի նիւթ դարձնելը լաւատեղեակ ընթերցողը դժուարութեան մը առջեւ կը դնէ. քառասուն հոգիներէ դրուած հատոր մը կը պահանջէ նաեւ բազմակողմանի իմացութիւն մը նիւթին, որ մէկ հոգիի ուժերէն վեր է: Ուստի, հոս միայն պիտի կատարենք ընդհանուր արժեւորում մը, այլապէս՝ անհրաժեշտ:

Զեռքի տակ ունինք ֆրանսերէն տարբերակը, բայց վստահ ենք, որ մեր բոլոր մատնանշումները նոյնպէս կրնան տարածուիլ իտալականին վրայ: Երկուքն ալ լոյս աշխարհ եկած են «Գալուստ Կիւլպէնկեան» Հիմնարկութեան նպաստով: Պիտի արժէր նաեւ անդլերէն թարգմանութիւն մը ունենալ՝ անդլիախօս լայն շուկան եւս ներառնելու համար: Ինչպէս յայտնի է, եւրոպացիներու բազմաւելզուզ մշակոյթին դիմաց (բացի Անգլիացիներէն, որոնք սովորաբար այլ լեզուներով չեն հետաքրքրուիր), ամերիկեան աշխարհը կը փակուի իր միալեզու «վանդակ»ին մէջ եւ դժուար թէ ֆրանսերէն կամ իտալերէն գիրք մը բանայ, բայց··· լուսանկարները դիտելու:

Վերը գործածեցինք «թագ ու պսակ» արտայայտութիւնը, եւ չենք ուզեր որ չափազանցութիւն սեպուի այս խօսքը: Հռոմ գտնուելու բախտը չունեցողներս կրնանք ափսոսալ, որ առիթ չունեցանք հոյակապ ցուցադրութիւն մը տեսնելու, բայց միաժամանակ կրնանք մխիթարուիլ որ ի վիճակի ենք լայն գաղափար մը կազմելու անոր մասին:

Ինչպէս իր բոլոր նախորդները, այս գիրքը ձեւականօրէն մաս կը կազմէ այն սեռին, զոր Ամերիկացիները կոչած են «coffee table book»: Անունը կը բնորոշէ այն գիրքերը, որոնք կը տեղաւորուին տան հիւրասրահի քովնտի մէկ սեղանիկին տակ –հոն ուր սուրճ կը հրամցուի կամ թերթ ու հանդէս կը կուտակուի–, քանի որ իրենց չափով դիւրաբեր չեն մտներ սովորական դրադարանի մը մէջ: Միւս կողմէ, այն գիրքերն են, որոնք նկարներու իրենց առատութեամբ կը դառնան տանտիրոջ թէ հիւրի աչքը փայփայող զարդ: Երբեմն–երբեմն, մէկը կամ միւսը կը վերցնէ զանոնք, կը թերթատէ, աչքը կը պտըտցնէ լուսանկարներու վրայէն ու ապա կը փակէ զեղագիտական գոհունակութեամբ: Գրութիւնները զարդ ածանցում մըն են նկարին:

Մեր թուարկած իր բոլոր նախորդներուն հետ միասին, այս գիրքը միայն ձեւականօրէն այդ է: Գունալից նկարներու գեղեցկութիւնն ու ճոխութիւնը հաճոյք մըն են աչքին, բայց միայն անոնցմով գոհանալ կը նշանակէ անտեսել այս հատորներու մատուցած տեղեկութիւններու անգնահատելի ու հսկայական պաշարը: Մինչ, օրինակ, «L'Arménie des origines» (Նանթի ցուցահանդէսի հատորը) մեր հնագոյն անցեալի տեսողական առումով առաջին ներկայանալի ժողովածուն է, նաեւ ամէնէն այժմէական համապատկերն է այդ չրջանի պատմութեան: Նոյնը կարելի է ըսել «Հռոմ–Հայաստան»ի մասին, որ աւելի քան երկհազարամեայ պատմութեան պատկերազարդ ներկայացումի կողքին, մեր աչքին առջեւ կը փռէ այդ յարաբերութիւններու համապարփակ տեսութիւն մը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Ինչպէս կը պատահի նման գիրքերու պարագային, այս հատորը ,եւս մասնագէտներու համագործակցութեան արդիւնքն է: Մութաֆեանի խմբագրութեամբ, 43 հոգի աշխատակցած են. բնականօրէն, չուրջ կէսը Իտալիացին են (20), իսկ մնացեալները՝ Ֆրանսացին (10), Հայաստանցին (10), Զուիցերիացին (2) եւ Միացեալ–Նահանգներէն (1 հոգի):

Այս երեւոյթը եւս արժանի է անդրադարձի: Չհաշուելով այն դիտնականները, որոնք իրենց գործակցութիւնը բերած են որպէս վատիկանեան պատմութեան մասնագէտներ, հատորը տեսակ մը ինքնահաստատում է, եթէ արտօնելի է նման խօսք օգտագործել, Իտալիոյ հայագիտական դպրոցի կայտառ ընթացքին: Արդարեւ, Մխիթարեաններու վաստակի կողքին, 1960–ականներու վերջէն հայ հարստարապետութեան ուսումնասիրութեան փորձը յաջորդ տասնամեակին ճամբայ բացաւ հայագիտութեան ընդհանուր զարգացումին, ու հոս ընդգծելի են Միլանօ – Պոլոնիա – Վենետիկ եռանկիւնի ճանդարլօ Պոլոնիեզիի, Կապրիէլա Ուլուհոճեանի եւ Հ. Լեւոն Զէքիեանի անուանները, որոնց համալսարանական թոռներէն բխած սերունդն է (օրինակ՝ Ճուսեպէ Թրայնա, Վալէնթինա Գալցուլի, Աննա Շիրինեան, Ալտօ Ֆեռարի), որ այսօր կը չարունակէ աւանդը: Եւ ի տարբերութիւն Ֆրանսայի կամ Միացեալ–Նահանգներու՝ առանց ունենալու հայկական մեծ գաղութի մը դոյութեան կամ զօրակցութեան պատեհութիւնը: Հակառակ ասոր, այս դպրոցին մէջ ակնհրեւ է դիտական կեցուածք մը եւ միաժամանակ համակրանք մը հայութեան հանդէպ, նոյնացում մը անոր հետ, որ կ'անցնի դիտական առարկայի նեղ սահմանէն եւ կը վերածուի կենդանի ժողովուրդ մը ու երկիր մը «հաչուի» առնելու: Այսինքն, հումանիստ կեցուածք մը, որ երբեմն հայագիտական ակադեմական չրջանակներու մէջ բացակայ կամ քիչ նշմարելի է՝ դիտականութեան քօղի մը տակ պատսպարուելով կամ զայն պատրուակ բռնելով:

Այս պարագան պէտք է չեշտել, քանի որ Իտալիան իր իտալագիր բաժնով լուսանցքային դիրք մը կը դրաւէ մեր իրականութեան մէջ: Մեզի համար իսկ, որ կը չանանք քիչ թէ շատ իրազեկ ըլլալ հայագիտական նորութիւններու ամէնուրեք, մեծ անակնկալ մըն էր այս գիրքին մէջ հանդիպիլ ստորագրութիւններու կամ մատենագրական տեղեկութիւններու, որոնք այլապէս անծանօթ էին: Հոս պէտք է յիշել, որ քանի մը տարի առաջ, Իտալիոյ հայագէտները դիտողագիր մը յղած էին Հայագիտական Ուսումնասիրութեանց Միջազգային Ընկերութեան (AIEA), պահանջելով իտալերէնը եւս պաշտօնական յարաբերութեան լեզու դարձնել: Ասիկա մէկ կողմէ կը խօսի իտալական հայագիտութեան յարաբերաբար երկրորդական մակարդակի վրայ ձգուելու մասին, եւ միւս կողմէ՝ անոր ծաւալին ու կարեւորութեան մասին: Նըման պահանջ անդլերէնի, գերմաներէնի կամ ֆրանսերէնի դիմաց, կը նշանակէ դիտակից ըլլալ սեփական ուժին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Գիրքը կարելի է բաժնել երկու հաւասար մասերու: Առաջին կէսը կը զբաղի Հայաստան–Հռոմ յարաբերութիւններով, այսինքն, երկրէ–երկիր կամ պետութենէ–պետութիւն կապերով, սկիզբէն մինչեւ ԺԵ. դար: Երկրորդ կէսը արդէն կը զառնայ հայ–իտալական կապերու չուրջ մինչեւ մեր օրերը, եւ պարզ է, որ ասիկա արդէն աղերս ունի ուշ Միջնադարէն սկսեալ հայկական պետականութեան եւ Հայաստան երկրի աստիճանական չնջումին հետ աշխարհի քարտէսէն: Սակայն, այս երկրորդ մասը չատ կարեւոր է, քանի որ այդ կապերը առանցքային եղան՝ Հայաստանի ու Արեւմուտքի յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ, ու իրենց աղեցութիւնը տարածեցին երկու երկիրներու սահմաններէն չատ անդին:

Կարեւոր է նշել, որ յօդուածները դըրուած են մատչելի կերպով, բայց ոչ՝ մակերեսային: Այսինքն, հատորը կը պատկանի ֆրանսացի ընթերցողին լաւ ծանօթ haute vulgarisation սեռին, որ ո՛չ միայն հաճոյք կը պատճառէ մշակուած հետաքրքրասէրին, այլեւ նորութիւն կը պարզեւէ դիտութեամբ զբաղողին: Ամէն յօդուած ունի իր ծանօթագրական ենթաբաժինը:

Գլուխներու թուարկում մը կրնայ որոշ դաղափար տալ.–

«Նախաբան»

«Նախաքրիստոնեայ Հայաստանը (մինչեւ Գ. դար)»

«Պետական քրիստոնէութեան սկիզբները (Դ.–Ե. դար)»

«Հայաստանը եւ Արեւելքի Հռոմէական Կայսրութիւնը (Զ.–ԺԱ. դար)»

«Պապութեան հետ յարաբերութիւնները եւ առաջին խաչակիրները (Ի.–ԺԲ. դար)»

«Աչխարհաքաղաքացի Հայաստանը (ԺԳ.–ԺԴ. դար)»

«Հայերը Հարաւային Իտալիոյ մէջ (Զ.–ԺԵ. դար)»

«Հայ–լատինական վարքագրութիւն» (ԺՀ.–ԺԹ. դար)»

«Մշակութային յարաբերութիւնները (ԺԶ.–ԺԹ. դար)»

«Առեւտրական յարաբերութիւնները (ԺԶ.–ԺԹ. դար)»

«Եկեղեցական յարաբերութիւնները (ԺԵ.–ԺԹ. դար)»

«Վերջաբան»

Որպէս պարզ օրինակ գիրքի ընդհանուր որակին, կարելի է նշել –չհիշուելու համար հանդէպ արդարացի չբաւելու մտահոգութեամբ– Ճուսեպէ Թրայնայի յօդուածը՝ Ք.Ա. Բ. դարու – Ք.Ե. Գ. դարու հայ հռոմէական կապերու մասին (էջ 32–41), որ ամբողջովին կը վերաթեւորի զանոնք՝ ոչ–հռոմէականէն տեսակէտով: Նաեւ Ժան–Փիէռ Մահէի ուսումնասիրութիւնը (էջ 64–72) քրիստոնեայ Հայաստանի առաջին դարու մասին, ուր կը քննէ դարձի ազդիւրներու դրական ու պատմագրական հարցերը եւ կը ներկայացնէ Ռուբէն Մանասէեանի դարձի քաղաքական հիմնաւոր մեկնաբանութիւնը (տպուած Երեւան, 1997ին): Ցիշենք նաեւ Հ. Լեւոն Զէքիեանը (Կիլիկիոյ մէջ քիւմէնիզմը, էջ 122–125, եւ Մխիթարեանները, էջ 269–273), Լիլիթ Զաքարեանը (Հակա–ունիթորական Աւազ մանրանկարիչը, էջ 176–180), Լաուրա Պալլէթտոն (Հայ–իտալական միջնադարեան առեւտուրը, էջ 184–187), Ալտօ Ֆեռարի (Հայերը եւ Եւրոպան ԺԲ. դարուն, էջ 280–283), Ցարութիւն Գէորգեանը (Վատիկանը եւ հայ ազատագրական չարժումը ԺՋ.–ԺԷ. դարերուն, էջ 312–316), Մերուժան Կարապետեանը (Նախիջեւանի հայ կաթողիկէ համայնքը, էջ 322–326), Դանիէլ Վրդ. Ֆնտըքեանը (լատինական ազդեցութիւնը հայկական պատարագի վրայ, էջ 340–344), եւայլն, եւայլն:

1997–ին, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի աչխատակիցներ Մերուժան Կարապետեան եւ Էլիզապէթ Թոմսըեան յօդուած մը ստորագրած էին «Յառաջ»ի մէջ, ուր կը խօսէին Վատիկանի կատարած իրենց դիտական գործունէութեան ու հոն յայտնաբերած արխիւային նիւթերու մասին: Հոն եղած նիւթերու պարզ թուարկումը արդէն քանիերորդ անգամ յիչեցում մըն էր, թէ որքան մշակութային դանձեր կան Հայերու հետաքրքրութեան կապուած(3), իսկ այս գիրքին մէջ կը գտնենք տուեալներ ու լուսանկարներ՝ ամբողջ Իտալիոյ մէջ սփռուած հայկական կամ Հայերու վերաբերող արժէքներու մասին:

Հատորը կը բնորոչուի դիտական աչխատութեամբ: Հայ ու հռոմէական եկեղեցիներու փափուկ կապերու պատմութիւնը –զոր Տոն Ֆարինա իսկ չի վերապահիր «non toujours idylliques» որակումով– առարկայական ձեւով մատուցուած է: Անշուշտ, դժուար էր սպասել, որ ներկայացուէր Վատիկանի ծաւալապաչտ աչխատանքը Օսմանեան կայսրութեան մէջ իր ամբողջ մանրամասնութիւններուն յստակ գլուխով մը, բայց ինչ որ տրուած է լաւագոյնս:

Զգալի է բացակայութիւնը 20–րդ դարու աւելի լայն քննարկումի մը: Ճիշդ է, որ ցուցահանդէսի չեչտը դրուած էր սկիզբէն մինչեւ 19–րդ դարու մանակաչրջանը, եւ թերեւս հոս է «Վարդանանց Տաճարի հակիրճութեան պատմաբանը: Ճոզեփին Գրոչէի գրութիւնը՝ Վատիկանի եւ Օսմանեան կայսրութեան յարաբերութեան մասին (էջ 349–351), ինչպէս եւ Անթոնիա Արսլանի յօդուածը (էջ 351–353) 20–րդ դարու Իտալահայութեան մասին, չատ անցողակի կ'անդրադառնան 1915–1922 թուականներուն: Ըստ մեր տեղեկութեանց, դոյութիւն ունի աչխատանք մը Մեծ Եղեռնի իտալական մամուլի արձագանգներու մասին, եւ պիտի արժէր անդրադառնալ Հայկական Հարցի հանդէպ պաշտօնական Հռոմի դիրքորոչումին: Այդ միջոցին կարեւոր նպաստ չանքերը (Նչան Տէր–Մատթէոսեան, Ռաֆայէլ Պաղարճեան, Կոստան Զարեան, Միհրան Տամատեան) պէտք առանձին ուսումնասիրութեան նիւթ դարձնել: Ցիշենք, որ «Նեմեսիս» գործողութեան մէկ կարեւոր քեմավայրը եղաւ Հռոմը՝ Արչաւիր Շիրակեանի իրագործած ահաբեկումներով:

Միւս կողմէ, զարմանալի է կարդինալ Աղաջանեանի անունին բացակայութիւնը:

Շատ ճաչակաւոր էջադրութիւնը, ուր մէկ բաժինը միւսէն անջատող երկէջեայ ու մեծադիր սեւ–ճերմակ լուսանկարները յատուկ տպաւորութիւն կը գործեն (կարելի էր անոնց ինքնութիւնը յիչել տեղ մը, հոգ չէ թէ լոկ գեղարուեստական նպատակով դրուած ըլլան), մեր աչքին թերութիւն մը ունի. յատկօրէն չենք զանազանուիր ցուցադրուած նիւթերուն նկարագրութիւններն ու կարճ ակնարկները՝ բուն յօդուածներէն: Քանի որ բուն վանդակութեան ցանկը վերջիններս ա-

ԳՐԻԳՈՐ ՊՂԼՏԵԱՆ՝ ՎԻՊԱԳԻՐ

(Շար. Ա. էջէն)

հանուխեամբ ու ջարդով, կը շարունակուի նոր կայքին մէջ, որ աւելի ապահան է քան բնակավայր:

Ուստի եւ փոխեալ գեղանակ բանիս, այլ ոչ գեղուքիւն աղէտիս:

Հարուածքի նիւթը աւելի բարդ է: Միեւնոյն միջավայրին մէջ տեղաւորուած հայրասպանութեան պատմութիւն մըն է, որուն կը հիւսուի տոհմապղծութեան տարր մը: Վէպը կը տանայ ազգային-առասպելական ու կրօնական-հոգեվերլուծային չեչտեր, որոնք կ'առարկայանան տոհմապղծութեան վերաբերող աստուածաչնչային մէջբերումներով եւ Աբատչէսի անէծքին վերաբերող Խորենացիէն առնուած բնաբանով.

Անդ կացցես եւ զոյս մի՛ տեսցես:

Ջաւակը կ'ըմբոստանայ հօրը դէմ, կը հարուածէ զայն ու կը սպաննէ՝ այդ ըսպանութիւնը իրական եւ արիւնալի ըլլայ թէ անարիւն ու խորհրդանշական: Ու, Ցովհաննէս սարկաւագի պարագային, կը մանէ բանտ, ապա գերեզման՝ անլոյս ու անազատ: Գոհերիկ միջադէպը վսեմացում կը հագնի արուեստի ուժով, ընդհանրական նշանակութիւն կը ստանայ:

Սեմերուն կեդրոնական դէմքերը կիներ են: Այրեր ալ կան, բայց անոնց չուրջ չէ որ կը ստեղծուի վիպական կառոյցը: Մայր իշխանութեան չրջանն է: Հայրերը անհետացած են Եդեռնի սարսափին մէջ, մայրերն են որ տէր կը կանգնին ընտանեկան եւ ազգային աւանդներուն, կը փոխանցեն զանոնք նոր սերունդին:

Հարուածքը այր կերպարներ ունի իրեւ կեդրոնական դերակատարներ: Հայր իշխանութեան, աւելի ճիշդը՝ իշխանատրկութեան վէպն է ան: Բայց դէմքերը նոյնքան կարեւոր չեն որքան Սեմերուն մէջ, որ կենդանագրերու չարք մըն է ի վերջոյ: Անոր բազադիր միաւորը ոգեկոչական – նկարագրական հատուածն է, մինչ Հարուածքինը պատումի մանրապատն է, որուն կը կցուին նկարագրական եւ վերլուծական մանրամասնութիւններ: Հոս ալ կենդանագրերու ամբողջ «ցուցասրահ» մը ունինք, բայց դէպքը աւելի յատկանշական է անոր բնոյթին քան դէմքը: Հայրասպանութիւնը ինքը Դիպոքն է, իսկական կորիզը վէպին: Անոր չուրջ է որ կը հիւսուի գործողութիւնը: Ան կ'ընդհանրացուի, սովորական կը դառնայ: Արդէն գրուած է անոր մասին թէ «այդքան ալ աննախընթաց չէ» ան, «չափազանց սովորական եղելութիւն մըն է» (էջ 235):

Ընդհանրացումի այս եղելոյթը նկատելի է նաեւ կերպարներու ներկայացումին մէջ: Պատմողը, երկու վէպերուն մէջ ալ, սովորութիւն ունի «Հայրիկ»ը, «Մայրիկ»ը կոչելու իր ծնողները, առանց սոցալականի: Հարուածքին մէջ յատուկ չեչտ կը ստանայ որուհիէ յոզի այս գործածութիւնը: Հայրիկը պատմողին հայրն է մասնաւորաբար, բայց Հայրն է նաեւ ընդհանրապէս, հօր տիպարի ներկայացուցիչը: Ջաւակին կողմէ սպաննուած Համբարձումին պէս, որուն հետ ձեւով մը կը նոյնանայ: Վէպին սկիզբը եւ վերջը հեղինակը ի՛նք կ'ակնարկէ արդէն նոյնացումի այս երեւոյթին: Էջ 13–ի մէջ, օրինակ, պատմողի հօր մասին խօսած ժամանակ կը գրէ.

Կարծես թէ ինք վիրաւորուեր է դաւանաւն գնդակէն եւ այդ փամփուշտը խըրած է իր իսկ թոռերուն մէջ, հոնկէ չէ եղեր, ցաւը մնացեր է:

Հետաքրքրական է «դաւանան» բառին դործածութիւնը: Կրնայ յեղափոխական ծանօթ երգին անդիտակից արձագանգը ըլլալ ան, կամ «դնդակ» բառին ընկերացող սովորական մակդիրը մը: Բայց նաեւ հոգեվերլուծական հնչեղութիւն մը ունի համաբնագիրին մէջ. հայր ու որդւի նուիրականացած կապին դաւանանող, հօր կեանքին հետ այդ կապին վերջ տըւող դնդակն է ան:

Ջոյզ վէպերու մէջ ալ բնավայրէն նոր կայք անցումը տեղի կ'ունենայ դանդաղօրէն, տարիներու ընթացքին: Պըլտեան մանրամասնօրէն կու տայ տեղաւորումը եւ նոր միջավայրը, մինչ հինը կը ներկայացուի աքսորուածներու պատմածներուն մէջէն: Տեղահանութեան ու բռնաւորումի գործընթացը կը հետեւի ուղղահայեաց առանցքի մը: Անոնք որ Բլուրին բնակիչները պիտի ըլլան, ճամբայ կը հանուին Կարինէն ու Կեւրինէն, Անկիւրիայէն ու Արաբկիրէն, Սեբաստիայէն ու Տարօնէն, կը քշուին դէպի հարաւ՝ Բաքա եւ Ռաս ըլ Այն, կը յանդին Հալէպ կամ Փոր Սայտ, ուրկէ պինդաղարն ու պատերազմի վերջը ետ կը տանին դիրենք դէպի հիւսիս՝ Կիլիկիա կամ այլուր, մինչեւ որ քեմալական մրրիկը դարձեալ քշէ զիրենք աշ ու ձախ, տանի Պէյրութ ու Պելճիոր:

Պըլտեան այս բոլոր վայրերը նոյն մանրամասնութեամբ չի ներկայացներ: Հայաշէնն է որ կու տայ տեղագրողի բծախըճդրութեամբ, մինչ բնավայրերը, Կիլիկիոյ ժամանակաւոր կայքերն ու աքսորի կայանները կը ներկայացնէ թեւադրական խտութեամբ, պատմողներու ոգեկոչումին ու յիշատակներուն ընդմէջէն:

Հայաշէնի նկարագրութիւնը ոչ միայն մանրամասն է, այլեւ ճշդրիտ ու հարազատ: Անոր վրայ հիմնուելով կարելի է վերստեղծել ամբողջ թաղը այնպէս ինչպէս էր քանական թուականներէն մինչեւ եօթանասունականները: Պըլտեան կը վերատեսնէ վայրերը, ուր կը տեղաւորէ գործող անձերն ու գործողութիւնները եւ կը ցուցնէ զանոնք մեղի: Կը վերակենդանացնէ նաեւ թաղին մթնոլորտն ու առօրեայ կեանքի տարրերը: Տեղ տեղ կու տայ նաեւ խտացած «պատկեր»ը բլուրին՝ իր տեղագրական ու մարդկային հիմնական տարրերով, ուրոյն նկարագիրով: Օրինակ էջ 173–ին մէջ.

Ի՞նչ կրնար ըլլալ մեր թաղը այն ատեն, երկու երեք զուգահեռ փողոցներու վրայ բացուող ուրիշ փողոցներ, ձորէ ձոր երկարող, եկեղեցի մը, բովը՝ դըպրոցը, փողոցներուն մէջ՝ փոշոտ ծառեր, ծառերուն տակ նստած կիներ ու զառամող ծերունիներ, ասոնց բերնին մէջ՝ ծուխ ու խօսքի խճողում, բամբասանք, ռամանթիզմ ու հնհնուք: Արուարձանային մթնոլորտ՝ որ երկրէն ապին բլուրին վրայ յօրինուեր էր, որպէսզի ապրէիներ մէջ-մէջի. բոլոր գիւղերը, բոլոր խաղաքները ամփոփուած էին մանրանկարի ժեռոտ մակերեսին վրայ, գարնան ծիծեռնակներուն, ամրան կրակին, տնական աշուն թուող ձմրան անձրեւներուն ներքեւ: Եւ արուարձանը տեսակ մը էական վայրէ հեռու իսկած ու մնացած խոպան ու վայրենի հող մըն էր, գաւառին գաւառը:

Նման խառացած պատկեր մը կայ նաեւ Հարուածքին սկիզբը, էջ 22–23, ուր, Թեփորայի նայուածքին հետեւելով կը տեսնենք համանկար մը պզտիկ տուներու, փոչոտ փողոցներու, յատկանշական ծառերու: Տեղագրական այս նչումները կը յարադրուին ընթերցողի միտքին մէջ, կը կազմեն վէպին միջոցը, ուր պիտի չրջին դէմքերը եւ ծաւալին դէպքերը:

Սեմերու մէջ պատմողը հարց կու տայ թէ ի՞նչ է որ պիտի պահէ «համայնքին հետքերը»: Կրնանք ըսել թէ Պըլտեան դործնապէս դրական պատասխան կու տայ հարցումին, քանի այս վէպերով ոչ միայն կը պահպանէ անցեալ կեանքի դունաթափող յիշատակը, այլ նաեւ կու տայ պատկերը քսաներորդ դարու կէսերու սփիւռքեան կեանքին:

Ան կ'օգտագործէ առիթը խօսելու համար երկիրէն բերուած կամ նոր պայմաններուն մէջ ստեղծուած բարքերուն ու սովորութիւններուն մասին: Երբեմն պարզ հաստատումի չեչտով, երբեմն քննադատութեան կամ հեգնանքի: Այսպէս է որ կը խօսի ձմերուկը աւազի մէջ մինչեւ կաղանդ պահելու, ճաշէն եօք աֆիոն ծըխելու մասին կամ մայրերու եւ եղբայրներու ունեցած ազդեցութեան իրենց աղջկներուն ու քոյրերուն վրայ, ինչպէս նաեւ կիներու սովորութեան՝ ամուսիններու անկողինը անջատելու որոշ տարիքէ մը եւք:

Դառն ափսոսանքի եւ հեգնանքի խօսքերը վէպերուն մէջ կը հիւսուին քննադատութեան: Անոնք կը դրուին դործող անձերու բերնին մէջ կամ կ'ըսուին պատմողին կողմէ: Սեմերու Անթիքան, օրինակ, հարց կու տայ.

Բոլորն էլ կռուեր են ամմա մեր ազգ ինչո՞ւ պարտուեց:

Կամ՝

Որ հայկական բանակ հասաւ էրզրում, գրաւեց խաղաք, ի՞նչըղ չպահեց էրկիր: Մեզի էլ բերեց խիկ:

Այլ տեղ կը խօսուի «անհասկնալի» խմբագրականներու մէջ գործածուղ բերնի ծամօն դարձած խօսքերու, քաղաքէն ծայրամաս ժամանած մեծխօսիկ բանախօսներու, սանձազերծ մարտականներու մասին՝ երգիծական թեթեւ չեչտով կամ անվնաս հեգնանքով: Այս մանրամասնութիւնները նաեւ տեղական գոյն կ'ապահովեն պատմութեան, ժամանակի հարազատ յատկանիշներով կ'օժտեն զայն:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ կը վերաբերին ժամանակի դէմքերուն, ծանօթ դէպքերուն, հին կամ անփոփոխ տեղանուններու: Անոնց ծանօթ ընթերցողը յաւելեալ հաճոյքով կը կարդայ վէպերը, անոնց մէջ յայտնի նչանախեցերու կը հանդիպի, մտերիմ միջավայրի մէջ կը զգայ ինքզինք: Անծանօթ ընթերցողին համար ալ այս մանրամասնութիւնները իրականի, վաւերականի տպաւորութիւն կը ստեղծեն:

ՎԻՊՈՒՄ

Պըլտեանի վէպերուն մէջ անձնական դերանուններու հետաքրքրական խաղի մը կը հանդիպինք. քերականական երեք դէմքերը կը դործածուին խորքին մէջ միեւնոյն անձը, ինք, ներկայացնելու համար ըստ վիպումի պահանջներուն:

Հեղինակի կրկնակը կերպար եւ պատմող է միաժամանակ: Ան պատանութենէ երիտասարդութիւն անցնող անձ մըն է, որ կը ներկայացնէ Պըլտեանի ընկերային եսը, կ'օգտագործէ անոր փորձառութիւնն ու քաղած տեղեկութիւնները եւ առաջին դէմքով կը խօսի: Բայց անիկա «ան» է նաեւ, հեղինակին աչքերով տեսնուած կերպար, որ բանալի դեր ունի վէպին մէջ: Պըլտեան հեղինակը չի նոյնանար իր անցեալի այս մարմնաւորումին հետ, հեռաւորութիւն կը դնէ իր եւ անոր միջեւ, իբրեւ դրական հնարանքի միջոց կ'օգտագործէ զայն: Անոր նկարագրային բոլոր յատկանիշները իրը չեն անպայման եւ կատարած բոլոր արարքները իր կենսագրութենէն չեն բխիր միչտ: Վիպումի, դրական ստեղծումի դործընթացը կը վերաբերի նաեւ այս տարբերակումին:

Հարուածը կը սկսի սապէս.

Կ'ըսէ,

չեմ գիտեր ե՞րբ ըսին՝ Համբարձում ադան մեռեր է:

Առաջին դէմքը ըսող–լսող–պատմողը կը ներկայացնէ, որուն բառը կը մէջբերէ հեղինակը ներկայ ժամանակով եւ ուղղակի ոճով: Ցետոյ արդէն կ'անցնի պատումին եւ կը ներկայացնէ պատահարն ու մթնոլորտը յարակատարով եւ անուղղակի ոճով.

Մէկէն լուր են, չեն շարունակեր, խօսակցութիւնը ընդհատեր են, թերեւս անդրադարձեր են որ ինք հոն էր:

Պատումը կը տարուբերի միչտ այս առաջին ու երրորդ դէմքերուն, ինչպէս ուղղակի եւ անուղղակի ոճերուն միջեւ: Այս ինքը պատմողն է զարձեալ, ինքնիրմէ անջատուած, ձեւով մը դուրսէն դիտուած, անցած ժամանակի հետաւորութեան մէջ: Ուրեմն միեւնոյն անձի երեք իրավիճակները կը դոյակցին վէպին մէջ. մասնակից–կերպար պատանիին, անոր դուրսէն նայող պատմողինը եւ դանոնք վէպի բեմին վրայ տեղադրող հեղինակինը: Երբեմն ալ կամաւոր չփոթ մը կը ստեղծուի անոնց միջեւ, չփոթ, որ կ'առարկայանայ տարբեր դէմքի դերանուններու նոյն անձին համար դործածութեամբ.

Բայց ինք, բայց ես գիտէի (*Հարուածը*, էջ 212):

Կամ՝

... Նշմարելով ձեռքիդ անշարժ մնալը, թերեւս ալ նայուածքիս մէջ գուշակելով որոշ թերահաւատութիւն... (*Հարուածը*, էջ 234):

Երրորդ, առաջին, երկրորդ եւ դարձեալ առաջին դէմքերը միեւնոյն անձին կը վերաբերին, դրական հնարանքով կը թելադրեն անոր տարբերակումը, դուրսէն կամ ներսէն դիտումը: Վէպի վերջերուն կը հանդիպինք նոյնիսկ անոր երկու մարմնաւորումներու երկխօսութեան: Անձնական դէմքերու եւ դիմորոշ յօդերու այս չուրջպարը բացայայտ նչումն է նոյն անձի տարբեր պաչտօններով ներկայացած գոյութեան վէպին մէջ:

Տարբեր այս պաչտօնները ուրոյն յատկանիչներ կ'ենթադրեն, բայց նաեւ նման արժանիքներ:

Գիտենք որ Պըլտեան հեղինակը պատրաստական կարեւոր աչխատանք կը կատարէ վէպը չարադրելէ առաջ. նօթեր կ'առնէ, ստուգումներ կ'ընէ, վաւերականութիւն կը փնտռէ: Պատանութե՞ն ալ կանխահաս միեւնոյն մտահոգութիւնները ունէր, իսկապէս դրառումնե՞ր կ'ընէր, պատուէ՞ր կը ստանար տեսածներն ու լսածները դրելու, թէ՞ նման ակնարկութիւնները դրական հնարանք են միայն: Երկրորդ ենթադրութիւնը աւելի հաւանական է, նոյնիսկ եթէ առաջինը մասնակիօրէն համապատասխանէ իրականութեան: Ամէն պարագայի տակ լսող, պատմող եւ դրող նոյն հակազդեցութիւնը կ'ունենան նման դէպքերու եւ դրողական արարքին հանդէպ: Սեմերու պատմողը, օրինակ, ինքզինք «հանդրուանը, յանդման տեղը» կը նկատէ տրցակի նըկարներուն եւ անոնց յանձնումին առեն եւ այլ առիթներով իրեն տրուած պատուէրներուն: «Անթիքա»յի վերջաւորութեան ալ «արձանագրող»ի դեր մը կը ստանձնէ բնականօրէն: Հեղինակն ալ նման հանդրուան է եւ արձանագրող. իրեն կը յանդին Սեմերու եւ Հարուածքի պատմութիւնները, դէմքերն ու դէպքերը: Իսկական կիզակէտ՝ կը համարկէ զանոնք ու նոր եւ ինքնուրոյն համադրութեամբ կը փոխանցէ մեզի:

Ցաջորդութեան կապ մը կը ստեղծուի նոյնիսկ Սեմերու հերոսուհիներէն մէկուն՝ Մարիամին, եւ հեղինակին միջեւ: Կ'ըսուի թէ Մարիամը «սիւրկիւնի պատմութիւնը» դրած է իր հարազատներու պատուէրով, որովհետեւ անոնց միակ կարդացող–դրողը եղած է այն ատեն: Անոր դործն է որ կը չարունակուի այս վէպերուն մէջ: Թէեւ Մարիամին դրածը կորսուած է, բայց պատմողը հասու է անոր բովանդակութեան: Եւ ահա հեղինակը կը դրէ Մարիամներուն պատմութիւնը հին օրերու պատմիչներուն պէս՝ համադրելով իրեն հասածը եւ աւելցնելով իր տեսածն ու լսածը:

Վիպումի կարեւորագոյն տարրն է, հիմն է կառոյցը:

Վէպի ամբողջ նիւթը իր մտքի տեսադաշտին մէջ ունենալ ուզող հեղինակը կ'ուզէ նաեւ համադրական ձեւով տեսնել անոր բաչխումը մասերու վրայ, այդ մասերու յաջորդականութիւնը եւ փոխադարձ առընչումները, կերպարներու փոխյարաբերութիւնը եւ փոխազդեցութիւնները: Ռասին կ'ըսէր, 17–րդ դարուն, երբ կազմած ըլլար հերթական նախագիծը, թէ թատերախաղը պատրաստ էր, կը մնար գրելը: Նոյն հաստատումը կրնայ ընել Պըլտեան, մանաւանդ որ կառոյցը, իրեն համար պարզ պատրաստութիւն չէ վէպի դրութեան, վիպումի արարքին առնչուող բնորոչ յատկանիշներէն մէկն է: Վիպել կը նչանակէ մանաւանդ կառու–

ռանձնապէս չի յիչեր, ասոնց որոնումը որոչ տաղտուկ կը պատճառէ:

Գլօտ Մութաֆեանի փորձառու ձեռքերուն դրուած ցուցահանդէսը (Գեղամ Թորոսեանի սերտ գործակցութեամբ) 1700–ամեակի ծիրին մէջ ցարդ կարեւորագոյն դէպքերէն է, եւ այս հատորը՝ խմբագրի, աչխատակիցներու եւ օժանդակներու համադրեալ աչխատանքով, ճնայուն կոթող մըն է այդ ճիգին, միաժամանակ՝ հայ–արեւմտեան ուսումնասիրութիւններու հետզհետէ աճող ցանկին մէջ մեծարժէք ներդրում մը:

Վ. Մ.

Պուէնոս–Այրէս

---

(1) Միակ բացառութիւնը (երկիր և Մբշակոյթ»ի ցուցահանդէսն է (Images de Notre Siècle), որ ունեցած է փոքրիկ ցուցակ մը, բայց որ պիտի արժէր՝ նիւթական հարկաւոր բաջալերանքով, տպաւորիչ հատորի մը վերածել: Երբ կը մօտենայ Մեծ Եղեռնի 85–ամեակը եւ «Վայնշըթայն հարց»ի արձագանգը շատ թարմ է, թերեւս յարմար ժամանակն է: Վերջին հաշուով, չի կրնար մնալ բուռ մը Հայերու *'chahut'*ն միայն, որպէսզի թերթերու անցողակի բանի մը տողով փակուի ամէն ինչ:

(2) Claude Mutafian (ed.), *Roma-Armenia*, Edizione de Luca, Rome, 1999, 365 pp.

(3) Վատիկանի պատեհներուն դիմաց գիտաշխատողները Հայաստանի մշակութային արժէքներ չեն արտահանած, որեան գիտենք: Ականջը խօսի հայրենի պետական վարիչներուն, որոնք Գերմանիոյ արխիւներէն գալիք *պատճէններուն* դիմաց 10·000 *բնագիր հատոր* «վերադարձնելու» ձեռնարկած են: 1915–ի գերմանական ախիւներու կարեւոր միաւորներ, 1986–ի Ռալֆ Ճորտանոյի «La Question Arménienne n'existe pas?» գերմանական փաստանկարին մէջ նկարուելէ ետք, Վահագն Տատրեանի (եւ ո՛չ միայն իր) բացում ուսումնասիրութիւններու մէջ օգտագործուած են (նաեւ՝ մերթ հրապարակուած), եւ «փակ գօտի» չեն ընդհանրապէս: Ի դէպ, որևէ հաղաբակիրթ երկրի մէջ, յիսուն տարի ետք, օբէնիով ամէն արխիւ բաց կ'ըլլայ, առանց պետական «հաջագործութիւններ» կատարելու: Օրինակ, վերջին տասնամեակին, արժանթինահայ պատմաբան Փասքուալ Օհանեան Սպանիոյ Արտաքին Գործոց նախարարութեան 1915–20–ի Թուրքիոյ ամբողջ արխիւը ձեռք ձգեց՝ պատեհնահանումով, առանց որեւէ «փոխանակում» կատարելու:

ցել: Կը պատահի որ կառոյց մը որդեգրէ եւ սկսի իրագործել զայն, բայց գոհ չըմնայ ըրածէն: Այնատեն վերատեսութեան կ'ենթարկէ գրածը եւ նոր կառոյցի մը մէջ կը սեղմէ զայն: Իր իսկ խոստովանութեամբ, Հարուածըի հերոսնեըն Սեզօ հօրեղբայրը Համբարձում ազային եւ Հայրիկին միջեւ կառուցային բաց մը գոյելու համար ստեղծուած է մանուանդ: Քիչ մը տարբեր ձեւով նոյն մըտահոգութիւնը դեր խաղացած է նաեւ Սեմերու մէջ, ուր նկարներու վրայ հիմնուած կառոյցը իր լրումը գտած է «Տըրցակը» յառաջաբանով ու «Վերջին նկարը» վերջաբանով:

Սեմերու կառոյցը նուազ բարդ է քան Հարուածըինը: Մուսքին եւ եզրակացութեան միջեւ կան երեք կենդանագիրները էլմոնի, Վերժինի եւ Անթիքայի: Բայց անոնք նոյն երկարութիւնը եւ նոյն պարունակութիւնը չունին, կարճէն երկար եւ պարզէն բարդ յառաջատուական ընթացքի մը կը հետեւին: Աւելին. առաջին գրութեան մէջ տեսնուած մանրամասնութիւններ կ'օգտագործուին երկրորդին ու երրորդին մէջ, երեք գրութիւնները կ'առընչուին իրարու: Եթէ նկատի ունենանք նաեւ որ երեք կիները իրար կը ճանչնան, կ'ապրին նոյն միջավայրին ու նոյն մթնոլորտին մէջ, կը հանդիպին նոյն անձերուն ու մանակից կ'ըլլան նոյն դէպքերուն, պարզ կը դառնայ որ եռաբաժին այս երկը լաւ կառուցուած մէկ ամբողջութիւն կը կազմէ:

Հոն կարեւոր դեր կը խաղայ տեսողական զգայարանքը: Աւանդը փոխանցող կիները տեւաբար կոչ կ'ընեն պատմողի տեսողական զգայարանքին: Ինք ալ կը դիմէ ընթերցողի տեսողութեան: Հարուածըին մէջ ալ կարեւոր դեր կը խաղայ տեսողական զգայարանքը, բայց կրնանք ըսել թէ ան լսողութեան վկան է մանաւանդ: Պատմողը զանազան անձերէ լսած իր այլազան տեղեկութիւնները կը փոխանցէ մեզի: Իրեն հետ մենք ալ կ'ունկընդրենք ողբերգական դէպքի վկաներուն, ինչպէս նաեւ վէպի միւս գործող անձերուն:

Հարուածը բաղկացած է 6 բաժիններէ, որոնք ժամանակի եւ միջոցի մէջ հորիզոնական ձեւով չեն յաջորդեր իրարու, ընդյատակեայ յարաբերութիւններ ունին, կրկնութիւններով ու տարբերակներով նոյն դէպքի այլընթերցումները կը ներկայացնեն, բայց միաժամանակ դործողութեան զարգացումը կը նչեն: Ընդհանուր կառոյցը բոլորաձեւ է, այն իմաստով որ վերջին գլուխին մէջ կը վերադառնանք առաջին գլուխի սկզբնական տեսարանին, բայց մանրամասնութիւններուն մէջ կրնայ քեղիկոնային որակուիլ: Իւրաքանչիւր գլուխ մէջ գործողութիւնը միաժամանակ կը խորանայ ու կը ծաւալի՝ կոնի մը մասին մտածել տալով: Բայց այս վեց «կոն»երը կապուած են իրարու ոչ միայն յարադրութեամբ, այլեւ գործողութեան ալեճեւ զարգացումով:

Այս արդէն բարդ կառոյցի ընկալումը կը դժուարանայ տարբեր հայեցակէտերու առկայութեամբ վէպին մէջ: Առաջին գլուխին մէջ պատմողին կողմէ չէզոք տեղեկատուութիւնը կ'ըլլայ թաղին մէջ կատարուած հայրասպանութեան: Երկրորդ գլուխին մէջ կը ներկայացուին տարբերթերցումները միեւնոյն դէպքին՝ թաղի այլ բնակիչներուն կողմէ: Անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր հայեցակէտը եւ կարծիքը ունի եւ անչուշտ այս կարծիքները բոլորովին տարբեր են իրարմէ: Երկը դաղանի ոստիկանական վէպի երեւոյթ կը ստանայ, պատմողը ինքը տեսակ մը հետազօտողի կը վերածուի, մինչ պաշտօնական քննիչ մըն ալ հետախուզութիւն կը կատարէ թաղին մէջ: Երրորդ գլուխին մէջ նոր տեսակէտ մըն ալ կը ներմտնէ, իրարու կը յաջորդեն մէկ կամ երկու տողի բացութենէ հաք: Ընթերցողը կրնայ չանդրադառնալ այս հատումներուն եւ ընթերցումը չարունակել տարերային կերպով: Բայց եթէ աւելի քննական մօտեցում ունենայ, կը նկատէ թէ ամէն ինչ կատարուած է գիտակցօրէն եւ թէ կառուցային իւրաքանչիւր մանրամասնութիւն ունի իր պաշտօնը ամբողջին մէջ:

Այսպէս, պատահական թուղ մանրամասնութիւն մը կրնայ կարեւորութիւն ստանալ չարունակութեան մէջ եւ բացայայտիչը դառնալ կառուցողական դիտաւորութեան մը: Այս է, օրինակ, պատրաստ Սեմերու «Վերժինի» գրութեան սկիզբը չիշատակուած մանրամասնութեան մը: Կը թուի թէ պատահականօրէն տըրուած է ան, բայց չարունակութեան մէջ կ'իմաստաւորուի իբրեւ կառուցային տարր, որ անդրադարձ կը պատրաստէ մեզ գալիքին:

Ըսուած է թէ Վերժինի ձեռքերուն մէջ «թաշկինակ մը կամ նման խճճուած լաթի կտոր մը» կայ: Շարունակութեան մէջ, երբ կ'իմանանք որ թոքախտէ կը տառապի կինը, կ'անդրադառնանք թէ պատրաստուած է այս իրողութիւնը եւ թէ այդքան ալ պատահական չէր «լաթի կտոր»ին չիշատակումը:

Կառուցային տարր է նաեւ կրկնութիւնը: Նախապէս ըսուած բան մը նոյն խօսքերով կը կրկնուի էջեր անդին, երբեմն նոյն բառերով: Կարծես ընդյատակեայ դարձած պատումի թելը երեւան կ'ելլէ զարձեալ՝ քիչ անդին նորէն ընդյատակ անցնելէ առաջ: Երբեմն ալ մէկ գրութենէն միւսը, մէկ գործէն միւսը դէմքեր կամ դէպքեր կը վերաչիշատակուին՝ ստեղծելու համար ամբողջ ցանց մը, որուն հենքին վրայ կը հիւսուի կեանքը Բլուրին:

Կրկնութեան նման կառուցողական տարր է նաեւ անցումը, կապակցումը: Անցում մէկ հատուածէն, մէկ գլուխէն միւսը՝ յարակցելով, կապելով զանոնք իրարու:

Այսպէս, օրինակ, «էլմոն»էն եաք եւ «Վերժին»ի սկիզբը (Սեմեր, էջ 65), Մայրիկը կ'ըսէ պատմողին.

Նա հոն, ձայէ՛, էլմոնին ետ նստողը, Վերժինը, նեղէդ է, Վերժին է անունը, մոոցեր էի:

Եւ ամբողջ էջ մը անցումով Վերժինը կը մտնէ պատմութեան մէջ, կը «գրաւէ տեղը իրերու կարգին մէջ»:

Նոյնն է պարագան Հարուածըին մէջ, ուր այս կերպը օգտագործուած է աւելի համակարգուած ձեւով: Յատկանշական օրինակ մըն է առաջին գլուխի առաջին մասը երկրորդին կապող անցումը: Հատուածը կը վերջանայ հետեւեալ բառերով.

Ինչպէս չեն լսած հրացանի երեք հարուածները:

Հատումէն եաք, երբ յաջորդ մասը պիտի սկսի, բայական ժամանակի եւ դէմքի փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ, բայց նախադասութիւնը կը կրկնուի գրեթէ միեւնոյն բառերով.

Այն ատեն չէի լսած այդ հարուածները:

Վիպական երկու երկերն ալ մանրամասնօրէն նախադծուած են այսպէս եւ համբերատար բծախնդրութեամբ իրագործուած՝ ընդհանուր կառոյցի յարդուած ու յատկանշական մանրամասնութիւններու ճարտար կապակցումով: Նաեւ յեռամի արհեստագիտութեան մը կիրարկումով:

Պատմութիւնը դէպքերու շարունակական ընթացք չի ճանչնար:

Սեմերու կարծես պատահական այս հատատումը (էջ 48) անոր եւ Հարուածըի ստեղծագործական օրէնքը կը սահմանէ փաստօրէն: Գործողութեան զարգացումը մխիթիճ ու ժամանակագրական չէ, այլ յարադրական: Տեսարաններ, պատահարներ, խօսակցութիւններ իրարու կը յաջորդեն, դիրքի էջերուն մէջ կը կապուին՝ առանց անպայման ժամանակային կամ միջոցային անմիջական առընչութիւն ունենալու: Այսպէս կը ստեղծուի բառային խճանկար մը, որուն բազկացուցիչ տարրերը կը վերադասաւորուին ընթերցողի միտքին մէջ, «չարունակական ընթացք» կը ստանան: Նաեւ այս պատճառով ուշադիր ու կեդրոնացած ընթերցում մը, եթէ ոչ անհրաժեշտ, սակայն արդիւնաւոր է անպայման: Կարելի է մակերեսային ձեւով ալ կարդալ այս գործերը եւ գեղագիտական որոշ հաճոյք ստանալ: Բայց ուշադիր ու խորաչափող ընթերցումը ոչ միայն կ'ապահովէ այս հաճոյքը, այլ նաեւ անոր կը միացնէ մըտաւորական վայելք մը, որ կը խորացնէ զայն ու կ'ընդարձակէ:

ԱՐՏԱՅԱՅՏԱՁԵՒ

Վիպումի այս իւրայատկութեան կ'աւելնայ արտայայտաձեւի ուրոյնութիւնը: Պըլտեան համոզուած է որ գրական ամէն ստեղծագործութիւն ունի, պէտք է ունենայ իր յատուկ լեզուն ու ոճը: Հեռւորական–զգացական եւ բառարանային բաւերով խճողուած այն լեզուն, որուն կը հանդիպինք մամուլին մէջ, չի կըրնար անպատիժ կերպով գործածուիլ նաեւ գեղարուեստական արձակին եւ յատկապէս վէպին մէջ, որ լեզուական ուրոյն գործիքի մը պէտք ունի: Այս գործիքն է որ կը կոչ ինք:

Անոր հիմքը ներկայ գրական արեւմտահայերէնն է անշուշտ, բայց պատուաստուած այլ տարրերով: Առանց գըլխաւորը բարբառն է: Ան հետեւողական կերպով կը գործածուի Սեմերուն մէջ Անթիքային կողմէ, որ էրզրումի բարբառով կ'արտայայտուի, բայց նաեւ պատահական եւ սահմանափակ գործածութիւն կը գտնէ այլ տեղեր: Երկրորդ կարեւոր տարրը խօսակցական հայերէնն է, որ ոչ միայն կերպարներուն կողմէ կ'օգտագործուի, այլ նաեւ հեղինակին՝ ըստ պահանջի: Խօսակցական այս լեզուին կը խառնուին տեղական աղեղնութիւններ՝ Թրքերէնէ, արաբերէնէ, Ֆրանսերէնէ փոխ առնուած ըսելաձեւեր: Կը պատահի նաեւ որ դրաբարեան տարրեր տեղ գտնեն հեղինակային լեզուին մէջ(4): Այս բոլոր տարրերը ներդաշնակ կերպով կը դոյակցին, կը հիւսուին իրարու, կ'ամբողջացնեն իրար՝ կազմելու համար կենդանի, առոյգ լեզու մը, որ հեղինակային թէ կերպարային իր տարբերակներով կը մնայ միշտ բնական ու արտայայտիչ: Ան կրնայ գիտական տարազի մը պէս յատակ ըլլալ ու բացատրական, փողոցի խօսակցութեան պէս հիւթեղ ու հայհոյական, տպնդած արտայայտող խոստովանութեան մը պէս անձկալից, նոյնիսկ բանաստեղծական, երբ կը վերաբերի ոգեկոչական կամ ափսոսական տրամադրութեան մը, ինչպէս, օրինակ, Սեմերու հեռեւեալ տողերուն մէջ.

Զա՞հլէ(...) կարծես բառը ելած ըլլար վերժինի իսկ կոկորդէն, այդպէս, ամառնային մաճուր շունչ, բարակ, բաբարակ շոյանիւ, սիւռ ու օրօր, թեթեւ հեւ որ հեւ չէ, խաղաղութիւն, մատուցում մը դէպի խէժոտ եղեւինի ջերմին կանաչութիւն (էջ 76):

Ոճային որոշ խաղեր ալ յաւելեալ աշխուժութիւն կու տան անոր կամ խօսակցութիւնը, պատումն ու նկարագրութիւնը նրբերանդներով կը հարստացնեն: Այսպէս, օրինակ, հեղինակային խօսքը, կերպարանայինը եւ պատումը կը խառնուին միեւնոյն նախադասութեան մէջ, որ դէմքերու յարակցութեամբ միաժամանակ կու տայ պատմութեան համար կարեւոր մանրամասնութիւն մը, մայրիկին ուղղակի խօսքը եւ պատմողին մէկ հատատումը հաւասարութեան վերաբերող.

Թերեւս, ուրիշ պատեհ մըն ալ ըլլալու է. Վերժին մեռած է երբ դուն չէիր ծնած, շատուց, աստեղ մեր նոր եկած տարիներուն: Ասիկա յաւելեալ դժուարութիւն մըն է, եթէ կ'ուզեմ ըլլալ դրական, չհեռանալ հաւաստիին, ստոյգին սահմաններէն (Սեմեր, էջ 66):

Առաջին եւ վերջին նախադասութիւնները պատմողինն են, երկրորդը՝ մօրը ձայնին: Հիւսք մը ստեղծուած է խօսելաձեւերու, որ միաժամանակ բնական է եւ ուղուած: Հեղինակը դիտակից կերպով համադրած է տարբեր խօսքեր ու խօսելաձեւեր՝ պահպանելու համար մօրը խօսքին հարազատութիւնը եւ վերլուծումին խտութիւնը:

Ուրիշ տեղ խօսիլ տալէ եաք արտայայտիչ ձեւեր գործածող կերպար մը, հեղինակային խօսքին մէջ կը կրկնէ անոր բառերէն կամ տոյթներէն մէկը: Ոչ՝ իրրեւ մէջբերուած չակերտաւոր խօսք, այլ իր պատումին, նկարագրութեան կամ վերլուծումին հիւսուած տարր: Հոգեբանական հարազատութեան եւ լեզուական բնականութեան միացեալ յատկանիշ մը կ'աւելնայ այս ձեւով գրութեան: Կերպարային լեզուն միայն խօսքերը չէ որ կը վերարտադրէ արդէն, այլ եւ չէզոք, հնչումի իւրայատկութիւնը: Էլմոնը եւ Մայրենին Թրքերէն յիշեցնող չեչոով կը խօսին, Թեվորան՝ Հոփսխմեանցի աշակերտուհի Ֆրանսաբանութեամբ, Մայրիկը Վասի, Համոն կ'ըսէ, փոխանակ Ուասիի, Պհամ–տունի, Վերժինը՝ Հելէպ, փոխանակ Հալէպի: Այս բոլոր իւրայատկութիւնները, խառնուելով հեղինակային լեզուին, տեղի, ժամանակի, մարզկային տեսակի պոյն կու տան վէպին:

Իւրայատուկ են նաեւ վէպի պրելաձեւն ու ոսկեձեւը:

Պըլտեան խօսակցութիւնը չանջատեր հեղինակային խօսքէն, չակերտ ու խօսակցական գծիկ չի գործածեր: Պատում, նկարագրութիւն, հոգեբանական վերլուծում եւ զանազան խորհրդածութիւններ կը տրուի միասին խիտ պարբերութիւններու մէջ: Առանք միշտ վերջակէտով չեն վերջանար եւ ամէն նոր տող նոր գաղափար մը չի բերեր անպայման: Ըսուածի բնական հատումներն են, ըստ պահանջի եւ պարագայի, որ կը թելադրեն պարբերութիւններու կազմութիւնը: Անոնց մէջ ամէնէն չատ գործածուած կէտադրական նչանը ստորակէտն է, ամէնէն քիչ գործածուածը՝ վերջակէտը:

Եղելութիւնները, խօսքերը, կեցուածքները, հոգեվիճակները, միջավայրը եւ մթնոլորտը համադիր ձեւով ու հարազատօրէն տալու համար, Պըլտեան կ'իրագործէ բազմամակարդակ պրութիւն մը, որ միաժամանակ տեղեկատուական է ու բացատրական, լուրջ ու հեգնական առարկայական ու ենթակայական: Իր արձանագրել ուզած բոլոր երանգները արտայայտելու համար ան կը դիմէ զանազան միջոցներու համարկուած օգտագործումին. արտասանուած խօսքի առարկայական արձանագրութեան եւ անոր տուն տուող մտածումին ենթակայական բացատրութեան, արարքի մը նկարագրութեան եւ զայն թելադրող հոգեբանութեան վերլուծումին, ըսուածի յիշատակութեան ու չըսուածի կռահումին, հիմնական հատատումի եւ միջանկեալ մեկնաբանութեան:

Գրելաձեւի իւրայատկութեան կը համապատասխանէ տպելաձեւի ինքնուրոյնութիւնը: Բացատրութիւններ կը տրուին փակագիծերու մէջ, տարբեր գիրեր կ'օգտագործուին քովընտի յիշատակում մը կատարելու համար, սովորականէն կարճ տողերով կամ երկսիւնակ հատուածներ կը մէջբերուին էջի սովորական կառոյցին մէջ:

Առանք անսովոր երեւելու աժան փորձեր չեն, ոչ իսկ յառաջապահ գրողի պատահական քմայքներ: Իրողութիւնները իրենց բոլոր երեսներով ու երանգներով ներկայացնելու կոչուած կերպեր են, ներքին բնական պահանջի մը համապատասխանող գրական հնարքներ:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Սեմերը եւ Հարուածը առաջին արդասիքն են Պըլտեանի վիպագրութեան: Պատրաստութեան մէջ եղող հատորները ընական չարունակութիւնը պիտի ըլլան առնոց՝ միաժամանակ նման ու տարբեր: Նման՝ որովհետեւ վիպումի մխիթիճ սկզբունքներէն պիտի ներչնչուին, տարբեր՝ որովհետեւ պիտի չստեղծուին վերջնական կրկնութեան սովորամոլութեամբ:

Հակառակ ապագայի սովորաբար անվստահութեան, կրնանք հիմնաւորուած դատում ձեւակերպել Պըլտեանի վիպագրական ամբողջ վաստակին մասին: Եղածէն գուշակելի է արդէն գալիքը եւ մեզի ծանօթ անցեալը երաչխիք է տակաւին անծանօթ ապագային:

Այս պատճառով ալ կրնանք վստահութեամբ սպասել գործերու, որոնք պիտի գտնուին վիպական առաջին երկերու բարձրութեան վրայ: Նաեւ հաստատել, առանց ապագային հերքուելու մտավախութեան, թէ կը գտնուինք բացառիկ հեղինակի մը ներկայութեան, որ նոյնքան մեծ է իրրեւ նորարար վիպագիր, որքան մեծ էր իրրեւ ինքնուրոյն բանաստեղծ ու հմուտ գրաքան:

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

---

(1) *Սեմերը* հրատարակուած է 1997ին, *Հարուածը՝* 1998ին, *Մայթոյ* հրատարակչականին կողմէ:

(2) Պըլտեանի խօսքերը, արտասանուած իրեն նուիրուած ձեռնարկներու ատրտին, 1999–ի ամառը, յաջորդաբար Լոս–Անճելըսի մէջ եւ Փարիզի, բանկագին տեղեկութիւններ կու տան իր գրական ըմբռնումներուն, աշխատելու կերպին եւ ծրագիրներուն մասին: Կը լուսաբանեն նաեւ կարգ մը հիմնական հարցեր եւ կը սրբագրեն որոշ թիւր մեկնաբանութիւններ:

(3) Լոս–Անճելըսի իրեն նուիրուած ձեռնարկի յայտագիր:

(4) Շարբի երրորդ հատորին մէջ Մուշի բարբառն է որ հետեւողականօրէն պիտի գործածուի:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԲՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 8
MARDI
8 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·836 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.836

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 5 / 7)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ՏԱՎՈՍԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Զուիցերիոյ դարձին նախագահի մամուլի քարտուղար Վ. Գաբրիէլեան տեղեկատուութեամբ մը ամփոփած է անոր ունեցած հանդիպումները: Այդ ընթացքին Ղարաբաղի նիւթը արծարծուած է Կովկասի եւ կեդրոնական Ասիոյ կարեւորութիւններուն նուիրուած քննարկումին որուն մասնակցած են Ադրբեջանի, Կրզղիստանի նախագահները, Ղազախստանի վարչապետը, Թուրքիոյ եւ Իրանի Արտաքին գործերու նախարարները եւ ուրիշներ: Ռ. Քոչարեան չեշտած է անդամ մը եւս թէ հակամարտութիւնը Ադրբեջանի ու ԼՂՀ-ի միջեւ է որուն հարկադրաբար ներքաշուած է Հայաստանը եւ թէ ԼՂՀ-ն անկախացած է Խորհրդային Միութեան փլուզման ժամանակ ճիշդ նոյն ձեւով, ինչպէս՝ Ադրբեջանը:

Ռ. Քոչարեան Զուիցերիոյ արտաքին քաղաքական հարցերու խորհրդական Ժ. Տէյսի հետ հանդիպումին ալ խօսած է Ղարաբաղի մասին, ներկայացուցած կարգաւորման հայկական կողմին տարբերակը· ԼՂՀ եւ Ադրբեջանի իրաւահաւասարութիւն, վերջ ԼՂՀ փակ հողամասի վիճակին, բնակչութեան ապահովութեան յատակ երաշխիքներ:

⁂

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԽՆԴՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿԸ

Ադրբեջանի նախագահը Ռուսաստանի Ներքին գործերու նախարարին հետ հանդիպումին հայեւադրբեջանական հակամարտութեան անլոյծ մնալը հարատային կովկասի ապահովութեան դաշինքին խոչընդոտ նկատած է, յոյս յայտնելով որ Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահները ուղղակի բանակցութիւնները կ'օգնեն լուծումի յանգելու եւ կայուն հաշտութեան հաստատման: Ինչ կը վերաբերի իր երկրին կեցուածքին, Հ. Ալիեւ կրկնած է խաղաղ լուծման նախընտրութիւնը, զրաւուած հողերու ազատումով, պաղթականներու վերադարձով, ադրբեջանական պետութեան տարածքային ամբողջականութեան վերահաստատումով:

⁂

Ա. ԲԼԻԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

«Նոր ուղի» կուսակցութեան ղեկավար, Մ. Սերժ Սարգսեանի համալիրի տնօրէն Ազատ Բլիեանի դատին փետրուար 4–ի նիստին հարցաքննուած են վկաները: Առաջինը յայտնած է թէ դատապրքի թուղթի նեբծման համար յայտարարուած մրցումի յանձնաժողովին ինք անդամ ըլլալով հանդերձ նիստերուն չէ մասնակցած: Երկրորդը ըսած է թէ յաղթական եղած է լատպոյն տուեալներու տէր «Սուսանա» ձեռնարկութիւնը, իսկ երրորդ վկան հրաժարած է նախաքննութեան ընթացքին իր ըսածներէն որոնք մեղադրանքի հիմք կազմած են Ա. Բլիեանի դէմ: Ըսած է թէ նիստերը եղած են արդար ու բնականոն եւ ընտրուած ձեռնարկութեան հետ թուղթ ներածելու պայմանագիր ըստորագրուած ու անոր փոխանցուած է 120 հազար տոլար:

⁂

Դ.ՏԱՐԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒՄԸ

Ներքին գործերու նախարարութեան աշխատողներուն կողմէ փետրուար 1–ին ձերբակալուած է Երեւանի առաջին Ատեանի դատարանի ղեկավար Թադէոս Ալեքսանեան, գործի մը առթիւ 1000 տոլար կաշառք ստացած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Դատարանի որոշումով փետրուար 4–ին ան բանտարկուած է երկու ամսուան համար:

⁂

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ադրբեջանի «Ժողովրդական ճակատ» ընդդիմադիր կուսակցութիւնը կլոր սեղան մը կազմակերպած է ցլխաւորարար Ղարաբաղի հարցին մասին: Նոյն կուսակցութեան փոխ – նախագահներէն Ա. Մոլլազադէ ափսոսանք յայտնած է որ Ադրբեջան չյաջողեցաւ միջազգային հանրային կարծիքին հասցնել հակամարտութեան մասին իր ճշմարտութիւնը· այդ պատճառով ալ միջազգային չատ կազմակերպութիւններ կասկածի տակ կը դնեն տարածքային ամբողջականութեան պահանջը: «Ժողովրդական կուսակցութեան» նախագահ Փ. Հիւսէյնովի կարծիքով ներկայի վարչակարգը մտադիր է ռազմական պարտութիւնը եղրափակել դիւանագիտականով: Իսկ ատիկա Ադրբեջանը կը զրկէ կորսուած մարզին նկատմամբ իր դերիշխանութիւնը վերահաստատելու իրաւական հիմքէն:

«Եուրդդաչ» (Հայրենակից) կուսակցութեան նախագահը առաւել նպատակայարմար գտած է հակամարտութիւնը ռազմական ճամբով լուծել, սակայն աւելցնելով որ ադրբեջանական բանակին վիճակը առոր չատ ճեռնտու չէ: Ընկերադեմոկրատական կուսակցութեան նախագահ Ալիպատէ գանգատած է ադրբեջանական ազգայնամոլութենէն, զայն սպառնալիք նկատելով համազգային խնդիրներու լուծումի մօտեցումներուն համար: Ազգայնամոլութիւն համարած է որոշ ուժերու կողմէ ծափահարուած մեծ Ադրբեջանի դաղափարը, ինչպէս «Ազատութեան» կուսակցութեան ծրագրին մէջ տեղ գտած տարածքային պահանջները, ուղղուած՝ Տաղստանին, Իրանին, Վրաստանին եւ Իրաքին:

⁂

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԻՒՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան փետր. 4–ին հիւրընկալած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ երկուքը միասին քննած պետութիւն–եկեղեցի յարաբերութիւններուն առնչուած հարցեր: Ռ. Քոչարեան ընդգծած է ժողովուրդին հոգեւոր նկարագրին կերտումին, աւանդութիւններու պահպանումին մէջ եկեղեցիին դերը: Գարեգին Բ. ալ կրկնած է իր զօրակցութիւնը Հայաստանի իշխանութիւններուն:

ԼՂՀ

ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՓՈԽ – ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԼՂՀ բանակի նախկին փոխ – հրամանատար Արմէն Աբգարեան փետրուար 2–ին ձերբակալուած է Ստեփանակերտի մէջ: Ըսուած է թէ ձերբակալման պատճառը բանակին համար 500 հազար տոլարի միսի ներածումին առընչուած չարաշահումն է: Դատախազութիւնը որեւէ մեկնաբանութիւն չէ կատարած: Ա. Աբգարեան օգնականն էր բանակի նախկին հրամանատար Ս. Բաբայեանի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԺՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆ՝ ԱՒՍՏՐԻԱ

Աւստրիոյ դէմ ծայր տուած արշաւանքը կը չարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Իսրայէլին հետեւելով, Միացեալ – Նահանգներն ալ –խորհրդակցութեան համար, ինչպէս կ'ըսուի– ետ կանչեցին իրենց դեսպանը:

Գալով Եւրոպայի, 14–երը չեն ուզեր, –չեն ալ կրնար– չատ անդիջող ըլլալ: Ներկայիս, որոշած են սառեցնել երկկողմանի յարաբերութիւնները անորոշ ժամանակի համար: Եւրոպական Միութիւնը սակայն, չի խզեր իր յարաբերութիւնները եւ Աւստրիա պիտի մասնակցի ժողովներուն: Կրնայ նոյնիսկ նեղ կացութեան մատնել, երբ որոշումները պէտք է միաձայնութեամբ տրուին եւ Աւստրիա կըրնայ վէթոյի իր իրաւունքը գործածել: Արդէն, այդ ուղղութեամբ, յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Եորգ Հայտըր ըսելով՝ «առանց Աւստրիոյ ոչինչ կ'ըլլայ»: Բայց, ինչպէս միշտ, գերմանական հեռատեսիլէն ըրած այս յայտարարութենէն ետք, յաջորդ օրը, փետր. 6–ին, այս անգամ աւստրիական հեռատեսիլէն, յետքայլ ըրած է եւ յայտարարած թէ ըսածը վէթոյի սպառնալիք չէր: Ինչ որ Արտաքին նախարարը հաստատած է աւելի ետք, չեչտելով թէ, առայժմ, վէթոյի իր իրաւունքը պիտի չօգտագործէ:

Հայտըրի սովորութիւնն է տաք ու պաղի քաղաքականութիւն մը տանիլ: Հետաքրքրական այդ յայտագրին ընթացքին, յայտնած է նաեւ թէ անկարելի չէ որ խորհրդարանական քննութիւն մը բացուի, որովհետեւ քաղաքական կարգ մը դէմքեր, ներառեալ նախկին վարչապետ Քլիմա «քաղաքական բարձր դաւաճանութիւն» գործած են զօրակոչի ենթարկելով օտար հանրային կարծիքը իր կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ անցնելուն դէմ:

⁂

Ե. Հայտըր աւելի քան երբեք ժողովրդականութիւն կը վայելէ, մանաւանդ իր գաւառին՝ Գարէնթիի մէջ, ուր փետրուար 6–ին տեղի կ'ունենար կուսակցութեան աւանդական պարահանդէսը: Իր կողքին էր իր կուսակիցը եւ փոխվարչապետուհի Սիւզան Ռիէս–Փասէր: Ի դէպ, այս առընչութեամբ Ֆրանսական մամուլը կը յիշէ թէ ան ծնած է Պրաունաու ամ Ին, այսինքն հոն ուր ծնած էր Հիթլէր:

⁂

Պաւարիա Աւստրիոյ կողքին է եւ տեղւոյն կառավրաութեան պետը՝ Խոմունտ Շթօյպէր «կատաղի խենթութիւն» որակած է եւրոպական պատժական միջոցները վեթ ամ Զոնթակ թերթին տուած հարցազրոյցին մէջ: Ըստ իրեն այս ամբողջը ալ աւելի մեծ վարկ եւ դեր կու տայ Հայտըրի:

⁂

Կիրակի օր, փետր. 6–ին, հեռատեսիլի 5–րդ կայանէն ալ «Ռիփոսթ» յայտագրի ընթացքին դէմ առ դէմ էին Աւստրիոյ դեսպանը եւ Պերնար–Անրի Լեւի: Այս վերջինը խիստ յարձակողական էր դեսպանին նկատմամբ, որու հրաժարումը կ'ակնկալէր: Ինք ալ նախաձեռնողն է Ա–ւըստրիոյ պեղարուեստական պօյքոթին եւ կը բացատրէ թէ պէտք է պօյքոթի ենթարկել ինչ որ աւստրիական կառավա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը՝ ընդառաջելով հայ հասարակական – քաղաքական կազմակերպութիւններուն, մտաւորականութեան, հասարակայնութեան եւ Սփիւռքահայ միութիւններուն կոչին, Ֆրանսիայի իշխանութիւններուն է դիմել Ազգային հերոս Զօր. Անդրանիկի աճիւնը Հայաստան տեղափոխելու խնդրանքով:

Ֆրանսիայի պատկան մարմինները եւ Զօրավարի մերձաւոր ազգականները բարեհաճութեամբ համաձայնեցին հայկական կողմի դիմումին եւ արտօնեցին յարմար ժամանակ կատարել տեղափոխումը:

Զօրավարի աճիւնի տեղափոխումը համապատասխանում է հայ ժողովրդի մի քանի սերունդների եւ Անդրանիկի իսկ փափաքին՝ մահից յետոյ ամփոփուել Հայրենի հողում, յանուն Հայրենիքի ընկածների չիրմների կողքին:

Աճիւնի տեղափոխութիւնը Փարիզից Երեւան կը կատարուի Փետրուարի 17–ին: Տեղափոխման առթիւ Փետրուարի 15–ին ժամը 12·30–ին Փէռ–Լաչէզ գերեզմանատունը տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր արարողութիւն, նոյն օրը երեկոյեան ժամը 19–ին Փարիզի Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարում կը կատարուի հոգեհանդիստ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փարիզ, 7 Փետրուար 2000

⁂

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի. – Հրատարակեցիք Հայաստանի Փարիզի դեսպանութենէն «Փետրուարի 7ին տարածելու խնդրանքով» ստացուած հաղորդագրութիւնը, Անդրանիկի աճիւններուն փոխադրութեան առընչութեամբ: Հաղորդագրութիւն որով պաշտօնապէս հաւրութեան նկատառման կը յանձնուի կատարուած իրողութիւնը: Այլապէս, բնական էր որ գոնէ տեղեակ ըլլայիք հոն նշուած կոչերուն –յատկապէս «Սփիւռահայ միութիւններ»է կատարուածներուն– որոնց ընդառաջելու պայմանները կրցած է ստեղծել Հայաստանի կառավարութիւնը, հակառակ երկրին ծանօթ կացութեան ծանրակշիռ բնոյթին:

Հաղորդագրութիւն որ նաեւ կը հաստատէ «Ցառաջ»ի Փետր. 5–ի խմբագրականով յայտնուած վրդովմունքը:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՄԱՅԻԼ ՃԷՄ Ա.թէնք գացած է, 40 տարի է առաջին անդամ ըլլալով եւ իր պաշտօնակիցին հետ գործակցութեան 5 համաձայնագրեր ստորագրած են: Միւս կողմէ, վարչապետ Սիմիթիս ընդունած է Էճեվիթի հրաւէրը իր մօտոյ Անգարա երթալու:Ի. Ճէմ Ա.թէնքէն Փարիզ կ'անցնէր Փետր. 6–ին:

Լ.Անտերոի 3–րդ ընտրաշրջանի երեսփոխան ընտրուեցաւ Անրի Լմմանուէլլի ձայներու 65,28%–ով: Ձեռնպահութիւնը

(Շար·ը Դ· էջ)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՅՍ ԱՄԷՆՆ ԱՆՑԵԱԼ Է, ՄԵՆՔ՝ ԱՊԱՐՆԻ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ («Յառաջ»). –

Դատելով այն նամակներից, որ ստանում եմ սփիւռքահայ իմ գրչեղբայրներից ու բարեկամներից, 1999-ի Համահայկական Խորհրդաժողովը չարունակում է մնալ ուշադրութեան կենտրոնում: Այսպէս էլ պէտք է լինէր: Առաջին անգամ, եւ այն՝ անկախացեալ Հայրենիքի մէջ, գումարուեց մի խորհրդաժողով՝ համայն հայութեան ներկայացուցիչ – պատգամաւորներով:

Իմ պատկերացմամբ, Խորհրդաժողովը նախ եւ առաջ հոգեբանական մեծ նշանակութիւն ունեցաւ: Հայաստանի եւ ընդհանրապէս ներկայացուցիչները նստեցին միեւնոյն հարթութեան վրայ, միեւնոյն սեղանի չուրջ: Խորհրդաժողովի օրերն, իրօք, պատմական եղան: Մենք բիւր ու բազում խնդիրներ ունենք թէ՛ ներսում, թէ՛ դրսում, եւ բնական է, որ այդ խնդիրները միանգամից եւ ամբողջութեամբ լուծուել չէին կարող: Մի շարք խնդիրների պարագային պէտք էր բաւարարուել համահայկական չափանիշով խօսակցութեամբ միայն:

Միասնական ուղղագրութեան վերահաստատման կարեւորութեան մասին խօսակցութիւնը Խորհրդաժողովի Մշակոյթի բաժնում, յաջորդ օրը Գրողների Միութիւնում չարունակուղ նիստում վերածուեց բուռն բանավէճի:

Ի հարկէ, բանավէճը քննարկում չէ: Եւ չատ ափսոս, որ համահայկական կարեւորութեան այլ խնդիրներ եւս բանավէճի աստիճանից վեր չբարձրացան:

Խորհրդաժողովը կարող էր անհամեմատ աւելի գործնական լինել, եթէ նախապէս մի ընտրեալ յանձնախումբ պատրաստած լինէր կարեւորագոյն խնդիրների լուծման տարբերակները, եւ Խորհրդաժողովը ըզբաղուէր այդ տարբերակները քննարկելով: Հաւանաբար, այդ դէպքում առաւել յստակ կը լինէին պատկերացումներն այն մասին, թէ տուեալ ասպարիզում տուեալ պահին ինչ առաջնահերթ կայ:

Խորհրդաժողովից չատ չորս ամիս էլ չի անցել: Այս կարճ ժամանակում այնպիսի մի խնդիր, ինչպիսին միասնական ուղղագրութեանն է, լուծուել չէր կարող: Բայց ես հասկանում եմ իմ նամակագիրների անհամբերութիւնը. խնդիրը կենսական է, յոյժ կենսական:

Ենթադրելով, թէ ինձ տրուած հարցերն ու զրանց տրուելիք պատասխանները կարող են ընդհանուր հետաքրքրութիւն ներկայացնել, որոշեցի զրանց մի մասը յանձնել ընթերցող հասարակայնութեան ուշադրութեանը:

«Բան մը փոխուեցա՞ւ Հայաստան գաղափարական ուղղագրութեան վերադարձի պայքարին մէջ», – հարցնում է անուանի մի գրչակից: Ի լուր ամէնեցուն ուրախ եմ պատասխանել, որ, այո՛, Խորհրդաժողովը յուսադրիչ եղաւ նաեւ գաղափարական ուղղագրութեան վերադարձի իմաստաւորումով: Իչխանութիւնները տեսան եւ հասկացան, որ այլեւս չի կարելի կառչած մնալ «Թող Սփիւռքն իր ուղղագրութիւնն ունենայ, մենք էլ՝ մե՛րը» կարգախօսից, հասկացան, որ միասնական ուղղագրութեան խնդիրը չատ աւելի լուրջ է, քան իրենք կարծում էին: Սա Խորհրդաժողովի կարեւոր ձեռքբերումներից է:

Խորհրդաժողովից յետոյ Հայաստանի մամուլում Մեսրոպեան ուղղագրութիւնն անդադար որեւէ յօդուած չի երեւացել: «Նոր-Դար» հանդէսը 1999 թուականի թիւ 12-ից սկսած, մշտական բաժին է յատկացնում միասնական ուղղագրութեան հարցերին: Մի քանի թերթեր յօժարակամ նիւթեր են տպագրում Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ՝ յարգելով զրանց հեղինակների կամքը: Մեզ՝ Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձը պահանջողներիս հանդէպ բիրտ, անհանդուրժ մեղադրանքը մեղմացել է:

Ցուսանք որ ակադեմիկոսներ Լեւոն Հախվերդեանը, Գէորգ Զահուկեանը, Սերգէյ Աբրահամեանը, տոքթոր – վերոֆէսէօրներ Ալեքսանդր Մարգարեանը, Արտաշէս Պապոյեանը եւ նրանց հետեւորդները Անկախ Հայաստանի իչխանութիւններից այլեւս տուալինեան մեթոտներով չեն պահանջի չարաչար պատժել Մեսրոպեան ուղղագրութեան չատագովներին, եւ մենք ազատ չունչ կը քաչենք: Նչեմ, որ յիչեալ տիտղոսակիր գիտունների հրահրմամբ պաշտօնապէրկուեց կառավարութեանն առընթեր լեզուի տեսչութեան պետը, որը միասնական ուղղագրութեան կողմնակից էր: Դա միակ պատժիչ պաշտօնապէրկումը չէր: Աբեղեանականները համոզեցին վերիններին եւ աղաւաղեցին մայր թերթի ճակատը՝ «Հայաստանի Հանրապետութիւնը» դարձնելով «Հայաստանի Հանրապետութիւն»... Չարունակենք: Ցուսանք, թէ այս ամէնն «անցեալ է», «մենք՝ ապառնի»:

Պատասխանատու բարեկամս հարցնում է իմ կարծիքն այն մասին, թէ որքանո՞վ է ճիշդ պետական որեւէ միջամտութիւն արտօնելը լեզուի ասպարիզում, պետութիւնն իրաւունք ունի՞ զսպելու լեզուին: Կարեւոր հարց է եւ յոյժ արդիական:

Եթէ լեզուն միայն հոգեւոր, անձնային երեւոյթ լինէր, ինչպէս, ասենք, գեղարուեստական գրականութիւնը, երաժշտութիւնը, նկարչութիւնը, արուեստն ընդհանրապէս, այդ պարագային, անշուշտ, նրան նկատմամբ պետական վերահսկողութիւն սահմանելը կոպիտ սխալ կը լինէր:

Սակայն, լեզուն եզակի երեւոյթ է, ամենակաւեւոր երեւոյթը Անհատի, Ազգի եւ Պետութեան գոյութեան մէջ: Լեզուն խորհրդանիչն է ոչ միայն Ազգի, այլեւ նրա պետութեան: Զորօրինակ, Ֆրանսերէնը Ֆրանսացիների՝ միմեանց հետ հաղորդակցման գործիքը չէ միայն, այլ նաեւ՝ նրանց Ազգի եւ Ֆրանսական Պետութեան խորհրդանիչը: Չի կարող լինել որեւէ ազգային Երկիր, ազգային Պետութիւն՝ առանց տուեալ Ազգի լեզուի: Ուրեմն լեզուն որքան անհատական, անձնային, ընկերային, հասարակական ու ազգային, նոյնքան եւ պետական երեւոյթ է:

Այդպէս է ի սկզբանէ:

Քառասուն դարեր մեզանից առաջ, մեր Աբրամ Թագաւորը Պաբոին Ամենիայի (Առաջին Հայքի) բնակիչներին հրաման է տուել «ուսանել զիսօսս եւ զլեզուս հայկական»: Դա Հայ լեզուի մասին մեզ յայտնի առաջին պետական որոշումն է:

Երկրորդը կայացել է Քրիստոսից յետոյ Ե. դարում, Հայոց Գրերի Գիւտի առիթով: Հայոց Գրերի Գիւտն իրագործուել է Վռամչապուհ Թագաւորի կամօք, նրա հրամանաւ, այսինքն՝ զարձեալ պետական որոշմամբ: Թագաւորի եւ Կաթողիկոսի հրաման – որոշումով է Մեսրոպեան այբուբենը քարոզուել եւ ուսուցանուել համայն Հայաստանով մէկ: Այդ պահից եւ այդ ձեւով կեանքի է կոչուել հայերէնի ազգային ուղղագրութիւնը, որն այսօր կոչում ենք Մեսրոպեան, ինչպէս նաեւ՝ դասական:

Լեզուի ասպարիզում պետական երրորդ միջամտութիւնը կործանարար եղաւ:

Այն տեղի ունեցաւ 1922 թուականի Մարտ 4-ին, Հայաստանի Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան ԺողովրդականԿոմիսարների խորհրդի որոշմամբ: Հայաստանը ձեւով ազգային, բայց ըստ էութեան կախեալ մի երկիր էր խորհրդային կայսրութեան կազմում: Ոչ միայն հայերէնի, այլեւ մնացած լեզուների հնութիւնն ու գոյութիւնը խանգարում էին նրանց տէրերի՝ Հայերի, Տաջիկների, Ուզբէկների եւ միւսների արագ միաձուլմանը կայսրութեան խառնարանում: Մոսկուան Հայաստանին եւս կարգադրել էր անցնել լատինատառ այբուբենի: Փառք Աստուծոյ, Հայաստանում դա չիրականացաւ: Փոխարէնը կատարուեց մի այլ ոճիր՝ պարտադրուեց նոր ուղղագրութիւն, ըստ լեզուաբան Մանուկ Աբեղեանի ներկայացրածի: Թէ այս նոր ուղղագրութիւնը որպիսի՞ փորձանք դարձաւ մեր ազգի դլխին, հանրայայտ է:

Ահա, չուրջ 80 տարի, աբեղեանական ուղղագրութիւնը Հայաստանի հայութեանը բռնադատել է կիսագրագիտութեան: Շինծու, տրամաբանութիւնից զուրկ, Հայոց լեզուի հետ կրպ չունեցող ուղղագրութեամբ դաստիարակուած Հայաստանցիներս մայրենի լեզուով խօսել գիտենք, իսկ դրել՝ ոչ: Մեր զրաւորը հայերէն չէ, ոչնչերէն է: Զնչին բացառութեամբ, բոլորս էլ զրաւոր հայերէնի մէջ ակար ենք՝ ոչ մեր, այլ աբեղեանական ուղղագրութեան մեղքով...

Հազարամեակների խորքերից եկող, աչխարհի ամենահարուստ լեզուն՝ հայերէնը վեր է ածուել խեղանդամուած մի վիճակի, որը, զարձեալ Պարոնեանի ոճով ասած, «անանկ բանի մը կը նմանի, որուն նմանը չկայ»:

Խորհրդային օրէնքներն ու որոշումները վերացան: Բայց 1922 թուականի Մարտ 4-ի ճախաւեր Որոշումը դեռ մնում է: Աբեղեանականները թոյլ չեն տալիս վերացնել այն: Ընդհակառակն, ցնծում են ու հպարտանում նրա գոյութեամբ: «Գիտ» ժողովներ են անում եւ մամուլում յայտարարում, թէ դա կառավարական Որոշում է եղել, «զայժմ ոչ մի իչխանութեան, բարձրագոյն ոչ մի աստեանի կողմից» չեղեալ չի համարուել, հետեւաբար ունի «օրէնքի ուժ»:

Ահա այս ամէնը հաչուի առնելով է, որ մենք՝ Մեսրոպեանականներս արդէն երկրորդ տարին է, ինչ բանաւոր ու գրաւոր քարոզչութեամբ հանդէս ենք գալիս եւ Հանրապետութեան բարձրագոյն իչխանութիւնից պահանջում՝ ՉԵՂԵԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼ 1922 Թ. ՄԱՐՏ 4-Ի ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ: Նոյնը պահանջեցինք Համահայկական Խորհրդաժողովի Մշակոյթի Բաժնի՝ Գրողների Միութիւնում չարունակուած նիստում: Պատրաստ ենք պահանջել նորից, ամէնուր եւ ամէն առիթով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ՝ ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՈՒՂԵԳԻՐ ՖԻԼԻՓ ՄԱՐՍՏՐՆԻ ՀԵՏ

«ՀԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՆՉՆԱԼԸ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՄԸՆ ԷՐ ԻՆՁԻ ՀԱՄԱՐ»

Բրիտանացի ուղեգիր մը համակուած է հայութեամբ եւ կը ձեռնարկէ ստեղծագործ եւ յարատեւող ժողովուրդի մը գոյատեւումին գաղտնիքը պեղելու ուղեւորութեան մը: 1990-էն 1991 երկարող աւուր ճանապարհորդութիւնը կ'երկարի Արեւմտահայաստանէն մինչեւ սուրիական անապատները եւ Մերձաւոր – Արեւելքի ու Արեւելեան Եւրոպայի հայկական գաղութներէն մինչեւ Հայաստանի հարաւային սահմանամերձ շրջանները: Աւուր գիրքը 1994-ին արժանացած է բրիտանական մակարդակաւոր Սոմըրսէթ Մոմ մրցանակին:

Փիլիփ Մարստրնի «Տը Քրոսինկ Փլէյս» ձգրռնի ըմանկ տը Արմինկ»ուզ» ուղեգրութեան հայերէն թարգմանութիւնը՝ «Հանդիպման վայրը» լոյս տեսաւ անցեալ Նոյեմբերին: Այս առիթով «Ազդակ» յատուկ հարցազրոյց մը ունեցաւ հեղինակին հետ, երբ կը գտնուէր Պէյրութ: Ստորեւ՝ զրոյցին ամբողջութիւնը:

ՀԱՐՑՈՒՄ. – Հայութեան նկատմամբ ձեր հետաքրքրութիւնը եզակի է: Ինչպէս կը բացատրէք այս խոր ներշնչումն ու համակրանքը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – Հասակ նետած եմ արեւմտեան Անգլիոյ փոքր գիւղերէն մէկուն մէջ, կայուն եւ աւանդական դաստիարակութեամբ: Քանի մը անգամ Ծնողքս գիս Ֆրանսա եւ Հոլանտա տարած են, սակայն մինչեւ 21 տարեկան երթեք չեմ հեռացած Արեւմտեան Եւրոպայի մտերմիկ աչխարհէն: Ապա 1981-ին այցելեցի Եթովպիա աչխարհի հեռաւոր եւ հետաքրքրական վայրերէն մէկը: Կ'ենթադրեմ, որ առաջին անգամ հոն իր տեղը գտաւ իմ անհանդարտ էութիւնս: Այդ օրէն սկսեալ աչխարհի այլազանութիւնը ներդրաւած է զիս եւ մղուած կը զգամ զայն արձանագրելու: Կը գիտակցիմ, որ ասիկա հակազդեցութիւն մըն է իմ ստացած դաստիարակութեանս եւ իմ ատենդութիւններէս թխած պայմաններուն: Եւրոպայի մէջ սակաւաթիւ երկիրներ կան, ուր պատերազմ տեղի չէ ունեցած այս դարուս: Անգլիան անոնցմէ մէկն է: Հայոց պատմութիւնը ճիշդ հակառակն է բրիտանական փորձառութեան: Անիկա ինծի համար պատուհան մը բացաւ դէպի ընդարձակ նոր ոլորտ մը: Ինչպէս պիտի չկարենար հետաքրքրութիւնս արթնցնել:

Հ. – Մարդիկ կ'ենթադրեն, թէ ձեր գերդաստանին մէջ հայ մը ըլլալու է... այլապէս ինչը ձեզ պիտի մղէր ձեռնարկելու այս առանձին եւ խորապէս ապրուած ուղեւորութեան: Հարցումը կը յամենայ ընթերցողին միտքին մէջ ցոյնիսկ գիրքը կարդալէ ետք: Արդեօք հայ մը «պահուրտած է» ձեր ընտանիքին մէջ:

Պ. – Որքան որ գիտեմ հայկական արիւն չունիմ: Սակայն ուրախ պիտի ըլլայի, եթէ մէկը ժխտէր այս հաստատումը եւ օր մը ինծի ըսէր, թէ վաղուց կորսուած հայ զարմիկ է:

Հ. – Ձեր ուղեգրութեան մէջ հայութեան հետ ցոյնացումի խոր մակարդակ մը կ'ապրիք եւ բազմաթիւ առիթներով ճչմարիտ հայու զգացումներ կը դրսեւորէք: Հայ ընթերցողներ կը զարմանան ճշմարտութեան ձեր հզօր ճանաչողութեան, տարբեր մակարդակներու վրայ: «Միայն հայ մը այսպէս պիտի գրէր կամ ցոյնիսկ պիտի չկարենար գրել», կ'ըսեն շատեր: Ի՞նչպէս կարողացաք դուրս զալ ձեր ներքին աչխարհէն եւ խորասուզուիլ հայկական աչխարհին մէջ: Ի՞նչպէս հասաք հարազատութեան այս մակարդակին:

Պ. – Դէմ եմ այն գաղափարին, թէ հայերը տարբեր են այլ ժողովուրդներէ: Ինչո՞ւ զարմանալի է, որ պարզ դրսեցի մը կրնայ հասկնալ հայկական փորձառութիւնը: Արդեօք այս չէ՞ մարդ ըլլալու իմաստը. կարենալ զգալ ուրիչներու հետ: Հայոց հաւաքական փորձառութիւնը արտասովոր է եւ ծանր: Սակայն հայերը տարբեր արարածներ չեն: Գրականութիւնը ոչինչ է, եթէ չի կրնար բնակութիւն հաստատել այլոց միտքերուն մէջ: Ցլոպէր այր մարդ մըն էր, սակայն «Մատամ Պովարի»ի մէջ կնոջ մը հզօր տիպարը ներկայացուցած է: Գրագէտ մը իրեն ներհակ բանի մը մասին գրելով վտանգ մը կը դիմագրաւէ, սակայն չատ աւելի հաւանական է, որ հասնի մարդկային հասարակաց ճչմարտութիւններու:

Հ. – Հայութեան ներհուն աչխարհին վերաբերող տեղեկութիւններու տիեզերք մը կը բանաք: Ամէնէն ուշագրաւ բանը ի՞նչն է ձեզի համար:

Պ. – Գիրքին բնաբաններէն մէկը կարգադրութեան եւ քաոսի մասին է: Հայերէն զատ սակաւաթիւ ժողովուրդներ նոյն յաճախականութեամբ պտնուած են խառնակութեան ուժերուն դիմաց: Հետեւաբար հետաքրքրական է տեսնել, թէ Հայերը իրենց մշակութային նկրտումներուն՝ երաժչտութեան, ճարտարապետութեան եւ դիտութեան մէջ որքան կրցած են հետապնդել կարգաւորութեան եւ ներդաչնակութեան գաղափարները: Օրինակ՝ խաչքարերուն մանուածապատութիւնն ու համաչափութիւնները հակադիր մարտահրաւէր մը կը թուին ըլլալ Հայերուն դիմագրաւած անորոչութեան:

Հ. – «Վայր»ի ուժեղ զգացողութիւն կը տիրէ այս գիրքին մէջ. կորսուած վայր, վտանգուած վայր, պահպանուած վայր... «Տը Քրոսինկ Փլէյս» վերնագիրը ինչ իմաստներ կը բովանդակէ:

Պ. – Անշուչտ Հայոց պատմութեան ձեւաւորումին մէջ մեծ դեր ունեցած է անոնց բնակավայրը. Կովկաս, Անատոլու, Միջին – Արեւելք... ասոնք այն վայրերն են, ուր հզօր ուժեր, քաղաքական եւ կրօնական ուղղութիւններ իրարու դէմ կը զարնուին: Երբեք հանգիստ վայր մը չէ եղած ապրելու համար: Նման միջավայրի մը մէջ Հայերուն գոյատեւումը ինծի համար մեծ հրաչք մըն է: «Տը Քրոսինկ Փլէյս»ը կը վերաբերի այս հանդիպման վայրին, սակայն նաեւ ուղեւորութեան մը գաղափարը կը բովանդակէ. իմ ուղեւորութիւնս, ինչպէս նաեւ Հայ ա-

ԳՈՒՇԱԿՎԱԾ ՏԵՍ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԻՆ

ԵՐԵՎԱՆ – ՍՊԱՅԱՍՏԱՆ – ԵՐԵՎԱՆ

ԵՐԵՎԱՆ. – (Կասեցվել)։ Ֆիզ որ ասես որ չկա, ես ելքերս... Ամեն ինչ ասես ունենք, միայն ոչ ուղիղ։ Ի՞նչ անենք, որ ուղիղ ունենանք։ Ֆիզ ունենք, ֆիզ։ Ես ի՞նչ իմանամ... Ես ի՞նչ իմանամ, ինչ ասես ունենք։ Ես ի՞նչ իմանամ, ինչ ասես չունենք։

(Շար. Ա. Էջէն)

53% էր: Իր մրցակիցը՝ Ռոպէր Լիւքա յայտարարած է որ դիմում մը պիտի կատարէ որպէսզի ընտրութիւնը չեղեալ համարուի: Ըստ իրեն, Ընկերվարական կուսակցութեան նախկին գանձապահը, որ դատապարտուած էր ԻՒՐՊԱ-ի հարցին կապակցութեամբ (կուսակցութեան անուղղակի մութ ֆինանսաւորում) տակաւին ընտրելի չէր:

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՑ նախագահուհի ընտրուեցաւ, առաջին անգամ ըլլալով կին մը՝ յանճին սոսիալ-դեմոկրատ Թարիա Հալոնէնի, ձայներու 51,7%-ով: 56 տարեկան, տիկին Հալոնէն անցեալին Արտաքին նախարար եղած է:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահած է Փետր. 6-ին, որու հետեւանքով առնուազն ինը մեռեալ կայ եւ աւելի քան 100 վիրաւոր: Ճեպընթացը Ամսթերտամ – Պալ գիծը կ'ապահովէր եւ գիծէն ելած է Քէօլնի մօտ, Պրիւլ կայարանը, արագութեան պատճառաւ:

ՊՐԻՄԱԿՈՎ՝ նախկին վարչապետ եւ Լիւժկով՝ Մոսկուայի քաղաքապետը, հրաժարեցան նախագահական թեկնածութենէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ մեծ բեմադրիչներէն՝ Գլօտ Օթան-Լարա մեռաւ 98 տարեկանին: Հեղինակն էր մեծ ֆիլմերու ինչպէս՝ Լը տիապլը օ գոր (1946), Ան գա տը մալհէօր (1958), Լա թրավերսէ տը Փարի (1956): 1943-ին Տուս ֆիլմին չնորհիւ է, սակայն, որ կրցած է իր անունը պարտադրել: Իր մահուան առթիւ, կը յիշուի, անչուշտ, որ հակահըրեայ էր եւ խոստովանած էր.- «Հակահրեայ եմ, երբ գէշ կը վարուին եւ հրէա՛յ, երբ լաւ կը վարուին: Դժբախտաբար քիչ են անոնք որոնք լաւ կը վարուին»: 1998-ին, Կլոպի մէջ լոյս տեսած իր կարգ մը արտայայտութիւնները քննադատ մը ստեղծեցին: Ծանր խօսքեր ըսած էր նաեւ Սիմոն Վէյլի հասցէին որ «թատրը կը նուազէ տեղահանուածի իր անցեալին հետ, բայց, վերադարձաւ չէ՞, լաւ է, ուրեմն երբ ինծի ցեղասպանութեան մասին կը խօսին, կը պատասխանեմ՝ "ամէն պարագայի մէջ, Վէյլ մայրիկին համար ձախողեցան"»: Իր այս դիրքը պատճառ եղաւ որ ամիսներ հրաժարիլ Եւրոպական Խորհրդարանի իր աթոռէն, Գեղարուեստից Ակադեմիայի իր պաշտօնակիցները իր հրաժարականը պահանջեցին, ինչ որ մերժեց, ողբալով «Ակադեմիայի բարքերու ապականումը»: 1995-ին, վարչական դատարանը իրաւունք տուաւ իրեն:

ԵԳԻՊՏԱԳԷՏ ՀԱՅՈՒՀԻՆ ՀՈՒԲԻԿ ՍՈՒՐՈՒԶԵԱՆ

«Նուվէլ օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթը Փետրուար 3 – 9-ի թիւով եգիպտահայութեան նորագոյն նուաճումներուն մասին թղթածրար մը հրատարակած է: Զանազան գլուխներու մէջ ամփոփուած են հնագիտական տարբեր կէտերու վրայ կատարուած աշխատանքները: Այդ շարքին մէջ Գահիրէի Թանգարանին յատկացուած բաժինը տրուած է Հուբիկ Սուրուզեանի ներկայացումով: Հնագիտութեան տոքթոր այս հայուհին անդամ է հնագիտութեան գերմանական հիմնարկին. յօդուածագիրը՝ ժան-Փօլ Մարի «Եգիպտոսի քարերուն տենդէն բռնուած հայ հրաբուխ մը» կը կոչէ զինքը: Լուվրի պղրոցին մէջ թէզ մը կը պատրաստէ ու հրաւէր ստացած է մասնակցելու Գահիրէի պեղումներուն: Հոն հետազօտութիւն կը կատարէ արքայական 19-րդ դերդաստանին պատկանող արձաններու վրայ: Այնքան համոզած է իր մասնագիտութեան մէջ որ «քարի կտորուանքով ծածկուած դաշտի մը վրայ ամբողջ լեռը կրնայ վերաստեղծել: Տոքթոր Հուբիկ մարդկային համակարգիչ մըն է» կ'ըսէ Ժ. – Փ. Մարի: Կը նկարագրէ անոր երթ ու դարձերը մէկ թանգարանէն միւսը, կամ պեղումի դաշտ մը ուրիշ մը, մեծ կամ փոքր բեկորները քով քովի բերելով վերակազմելու համար արձան մը: Փըրկուած ամէն բեկոր բարբարոսներու դէմ տարուած յաղթանակ մըն է իրեն համար որով վերածնունդ մը կը պարգեւէ մասնատուած, հոս – հոն ցրուած արձաններու:

Պ. Յակէիք Սալէրեան եւ զաւակը՝ Քրիսթոֆ,
Տիկին Անդինէ Թէեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանտիկեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան եւ զաւակները
Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան եւ զաւակները,
Տիկին Վերժին Սալէրեան,
Տիկին Թագուհի Գույումճեան,
Տիկին Հայկուհի Կազարեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
յաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ զաւկին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՌՈԶԷԹ ՍԱԼԷՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Գաբրիէլեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 1-ին, Պորտօ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբթի, Փետրուար 7, Պորտօ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»- Մեր ցաւակցութիւնները Սալէրեան, Տանտիկեան, Գաբրիէլեան եւ Թորոսեան ընտանիքներուն:

Demande d'emploi

Jeune femme de 35 ans originaire d'Arménie, infirmière, ayant fait des stages à l'hôpital Henri Mondor à Créteil, cherche emploi auprès de personnes ayant besoin d'aide ou garde d'enfants dans la région parisienne.

Pour plus de renseignements veuillez vous adresser à Madame *Djeranian Courtin* en téléphonant au numéro suivant :

Tél. : 01 43 53 39 46

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(6-7 Février)

Ն Ա Մ Ա Կ Ա Ն Ի

L'AUTRICHE ET LA TURQUIE

Թերթին նամականիի բաժնին մէջ լոյս տեսած է Լօրան Լէյլէքեանի (Օրսէյն) նամակին մէկ հատուածը, ուր ան կ'անդրադառնայ Աւստրիոյ դէմ բարձրացած աղմուկին ե. Հայոցերի կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ գալուն առթիւ եւ այդ աղմուկին սասակութիւնը չչմեցուցիչ կը գտնէ: Այս առընչութեամբ զուգահեռ մը կ'ընէ Թուրքիոյ թեկնածութեան դնումին հետ եւ կը յիշեցնէ թէ այդ երկիրը անամօթաբար կրկ հաշուին ունի Կիպրոսի դրաւումը, Քիւրտերու ջարդը, Անատոլուի Յոյներու ցեղային մաքրազործումը եւ Հայերու ցեղասպանութիւնը:

***

ՍԱՐԳԻՍ

Նոյն թիւին մէջ, Թերթը ամբողջ էջ մը նուիրած է «ծագումով հայ Քուրք արուեստագէտ» Սարգիսին, անոր յուցահանդէսին առթիւ Պորտօ: Էջին վրայ տեղ գտած են իր կենսագրութիւնը (ծնած է Պոլիս 1938-ին), երեք հարցումներ իրեն եւ երկու յօդուած նուիրուած իր արուեստին:

***

«LE FIGARO»

(7 Février)

HOMMAGE A H. VERNEUIL

Սիւնէ Գլասիֆ հեռատեսիլի կայանի մեծարանքին առթիւ (Փետր. 7-13) Ֆիկարօ-ի մէջ, Նաթալի Սիմոն յօդուած մը տորադրած է, ուր կ'անդրադառնայ յայտագրին եւ բեմադիրին ասպարէզին:

***

Նոյն օրուան Լիպերասիոնն ալ, Սիւնէ Գլասիֆի յայտագրին առթիւ կ'արձագանգէր Վէրնէօյի կարգ մը խօսքերուն, փարիզեան պառի մը անկիւնը:

Տիկին Ռոզ Հարբուրեան, զաւակներն ու թոռները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր եւ ազգականին
խոր հայրենասէրը՝

ՔՐԻՍԹՈՓ ՀԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 4-ին, Անթոնիի իր բնակարանը չրջապատուած իր հարազատներու գուրգուրանքով:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի, Փետր. 7, ժամը 14·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին եւ թաղումը կատարուեցաւ Փանթէոնի պերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը, մտերիմ շրջանակի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Հարբուրեանի եւ ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1999 Դեկտեմբեր ամսուն.- Պ. Շառլ Մարտինեան 1·500 Ֆր., Պ. Անտրէ Եսիքարտաչեան 3·000 Ֆր., Պ. Գլօտ Քրթի 700 Ֆր., Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 2·000 Ֆր., Պ. Վահէ Զիլինկիրեան 100 Ֆր., Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկ 2·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ստեփանեան 1·500 Ֆր., Տիկին Տիգ Կիւլպէնկեան 500 Ֆր., Պ. Ֆիլիփ Սեմերճեան 300 Ֆր., Տիկին Մարի Պօյաճեան 1·000 Ֆր., Պ. Անտրէ Եսիքարտաչեան 3·000 Ֆր., Պ. Զարեհ Պէրպէրեան 1·000 Ֆր., Տոքթ. Սերժ Գասանճեան 1·400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուրատունկեան 3·000 Ֆր., Օր. Ռէն Տէօքմէճեան 300 Ֆր., Պ. Եղուարդ Տէր-Յակոբեան 1·000 Ֆր., Տիկին Հերմինէ Մէրամէճեան 1·000 Ֆր., Հայտըրէն-Ֆրանս ՍԱՐԼ ընկերութիւն 10·000 Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Բաֆֆիի եւ Անի Պետրոսեանի իրենց մօր՝ Տիկին Զապէլ Անէմեանի մահուան առթիւ եւ իր յիշատակին 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին փոխան ծաղկի:

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Կիրակի, Փետրուար 13, երեկոյեան ժամը 4-ին ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախատօնակ Աղբաստան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

Երկուշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառնընդառաջ: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Առնուվիլ-Սարսէլ – Կոնէս եւ Վիլիէ լէ Պէլ Սատղիկ մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արաքսի Պօտուրեանի, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մխիթեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մխիթեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, քեռայրին, հօրաքրոջ ամուսնին եւ ազգականին՝ Օննիկ Պօտուրեանի մահուան առթիւ:

DU NOUVEAU A LA TELE ARMENIENNE

Suivez tous les jeudis à 19:50 heure française (22:50 heure d'Erevan) les émissions du **Fonds Arménien «Hayastan»** diffusées par la télévision arménienne C1 qui est reçue en Europe par les abonnés de TPS (chaîne No 281).

La première émission sera diffusée **ce jeudi 27 janvier 2000.**

Pour tous renseignements, contacter le Fonds Arménien de France :
B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél.: 01 43 68 29 29; Fax: 01 43 68 15 91.

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԿԻՊՐՈՍԷՆ

Կիպրոսի մրցաշարքին, Ուրբաթ, Փետրուար 4-ին Հայաստան կէս –ատարտականի մրցումին, երկարաձգումէ ետք 2 – 3 պարտուած է Կիպրոսէն: Խաղին 90 վայրկեաններէը վերջ դատ են 2 – 2 արդիւնքով. Հայաստանի կէտերը արձանագրած են Արթիւր Պետրոսեան եւ Արման Կարամեան: Միայն 114րդ վայրկեանին արձանագրուած «ոսկի կոլ»ով է որ Կիպրացիները աւարտականին մասնակցելու իրաւունքը ձեռք ձգած են: Իրենց դէմ կ'ելլէ Ռումանիան որ միւս կէս – աւարտականին դժուարութեամբ յաղթած է Վրաստանի՝ 4 – 2 փէնալթիներով:

***

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 0 – 0 արդիւնք մը ձեռք ձգեց Գաննի հետ այս վերջնոյն դաշտին վրայ: Դասաւորման մէջ, մէկտ 20-րդ եւ վերջին է 18 կէտով: Գլուխը կը մնայ Լիլ 60 կէտով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՕՄԲԵՐ

Կիրակի, Փետրուար 6-ի արդիւնքները են.-

Փարիզեան Շրջան

Մօ – ԻՒ·ԺԻ·Ա· Ալֆորվիլ	0 - 0
Ռասինկ Սէ·Էֆ· – Ա·Էս·Օ· Արմէնիէն (Իսի)	4 - 1
(Փարիզի Բաժակ)	
Մարոլ աճ Պրի – ՀՄԸՄ Ֆրանս	2 - 3
(Բարեկամական)	

Լիոնի Շրջան

Վորէփ – ՀՄԸՄ Լիոն–Տէսին	0 - 2

Իզէրի Շրջան

ՀՄԸՄ Վիէն – Գոմիւնէ	2 - 3

Տրոմ–Արտէշի Շրջան

ՀՄԸՄ Վալանս – Վալտէն	2 - 1

Պուշ–տու–Ռոնի Շրջան

Փէն Միրապօ – ՀՄԸՄ Արծիւ	3 - 1

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
MERCREDI
9 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում) 1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·837 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.837

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԸՐՄԷՆՓՐԷՍՍ»

(փետրուար 7/8)

ԲԱՔՈՒ ԴԺԳՈՀ Է ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻՆ

ԼՂՀ մուտքի արտօնութեան պահանջքի որոշումը Բաքու արժեւորած է որպէս Ադրբեջանի վերիվայնութեան եւ միջազգային իրաւունքի սկզբունքներու, չափանիշներու ոտնահարում։ Այս արժեւորումին մասին Բաքու փաստաթուղթ մը ղրկած է, ըսելու համար որ Ադրբեջան ու «անոր մաս կազմող Լեռնայինի Ղարաբաղի շրջան» մուտքի համար Բաքուի կողմէ գործածուած արտօնագրի նմոյշներէն տարբեր փաստաթուղթեր իրաւաբանական զօրութիւն չունին։ Արտասահմանեան մայրաքաղաքներ ղրկուած գրութեան մէջ ըսուած է նաեւ թէ այն արտասահմանցիները որոնց անցագրին մէջ «ինֆոգակոչ ԼՂՀ մուտքի արտօնագիր կը տեսնուի, արտօնութիւն չեն ունենար Ադրբեջան մուտք գործելու»։

Նիւթը անդրադարձի մղած է Ադրբեջանի կուսակցութիւններն ալ որոնցմէ Ժողովրդական ճակատը մեղադրած է Ադրբեջանի արտաքին քաղաքականութիւնը մշակողները որոնք թոյլ կու տան որ ԼՂՀ բոլոր միջոցներով յայտարարէ իր մասին միջազգային շրջանակին մէջ։ Ընկերա-ժողովրդավար կուսակցութիւնը յիշեցուցած է թէ ԼՂՀ կը կնքէ այցելող բոլոր օտարականներուն անցագրերը եւ թէ արդէն անոնք բոլորն ալ Հայաստանէն հոն կ'անցնին. իսկ այն օտարները որոնք կը պատկանին Բաքուի ազդարարագիրը ստացած երկիրներուն, կրնան հրաժարիլ ԼՂՀ այցելելէ, բայց ատիկա բան չի փոխեր։

⁂

Հ. ԱԼԻԵԻ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑՈՎ ԱՄՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Կը սպասուի որ մօտ ատենէն Ուաշինկթընի մէկնի Ադրբեջանի նախագահը, հանդիպում ունենալու նախագահ Գլինթընի եւ Արտաքին գործերու նախարար Մ. Օլպրայթի հետ։ Հ. Ալիեւ ըսած է թէ յառաջիկայ բանակցութիւններուն առաջնային կ'ըլլայ Ղարաբաղի խնդիրը, խաղաղ լուծումի ճամբաներու քննարկումը։ Կ'ենթադրուի որ յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութեան Հ. Ալիեւ ընտրողներու նեցուկը ունենալու համար պէտք ունի «Ղարաբաղի սայլը» խրած տեղէն հանելու։

⁂

ԵՐԿՐԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ

Փետրուար 5-ին Մաղկաձորի մէջ երկրապահ Միութեան վարչութիւնը ընդլայնուած նիստ գումարած է, մասնակցութեամբ Ազգ. Ժողովի նախագահին, վարչապետին, Ժողովրդական եւ Հանրապետական կուսակցութիւններու ղեկավարներու։ Քննարկուած են կազմակերպչական եւ զաղափարական հարցեր։ Նիստին Հոկտ. 27-ի դէպքերու նախաքննութեան մասին զեկուցում ներկայացուցած է դիւանագիտական դատախազ Գ. Զհանգիրեան։

⁂

ԼՐԱԳՐՈՂ Ն. ՓԱՇԻՆԵԱՆ ԴԻՄԱԾ ՎՃՌԱԲԵԿԻՆ

«Հայկական ժամանակ» (նախկին «Օրագիր») օրաթերթի դլխաւոր խմբագիր Ն. Փաշինեանի պաշտպան փաստաբանները վճռաբեկին դիմած են որպէսզի բեկանուի վերաքննիչ ատեանի վճիռը եւ վերջ տրուի լրագրողին նկատմամբ քրէական հետապնդումին։ Ն. Փաշինեան մեղադրուած էր երեսփոխան Ա. Գեղամեանի կինը, համալսարանի դասախօս Ն. Այվազեանը անարգելով, դատական պաշտօնատարները զրպարտելով։ Դատապարտուած էր յետաձգումով տարուան մը բանտարկութեան։

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՂԱՐԱԲԱՂ

Փետրուար 6-ին, Արտաքին նախարար՝ Ն. Մելքումեան ընդունած է Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի զործադիր նախագահին անձնական ներկայացուցիչը՝ Ա. Կասպրչիկ, որու կ'ընկերանար ասորիացի Անտրէաս Լաունա, Մինսկի խումբին ներկայացուցիչը։

Տեսակցութիւն տեղի ունեցած է Պաշտպանութեան նախարար՝ Ս. Օհանեանի, Փետրուար 7-ին ալ նախագահ՝ Ա. Ղուկասեանի հետ։

ՄԱՄՈՒԼ

«LETTRE DU CERCLE MARC BLOCH»

(Janvier)

Լիոն լոյս տեսնող «Մարք Պլոք ակումբի նամակ»ը Յունուարի իր թիւին մէջ տեղ տուած է Ժիլ Վայնչթայնի Գոլէժ որ Ֆրանս ընտրութեան եւ «Բացման դասե»ին։ Հոն կը չեշտուի որ Ժիլ Վայնչթայն, Հայոց ցեղասպանութիւնը ժխտող, որ այսօր կը զրաւէ Թրքական եւ Օսմանեան պատմութեան ամպիոնը իր առաջին դասը տուաւ Դեկտեմբերին։ Անդրադառնալով «Ապրիլ 24» Կոմիտէին որ «խանգարեց» նիստը, հեղնանքով կը յիշուի որ համալսարանական մանուսքիւնաւ խօսքէն դատապարտեց կենցաղագիտութեան այս պահատը եւ Փիէր Վիտալ – Նաքէ ալ քանդրանքի կոնդակ մը հանեց Ի. Թերնոնի դէմ։ Նոյն հեղնանքով կը խօսուի Գոլէժի պատախօսներու մասին, որոնց համար պաշտօնակիցի մը պաշտպանութիւնը աւելի նուիրական է քան Գոլէժին վարկը։ Այս ամբողջը գայթակղեցուցիչ կը նկատուի, մանաւանդ անոր համար որ Հայկական Ցեղասպանութիւնը ժխտողի մը ընտրութիւնը կատարուած է կանոնադրի խախտումով, քանի ան կը պահանջէ ներկայ անդամներու բացարձակ մեծամասնութիւնը (Վայնչթայն ընտրուած է արտայայտուած քուէներու մեծամասնութեամբ, առանց նկատի առնելու սպիտակ քուէները)։ Կը թելադրուի կարդալ Իվ Թերնոնի հատորը ու եղրակացութեամբ կը չեշտուի որ «Ակումբը» ամբողջովին կը միանայ Հայկական Միութիւններու բողոքներուն, քանի «Ցեղասպանութիւնը ժխտողներու դէմ պայքարը համայնքի մը հարցը չէ։ Մարդկութեան բուն հարցն է»։

ԶԻԶԻՆԻՍ

ԳՐՈԶՆԻԻ ԳՐԱԻՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՎԵՐՋԱՅԱԾ՞Ի

Կիբակի, Փետրուար 6-ին, Ռուսաստանի փոխանցման շրջանի նախագահը՝ Վլ. Պուտին յայտարարեց Զէչէնիոյ մայրաքաղաքին՝ Գրոզնիի վերջնական ղրաւումը։ Կացութիւնը, սակայն, այնքան ալ յստակ չէ։ Ոչ – կառավարական մարզային կազմակերպութիւնները մտահոգ են, Զէչէնիոյ եւ անչուշտ Գրոզնիի մուտքը արդիլուած է։ Տրուած պատճառաբանութիւնը ականապերծումն է։ Ռուսերը կը չարունակեն տունէ տուն, նկուղէ – նկուղ հալածել չէչէն վիրաւորները։

Գրոզնի աւերակ քաղաք մըն է եւ անըմպռնելի կերպով զօրակցութիւն մը ստեղծուած է ռուս պինուորներու եւ մնացած բնակիչներու միջեւ։ Ատոնք վախով ղողով ղուրս կ'ելլեն ապաստան ծառայած նկուղներէն, անօթի ծարաւ։ Այս պատկերն է զոր ներկայացուցած է ռուսական հեռատեսիլի Օ-ԷՒ-Թի կայանը։

Ոչ պետական այլ կայանի մը թղթակիցը բոլորովին նոյն պատկերը չի ներկայացներ։ Ան կ'ըսէ թէ դաշնակցային ուժերը հակայ զօրք մը ունին Գրոզնիի մէջ։ Տարածութիւնը 110 քառակուսի քիլոմեթր է եւ այսօր ականներու Ռուսաստանի մեծագոյն դաշտն է։ Զէչէն նախագահ Ա. Մասխադով ապանական «Վա վանկարտիա» օրաթերթին ըսած է. – «Առայժմ, քաղաքը յանձնեցինք։ Աւելի ուշ եա կ'առնենք»։ Ռուսերը, թէեւ, վրճռած են հալածել չէչէն մարտիկները հարաւային լեռներուն մէջ, ուր համախմբուած են։

Ռուսերու մօտ լաւատեսներ կան, բայց, նաեւ խրատեսներ։ Այսպէս եթէ ապայակոյտի պետին կցորդը՝ զօրավար Մանիլով խոստացած է պատրաստել Զէչէնիոյ դաշնակցային ուժերու մեծ մասին նահանջը, անդին, 1994 – 1996 շրջանի ռուսական զօրքերու հրամանատարը՝ զօրավար Կուլիկով Սեպտեմբեր թերթին յայտարարած է. – «Եթէ դժուար փուլ մը վերջ դասւ, պատերազմը դեռ կրնայ տարիներ տեւել»։ Ուրիչ զօրավար մըն ալ՝ Ա. Բաճայեւ (Ներքին նախարարութեան զօրքերու Մոսկուայի շրջանի պատասխանատու) ըսած է. «Պատերազմը չի վերջանար Գրոզնիի անկումով։ Պիտի շարունակուի տարիներ»։ Զէչէն հայդուկներն ալ յայտարարած են որ պիտի սկսի կռիւլլայի պատերազմ մը։

⁂

Էլէնա Պոնէր (Սախարովի այրին) եւրոպայի Խորհուրդի Խորհրդարանական Ժողովին դիմած է, որպէսզի արտայայտուի Ռատիօ-Սվոբոդայի Զէչէնիոյ թղթակիցին՝ Անդրէյ Բաբիցկիի մասին։ Ցայտարարուեցաւ որ փոխանակուած է երեք ռուս պինուորներու հետ կրեմլինի կողմէ, բայց, հետքը չկայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ Սթանսթէտ օդակայանն էր տակաւին, Փետրուար 8-ի առաւօտը, աֆղան օդանաւը որ 3 օր է օդահէնելու ձեռքն էր։ Օդանաւը ֆապուլ – Մազար ի Շարիֆ պիտի կ'ապահովէր երբ պարտաւորուած է, նախ Տաշկենտ, յետոյ՝ Ակտիուբինսկ (Ղազախստան), ապա Մոսկուա իջնել, ի վերջոյ Լոնտոն կայք հաստատելու համար։ 8 ճամբորդ ապատ արձակուած են, բայց, 150 ճամբորդ կայ տակաւին, մինչ բրիտանական իշխանութիւնները կը բանակցին։ Կ'ըսուի թէ օդահէնողներու թիւը 7-8 է եւ կը պահանջեն որ ապատ արձակուի թալիպաններու ընդդիմադիր՝ Ահմատ Շահ Մասուտը, որ բանտն է։ Թալիպաններու պետը, որ իշխանութեան գլուխն է, կ'ըսէ թէ «երբեք չեն բանակցիր ահաբեկիչներու հետ»։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ պաշտպանութեան նախարարը ապաննուեցաւ Պելկրատի փութպոլի Ռատ ակումբի ճաշարանին մէջ։ Կառավարութիւնը յայտարարեց թէ ահաբեկչական արարքի մը զոհ դացած է։

ԱԻՍՏՐԻՈՑ դէմ ձեռք առնուած միջոցները չեն մեղմանար եւ Պելժիա, օրինակ, ընդած է զրահապատ եօթը մեքենաներու ապսպրանքը, զոր ըրած էր աւստրիացի զինուամատուի մը (7 միլիոն Ֆրանք)։ Կ'ըսուի թէ ամէնէն աւելի զբօսաշրջութիւնը կրնայ տուժել, թէեւ ինչպէս Սալցպուրկի զրասենեակին պետը դիտել կուտայ «երբ մարդիկ վայր մը կ'ընտրեն, չեն խորհիր երկրին քաղաքական վիճակին մասին։ Փաստն է Թուրքիան, որ մեծ շահողն է այս մարզին մէջ, վերջին տասը տարիներուն, մինչ մարդկային իրաւանց իրաւունքներու բռնաբարումը հաստատուած է, ինչ որ Աւստրիոյ պարագան չէ»։ Գալով Եւրոպական Միութեան, դէրքը շատ վճռական չէ։ Որոշ այցելութիւններ, Վիէննա, կը ջնջուին, ուրիչ հանդիպումներ տեղի կ'ունենան։ Գանատա ալ հրաժարեցաւ երկկողմանի յարաբերութիւններէ Աւստրիոյ հետ։

ԱԴՐԲԵՋԱՆ սեփականաշնորհելէ ետք քարիւղի պետական «Սոքար» ընկերութիւնը, յայտնած է թէ քարիւղի պահեստները սեփականութիւնը կը մնան պետութեան։ Որոշումը յստակաբութիւն պատճառած է բաժնեթուղթ դնած տեղացիներու եւ օտարներու, քանի որ ակընկալուած չահէն կարեւոր տոկոս մը կը պակսի այդ կարգադրութեամբ։ Օտարներ որոնք «Սոքար»ի բաժնեթուղթ ունին, դժգոհ են որ Ադրբեջանի իշխանութիւնը նախապէս յստակացուցած չէ այդ պարագան։ Թէեւ կ'ըսուի նաեւ թէ հրապարակուած որոշումը չատ մեծ ազդեցութիւն չունենար, քանի որ արտասահմանցի չատ ներդնողներ արդէն հեռացած են երկրէն։

ԱՆՏԱԼՈՒԶԻՈՑ մէջ (Սպանիա) չատ ծանր միջադէպեր տեղի կ'ունենան ըսպանուհի պարմանուհիի մը սպանութենէն ետք Մաղրեպցիի մը կողմէ։ Գաւառին էլ էվխտօ գիւղին ամբողջ բնակչութիւնը ոտքի ելած է եւ ցոյցեր կ'ընէ գաղթած օտարականներու (հիւսիսային Ափրիկեցի) դէմ։ Ներքին նախարարը «ամօթ ըսպանական ընկերութեան համար» որակած է օտարատեացութեան այդ դէպքերը։ 22 վիրաւոր կայ։

ՉԻՆԱՄԹԵՐՔԻ արտածումը 8,4% յաւելում կրած է Զուիցերիայէն, 1999-ին, հասնելով 230,5 միլիոն զուիցերական ֆրանքի։ Գլխաւոր յաճախորդն է Գերմանիա, կը յաջորդեն՝ Մալեզիա, Միացեալ-Նահանգներ, Աւստրիա եւ Ռուսիա։

ՀԻԼԱՐի ԳԼԻՆԹՐԸՆ պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը յայտարարեց Նիւ-Եորքի նահանգին ծերակուտական աթոռին։ Իր մրցակիցն է Նիւ-Եորքի քաղաքապետը՝ Ռուտոլֆ Ճուլիանի։ Ըստ առաջին հարցախոյզի մը, Ճուլիանի գլուխը կը հասնի ձայներու 45%-ով ընդդէմ տիկին Գլինթընի՝ 42%-ին։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՅՍ ԱՄԷՆՆ ԱՆՑԵԱԼ Է, ՄԵՆՔ՝ ԱՊԱՌՆԻ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միասնական ուղղագրութեան հարցը չի լուծուիր, քանի դեռ 1922 թուականի Մարտ 4-ի Որոշումը պաշտօնապէս, այն է՝ Հայաստանի Նախագահի, Ազգային Ժողովի Նախագահի կամ վարչապետի ձեռքով ու կնիքով չի յայտարարուի ՋԵՂԵԱՒ:

Լեզուին վերաբերող կարեւորագոյն նշանակութեան խնդիրները միշտ լուծուում են բարձրագոյն հրամանով, պետական որոշումով, օրէնքով: Չակառակ դէպքում ,ամէն քաղաք ու գիւղ իր ուղղագրութիւնն ու լեզուական սկզբունքները կ'ունենայ, ինչպէս որ մասամբ ունի արդէն...:

«Ներկայիս ի՞նչ կէտի վրայ են ձեր ծրագիրները, ակնկալութիւնները». ահա յաջորդ հարցը, որը ես կ'ուզէի սրբագրել, որպէսզի պատասխանս անանձնական լինի: Մեր Մեծասքանչին վերաբերող խնդիրները համընդհանուր կարեւորութիւն ունեն: Վասն այդորիկ արժէ, որ իմ՝ դրոյի, մատուցարանի եւ հասարակական գործչի ծրագրերն ու ակնկալութիւնները միայն իմը չդիտուին, լինեն բոլորինը, եւ գործենք միասնաբար:

Քանի որ Հայաստանը համայն հայութեան հայրենիքն է, նրա Սահմանադրութեամբ չահագրգռուած ենք բոլորս: Ուստի ներկայիս իմ ծրագրերն ու մտորումները կենտրոնացած են նաեւ մեր լեզուի սահմանադրական կարգավիճակի ապագայի վրայ:

Մտմտուքս յամառ ակնարկութիւններ են յայտնում Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը վերանայելու, սրբագրելու անհրաժեշտութեան մասին, ինչն, իրօք, հասունացած հարց է: Սա մեզ պարտաւորեցնում է աչալրջութեան, միասնական նախապատրաստուածութեան:

Բանն այն է, որ աբեղեանականները վաղուց են սպասում Սահմանադրութիւնը վերանայելու օրուան, որպէսզի նրա 12-րդ յօդուածը ձեւափոխել տան յօդուտ իրենց:

Ներկայիս Սահմանադրութեան 12-րդ յօդուածում գրուած է. «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ ՀԱՅԵՐԻՆՆ Է»: Գրուած է ընդամէնը նախադասութեամբ եւ սպառիչ յստակութեամբ: Հայոց Լեզուի պետական կարգավիճակը որոշուած է ամենայն ճշմարտացիութեամբ: Սահմանումն անթերի է եւ բարոյագիտական, եւ՛ լեզուագիտական, եւ՛ հասարակական – քաղաքական, եւ՛ ազգային արժանապատուութեան, եւ՛ իրաւագիտական, եւ՛ մարդկային իրաւունքի միջազգային ըմբռնողութեան, եւ՛ տրամաբանութեան, եւ բոլոր չափանիշներով: Բայց...

Եկուր տես որ աբեղեանական ակադեմիկոսները, տոքթոր – պրոֆէսօրներն իրենց իւրայատուկ չափանիշներն ունեն: Երկու տարի առաջ նրանք մտմտուքում հանդիպ եկան ամենավերին իշխանութիւններին իրենց ուղարկած ահազնագոչ մի եղրակացութեամբ: Այդ «պիտ»ածո գովային եղրակացութեան մէջ բառացի ասուած է. «Պէտք է վերանայել» Հայաստանի Հանրապետութեան Սահմանադրութեան» այն կէտը, որը վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուին: Անհրաժեշտ է յստակ ու միանշանակ սահմանել, որ Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն արդի գրական արեւելահայերէնն է՝ արդի ուղղագրութեամբ»...

Սովիէթների ոսմանքով ու նրանց մըտայնութեամբ թրծուած ակադեմիկոս, դոկտոր – պրոֆեսոր այրերն ինչպէ՞ս կարող են հանդուրժել, որ Հայաստանի Սահմանադրութեան մէջ ամրագրուած հայերէնը՝ մեր Մեծասքանչը, մեր սրբութիւն սրբոցը վերաբերի համայն հայութեանը, խմաստաւորուի եւ գործի համազգային – պետական չափանիշով: Այս մարդկանց ընկալումը սահմանափակուած է աբեղեանական ուղղագրութեամբ: Սրբանց համար՝ ազգային ուղղագրութեանը հաւատարիմ արեւմտահայերէնը հայերէն չէ: Սրանց համար՝ հայերէնը միայն աբեղեահայերէնն է եւ այն էլ՝ անպայման ու միայն «արդի ուղղագրութեամբ»...

Եթէ Հայաստանի Գիտութիւնների Ազգային Ակադեմիան անթերի ազգային լինէր, ապա նրա ակադեմիական ձայնը վաղուց հնչած կը լինէր այսպիսի ազգային, այլեւ ոչ գիտական հրապարակային եղրակացութեան առիթով: Սա նշանակում է, որ վաղը, երբ Հայաստանի Սահմանադրութիւնը սրբագրուելու լինի, աբեղեանական գիտնականները, «յստակ ու միանշանակ» պիտի պնդեն ու պահանջեն, որպէսզի Սահմանադրութեան մէջ գրուի, թէ «Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն արդի գրական արեւելահայերէնն է՝ արդի ուղղագրութեամբ»:

Ես համոզուած չեմ, թէ այս անհեթեթութիւնը կ'արժանանայ անուշադրութեան: Գիտական տիտղոսները, զբաղեցրած պաշտօնները կարող են իրենց դերը խաղալ...

Ի դէպ, անգամ Խորհրդային Հայաստանի Սահմանադրութեան մէջ (յօդուած 72) պետական լեզու էր հռչակուած Հայոց լեզուն «ամբողջականութեամբ, եւ ոչ թէ արդի արեւելահայերէնը միայն: Իսկ, «արդի ուղղագրութեան» մասին յիշատակութիւն անգամ չկար...

Եթէ, Աստուած մի արասցէ, Սահմանադրութեան մէջ նշուի, թէ «Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն արդի գրական արեւելահայերէնն է՝ արդի ուղղագրութեամբ», ապա Հայութիւնը կը կանգնի մի նոր փորձութեան առջեւ, 1922-ի պատուհասը կը չարունակուի նոր թափով: Կը չարունակուի արեւմտահայերէնը աբեղեանական ուղղագրութեամբ գրելը, ինչը լեզուասպանութիւն է: Կը չարունակուի Մեսրոպեան ուղղագրութեան կողմնակիցներին հալածելն ու պատժելը, ինչի մասին արդէն իսկ բացայայտ պահանջում են աբեղեանական գիտունները: Այլեւս ազգային միասնականութեան մասին խօսքերն ու յորդորները կը հնչեն որպէս ձայն բարբառոյ յանապատի, որովհետեւ Ազգը միասնական չի կարող լինել, քանի դեռ միասնական ուղղագրութիւն չունի...

Հնարաւոր փորձութիւնն ու ազէտը պէտք է կանխել:

Հիմակուանից պէտք է հանրօրէն բարձրանայ մեր ձայնը՝ ոչ միայն ի Հայաստան, այլ եւ ի Սփիւռս: Մտմտուքի միջոցով, բանիւ եւ գործով, Հայաստանի Նախագահին, Ազգային Ժողովի Նախագահին եւ Վարչապետին յղած նամակներով, դիմումներով, բոլոր պարտ ու պատշաճ միջոցներով պէտք է յայտարարել, որ ներկայ Սահմանադրութեան մէջ պետական Լեզուի մասին գրուածը (յօդուած 12) կատարելապէս ճիշդ է եւ փոփոխման կարիքը չունի: Ուրիշ հարցերի վերաբերող յօդուածները, այո, պէտք է սրբագրել: Բայց պետական Լեզուն սահմանող սոյն 12-րդ յօդուածը պէտք է պահպանել նոյնութեամբ:

Ժողովրդի, հասարակութեան ձայնը մեծ ուժ է: Վկայ՝ Համահայկական Խորհրդաժողովը:

Մեր Լեզուի սահմանադրական կարգավիճակը պահպանելն ու փրկելը պէտք է լինի մեր հոգսերի հոգսը: Մեր Լեզուի պետական կարգավիճակից է կախուած միասնական ուղղագրութեան ճակատագիրը: Իսկ միասնական ուղղագրութիւնը որոշիչ դեր ունի Ազգի միասնականութիւնը կռելու եւ կոփելու գործում:

Այդ սրբազան գործի մէջ սխալուել կամ թերանալ չի կարելի:

Յունուար 15, 2000

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԻՆՉ ԳԻՏԵՆ ՈՂՋԱԿԷՋԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հրեաներու ողջակէզին նուիրուած մի-ջազգային ժողով մը տեղի ունեցաւ Սթոք-հոլմի մէջ, Յունուարի վերջին չաբաթա-վերջին: Շուրջ չորս տասնեակ երկիրներ մասնակցեցան, օրակարգի վրայ ունենա-լով յիշելուն հետ նոր սերունդները այդ ուղղութեամբ դաստիարակելու նիւթը: Նոյն առիթով «Նուվել Օպսէրվաթէօր» չաբաթաթերթը հարցախոյզ մը ար-դիւնքները հրատարակած է ուր քաւական զարմացնող բաներ կան: Հարցախոյզը կատարուած է Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ մէջ, 14 – 18 տարեկան պատանիներով:

Առաջին ուշադրաւ պարագան այն է որ երկու երկիրներու երիտասարդներն ալ հեռու են նիւթին լաւատեղեակ ըլլալէ: Թէեւ Գերմանացիները քիչ մը աւելի լաւ դիրքի վրայ են, քան Ֆրանսացիները: Երբ հարցուած է իրենց թէ ի՛նչ է Ողջա-կէզը, Գերմանացիներու 65%-ը, իսկ Ֆը-րանսացիներու 76%-ը չեն կրցած պատաս-խանել: Ընդհանուրին վրայ երիտասարդ Գերմանացիներուն մէկ քառորդը պիտի թէ Ողջակէզը Հրեաներու բնաջնջումն է. այդ տոկոսը 13% է միայն, Ֆրանսացի-ներու պարագային: Ինչ կը վերաբերի Աուշուիցի, Տախաուի, Թրեխլինքայի նման կեդրոնացման ճամբարներու գոյու-թեան, Գերմանացիներու 55%-ը տեղեակ է, Ֆրանսացիներու 49%-ը:

Երկրորդ արդիւնքը՝ քննադատութեան (révisionnisme) նկատմամբ երիտա-սարդներու կեցուածքն է. անոնք արմա-տապէս դատապարտող չեն այդ հակու-մը: Ֆրանսացիներու 54%-ը բնական կը նկատէ որ արդարադատութեան յանձ-նուին անոնք որոնք Ողջակէզին պատմա-կան իրողութեան հանդամանքը կ'ուրա-նան: Գերմանացիներու մօտ այս համե-մատութիւնը 43% է: Այս խումբին 61%-ը կը պաշտպանէ այն տեսակէտը որ ուրա-ցողները պէտք չէ դատապարտել, յանուն դադափարի ազատութեան: Այս պարա-գան կը մտահոգէ երիտասարդներու վրայ համացանցին մեծ ազդեցութիւնը, քանի որ հոն տեղ կը գտնէ աչխոյժ ժխտողա-կանութիւն մը: Ֆրանսացի երիտասարդ-ներուն վրայ յստակ է ուսուցումին ազ-դեցութիւնը, քանի որ 14 – 15 տարեկան-ներու խումբին մէջ ժխտողականներու դատապարտումը 46% է, 16 – 18 տարե-կաններու պարագային՝ 60%: Ֆրանսացի երիտասարդներու 65%-ը Ռուանտայի, Գամպոճի, սովետական գուլագներու բը-նաջնջումները Ողջակէզին համարժէք կը նկատէ. այս մասին հարցում ուղղուած չէ Գերմանացիներուն:

Վերջին եղրակացութիւնը որ միակ դը-րականն է, այն է թէ երիտասարդները ցանկութիւն յայտնած են նիւթին մասին աւելի բան սորվելու: Գերմանացիները (72%) կ'ըսեն թէ դպրոցական ծրագրին մէջ հարկաւոր տեղը տրուած է Ողջակէ-զին. իսկ 53%-ը կ'ուզէ աւելի տեղեկու-թիւն ունենալ: Ֆրանսական թէքնիք եւ արհեստի վարժարաններու աշակերտնե-րուն 65%-ը նոյն փափաքը յայտնած է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

պաշտօնական ամսաթերթ
կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ

Թիւ 11–12, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1999

Անթիլիաս (Լիբանան)

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՀԱՑՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Կէօթինկէն քաղաքին մէջն է Գերմանիոյ առաջին օծուած հայկական եկեղեցին Ս. Խաչ անունով: Անոր առաջին օծումը կատարուած է 1984-ին, ժամանակուան Հայրապետական Պատուիրակ Մեսրոպ Արք. Գ. Գրիգորեանի ձեռամբ: Այս եկեղեցւոյ խորանը վերջերս լրիւ քանդուելով տեղը զետեղուեցաւ Հայ եկեղեցւոյ աւանդութեանց համապատասխան ոճով պատրաստուած Ս. Սեղան մը, յատակից երկու փոքրիկ խորաններով Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթուղիմէոսի նկարներով: Տուֆ քարէ չինուած խորանները պատրաստուեցան Հայաստանի մէջ քանդակագործ Արմենակ Համբարձումեանի կողմէ եւ անոր Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ զետեղումը իրականացաւ յարդելի վարպետի ձեռամբ: Նորոգուեցաւ նաեւ բեմը արդիական ոճով: Կառուցման բոլոր ծախքերը ստանձնեց Առաջնորդարանը:

Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան իր հետ ունենալով Անուշաւան Ժամկոչեան ու Արմաշ Նալպանտեան արեզանները, ինչպէս նաեւ Արման Փիլիպոսեան ու Յարութիւն Յարութիւնեան սարկաւագները, 2000, Յունուար 5-ին, Ս. Ծննդեան Ճրագալոյցին կատարելով Ս. սեղաններու օծումը մատոյց նաեւ պատարագ ի մխիթարութիւն տեղւոյն հաւատացեալներուն:

● *Առաջնորդը 2000 Յունուար 21-23-ին հովուական այցելութիւն մը կատարեց Գերմանիոյ Հալլը – Զաալը անուն քաղաքը, որ հայ իրականութեան մէջ յայտնի է իր աստուածաբանական համալսարանով: Այստեղ կ'ապրին չուրջ 200 Հայեր Հայաստանէն եկած, որպէս ապաստանեալներ: Անոնցմէ ոմանք խորհրդային նախկին շրջանին այստեղ եղած են իբրեւ բանակի ծառայողներ եւ ապա մշտական բնակութիւն հաստատած:*

Այս քաղաքին մէջ գտնուող աստուածաբանական Ֆաքուլթէի վարիչն է փրոֆէսօր Հէրման Կոլց, որ միեւնոյն ժամանակ կը դեկավարէ մեծ հայասէր պատուելի Եոհաննէս Լէփսիուսի արխիւները, կատարելով ուսումնասիրութիւններ հայ դիւանականներու օժանդակութեամբ: Տոքթոր Տիկին Արմենուհի Արզարեան ու Տոքթոր Խաչիկ Ղազերեան մաս կը կազմեն իր անձնակազմին:

Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան, որ տարիէ մը ի վեր Հալլը-ի մէջ կը հետեւի եկեղեցական երաժշտութեան, նկատի առնելով տեղւոյն հայ բնակչութեան պահանջը, վերջերս հոն կազմակերպեց փոքրիկ համայնք մը: Հայր Սուրբը բացի ամսական պատարագներէ հայ փոքրիկներուն կուտայ երաժշտութեան ու կրօնքի դասեր եւս:

Մէկ տարուան ընթացքին կազմակերպուած այս փոքրիկ համայնքին Առաջնորդը տուաւ իր երկրորդ հովուական այցելութիւնը, որ սկսաւ պաշտօնական հանդիպումով մը Շրջապատի Նախարարուհի՝ Տիկին Հոյսլէրի մօտ: Հանդիպման կը մասնակցէին նաեւ Սերովբէ Վրդ. Խաչատեան, Անուշաւան Աբեղայ Ժամկոչեան, համայնքի վարչութեան անդամներ եւ Ընկերվարական կուսակցութեան երեսփոխաններ:

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած հանդիպման ընթացքին Գարեգին Արք. նախ չնորհակալութիւն յայտնեց պետական իշխանութեանց, որ ուշադրութիւն կը դարձնեն համայնքի հարցերուն, որուն ցցուն ապացոյցն է այս հանդիպումը: Ապա տեղեկութիւններ տուաւ Հալլը-ի Հայ համայնքի կազմութեան մասին եւ ներկայացուց անոր պահանջները յառաջիկայի համար: Խնդրեց նախարարուհիէն որպէսզի օգնէ այն համայնքային-ներուն, որոնք մշտական բնակութիւն չունին տակաւին Գերմանիոյ մէջ: Ապա խնդրեց, որ քաղաքը տրամադրէ իրեն հաւաքատեղի մը, որպէսզի անոնք կարելիութիւնը ունենան կանոնաւոր կերպով ի մի գալու եւ ստանալու լեզուի ու կրօնքի դասեր:

Նախարարուհին, որ քանի մը չաբա-

թէն մեծ հաւանականութեամբ քաղաքապետ պիտի ընտրուի, խոստացաւ իր կարելին ի գործ դնել ներկայացուած հարցերուն լուծումները գտնելու: Ժողովը վերջ տուաւ նուէրներու փոխանակումով եւ երեկոյեան ճաշով մը:

● Յաջորդ օրը Յունուար 22-ին Առաջնորդը պատարագեց կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագին ներկայ էին շուրջ 150 Հայեր: Ցետ պատարագի կատարուեցաւ Ջրօրհնէք եւ երկու չափահաս Հայաստանցիներու մկրտութիւնները, որոնք երկար տարիներէ ի վեր նման արարողութիւններու չէին մասնակցած:

● Իսկ կիրակի, Յունուար 23-ին Գրեղին Արք. մասնակցեցաւ Սանքթ Լորէնթիուս անուն եկեղեցւոյ մէջ հոգեւոր համերգի մը, որ կազմակերպուած էր Անուշեան Աբգյ. ժամկոչեանի կողմէ: Ան Հայ եկեղեցւոյ չարականներէն բազկացած յայտագրին առընթեր երաժշտական իր զպրոցի ուսանողներն ու ուսուցիչը եւս ներկայացուցին Հոդեւոր եկեղեցւոյ հոգեւոր երգերը դաշնամուրի ընկերակցութեամբ: Համերգը մեծ ընդունելութիւն գտաւ ներկաներու կողմէ, որոնք փափաքեցան ուրիշ առիթ մը եւս ստեղծել նման երգեցողութեան համար:

Առաջնորդը այս համերգի սկիզբին ոգեկոչեց խօսք մը արտասանեց, յայտնելով իր շնորհակալութիւնները երաժշտական զպրոցի ղեկավարներուն, որ այսպիսի առիթ մը ստեղծեր էին Հայ եկեղեցւոյ, որ յաջորդ տարի կը պատրաստուի տօնել 1700-ամեայ յոբելեանը քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօնք հռչակման:

● Երեքշաբթի, Յունուար 25-ին Առաջնորդը անցաւ Գերմանիոյ նոր մայրաքաղաքը Պէրլին եւ այցելեց ՀՀ Գերմանիոյ դեսպանատունը ընկերակցութեամբ Շրջանի հոգեւոր հովիւ Հայր Սերովբէ Վրդ. Խաչանեանի: Քաղաքավարական այս այցելութեան ընթացքին անդիմաւորուեցաւ յարգելի դեսպան Պր. Աչոտ Ոսկանեանի կողմէ, ծանօթացաւ նոր չէնքի բաժիններուն եւ իրենց գործունէութեան մանրամասնութեանց:

ՀՀ դեսպանութեան Պէրլինի այս նոր նստավայրի գնումը իրականացած էր գլխաւորաբար Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի եւ Հայ Գործարարներու կազմակերպութեան դրամագլուխով, ինչպէս Գերմանիոյ այլ կազմակերպութիւններու օժանդակութեամբ:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն
Փետրուար 1, 2000

ԻՍԻՒ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՒ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ Յունուար 16-ին, կիրակի օր, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր արարողութիւն կատարուեցաւ ազգային բարերար եւ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Աւագ Կնքահայր հանգուցեալ Նուրհան Ֆրէնկեանի հոգւոյն համար, անոր մահուան 7-րդ տարելիցին առիթով: Ներկայ էին հանգուցեալին եղբայրը, զաւակներն ու թոռները, ընտանեկան պարագաները:

Ապա եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային սրահին մէջ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած էր հիւրասիրութիւն, ուր սիրոյ սեղաններու շուրջ անդրադարձանք հանգուցեալին կեանքին ու գործունէութեան եւ հակառակ յուզումին, անգամ մը եւս հաստատ համոզումը ունեցանք թէ Ֆրէնկեան ընտանիքը կը շարունակէ կապուած մնալ Իսիի, Գլամառի եւ Մըտոնի Հայ գաղութին ու պատրաստ է գիտակցութեամբ շարունակելու Նուրհան Ֆրէնկեանի գործը:

***

Այս տարի Կրթական մարմինն ու աշակերտութեան Մնողական մարմինը գեղեցիկ գաղափարն ունեցած էին Քրիստոնէական դասընթացքի աշակերտութեան Նոր Տարուան հանդէսը կատարել եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային սրահին մէջ:

Հարիւրի չուրջ ծնողքներ, Հոգաբարձութեան անդամներ, կրթասէր ու տարիներէ ի վեր հաւատարիմ հանրութիւն մը ներկայ էին հանդէսին:

Աշակերտութիւնը մուտք գործեց սրահ մոմերով ու երգելով «Լուռ գիշեր... Սուրբ գիշեր...»: Ապա Կաղանդ Պապան ժամանեց հեռու Հայաստանէն:

«Նոր Տարի» եւ «Զանգակներ, զանգակներ» երգերով մանուկները առաւել խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ:

Աշակերտները յաջորդաբար արտասանեցին Նոր Տարուան եւ Հայ Լեզուին, ծնողքներուն եւ ուսուցչուհիներուն նուիրուած արտասանութիւններ:

Կաղանդ Պապան չատ զեղեցիկ նուէրներ բերած էր բոլոր փոքրիկներուն անխտիր, դիտնալով որ անոնք լաւ աշխատած էին ու եղած հնազանդ:

Բոլոր ծնողքները անխտիր պատրաստած էին համեղ հայկական ճաշեր ու անուշեղէնները, առիթ հանդիսանալով վեց հազար ֆրանք հասոյթի հանգանակութեան՝ ի նպաստ Քրիստոնէական դասընթացքներուն:

Մանկական երգչախումբը երգեց «Սուրբ Աստուած, Սուրբ եւ հզօր...որ մարմնացար վասն մեր» եւ արտասանեց «Իմաստութիւն Հօր Քրիստոս եւ Պահապան ամենայնի» եւ «Հայր Մեր» տէրունական աղօթքը:

Հոգեւոր հովիւը շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն իրենց քաջալերութեան համար եւ անգամ մը եւս յիշեց Պ. Անդրանիկ Ալթունեանը եւ ուսուցչուհիները՝ Հռիփսիմէն, Սեդան եւ դաշնակահարուհի Կարինէն: Նամանաւանդ շնորհակալութեան խօսքեր արտասանեց Ջըրբաշեան հաստատութեան որ երկար տարիներէ ի վեր կ'ապահովէ աշակերտութեան Նոր Տարուան աւանդական նուէրն ու կաղինը:

Քանի տարիներէ ի վեր մշակութային սրահին մէջ դեկավարութեամբ Օր. Միլին Ասլանեանի կը գործէ հայ երգ ու երաժշտութեան ուս. հայ պարարուեստին ծանօթանալու բաժին մը: Ինչպէս միշտ իւրայատուկ վայել տուին մանուկներու պարերը եւ բոլորը խոստացան մի քանի ամիսէն կրկնել նման երեկոյթները որպէսզի «հայկական մթնոլորտով» հատկոյթները չարունակեն խանդավառել հայ ընտանիքները:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ՍԷՆ-ԹՒԹԻԷՆ (Յապաղած). –

Անմոռանալի ժամեր ապրեցաւ քաղաքիս եւ շրջակայքի Հայութիւնը, որ Յունուար 16ին խուռներամ բազմութեամբ մը փութացած էր եկեղեցի «Ջուրին Չտալու Համար» մեր նահապետական սովորութիւններն ու տօնական օրերը՝ կաղանդն ու Ս. Ծնունդը:

Պատարագը մատոյց Հայր. Պատուելի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկ. ընկերակցութեամբ Տաթեւ Վրդ.ին եւ սարկաւագներ՝ Մանուէլ Պաամաճեանի ու Երջանիկ Յովհաննէսեանի. դպրաց դասը կը գեկավարէր Արշամ Սվաճեան ու Տիկին Սարաֆեան կ'ընկերանար երգէոնով: Կատարուեցաւ Ջրօրհնէքի արարողութիւնը, կնքահայրութեամբ 12-ամեայ Վրէժ Տօնապետեանի:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, ներկաները անցան քովընտի սրահը, սովորական «ախորժաբեր»ներէն յետոյ. առաւօրէն սպասարկուեցան տիկնանց կողմէ պատրաստուած համադամ կերակուրները:

Ժամը 16-ին սկսաւ օրուան գեղարուեստական բաժինը Հայր Տաթեւի եւ ուսուցչուհի Իզապէլ Յովհաննէսեանի գեկավարած փոքրիկներու երգչախումբին երգերով ու արտասանութիւններով. նոյնպէս դպրաց դասը քանի մը խմբերգներով ըստեղծեց հաճելի մթնոլորտ մը: Նորութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար ճոխ եւ ակնահաճոյ քանի մը զգեստաւորումները, որմէ ետք հասան այնքան սպասուած Կաղանդ Պապան եւ նուէրներով լեփ-լեցուն իր կարմիր մախաղը, զուարճացնելով ներկայ 50 երախաները:

Պատուոյ սեղանին, Նորվան Եպիսկ.ի կողքին տեղ գրաւած էին քաղաքապետը՝ Պ. Թիոլիէ (որ ճաշի չմնաց) եւ իր փոխանորդն ու կինը: Իսկապէս քաջալերական էր ձեռնարկը:

***

Նախապէս, Տիկնանց կազմակերպած էր Դեկտ. 31-ի իր սովորական ցայգաճաշը, չնորհիւ որուն ամէն տարի քիչ մը աւելի ժողովրդականութիւն կը ձեռք ոչ միայն Հայերէ այլեւ ստուար թիւով օտարականներէ ալ, որոնք կու գան իրապէս զուարճանալու ու ճաշակելու համար մեր նպաստի կանանց պատրաստած համեղ կերակուրները: Իսկ պարե՛րը, մեր Քոչարին մանաւանդ, մեծով-պզտիկով կը պարեն նոյնքան եռանդով: Ստեղծուած այս զուարթ մթնոլորտը տեւեց եօթը ժամ:

Կեցցէ՛ք քոյրեր, բիւր յաջողութիւններ եւ ցտեսութիւն՝ 2001-ին:

***

Ցիշատակութեան արժանի այլ ձեռնարկ մըն էր նաեւ Սէն Թէթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդին տարեկան ճաշը, քանի մը չաբաթ առաջ: Աւելի քան հարիւր հայորդիներ փութացած էին նախաճեռնութեան, քանի մը ժամուան ընթացքին իրենց հայութիւնը հաստատելու, յարատեւութեան ոգի ցոյց տալու, իրենց մեծերուն թողած աւանդը ստանձնելու արժանի ժառանգորդի ջերմ հաւատքով:

ՍՕՍ-ՊԱՐԻՏ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ
ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 3

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Այո, կարծեմ քոյր մը ունի:

ԹԱԳՈՒԿ. – Մէկը առեր նստեր է եղեր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Աս ի՞նչեր կը լսեմ կոր: Քոյրը չէնք – չնորհք, ամուսնացած, զաւակի տէր կնիկ է:

ՍԱՀԱԿ. – Աղբարը կը ճանչնա՞ս կոր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Որո՞ն աղբարը:

ՍԱՀԱԿ. – Ճանըմ որո՞ն աղբարը պիտի ըլլայ, իշտէ Մարտիկ աղային աղբարը:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Է հա՛, պզտիկ աղբարը ... անունը ի՞նչ էր, կեցէք նայիմ... հա՛, միտքս ինկաւ, Կարապետ:

ՍԱՀԱԿ. – Աս աղբարը գործի մըն է եղեր, դողութիւն ըրեր է, փախեր է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Զրպարտութիւն է...

ՍԱՀԱԿ. – Իզը թողը պէտի չէ եղեր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ո՞վ կ'ըսէ իզը թողը պէտի չէ: Մարդը Ամերիկա է, չնորհքով գործ ունի, ամէն չաբթու նամակ կուգայ իրմէ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Հապա հօրաքո՞յրը:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ի՞նչ հօրաքոյր:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ճանըմ, Մարտիկ աղային հօրաքոյրը:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հօրաքոյր ունենալը չէի պիտեր:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ունի եղեր, ունի եղեր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Է՛, հօրաքոյր ունենալը մի՞ղք է, յանցա՞նք է: Տարօրինակ բաներ կ'ըսես կոր, Թագուկ հանըմ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ես ըսածս պիտեմ: Աս հօրաքոյրը տուն կը բանեցնէ եղեր: Ալ ամէն բան ըսել մի՛ տար:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ծայրէ ծայր սուտ: Աւով մէկտեղ, նորէն դուք պիտէք: Մարդը այսօրուան օրս 50 հազար ոսկինոց մարդ է: Աւանկ չըլլայ նէ՝ առանց ղրամ պահանջելու աղջիկ կ'առնէ՞: Դեռ երկկողբատեներկէն էի, մարդը գլուխ քերելու ատեն չունի, 10 հոգի կը մտնայ, 10 հոգի կ'ելլայ...

ՍԱՀԱԿ. – Ըսել է հէչ վարա չուզեր կոր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Չէ, նոյնիսկ ըսաւ քի վարա տալու խօսք ընեն նէ, կը նեղուիմ: Աղջիկը տեսայ, սիրտս սիրեց, պիտի առնեմ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Էհ, քանի որ աւանկ ըսեր է, ուրեմն հարուստ է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հապա, հապա՛: Հարսնիքին բոլոր ծախքերն ալ ես պիտի ընեմ, կ'ըսէ կոր:

ՍԱՀԱԿ. – Եթէ աւնակ է, մեր լսածները թշնամիի խօսքեր են եղեր: Ինչ որ է, դեռ ժամանակ ունինք, աղէկ մը կը տեղեկանանք: Շաբաթէ մը նորէն հանդիպէ, Տէր պապա, որ վերջնական պատասխանը տանք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ուրիշ բան մըն ալ պիտի ըսէի, դուդչ դեռ ժամանակը չէ, բայց վնաս չունի:

ՍԱՀԱԿ. – Ըսէ տեսնենք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Սա իմ միջնորդչէքիս համար պիտի խօսէի: Կալին մէջ աշխատողին դունչը մի կապէք, կ'ըսէ Սուրբ Գիրքը: Մշակը արժանի է իր վարձքին:

ՍԱՀԱԿ. – Տէր պապա, քիչ մը կանուխ է տանկ խօսքեր ընելու համար:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մի՛ նեղնար, Սահակ էֆէնտի, ըսելուս պատճառը ան է, որ անդի կողմէն չեմ կրնար բան մը ուզել, սովորութիւն չէ, ատոր համար ձեզի խօսք բացի: Ես աղքատ մարդ մըն եմ, աւանկ բաներ ալ չըլլան նէ՝ ես ինտո՞ր պիտի ապրիմ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Անհոգ եղիր, Տէր պապա, Թող գործը ըլլայ, քու իրաւունքդ ալ կուտանք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Շնորհակալ եմ: Անցածները Արթանեաններուն մէկ գործը եփեցի, ողջ ըլլան, հանեցին 300 ոսկի տուին:

ԹԱԳՈՒԿ. – Մենք ալ կուտանք: Անչուչա Արթանեաններուն չափ չենք տար, բայց քեզ դոհ կը ձգենք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Շնորհակալ եմ, ապրիք: Բայց հիմակուընէ երախային անունը դնենք նէ՝ աւելի աղէկ չըլլա՞ր:

ԹԱԳՈՒԿ. – Այսինքն՝ ո՞ր անունը:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Այսինքն ըսել կ'ուզեմ ... կը նեղէք, ըսել ուզածս այն է, որ...

ՍԱՀԱԿ. – Տէր պապան ըսել կ'ուզէ, թէ ինչ պիտի տանք նէ, հիմակուընէ ըսենք, հասկցար:

ԹԱԳՈՒԿ. – Տէր պապա, դուն ալ չատ թոհաֆ ես: Դեռ մէկտեղը եղած – լմընցած բան մը չկայ, ես կ'ըլլայ, ես չըլլարի պէս բան մըն է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ես կ'ուզեմ պիտնալ, թէ գործը ըլլալու պարագային ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ առնելիքս: Քիչ առաջ պատ քանի տարիներէ ի վեր մշակութային սրահին մէջ դեկավարութեամբ Օր. Միլին Ասլանեանի կը գործէ հայ երգ ու երաժշտութեան ուս. հայ պարարուեստին ծանօթանալու բաժին մը: Ինչպէս միշտ իւրայատուկ վայել տուին մանուկներու պարերը եւ բոլորը խոստացան մի քանի ամիսէն կրկնել նման երեկոյթները որպէսզի «հայկական մթնոլորտով» հատկոյթները չարունակեն խանդավառել հայ ընտանիքները:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

(Շար. 6)

Կ'ՈՒԶՈՒՄ

Ալֆորվիլլ մէջ բնակող տարեց կնոջ մը վրայ պիչերները հակելու համար առնձ մը կը փնտռուի։

Հեռաձայնել հետեւեալ թիւին. –

01 43 75 32 68

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Au lendemain du séisme meurtrier survenu en Turquie le 17 août 1999, la Croix Bleue des Arméniens de France a organisé une collecte de fonds en France, pour soutenir les actions mises en place par le Patriarcat d'Istanbul : aide aux enfants orphelins, secours psychologique aux enfants et jeunes traumatisés par le tremblement de terre, réparation et rénovation des bâtiments communautaires (écoles) et du patrimoine historique (Patriarcat, églises).

La campagne est aujourd'hui close et la Croix Bleue a fait parvenir au Patriarcat, par voie bancaire, la totalité des dons s'élevant à 50.000 F.

La somme réunie se compose de dons personnels ou associatifs, pour un montant de 31.000 F, auxquels la Croix Bleue a ajouté sa propre participation de 19.000 F.

Le Patriarcat Arménien d'Istanbul a adressé une lettre de remerciements à la Croix Bleue, initiatrice de la collecte, mais aussi à tous les donateurs qui ont compris la nécessité d'agir pour pérenniser les structures communautaires en Turquie.

Une fois encore, l'appel à la solidarité a été entendu. Merci à Tous.

LE CONSEIL D'ADMINISTRATION
DE LA CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «**ASTRIG**»
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse — Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**

le Samedi 4 Mars à 20 heures

à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Գ. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

Ալիս Պետեանի մահուան տարելիցին առիթով՝ Տիկին Սաթենիկ Կարապետեան եւ զաւակները 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետեան, Տէր եւ Տիկին Զապէլ Բարէնօ, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շոոյեան 200-ական ֆրանք։

Եկեղեցւոյ Պայծառութեան. –
Տէր եւ Տիկին Տաճատ Արկոն 100 Ֆր., Տիկին Ընծայ Վարդանեան 150 Ֆր.։

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

et

LE THEATRE FIRMIN GEMIER ET PAREV PRODUCTIONS

présentent

lundi 14 février à 20 heures 30

une lecture de

DENTISTE POUR DAMES

Farce coquine et burlesque
de **Gérald PAPASIAN**
d'après Hagop BARONIAN

Avec: Franc-Olivier Bonnet, Sophie Gourdin, Daniel Jean, Joanna Jianoux, Valérie Moinet, Gérald Papasian, Javotte Rougerie, Antoine Seguin, Rainer Sievert, Tof.

Hagop Baronian (1843-1891), auteur classique de la comédie arménienne, est le représentant par excellence de l'esprit de Constantinople du 19ème siècle, où vivait une grande partie de l'intelligentsia arménienne. **Dentiste à l'Orientale** est en réalité un péché de jeunesse : Hagop BARONIAN a 24 ans quand il l'écrit en 1867. D'une grande érudition, il maîtrise les mécanismes de la comédie grecque, les retournements propres à la commedia dell'arte.

Gérald Papasian crée en 1979 **Dentiste à l'Orientale,** dans une double version anglaise et arménienne. La création débute à Londres. La tournée se poursuit à Washington, New-York, Boston... En 1981, le Los Angeles Actors' Theatre accueille la création en langue arménienne. Elle remporte un vif succès. Drôle, intelligente, imaginative, elle s'assure un public enthousiaste et connaît des critiques élogieuses. Depuis ce succès, Gérald Papasian a toujours pensé renouveler cette expérience.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)

Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Ասչի Անիէտ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թուխճեան ընտանիքին իր մասնաճիւղին գործօն անդամ՝ Մարի – Սիրվարդ Թուրքեանի մահուան (Յունուար 22) առթիւ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Chorale SIPAN-KOMITAS

Le concert initialement prévu en décembre 1999 et qui a éét reporté suite à l'indisposition du chef Garbis APRIKIAN, aura effectivement lieu

le SAMEDI 25 MARS
à 20 heures 30

en l'église St-Pierre de St-Chamond (42).

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN DE L'U.G.A.B.

SOIREE
EXCEPTIONNELLE

le mercredi 16 février à 20h30

Berge TURABIAN

(poète, compositeur-interprète)
chante

Yéghiché TCHARENTS

Né en Egypte, Berge TURABIAN entreprend ses études supérieures à la Faculté des Langues Etrangères de l'Université d'Erévan, où il enseignera plus tard la langue et la littérature françaises.

En 1987, il s'établit à New-York et poursuit ses études à l'Université de Columbia.

Berge commence à écrire de la poésie et à composer de la musique très jeune. Dans les années soixante, il est avec Rouben Hakhverdian et Vahram Tatikian l'un des compositeurs-interprètes de la «nouvelle vague de la chanson» arménienne. Grand admirateur de la chanson française, il traduit en arménien Jacques BREL, Georges BRASSENS, Léo FERRE, Maxime LE FORESTIER et interprète leurs chansons au public arménien.

En 1998, il publie son premier album **«Quelque part et un jour»,** une compilation de ses chansons crées en Arménie. Dans son deuxième album, **«Tcharents — Le poète arménien en chansons»** qui vient de voir le jour, il met en musique et chante des vers du grand poète.

«...Pleines de rythmes sensuels, ses chansons sont parfois romantiques, parfois d'une sonorité nostalgique, avec des touches impressionnistes et symbolistes. L'essence du lyrisme de Tcharents et la musique de Berge vibrent à l'unisson», témoigne Anahit Tcharents, fille du poète disparu.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)

Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

Séjour en Arménie
Du 20 au 27 AVRIL 2000

organisé par

ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.

Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԷՆԴԱՌԱՋ

Կիրակի, Փետրուար 13, *երեկոյեան ժամը 4–ին ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին* Տեառնընդառաջի *նախամօնակ Անդաստան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ։*

Երկուշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառնընդառաջ։ *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։*

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Ամանորի եւ Սուրբ Ծննդեան տօներուն առթիւ, չնորհակալութեամբ առացած է իւզպէկի հետեւեալ նուէրները.

Բ. ՅԱՆԿ

Թորգոմ Պաւմաճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շողոլոգեան 100 Ֆր., Տիկին Ազանի Ճորճուեան 50 Ֆր., Պր. Ժան Թոռոսեան 150 Ֆր., Պր. Փօլ Ա.ետիսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շմաւոնեան 500 ֆրանք, Պր. Արմենակ Եական 200 Ֆր., Ան – էլիզապէթ Ազգէհասեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճորճեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կրէկուար Օհանեան 1000 ֆրանք, Պր. Ֆրանսուա Պուա, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Վարդանեան 200-ական ֆրանք, Օր. Ա.ետիքեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Լասիր 500 ֆրանք, Պր. Արթին Ճիրիքեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միշէլ Գապանճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապիս Ափրիկեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Դալար 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Դաւիթեան 500 Ֆր., Տիկին Անգինէ Մելքոնեան 200 Ֆր., Տիկին Եադուպ Խալիլ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լօրան Շափօ 300 Ֆր., Պր. Ա.ետիս Պարթայեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Թորոսեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փէնթօղլու 200 Ֆր., Պր. Սերժ Փոսթոյեան 300 Ֆր., Տիկին Կիւլա Պետրոսեան, Պր. Ժագ Պաթմանեան, Պր. Յակոբ Սահակեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Վասիլեան, Պր. Մօրիս Մոսաիչեան, Պր. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 100-ական Ֆր., Պր. Ժան Մատոյեան 250 Ֆր., Պր. Սերժ Թօփալեան, Տիկին Լուսին Ոսկիմօրուքեան 200 Ֆր., Օր. Ժանն Նիկողոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Յովհաննէսեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հանրի Ա.ղպալեան 500 Ֆր., Օր. Սոնիա Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Կոբսպեան Միքայէլեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նորպէր Գոպասեան 60 Ֆր., Պր. Սարգիս Պաւմաճեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Ֆիրէնկիւլեան 200 Ֆր., Պր. Ստեփան Գրիգորեան 100 Ֆր., Պր. Ա.ստրոն Դաւիթեան 500 Ֆր., Տիկին Սաթենիկ Աչզարեան 200 Ֆր., Տիկին Ժանն Վարդապետեան 300 Ֆր., Պր. Վարդգէս Տակառեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Փանոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա.ստղիկ Սահաթճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մխրան Շաքարճեան, Պր. Ժագ Այճեան 1000-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Սարէն 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Հրաչեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Բաուլ Գապանճեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 500 Ֆր., Օր. Տանիէլը Պարթէնլեան 100 Ֆր., Տիկին Անժելիք Հանըմեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փրէսէրիկ Հասրոյեան՝ 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթաւազդ Պալեան 200 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Գլօտ Քէչիչեան 500 Ֆր., Տիկին Զուարթ Կիւլէչեան 200 Ֆրանք, Օր. Օտէթ Օհանեան, Պր. Վահէ Պուրմայեան 100-ական Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ասչի Ա.ստղիկ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Պահարեանէ Օհաննէս Միւնասի մահուան առթիւ, 200 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մխրեանէ Էօժէնի Կիրակոսեանի մահուան առթիւ, 300 Ֆր. Տիկին Անդինէ Թուֆանեանէ Սերոբ Ռըպտիկեանի մահուան առթիւ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 10
JEUDI
10 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 19·838 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.838

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 8/9)

ՄԵՂՐԻԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈ՞ՒՄ

Մեղրիի բնակիչներուն խուճապ պատճառած են այն խօսակցութիւնները թէ Տաւոսի մէջ ի· Քոչարեանի ունեցած բանակցութիւններուն նիւթ եղած է Մեղրիի շրջանին փոխանակումը: Մեղրեցիները դիմումով մը պահանջած են որ պաշտօնապէս հերքուին Հայաստանի հարաւային զարպասին փոխանակման մասին շրջող ըսի-ըսաւները· «Մեր հողը պաշտպանելէ է աբեամբ ու երբեք ոչ մէկին չի զիջուի» ըսուած է դիմումնագրին մէջ: Փետրուար 8–ին Ազգ· Ժողովին մէջ տեղեկացնելով այս մասին երեսփոխան Գրիգոր Ցարուխիւնեան կարծիք յայտնած է թէ նման լուրեր հաւանօրէն կը տարածուին արտաքին շահագրգիռ ուժերու կողմէ, ուստի անհրաժեշտ է որ իշխանութիւնները յստակ պատասխան տան: երբ «Արմէնփրէս»ի թղթակիցը հարցին մեկնաբանութիւնը խնդրած է նախագահի մամուլի քարտուղարէն, ան պատասխանած է թէ «հակամարտութեան կարգաւորման որեւէ շօշափելի տարբերակ չի ճնարկուել»:

*
**

ՕՏԻՍ-ՍԷՐԸ-Ի ԽՄԲԱԿԸ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Փետրուար 7–ին ԼՂՀ նախագահ Ա· Ղուկասեան ընդունած է Օ – ԷՍ – Սէ – Ը–ի եւ Մինսկի խումբին նախագահներուն ներկայացուցիչները: Տեսակցութեան ընթացքին նախագահը յոյս յայտնած է որ Ատարիոյ Օ – ԷՍ – Սէ – Ը–ի նախագահութեան շրջանին ամուր հիմքեր կը դրուին արագ եւ վերջնական կարգաւորման համար: Ապա նիւթ եղած են ներկայի կացութեան եւ լուծումի հեռանկարներուն առընչուած հարցեր:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Փետր· 8–ին տեղի ունեցած խորհրդակցական հանդիպումին նախագահ Ռ· Քոչարեան անդրադառնալով Եւրոպայի Խորհուրդին Հայաստանի անդամակցութեան հարցին ըսած է թէ «1996 թ· սկսած գործընթացն այժմ վերջին փուլումն է, եւ հարկ է, որ իշխանութեան բոլոր ճիւղերը տեղեկանան վերջին զարգացումներուն եւ իրենց կարծիքը յայտնեն Եւրոպայի Խորհրդի կողմից Հայաստանին առաջադրուած անդամակցութեան պայմանների վերաբերեալ»:

Ժողովին մասնակցած են Ազգայնովականութեան Խորհուրդի անդամները, Ազգ· Ժողովի փոխ-նախագահները եւ խմբակցութիւններու ղեկավարները: Անդամակցութեան գործընթացի հաշուետու զեկուցումներ ունեցած են ԵՒ խորհրդարանական վեհաժողովին մօտ Հայաստանի Ա·Ժ պատուիրակութեան ղեկավար Ցովհաննէս Ցովհաննիսեան եւ Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան: Ապա քննարկուած են Հայաստանին ներկայացուած պայմանները, որոնք են մարդկային իրաւունքներու վերաբերող քանի մը համաձայնագիրներու ստորագրութիւն, ինչպէս նաեւ եւրոպական չափանիշներուն համապատասխանութիւն, ԼՂՀ համարտուվեան խաղաղ միջոցներով կարգաւորման որոնում, պետական ներքին օրէնսդրական դաշտի որոշ ոլորտներու բարելաւում: «Մենք իմիներս ենք շահագրգիռ այս չափանիշները կիրառելու մեր երկրում եւ պէտք է անենք այդ բայլերը, անկախ նրանից, թէ մեզնից որեւէ մէկը կը պահանջի՞, թէ ոչ» եզրակացուցած է նախագահը:

*
**

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ – ԲԵԼԱՌՈՒՍ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՋԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

17 երեսփոխաններով կազմուած է Ազգային Ժողովի միջխմբակցային երեսփոխանական նախաձեռնութիւն մը որ պիտի պրպտի Ռուսաստան – Բելառուս – Հայաստան նոր միութեան կազմաւորումով: Մասնակից երեսփոխաններու երեքը իրաւունք եւ միաբանութենէն, չորսը՝ Միաբանութենէն, երեքը՝ Համայնավար կուսակցութենէն, հինգը՝ կայսերութենէն, երկուքն ալ անկախ:

*
**

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆԷՆ

Թուրքիոյ Ազգային Ժողովի նախագահ Ե· Աքսուլուէ Բաքուի մէջ ըսած է թէ Ղարաբաղի խնդիրը խոչընդոտ է շրջանի մեծ ծրագիրներու իրագործումին եւ համոզում յայտնած որ Հայաստան – Ադրբեջան հաշուութիւնը կարելի կ'ընէ բազմակողմանի գործակցութիւն մը: Այդ առումով կարեւոր նկատած է Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն բանակցութիւնները: Պատասխանելով հարցումներու, Ե· Աքսուլուէ ըսած է թէ Թուրքիա Հայաստանի սահմանը չի բանար այնքան ատեն որ չէ կարգաւորուած Ղարաբաղի հակամարտութիւնը:

*
**

ԳԻԼԼԻ ԼԻՃԸ ԿՐ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՆԱՅ

ՄԱԿ–ի զարգացման ծրագրի Հայաստանի ղրասեներակը եւ կառավարութիւնը Գիլլի լիճը վերակենդանացնելու փաստաթուղթ մը ստորագրած են· այդ լիճը կը գտնուէր Սեւանի հարաւ-արեւելքին եւ ունէր 100 հեկտար մակերես· վերացուած է, որպէսզի տարածքը գիւղատնտեսական նպատակով օգտագործուի: Անոր ցամքելով անյայտացած է ձուկերու եւ ջրային թռչուններու լեռնային հարուստ ու հազուագիւտ բնավայր մը:

Ծրագրին աշխատանքներուն իրականացման համար 28,3 հազար տոլար յատկացուած է:

«ԳԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԷ»Ի ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԸ

Երգիծական չաթաթաթերթը իր վերջին (Փետր· 9) թիւին Ա· էջին վրայ դիպուկ ծաղրանկար մը հրատարակած է խորագրուած՝ «Աւստրիա՝ Թուրքերը շրջահայեաց», ուր կ'երեւայ ֆէյսով Թուրք մը որ կ'ըսէ՝ «Հարց չի կրնար ըլլալ մուտք գործել ոչ ժողովրդավար Եւրոպայի մը մէջ»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԷԼ անխնայ կը ռմբակոծէ Հարաւային Լիբանանի չրջանը եւ թիրախ առած է ի մասնաւորի էլեկտրականութեան կեդրոնական կայանները, գրեթէ ամբողջ պէկրութը եւ արուարձանները էլեկտրական հոսանքէ զրկելով: Ռմբակոծութիւնները, որոնք հակազարձութիւն են Հեզպոլլահի յարձակումներուն եւ որոնց հետեւանքով իսրայէլցի վեց զինուորներ սպաննուած են վերջին չաբթուան ընթացքին, նաեւ զոհեր պատճառեցին բնակչութեան մէջ: 17 վիրաւոր կայ: Իսրայէլ, այս ձեւով կը խոխտէ 1996 Ապրիլի համաձայնագիրը: Պէկրութի մէջ, իսրայէլեան հակազդեցութիւնը վրէժի արարք մը կը նկատուի միայն, առարկելով որ Հեզպոլլահի զործողութիւններու թիրախները զուտ զինուորական էին եւ տեղի ունեցած են հարաւային – Լիբանանի դրաւեալ չրջանը: Բայց եւ այնպէս, Իսրայէլի վարչապետը՝ Պարաք վճռած է չարունակել ռմբակոծութիւնները եւ լայն իրաւասութիւններ տուած է բանակին: Պարաք ուզած էր որ Լիբանանի կառավարութիւնը եւ 35 հազար զինուորներով իր հողին վրայ ներկայ Սուրիան հանդարտեցնեն իրանամէտ Հեզպոլլահին պատերազմական տենչերը, բայց, ցարդ հակառակ արդիւնքը տուաւ: Հեզպոլլան իրանեան դէնք մըն է Սուրիոյ ձեռքը եւ խաղաղութեան բանակցութիւններու յետաձգումէն ի վեր, ազատօրէն կը գործէ հարաւային – Լիբանան:

ՓԻՆՈՇԷի Չիլի վերադարձը անդամ մը եւս յետաձգուեցաւ, Լոնտոնի Բարձրադոյն Ատեանը ընդունելի դանելով Պելժիոյ եւ ոչ կառավարական 6 կազմակերպութեան (Օ–ԷՆ–ԺԷ) դիմումը: Ատոնք կը մերժէին Անգլիոյ Ներքին Նախարարին որոշումը, ըստ որուն Չիլի նախկին մեծատէրը կրնար իր երկիրը վերադառնալ առողջական պատճառներով: Այս բարդ հարցին քննութիւնը այլեւս անդամ թերթօնի բնոյթն առած է եւ այս անգամ ալ կարելի չէ վստահ ըլլալ որ նախկին որոշումը կը բեկանուի:

ԹԵՀՐԱՆի կեդրոնը ռճրափորձ մը դործուած է Փետրուար 5–ին, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ եւ 5 վիրաւոր կայ: Աբարքին ատր եղած է Խալք կազմակերպութիւնը, որ մուճահիտտիններու չարժումն է, դիմադար ընդդիմադիրը իշխանութեան: Այս ստանձնումը եւ կառավարութեան ալ կանխահաս վերադրումը բռնմամթիւ հարցականներու դուռ բացած են եւ ոմանք վստահ չեն որ Խալքի գործն ըլլայ: Թէեւ այս վերջինը տէր ըլլալով ռճրափորձին, զայն մկրտած է «Թեհրանի ապստամբութիւնը»: Որոշ թերթեր չեն համոզուած, Ասր – է – Ազակետան թերթին խմբագիրն ալ չէ վարանած յայտարարելու «Մոնիտ»ին թէ ինք համոզուած է որ ծայրայեղ արմատականներն են բուն հեղինակները, մուճահետտիններուր անկարող են որեւէ բան կազմակերպելու Իրանի մէջ: Միւս կողմէ, Թեհրանի նախկին քաղաքապետը՝ Քարպաչէի, 9 ամիս առաջ, ելած է բանտէն եւ առաջին հարցազրոյցներէն մէկը տուած է «Փիկառօ»ի (Փետր· 9) եւ «Գաւնալ Փիւս»ի: Միտք ունի թերթ մը հրատարակելու, բայց, դատապարտումին պատճառովն իսկ չի կրնար քաղաքականութեամբ զբաղիլ:

ԳՈՐԾԱՏԻՐ – ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ եւ պետական պաշտօնատարներու եօթը սենտիքաներու միջեւ բանակցութիւնները 25 ժամ տեւեցին եւ վերջ դտան Փետրուար 9–ին, 35 ժամերու կիրարկման եւ սենտիքաներու պահանջներուն: Ատոնք կ'ուզեն որ նոր գործեր ստեղծուին (մինչ որ, ի դէպ, այս օրէնքին նպատակն էր ըստ Մարթին Օպրիի): Նախարար Զիւքարելիի տեղի չտուաւ այս վերջին հարցին կէտին վրայ, բայց, սենտիքաները ընդունեցան որ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է, թէեւ 7–էն երկուքը (ԷՖ–Օ եւ ՍԷ–ԷՖ–ՍԷ–ԺԷ–ՍԷ) յայտարարեցին թէ որեւէ համաձայնութիւն պիտի չստորագրեն: Տրուած միակ որոշումը այն է սենտիքաներուն կողմէ որ չաբաթ մը պիտի մտածեն:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ նորակազմ կառավարութեան դէմ «պատժական» միջոցները կը չարունակուին: Սալցպուրկի համբաւաւոր վարատուներն տնօրէնը՝ Մորթիէ իր հրաժարականը տուած է: Հոս – հոն ցոյցեր կան, Վիէննայի մակարանը անկումի մէջ է, Մորհրդարանին մուտքը բերդաքաղաքի վերածուած է: Վարչապետը, սակայն, պահպանողական Շիւսէլ իրար չէ անցած եւ կը հաստատէ· – «Աւեւտուրի սենեակին պատասխանատուին հետ խօսեցայ եւ կը վստահեցնեմ, կացութիւնը այնքան ալ դէշ չէ: Պիտի հեռաձայնեմ եւրոպացի բոլոր պաշտօնակիցներուս, բացատրելու համար որ մտահոգուելու պատճառ չունին: Ի դէպ, «Գանար – Անշէնէ» երեւան կը հանէ Եւրոպայի ջայլամի քաղաքականութիւնը ու կը հաղորդէ որ Հայտէր, աթոռ մը կը գրաւէ Պրիւսէլի «Շրջաններու Կոմիտէին» մէջ, որ 222 անդամ համախմբող խորհրդակցական համայնական կազմակերպութիւն մըն է: Հոն է 1999–ի վերջէն ի վեր և սիրով կ'ընդունուի (ինք Աւստրիոյ Գարէնթիի գաւառի կառավարիչ է): Առարկողներուն կը պատասխանուի որ այդ է սովորութիւնը:

ԶԻՉԷՆԻՈՅ փոխ – նախագահը՝ վաքհտ Արաֆաթով մեռած է, երբ կը փորձէր Գըրոզնիէն դուրս ելլել, ըստ հիւանդային – կովկասի դաշնակցային ուժերու հրամանատարին՝ զօրավար Կազանցեւի: Չէչէնները չեն հաստատած այս լուրը:

ԼՈՆՏՈՆի Սթանսթէտ օդակայանն էր միչտ, Փետրուար 9–ի առաւօտը, ափդան օդանաւը ուր 152 ճամբորդ կայ, նախորդ գիչերը 5 հոգի (օդաչու մը եւ 4 ճամբորդ) յայտնած էին խոյս տալ եւ վախ կար որ այս արարքը աւելի բարդացնէ բանակցութիւնները: Օդահէնները չատ յստակ չեն եւ դանազան վարկածներ կան: Անգլիական իշխանութիւնները կ'ակնկալեն որ օդահէնները ի վերջոյ յանձնուին:

ԱՆՏԱԼՈՒԶԻՈՅ էլ էխիտօ պիւդին մէջ կացութիւնը միչտ նոյնքան լարուած է եւ բնակչութեան յարձակումները Մարոքցիներու դէմ կը չարունակուին, որպէս հետեւանք Սպանուհիի մը սպանութեան: Շրջանի հողագործ բանուորներու 98%–ը մարոքցի են: Կ'ըսուի թէ մարդասպան Մարոքցին մտային խանգարում կը տառապէր, բայց եւ այնպէս ոստիկանութիւնը չի յաջողիր հանդարտեցնել բնակիչները որոնք թալանի կուտան ինչ որ Մարոքցիներու կը պատկանի (տուն, խանութ, ինչք եւ այլն, եւայլն): 40 վիրաւոր կայ: Մարոքցիներն ալ հակացոյցի մը ձեռնարկած են «մարդասպաններ չենք» վերտառութեամբ պաստառներով:

Լ· ԺՈՍՓԻՆ բոլորովին մերժեց ներումի որեւէ հաւանականութիւն Գորսիքայի մէջ: Այդ ներումը կը պահանջուի «Գորսիքա Նացիոնէ» չարժումին պարագլուխին կողմէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

Մամուլի աշխարհին մէջ որակին հետ չափազանց ուշադիր համեմատական չափանիշ է թերթի մը տպաքանակը: Այսուհանդերձ, չատ բան կը նշանակէ ան, նախ՝ տնտեսական տեսանկիւնէն: Հարցը թիւերու վաճառքէն զատ ծածկած հասոյթին մի վերաբերիր այնքան, որքան՝ ծանուցումներու ճակատին: Ծանուցումը – մահազդ, չնորհակալիք, մշակութային ու այլ զորձունէութիւններու ազդեր, նաեւ առեւտրական բնոյթի – եկամուտի դիւրաւոր ու կենսական աղբիւրն են թերթերու ջախջախիչ մեծամասնութեան: Ցատկապէս առեւտրականները. այդ պատճառով ալ տպաքանակը որոշիչ առաջին ազդակներէն է զանոնք հրապուրելու ծառայող: Տնտեսագիտական խոր ուսումի պէտք չկայ դիտնալու համար թէ ծանուցում տուող զորձի մարդը, կամ հաստատութիւնը, ընկերութիւնը, ապրանքին, կամ զորձունէութեան կարելի ամէնէն լայն քարոզչութեան կը ձգտի թերթի մէջ եղած ծանուցումով:

Տպաքանակը որոշ իմաստ կը ներկայացնէ, անշուշտ, մամուլի անունին վարկ մը տալու տեսակէտէն ալ, յատկապէս այն զաղութներուն մէջ ուր հաւաքական կեանքի ընթացքին ազդելու լարեր ունի տակաւին հայ թերթը: Պարզ է որ այս պարագան կ'ենթադրէ քիչ – չատ կազմակերպութեան ձէր, ներհամայնքային կապեր, օրէնքներ, կանոններ պահպանած հաւաքականութիւն մը: Նկատի առած Սփիւռքի խայտարղէտ իրականութիւնը ուր հին զաղութներ բաւական բան կորսընցուցած են իրենց աւանդութիւններէն ու նոր բազմութիւններ որոնք զաղութ կոչուելու համար կորելիք բաւական ճամբայ ունին, դժուար է ընդհանրացում ընել մամուլին կատարած զերին մասին: Կայ տակաւին այլ պարագայ մըն ալ որ տպաքանակ – ընթերցող կարեւոր տարերութիւն է, ի նպաստ երկրորդին: Այն եթէ կրնայ զրական յատկանշ նկատուիլ թերթի մը զատ ընդունելութեան առումով, խտրոր համեմատական է լոյս տեսած թիւերուն կապուած մարզերու հետ: Այլ խօսքով՝ «ուրիշին» թերթը կարզացողները որոնք չատ աւելի են ենթադրելի թիւերէ, իրենց անվճար վայելած բարիքին հետ, չատ առանց անդրադառնալու, կը վնասեն հայ մամուլին տնտեսական կողմին:

Նման հարցեր, չատեր, ընդհանրապէս կը կարծենք թէ առանձնաշնորհումն են Սփիւռքի մեր թերթերուն: Ընթերցող զանգուածի անտարբերութիւն, առաւ՝ հայկական իրականութեան հանդէպ արհամարհանք, ձրիամարժութիւն, խակ պէ՞ս միայն Սփիւռքի մամուլին պատկանող երեւոյթներ են: Ժխտական է պատասխանը որ տրուած է չատ անուղղակի կերպով, «Առաւօտ» (Ցունուար 19) օրաթերթին մէջ Աննա Իսրայէլեանի տեղեկագրած մէկ էջով: «Հայկական թերթերի "պերճանքն" ու թշուառութիւնը» խորագրուած այդ էջով ան կուտայ հայատառ եան մամուլի զլխաւոր անուններուն թուային պատկերը: Դիտէնք թէ անցած են խորհրդային ժամանակները երբ տասնեակ հազարաւոր թիւերով կը սըրուէին թերթերու տպաքանակները. այլ հարց է թէ մարդիկ կը կարդայի՞ն իսկապէս, մեծ մասով զերազանցապէս քարոզչական – հեռաւորական անոնց պարունակութիւնը: Այսօրուան կացութիւնը, չատ բնականաբար, ոչ մէկ առընչութիւն ունի այդ չրջանին հետ. ո՛չ որպէս պարունակութիւն, ոչ ալ որպէս տպաքանակ: Անկախութենէն ի վեր այժմէական, հետաքրքրական լուրջ, համարձակ հայաստանեան մամուլի մը մասին հանդիսատութեամբ կարելի է խօսիլ, առանց անչուչտ ընդհանրացնելու այս արժեւորումը: Այլ հարց է թէ որպէս ուղղագրութիւն պահպանուած սովետական զրելաձեւը Սփիւռքի ընթերցողին համար առաջին տողերէն չլսուող ու թերթը մէկդի նետելու մղող ազդակ կ'ըլլայ: Ինչպէս՝ ռուսական կազապարով ձեւուած արեւելահայերէնը մը որմէ անհանդիստ խմբագրութիւններու թիւը չատնապէս, մեծ չէ հոն:

Զարմացնողը այն թիւերն են որոնք տրուած են Ա. Իսրայէլեանի զրութեան մէջ: Անոնք մեծ մասով չատ հեռու չեն սփիւռքեան պատկերէն. եւ ըսել որ եթէ հայկական մեծազոյն զաղութը ըսենք մէկ միլիոնով ամերիկեանն է, Հայաստանի բնակչութիւնը աւսր եթէ ոչ եռապատիկն, կրկինէն չատ – չատ աւելին է: Իսկ ինչ կը վերաբերի Պոլսոյ, Ցունաստանի նման զաղութներու, Հայաստանի կազմութեան հետ համեմատելով՝ ոչ իսկ հարիւր ընթերցող պիտի ունենային իրենց օրաթերթերուն համար, մինչդեռ 60 – 65 հազարնոց Պոլիսը երկու օրաթերթի տէր է, ասկէ նուազ թիւի տէր Ցունաստանը՝ մէկ: Եւ ըսել որ առաջիններուն եաին կուսակցութիւն մը, կամ առեւտրական հաստատութիւն մը չէ կանգնած պիտճէ հաւատարակչռելու զործին նեցուկ ըլլալու, ինչպէս պարագան է Հայաստանի կարզ մը օրաթերթերուն:

Ա. Իսրայէլեանի մեկնակէտը թերթերուն հրատարակած տպաքանակներն են. սակայն անոնք զրեթէ միշտ չեն համապատասխաներ իրականութեան. այսինքն՝ իսկապէս տպուած թերթերուն թիւը չէ որ կուտայ իմբագրութիւնը, այլ քիչ մը աւելին: Կայ նաեւ «վերադարձուած» թերթերու պարագան: Սփիւռքի թերթերը իրենց թիւերուն վրայ տպաքանակով նշելու սովորութիւն չունենալով, փրկուած են վարկ, հեղինակութիւն չահելու նպատակով նման անմեղ «սուտ»երու դիմելու պարտաւորութենէն: Վերադարձի պարագայ ալ խնդրոյ առարկայ չէ հաւանաբար անոնց մեծ մասին համար:

Հայաստանեան մեծազոյն 2 տպաքանակները, 10 հազարը զերազանցող, կը պատկանին «Իրաւունք» չաբաթաթերթին եւ «02»ին: Առաջինին իմբագրութեան տուած թիւը 17 հազար է, յօդուածագիրը որպէս Դեկտեմբերի միջին կուտայ 12·500: Իսկ վերադարձուած են ցրուած թերթերու 24·7%–ը որ կ'ընէ չուրջ երեք հազար, վաճառուածին թիւը իջեցնելով 10 հազարէն վար: «02»ի միջին տպաքանակը 11·240 է, բայց 55%–ը վերադարձած:

Մնալով հայերէն լոյս տեսնող օրաթերթերու չրջանակին մէջ, առաջին տեղը ունի «Հայաստանի հանրապետութիւն»ը. հակառակ որ նչուած է թէ վեց հազար տպաքանակ ունի (Դեկտեմբերի սկիզբը) ապա 500 պակասած, իսկական միջինը 4500 տրուած է, 28·2% վերադարձով: Կը հետեւի «Առաւօտ»ը որ նոյն չրջանին 4213 միջին ունեցած է, նչած՝ 5000: «Ազգ»ի իսկական 2300 տպաքանակին տեղ տրուած է 4000–ի թիւը, կայ 36·4%–ի վերադարձ: Մօտիկ դիրքի վրայ է «Հայոց աշխարհ»ը որուն տպաքանակը 2500 է, նչուած թիւը՝ 3500, վերադարձուած թերթերու տոկոսը՝ 33·3%: Իսկական տպաքանակի ու տրուած թիւի լուրջ տարբերութիւններէն մէկը կը վերաբերի «Նորաթերթ»ին (1850 եւ 3175): Կ'երեւի թէ բարձր է վերադարձուածներու համեմատութիւնը – 51·6%–: Սակայն, վերադարձուած թերթերու մըրցանիշը կը պատկանի «Երկիր»ին, 73·4%–ով: Հ.Յ.Դ.–ի երեւանեան այս թերթը տպաքանակ տուած է 2500: Կը մնայ «Հայկական ժամանակ»ը որ «համեմատաբար ազնիւ» համարուած է Ա. Իսրայէլեանի կողմէ, իր տպաքանակը (2000) միայն 500–ով ուռճացուցած ըլլալուն. ունի 31·8%–ի վերադարձ:

Նման նիւթի մը կարելի է առընչել արցախեան տուեալները ալ որոնք թէեւ չատ մասնակի են. «Հայաստանի հանրապետութիւն»ը (Ցունուար 21) տուած է հայաստանեան թերթերու Արցախի մէջ ըսպառման թիւերը. առաջին տեղը կը դրաւէ «Հայաստանի հանրապետութիւն»ը 80 օրինակով, վերջին տեղը՝ «Երկիր»ը, 30 օրինակով: Պէտք է ըսել որ Հայաստանի հանդէպ որոշ անտարբերութեան մը ցուցանիշը ըլլալով հանդերձ, այս թիւերը հայ մամուլի նկատմամբ հետաքրքրութեան չափանիշ չեն կրնար նկատուիլ, քանի որ Արցախ ունի իր օրաթերթերը:

Հայաստանեան պատկերը, նկատի առնելով նաեւ թէ մէկ թերթը հոն ալ քանի մը հոգի կը կարդայ, ինչպէս կ'ըսենք «Սալքըմ Հանըմ»ի ժապաւէնի առիթով, դին դասուիլ: Այս բոլոր զարգացումներու առընթեր, փոքրամասնութիւններուն ճակատագիրն ալ կը բռնէր հակապիր ուղղութիւն: Փոքրամասնութիւններու թիւը կը նուազէր, փոքրամասնութիւններու համեստ հարստութիւնները, որոնք հանրապետութեան առաջին չրջանին նչանակութիւն մը ունէին, հետզհետէ անիմաստ կը զառնային, անբաւարար կուզային այն մեծ զործարարութիւններուն ու ճարտարարուեստներուն համար, որոնք Թուրքիոյ մէջ թուրք զործարարներու կողմէ այնքան զիւրութեամբ կը կատարուէին ու կը հիմնուէին: Թուրք զործարարները աւելի մտերմիկ կապեր ունէին իշխանութիւններու հետ, բան մը որ կը զիւրացնէր անոնց զործը, մինչ փոքրամասնութիւնները չէին կրնար ունենալ նմանօրինակ կապեր ու օգտուիլ անոնցմէ: Թուրք զործարարները այլեւս այն համբակները չէին որոնք ո՛չ փորձառութիւն ունէին, ո՛չ հնարամիտ էին, ոչ ալ օտար լեզու զիտէին: Ընդհակառակն, ամէն մարզի մէջ թուրք տարրը կը յառաջդիմէր: Գիւղարուեստի չրջագծէն ներս իսկ, ուր փոքրամասնութիւնները որոշ տեղ ու ձայն ունեցած էին հանրապետութեան առաջին տարիներուն, թուրք արուեստագէտները սկսած էին հրաչքներ զործել: Հրաչք մանուկներ կը յայտնուէին, պետութեան կողմէ անոնք Եւրոպա կը զրկուէին, կը կատարելագործուէին եւ ո՛չ միայն թուրքիոյ մէջ, այլ ամբողջ աշխարհի տարածքին վրայ թուրք արուեստը կը մօտեցնէին զէպի եւրոպական չափանիշներ: Ոեւէ ողջամիտ մէկը կըրնա՞յ պնդել թէ բոլոր այս զարգացումները կարելի եղած էին անոր համար որ 1940–ական թուականներուն Ունեւորութեան Տուրքով մը չէզոքացուած էին փոքրամասնութիւնները:

Ո՛չ: Ամէն ինչ այսօր արդէն այս կէտին հասած պիտի ըլլար նոյնիսկ եթէ Ունեւորութեան Տուրք մը զործադրուած չըլլար: Ունեւորութեան Տուրքին կատարած զործը չատ ճզճիմ էր, մանաւանդ էր, որեւէ նչանակութիւն չունէր, անիկա բան մը չհեցուց ո՛չ թէ պետութեան կամ ամբողջ թուրք ժողովուրդին, այլ քանի մը պատեհապաչտ ու առիթներէ օգտուիլ զիտցող անհատներու: Թուրք պետութեան ճակատագիրը պիտի չփոխուէր քանի մը հարուստ հրեայէ, յոյնէ կամ հայէ յափշտակուած չէնքերով եւ հաստատութիւններով: Այս տեսակէտով է որ կրնանք պնդել թէ Ունեւորութեան Տուրքը պարապ տեղ հանուած օրէնք մը էր: Պարապ տեղ հանուած էր եթէ բուն նպատակն էր զործարարութիւնը փոքրամասնութիւններուն ձեռքէն առնելով թուրքերուն փոխանցել: Բայց պարապ տեղ հանուած չէր, եթէ ըո՛ւն նպատակն էր ամբեցնել փոքրամասնութիւնները եւ պետերազմի պայմաններէն օգտուելով թալանի ենթարկել զանոնք:

Այս պատճառաւ մենք կը մտածենք որ բոլորովին կարելի չէ ձայնակցիլ այն պնդումներուն, ըստ որոնց թուրք զործարարութիւնը սկսաւ զարգանալ Ունեւորութեան Տուրքի չնորհիւ: Աւելի արդի պիտի զարգանար: Պատմութիւնը դէպի հոն կ'ընթանար:

Ռ. Չ.

ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՊՆԴԵԼ ԹԷ ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱՐԳԱՑԱՒ ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՇՆՈՐՀԻՒ

դին դասուիլ: Այս բոլոր զարգացումներու առընթեր, փոքրամասնութիւններուն ճակատագիրն ալ կը բռնէր հակապիր ուղղութիւն: Փոքրամասնութիւններու թիւը կը նուազէր, փոքրամասնութիւններու համեստ հարստութիւնները, որոնք հանրապետութեան առաջին չրջանին նչանակութիւն մը ունէին, հետզհետէ անիմաստ կը զառնային, անբաւարար կուզային այն մեծ զործարարութիւններուն ու ճարտարարուեստներուն համար, որոնք Թուրքիոյ մէջ թուրք զործարարներու կողմէ այնքան զիւրութեամբ կը կատարուէին ու կը հիմնուէին: Թուրք զործարարները աւելի մտերմիկ կապեր ունէին իշխանութիւններու հետ, բան մը որ կը զիւրացնէր անոնց զործը, մինչ փոքրամասնութիւնները չէին կրնար ունենալ նմանօրինակ կապեր ու օգտուիլ անոնցմէ: Թուրք զործարարները այլեւս այն համբակները չէին որոնք ո՛չ փորձառութիւն ունէին, ո՛չ հնարամիտ էին, ոչ ալ օտար լեզու զիտէին: Ընդհակառակն, ամէն մարզի մէջ թուրք տարրը կը յառաջդիմէր: Գիւղարուեստի չրջագծէն ներս իսկ, ուր փոքրամասնութիւնները որոշ տեղ ու ձայն ունեցած էին հանրապետութեան առաջին տարիներուն, թուրք արուեստագէտները սկսած էին հրաչքներ զործել: Հրաչք մանուկներ կը յայտնուէին, պետութեան կողմէ անոնք Եւրոպա կը զրկուէին, կը կատարելագործուէին եւ ո՛չ միայն թուրքիոյ մէջ, այլ ամբողջ աշխարհի տարածքին վրայ թուրք արուեստը կը մօտեցնէին զէպի եւրոպական չափանիշներ: Ոեւէ ողջամիտ մէկը կըրնա՞յ պնդել թէ բոլոր այս զարգացումները կարելի եղած էին անոր համար որ 1940–ական թուականներուն Ունեւորութեան Տուրքով մը չէզոքացուած էին փոքրամասնութիւնները:

Ո՛չ: Ամէն ինչ այսօր արդէն այս կէտին հասած պիտի ըլլար նոյնիսկ եթէ Ունեւորութեան Տուրք մը զործադրուած ըլլար: Ունեւորութեան Տուրքին կատարած զործը չատ ճզճիմ էր, մանաւանդ էր, որեւէ նչանակութիւն չունէր, անիկա բան մը չհեցուց ո՛չ թէ պետութեան կամ ամբողջ թուրք ժողովուրդին, այլ քանի մը պատեհապաչտ ու առիթներէ օգտուիլ զիտցող անհատներու: Թուրք պետութեան ճակատագիրը պիտի չփոխուէր քանի մը հարուստ հրեայէ, յոյնէ կամ հայէ յափշտակուած չէնքերով եւ հաստատութիւններով: Այս տեսակէտով է որ կրնանք պնդել թէ Ունեւորութեան Տուրքը պարապ տեղ հանուած օրէնք մը էր: Պարապ տեղ հանուած էր եթէ բուն նպատակն էր զործարարութիւնը փոքրամասնութիւններուն ձեռքէն առնելով թուրքերուն փոխանցել: Բայց պարապ տեղ հանուած չէր, եթէ ըո՛ւն նպատակն էր ամբեցնել փոքրամասնութիւնները եւ պետերազմի պայմաններէն օգտուելով թալանի ենթարկել զանոնք:

Այս պատճառաւ մենք կը մտածենք որ բոլորովին կարելի չէ ձայնակցիլ այն պնդումներուն, ըստ որոնց թուրք զործարարութիւնը սկսաւ զարգանալ Ունեւորութեան Տուրքի չնորհիւ: Աւելի արդի պիտի զարգանար: Պատմութիւնը դէպի հոն կ'ընթանար:

Ռ. Չ.

ւի, կ'առաջնորդէ հետեւեալ եզրակացութեան. տպագիր մամուլի լսարանը միջին հաչուով 2000 հոգի է: Անոր քով հետաքրքրական պարագայ մը որ աւելի նախընտրելի դիրքի վրայ կը դնէ հետաեսիլը, «Եթեր» թերթին տպաքանակն է որ կը տրուի 49 հազար: Երգիծաթերթ «Ոզնի»ն 10 հազար կը տպուի, իսկ «Փութպոլ+»ը 5000 օրինակ: Այս պատկերը լրագրողը կ'առաջնորդէ հարցականներու. քաղաքականութիւնը չի՞ հետաքրքրեր լայն խաւերը, նիւթերու մատուցման ձե՞ւն է սխալ, թերթերու դինե՞րն են բարձր, եւ այլն:

Ու յօդուածը կ'աւարտի ամէնէն ընդհանուր համատատումով թէ զրաւոր լրատուական փուռները հանրային կարծիք ձեւաւորելու զործին մէջ լուրջ դեր չունին: Երկրորդ հետեւութիւնը այն է թէ անոնք հետաքրքրական են «գուցէ միայն պետական ու քաղաքական այրերի ու նաեւ հէնց իրենց՝ լրագրողների համար»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

7000 ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ինախոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Յունուար 12-ին, տեղի ունեցած է զեկուցման երեկոյթ մը՝ «Գալիֆորնիոյ Հայ բանտարկեալները՝ նոր միջավայրի զոհերը» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Մ.-ի «Անահիտ» մասնաճիւղին: Զեկուցողը՝ բանտարկեալներու հոգեւոր խորհրդատու Պետրոս Համեան, փոխանցած է վիճակագրական տուեալներ եւ գծած է ցաւալի պատկերը զաղութին մէջ տիրող կացութեան: Ա.յսպէս, Պետրոս Համեան, որ Հայ Աւետարանական Ընկերային Ծառայութեան իրբեւ պաշտօնեայ երկու տարի է լման ժամանակով նուիրուած է Հայ բանտարկեալներու օգնութեան գործին, նշած է թէ ներկայիս Գալիֆորնիոյ բանտերուն մէջ կան շուրջ 7 հազար Հայեր, որոնցմէ 40 – 50-ը մարդասպաններ են, 200-ը՝ չատ ծանր յանցանք գործողներ, մնացեալ երկուքը սեռային յանցանքով դատապարտեալներ, իսկ մնացեալը՝ թեթեւ յանցանք կամ սխալ մը գործածներ:

Ըստ խորհրդատուի, ամէն չաբաթ, Լոս – Անճելըսի դատարաններէն 200 – 250 Հայեր կ'անցնին: Դատավարութիւններէն ետք, ոմանք նահանգային բանտ կը ղրկուին, ուրիշներ տնային կալանքի կ'ենթարկուին, իսկ ոմանց ալ ազատութիւն կը արուի որոշ ժամանակի մը համար, որպէսզի իրենք զիրենք սրբագրեն: Գալիֆորնիոյ Հայ բանտարկեալներուն 95 առ հարիւրը ոճրագործներ չեն, այլ նոր միջավայրի զոհերը, ըսած է Պետրոս Համեան, աւելցնելով որ 14 – 15 տարեկան պատանին, երբ ուրիշ երկրէ Ամերիկա կուգայ եւ նիւթական կամ այլ պատճառներով կը սկսի հանրային վարժարան յաճախել, հոն ականատես կ'ըլլայ տարբեր մշակութիներու, բարքերու, բարոյական արժէքներու, որոնք հոգեկան ցնցում կը պատճառեն իրեն: Երբ կազմաւորման եւ ըմբռնաւորման այդ տարիներուն իր ձեռքէն բռնող չըլլայ, պատանին կ'իյնայ փորձութիւններու մէջ եւ ի վերջոյ կը դառնայ նոր միջավայրի զոհերէն մէկը:

Զեկուցաբերը նշած է թէ 7 հազար հայ ընտանիքներ առանց հօր կամ մօր կամ զաւակի կ'ապրին: Եթէ հայկական զաղութը չզուրգուրայ իր մոլորած զաւակներուն, անոնց զաւակները պիտի ըլլան ապագայ բանտարկեալներ: Իր խօսքի աւարտին Պետրոս Համեան հետեւեալ կոչը ըրած է. «Հայերը պէտք չէ ըսեն՝ յանցանք գործեցին, թող երթան պատժուին: Աւելութեամբ պէտք չէ լեցուին, պէտք չէ դատապարտեն, այլ օգնութեան ձեռք երկարեն: Այսօր ճերմակ ջարդ մը տեղի կ'ունենայ հանրային վարժարաններու եւ բանտերու մէջ: Կլենտէյլի մէջ հասարակաց 3 տուներ կը բանին եւ Հայ երիտասարդներ հանրային պարտէզներու մէջ սատանան կը պաշտեն»:

Զեկուցման աւարտին տեղի ունեցած է հարց – պատասխանի բաժին մը, որու ընթացքին պարզուած է որ բանտարկեալներուն 800-ը կիներ են, 15-էն 70 տարեկան: Կան Հայ մայրեր, որոնք թմրեցուցիչ դարմանուին թմրեցուցիչ գործածած 8 երիտասարդներ:

Հուսկ, առաջարկուած է Հայ յարանուանութեանց վերին մարմիններու նախաձեռնութեամբ վարձել ձեռնհաս անձնաւորութիւններէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ կարենայ վերահասատատման ընդարձակ կեդրոն մը պնել եւ կազմակերպուած ու հետեւողական լուրջ աշխատանք տանիլ Հայ բանտարկեալներուն թիւը նուազեցնելու համար:

ԼՐԱՏՈՒ

ՎԱԽԵՐ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻ ԽՈՒՀԻԿԱՆՆԵՐԷՆ

Եւրոպական Խորհրդարանի բնապահներն ու դեմոկրատ քրիստոնեանները կը ջանան արգելք ըլլալ վերջերս սպանուած սերպ պինուորական զեկավար Արքանի կողմնակիցներուն Եւրօ – 2000 Ֆութպոլի մրցումներուն մասնակցութեան. կը վախնան որ անոնք կ'երթան քաջալերելու եուկոսլաւ խումբը ու պոռթկումներու պատճառ կ'ըլլան: Ախոյեանութեան խաղերը կը սկսին Յունիսին: Եուկոսլաւիա առաջին շրջանին երեք մրցում ունի: Երկու երեսփոխաններ Դեկեմբերին եւ Յունուարին Սթրազպուրկի Խորհրդարանին դիմումներ յանձնած են, պահանջելու համար որ արգիլուի եուկոսլաւական խումբին մասնակցութիւնը եւ անոնց կողմնակիցներուն Պելժիա եւ Հոլանտա կեցութիւնը:

Դիմումը մերժուած ըլլալով հանդերձ, զայն ներկայացնողները յուսահատած չեն. մանաւանդ որ Եուկոսլաւիոյ ախոյեան խումբը նոյն Արքանին կողմէ հիմնուած է ու ան ակումբին նախագահն էր: Եթէ, կ'ըսեն դիմումնատէրերը, կարելի է արգիլել անգլիացի խուլիկաններու ժամանումը, ինչո՞ւ բնական չըլլայ դուռը փակել նաեւ ոճրագործներու, բռնաբարողներու, անոնց համակիրներուն առջեւ:

Ընկերվար եւ ազատական երեսփոխանները ընդդիմացած են դիմումին, ըսելով որ նման կարգադրութիւն նախ եւ առաջ կը նշանակէ պատժել եուկոսլաւ մարզաւէրները որոնք ոչինչով յանցաւոր են, յետոյ նաեւ եուկոսլաւիոյ մէջ Եւրոպային հանդէպ թշնամութիւն կ'արծարծէ:

Դիմումին տէրերը սոսկ ալ պատասխան պատճ են. ըսած են թէ միջին եուկոսլաւ մը որ ամիսը 800 ֆրանքի չափ կը չահի, միջոցը չունի ոչ ճամբորդութիւնը, ոչ մրցումին տոմսը վճարելու: Ուստի, բոլոր անոնք որոնք կ'երթան եուկոսլաւիոյ մրցումներուն ներկայ ըլլալու, սա կամ նա ձեւով կապ ունին վարչակարգին հետ: Արդէն եուկոսլաւիոյ մէջ Ֆութպոլը ու քաղաքականութիւնը սերտօրէն առընչուած են իրարու:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶՕՐԴ ԳԱՐԸ ՓԵՐՏԱԾ ԱՆՈՒԱՆԻ ՓԻՆԵՐ

◆ ՃԼՔԻ ՔՆՆԸՏԻ

Մ.թացեալ – Նահանգներու առաջին ամիկինը իր ամուսնին կողքին Ֆրանսա պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց: Անոր վայելչութիւնն ու հմայքը կը գիւթեն Ֆրանսացիները... Ճէքքիին հագուստն ու ոճը կ'ընդօրինակուի աշխարհի չորս ծագերուն, եւ ան կը դառնայ ամերիկացի կնոջ խոհակ պատկերը:

◆ ՃՈԱՆ ՊԱԷԶ

Ուաշինկթընի մէջ Ճոան Պաէզ կը միանայ հազարաւոր ցուցարարներու՝ բողոքելու համար ցեղային խտրականութեան դէմ: Իր առաջին ելոյթները կ'ունենայ Նիւ Փորթի փառատօնին (1959) եւ այդ օրէն ան բաները զարճած է «բոլոր ատոնց, որոնք խօսքի իրաւունք չունին»:

◆ ՎԻՐՃԻՆԻԱ ԱՓԿԱՐ

Ամերիկացի այս լրագրուհին կը հնարէ չատ ընթացիկ եւ սովորական փորձ մը, որ կը կատարուի նոր ծնած մանուկին վրայ, ստուգելու համար անոր կենսունակութիւնը, լի հարկին պէտք եղած անմիջական նախզգուշութիւնները առնելու համար:

Այդ օրէն աշխարհի բոլոր նորածիններու կ'ենթարկուին «Ափկար» փորձին...

◆ ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՈ

Իր վայրի գեղեցկութեամբ «էլլ» ամսաթերթի մանքէէնը կը համայն բեմադիրները, իսկ Ռոժէ Վատիմ իրեն համար կը պատրաստէ «Լ' Տիէօ քրէա լա Ֆամ» ժապաւէնը, եւ Պ. Պ-ն կը դառնայ «սէքսաիլ»ի խորհրդանիշը:

◆ ՍԻՄՈՆՆ ՎԷՅԼ

Սիմոնն Վէյլ Ֆրանսայի Խորհրդարանէն կը պահանջէ վիժումի իրաւունքի չեղուցիչ կը դործածեն: Թելադրուած է որ հայ փաստաբաններն ու դատաւորները զօրավիդ կենան հայ բանտարկեալներուն, ինչպէս կ'ընեն սեւամորթ եւ մեքսիքացի իրաւաբանները: Մեքսիքացիները եւ սեւամորթները ունին իրենց վերահասատատման կեդրոնները, ուր կը տարուին թեթեւ յանցանք գործողները: Համեան եւ իր ընկերները կրցած են Զէթթուորթ քաղաքին մէջ վարձել տուն մը, ուր ներկայիս կը դարմանուին թմրեցուցիչ գործածողներ 8 երիտասարդներ:

Հուսկ, առաջարկուած է հայ յարանուանութեանց վերին մարմիններու նախաձեռնութեամբ վարձել ձեռնհաս անձնաւորութիւններէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ կարենայ վերահասատատման ընդարձակ կեդրոն մը պնել եւ կազմակերպուած ու հետեւողական լուրջ աշխատանք տանիլ հայ բանտարկեալներուն թիւը նուազեցնելու համար:

ԼՐԱՏՈՒ

◆ ՊԵՆԱԶԻՐ ՊՈՒԹՈ

Բանտարկութիւնը, մահափորձն ու աքսորը չյուսահատեցուցին զինք: Երբ, փաքիստան մտաւ ընտրութեան վճռակամութեամբ, Պենազիր Պութթօ զարճաւ առաջին կին զեկավարը՝ մահմետական երկրի մը:

Ան ինքզինք սահմանեց որպէս «արեւելեան ոճով ֆեմինիստը»: Ան իր հմայքն ու արժանիքները ի գործ դրաւ ծայրայեղական օրէնքները աւելի ճկուն զարճնելու եւ փաքիստանցի կնոջ կեանքը աւելի տանելի զարճնելու համար:

◆ ԹԱՍԼԻՄԱ ՆԱՍՐԻՆ

Ամուսնալուծուած լրագրուհի եւ զրապետուհի, ան մեծ աղմուկ բարձրացուց իր «Ամօթը» զիրքին շուրջ, ուր ան կը զատապարտէր իր երկրին իսլամ ծայրայեղականները:

Ներկայիս ան կ'ապրի Պանկլատէշէն դուրս, եւ երկրին զեկավարութիւնը անոր զլուխը կը պահանջէ:

◆ ԼԷՑՏԻ ՏԻ

1997-ի Օգոստոս 31-ին ամբողջ աշխարհը սգաց Լէյտի Տայանայի մահը: Կալլէսի իշխանուհին մէկ զիշերուան ընթացքին զարճաւ «ժողովուրդի իշխանուհին»:

Իր կենդանութեան իշխանուհին օգտագործեց իր զիրքը՝ տանելով բարեսիրական աշխատանքներ:

Տայանա իր յանդուգն նիստուկացով ու հապճեպ ամուսնութեամբ յեղաշրջեց արքայական ընտանիքին յետադիմական սովորութիւնները:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 3

ՍԱՀԱԿ. – 50 ոսկին չհատնեցա՞ր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – 50 ոսկին այսօր 3 ոսկիի արժէք չունի: կեանքը չատ սղած է: Մենք՝ քահանաներս չատ նեղութիւն կը քաչենք ապրուստնիս հոգալու համար:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ձանըմ, թող մէյ մը դրծը ըլլայ ան՝ մենք քեզ դոհ կ'ընենք:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ողջ ըլլաք, ես վստահութիւն ունիմ ձեր վրայ: (Ոտքի): Ուրեմն մնաք բարով: (Դուրս):

ՏԵՍԱՐԱՆ 4

Նուարդենց տունը

ՆՈՒԱՐԴ. – Այդպէս ուրեմն, դեռ վերջնական խօսք չես տուած:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Չէ: Բայց այսօր վաղը պէտք է տամ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Իսկ վերջնական խօսքդ ի՞նչ պիտի ըլլայ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Չեմ գիտեր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ես քու տեղդ անմիջապէս պատասխան կուտայի՝ ո՛չ: Դուն երբեք չես կրնար երջանիկ ըլլալ Կիկոյեան Մարտիկ ազգային պէս մէկուն մը հետ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – 50 հազար ոսկի ունի եղեր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Հարստութիւնը երջանկութիւն չի տար:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Բայց դժբախտ ըլլալէ կը փրկէ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Դրամը լաւ բան է անշուշտ, բայց հոգեկան վայելքներ կան, որոնց պէտք ունինք: Մարտիկ ազգային 50 հազար ոսկիները քեզի չեն կրնար տալ այդ վայելքները:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Մի՛շտ նոյնն ես, ինչ որ էիր զպրոցին մէջ. – վիպական, երազկոտ, եթերային...

ՆՈՒԱՐԴ. – Այդքան ալ թեթեւ չեմ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ես միշտ զրական եղած եմ: Մարտիկ ազգն ուրիշ արժանիք մըն ալ ունի, օժիտ չուզեր կոր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Շատ երիտասարդներ կան, որոնք կ'ամուսնանան առանց օժիտ ուզելու:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Այդչափ ալ չատ չեն: Եւ յետոյ այս ամուսնութեամբ, մեծ հոգէ մը կ'ազատեմ ծնողքս եւ բեռ մը կը պակսի իրենց վրայէն:

ՆՈՒԱՐԴ. – Աւտնք պարապ խօսքեր են: Եթէ դուն Մարտիկ ազգային հետ ամուսնանաս, գիտե՞ս ինչ պիտի մտածեմ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ի՞նչ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Թէ դուն երիտասարդ մը կը սիրես, բայց հետը չես կրնար ամուսնանալ Մարտիկ ազգն կ'առնես, որ ապաօրէն կարենաս այդ երիտասարդը սիրել:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Աա ի՞նչ խենթ ենթադրութիւն է:

ԱՐԱՄ. – Քոյրս իրաւունք ունի: Շատ լաւ դուչակեց:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Դո՞ւն ալ... Ամէն պարագայի տակ, այդ խորհրդաւոր երիտասարդը դուն չես:

ԱՐԱՄ. – Այդ յաւակնութիւնը չունիմ: (Կը խնդայ) Մեզմ Մարտիկ ազգ, դեռ չամուսնացած, դլխուդ կոտոշներ անցուցեր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Հիմա կատակը մէկ կողմ, Զարուհի: Վա՛ղ անցիր այդ Մարտիկ ազգէն:

Ներս կը մտնէ Եդուարդ

ԱՐԱՄ. – Հա՛, երուանդ, հրամմէ՛, ատ ո՞ր հովը փչեց:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Բարե՛ւ Նուարդ: Բարեւ Արամ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Եդուարդ, քեզի կը ներկայացնեմ սիրելի ընկերուհիս, Օրիորդ Զարուհի Մակարեան: (Զարուհիին) Պարոն Եդուարդ Փառնակեան, երկրաչափ եղեկտրագէտ: Եզիպտոսէն եկած է, պատյտի: Մեր տան հին բարեկամն է:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Շատ երջանիկ եմ օրիորդին հետ ծանօթանալուս:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Նմանապէս:

ԱՐԱՄ. – Ուրկէ՞ կուգաս:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Տունէն:

ԱՐԱՄ. – Շարաթ մըն է մէկտեղ չկաս:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Կղզի գացած էի: Ինչ բարմուհիներ եւ անախորժ: Իսկ երթալ դալը կատարեալ տանջանք է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Հապա Ռուսերը:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ռուսերէն գանգատ չունիմ, մանաւանդ կիներէն:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Հրաչալի կիներ կան Ռուսերուն մէջ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ա՜յնպէս չէ՞, Օրիորդ: Ուրախ եմ, որ դուք ալ ինծի համաձայիք էք:

ԱՐԱՄ. – Եդուարդ, եկուր ուզած զրքերդ նայէ, որը ուզես ա՛ռ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – (Ոտքի) Հա՛: Մեզի վայրկեան մը ներեցէք, օրիորդներ: (Արամին հետ դուրս):

ՆՈՒԱՐԴ. – Ի՞նչպէս դտար մեր Եդուարդը:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Շնորհքով երիտասարդ մը կ'երեւայ կոր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Շնորհքովն ալ խո՞սք է: Հաղուագիւտ երիտասարդ է: Խելք, կըրթութիւն, վայելչութիւն... Քեզի ասո՛նկ ամուսին մը պէտք է: Քու Մարտիկ ազգյէդ հազար անդամ աւելի կ'արժէ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ձիշդ կ'ըսես, բայց ի՞նչ օդուտ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ամուսնանալու միտք ունի: Եթէ ճաչակիս յարմար աղջիկ մը դտնեմ, կ'ամուսնանամ կ'ըսէ կոր:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ուրեմն կը կարծես, որ ես իր ճաչակին յարմա՞ր եմ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Թերեւս: Ինչո՞ւ չէ: Մէյ մը փորձենք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Հապա Մարտիկ ազգո՞ն:

(Շար. 7)

Տէր եւ Տիկին Ժերար Մուրատեան եւ զաւակները՝ Տրնի եւ Ուիլիամ,

ինչպէս նաեւ Մկրտիչեան, Օհանեան, Քեսթակեան եւ Քհեհայեան ընտանիքնե-րը եւ բոլոր պարագաները

յայտով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՇԱՀԱՆԻԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Մկրտիչեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 5-ին, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 10, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon — Paris 8e

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԸՆԴՈՒՆԱՋ

Կիրակի, Փետրուար 13, *երեկոյեան ժամը 4-ին ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին Տեառնընդառաջի նախա-տօնակ Անդաստան եւ մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:*

Երկուշաբթի, Փետրուար 14՝ Տեառնընդառաջ: *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:*

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **«ASTRIG»**
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse — Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**

le Samedi 4 Mars à 20 heures
à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրեցեալ մօր՝ Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Բաֆֆի Պալըգճեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Ընդհանուր Ժողովը տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին *Բարեգործականի Ալեֆ Մանուկեան կեդրոնին մէջ՝*

U. G. A. B.
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Օրակարգ. –
– Գործունէութեան տեղեկատուութիւն,
– Հաշուետուութիւն,
– Նոր Վարչութեան ընտրութիւն:

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Միութեան գործունէութիւնը տեւականացնելու նպատակով գոյանալիք այս չատ կարեւոր ժողովին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ Սէն – Ժերմէն Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ժրաջան անդամներէն Տիկին Անահիտ եւ Օր. Տանիէլ Խաչատուրեանի իրենց մօտաւոյն եւ հօր՝ Բուժէ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 500 Ֆր. Համազգայինի վարժարանին: Նոյն առթիւ՝ չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Օր. Տանիէլ Խաչատուրեան 750 Ֆր., Հայ Մշակոյթի Տուն (Մարսէյլ) 500 Ֆր., Տիկին Անի Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Անթռան Սվազլեան, Տէր եւ Տիկին Լօրան Սվազլեան 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Շալճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Խօրասէքեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօքեան, Տէր եւ Տիկին Խոսէն Քօզեան, Տիկին Մօնիք Տը Սիմոն, Տիկին Ալիս Պիւլկիւր 100-ական Ֆր.:

Ինչպէս նաեւ Պր. Արման Վօլքի մահուան առթիւ՝ Տիկին Հերմինէ Վօլքէ 1000 Ֆրանք:

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
et
LE THEATRE FIRMIN GEMIER ET PAREV PRODUCTIONS
présentent
lundi 14 février à 20 heures 30
une lecture de

DENTISTE POUR DAMES

Farce coquine et burlesque
de **Gérald PAPASIAN**
d'après Hagop BARONIAN

Avec: Franc-Olivier Bonnet, Sophie Gourdin, Daniel Jean, Joanna Jianoux, Valérie Moinet, Gérald Papasian, Javotte Rougerie, Antoine Seguin, Rainer Sievert, Tof.

Hagop Baronian (1843-1891), auteur classique de la comédie arménienne, est le représentant par excellence de l'esprit de Constantinople du 19ème siècle, où vivait une grande partie de l'intelligentsia arménienne. **Dentiste à l'Orientale** est en réalité un péché de jeunesse : Hagop BARONIAN a 24 ans quand il l'écrit en 1867. D'une grande érudition, il maîtrise les mécanismes de la comédie grecque, les retournements propres à la commedia dell'arte.

Gérald Papasian crée en 1979 **Dentiste à l'Orientale,** dans une double version anglaise et arménienne. La création débute à Londres. La tournée se poursuit à Washington, New-York, Boston... En 1981, le Los Angeles Actors' Theatre accueille la création en langue arménienne. Elle remporte un vif succès. Drôle, intelligente, imaginative, elle s'assure un public enthousiaste et connaît des critiques élogieuses. Depuis ce succès, Gérald Papasian a toujours pensé renouveler cette expérience.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)
Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյլ Ակնունի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆրանք Տէր եւ Տիկին Մատոյեանէ Մարի – Սիրվարդ Թուրճեանի մահուան առթիւ, 200 Ֆր. Պր. Սերժ Հիսայեանէ Արաքսի Ատտուածատուրեանի մահուան առթիւ եւ հայկական Ծնունդի առթիւ 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Բաֆֆի Հիսայեանէ եւ 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Խոսւար Վարդանեանէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN DE L'U.G.A.B.

SOIREE EXCEPTIONNELLE
le mercredi 16 février à 20h30

Berge TURABIAN

(poète, compositeur-interprète)
chante

Yéghiché TCHARENTS

Né en Egypte, Berge TURABIAN entreprend ses études supérieures à la Faculté des Langues Etrangères de l'Université d'Erévan, où il enseignera plus tard la langue et la littérature françaises.

En 1987, il s'établit à New-York et poursuit ses études à l'Université de Columbia.

Berge commence à écrire de la poésie et à composer de la musique très jeune. Dans les années soixante, il est avec Rouben Hakhverdian et Vahram Tatikian l'un des compositeurs-interprètes de la «nouvelle vague de la chanson» arménienne. Grand admirateur de la chanson française, il traduit en arménien Jacques BREL, Georges BRASSENS, Léo FERRE, Maxime LE FORESTIER et interprète leurs chansons au public arménien.

En 1998, il publie son premier album **«Quelque part et un jour»,** une compilation de ses chansons crées en Arménie. Dans son deuxième album, **«Tcharents — Le poète arménien en chansons»** qui vient de voir le jour, il met en musique et chante des vers du grand poète.

«...Pleines de rythmes sensuels, ses chansons sont parfois romantiques, parfois d'une sonorité nostalgique, avec des touches impressionnistes et symbolistes. L'essence du lyrisme de Tcharents et la musique de Berge vibrent à l'unisson», témoigne Anahit Tcharents, fille du poète disparu.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)
Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՀԱՑ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր Հայուհիները մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30-ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տողանցք եւ ծանօթացում ԻՒՆԷՍՔՕ-էն Տիկին Ժանէթ Զիլինկիրեանին եւ Կապոյտ Խաչի Երջանային Վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին:

Երեկոյթը կ'ատարուի հիւրասիրութեամբ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

présente

"Frère Jacques"

de et par

VARTAN PETROSSIAN

Un spectacle d'humour et de chansons en 14 langues et 20 personnalités
(Armstrong, Celentano, Presley, Chirac, Kotcharian, Aznavour, Bécaud, Bourvil, Trenet, Verdi...)

Mille et une voix avec seulement deux cordes vocales !

VENDREDI 25 FEVRIER à 20 HEURES 30
Salle Rossini — Mairie du 9e arrdt
4, rue Drouot — 75009 PARIS

RESERVATIONS: 01 43 76 67 37 ou **01 45 93 00 25**
Billets en vente: MCA de Paris: 17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél.: 01 48 24 63 89

L'ASSOCIATION «MACHTOTZ»
Pour la Défense de la Langue Arménienne

organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 26 Février — fin Juin 2000

L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN
par sa **Méthode Audiovisuelle.**

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans, qui veulent être capables de **s'exprimer dans les situations de tous les jours,** ainsi que de lire et écrire l'arménien.

STAGE DE 50 HEURES, LE SAMEDI MATIN DE 9H A 12H, A PARIS

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 11
VENDREDI
11 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 8,00 F.

ՀԱՅԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·839 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.839

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ղարաբաղեան Կնճիռին Լուծումը՝ Հայկականը Հայկականով Փոխարինելո՞վ

«Արմէնփրէս»ի Փետրուար 8–ի հաղորդաշարին մէջ լուր մը կար որ առընչուած էր Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումի բանակցութիւններուն։ Այդ կարգի լուրերը ընդհանրապէս ոչինչ կ'ըսեն այդ բանակցութիւններուն միջուկին մասին. կը կրկնեն միայն թէ կողմերը եւ երրորդ մասնակիցներ գոհունակութիւն յայտնած են եւ կը փափաքին որ յետագային եւս տեսակցութիւնները չարունակուին, եւայլն։ «Արմէնփրէս»ի վերջնչեալ լուրը սակայն կարեւոր տարբերութիւն մը ունէր մինակերպ նախորդներէն. հոն կ'ըսուէր թէ Ռ. Քոչարեան – Հ. Ալիեւ վերջին հանդիպումէն եաք Մեղրիի փոխանակումին մասին չրջան ընող չուկներ լուրջ վրդովում պատճառած են չրջանի բնակչութեան որ դիմումով մը պաշտօնական հերքում պահանջած է։

Մեղրին Հայաստանի հարաւային ծայրամասն է որ Արաքսի բնական սահմանով երկիրը դրացի կ'ընէ Պարսկաստանին։ Այդ հանդամանքով ալ կենսական խմաստ ունի. խմաստ որ ապացոյցը տուաւ Ղարաբաղի պատերազմին որպէս հետեւանք Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի կիրարկած չրջափակումին ընթացքին։ Իրանի սահմանակից այդ չրջանին չնորհիւ կարելի եղաւ անհրաժեշտ պարէնը ու այլ ապրանքներ հասցնել Երեւան. մինչեւ այսօր ալ Հայաստանի ու արտաքին աշխարհին կարեւորագոյն այդ բաց դուռը կը դործէ աշխուժօրէն։

Ծանօթ այս պարագաներուն կրկնութիւնը կը մխրճ ցոյց տալու թէ վերոնչեալ լուրը, նոյնիսկ ըսի-ըսաւ ձեւով նիւթ ընելով փոխանակումի հեռանկարը, որքա՛ն արդարօրէն կը վրդովէ մեղրեցին ու ոչ մեղրեցին։ Նուազագոյնն է որ ըսուած է չրջանի բնակիչներուն հերքում պահանջող դիմումնագրին մէջ թէ «Մեր հողը պաշտպանուել է արեամբ ու երբեք ոչ մէկի չի զիջուի»։ Առոր հետ կայ այդ գօտիին ռազմավարական արժէքը որ կապուած է Հայաստանի լինել-չլինելու խնդրին։ Յատկապէս անցնող տասնամեակի փորձառութենէն եաք երբ անթափանց պատերու վերածուեցան երկիրն արեւելեան եւ արեւմտեան սահմանները, հիւսիսայինը գրեթէ ամէն օր ենթարկուեցաւ վրացական կամայականութեան, կեանքի միակ ճամբայ հանդիսացաւ Մեղրիէն Պարսկաստանի կապը։

Տաղնապին հետ, փոխանակումի չչուկներուն նկատմամբ կասկած ալ կը ներչնչէր «Արմէնփրէս»ի լուրը։ Հիմ ունէ՞ր իսկապէս տարաձայնութիւնը։ Կամ ինչպէս ըսած էր երեսփոխան մը, արտաքին չահարկումի նպատակով տարածուած բան չէ՞ր։ Այսուհանդերձ, ապահովութեան չատ սակաւ յենակներ էին այս կարգի հարցականներ երբ Հոկտեմբեր 27–էն ասդին լրջօրէն սկսած էր հայկական ճակատը ու դարերու փորձառութիւնը կը յուչէր թէ հայանպաստ, բարի չչուկներ միայն կրնային անհիմն ըլլալ։ Կար նաեւ նախագահին մամուլի քարտուղարին չատ լակոնական ու դիւանագիտական խո՛ր չեչտով տուած պատասխանն ալ թէ «հակամարտութեան կարգաւորման որեւէ չօշափելի տարբերակ չի ճնարկուել»։ պատասխան որ ապահովութիւն տալէ աւելի վախերը հաստատող բնոյթ կը կրէր։

«Արմէնփրէս»ի լուրին հրապարակումին յաջորդ օրը հասած հայաստանեան մամուլի տրցակին մէջ կար «Իրաւունք»ի «Հարց-պատասխան»ի Յունուարի վերջին թիւը (25 – 31)։ Արցախի սիւնակին մէջ Վ. Աւանէսեան հարց տուած էր թէ ճի՞շդ է որ Ռ. Քոչարեան եւ Հ. Ալիեւ դաղանի համաձայնութեան չանդած են Ղարաբաղի խնդրով։ Տրուած պատասխանը ստորագրուած է միայն երկու սկզբնատառով՝ Վ. Ս.։ Անոնց առաջին միտք բերածը կ'ըլլայ թերթին Արցախի թղթակից Վահրամ Աղաջանեանը, բայց կրնայ ուրիչ մըն ալ ըլլալ։ Ամէն պարագայի մէջ, պատասխանով ըսուածն է հականը որ կը հիմնաւորէ վրդովումը։

Վ. Ս. ըսելէ եաք թէ միանչանակ չի կրնար պատասխանել ,քանի որ Հայաստանի իչխանութիւնները կը լռեն այդ մասին, կու տայ բաքուէն ստացուած տեղեկութիւնները. պնդոնց համաձայն ստորագրելի պայմանագիրը առաջին մասով մը կը հաստատէ ԼՂՀ իրաւական ապագայ կարգավիճակը, երկրորդով մըն ալ՝ պիտի հակամարտութեան աւարտը։ Իրաւականօրէն Ղարաբաղը կը մնայ Ադրբեջանի կազմին մէջ, իսկ տէ ֆաքթօ անկախութիւն ձեռք կը բերէ։ Ըստ նոյն պայմանագրին Բաքու հրապարակուած մանրամասնութիւններուն, Ռ. Քոչարեան համաձայնութիւն տուած է Ադրբեջան – Նախիջեւան երթեւեկին հաստատումին։ Փաստաթուղթը կ'ըսէ նաեւ թէ Մեղրիի չրջանին մէջ, Արաքսի երկայնքով, 5 քմ.նոց «ապահովութեան գօտի» կը ստեղծուի որպէսզի Հայերը վնաս չտան ադրբեջանական դնացքներու։ «Այսպիսով Հայաստանը կտրւում է Իրանից» կ'ըսէ Վ. Ս.։ Աւոր փոխարէն «պատերազմում պարտուած Ադրբեջանը» կը թոյլատրէ որ Հայերը պահեն Լաչինի միջանցքը. «այսինքն՝ տալիս է այն, ինչ Հայերն արդէն ունեն»։

Եւ կայ աւելի ծանրակչիռն ալ. խընդրոյ առարկայ փաստաթուղթը կը յայտարարէ թէ ԼՂՀ այս կարգավիճակը ապագային չի կրնար փոփոխութեան ենթարկուիլ։ Ինչպէս ըսած է Վ. Ս.՝ «այլ կերպ ասած՝ հայութիւնը պէտք է վերջնականապէս խաչ քաշի ԼՂՀ – Հայաստան վերամիաւորման գաղափարի վրայ»։

Հաւանօրէն աչխարհի պատմութիւնը քիչ օրինակներ ունի ցոյց տալու թէ պատերազմի մը պարտեալը ինչպէս կրնայ չահարկել բոլոր խաղաքարտերը ու կացութիւնը ձեւել ի նպաստ իրեն, աւելի՝ քան պատերազմին նախորդած չրջանին։

Այսուհանդերձ, Վ. Ս. աւելորդ չի նկատեր կրկնել թէ տուած տեղեկութիւնը քաղուած է ադրբեջանական աղբիւրներէ. յոյս կը յայտնէ որ Ռ. Քոչարեան իր մամուլի ծառայութեան միջոցով կը հերքէ վերոնչեալները։ Բայց այսօր հարցը հոն է որ «Իրաւունք»ի այս հրապարակումէն երկու չաբաթ եաք ակնկալուած հերքումին տեղ տրուած է «Արմէնփրէս»ի հաղորդած՝ աւելի ուրացումի նմանող պատասխան մը։

Ա.րդեօք հերքումի ակնկալութեան հաց՞ն սխալ ընտրուած է մեղրեցիներուն, «Իրաւունք»ի Վ. Ս.ին եւ խնդրով մտահոգուած բոլոր միւսներուն կողմէ...։

Ա. Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 12 / 13)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆԸ Կ'ԱՄՓՈՓՒԻ ԵՒԱԲԼՈՒՐ

Փետրուար 17–ի Փարիզ – Երեւան օդանաւով Հայաստան փոխադրուելէ եաք Զօրավար Անդրանիկի աճիւնը Փետրուար 18 – 19–ին կը դրուի մարզահամերդային համալիրին մէջ, անկէ կը տարուի Էջմիածին։ Փետրուար 20–ին Էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ Գարեգին Բ.ի գլխաւորութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի որմէ եաք աճիւնը կ'ամփոփուի Եռաբլուր ուր հողին կը յանձնուի Վազգէն Սարգսեանի չիրմին քով։ Աճիւնին Երեւան փոխադրութեան համար Փարիզ կուղայ պատուիրակութիւն մը Երեւանի քաղաքապետ Ա. Բագրեանի գլխաւորութեամբ։

***

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ – ՍՓԻՒՌՔ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

Փետրուար 9–ի մամուլի ասուլիսին «Հայրենիք – Սփիւռք Միութիւն» կառավարկութիւնը կոչ ուղղած է նոր Սահմանադրութիւն եւ օրէնքներ ընդունելու որպէսզի կարելի ըլլայ անտեսութեան զարգացում ապահովել։ Կարեւոր նկատուած է համագգային ընտրութեամբ ըստեղծել Հայաստան – Սփիւռք Ազգային Խորհրդարան մը որպէս քարձրագոյն կազմակերպչական մարմին։ Կուսակցութեան առաջարկներուն մէջ կայ նաեւ համահայկական դրամատուն մը հիմնադրումը։ Կուսակցութեան նախագահն է Հրաչ Տէր – Եսայեան։

***

ԾՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Կիւլպէնկեան հիմնարկին եւ Ֆրանսահայ բարերարներու աջակցութեամբ Երեւանի մէջ բացուած է ծնաբանական կեդրոն մը։ Անոր աչխատակազմը պատրաստուած է Փարիզի մէջ։ Կեդրոնը կը կատարէ Հայաստանի համար յատկանչական չարք մը հիւանդութիւններու ախտորոչում։

***

ԲԱՑՈՒՄ ՏԻՐԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԻՆ

Փետրուար 9–ին, ծննդեան 115–ամեակին օրով, Երեւանի Օպերայի դիմացի մասին մէջ բացուած է Վահան Տէրեանի արձանը։ Ներկայ գտնուած են քաղաքապետարանի ներկայացուցիչներ, դրագիրներ, մչակոյթի գործիչներ։ Ընթերցումներ եղած են Տէրեանի տաղերէն։ Արձանը գործն է քանդակագործ Նորայր Կարդանեանի։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եմատական նախարարը Փետրուար 10–ին յայտնեց Ազգային ժողովին առջեւ թէ ի՞նչ է «դանճանակին» դումարը, որու մասին այնքան խօսուեցաւ վերջին չաբաթներուն եւ տարբեր թիւեր ալ տրուեցան։ Այդ դումարը կը վերաբերի այն յատելեալ դանճումներուն գոր նախարարութիւնը ըրած է եւ որոնց չընորհիւ «դանճանակ» մը ունի։ Առջի օր, «Լը Մոնտ» 66 միլիառ կը դնահատէր այդ դումարը, նախընթացը 30 միլիառ 700 միլիոն յայտարարեց, մինչ այդը 43 միլիառ 700 միլիոն կը պնդէ։ Ի դէպ, ինչ ալ ըլլայ դումարը, օդտուողը վճարող քաղաքացին պիտի չըլլայ եւ անոր յատկացումին դանադան առաջարկները կամ թեկնադրութիւնները մեծ արձադանգ չեն դտներ։ Ոմանք կ'ուզեն որ բնակութեան տուրքը նուազի կամ նոյնիսկ չըլլայ, ուրիչներ թէ-վի-Ա–ի նուազում կ'առաջարկեն, չատեր եկամուտի տուրքերու բարելաւում անհրաժեչտ կը դտնեն եւ այլն, եւ այլն։ Նախարարը յայտնեց թէ այդ յատելեան դանձը նախ պիտի ծառայէ պետութեան բացը նուազեցնելու։

ԱՖՂԱՆ օդանաւին ողիսականը վերջ դտաւ Փետրուար 10–ի վաղ առաւօտեան, Լոնտոնի Սթանսթէտ օդակայանը ուր կը մնար 72 ժամէ ի վեր։ Օդահէնները յանձնուած էին եւ բոլոր ճամբորդներն ալ ատ-դատ արձակուած։ Նախ 85 հոգի կրցած էին օդանաւէն դուրս ելլել, ապա՝ բոլորը։ Այս «առեւանդումին» բուն դրդապատճառները պղտոր կը մնային։ Ըսուեցաւ թէ թալիպաններու ընդդիմադիրի մը ազատ արձակումը կը պահանջէին, բայց, յետագային այլ վարկած մը կար։ Անկարելի չէր նկատուեր որ օդահէններու եւ կարդ մը ճամբորդներու միջեւ մեղսակցութիւն մը ըլլայ, որու նպատակն ալ քաղաքական ապաստանի իրաւունք ստանալ է Մեծն – Բրիտանիայէն։ Հաւանարար, այս բարւոք լուծումէն եաք, ամէն ինչ աւելի յստակ կը դառնայ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախագահ վերընտրուեցաւ հինգ տարուան համար Գոսթիս Սթեֆանոփուլոս 74 տարեկան։ Այս վերընտրութեան առթիւ, ալ հռոմանքի պատկանող նախագահը վայելեց Փասոքի (Ընկերվարական) եւ ընդդիմադիր Պահպանողական դլխաւոր կուսակցութեան եւ 7 անկախներու ձայները։ Հանրապետութեան նախագահը փոքր դեր մը կը խաղայ Յունաստանի մէջ, երկրին միանականութիւնը կը ներկայացնէ եւ երկիրը արտաքին մակարդակի վրայ կը ներկայացնէ։ Բուն իչխանութիւնը վարչապետին ձեռքն է։

ՓՔՔ–Ն կրկին հաստատած է որ վերջ կը դնէ պինեալ պայքարին, բայց, պիտի չարունակէ իր գործունէութիւնը Քիւրտերու իրաւունքներու ձեռքբերման համար «ժողովրդավարութեան եւ խաղաղութեան չրջագծին մէջ»։ Այս ձեւով, ՓՔՔ–Ն կը պատասխանէ Էօճալանի կոչին։

ՌՈՒՍԵՐԸ չարունակելով իրենց ռմբակոծութիւնները Չէչէնիոյ վրայ, մէկուկէս թոննոց ռումբեր նետած են երկրին հարաւային լեռներուն վրայ, որոնք ըմբոստներու ապաստարաններ են։ Յարդ, նետուած ռումբերը 500 քիլօ կը կչռէին։

ԷԼ ԷԽԻՏՈՑԻ (Անտալուպիա) մարոքցի բանուորները գործադուլի դիմած են, բողոքելու համար բնակչութեան ցոյցերուն եւ յարձակումներուն իրենց դէմ։ Սպանիոյ մարոքցի Աչխատաւորներու Միութիւնը կը դանդատի «էլ Փայիս» թերթին մէջ եւ պաչտպանութեան միջոցներ կը պահանջէ։ Էլ Էխիտոյի բնակչութեան 25%–ը մաղրեպցի է, ինչ որ չատ մեծ համեմատութիւն մըն է, որ կրնայ բացատրել Սպանացիներու հակազդեցութիւնները, զոր, ամէն կողմէ, ցեղապաչտութիւն կ'որակեն։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ համբաւաւոր Բարեկենդանը տեղի կ'ունենայ, այս տարի, Փետրուար 25–էն Մարտ 7։ Մեկնելով Իթալօ Գալվինոյի պատմած երեւակայական մէկ երկխօսութենէն իր «Աներեւոյթ քաղաքները» հատորին մէջ, Բարեկենդանին նիւթը կ'առնուի այդ երկխօսութենէն։ Մարգօ Փօլօ կ'ըսէ Թաթարներու կայսեր՝ Քուպլիլայ Քանի. – «Տէր արքայ, քեզի խօսելու ճանչցած բոլոր քաղաքներուս մասին»։ «Հատ մը կայ, որու մասին բնաւ չես խօսիր՝ Վենետիկ», «ամէն անգամ որ քաղաք մը կը նկարագրեմ, Վենետիկէն բան մը քսած կ'ըլլամ»։

ԱՆԴՐԷՑ ԲԱԲԻՑԿԻԻ մասին որեւէ լրատու տեղեկութիւն չկար Փետրուար 10–ին իսկ եւ ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ եղած է ռուս լրագրողին ճակատագիրը։ Ծանօթ է որ, ըստ Ռուսերուն, վերադարձուած էր Չէչէններուն 3 ռուս զինուորի փոխարէն։

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ արդարադատութիւնը յայտարարեց թէ գալ չարթու պիտի հաղորդէ իր որոչումը Փինոչէի Չիլի վերադարձին դէմ եղած դիմումին մասին։

Հ. ԲԱԳՐԱՏԵԱՆԻՆ ԹԻԻԵՐՆ ՈՒ ԿԱՐՊԻՍԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Լրատուականները վերջին տարիներուն մէկ – երկու անգամ յայտարարեցին թէ որոշուած է մարդահամար կատարել Հայաստան, յետոյ լուրին յաջորդեց յետաձգումի որոշումը: Ճիշդ է որ երկրի մը բնակչութեան տոյժ թիւը պիտնալ կարեւոր է իշխանութեան համար: Սակայն, ի վերջոյ, մարդահամարը միակ միջոցը չէ տեղեկատուելու: Իշխանութիւնները ունին գանազան ճամբաներ, տուեալներ, տեղեակ ըլլալու համար թէ քանի՛ հոգի կ'ապրի իրենց ղեկավարած երկրին մէջ: Հայաստանի պարագային, յետաձգումի որոշումը չատ բնականօրէն նախ մտածել տուած էր աւելի անյետաձգելի ընելիքներու նախապատուութեան մասին: Երկիր մը որ վերակազմաւորման փուլին էր եւ որուն օրակարգին վրայ կային պատերազմի, տնտեսական արմատական փոխարկումներու նման հրամայականներ, կրնար չրջանի մը համար երկրորդական, երրորդական նկատել մարդահամարը:

Միջոց մը եաք, արտագաղթի չէյտուղ երեւոյթը երբ սկսաւ անբաժան մասնակիցը ըլլալ հայկական այժմէականութեան, մարդահամարի յետաձգման մէջ անոր կատարած դերին մասին մտածողներ գտնուեցան: Երբ կ'լսուէր թէ մէկ միլիոն, նոյնիսկ աւելի, մարդ հեռացած է երկրէն որուն համար այդ թիւը ամբողջ բնակչութեան մօտ մէկ երրորդը կը նշանակէ, մարդահամար կատարելու մեծ փափաք մը, հասկնալի է որ չըլլար:

Արտագաղթի նիւթը սարսափելի համեմատութիւններով ներկայացուցած է նախկին վարչապետ Հրանտ Բագրատեան որ նաեւ «Ազատութիւն» կուսակցութեան նախագահն է: Խօսելով գիտաժողովի մը, ան ըսած է թէ ներկայիս երկրին մէջ հազիւ երկու միլիոն բնակիչ կայ: Այս տուեալին արձագանգած է Յունուար 29–ի «Հայկական ժամանակ» օրաթերթը, ապա ձեռնարկած ընդունելի ստոյգ թիւ մը ունենալու փորձին, քանի որ ինչպէս հոն կ'լսուի, Հ. Բագրատեանի տուած թիւը զրեթէ կէսն է պաշտօնականին որ 3 միլիոն 800 հազար է:

Ինչպէս կը գրէ Վահագն Յովակիմեան, ըստ տնտեսագէտներու, բնակչութեան թիւ կարելի է հաշուել հացի ու աղի ըսպառման քանակէն: Ուրեմն, իրենք այդ մեկնակէտերէն չանացած են հաշուել Հայաստանի բնակիչներուն թիւը: Գրութեան սկիզբէն կ'լսուի թէ հաշուարկին եղրակացութիւնը «մեղմ ասած՝ ողբերգական է»:

Պաշտօնական տուեալներով՝ 1994–ի համեմատութեամբ 1999–ին 45 տոկոս նուազ ալ արտադրուած է: Եւ քանի որ այս ապրանքը ներածելի չէ, պարզ է հետեւութիւնը թէ վերջին հինգ տարուան ընթացքին ապառողներու թիւն ալ նոյն համեմատութեամբ պակաս է: Ընդունելով որ 1994–ին 3,7 միլիոն բնակիչ ունեցած է երկիրը, զարթաղեան հակամարտութեան որպէս հետեւանք 400 հազար ալ զաղթական ունենալով, աւտոր 45 տոկոսը դեղչելով 1999–ի համար կը մնայ 2 միլիոնէն քիչ մը աւելի մարդ:

Նոյն ձեւի հաշիւ մըն ալ եղած է, մեկնելով հացի սպառման քանակէն: Ձեռք ձգուած թիւը 1 միլիոն 350 հազար է: Սակայն, անմիջապէս պէտք է աւելցնել որ Հայաստանի մէջ սպառուած միակ հացը պետական արտադրութեան չի պատկանիր: Ցօղուածագիրը հացի 50% համեմատութեամբ ալ «ստուերային» արտադրութիւն ենթադրելով կը յանգի 2 միլիոն 25 հազար հաց սպառողի:

Աղի ու հացի սպառման քանակով ձեռք ձգուած թիւերը չատ մօտ են իրարու. ատիկա ըսել կուտայ որ Հայաստանի բնակչութեան թիւին միջինը մօտ է երկու միլիոնի: Այսինքն՝ վերջին տասը տարուան ընթացքին մօտ երկու միլիոն հոգի զաղթած է երկրէն: Ցնցող այս մասնանչումը աեւ երիվանքի մղած է յօդուածագիրը որ կ'աւելցնէ. «առաւել սարսափելի է որ այս թափով շարունակուելու դէպքում Հայաստանից վերջին բնակիչը կը մեկնի տասը տարի անց»:

Իսկ աւելի լուրջ պետնի վրայ մտայլը այն է որ տնտեսութեան նախարարութեան մասնագէտները չեն ուզած արուած թիւերը մեկնաբանել, ըսելով որ տեղւոյն իրենց լիազօրութեան մաս չի կազմեր:

Վերադառնալով Հ. Բագրատեանի թուային տուեալներուն, 1994–ին արտադրութիւնը պաշտօնական թիւով՝ 570 հազար եղած է, իսկ ընդդիմութիւնը պնդած է թէ իսկական թիւը 740 հազար է: 1996–ին 35 հազար վերադարձ արձանագրուած է, բայց 1998 – 1999–ին արտադրութիւնը աւելի մեծ թափով վերսկսած է, տանելով եւս 700 հազար հոգի: Եւ նախկին վարչապետին եզրակացութիւնը այն է թէ այսօր Հայաստանի բնակիչ մնացած է մէկ միլիոն 800 – 900 հազար հոգի:

Հ. Բագրատեանի ցնցող նկատումները միայն բնակչութեան թիւին չեն վերաբերիր: Ան խօսիւ կը քննադատէ իշխանութեան վերջին երեք տարուան անկարողութիւնները որոնք խոչընդոտած են երկրին զարգացումը: Իր արժեւորումով՝ այնքան ծանր է վիճակը որ "եթէ այսպէս շարունակուի, մեր ապագայ նախագահը Ս. Տէմիրէլն է լինելու"» կը գրէ Ժաննա Ալեքսանեան, մէջբերելով Հ. Բագրատեանի խօսքը: Ան փետրուար – Մարտ չրջանին համար կը նախատեսէ այնպիսի լրատարծութիւններ որ «վերջին տասը տարում ամէն ինչ տեսած հայ հասարակութիւնը է՛լ աւելի կը զարմանայ»: Կ'աւելցնէ թէ չկայ ազգային միասնութեան գաղափար եւ թէ «Ղարաբաղեան շարժումից յետոյ երկրորդ ազգային միասնութեան գաղափար ես կը համարէի լոթօ, որը մենք ազգովի խաղում ենք»:

Արտագաղթի թիւեր կան ծանօթ գրող Նորայր Ազալեանի «Ո՞ երթաս...» խորագրուած ծաւալուն գրութեան մէջ ալ («Ազգ», Յունուար 29): 1994–ին 400 հազար հոգի արտագաղթած է այս աղբիւրին համաձայն. 1996–ին թիւը հասած է 600 հազարի, իսկ 1998 – 1999–ին՝ չուրջ մէկ միլիոնի: Կ'աւելցնէ թէ տուածները պաշտօնական թիւեր են: «Եթէ նկատի առնենք որ տասնամեակների ընթացքում մենք հիանալի ցուցադրել ենք թուերը նիհարացնելու կամ չաղացնելու մեր տաղանդը, արտագաղթի իրական պատկերը կարող է աւելի ողբերգական լինել» կը գրէ ան:

Մարզոց մեկնումին գլխաւոր պատճառը կը նկատէ Ն. Ազալեան, յոյսին անյայտացումը. 1992 – 1995 թուականներուն երբ ցուրտն ու մութը, սովը բաժին էին բազմութիւններու, կար յոյսը թէ չուտով կացութիւնը կը բարւոքի: Այդ յոյսը փրկեց ժողովուրդը: Անկէ ի վեր չէ եղած ինչ որ պէտք է կատարուէր. տխուր չատ ու չատ մտահոգումներէն միայն քանի մը տեղ է հետեւեալ հատուածը. «20 հազարից աւելի թմրամոլներ 18 – 25 տարեկան են: 140 հազար ընտանիք քնարան չունի: Երկրաշարժի գօտում բազմաթիւ ընտանիքներ ապրում են նաւթի, պէնզինի, մազութի երկար ցիստեռնների մէջ: Կախում ունի թէ ո՛ր բեւեռին վրայ դեռեզած ենք մե՛նք մեզ. պաշտօնական ճառ – քարոզներով զոհանալու եւ ամբողջ մնացածին նկատմամբ խուլ – կո՞յր ձեւանալու, թէ չմոռնալու թէ «հայրենասիրութիւն»ը ամէն բան մոռցնող կոնեակի մակնիշ չէ, այլ «հայրենիք» ու «ակր» եզրերով կազմուած բարդ բառ:

Այս առումով չատ պերճախօս է առաջին բեւեռին վրայ գտնուող չատ – չատերու ջայլամութեան տառացի օրինակը որ Ն. Ազալեան մէջբերած է իր գրութեան. «Այս տարիներին հարեւանս նամակներ էր հասցէագրում Աքէնճի հօրաքրոջը, իր եւ մեր կեանքը նկարագրելով: Մէկ էլ հերթական ուշացած պատասխանը եկաւ. «Կարպիս, վերջին երկու ծրարներդ առանց բանալու աղբը նետած եմ, այլեւս կը բաւէ, չեմ ուզեր լսել, կը վախենամ սիրտս մարի, հարազատ հօրաքրոջդ ինչո՞ւ կը տանջես, երբեւէ գէշ բան մը չըրի քեզի ես, միայն ուրախ լուրեր տուր պաշտելի հայրենիքէս...»: Եւ կարպիսն այլեւս առ այսօր նամակ չի գրում ոչ հօրաքրոջը, ոչ էլ սիփւռհահայ ուրիշ բարեկամներին, որովհետեւ ազնիւ է եւ չի կարող խաբել»:

Հայաստանեան մտահոգութիւնները կան. փոխանակ նուազելու կը մեծնան անոնք: Տեղացին կը չարժի ինչպէս որ կըրնայ. մնալն ալ, մեկնիլն ալ կախում ունի իր «կարելի»ներէն: Ինչ կը վերաբերի դուրսը գտնուողին, ամբողջ հարցը հոն է որ կարպիսներէն նամակ կ'ուզէ՞ տտանալ, թէ ոչ:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ՝ «De "La petite Arménie" au Boulevard des Grands Pins»

(Lydie BELMONTE)

Սէն Լու կը գտնուի Մարսէյլի արեւելեան չրջանը, 10–րդ թաղամասին մէջ:

Անոնք որոնք ծանօթ են գաղութի մեծաւոր անցեալին պիտեն թէ Սէն Լուն Բ. աշխարհամարտէն առաջ եւ մինչեւ 1950–ական թուականները «Փոքրիկ Հայաստան» կոչուած էր, այնքան ժողովուրդը խիտ էր, այնքան եռուն էր իր միութիւններով, իր ազգային կեանքով:

Հայկական ներկայութիւնը տուեալ պէս ամփոփուած էր երեք փողոցներու մէջ՝ «Պուլվար տէ Կրան Փէն», «Թրավերսա Շեվալիէ» եւ «Լինգաս Էպալոն»: Փողոցներ մէկը միւսին կապուած ներքին անցքերով ուր կը գտնուին Հայ Առաքելական Սուրբ Գէորգ Եկեղեցին, Հայ Աւետարանական Եկեղեցին, Կլլիկիա սրճարանը երէկին մնացած բեւեռներ: Այսօր, այս փողոցներուն մէջ դեռ բնակող Հայերը տեսակ մը ընտանեկան չարունակութիւն մըն են կամ վերջին անդամները ընտանիքներու որոնք 1925–ական թուականներուն եկան ու հաստատուեցան: Այս «պատմական գօտի»ին չուրջ, անշուշտ, վերջին տասնամեակներուն նոր ընտանիքներ հոդ կամ յարկաբաժին գտնելին եւ հայկական Սէն Լու–ն կը պահէ որոշ դիմագիծ մը, ինչպէս Մարսէյլի հայաչատ այլ արուարձաններ:

Լիտի Պելմոնթի հատորը «Փոքրիկ Հայաստանէն Պուլվար տէ Կրան Փէն» այս թաղամասի հայկական գօտիին հատաքանն յիչողութիւնը ապրեցնելու փորձ մըն է, 1925–ական թուականներէն այսօր:

Գիրքին բովանդակութեան մեծ մասը ուսանողական ատարտաճառ մըն է նուիրուած Պլ. տէ Կրան Փէնի Հայերուն որպէս ուսումնասիրութեան՝ համայնքային տարածման մը հոլովոյթին:

Գիրքին Ա. մասը հպանցիկ ակնարկ մըն է հայ ժողովուրդի պատմութեան գլխաւոր դրուագներուն, ծագումին, գաղթի պատճառներուն եւ Հայերուն ժամանումին Ֆրանսա եւ յատկապէս Մարսէյլի քմմփէրը՝ Պուլվար Օտտոյի, Միրապոյի, Վիքթոր Հիւկոյի եւ այլ կայաններու մէջ, կարգ մը թիւերով, վիճակագրութիւններով եւ բացատրութիւններով ներքին կեանքի մասին: Բ. մասը Հայերուն Սէն Լու հաստատուիլն է: Լիտի Պէլմոնթ կ'ընդհ աչխարհագրական, ընկերաբանական, ընկերա – տնտեսային ուսումնասիրութիւն մը: Կը ջանայ ներկայացնել հայկական կեանքին կազմակերպութիւնը եւ բազմազանութիւնը, ընտանեկան բարքերը, աչխատանքի նախաձեռնութիւնները եւ այլ ընկերային ու տեղական կեանքի համարկումի երեւոյթներ: Գիրքին այս դլուխը ճոխ է նկարներով, անուններով, վկայութիւններով, անձնաւորութիւններով, տիրական դէմքերով, բացատրութիւններով, զրոյցներով, պատմութիւններով: Կը խուսափինք օրինակներ տալէ, անուններ թուելէ որովհետեւ այնքան չատ են դերակատարները, գրոյ չկայ տակի արժանի անուններուն որ կարելի չէ երբեք լրիւ ըլլալ: Այս խոհեմութիւնը եւ մօտեցումը պէտք էր ունենար նաեւ հեղինակը որովհետեւ սխալներ, ակամայ մոռացումներ չեն պակսիր:

Հատորին Գ. մասը կ'ընդգրկէ յետպատերազմեան չրջանը: Նախ բնակչութեան համարկումը երկրորդ, երրորդ սերունդներու միջոցաւ եւ ապա 1970–էն այսօր աստիճանական ցրւումը եւ համեմատաբար ձուլումը եւ անոր հետեւանքները: Ինչ որ կը բացատրէ Սէն Լուի հայութեան թիւին հետզհետէ նուազումը, որոշ արժէքներու կորուստը եւ ազգային հաւաքական կեանքի կենսունակութեան պակասը: Այս եզրյթը չատուկ չէ Սէն-Լուի հայ բնակչութեան: Քիչ թէ չատ, աւելի չատ քան քիչ, նոյն պատկերն է Մարսէյլի միւս հայամիտ արուարձաններուն համար:

Գիրքին հեղինակը՝ Լիտի Պելմոնթ, մօրմէ հայ, իր մակարդակին լուրջ աչխատանք մը տարած է: Քաղած տեղեկութիւնները աւելի բերանացի են քան գրաւոր, ինչ որ կը դժուարացնէ առարկայական մօտեցումը եւ ամփոփումը: Ամէն պարագայի մէջ, կը վերակենդանացնէ ամբողջ անցեալ մը, պատմութիւն մը, յիչողութիւն մը հարուստ դէպքերով, իրազարձութիւններով, դէմքերով, իրապործումներով, վաստակով:

Նախաբանը գրած է Շառլ Ազնաւուր:

Այսօր ի՞նչ կը մնայ «Փոքրիկ Հայաստանէն»· միայն «Պլ· տէ Կրան Փէն»ը իր եկեղեցիով:

Եթէ այս վերջին հատատատումը խորհրդածութեան նիւթ ըլլայ, գիրքը միայն անցեալ չըլլար այլ նաեւ ներկայի մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՑՆՇԹԱՑՆԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

● «Կ'ուզեմ գիտնալ Աստուծոյ մտածումները, մնացեալը մանրամասնութիւններ են»:

***

● «Ամէնամեան ռումբի արձակումը ամէն բան փոխած է, բացի մեր մտածելակերպէն... այս հարցին լուծումը կը գտնուի մարդկութեան սրտին մէջ: Եթէ միայն գիտնայի, պիտի նախընտրէի ժամադրած մը դառնալ»:

***

● «Աստուած նարտ չի խաղար»:

***

● «Միայն երկու բան անհուն է՝ տիեզերքը եւ մարդուն թմբամտութիւնը: Նախորդին գծով վստահ չեմ»:

***

● «Իրականութիւնը պարզապէս խարկանք մըն է, թէեւ տիրական խարկանք մը»:

***

● «Կեանքը ապրելու երկու ձեւ կայ: մէկը՝ այնպէս, որ ոչ մէկ հրաչք է, միւսը՝ որ ամէն բան հրաչք է»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Եւրոպական Միութեան ընդլայնումը յամաքամասին սահմաններուն մասին մըտածել կուտայ չատերու: Կը յիշուի Նափլէոնի խօսքը թէ «մեր ճակատագիրը կախում ունի աշխարհագրութենէն»: Սրբեւեան երկիրներու – Լեհաստան, Հունգարիա, Սլովենիա, Պալթեան երկիրները – որոշուած անդամակցութիւնը ու մանաւանդ Թուրքիոյ թեկնածութիւնը լուրջ հետեւանքներով յղի կը նկատուի: Այս պարմաններուն մէջ Ուկրանիան եւ նոյնիսկ Ռուսաստանն ու Բելառուսիան կրնան փորձել մաս կազմել Միութեան, կամ մինչեւ իսկ Կրզղիստանը որուն վարչապետը արդէն նման ցանկութիւն յայտնած է: Իւնչպէս կարելի պիտի ըլլայ այսօր Անգարային եղած ընդառաջում մը վաղը մերժել Մոսկուային:

Մինչեւ Ցունաստանի, Սպանիոյ ու Փորթուկալի անդամակցութիւնը, ընդլայնումը հարատացնող էր. վերոնչեալ երեքին առընչութեամբ մէկոյ մը անհատասար մրցակցութեան վախեր ծագեցան, քանի որ այդ երկիրներուն մէջ հողագործութեան բերքը եւ ձեռային աշխատանքը աժան էր: Սակայն, այդ վախերը փարատած են երկար ժամանակէ ի վեր:

Եւրոպական միութեան մը համար աշխարհագրական բնական սահմաններն են Ատլանտեանը եւ Միջերկրականը: Բայց եթէ հարկ ըլլայ երկրամասին ամբողջութիւնը նկատի առնել քաղաքական տեսակէտ, չկան բնական սահմաններ: Մինչդեռ անխուսափելի է որ Միութիւնը ճչդէ իր ընդլայնումին սահմանագիծը: Ընդլայնումը կրնայ, օրինակ, Վոսփորէն անցքին ծովամոյն ըլլալու վտանգին ենթարկուիլ, որովհետեւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը կը նշանակէ չկարենալ մերժել նաեւ Հայաստանի, Վրաստանի ու Ազրբէջանի ալ մուտքը որոնք կրնան թեկնածու ներկայանալ: Այդ տրամաբանութեամբ ալ «Պրիւսէլեան» կոչուած Եւրոպան կրնայ դէմ յանդիման գտնուիլ բոլորովին անսպասելի դրացիներու, Իրաքի, Իրանի եւ մինչեւ իսկ Չինաստանի:

Նման հեռանկար կը մղէ դծել Եւրոպայի քաղաքական սահմանագիծը, ո՛չ պղուչանալու համար որեւէ երկրէ, բայց մեկնելով Միութիւնը կազմելիք 20 – 25 երկիրներու չահերէն: Այդ ընթացքին մէկ եւրոպական ակումբին անդամները պէտք չէ վախնան կարելի հակազդեցութիւններէ որոնք պիտի գան լուսանցքին վրայ մնացողներէն, այն պնդումով որ սահմանորոշելու գործը կամայական ձեւով եղած է:

ՔԱՂՀԱՆ

«ԱԿՆ»Ի ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՆ

Փարիզի նման եռուն ու յղութեցնող քաղաքի մը մէջ միշտ խաղաղութիւն ու եւրանութիւն պարգեւող փոքր փակագիծներ կը հանդիսանան «Ակն» խումբին համերգները: Ոոր պարզութեան մէջ 10 – 12 հոգի տեղ կը գրաւեն բեմի մը, կամ աւելի յաճախ խորանի մը վրայ, բանալու համար հայ հոգեւոր երաժշտութեան դարաւոր էջերը: Ու առաջին ձայնանիշերէն կը ստեղծուի մթնոլորտը հայկական վանքի մը զմբեթաւոր աղօթարանին ուրկէ Մեսրոպի, Սահակի, Շնորհալիի, Լամբրոնացիի ժամանակակիցները իրենց փառաբանութիւնն ու աղերսանքը կ'ուղղեն երկնաւորին:

Այդպէս եղաւ Փետրուար 6–ի չեմիջօրէին ալ, երբ «Ակն»ի 12 հոգինոց երգեցիկ խումբը Արամ Քերովբեանի ղեկավարութեամբ մէկ ժամուան յայտագիր մը ներկայացուց Փարիզի Հայ կաթողիկէ Սուրբ Խաչ Եկեղեցիին մէջ: Յայտագիրը կազմուած էր վերոնչեալ անուններուն հեղինակած, կամ անոնց վերագրուած չարականներէ. չարականներ՝ առաւօտեան երգեցողութեան, ապաշխարութեան, Ծաղկազարդի, Աւագ Ուրբաթի, Յարութեան: Ոոմբը բաղկացած էր ինը հայկական անուններու հետ – Գարին Ալլահվերդեան, Արէա Տէրտէրեան, Արմինէ Գրիգորեան, Յասմիկ Հրաչեան, Թիրայր Զոլաքեան, Վիրժինիա Քերովբեան, Յարութիւն Ոաչատուրեան, Խոմոն Զարդարեան – երեք Ֆրանսականներէ. Տանիէլ Պոննարոս, Ժոէլ Մայէօր, Փաթրիք Սալէ: Վ. Քերովբեան ստանձնած էր մեներգի բաժինները:

Համերգը տեղ գտած էր «Ակն» երաժշտութեան ուսումնասիրու կեդրոնին սկսուակի մը ձայնագրութեան պատրաստութեան աշխատանքին մէջ: Այդ կեդրոնը ուսուցումի, պրպտումի գործ ալ կը կատարէ. չորս երկու տասնեակ աշակերտներ չաբաթը երկու անգամ կը մասնակցին այդ ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքին որ կեդրոնացած է հայկական երգեցողութեան ձայնային համակարգին, աւանդական տիպար եղանակներու, լսողութեան, երաժշտական զգայնութեան, յիշողութեան զարգացումին վրայ:

Փետր. 6–ի ձեռնարկին համար փոքր դրքոյկի մը ձեւով կատորներուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնները արժանացան ընդհանուրին հետաքրքրութեան:

«Ակն»ի ամէն մէկ համերգէն եւք

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՍԱԼԲԻ ՄԱՑԻԼԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլենտէյլի Հայ Սքուըլի հանդիսասրահին մէջ, Ցունուար 23–ին, տեղի ունեցած է Սալբի Մայիլեանի երգահանդէսը: Արուեստագիտուհին ուսումը առած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցին մէջ: Եղած է «Հայկ» ժողովրդական նուագախումբի համոյթի մեներգչուհին. երգահանդէսներ տուած է Հայաստանի զանազան չրջաններու մէջ, ինչպէս նաեւ Սուրիա եւ Գանատա: Լոս – Անճըլըս տեղափոխուելէ ետք բազմաթիւ երգահանդէսներ տուած է եւ պարգեւատրուած Ա. եւ Բ. մրցանակներով: Ցունուար 23–ի երգահանդէսին Սալբի Մայիլեան մեկնաբանած է հայկական ժողովրդական եւ դուսանական երգեր, ինչպէս նաեւ արդի երգահաններու գործերէն նմոյշներ:

*
**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱԴԱԼԵԱՆԻ 60–ԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Կլենտէյլի Եունայթըտ Գոմիւնիթի եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 30–ին, տեղի ունեցած է Յովհաննէս Բադալեանի գործունէութեան 60–ամեակին նուիրուած երեկոյթը, որուն ներկայ եղած են 1200 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Նունէ Աւետիսեան: Յովհաննէս Բադալեան մեկնաբանած է Ռուբէն եւ Համբարձում Գըրիգորեանի, Նիկոլ Գալանթէրեանի, Սայաթ Նովայի, Ոաչատուր Աւետիսեանի, ինչպէս նաեւ հայկական եւ պարսկական ժողովրդական այլ երգեր: Իր ելոյթի ընթացքին, յոբելեարը սրտի խօսք ուղղելով ներկաներուն, ըսած է. «Ես մի վախ ունեմ. ազատուած եմ՝ ձեր ազգականներին ու երիտասարդներուն չերելել այս տեղ: Եթէ այս թափով արտագաղթը չարունակուի, վախենամ եմ, որ թշնամին պնդահատութիւններու, չնորհաւորութիւններու հետ կը յայտնուի բաղձանքն ալ այդ նոյն յայտագիրը ունկնդրելու հայկական հին փոքր տաճարի մը մէջ որպէս երգուած չարականներու հարազատ չերջանակ: Ու ամէն անգամ ալ կը յաջորդէ ափսոսանքը որ փարիզին որքա՞ն կը պակսին Գեղարդը կամ Ս. Հոիփսիմէն...:

Ա. Թ.

ՀԵՉՈՒԹԵԱՄԲ հասնի իր նենք նպատակներին...»: Յայտագրին մասնակցած են նաեւ լբանահայ ծանօթ երգիչ Վիգէն եւ երեւանցի պատանի երգիչ Գագիկ Բագալեան: Յայտագրի աւարտին չնորհաւորանքի խօսք արտասանած է Կլենտէյլի թաղապետութեան անդամ Րաֆֆի Մանուկեան եւ յանուն Թաղապետական Ոորհուրդին յուշատախտակ յանձնած է յոբելեարին:

*
**

Հ. Մ. Ը. Մ.–Ի ԴԱՍՏԻՈՒԱԿԶԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ» կեդրոնին մէջ, Ցունուար 22 – 23–ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.–ի կազմակերպած դպրոցական երկօրեայ սեմինարը, մասնակցութեամբ 70 քոյրերու եւ եղբայրներու: Բացումը կատարած է Ներսէս Մելքոնեան: Ոօսք առած են Հայկ Ցովսէփեան, Րաֆֆի Իսպէնճեան եւ Պերճ Պետոյեան, ներկայացնելով մարզական, սկաուտական եւ այլ աշխատանքները: Առաջին օրը տրուած են չորս դասախոսութիւններ՝ Ներսէս Մելքոնեանի նիւթը եղած է «Մասնաճիւղի կազմակերպական հարցեր», Մարօ Քէչիչեան խօսած է «Հ. Մ. Ը. Մ.–ի ծանօթացում» նիւթին չուրջ, Մհեր Շերբրամեան ներկայացուցած է «Հ. Մ. Ը. Մ.–ի դերը Հայ դատի աշխատանքներուն մէջ», իսկ Սամուէլ Մկրտիչեան «Սողոմոն Թէհլիրեանի դործունէութիւնը»: Մասնակիցները այցելած են Թէհլիրեանի չիրիմին: Իրիկունը տեղի ունեցած է խրախճանք:

Երկրորդ օրը Արամ Անանեան ներկայացուցած է «Հաչուապահական հարցեր» նիւթը, հաչուապահական օրէնքներու մասին բացատրութիւններ տալով: Արմէն Աբրահամեան խօսած է «Հ. Մ. Ը. Մ. 2010» նիւթին չուրջ, չեչտելով երկարամեայ ծրագրուած աշխատանքներու անհրաժեշտութիւնը: Փակման խօսքը արտասանած է Շրջ. Վարչութեան տեսնապետ Մանուէլ Մարսէլեան:

*
**

ՖՐԷԶՆՈՅԻ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ՇԷՆՔԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԸ

Ֆրէզնոյի մէջ, Ցունուար 13–ին, տեղի ունեցած է Սուրբ Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ վարժարանի «Քսանա Սեդրակեան չէնքին եւ երիտասարդաց Կեդրոնին հիմնարկէքի արարողութիւնը, մասնակցութեամբ առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի, Ֆրէզնոյի քաղաքապետի, Թաղապետական Ոորհուրդի անդամներու եւ համագաղութային դպրոցի աշակերտութեան: Ոօսք առած են Առաջնորդը, ազգային երեսփոխան Լեւոն Պալաճանեան եւ Թաղապետական Ոորհուրդի անդամ մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԻԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 4
Նաւարդենց Տունը

ՆՈՒԱՐԴ. – Դուն գործնական աղջիկ ես, ինծի պէս եթերային չես: Առանց Մարաիկ աղային հետ խզելու, ասոր հետ ալ փորձէ...

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Կը վախնամ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Կը վախնա՞ս: Ինչո՞ւ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Մարաիկ աղային հետ ուզած առենս կրնամ խզել, վստահ եմ, բայց նոյնը չեմ կրնար ընել Եղուարդին պէս երիտասարդի մը հետ: Կրնայ պատահիլ, որ փորձած առենս իրեն սիրահարիմ..., Այն առեն ազատութիւնս կը կորսնցնեմ: Սէր ըսածդ ակարութիւն մըն է: Ես կ'ուզեմ զօրաւոր մնալ... ուրիչին չենթարկուիլ, հասկցա՞ր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ըսել է մինչեւ այսօր սիրդ անկա՞ռ մնացած է:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Բացարձակապէս:

ՆՈՒԱՐԴ. – Կը զարմանամ... Ես մինչեւ հիմա արդէն քանի մը անգամ սիրահարած եմ, նայիմ... Հիմակուանը չորրորդն է:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Եւ անշուշտ վերջինը:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ո՞վ գիտէ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Եւ նախորդ սիրահարութիւններդ որեւէ տառապանք չեն պատճառած քեզի: Որովհետեւ, եթէ սէր մը կը խզես, միշտ բան մը կը չահչահուի, էութեանդ մէջ բան մը կը խորտակուի:

ՆՈՒԱՐԴ. – Կը չափազանցես: Ժամանակի մը համար սանկ պզտիկ տիրութիւն մը կ'ունենաս, յետոյ կ'անցնի... Ես խորհուրդ կուտամ, որ անգամ մը փորձես: Պիտի տեսնես, որ տառապանք չկայ: Եւ յետոյ, ես վստահ եմ, որ Եղուարդին հետ դործը չուտով կ'եփի:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ոեղի բաները կը խօսիս:

Ներս կը մտնէ Եղուարդ

ՆՈՒԱՐԴ. – Արա՞մը ուր մնաց:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Հիմա կուգայ: Բաներ մը ունէր գրելիք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Զեզի աղուոր սուրճ մը եփեմ, խմեցէք: (Դուրս):

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Ձամբորդութիւնը կը սիրէ՞ք, օրիորդ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Շատ: Մանաւանդ չոգենաւով:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Ձամբորդութիւններ ըրա՞ծ էք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Պզտիկ ուղեւորութիւններ, Պոլսոյ չրջանները: Իսկ դո՞ւք:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Գրեթէ աչխարհի ամէն կողմերը պտըտած եմ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Երանի ձեզի:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Եթէ դուք ալ fոմի – վուայաժէօրի մը հետ ամուսնանաք, չատ տեղ կը ճամբորդէք: (Կը խնդայ):

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ճամբորդելու միակ պայմանը ա՞ռ է:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Եւ կամ հարուստ ամուսին մը ունենաք, որ անդործ ըլլայ եւ ձեզի պէս սիրէ ճամբորդութիւնը:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Աւելի լաւ է:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Դուք կարծեմ հարուստ ամուսին մը գտնելու վրայ էք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ո՞վ ըսաւ:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Արամը:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ուրեմն անախորժ բաներ ալ ըսաւ նշանածդուխս մասին:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Այո, ըսաւ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Եւ դուք ձեր մտքէն ըսիք. «Ահա քիչ – չատ զարգացած աղջիկ մը, որ դրամի սիրոյն կ'ամուսնանայ տղէտ, անկիրթ եւ տարիքոտ գաւառացիի մը հետ:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Ոչ, օրիորդ, այդպէս չըսի, այլ մտածեցի. «Ահա զեղեցիկ ու զարգացած աղջիկ մը, որ երջանիկ ըլլալու ամէն միջոց ունի, բայց ստիպուած է ամուսնանալ մէկուն մը հետ, որ հակառակ իր հարստութեան, երջանկութիւն չի կրնար տալ»:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ո՞վ ըսաւ թէ ստիպուած եմ ամուսնանալ այդ մարդուն հետ:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Ոչ ոք: Ես այդպէս ենթադրեցի:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Զեզի կը վստահեցնեմ, թէ որեւէ ստիպում, որեւէ ճնշում չկայ վրաս: Ես բացարձակապէս իմ ազատ կամքիս տէրն եմ: Եւ եթէ Մարաիկ աղային հետ ամուսնանամ, իմ յօժար կամքովս պիտի ըլլայ:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Շատ գոհ եմ ձեր այդ յայտարարութենէն, օրիորդ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ինչո՞ւ գոհ էք:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Որովհետեւ... Ինչպէս բացատրեմ... Որովհետեւ կը տեսնեմ, որ զատապարտուած չէք ամուսնանալու մէկուն մը հետ, որ չէք սիրեր եւ չէք ալ կրնար սիրել... այնպէս չէ՞: Դուք կը սիրէ՞ք այդ Մարաիկ աղան:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ո՛չ, չեմ սիրեր:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – (Կատակով): Ուրեմն զեռ ժամանակ ու միջոց կայ ձեզ դժբախտութեան ենդունդէն երջանկութեան դրախտը փոխադրելու:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ո՞ր կողմը կը գտնուի այդ դրախտը... ճամբան պիտի՞ք...

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Թերեւս միասին կը գտնենք ճամբան: (Ջարուհի խիստ նայուածք մը կ'ընէ): Կը ներէք, կարծեմ ձեր ամօթխածութիւնը վիրաւորեցի: Թէեւ դիտմամբ չըըի, բայց պիտի՞ք, եւրոպայի օրիորդներուն հետ կարելի է նման խօսքեր փոխանակել, առանց վիրաւորած ըլլալու...

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Հեգնական): Մենք հայերս չատ յետադէմ ենք այդ տեսակէտէն:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Եթէ կ'ուզէք միջագէպը փակուած նկատենք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Փակուած է արդէն:

ԵՂՈՒԱՐԴ. – Չափազանց գոհ եմ ձեզի հետ ծանօթանալուս:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Շնորհակալ եմ, չատ ազնիւ էք, պարոն:

(Շար. 8)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15

ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆԻՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ներկայիս կը յայտնենք, թէ ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ Աճիւնը փէռ – Լաշէզի դերեզմանատան իր դամբանէն դուրս պիտի բերուի երեքշաբթի օր, *փետրուար 15–ին, ժամը 12–ին:*

Ժամը 12–էն մինչեւ ժամը 13·30՝ Դամբանին առջեւ աղօթք պիտի կատարուի:

Որմէ ետք, դագաղը թափօրով պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճար:

Ժամը 14–էն սկսեալ մինչեւ ուշ պիշեր ժողովուրդին պատեհութիւն կ'ընծայուի հանգէլ եւ աղօթքով յարգանք մատուցանել Ջօրաւարին:

Երեկոյեան ժամը 7–ին Թաղմանական յատուկ արարողութիւն եւ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի:

Կոչ կ'ընենք ամէնուն, որպէսզի անպայման մասնակցին Փէռ – Լաշէզի եւ Մայր Տաճարի արարողութիւններուն:

ԴԻՒԱՆ

La Croix Bleue des Arméniens de France Section **«Astrig»** fait part à la communauté d'Arnouville — Gonesse — Sarcelles et Villiers-le-Bel que la Municipalité d'Arnouville met un car à disposition des personnes qui désirent se rendre au Père-Lachaise à l'occasion du transfert des cendres du Général Andranik en Arménie, le mardi 15 Février.

Départ mardi 15 Février
du Stade Léo Lagrange d'Arnouville
à 11h15 précises
au Cimetière du Père-Lachaise.

Réservation au numéro suivant :
01. 39. 87. 08. 73

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Շաւիւլի Լէօն Շանթ պալրոյի աշակերտներու համբագրատուն եւ տպարան այցելութեան առթիւ 250 ֆր.:

*
**

ՌՈՒԲԼՅՈՐ – Լէ – փէն. – Տիկին Շաքէ Յակոբեան – Գլաուան 600 ֆր.:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «**ASTRIG**»
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse — Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**
le Samedi 4 Mars à 20 heures
à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse
Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13

Ե. կիրակի Զկնի Ծննդեան. Բարեկենդան
Առաջաւորաց Պահոց
եւ
Տեառնընդառաջի Նախատօնակ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ԲՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Ժամը 16·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն, Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

ԾԱՆՕԹ. – Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի այսօր: Տարւան վերջին Անդաստանը տեղի կ'ունենայ հաչվերացի երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 17–ին:

*
**

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14

Տեառնընդառաջ
Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի
Ի Տաճարի

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԼՎԼԳԵԱՆ

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN DE L'U.G.A.B.

SOIREE EXCEPTIONNELLE
le mercredi 16 février à 20h30

Berge TURABIAN

(poète, compositeur-interprète)
chante

Yéghiché TCHARENTS

Né en Egypte, Berge TURABIAN entreprend ses études supérieures à la Faculté des Langues Etrangères de l'Université d'Erévan, où il enseignera plus tard la langue et la littérature françaises.

En 1987, il s'établit à New-York et poursuit ses études à l'Université de Columbia.

Berge commence à écrire de la poésie et à composer de la musique très jeune. Dans les années soixante, il est avec Rouben Hakhverdian et Vahram Tatikian l'un des compositeurs-interprètes de la «nouvelle vague de la chanson» arménienne. Grand admirateur de la chanson française, il traduit en arménien Jacques BREL, Georges BRASSENS, Léo FERRE, Maxime LE FORESTIER et interprète leurs chansons au public arménien.

En 1998, il publie son premier album **«Quelque part et un jour»,** une compilation de ses chansons crées en Arménie. Dans son deuxième album, **«Tcharents — Le poète arménien en chansons»** qui vient de voir le jour, il met en musique et chante des vers du grand poète.

«...Pleines de rythmes sensuels, ses chansons sont parfois romantiques, parfois d'une sonorité nostalgique, avec des touches impressionnistes et symbolistes. L'essence du lyrisme de Tcharents et la musique de Berge vibrent à l'unisson», témoigne Anahit Tcharents, fille du poète disparu.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)
Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Կիրակի, փետրուար 13, *երեկոյեան ժամը 4–ին ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ Անդաստան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:*

Երկուշաբթի, փետրուար 14՝ Տեառնընդառաջ: *Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:*

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՀԱՑ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր Հայուհիները՝ մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը՝ 20·30–ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տոպանոք եւ ծանօթացում ԻՒՆԷՓՕ–էն Տիկին Ժանէթ Զիլինկիրեանին եւ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին:

Երեկոյթը կ'աւարտի հիւրասիրութեամբ:

Մուտքը ազատ է:

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

et

LE THEATRE FIRMIN GEMIER ET PAREV PRODUCTIONS

présentent

lundi 14 février à 20 heures 30

une lecture de

DENTISTE POUR DAMES

Farce coquine et burlesque
de **Gérald PAPASIAN**
d'après Hagop BARONIAN

Avec: Franc-Olivier Bonnet, Sophie Gourdin, Daniel Jean, Joanna Jianoux, Valérie Moinet, Gérald Papasian, Javotte Rougerie, Antoine Seguin, Rainer Sievert, Tof.

Hagop Baronian (1843-1891), auteur classique de la comédie arménienne, est le représentant par excellence de l'esprit de Constantinople du 19ème siècle, où vivait une grande partie de l'intelligentsia arménienne. **Dentiste à l'Orientale** est en réalité un péché de jeunesse : Hagop BARONIAN a 24 ans quand il l'écrit en 1867. D'une grande érudition, il maîtrise les mécanismes de la comédie grecque, les retournements propres à la commedia dell'arte.

Gérald Papasian crée en 1979 **Dentiste à l'Orientale,** dans une double version anglaise et arménienne. La création débute à Londres. La tournée se poursuit à Washington, New-York, Boston... En 1981, le Los Angeles Actors' Theatre accueille la création en langue arménienne. Elle remporte un vif succès. Drôle, intelligente, imaginative, elle s'assure un public enthousiaste et connaît des critiques élogieuses. Depuis ce succès, Gérald Papasian a toujours pensé renouveler cette expérience.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)
Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 12-13
SAMEDI - DIMANCHE
12-13 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·840 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.840

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 10/11)

Ա.ԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԽՆԴՐԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ – ԲԵԼԱՌՈՒՍ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Փետրուար 10ին երեսփոխանական խմբակցութիւնները իրենց տեսակէտները յայտնած են յատկապէս Ղարաբաղի հարցին մասին : «Օրինաց Երկիր»ի ղեկավար Ա. Պաղտասարեան ըսած է թէ վերջնական լուծումը կը տեսնեն ժողովրդական հանրաքուէի մէջ· բանակցութիւնները, իր կարծիքով, կրնան զազոնիքներ պարունակել, սակայն որոշ պահու մը պէտք է քննարկումի դրուին : Ըսած է նաեւ թէ պաշտօնական շրջանակներէն տեղեկացած է որ նախատեսուած է այս տարուան ընթացքին խնդրին վերջնական կարգաւորումին յանգիլ : Իսկ Մեղրիի փոխանակումին մասին յուրերը ըսխ–ըսաւ համարած է :

Ա.ԺՄ վարչութենէն Ա. Սադոյեան դէմ արտայայտուած է հանրաքուէի գաղափարին, ըսելով այդուհանդերձ թէ ժողովուրդը պէտք է մասնակցի լուծումին : Ա.Զգ· Ժողովի փոխ–Նախագահ Տ. Թորոսեան ներկայացնելով «Միասնութիւն» խմբակին տեսակէտը համաձայն դտնըւած է հանրաքուէի գաղափարին եթէ մինչ այդ չօչափելի լուծումներ գտնուին :

Նոյն օրը նիւթ եղած է Ռուսաստան – Բելառուս միութեան Հայաստանի անդամակցութիւնն ալ որուն ի նպաստ ըստորագրութիւն տուած են արդէն 17 եւրեսփոխաններ : «Օրինաց Երկիր»ը աւելի կողմնակից գտնուած է Եւրոպայի հարմարումին, առաջարկելով հանդերձ քննարկել վերոյիշեալ միութեան պայմանները :

Ա.ԺՄ դէմ է Ռուսաստան – Բելառուս միութեան անդամակցութեան, մանաւանդ որ Հայաստան այդ երկիրներուն հետ սահման չունի :

«Իրաւունք եւ միաբանութիւն»ը համաձայն կ'ըլլայ երեք պայմանով· պէտք է Ռուսաստան եւ Բելառուս ճանչնան ԼՂՀ անկախութիւնը եւ զայն ալ ընդգրկեն միութեան մէջ, Հայաստան պահէ քաղաքական անկախութիւնը եւ ստեղծուի ընդհանուր տնտեսական չուկայ :

Համայնավար կուսակցութեան նախագահ Լ. Ցակոբեան յիշեցուցած է հայ ժողովուրդին աւանդական ռուսական դիրքորոշումը :

«Կայունութիւն» խումբէն ալ հինգ անդամ ստորագրած են նախաձեռնութիւնը :

Իսկ խորհրդարանական մեծամասնութեան «Միասնութիւն» խմբակցութիւնը յայտնած է թէ Հայաստանի հարցը չէ այսօր Ռուսաստան – Բելառուս միութեան միանալը :

*
**

ՖՈՒԹՊՈԼ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՄԲԱԿԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՔ

Փետր· 7–8 Վարշաւայի մէջ տեղի ունեցած է 2002 թուականի Ֆութպոլի համաշխարհային բաժակի զոնան խաղերու ժամանակացոյցին որոշման նուիրուած հաւանական կը նկատուի, որ Փետր· 22–ին, Ծերակոյտի նախագահներու ժողովը վերաքննէլէ եւք Հայոց ցեղասպանութեան հարցին օրակարգի վրայ դրուելը, որոշէ զայն օրակարգի բերել Մարտի սկիզբը :

Անգլիացիք կ'ըսեն՝ Wait and see... :

հանդիպումը : Հայաստանի խմբակին ժամանակացոյցն է· –

2000

- *ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2–3*
  Նորվեկիա – Հայաստան
  Բելառուս – Կալլէս
  Ուկրաինա – Լեհաստան
- *ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7–8*
  Հայաստան – Ուկրաինա
  Կալլէս – Նորվեկիա
  Լեհաստան – Բելառուս
- *ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 10–11*
  Բելառուս – Հայաստան
  Նորվեկիա – Ուկրաինա
  Լեհաստան – Կալլէս

2001

- *ՄԱՐՏ 24–25*
  Հայաստան – Կալլէս
  Նորվեկիա – Լեհաստան
  Ուկրաինա – Բելառուս
- *ՄԱՐՏ 27–28*
  Լեհաստան – Հայաստան
  Կալլէս – Ուկրաինա
  Բելառուս – Նորվեկիա
- *ՅՈՒՆԻՍ 2–3*
  Հայաստան – Բելառուս
  Ուկրաինա – Նորվեկիա
  Կալլէս – Լեհաստան
- *ՅՈՒՆԻՍ 5–6*
  Հայաստան – Լեհաստան
  Նորվեկիա – Բելառուս
  Ուկրաինա – Կալլէս
- *ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1–2*
  Կալլէս – Հայաստան
  Լեհաստան – Նորվեկիա
  Բելառուս – Ուկրաինա
- *ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4–5*
  Ուկրաինա – Հայաստան
  Նորվեկիա – Լեհաստան
  Բելառուս – Լեհաստան
- *ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6–7*
  Հայաստան – Նորվեկիա
  Լեհաստան – Ուկրաինա
  Կալլէս – Բելառուս

Աւելցնենք, որ այս հանդիպումին բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչները հաստատակաց ժամանակացոյցի մը չուրջ համաձայնութիւն չեն կրցած գոյացնել ու իւրաքանչիւր խմբակի մասնակիցները իրենք իրենց մէջ որոշած են տուեալ խմբակին իւրայատուկ ժամանակացոյցը :

*
**

ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Փետրուար 9–ին ստորագրած հրամանագրով Վլ· կարմիրչալեան միանգամայն Դանիոյ եւ Շուէյտի մօտ Հայաստանի դեսպան նշանակուած է : Ծնած է 1952–ին, էջմիածին : Աւարտած է Մոսկուայի պետական համալսարանի դիւանագիտութեան բաժինը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՁԻՋԻՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՓԱԿՈՒԱ՞Ծ Է

Ձիջինեան պատերազմը պաշտօնապէս աւարտած է : Փետրուար 1–ի առաջին ժամերուն Գրոզնիի վերջին պաշտպանները ալ քաշուեցան, ապաստանեցան 10 քիլոմեթր հեռու Ալխան Ճալա գիւղը : Այս կէտը բողոքի կը մղէ ռուս զինուորականները, բայց ինչպէս կը դրէ Մոսկուայի «Կոմսոմոլսկայա», իրականութիւն է· զինուորականներու դժգոհութեան պատճառը այն է որ պատասխան չունին հարցումին թէ եթէ Գրոզնին ամբողջապէս պաշարուած էր ռուս զօրքին կողմէ, ի՞նչպէս չէչէն մարտիկները կրցան ողջ – առողջ մեկնիլ անկէ : Նոյն թերթը կը բացատրէ թէ այդ մեկնումը եղած է երկկողմանի լռելեայն համաձայնութեամբ :

Հաղորդուեցաւ թէ չէչէն պատերազմական երեք կարեւորագոյն ղեկավարները մահացած են, իսկ գլխաւոր հրամանատարը՝ Շ. Բասայեւ մէկ սրունքը կորսընցուցած է, ականի մը վրայ կոխելով : Ռուսական որոշ աղբիւրներ չատ թերահաւատութեամբ կը վերաբերին այս լուրերուն, յայտնելով որ ապատեղեկատուութիւն է կատարուածը որպէսզի այդ ղեկավարները մեռած նկատուելով կարենան իրենց անցեալէն խզուիլ ու նոր անունով մը նոր կեանք մը վարեն, ենթակայ չըլլալով էնթէրփոլի հետապնդումին :

Այսուհանդերձ, ամէն մարդ գիտէ թէ նոյնիսկ երբ այլեւս չկայ կազմակերպուած ինքնապաշտպանութիւն, կան դիմադրական փոքր խմբակներ որոնք կրնան պայքարը երկար տարի չարունակել : Իսկ այդ խմբակները մաքրադործելու համար երկար, բծախնդիր աշխատանքի պէտք կայ, ինչպէս եղած է արեւմտեան Ուկրաինիոյ պարադային, 1945–էն ետք : Ընդդիմադիր պանտէրականները որոնք այդպէս կը կոչուէին իրենց քաղաքական ղեկավար Ս. Պանտէրայի անունով, ազդայնական Ուկրանացիներ էին· 1941–էն 1944 համագործակցեցան Գերմանացիներուն եւ մինչեւ 1954 ընդդիմացան կարմիր բանակին :

Մաքրագործումի նոյն աշխատանքին ձեռնարկելու համար ռուսական կողմը պէտք է վստահ ըլլայ թէ ապստամբներու կանոնաւոր զօրք այլեւս գոյութիւն չունի : Իսկ եթէ Գրոզնիէն մեկնող 700–2000 մարտիկները յաջողին միանալ լեռնային իրենց կեդրոններուն, չատ կանուխ է յաղթանակի գոչեր արձակելու համար : Մէջոց մը հանդատանալէ, իրենց վիրաւորները դարմանելէ եւք դարնան պիտի վերադառնան, կրկին տիրանալու համար քաղաքներուն· չրջան մը, պիւղ մը պիտի դրաւեն, քանի մը զինուոր սպաննեն, զինամթերք ձեռք ձգեն, խուճապ ստեղծեն ու վերադառնան իրենց լեռները : Սկիզբէն ի վեր կը յայտարարեն արդէն թէ այդ մարտավարութեամբ պիտի չյաջին : Իրականութեան մէջ երբեք մեծ կարեւորութիւն չէին տուած Գրոզնիի պաշտպանութեան : Ուզած էին յոյս տալ թէ կրնան դիմքերու պատերազմ մըն ալ մղել ու երկար ատեն պահել վայր մը : Ռուս լրագրողը մինչեւ իսկ կ'ըսէ թէ նոյնիսկ կարելի է պնդել թէ Չէչէնները Գրոզնին պաշտպանեցին մեծ մասով ռազմարուեստի· սիրոյն, չատ լաւ գիտնալով հանդերձ թէ ի վերջոյ զօրակցային ուժերուն պիտի ձգեն պայ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.ԶԳ·ԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ յիսնամյուռեմբ քուէարկեց օրինագիծ մը որ կ'ամրապնդէ անմեղութեան կանխավարկածը, բայց ինչ որ աւելի կարեւոր է եւ նոյնիսկ «յեղափոխական փոփոխութիւն» մը կարելի է որակել, վերաքննութեան դիմումի իրաւունքն է Ոճրային Ատեանին առջեւ : Ցարդ, Ոճրային Ատեանի վճիռէն եւք, ամբաստանեալը միայն Վճռաբեկ Ատեանի կըրնար դիմել, այլեւս կրնայ վերաքննութիւն պահանջել : Երբ այդ դիմումը կատարէ, Ոճրային Ատեանը չի կրնար ծանրացնել իր պատիժը, պայմանաւ որ միայն մէկ դիմէ, իսկ եթէ դատախազն ալ միանայ դիմումին, ամբաստանեալը վտանգաւոր դերքի մէջ կ'ըլլայ : Արդարեւ, Առաջին Ատեանի դատակազմը եօթը անդամ ունի եւ երեք դատաւոր ու 7 ձայն հարկ է (4–ը՝ քաղաքացիներէ) դատապարտումի համար : Վերաքննիչ Ատեանի պարագային, դատակազմը 9 անդամ ունի որոնցմէ հինգը պէտք է որոշումը տան : Դեռ կան անչուշտ կէտեր որոնք չեն ճըշդուած : Փաստաբանները, ընդհանրապէս, դոհ են :

ՓԱՐԻԶի արդարադատութեան Հանրապետութեան դատախազը ծանր ամբաստանադիր մը հրապարակեց Արտաքին նախկին նախարար եւ Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահ Ռոլան Տիւմայի դէմ, էլֆի կապակցութեամբ : Մանօթ է որ իր նախկին հմանուհին Քրիսթին Տըվիճ – Ժոնքուր բաւական ծանր ամբաստանութիւններ ըրած է եւ կ'ընէ, պնդելով որ լայնօրէն օգտուած է էլֆի չնորհած 65 միլիոն ֆրանքէն : Դատախազը կը պահանջէ որ Ռ· Տիւմա պատժական դատարանի առջեւ քաչուի մեղադրութեան եւ ընկերային ինչքերու չհաղորդման գողագկութեան համար : Դատախազը ծանր խօսքեր ալ կ'ընէ, չէչտելով թէ՝ «Ռոլան Տիւմա հարցին քննութեան ամբողջ երկայնքին քօղարկումի բացայայտ կամք մը ցուցաբերած է» : Օգտուած է բազմաթիւ նուէրներէն, զորս իր հմանուհին ըրած է էլֆէն ստացած դումարներով, ի չարս որոնց 11 հազար ֆրանք արժող Պէրլիւթիի զոյդ մը կօչիկը : Օգտուած է նաեւ ոմ տիւ Լիլի 17 միլիոն ֆրանքի գնուած չքեղ յարկաբաժինէն (Քրիսթին Տըվիճ–Ժոնքուրի կողմէ, չըննորհիւ էլֆէն ստացած դումարին ազդեցութիւն բանեցնելու համար, այն ատեն Արտաքին նախարար, Ռ. Տիւմայի վրայ ֆրէկաթներ ծախելու համար թայվանի) : Էլֆի այս հարցին մէջ եօթը հոգի խնդրոյ առարկայ են, որոնց գլխաւորը՝ Ալֆրէտ Սիրվէն, 72 տարեկան, անպատնէլի է, 1997–ի աշունէն ի վեր : Կ'ըսուի նաեւ թէ, եթէ ան խօսի, Հանրապետութիւնը կը ցնցուի : Տիւմայի փաստաբանները զարմանք յայտնեցին Դատախազին ամբաստանադրին առթիւ, որու տեղեկացեր են մամուլով («Լը Մոնտ», Փետրուար 11) :

ՎԻԼՆՈՒՅԻ մէջ, Փետրուար 10–ին, տեղի կ'ունենար Օ–ԷՍ–Սէ–Ը–ի ժողովը եւ Ֆրանսայի ու Պելժիոյ ներկայացուցիչները ժողովը ձգած հեռացած են, երբ եւլոյթ ունեցած է Աւստրիոյ Արտաքին Նախարարուհի՝ Պենիթա Ֆէրէօ – Վալտնէր որ կը պատկանի ծայրայեղ աջ Հայտէրի կուսակցութեան : Յաջորդ օրն ալ, Փետր· 11–ին, նոյն դիրքը կը բռնէին երկու երկիրները Լիւքսընի մէջ (Ֆրանսայի կողմէ՝ Մարթին Օպրի) : Միւս 12 Եւրոպացիները չեն հետեւիր Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ : Աւստրիոյ մէջ չատ են անոնք որոնք կը խորհին թէ օտար երկիրները պէտք չէ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԷՆ

Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորումի հոլովոյթը աւելի քան երբեք աչխուժացած կը թուի: Ռ. Քոչարեան – Հ. Ալիեւ պարբերական հանդիպումները որոնք այն տպաւորութիւնը կը ղօրծեն որ քաղաքավարական տարաղներու փոխանակումէն շատ անդին գացող միջուկ չունին, յայտնապէս, ապատւած արդիւնքը չեն տուած: Ճիշդ է որ նման իւրաքանչիւր հանդիպումէ ետք լրատփիւռներ որպէս տեղեկատուութիւն կը կրկնեն կողմերու պոհունակութիւնը եւ այդ ուղղութեամբ շարունակելու տրամադրութիւնը. սակայն, կան չրջանակներ որոնց բաւարար չէ այդքանը. ոչ ալ ենթադրուած մնացեալը որուն մասին լրատփիւռները լուռ կը մնան:

Դժուար չէ կռահել թէ այդ այլ չրջանակները ո՛չ Ղարաբաղն են, ոչ Հայաստանը, ոչ ալ հաւանօրէն Ազրբեջանը: Բայց այդ չրջանին մէջ հեռանկարներու եւ յատկապէս չահերու ծանօթ ազդակներ չեն հանդուրժեր որ փուչի պէս խրած մնայ նման հակամարտութիւն: Գրաւարկները չափազանց հիւթալի են անտարբեր մնալու համար հայեւազրբեջանական հակադրութեան, անչուշտ, բոլորովին անկախ անոր միջուկէն: Այս մասնաւորապէս պատճառն է որ թէ՛ Միւնհէնի խումբը, թէ մանաւանդ Ուաչինկթընի չրջանակը որոչակի չանքեր կը կատարեն հրադադարը զինադադարով մը աւարտելու համար:

Այս չանքերը, բնականաբար, հիմնուած են չօչափելի տուեալներու որոնք կը մնան փակ դռներու ետին, կամ յատուկ թղթածրարներու մէջ: Այսուհանդերձ, հոս ու հոն, անոնցմէ փչուրներ տեղ կը գտնեն որոնցմէ կարելի է գաղափար մը կազմել թէ ի՛նչ մօտեցումներով կ'ընթանան զարաբաղեան բանակցութիւնները: «Արմէնփրէս»ի փետրուար 6–ի հաղորդչարը անչատ լուրերով կ'արձագանգէր այդ մօտեցումներուն («Յառաջ», փետր. 8): Ռ. Քոչարեանի ներկայացուցած լուծումի տարբերակը կ'ուզէ որ իրաւական գետնի վրայ հաւասար նկատուին ԼՂՀ եւ Ազրբեջան, վերջ տրուի Ղարաբաղի փակ տարածքի վիճակին եւ բնակչութեան ապահովութեան համար յատակ եզրափակիչներ ըլլան: Այսինքն, լռելեայն համաձայնութեան մը մասին կարելի է խօսիլ արդէն, Ազրբեջան – Ղարաբաղ հաւասարակաց պետութեան առաջարկին առընչութեամբ: Այլապէս ինչո՞ւ պիտի դրուէր իրաւական հաւասարութեան պայմանը, կամ ԼՂՀ բնակչութեան համար ապահովութեան երաչխիք պահանջուէր: Ռ. Քոչարեանի ներկայացուցած տարբերակէն կ'եզրակացուի տակաւին թէ բոլորովին բացառուած ալ չէ հայկական ուժերու կողմէ Ղարաբաղի սահմանակից չրջաններու նուաճուած տարածքներու վերադարձը:

Այս եզրակացութիւնները աւելի հիմնաւոր կը դառնան երբ մարդ նոյն լրատփարին յաջորդ տողերն ալ կարդայ. անոնք կը վերաբերին լուծումի Ազրբեջանի տարբերակին: Ներկայացուած են Հ. Ալիեւի կողմէ, Ռուսաստանի Ներքին գործերու նախարարին: Ազրբեջանի նախագահն ալ իր կարգին խազաղ լուծումի համար կ'ուզէ որ «գրաւուած» հողերուն վերատիրանան, գաղթականները վերադառնան եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է՝ վերահաստատուի իր երկրին տարածքային ամբողջականութիւնը:

Երբ այս է վերազանգապէս արտաքին միջամտութիւններով պարզուած պատկերը, Ղարաբաղի ներքին քաղաքական զարգացումները ա՛լ աւելի մտահոգիչ կը դառնան: Քանի՛ տեսակէտ արդէն ծանր սպառնալիքներու ենթակայ հանրապետութիւնը ամէնէն անհերելի բանը չէ՞ որ ներքին բախումներու դաշտի վերածուի: Այս վախը ներչնչեց նախ «Երկրապահ» Միութեան պառակտումը որ յանգեցաւ նոր Վեթերաններու Միութեան հիմնումին: Ապա նաեւ նախագահ – վարչապետ թեւին ու Պաշտպանութեան նախկին նախարար Ս. Բաբայեանի, անոր չրջանակին լուրջ հակադրութեան:

Այս կարգի մտահոգութիւնները տեղ գտած են հայաստանեան մամուլին մէջ ալ. իրաւունք ունի «Ազգ»ի (Յունուար 29) Ստեփանակերտի թղթակիցը կիմ Գաբրիէլեան որ անդրադառնալով կացութեան, «Մաք հրափոդը չի ջերմացնում» խորագրուած էջը կ'աւարտէ հետեւեալ տողերով. «Քաղաքական բեւեռացումներ փոքրիկ Արցախի համար ինօք վտանգաւոր են. չէ՞ որ պատերազմը դեռ չի աւարտուել. ու հրազէնի փողերը դեռ կարող են «խօսել»:

Կարեւոր չէ՝ ո՛ր խրամատներից···»:

Յունուար 25–ի «Ազգ»ին ու «Առաւօտ»ին մէջ ԼՂՀ վարչապետ Անուշաւան Դանիէլեանի հետ կատարուած զրոյցներն ալ ուրչնուած են ներքաղաքական կացութենէն թելադրուած մտահոգութիւններու: Սակայն վարչապետը ապահովութիւն տուող ոճով կը խօսի, ըսելով որ ընթացքը լաւ է ու առողջ: Անոր բացատրութիւններէն կը տեղեկանանք որ ԼՂՀ մէջ իշխանութիւնը ձեռնարկած է կասկածելի տարրերու մաքրագործումին: Ա. Դանիէլեան այդ տարրերը «Երկրապահ»ի մաս կազմող «որոշ խմբեր» կը նկատէ, ըսելով որ թմրեցուցիչի, կաշառակերութեան, պետական սպացուածքի իւրացումի, ըսպանութեան հետ կապ ունեցած են: Կ'աւելցնէ թէ բանակը ներքաչուած չէ քաղաքական խնդիրներու: Կարգադրուած է նաեւ որ ռնտեսական մարզին աշխուժացումին համար այս կամ այն ճամբով զբաղած մարդիկ պիտի կրնան մրցակցութեան դաշտ մտնել ուր դերակայ է օրէնքը: Եթէ այդ դէմքերը օրինաւոր գործունէութիւն տանին, պետութիւնը պիտի չհարցնէ թէ այդ դրամագլուխը ինչ ազբիւրէ ձեռք ձգուած է եւ թէ ունի՞ արդեօք քրէական մեկնակէտ:

Ինչ կը վերաբերի արդէն առնուած քայլերու որոնք տնտեսական առողջացման ազդակ կարելի է նկատել, «Ազգ»ի խմբագրական Նարինէ Դիլբարեան իր դրութեան վերջին մասին մէջ տեղ կուտայ անոնց. Ակերանի մէջ կոնեակի տակառներու արտադրութեան պիտի ձեռնարկուի չուտով. «Փհոնօ – Ռիքար»ի հետ պայմանագրութեան վերջին կէտերը կը ճշդուին. Ստեփանակերտի մէջ սկսած է աշխատիլ «Ֆրանք – Միւլլէր» ժամադործական ընկերութիւնը. զարաբաղի մասնագէտներ պիտի արտադրեն ադամանդակուռ ժամացոյցներ: Ղարաբաղի բոլոր չրջաններու մեծ զիւղերուն մէջ ինչպէս՝ Ճարտար, Հաթերք, Մեծ Թաղլար, Երեւանի ոսկերչական գործատան արտադրամասեր պիտի բացուին, 80 – 100 աշխատատեղիներով: Իսկ Շուշիի մէջ սկսած է գործել բուժիչ բոյսերու գործատունը. ան նաեւ պետական մնտեսութիւններու պատուէր ստացած է որոչ դեղաբոյսերու ցանքին ձեռնարկելու: Թիւրքմէնիստանէն կարեւոր ապսպրանք ստացուած է այդ տեսակի բուսական արտադրութեան:

Եթէ քաղաքական մարզի արտաքին ու յատկապէս ներքին ալեկոծումներ չխանգարեն յետ պատերազմեան ծանօթ ու անծանօթ դժուարութիւններուն մէջ ձեռք ձգուած այս քիչը, մնտեսական աչխուժացումի սկիզբի մը մասին կարելի է խօսիլ: Իսկ անկէ մինչեւ բարօրութիւն ու ինչ որ ամէնէն կարեւորն է՝ մինչեւ մարդ – հող կապին ամրացումն ու արտադաթին ասիճանական անհետացումը, կըտրելիք բաւական ճամբայ կը մնայ:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՍՏԱՁԱՆԴ

ՍԻՈՆ

ամսագիր

Կրօնական – գրական – բանասիրական

պաշտօնաթերթը Երուսաղէմի

Հայ պատրիարքութեան

Հոկտ. Նոյ. Դեկտ. 1999, Թիւ 10–11–12

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Ստեփան Ալաջաջեանի «Ճամբեզրի վերայ» վիրքը կարդացում է հետաքրքրութեամբ: Գրուած է ժամանակն ու իրականութիւնը հետեւողականօրէն զննողի զրչով: Դէպքերի ու զէմքերի ժամանակագրական չարադրութիւն չէ, որը յուչագրութեան պարտաղիր օրէնքն է: Հեղինակը իր մտքերը մարդկանց ու դէպքերի մասին արտայայտում է վիպական ընչով, ոչ թէ իրազարձութիւնների օրն ու ժամը նչելով: «Ճամբեզրի վերայ» վիրքը աւելի չուտ վիպական հիւսուածք է, քան յուչագրային չարադրութիւն: Իր ժամանակի մարդիկ գառնում են կերպարներ: Հեղինակը գտնում է բնորոչն ու մնայունը նրանց մասին պատում ստեղծելիս: Իր ժամանակի երեւելի ու ճանաչուած զրողներն ու մչակութային գործիչներն են, որ յայտնուում են զրքի էջերում: Ժամանակը յետստալինեան տարիներն են, երբ աքսորից վերադարձ կար, ազգային ինքնագիտակցութեան զարթօնք, ազատութեան հովեր, բայց և այնպիսի մի մթնոլորտ, որ ստեղծագործելու համար հեչտ չէր: Գրուած լինելով առանձին գլուխներով, իւրաքանչիւրը գլուխը մի նովէլ է, որն ունի ընթերցողին յափչտակելու հմայք: Կերպարները, որ ժամանակակիցներն են, վաւերական դէմքեր են՝ Պ. Սեւակ, Շիրազ, Հրաչեայ Քոչար, Մոսկուայի զրականութեան միջավայրի անուններ. Քիր Չամօ, զրաքննութեան պետ Աբտեոմ Գալուստովիչ Քոթանջեան, կենտկոմի առաջին քարտուղար Եակով Զուրաբեան եւ ուրիչներ: Սրանցից ամէն մէկը ներկայանում է իր բնորոչ գծերով, իւրայատուկ իրավիճակներում եւ իր ժամանակի դէպքերի, իրազարձութիւնների եւ երեւոյթների մասին հարազատ մտածելակերպով: Ալաջաջեանը նրանց չի հանում իր ժամանակի կաղապարներից, չի իդէալականացնում, չի վերազրում այն, ինչը տարիների հեռուից յուչագրողի համար հեչտ է հնարել, ինչը վերջին տարիների յուչագրական զրականութեան անտեսելի վրիպումն է, երբ ժամանակը ու զէմքերը ներկայացւում են ոչ ժամանակակցի աչքերով, այլ անհարկի չափազանցումներով:

«Ճամբեզրի վրայ» վիրքը ընթերցողին չի թողնում ճամբեզրի վրայ, այլ խորասուզում է իր էջերում, տանում է ոչ հեռաւոր անցեալի անյայտ արահետներն ու ոլորանները, որոնց անծանօթ մնալը մեր յիչողութիւնը պիտի աղքատացնէր···:

ԱՐՏԱՇԵՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ

LIVRES REÇUS

LA CILICIE
(1909 - 1921)
Des massacres d'Adana au Mandat français

Volume préparé par
RAYMOND H. KEVORKIAN

Revue d'histoire arménienne contemporaine
Tome III
numéro spécial

Paris 1999

ԱՑՆՇԹԱՑՆԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԻՆ

● «Գիտութիւնը հրաչալի է, եթէ մարդ իր ապրուստը անկէ պիտի չվաստակի»:

***

● «Ոգին պարզ ու մեկին է տիեզերքի բոլոր օրէնքներուն մէջ, որոնց դիմաց մենք՝ մեր համեստ ուժերով պէտք է խոնարհ դպանք»:

***

● «Ցաւիտենապէս պէտք է երախտապարտ ըլլանք ի տես այն իրողութեան, որ ներգործելով մարդկային մտքին վրայ դիտութիւնը յաղթահարած է մարդուն անապահովութեան զգացումը՝ ինքնիր եւ բնութեան դիմաց»:

ԿԱՏԱԿ ԷՐ...

Ի.Ա. զարու նախատեսութիւնները տակաւին չեն աւարտած: Բայց այս մարզանքը միայն Ի. զարու մենաչնորհը չէ: Նախորդի աւարտին նոյնը տեղի ունեցած էր: Ճորճօ Իէրանօ «Փանորամա»ի մէջ կը զրէ թէ ըստ աստնց, ընդծովեայ քաղաքներ պիտի կառուցանուէին: Ճամբորդութիւնները տեղի պիտի ունենային ճեպընթացներով որոնք խտացած օդով պիտի քանէին: Իսկ սահող զորգերը պիտի փոխարինէին մայթերը: Բոլոր վնասակար միջատները պիտի անհետանային. այսպէս, Ի. զարը ոչ ճանճը եւ ոչ ալ մժեղը պիտի ճանչնար: Նաեւ ձին պիտի անհետանար: Մարդիկ մինչեւ 150 տարի պիտի ապրէին եւ, յատակօրէն, այլեւս պատերազմներ տեղի պիտի չունենային:

Ժ–Թ. զարու աւարտին այսպէս կ'երեւակայուէր Ի. զարը: Աւիկա չրջան մըն էր երբ տակաւին զարգացման հանդէպ հաւատքը կը մչակուէր, մինչ միջազգային մեծ յուցահանդէսներուն աքանչելիքները երեւակայութիւններու թռիչք կուտային: Կը նախատեսուէին «բեմադրութիւն»ներ, որոնք այսօր կը թուին որպէս անկարելի զուարճութիւններու դաշտ մը: Բայց եւ այնպէս, ապագան նախատեսելը խաղ մըն է որմէ մարդկութիւնը չի կըրնար զերծ մնալ: Պատմաբան Ժիւլ Միշլէ կը զրէ թէ «Իւրաքանչիւր ժամանակաշրջան իր յաջորդին կ'երազէ»: Բայց այս բոլորը ցնորքներու եւ խաղերու կը վերաբերի: Ընկերաբաններ եւ թուաբանագէտներ այն ատեն ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ զրեցին նախապատկերումներու տեսութեան վրայ, յանգելով այն եզրակացութեան որ՝ ապագան կարելի չ նախատեսել···: Այս ձեւով, Ի.Ա. զարուն վիճակուած կրնայ ըլլալ նաեւ անզոյ ապագաններու թանգարանին մէջ մըտնել, նկատի առած զայն երեւակայելու մեր չանքը:

Հարիւր տարի առաջ, ինչպէս այսօր, թերթեր եւ պարբերականներ մասնագէտները կը հարցադրէին յաջորդող զարու մասին: «Հաշէք օրագոյց»ին մէջ, «Ի՞նչ պիտի պատահի Ի. զարուն մէջ» խորագիրին տակ, ականաւոր քիմիագէտ Մարսըլէն Պերթլօ կը յայտարարէր թէ հասնելու վրայ է ածուխէն եւ թթուածինէն քաղուած ուտելիքներու ժամանակը: Երկիրին վրայ այլեւս հողամչակում տեղի պիտի չունենար, այլ միայն պարտէզներ պիտի գտնուէին. «Երկրային նոր դրախտ մը, առանց սահմանիներու եւ մախաստուներու, առանց պատերազմներու եւ հիւանդութիւններու»: Իսկ «Տիկիններու տան թերթ»ի 1900–ի Դեկտեմբերի թիւին մէջ, լրագրող Ճան Ուաթքինս հաւատքն էր «մեր պիտական մեծ հաստատութիւններու ամէնէն խմաստուն եւ ունկնդրուող մարդոց» կարծիքները: Ցօդուածին խրատիչն էր. «Ի՞նչ պիտի պատահի յաջորդ հարիւր տարիներուն»: Ահաւասիկ մասնագէտներու կարծիքները. Աթլանտեանի վերչն էլեկտրական չոգենաւեր պիտի երթեւեկեն, Լոնտոնէն Նիւ – Եորք երկու ժամ տեւողութեամբ եւ, աննպաստ օդի առեն, ջուրին մէջ պիտի կարենան սուզուիլ եւ իրենց ճամբորդութիւնը չարունակել: Այլեւս ոչ մէկը գնում պիտի ընէ. կերակուրները արդէն պատրաստուն պիտի հասնին քաուչուկէ խողովակներու միջոցաւ: Քաղաքները ամէն ապուկէ ձերբազատած պիտի ըլլան, քանի որ լրիւ երթեւեկը տեղի պիտի ունենայ օդով լեցուած բարձերու վրայ: Այլեւս դոյութիւն պիտի չունենան վայրի անասուններ. մուկերը պիտի անհետանան, մժեղներ, ճանճեր եւ բզէզներ երկիրի երեսէն պիտի սրբուին: Քաղաքագէտները կ'ապահովցնէին որ ԱՄՆ–ը պիտի ներկըրաւէին Լատին Ամերիկեան, Լեզուագէտները կը նախատեսէին Q եւ C տառերուն անհետացումը: Բժչկական դիտութիւնը կը խոստանար որ մարդոց միջին տարիքը 35–էն 50 պիտի բարձրանար: Բարեբախտաբար, ասիկա սխալ էր: «Տիկիններու տան թերթ»ը կը նախատեսէր հեռաձայնին զարգացումը, որ սակայն պիտի օգտագործուէր օփերաներ ունկնդրելու համար: Բայց եւ այնպէս ելեկտրականութեան մեծ դեր կը տրուէր: Փոխարինը, քարիւղը անպատչաճ կը նկատուէր: Բայց յաջորդ տարին, 1901–ին, Ուիլիըմ Նաքսյաջորդ տարին, 1901–ին, Ուիլիըմ Նաքքարիւղի արտահանման գծով Պարսկաստանի Շահէն արտօնագիր ձեռք կը ձգէր եւ BP–ն կը հիմնէր:

1882–ին, Ժորժ Գլեմանսօ կը գրէր «Վտանգաւոր, անհանգստաւէտ, ծիծաղելի, շուտափոյթ մոռացումի մատնուած. այս է ինֆինաշարժը զոր Գերմանիոյ

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՒ ՄԸ՝ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԱԼԸԳՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շուրջ քառասուն օրեր առաջ էր, որ հողին յանձնուեցաւ մարմինը հայերէնի բարեմաեայ ուսուցչուհի՝ Տիկին Հռիփսիմէ Պալըզճեանի:

Ան ծնած էր Մալկարա, 1913, Մայիս 28-ին, յարկին մէջ Ցակոբ եւ Աղաւնի Ճիզմէճեանի:

Աղէտներու այն ժամանակին, հայրը ընտանիքը եւ հարազատները հաւաքած՝ փախչած է Պուլկարիա:

Փոքր հասակէն Հռիփսիմէ յաճախած է Սոֆիայի արուարձան՝ Ռուլովոյի Հայոց վարժարանը, որուն անունը «Ճեմարան» էր: Այնտեղ աւարտած է ուսման ընթացքը:

Ամուսնացած է Պետրոս Պալըզճեանի հետ, որ երիտասարդ մտաւորական մըն էր եւ Սոֆիայի Վէսլէց փողոցին մէջ «Թահվիրա» անունով տպարան ունէր: Իրրեւ ջերմ համակիր Գարեգին Նժդեհի՝ 1944-ին ձերբակալուած է ան եւ աքսորուած Սիբերիա:

Տիկին Հռիփսիմէ Պալըզճեան իր ամբողջ զաւկին հետ անցած է Ֆրանսա եւ 1956-էն մինչեւ 1985 դասաւանդած է Պանկօ-Գաշանի Մխօրեայ դպրոցին մէջ: Կատարեալ մանկավարժ՝ ան իր պահերը վերածած է կարդալ ու կանոնի, հայերէնի խմացման եւ չունչի ու ջերմութեան ժամերու: Դպրոցին տարեկան հանդէսները մեծ խնդութեան առիթներ եղած են չբնորհիւ Տիկին Պալըզճեանի:

Ան, օրինակելի ընթացքով մը, դբպրոցական շրջանը աւարտած իր աշակերտներուն հետ միշտ բաժնած է թէ՛ անոնց ուրախութիւնները եւ թէ՝ տխրութիւնները:

Տիկին Հռիփսիմէ Պալըզճեանի մահուամբ՝ Մաշտոցեան խնարհ ոգիի մը մեկնումը կը վկայուի:

ՅԻՇՈՂ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ կեդրոնական Սանուց Միութեան եղանակի ձեռնարկներու չարքին, Յունուար 27-ին, Միութեան սրահին մէջ, Տոքթոր Հերմոն Արաքս դասախօսութիւն մը տուած է Երուանդ Օտեանի մասին: Անդրադարձած է անոր մանկութեան, պատանեկան տարիներուն եւ գործին արձագանգող հետաքրքրական մանրամասնութիւնները հաղորդած է: Վերլուծումի ենթարկած է «Թաղականին կնիկը» վէպը, որմէ հատուածներ կարդացած են Տիկին Ռիթա Արաքս եւ Պօղոս Զալկճեան: Ապա, Տոքթոր Արաքս լուսարձակի տակ առած է Օտեանի «Ընկերք Փանջունին»ն, «Մեր երեսփոխանները»: Աւարտին զուգահեռ մը ըրած է Օտեանին, Պարոնեանի, Րաֆֆիի, Մ. Գորկիի եւ Տոլսթոյի ստեղծագործութիւններու միջեւ, դիտել տալով որ անոնց ստեղծագործութիւնները ներշնչման աղբիւր ծառայած են Օտեանի:

***

ՊՈԼՍՈՑ Ա.յա Իրինի Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 27-ին համերգ մը տուած է Վարդանանց երգչախումբը, Պոլիս հրաւիրուած զբօսաշրջական գործակալներու ի պատիւ: Երեկոյթին կազմակերպիչը եղած է Թապուս զբօսաշրջական Շրջապտոյտներու գործակալութիւններու միութիւնը, որ 900 ֆրանսացի գործակալներ Պոլիս հրաւիրած է երկու օրուան համաժողովի մը համար եւ ընդառաջելով անոնց փափաքին, որոշած է հոգեւոր համերգ մը կազմակերպել եւ այդ նպատակին համար լաւագոյն երգչախումբը նկատած է՝ Վարդանանց երգչախումբը: Ցայտագիրը բաղկացած է Կոմիտասի, Խորէնեանի եւ Ամմաճեանի պատարագներէն: Ղեկավարութեամբ Ասրուհան Հալաճեանի, ընկերակցութեամբ երգեհոնահար՝ Լիւսի Գահվէճիօղլուի, երգչախումբը շատ յաջող ելոյթ մը ունեցած է եւ հիւրերը այնքան խանդավառուած են, որ ուզած են յետագային կապ հաստատել վարիչներուն հետ:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

ԲԺԻՇԱՅԻՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Գրեթէ այն օրէն ի վեր, երբ բջիջային հեռաձայնները ստեղծուած են, մտահոգութիւններ արտայայտուած են, թէ անոնց արձակած ռատիօ-ալիքները կրնան ուղեղի քաղցկեղ պատճառել: Այժմ գերմանական եւ չուէտական հետազօտութիւնները կ'ըսեն, թէ բջիջային հեռաձայնները ուղեղը աւելի հասանելի կը դարձընեն մանրէներու եւ ժահրերու, ինչպէս արդէն փաստուած է մուկին մօտ՝ անսեփալիթի ժահրին պարագային:

Սակայն հակառակ տարիներու ուսումնասիրութեանց, ցարդ ո՛չ ոք կրցած է ամուր կապ մը հաստատել բջիջային հեռաձայններու եւ քաղցկեղի միջեւ, մինչ զանոնք արտադրող ճարտարարուեստը երկար տարիէ ի վեր կը փորձէ փարատել հանրութեան մտահոգութիւնները, թէ ատոնք բոլորովին ապահով են:

Ռատիօ-հեռաձայններու կողմէ արձակուող ալիքներու յաճախականութիւնը (900 մեկահերց կամ 1800 մեկահերց, համաձայն ցանցերուն) կը մօտենայ միքրոալիքներով փուռերու յաճախականութեան (2450 մեկահերց), ինչ որ զանոնք կրնայ վտանգաւոր դարձնել:

Մինչ այդ հանրային առողջապահութեան պատասխանատու իշխանութիւնները եւ այլ մասնագէտներ կ'ըսեն, թէ նորագոյն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան յաւելեալ հետազօտութեանց կարիքը՝ պատասխան գտնելու համար անոր վտանգին կապուած հարցումներուն:

Ամերիկեան Սննդանիւթի եւ Դեղերու Գործակալութիւնը (ԷՖ-ՏԻ-ԷՑ), որ կը հսկէ չողարձակում արձանագրող կազմածներու գործածութեան կապուած հարցեր, կ'ըսէ, թէ ներկայիս գոյութիւն ունեցող փաստերը չարտօներ եզրակացընելու, թէ բջիջային հեռաձայնները բոլորովին ապահով են կամ անապահով են:

Սակայն անիկա նաեւ կը չեշտէ, թէ գոյութիւն ունեցող փաստերը «բջիջային հեռաձայններու կապուած առողջութեան վրայ դէշ ազդեցութիւններ չեն ցուցաբերեր»:

ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅՍՏԱԿԱՅՄԱՆ ԿԱՐԻՔ

ԷՖ-ՏԻ-ԷՑ կ'ըսէ, թէ հետեւեալ յայտնաբերումները յաւելեալ ուշադրութեան առարկայ պէտք է դառնան.

– Հիւանդանոցային ուսումնասիրութիւն մը, որ ուղեղային քաղցկեղէ տառապող հիւանդներ եւ ուղեղային քաղցկեղ չունեցող նման խմբակ մը բաղդատած է, խմաստալից որեւէ կապ չէ գտած բջիջային հեռաձայնի գործածութեան եւ ուղեղային կլիոմա տեսակի քաղցկեղի միջեւ: Սակայն, երբ կլիոմայի 20 տեսակ առանձինն նկատի առնուած են, հեռաձայնային գործածութեան եւ հազուագիւտ տեսակի մը միջեւ կապ գտնուած է: Սակայն զբաղանալիօրէն այս վտանգը կը թուի նուազիլ եւ ո՛չ աւելնալ բջիջային հեռաձայնի աւելի գործածութեամբ:

– Երբ անունդ պարունակող յատուկ նիւթի մը մէջ զետեղուած անասնային բջիջներ հեռաձայններու չողարձակումին ենթարկուած են տեսնելու համար, թէ անոնք քաղցկեղ յառաջացնող ծինային վնաս կը պատճառե՞ն, փորձերու միայն մէկ խումբ ժխտական արդիւնքի յանգած է՝ մարդկային մէկ տեսակի ճերմակ ընդդիմներու պարագային: Սակայն այս փոփոխութիւնները տեսնուած են միքրօալիքներու 24 ժամուան չողարձակումէ մը ետք միայն, հաւանական դարձնելով որ վնասը կուգայ ջերմութեան բարձրացումէն եւ ո՛չ չողարձակումի ուղղակի ենթակայ ըլլալէ:

Ուաշինկթընի մէջ հետազօտութեանց անկախ մէկ խմբակը՝ «Ուայրլէս Թեքնոլոճի Ռիզըրչ», անցեալ տարի աւարտած է վեց տարուան վրայ երկարող 27 միլիոն տոլար արժած ուսումնասիրութիւն մը: Անիկա ընդհանուր առմամբ չատ փոքր կապ մը գտած է բջիջային հեռաձայններու գործածութեան եւ քաղցկեղի միջեւ, սակայն, ըստ առողջապահութեան մարզի պատասխանատուներուն, այդ կապը պէտք է աւելի յատակացուի յաւելեալ հետազօտութիւններով:

Ծրագիրին պատասխանատուն՝ Ճորճ Քարլօ, կ'ըսէ, թէ բջիջային հեռաձայներու կապուած ճարտարարուեստը պէտք է դադրի ըսելէ, թէ այդ հեռաձայնները ապահով են, երբ փաստ չկայ այս գծով եւ պէտք է ապառողներուն կարելի բոլոր տեղեկութիւնները տայ, որպէսզի անոնք կարենան խելացի կերպով որոշումներ կայացնել:

Մտահոգիչներ կը յուսան, որ հետազօտութեանց համաչափարհային ճիգերը, որոնց կարգին՝ Առողջապահութեան Համաշխարհային կազմակերպութեան 10 երկիրներուն մէջ կատարած ուսումնասիրութիւնները, որոնց առաջին արդիւնքները պիտի հրապարակուին 3 տարիէն, հարցերուն պատասխան պիտի բերեն:

«ԱԶԴԱԿ»

մէջ պարոնայք Պենց եւ Տայմլըտ Վիլհելմ Կայսրին ներկայացուցին»: 1897-ին, մեծ բնագէտ Լորտ Քելվին կը բացատրէր թէ «ձայնասփիւռը ոչ մէկ ապագայ ունի»: Մինչ գործարանատէր Ուիլիըմ Օրթըն կը մերժէր կրեհըմ Պելի գիւտը ըսելով. «Իմ ընկերութիւնս ի՞նչ ձեւով կրնայ օգտագործել հեռաձայնի նման խաղալիկ մը»:

Իսկ հեռատեսի՞լը. համացա՞նցը: Անոնց մասին ոչ մէկ հետք կայ Ժ. դարու մանագէտներու մարգարէութիւններուն մէջ: Մինչեւ իսկ օդանաւերը կը նկատուէին դիտաերեւակայական վէպերու սարքեր: 1907-ին, Էմիլիօ Սալկարի կը հրատարակէ «Երկու հազարի սքանչելիներ»ն, որուն մէջ կը նկարագրէ «թռչող նաւեր» որոնք «աւելի արագ կը թռչին քան ձկնաբաղերը»: Իսկ Ֆրանսացի Ալպէր Ռոպիտա իր «Ի. դարը»ին մէջ կը նկարագրէ զբօսաշրջական վայրեր ուր առանձնատուներ օդին մէջ առկախուած են: Եւ ահաւասիկ, տարամօրէն, դիտաերեւակայական վէպերու հեղինակները ապագան աւելի ճշդրտութեամբ նկարագրեցին քան պիտանականները: 1863-ին իսկ, «Փարիզը Ի. դարուն» իր վէպին մէջ, Ժիւլ Վէռն կ'երեւակայէ երկնաքերու քաղաք մը, գերարագ դնացքներ, ինքնաշարժներ, ապականութիւն: Սակայն կ'ենթադրէ որ ճարտարագիտական յառաջընթացքը պիտի անհետացնէ բանաստեղծներն ու լրագրողները: Մարգարէութիւն մը՝ իրականութենէն չա՞տ հեռու:

ՍԵՐՄՆԱՅԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 4
Նուարդեանց Տունը

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Կը յուսամ, որ մեր տեսակցութիւնը առաջինն ու վերջինը չըլլար:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Փափաքս է, որ այդպէս չըլլայ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Շնորհակալ եմ ու երախտապարտ, օրիորդ:

Նուարդը սուրճ կը բերէ եւ կը հրամցնէ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Բացակայութենէս անշուշտ օգտուեցաք, մտերմանալու համար:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Բամբասանքի պէտք չկայ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ձեռամբորդութիւններու մասին խօսեցանք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Շատ հետաքրքրական բան ճամբորդութիւնը, մանաւանդ եթէ մեզբալուանի ճամբորդութիւն է: (Կը խընդան):

Ներս կը մտնէ Արամ

ԱՐԱՄ. – Եթէ կ'ուզես, երթանք, եղուարդ: Գրասենեակը չգոցած կը հասնինք:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Այո, երթանք: (Ոտքի) Թէեւ պիտի նախընտրէի մնալ (խորհրդաւոր նայուածք մը Զարուհիին) բայց գործը կը տուիլ ... Ցըտեսութիւն օրիորդներ: (Կը խոնարհի):

Արամ եւ Եդուարդ կը մեկնին

ՆՈՒԱՐԴ. – Գործը բաւական եփեցա՞ւ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Նորէ՞ն սկսար:

ՆՈՒԱՐԴ. – Հաճելի տղայ է, չէ՞:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – (Պաղ) այո, չատ հաճելի:

ՆՈՒԱՐԴ. – Վստահ եմ, որ քեզի չատ համակրեցաւ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինչէն հասկցար:

ՆՈՒԱՐԴ. – Իր նայուածքներէն... եւ յետոյ եղբօրս ըսեր է:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ի՞նչ ըսեր է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ըսեր է, թէ չատ համակրելի կը գտնէ քեզ: Ցետոյ երբ Արամէն իմացեր է, որ Մարտիկ աղային պէս մէկու մը հետ պիտի նշանուիս ցաւ զգացեր է:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինծի ալ ատանկ բաներ մը ըսաւ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Վա՞յ... նշանուածիդ մասի՞ն խօսեցաք:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինքը խօսք բացաւ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Նորէն կ'ըսեմ, սիրելիս, վազ անցիր այդ պաղպաղակ Մարտիկ աղայէն ու եղուարդը ձեռքէ մի փախցըներ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Զարմանալի խօսքեր կ'ընես: Մէկը, որ դեռ առաջին անգամ կը տեսնեմ եւ որուն դոյութիւնը երկու ժամ առաջ չէի գիտեր... ինչ կ'ուզես, որ ընեմ, վի՞զը վաթթուիմ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ինչո՞ւ վիզը վաթթուիս: Բայց քանի որ փոխադարձ համակրութիւն կայ...

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Փոխադարձ համակրութի՞ւն... ա՞ռ ուրկէ հանեցիր: Ես ատանկ բան չըսի:

ՆՈՒԱՐԴ. – Զըսիր, բայց դէմքդ յայտնի է:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Վա՛յ, չէի գիտեր, որ դիմագիծ ես:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ուրիշ ի՞նչ խօսեցաք, ըսէ տեսնեմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Շատ հետաքրքիր ես:

ՆՈՒԱՐԴ. – Եթէ չըսես, կը նեղուիմ: Ըսէ տեսնեմ ի՞նչ ըսաւ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ըսաւ թէ... ո՛չ, չեմ ըսեր, որովհետեւ առանց մտածելու խօսք մըն էր ըրածը:

ՆՈՒԱՐԴ. – Անպատճառ պիտի ըսես:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Պայմանաւ որ, իրեն չըսես՝ թէ ըսի: Խո՞սք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Խօսք:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ըսաւ, թէ ես ու ինք միասին կրնանք դրախտին ճամբան գըտնել:

ՆՈՒԱՐԴ. – ((Զուարթ): Օհօ՛... դրծը արդէն եփեր է: Իսկ ես պարապ տեղը սիրտ կը հատցնեմ կոր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Կը կրկնեմ, սիրելիս, առանց մտածելու պարապ խօսք մըն էր ըսածը:

ՆՈՒԱՐԴ. – Եղուարդը զէվզեկ երիտասարդներուն պէս պարապ խօսք չըներ: Եթէ ատանկ բան մը ըսած է, կը նշանակէ մտանեւոր նպատակ մը ունի:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Կը կարծե՞ս:

ՆՈՒԱՐԴ. – Վստահ եմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – (Ոտքի): Իրիկուն եղաւ, ուշացայ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Վազը մեզի եկուր, եղուարդը մեզի պիտի գայ կէսօրուան ճաշին: Թագուկ հանըմն ալ միասին բեր, մայրիկս չատ կարօտցեր է:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Եթէ մայրս գալ ուզէ, միասին կուգանք: Ցտեսութիւն: (Կը համբուրուին):

ՏԵՍԱՐԱՆ 5
Զարուհիենց տունը

Թագուկ հանըմ նստած կը սպասէ:
Ներս կը մտնէ Զարուհի:

ԹԱԳՈՒԿ. – Հա, եկա՞ր: Ինչո՞ւ ատանկ ուշ մնացիր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ուշ չէ, մայրիկ: Նուարդենց էի:

(Շար. 9)

(Շար. Ա. էջէն)

խառնուին իրենց դոյծերուն: Մնաց որ Ֆրանսայի մէջ ալ, Աւստրիոյ դէմ որդեգրուած այս անզիջող դիրքը սկսած է պատապարտուիլ եւ կը փուէնի մէջ, Գլօբ Լեպէը ալ չի վարանիր, որոշ չափով հիսթէրիճ դանելէ հասարակապետութեան այս արշաւը:

ՌՈՒՄԵՐԸ անհնայ կը ամրակոծեն Չէչենիոյ հարաւային լեռները ուր ապատան գտած են հազար չէչեն մարտիկներ, վճռած են նաեւ ցամաքային յարձակումներ ընել: Գրոզնիի մէջ, «Լիպերասիոն»ի թղթակիցին կազմածները պրաւած են եւ բնակած տունին տանտէրն ալ ձերբակալուած է: «Լիպերասիոն» բաղդ բարձրացուցած է, որու միացած է «Առանց սահմանի թղթակիցները»ու Միութիւնը:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է, քանի աֆղան օդանաւի 74 համբորդները իրենց 14 զաւակներով քաղաքացիական ապատանի դիմում ըրած են, ինչ որ կը հատատէ այն վարկածը ըստ որուն այս «առեւանգումը» խաղ մըն էր քաղաքական ապատանի համար: Օդահէնները որոնց թիւը 21 է, ձերբակալուած են: Անգլիա չուզեր պահել այս Աֆղանները, բայց, Քապուլի Թալիպանները յայտարարած են թէ Շարիան կը գործադրեն, այսինքն՝ մահապատիժը:

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ արդարադատութիւնը, որ լիազօրուած է դատելու համար Եւրոպացիներու յանցագործութիւնները, դիմում կատարեց որպէսզի վերնայ Ֆրանսայի նախկին վարչապետին՝ Էմիթ Գրէսոնի անձեռնմխելիութիւնը, որպէսզի հաշիւ տայ իր գործունէութեան շրջանին (1995 – 1999) ունեցած պիւտճէին մատակարարման մասին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 13

Ե. կիրակի Զկնի Ծննդեան: Բարեկենդան
Առաջաւորաց Պահոց
եւ
Տեառնընդառաջի Նախատօնակ

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆԱ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Ժամը 16·30–ին Երեկոյեան Ժամերգութիւն, Տեառնընդառաջի Նախատօնակ, Աղաւասան եւ Մոմավառութիւն տեղի կ'ունենայ:

ԾԱՆՕԹ. – Տարւոյս առաջին ԱՆԴԱՍՏԱՆն է որ կը կատարուի այսօր: Տարւան վերջին Աղաւաստանը տեղի կ'ունենայ Խաչվերացի Երեկոյեան՝ Սեպտեմբեր 17–ին:

*
**

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14

Տեառնընդառաջ
Տօն Բառասնօրեայ Գլխատեանն Քրիստոսի
Ի Տաճարի

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՄԻԽԻԹՈՆ ՎՐԴ. ԳԻՎԼԳԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Շաբաթ, Փետրուար 19–ին մօն է՝ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍԻ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10–ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15

ՀՍԿՈՒԻ
Ե Ի
ՀՈԳԵՇՆԱՆԳԻՍՏ

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆԻՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԹԻԿ

Ներկայիս կը յայտնենք, թէ ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ Աճիւնը փէռ – Լաչէզի գերեզմանատան իր դամբանէն դուրս պիտի բերուի երեքշաբթի օր, Փետրուար 15–ին, ժամը 12–ին:

Ժամը 12–էն մինչեւ ժամը 13·30՝ Դամբանին առջեւ աղօթք պիտի կատարուի:

Որմէ ետք, դագաղը թափօրով պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճար:

Ժամը 14–էն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր ժողովուրդին պատեհութիւն կ'ընծայուի հանգէս եւ աղօթքով յարգանք մատուցանել Ջօրաւարին:

Երեկոյեան ժամը 7–ին թաղմանական յատուկ արարողութիւն եւ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի:

Կոչ կ'ընենք ամէնուն, որպէսզի անպայման մասնակցին փէռ – Լաչէզի եւ Մայր Տաճարի արարողութիւններուն:

ԴԻՒԱՆ

Cars
pour le Cimetière
du Père-La Chaise

DEPART MARDI 15 FEVRIER

ALFORTVILLE : Place Achtarak, 11h30
ARNOUVILLE : Stade Léo Lagrange, 11h15 précises
(réservez au 01. 39. 87. 08. 73)
ASNIERES : Mairie, 10h30
ISSY-LES-MOULINEAUX :
Eglise Arménienne (6, ave. Bourgain), 11h30.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIIIème SEMINAIRE PEDAGOGIQUE
le 27 février à Vienne

ORDRE DU JOUR

- Informations générales concernant l'arménien au Baccalauréat. Travaux pratiques avec enseignants des classes Bac et pré–bac (intervenant Mélanie Keledjian — INALCO).
- L'arménophonie à travers les jeux. Travaux pratiques avec enseignants des classes maternelles et primaires (intervenant Anahide Sarkissian).
- Mise au point sur la qualité de l'enseignement et la compétence des enseignants des écoles CBAF (manuels, méthodes, dictionnaires, formations...).
- «Echanges d'idées, et de bons procédés» de l'ensemble du corps enseignant et des responsables des écoles de la CBAF.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
et
LE THEATRE FIRMIN GEMIER
ET PAREV PRODUCTIONS
présentent
lundi 14 février à 20 heures 30
une lecture de
DENTISTE POUR DAMES
Farce coquine et burlesque
de Gérald PAPASIAN
d'après Hagop BARONIAN
Avec: Franc-Olivier Bonnet, Sophie Gourdin, Daniel Jean, Joanna Jianoux, Valérie Moinet, Gérald Papasian, Javotte Rougerie, Antoine Seguin, Rainer Sievert, Tof.
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)
Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18
Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN DE L'U.G.A.B.

SOIREE
EXCEPTIONNELLE
le mercredi 16 février à 20h30
Berge TURABIAN
(poète, compositeur-interprète)
chante
Yéghiché TCHARENTS

Né en Egypte, Berge TURABIAN entreprend ses études supérieures à la Faculté des Langues Etrangères de l'Université d'Erévan, où il enseignera plus tard la langue et la littérature françaises.

En 1987, il s'établit à New-York et poursuit ses études à l'Université de Columbia.

Berge commence à écrire de la poésie et à composer de la musique très jeune. Dans les années soixante, il est avec Rouben Hakhverdian et Vahram Tatikian l'un des compositeurs-interprètes de la «nouvelle vague de la chanson» arménienne. Grand admirateur de la chanson française, il traduit en arménien Jacques BREL, Georges BRASSENS, Léo FERRE, Maxime LE FORESTIER et interprète leurs chansons au public arménien.

En 1998, il publie son premier album «**Quelque part et un jour**», une compilation de ses chansons crées en Arménie. Dans son deuxième album, «**Tcharents — Le poète arménien en chansons**» qui vient de voir le jour, il met en musique et chante des vers du grand poète.

«...Pleines de rythmes sensuels, ses chansons sont parfois romantiques, parfois d'une sonorité nostalgique, avec des touches impressionnistes et symbolistes. L'essence du lyrisme de Tcharents et la musique de Berge vibrent à l'unisson», témoigne Anahit Tcharents, fille du poète disparu.

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)
Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18
Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

MUSARM PRODUCTIONS
en accord avec Lévon SAYAN
présente
LIZ SARIAN
au
Casino de Paris
13 MAI 2000
à 20 h 30
LOCATION
CASINO DE PARIS
tél. 01 49 95 99 99
= FNAC = VIRGIN Mégastore = Agences =

Séjour en Arménie
Du 20 au 27 AVRIL 2000
organisé par
ESPOIR POUR L'ARMENIE
- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.

Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋ

ՀԱՑ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր Հայուհիները՝ մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը՝ 20·30–ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տողանցք եւ ծանօթացում ԻՒՆԷՍԿՕ–ին Տիկին Ժանէթ Չիլինկիրեանին եւ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին:

Երեկոյթը կ'ուտարտի հիւրասիրութեամբ:

Մուտքը ազատ է:

ԼՐատուական ապրանքներ

ՓԱՐԻԶ – ԵՐԵՒԱՆ

Օրիվիա Կրանվիլ, քանի մը այցելութիւններ կատարելէ ետք Հայաստան, եւ բեմադիր Կզաւիէ Մարչան կ'ուտալորկեն բեմատար մը, մինչեւ Երեւան ճամբորդութեան մը դոյներով:

(*) Festival Les Inaccoutumés,
La Ménagerie de Verre,
12, rue Léchevin, Paris 11ème,
(M° Parmentier),
à 20 heures 30.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
MARDI
15 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·841 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 75e ANNEE — N° 19.841

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 12 / 14)

«ՏԱՐԱԾՔՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՄԱՆ ՀԱՐՑ ԿԱՐ»

ԿԸՍԷ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՉԱՐԵԱՆ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հայրապետական Կուսակցութեան խորհուրդին հետ տեսակցելէ ետք, փետրուար 11–ին, Ազգ· հեռատեսիլէն հարցազրոյց մը ունեցած է նախագահ Ռ· Քոչարեան եւ առաջին առթիւ պատասխանած Ղարաբաղի մասին և Ալիեւի հետ իր հանդիպումներուն կապուած հարցումին :

Նախ կը յիշեցնէ մէկուկէս տարուան իրազարձութիւնները, երբ Մինսկի խումբը առաջարկ մը բերած է, զոր ընդունած են հայկական երկու կողմերը եւ մերժած է ադրբեջանական կողմը : Այդ ընդհանուր պետութեան դաղափարն էր : Հարցը, ուրեմն, անելի մէջ էր եւ Մինսկի խումբը պէտք է նոր առաջարկ մը բերէր, աւելի նպաստաւոր Ադրբեջանի : Այդ պարադային ալ, հաւանական է որ հայկական կողմերը «ո՛չ» ըսէին եւ Ադրբեջան՝ «այո՛» : Ասկէ ծնած է երկու նախագահներու հանդիպման դաղափարը : Այդ հանդիպումներէն ծնած է սա համաձայնութիւնը· – Երկու նախագահները կը քննեն բոլոր կարելի լուծումները, բայց այդ քննարկումները կը մնան դաղտնի, անոնց բովանդակութիւնը որեւէ պարտաւորութիւն չի դներ ոեւէ մէկուն համար եւ ոչ մէկը պէտք է օդտագործէ քննարկուող նիւթը քաղաքական տարբեր նպատակներու : Փոխզիջում կը նշանակէ, կ'ըսէ նախագահը, քննարկել հաճելի եւ ոչ հաճելի հարցեր :

Ցաջորդ հարցումը կը վերաբերի Ալիեւի հետ բանակցութիւններու ընթացքին քննարկուած տարածքային փոխանակումներու հարցին, ի մասնաւորի վերջերս տարաձայնուող Մեղրիի մասին : Ու լրագրողը կ'ուզէ դիտնալ թէ ի վերջոյ կրնայ՞ եւ դոնէ քննարկուող տարբերակներու մասին դաղափար ունենալ :

Ռ· Քոչարեան նախ կը յիշեցնէ որ դլխաւոր համաձայնութիւնը զոր ունեցած են Ալիեւ եւ ինք, հրադադարի ամրապնդումն է, ինչ որ լուրջ նուաճում կը նկատէ : Բայց եւ այնպէս, կ'ընդունի որ կայ անելիք եւ անկէ դուրս ելլելու համար բոլոր տարբերակները կը քննարկուին եւ Քոչարեան կ'աւելցնէ· – «Այդ կոնտեքստում այո՛, կար գաղափար տարածքների փոխանակման վերաբերեալ : Գաղափարը բաւական տարբերուում է նրանից որը տրպագրուեց մեր մամուլում, բայց, այնուամենայնիւ, այդ տարբերակը իմ կողմից չի ընդունուել եւ ներկայ թէժ բնաարկումներն ուղղակի անիմաստ են : Թէկուզ, պէտք է ասեմ, տարբերակն ուներ իր տրամաբանութիւնը, ենթադրւում էր, որ այն կը բերի տարածաշրջանի երկարատեւ խաղաղութեան» :

Այն հարցումին թէ որքա՞ն պէտք է չարունակուին Ալիեւի հետ բանակցութիւնները եւ ո՞վ որոշում պիտի տայ Ղարաբաղի մասին, Ռ· Քոչարեան կը ճշդէ թէ, անշուշտ, այսպէս անվերջ պիտի չչարունակուին : Դեռ կան տարբերակներ, կարելիութիւններ որոնք ամբողջովին չեն օդտագործուած : Եթէ բանակցութիւններու առեն հասնին տեղ մը, ուր այլեւս սպառած է «ռեսուրսը», այն առեն կը դիմեն համանախագահներուն, յայտնելով թէ այլեւս աւելի առաջ չեն կրնար երթալ եւ որպէս միջնորդ կը խնդրեն անոնցմէ զոհ աւելի գործօն ձեւով ըդդային հարցին կարդաւորումով : Նախընտրելի կ'ըլլար, անշուշտ, որ հակամարտութեան լուծումները դտնէին Հայաստան, Ղարաբաղ եւ Ադրբեջան : Այն լուծումները, տարբերակները որոնք երեք կողմերու համաձայնութիւնն ունենան պէտք է աւելի լայն քննարկումի ենթարկուին : Ուրեմն, երբ կողմերը համաձայնին, կը դիմեն համանախագահներուն (Ֆրանսա, Ռուսաստան, ԱՄՆ) որպէսզի սատարեն այդ համաձայնութեան, յետոյ կը ձեռնարկեն լայն խորհրդակցութեան, քաղաքական ուժերու հետ : Պէտք է քննարկուի Ազգ· Ժողովին մէջ եւ Ռ· Քոչարեան չի բացառեր նաեւ հանրաքուէի տարբերակը : Որոշ լուծումներու պարադային, նոյնիսկ անհրաժեշտ կը նկատէ :

Հուսկ, նախագահը կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի երկու տարի առաջուան եւ այսօրուան կացութեան : Կը դնէ որ դրեթէ բոլոր այլ հակամարտութիւնները (Պալքաններ, Չէչնիա, Արաբ-Իսրայէլ, Թիմոր եւլն·) լուծում դտած են կամ յառաջդիմութիւն արձանագրած, Ղարաբաղը միայն կը մնայ եւ ուրեմն միջազդային հասարակութեան ուշադրութիւնը չատ աւելի պէտք է կեդրոնանայ այս խնդրին վրայ : Ինք լաւատես է եւ կը խորհի որ աշխատանք պէտք է տարուի լուծումներ դտնելու ուղղութեամբ, թէեւ չի բացառեր մահակի օդտագործումը, բայց, կ'աւելցնէ – «Մենք պէտք է ամէն ինչ անենք, որ իսկապէս փոխզիջումային, բայց նաեւ մեր ազգային շահերը հաշուի առնող եւ պաշտպանող լուծում գտնուի Լ· Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման շուրջ» :

⁂

Ա· ԲԼԷԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 11–ին չարունակուած է Ա· Բլէեանի դատական նիստը : Դատարանը մերժած է Մ· Սերաստացի կրթահամալիրի դանձապահ Ասյա Աւագովայի խնդրանքը որ իր պարագան անջատուի նիւթ ըլլայ : Շարունակուած է Ա· Բլէեանի հարցաքննութիւնը : Դատը կը չարունակուէր Փետրուար 14–ին :

⁂

Լ Ղ Հ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵԿՆԱԾ Ա.ՏԱՍԱՀՄԱՆ

Լ Ղ Հ վարչապետ Ա· Դանիէլեան Փետր· 10–ին մեկնած է Եւրոպա ուր Վենետիկի, Ժընեւի, Փէյտայի մէջ հանդիպումներ կ'ունենայ դործի չրջանակներու, Սփիւռքի ներկայացուցիչներու հետ : Հանդիպումներուն դլխաւոր նպատակը կ'ըլլայ հայ ներդնողներու կողմէ Արցախի մէջ միասնական նախաձեռնութիւններ իրականացնելու կարելիութեան քննարկումը :

⁂

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԺՐՆԵԻ ՄԵԿՆԱԾ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ· Կաթողիկոսը Փետր· 14–ի առաւօն, հնգօրեայ այցելութեան մը համար Ժընեւ մեկնած է :

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻՑ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ՂԱՐԱԲԱՂԻ, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ՀՈԿՏ. 27-Ի ՄԱՍԻՆ

Վ· Գուլիպադէ Ադրբեջանի նախագահին արտաքին քաղաքականութեան նախկին խորհրդականներէն է : Փետրուար 8–ին Պոսթրնի մէջ «Արմինիոն միրըր – Սփէֆթէյքըր» թերթին հարցազրոյց մը տուած է, դլխաւորաբար պատասխանելով Ղարաբաղի հարցին լուծումի հոլոյվոյթին առընչուած հարցումներու : Խօսելով այդ մասին, ան քննադատած է Մոսկուան որ կը խոչընդոտէ Հայաստանի ու Ադրբեջանի միջեւ բարւոք յարաբերութիւններու հաստատումը որպէսզի չրջանին մէջ միչտ դերակչիռ ըլլայ իր դերը : «Խաղադուքիւն հաստատելու պարագային Ռուսաստան պիտի կորսնցնէ թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ադրբեջանի վրայ ունեցած հակակչիռը» ըսած է ան, աւելցնելով որ Հայաստան – Թուրքիա առեւտրական կապերը եւս Ռուսաստանի համար չրջանին մէջ իր ազդեցութիւնը տկարացնող ազդակ են :

«Իմ կարծիքով՝ Ռուսաստան չի փափաքիր որ որեւէ յարաբերութիւն հաստատուի Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ, բանի որ Հայաստանը կը դիտէ որպէս ռուսական բերդ մը ՕԹԱՆ–ի եւ Թուրքիոյ դէմ : Երբ հարց կուտանիք թէ ինչո՛ւ այդքան հզօր զինուորական խրթիխթեր կը պահեն հոն, կը պատասխանեն թէ ՕԹԱՆ–ի դէմ է, բանի որ Հայաստանին ռուսական զինուորական օժանդակութիւն ստանալը ապօրինի է» կ'ըսէ Գուլիպադէ : Կը չարունակէ թէ Մոսկուա չէ ուզած նաեւ որ խողովակաչարը Հայաստանէն անցնի, քանի որ ատով Հայաստան անտեսական անկախութիւն ձեռք կը ձգէր ու առնուազն նոյնքան կախում չէր ունենար Ռուսաստանէն :

Փետրուար 4–ին ալ Ուաչինկթընի մէջ բանավիճային հանդիպումի մը նիւթ եղած է Ղարաբաղի հարցը : Կրկնելէ ետք թէ Ղարաբաղը ադրբեջանական հող է, Գուլիպադէ համաձայն չէ դոնուած անոր ու կիպրոսի միջեւ չատախ կատարուած դուգահեռին· ըսած է թէ Հայաստան պատանդն է Ղարաբաղի հարցին, բայց Թուրքիա պատանդը չէ կիպրոսին, քանի որ հզօր երկիր է : Առանց Ղարաբաղի հարցին լուծումին, թէ՛ Հայաստան, թէ՛ Ադրբեջան պիտի չկրնան բարգաւաճիլ որովհետեւ ոչ ոք պիտի ուզէ ներդրումներ կատարել, կամ ամուր յարաբերութիւն հիմնել անոնց հետ :

Խօսելով հայկական Սփիւռքին մասին, Գուլիպադէ ըսած է թէ ան չի կրնար Հայաստանը փրկել որքան ալ գումարներ դրկէ· անոնք անատատի մը մէջ կաթիլներու համարժէք են : Մինչդեռ եթէ Հայաստան չրջանի ժողովուրդներու ընտանեբին բնական մէկ անդամը ըլլայ եւ ոչ Ռուսաստանի պատանդը, կրնայ ամուր յարաբերութիւն ունենալ Ադրբեջանի, Թուրքիոյ հետ եւ օդտուիլ կասպից ծովու բարիքներէն, հակառակ Սփիւռքի դանկութեան :

Ղարաբաղի համար ըսած է թէ ան միջազդային հանրութեան կողմէ Ադրբեջանի մաս կը նկատուի եւ թէ ներկայի կացութեամբ օտարները ներդրումներ չեն ըներ հոն, մինչդեռ եթէ ինքնավար ըլլայ, ուղղակի ներդրումներ կը կատարուին :

Նախագահի խորհրդականը բաւական ինքնատիպ համեմատականներ ըրած է ցեղասպանութեան նիւթին առընչութեամբ· ըսած է թէ Բ· աշխարհամարտին Գերմանացիները աւելի քան 30 միլիոն Ռուս սպաննած ըլլալով հանդերձ, այսօր երկու ժողովուրդները չեն աւեր պիրար, բայց Ռուսաստան կը մղէ Հայաստանը պահելու իր տեսլութիւնը : Մինչդեռ եթէ Ռուսաստանի միջամտութիւնը չըլլայ, Հայաստան կըրնայ գործակցիլ Թուրքիոյ հետ որուն հանդէպ թշնամանքի պատճառ չունի, քանի որ ցեղասպանութեան պատասխանատուն Օսմանեան կայսրութիւնն էր, մինչդեռ ներկայի Թուրքիան ժողովրդավար պետութիւն է :

Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար Գուլիպադէ կ'ըսէ որ Հայաստան պէտք է պատրաստ ըլլայ փոխադարձ զիջումներու, ընդունելով Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը : Ան չատ տրկարացած կը նկատէ Ռ· Քոչարեանի դիրքը Հոկտեմբեր 27–ի դէպքէն ասդին, ըսելով որ ոչ մէկ բանի պատասխանատուութիւնը ստանձնելու կարող է : Կը խորհի որ Վ· Սարգսեան եւ Կ· Դեմիրճեան սպաննուեցան որովհետեւ պատրաստ էին զիջումներու : Սպաննուեցան որպէսզի կանգ առնէ խաղաղութեան հոլովոյթը :

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԿՐԿԻՆ ԱՌԱՆՁ ՀԱՅԵՐՈՒ

«Ցեղասպանութիւններու դար մը» խորագրուած դիտաժողով մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 11 – 14 Վիէննայի մէջ, կազմակերպութեամբ՝ Գալիֆորնիոյ համալսարանէն Փրոֆ· Էրիք Լէօուիի : Անոր եւս չէ հրաւիրուած Հայաստան, ոչ ալ նախ առնուելիք ցեղասպանութիւններու չարքին – նացիական, գամպոճեան, ափրիկեան, եւ այլն – տեղ տրուած է Հայերու 1915–ին :

Բազմաթիւ համալսարաններու հայ դասախօսներ չփման մէջ մտած են կազմակերպիչ փրոֆէսէօրին հետ որպէսզի Հայերու պարադային եւս տեղ տրուի նոյն դիտաժողովին մէջ : Յատկապէս Փրոֆ· Ռ· Յովհաննիսեան դիմած է Փրոֆ· Է· Լէօուիի հայկական մասնակցութիւն առաջարկելով· այս վերջինը պատասխանած է թէ ձեռնարկ մը որուն նպատակն է քանիցս կրկնուած վայրադործութիւններու պատճառները քննել, պէտք չէ աննկատ ձգէ Հայերու ցեղասպանութիւնը : Այս առնչութեամբ, Է· Լէօուիի յայտնած է թէ եթէ դիտաժողովը որոչուած Թուականին տեղի ունենայ, կարելի չըլլար յայտարարին մէջ փոփոխութիւն կատարել· սակայն կայ հաւանականութիւնը որ յետաձդուի 2001–ի գարնան :

կը մղէ Հայաստանը պահելու իր տեսլութիւնը : Մինչդեռ եթէ Ռուսաստանի միջամտութիւնը չըլլայ, Հայաստան կըրնայ գործակցիլ Թուրքիոյ հետ որուն հանդէպ թշնամանքի պատճառ չունի, քանի որ ցեղասպանութեան պատասխանատուն Օսմանեան կայսրութիւնն էր, մինչդեռ ներկայի Թուրքիան ժողովրդավար պետութիւն է :

Ղարաբաղի հարցին լուծումին համար Գուլիպադէ կ'ըսէ որ Հայաստան պէտք է պատրաստ ըլլայ փոխադարձ զիջումներու, ընդունելով Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը : Ան չատ տրկարացած կը նկատէ Ռ· Քոչարեանի դիրքը Հոկտեմբեր 27–ի դէպքէն ասդին, ըսելով որ ոչ մէկ բանի պատասխանատուութիւնը ստանձնելու կարող է : Կը խորհի որ Վ· Սարգսեան եւ Կ· Դեմիրճեան սպաննուեցան որովհետեւ պատրաստ էին զիջումներու : Սպաննուեցան որպէսզի կանգ առնէ խաղաղութեան հոլովոյթը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹՐՈՎԻՋԱՑԻ (Քոսովօ) մէջ, բաւական ծանր միջադէպեր պատահած են Փետրուար 13–ին ալպանացի կրակողներու եւ ՔՖՕՐ–ի (ՄԱԿ–ի խաղաղապահ ուժեր) զինուորներուն միջեւ : ՔՖՕՐ–ի բանբերը յայտարարած է որ, վեց կրակողները, բոլորն ալ ալպանացի ահաբեկիչներ, կ'ուզեն խնդրոյ առարկայ ընել միջազդային հաւաքականութեան կարդադրութիւնները : Երկու Ֆրանսացի զինուորներ վիրաւորուած են, մէկ ալպանացի կրակող սպաննուած է, 17 հոդի ձերբակալուած են : Լուսարձել հաստատուած է քաղաքին մէջ, ժամը 18–էն 6, տեղական ժամով : Պելկրատ Ապահովութեան Խորհուրդի անմիջական նիստ պահանջեց : Փետրուար 3–էն 4 ալ միջցեղային ծանր բախումներ պատահած էին որոնց հետեւանքով ութ մեռեալ կար (երկու Թուրք եւ վեց Ալպանացի) եւ 20 վիրաւոր, սերպ եւ ալպանացի :

ԼԻԶՈՆԻ մէջ, Փետրուար 11–ին տեղի կ'ունենար Եւրոպական Միութեան տեղեկատուական նախարարական ժողովը աչ–

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԾՈՒԹԻ ՔԱՂԱՔՈՒՄ

ՀՐԱՉԵԱՑ ԱՃԱՌԵԱՆ

Գեղեցիկ էր Շուշի քաղաքը: Թիֆլիսից Բաքու գնացքը Ազատաֆային յետոյ կանգ է առնում Եվլախ կայարանում, որ գըտնըւում է Կուրի ափին (Ստեփանոս Օրբելեանի պատմութեան մէջ գտել եմ «Եւայալախ» տեղանունը, որ անշուշտ սրա հետ նոյնն է): Եվլախից խճուղի է մեկնում դէպի աջ եւ ձախ: Դէպի ձախ մեկնող խճուղին 80 վերստի վրայ հասնում է Նուխի, իսկ դէպի աջ մեկնող խճուղին, անցնելով Ակերանից եւ ապա Ղանքենդի դիւղից (այժմ Սաեփանակերտ), հասնում է Շուշի: Ընդամէնը 104 քիլոմեթր, Շուշին ունէր այն ժամանակ 40·000 բնակիչ, որից կէսը՝ հայ, կէսը՝ ադրբեջանցի: Հայերը բնակւում էին բարձունքում, իսկ Թուրքերը՝ ցածրում:

Երբ բարձրանում ես բարձունքի դլուխը, որ տեղական բարբառով «քերծ» կամ «քերծեր» է կոչւում, առաջդ բացւում է հոյակապ մի տեսարան: Այդ, ձախ եւ յետեւդ բարձր բլուրներ են, ծածկուած կարճահասակ անտառներով, որոնք սեւ գոյն ունեն եւ սրա համար էլ երկիրը կոչուել է Ղարաբաղ, այսինքն՝ «սեւ այգի»: Դիմացդ տարածւում է չատ հեռու Եվլախի հովիտը, որ մինչեւ կայարանն է դնում: Երբեմն, մանաւանդ երբ մշուշ է լինում, կարծում ես, թէ գնում ես մի ընդարձակ ծովի առաջ: Շուշուայ տները ընդհանրապէս քարաչէն են, սպիտակ, խոշոր տաշած քարերով չինուած: Կառուցը հարթ չէ, այլ ունի եռանկիւնաձեւ տախտակեայ տանիք, որ պարսկերէն բարբառով կոչւում է թախթախուչ: Կըտուրները ներկուած են կարմիր եւ բարձունքից դիտողը կարմիր, կանաչ եւ սեւ գոյների զանազանութեամբ, սիրուն տեսարաններ ունի առաջը:

Շուշուայ կլիման չատ մեղմ է: Ձմեռը սաստիկ ցուրտ չէ, ամառը հով է եւ բոլոր այն Շուշեցիք, որոնք ապրում են Բաքու, իրրեւ ամառանոց գերադասում են գալ Շուշի: Այսպիսով ամառները Շուշին կրկնապատիկ կենդանանում եւ գըւարթանում է: Աչունը մշուշապատ է: Մշուշը (տեղական բարբառով թուխպ, քչաթուխպ) իջնում է մինչեւ տների ներսը: Այսպիսի տխուր աչունից յետոյ յանկարծում է «պուճուր ամառը» (ինչպէս ասում են տեղացիք), որից յետոյ գալիս է մեղմ ձմեռը: Մշուշը (թուխպ) չատ յաճախադէպ է Շուշուայ համար, բայց դա էլ իր հաճոյքն ունի: Ամառը այնքան հով է, որ առանց վերարկուի հաճելի չէ մնալ գալ: Մի անգամ Յունիս ամսին ձիւն եկաւ Շուշում, երբ այնտեղ էի գտնուում: Շուշուայ Հայերը ուրախ, զուարթ, աշխատասէր, հիւրասէր, ուսումնասէր եւ զուարճախօս անձեր են: Ունէին 4 եկեղեցի, մի առաջնորդարան, մի թատրոն, մի գրադարան, մի տպարան եւ մի թեմական դպրանոց, որ իմ ժամանակ 600 աշակերտ ունէր: Ըստ կարելոյն ընտիր ուսուցչական մարմին ունէր:

Այս բոլորը այժմ չկայ: Ազգամիջեան կռիւների ժամանակ ադրբեջանցի ազգայնամոլները գիշերային յանկարծական յարձակում գործեցին Հայոց վրայ եւ կըրակ տուին: Այդ գիշերը ուժեղ քամի էր: Քամին տարածեց հրդեհը, չոր թախթախուչները հեշտութեամբ վառուեցին, եւ ամբողջ քաղաքը հրոյ ճարակ դարձաւ: Անձի վնաս չեղաւ: Ադրբեջանցի ժողովուրդը առաջարկեց Հայերին եւ ճանապարհ տուեց, որ չուտով հեռանան քաղաքից: Այսպէս դատարկուեց Շուշին եւ մեռաւ: Փախչող Հայերը իջան Ղանքենդի, որ այժմ Ղարաբաղի մայրաքաղաքն է համարւում:

Շուշուայ կործանման առթիւ վրացական մի թերթ գրել էր. «Կովկասում մի ազամանդ կար. Թուրքերը փշրեցին այդ ազամանդը»:

Ղարաբաղցիք, ինչպէս յայտնի է, լաւ կռուողներ են եղել միշտ եւ այդ օրն էլ կարող էին դիմադրել, բայց, ինչպէս ասացի յարձակումը բոլորովին յանկարծական եղաւ, եւ Հայերն էլ ոչ մի պատրաստութիւն չունէին:

Երկու անյարմարութիւն ունէր Շուշին. մէկը այն, որ չրջակայ բոլոր քաղաքներից կտրուած, մեկուսացած եւ հեռու էր ապրում. երկրորդ, որ Եվլախից մինչեւ Շուշի երկաթուղի չկար: Եվլախի կայարանի տօթն էլ անտանելի էր. մոծակը այնքան առատ էր, որ եթէ ձեռքդ երեսիդ խփէիր, ամբողջ ձեռքդ արիւնաթաթախ կը լինէր: Այս պատճառով ճամբորդները ցգուշանում էին գիշերը մնալ Եվլախում: Այժմ նաւթով մաքրել են հատիճները եւ մոծակը ի սպառ վերջացել է:

Եվլախից քիչ հեռու գտնուում է Բարդա գիւղը, որ առաջ աննշան մի բան էր, իսկ այժմ չատ մեծացել եւ զարգացել է: Դա հին Աղուանից մայրաքաղաք Պարտաւն էր:

ՄԵՐ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

Մենք բոլորս սիրեցինք Շուշին: Համեղ ջուրը, փափուկ կլիման, չրջակայ անտառները, պտղատուները, հիանալի տեսարանը, քնակիչների զուարթ, անչահախնդիր բնաւորութիւնը հաճելի դարձրին կեանքը: Էջմիածնում մայրս երկու բանից զոհ էր մնացել: Մէկը այն, որ իր տարիների յոդացաւը (քամի) մի անգամից վերջացել էր եւ երկրորդը այն, որ «մոլլա եւ մինարէ չկար»:

– Ուր որ գայի, Կոստանդնուպոլիս, Տրապիզոն, Պաթումի, մինչեւ անգամ Երեւան, սա մունդար ապանի ձանը ականջս չկարուեցաւ. միեակ էջմիածին էկա, ադ ձանը վերջացաւ:

Բայց մայրս ոչ մի օր էջմիածնի տաճարը չմտաւ: Խռովել էր Աստծոյ հետ, որովհետեւ Զատիկ օրով իր որդուն մահացրել էր: Դժգոհ էր միայն հայրս, որովհետեւ ոչ մի աշխատանք չունէր: Լինելով խիստ աշխատասէր, առանց աշխատանքի ձանձրալի էր իրեն կեանքը: Պարտէզ չկար, որ մշակէր. ամէն տեղ մշակուած էր. ծառ ու ծաղիկ էր բուսնում. խճուտ, քարքարոտ հողեր չկային, որ մաքրէր եւ սեւահող լցնէր: Սրճարան էլ չկար որպէսզի գնար նստէր եւ ընկերների հետ չաղփաղփելով օրը սպանէր: Միակ հաւաքատեղին Շուշուայ թոփխանէն էր, մի փոքր հրապարակ քաղաքի կենտրոնում, ուր անգործ մարդիկ, պատերի տակ նստած, զրուցում էին: Սկսեց անել կօշկակարութիւն, բայց ես արգելեցի: Այս առթիւ, մինչեւ անգամ, տնային ընդհարում ունեցանք: Ասում էի. «Հայդին ոռճիկ եմ ստանում, ուսուցիչ մարդ եմ. ամօթ է ինձ, որ մի հայր չկարողանամ պահել եւ նա կօշկակարութիւն անել ըստիպուի. ի՞նչդ է պակաս»:

Հայրս վերջ տուեց արհեստին եւ զուարճալի էր տեսնել, թէ ինչպէս նա, տանը նստած, առաւ կօշկակարութիւն էր անում օդի մէջ, կօշիկ կարել ձեւացնելով:

Ասացի, որ խնդրակներ էին եկել երկու քոյրերիս համար: Հերթը ընկնում էր նախ մեծ քրոջս: Մի խումբ ընտրելիների մէջ առաջնութիւն ստացաւ Նիկոլայ Մաչուռնցը: Այս մարդը մետաքսի վաճառական էր. մի քանի տարի մնացել էր Մարսէլում եւ գիտէր ֆրանսերէն խօսել: Շուշուց քիչ հեռու, մի ադրբեջանական գիւղում ունէր մետաքսի գործարան, ուր աշխատում էին 150 հոգի: Ասում էին, թէ 200·000 ռուբլի փող ունի: Ինքը տխեղծ մարդ էր, հասակը կարճ, մի աչքը կոյր, մի թեւը կոտրած եւ մի ոտը կաղ: Մի քանի աւազակներ գիշերանց յարձակուել էին նրա վրայ, ինքը իրրեւ քաջ շուշեցի մարդ՝ անձնատուր չէր եղել եւ սկսել էր կռուել նրանց դէմ: Նրանք գինուած լինելով, այսչափ չարիք էին հասցրել նրան եւ կիսամեռ թողել հեռացել: Քոյրս, երբ տեսաւ նրան առաջին անգամ, «Բա՞, ասիկա ճուճի է», – ասաց, ծիծաղեց նրա վրայ եւ արհամարհեց: Մարդիկ մէջ ընկան, յատկապէս թեմական դպրանոցի ուսուցիչ Գարեգին Խաժակը, որ ալեքանդրապոլցի լինելով, խօսում էր ա-ըեւմտեան բարբառով եւ այս պատճառով էլ չատ մտերմացած էր հօրս հետ, վերջապէս համոզեց նրան: Երեք օր տեւեց հարսանիքը՝ հին հէքեաթների ոճով. Նիկոլայի ընդարձակ տունը, իր բազմաթիւ սենեակներով, լցուած էր հիւրերով: Առաջին օրը հրաւիրուած էին հարուստները, երկրորդ օրը միջակ դասակարգը եւ երրորդ օրը աղքատ դասակարգը: Հարսանիքից յետոյ քոյրս տեղափոխուեց նրա տունը:

Հերթը հասաւ փոքր քրոջս՝ Ամենուհուն: Նա կտրականապէս մերժեց բոլոր առաջարկներին: Արդէն ունէր մի ընտրելի, որ էր Մելքոն Ղազարոսեան կոչուած անձը: Երբ ես կեդրոնականի աշակերտ էի, Մելքոնն էլ աշակերտ էր՝ ինձնից մի քանի տարի ցածր: Շատ աղքատ էր. ինքը քղեցի էր. բնակարան չունենալով, գիշերում էր ղպրոցների ծառաների սենեակում: Փող չունէր, որ ճաշէր, ուստի կերակրւում էր աշակերտների ճաշի մնացուկներով. մի քանի պատառ հաց, մի քիչ խաղող եւ պանրի կտորտանք. ահա այս էր իր ուտեստը: Դպրոցը ամառուայ յետոյ ես ոչինչ չիմացայ նրա մասին: Երբ էջմիածին եկայ, տեսայ նրան այնտեղ: Պատմեց, թէ վնասել է Մոնոփզիտի երկրպագութեան բարձրագոյն վարժարանը եւ աւարտել: Այժմ եկել էր էջմիածին եւ կաթողիկոսի հրամանով նշանակուել էր էջմիածնի եւ Ճեմարանի հողերի վրայ: Հայրս լաւ երկրագործ էր. իրրեւ հայրենակից ծանօթացաւ նրա հետ եւ բարեկամացաւ: Մելքոնը յաճախ մեր բնակարանն էր գալիս, եւ մենք լաւ մտերմիմներ դարձանք: Գրեթէ ամէն օր մեզ մօտ էր: Բայց հայրս չհաւանեց նրա դիտաւորեան. լաւ երկրագործ չէր: Մի անգամ Մելքոնը ընդարձակ մշակութիւն էր սկսել ճեմարանի եռեւը գտնըւած հողի վրայ: Հայրս հարցնում է. «Պարոն Մելքոն, ի՞նչ կը ցանես»: «Գետնախնձոր, կարտոֆիլ»: Այդ ցանածդ կարտոֆիլ չէ, ընկոյզ է. եթէ կ'ուզես, որ կարտոֆիլ լինի, այդքան երեսկունկ չպիտի ցանես. խոր փորէ»: «Է՛, Ցակոբ աղա, ա՛լ պետնախնձորի մասին չխօսիս ինձի հետ, որովհետեւ ես գետնախնձորի նշանաւոր մասնագէտ եմ»:

Երբ բերքը հասաւ, ստացուեց փոքրիկ խնձորի չափ գառն եւ լեղի մի բան: Մեզ էլ մի քիչ նուէր ուղարկեցին. ուտելու բան չէր:

Մելքոնի միամտութիւնը ամէն օր մեր ծաղրի առարկան էր դարձած: Բայց նա մեր ծաղրն էլ չէր հասկանում եւ մեզ հետ միասին ծիծաղում էր իր վրայ:

Ահա այս անձն էր քրոջս ընտրելին: Երեւի էջմիածնում յարմար մի առիթով պայմանաւորուել էին իրար հետ. ուստի մերժեց բոլորին եւ հօրս եւ մօրս հետ երեքով միասին որոշեցին մեկնել էջմիածին:

Ես այս ամուսնութեան հակառակ էի, իմ այն սքանչելի քրոջս ողբմելի Մելքոնին չէի ուզում տալ եւ ասացի. «Ես նրան քեզ արժանի չեմ համարում: Դու չատ աւելի լաւերին ես արժանի. իրրեւ հարազատ եղբայրդ, սրտանց ասում եմ քեզ այս. բայց իրրեւ մարդ իրաւունք չեմ համարում արգելք լինել քեզ: Եթէ գնալու ես, գնա, բայց իմացի՛ր, որ նրան գնալուց յետոյ, ես քո եղբայրը չեմ»:

Դժբախտ քոյրս չլսեց ինձ, գնաց եւ ամուսնացաւ Մելքոն Ղազարոսեանի հետ էջմիածնում:

Մի փոքրիկ կէտ այստեղ: Պոլսի բարբառով Ղազարոս անունը նշանակում է «ապուշ»: Քոյրս չուզենալով «ապուշ» լինել, փոխեց ազգանունը եւ դարձրեց Զարոսեան:

Դիտողութիւն.– Երեւանի լեզուն պարզ է, ուստի հասկանալի էր մերոնց. բայց Ղարաբաղի բարբառը չատ դժուար էր նրանց համար: Ոչինչ չէին հասկանում. «Կեռասը ի՞նչ կ'ուզէ ըսել» – ասում էր մայրս: «Գառը չգիտես ի՞նչ է»: «Է թող ըսէ, որ հասկնամ, կեռասը ի՞նչ իմանամ, թէ ինչ է»: Իսկ մեծ քոյրս, ապրելով Ղարաբաղի այանների չրջանում, վարժուեց նրանց հետ, բայց երկու բարբառների խաչաձեւումից կազմել էր մի նոր բարբառ: Օրինակ՝ «Բա, անիկա ի՞նչ է օղըմ»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՍԻԿԱ ԱՃՆ ՏԱՐԻՔՆ Է...

Զըլա՛յ որ երբեմն թերթին տասը, քսան տարի առաջուան հաւաքածոներուն էջերը դարձնել սկսիմ: Զըլա՛յ որ հին նամակներու արխիւին մէջ նամակ մը փնտռել սկսիմ հարիւրաւոր նամակներու մէջէն: Զըլա՛յ որ պահարանէ մը դուրս քաշեմ հին լուսանկարներու ալպոմ մը, որուն վրայ չեմ նայած առնուազն տասը տարիէ ի վեր: Զըլա՛յ որ օր մը ճամբաս ազգային դերեզմանատունէն անցնի ու դերեզմանատան միջանցքներուն մէջ չըրջելու ընթացքին պատահմամբ կարդալ սկսիմ աջին, ձախին չարուած այն դամբարաններուն վրայի անունները:

Այս բոլորը յանկարծ ինծի կը յիշեցնեն թէ ինչ անուններ կային նախապէս եւ հիմա չկան այլեւս: Առօրեայ կեանքի մեքենականութեան մէջ անոնց անուններըը սրբուեր են միտքէս: Բայց այդ անուններէն մէկ քանին յանկարծ յիշողութեանս կը վերադառնայ երբ թերթի մը հատածոն կը թղթատեմ, կամ հին նամակ մը կը կարդամ, լուսանկարի ալպոմի մը էջերը կը դարձնեմ, կամ պարզապէս երբ կը չրջիմ դերեզմանատան մը մէջ:

Օ՛ այդ անունները: Անոնք անպայման արտակից բարեկամներ չէին ինծի: Բայց անուններ էին: Շրջանի մը ընկերային կեանքին վրայ իրենց դրոշմը թողած: Ոմանք մինչեւ իսկ ատոզեր էին: Հիմա մարած: Հիմա մեռած: Անտեսանելի դարձած: Բայց անոնց մէջ կային նաեւ անուններ, որոնք կեանքիս մէջ անմիջական բան մը բաժնած էին ինծի հետ, ապրում մը, միասնութիւն մը, հասարակաց աշխատանք մը, ճաշակ մը, նախասիրութիւն մը, եւ այսպիսի բաներ: Անուններ, որոնց անհետացումը բան մը առած տարած էր կեանքէս առանց որ առաջին վայրկեանին յստակ կերպով զգայի:

Այո՛, այդ անունները: Ես անոնց մէկ մասը կորսնցուցի երբ երեսուն տարեկան էի: Ես անոնց ուրիշ մէկ մասը կորսնցուցի երբ քառասունը անցած էի: Ես անոնցմէ չատերուն ներկայութենէն զըրկուեցայ երբ վաթսունիս մօտեցած էի: Քով քովի դալով որքան մեծ թիւ մը կը կազմէին այս երկար տարիներու ընթացքին անհետացած այդ անունները: Մեկնած էին առանձին առանձին, հեռուհեռ ամայի դարձնելով դաշտը որ կը մնար ինծի:

Երեսուն տարեկանիս ոչինչ զգացի: Մահը ուրիշներուն համար էր: Եւ այդ ուրիշները կը մեկնէին:

Քառասուն տարեկանիս սկսայ ցաւիլ յաւերժութեան ճամբորդներուն համար: Այո՛, ճիշդ է որ մահը ուրիշին համար էր, բայց այդ մահը պիս ալ կը ցնցէր:

Յիսուն տարեկանիս հասկցայ որ իրաքանչիւր կորուստ բան մը կը տանէր իմ կեանքէս, բան մը որուն կարօտը զգալ պիտի սկսէի:

Վաթսունէս վերջ սկսայ համրել թէ քանի՞ հոգի մնացած էր շուրջս: Կայծն ու դեռ բաւականաչափ սիրելիներ, որոնք կրնային փայլ մը, գոյն մը տալ կեանքիս: Բարեբախտաբար կային: Բայց որքան քիչ էին անոնք, եւ որքան աւելի թանկագին:

Տխուր էր: Կ'ապրէինք չարունակ կորուստ ունենալու համար: Բան մը կը փոխուէր մեր շուրջը, մթնոլորտ մը կը փոխուէր, կը փոխուէին նախասիրութիւնները ու ճաշակները: Ձիլդ է որ մեր շուրջը պարապ չէր մնար բնաւ, գացողներուն տեղ նորեր կուգային: Բայց մեր դիմաց կ'ելլէին նոր մարդիկ որոնք մեր լեզուէն չէին խօսեր, մեզի պէս չէին հագուեր, մեզի պէս չէին սանտրեր իրենց մազերը, մեզմէ տարբեր ձեւով կը զուարճանային: Մենք զանոնք կը տեսնէինք ու կը զարմանայինք: Անոնք մեզ չէին տեսներ իսկ: Անոնց մէջէն ուշադրութեամբ կը փնտռէինք մեր ժամանակէն մնացած քանի մը մարդիկ, որպէսզի նշան մը ընէինք անոնց եւ կանչէինք մեր մօտ, ըսէինք. «դուն մեզմէ ես»:

Հիմա կրնամ ես ինծի հարց տալ, եւ պէտք է արդէն հարց տամ, թէ սա վայրկեանին քանի՞ հոգի նկատմամբ կարօտի զգացում ունիմ կեանքիս մէջ: Քանի՞ հարիւր հոգի: Քանի՞ հոգի են անոնք որոնք այլեւս չկան, հակառակ որ պիտի ուզէի որ անոնք այսօր կամ վաղը այցելութեան դային ինծի իրենց հետ նամակ մը, յղուած մը, գրութիւն մը բերելով, այցելութեան դային իրենց հետ քանի մը ձիլ եւ տերեւ բերելով իրենց ազգային արմատներէն ու անցեալէն, կամ որոնց այցելութեան երթալ պիտի ուզէի սրտիս խորութիւնները անոնց բանալու համար, ներաչխարհիս ծալքերէն անոնց գաթին հանելու համար: Քանի՞ անուն կըրնամ համրել: Կամ պարզապէս, կրնա՞մ արդեօք համրել անոնց անունները: Իմաստութիւնը ունեցա՞յ տեսարակիս մէջ արձանագրելու անոնց անունները ամէն անգամ որ կորսնցուցի անոնցմէ մէկը կամ միւսը:

Հիմա հոգիս կը դողայ նայելով չորքս: Պիտի կարենա՞մ արդեօք դիմանալ այն անապատին, որ կը կազմաւորուի մեր չորք օրէ օր: Ամէն օր կարծես չէնք մը կ'առնեն կը տանին ու անկէ պարպուած հողը աւազով կը ծածկեն:

Մահուան մանզաղը չարունակ սիրելի մը կ'առնէ կը տանի մեր առօրեայէն: Եւ իւրաքանչիւր սիրելի որ կը մեկնի, քիչ մը աւելի առանձին կը թողու մեզ: Քիչ մը աւելի զգալի կերպով փոքրամասնութիւն կը դարձնէ մեզ:

Օ՛ այս տարիքը:

Ասիկա այն տարիքն է, ուր մեկնողներն ու մեռնողները մեզի համար են, բայց եկողներն ու ծնունդ առնողները մեզի համար չեն:

Ռ. Չ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՄԻԱՆՄԱՐԻ (ՊՈՒՐՄԱ) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԱՂԹՕՃԱԽԸ

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Հարաւ արեւելեան Ասիոյ հայկական հին, փոքրաթիւ, բայց ազդեցիկ գաղութներէն եղած է Միանմարի (նախապէս՝ Պուրմա) գաղթօճախը, ուր Հայեր գացած եւ բնակութիւն հաստատած են հազարաւոր ժե. դարէն սկսեալ, ընդհանրապէս առեւտուրով զբաղած են եւ գործօն դերակատարութիւն ունեցած են պետութեան կառոյցներուն մէջ։

Միանմարի գաղթօճախին հիմնադիրները հին Ջուղայեցի վաճառականներ էին, որոնք բնակութիւն հաստատեցին երկրին տարբեր քաղաքներուն, մանաւանդ՝ Ասայի, Փեկուի, Սիրիամի, Մանտալայի եւ Եանկոնի (նախապէս՝ Ռանկուն) մէջ եւ երկրին առեւտուրը մեծ մասամբ իրենց ձեռքերուն մէջ կեդրոնացուցին։ Հայեր ժամանակի ընթացքին ազդեցիկ դարձան նաեւ արքունիքին եւ պետութեան կառոյցներուն մէջ։

Գաղթօճախը ստուարացաւ եւ աշխուժացաւ ԺԸ. դարուն՝ Հնդկաստանէն եւ Նոր Ջուղայէն հասնող գաղթականներով, որոնք նոյնպէս ընդհանրապէս առեւտրականներ էին. Հայերը չարունակեցին իրենց ձեռքերուն մէջ պահել պետական բարձր պաշտօններ եւ մեծանուն դէկավարներ տուին երկրին։ Կային երեւելի եւ ազնուականի տիտղոս ստացած հայ ընտանիքներ, որոնք սերունդէ սերունդ մնացին իրբեւ մեծ առեւտրականներ ու դեկավար դէմքեր։

Հայեր Միանմարի տուին նաեւ հմուտ նաւավարներ, նաւապետներ եւ նաւաշինութեան վարպետներ, որոնք մեծ դեր կատարեցին երկրին առեւտրական կապերու եւ արտաքին յարաբերութեանց զարգացման մէջ։

Միանմարի Հայերը եկեղեցիներ կառուցեցին եւ ազգային հաւաքական կեանքի պայմաններ ստեղծեցին։ Անոնք արդէն տարածուած էին երկրին դրեթէ բոլոր դլխաւոր քաղաքներուն մէջ՝ Ասա, Ամարապուրա, Մանտալայ, Փեկու, Մոլմէյն, Սիրիամ եւ Ռանկուն։

Իրիաններու գաղութարարներու դէմ միանմարցի ժողովուրդի պայքարին գործօն մասնակցութիւն բերաւ Հայութիւնը, բայց այնուհետեւ, Իրիաններու կողմէ Միանմարի գաղութացումէն ետք, ԺԹ. դարու վերջաւորութեան, Հայերուն դիրքն ու հեղինակութիւնը եւ տնտեսական կառոյցները սկսան տկարանալ։ Իսկ Բ. Աշխարհամարտի տարիներուն հայութեան մեծամասնութիւնը հեռացաւ երկրէն, որմէ ետք փոքրաթիւ Հայեր մնացին հոն։

Հետաքրքրական է յիշել մանաւանդ, որ որոշ թիւով, կարգ մը տուեալներու համաձայն՝ հազարաւոր Հայեր ժամանակի ընթացքին, գլխաւորաբար՝ խառն ամուսնութիւններու ճամբով ձուլուած ու խառնուած են տեղացիներուն մէջ եւ պատմական եղած են. անոնցմէ ոմանք իրենց տեղական անուններուն կողքին պահած են նաեւ իրենց բուն հայկական անունը. այդ Հայերէն ոմանք ալ պահած են իրենց ազնուականի հանգամանքը. ծագումով հայ եղած է, օրինակ, որոշ ժամանակ կրթական նախարար եւ մինչեւ 1945 Պուրմայի վարչապետ եղած, քաղաքական ականաւոր գործիչ Բա Մաւ, որուն բուն հայկական անունն էր Եղիա Կարապետեան։

ՄԻԱՆՄԱՐ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹՕՃԱԽՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱԲԱՇԽՈՒՄԸ

Միանմար (նախապէս՝ Պուրմա) երկիր մըն է Հարաւ արեւելեան Ասիոյ մէջ, 676,577 քառ. քմ. տարածութեամբ, որուն սահմաններն են՝ Հիւսիսէն եւ Հիւսիս – արեւելքէն՝ Չինաստան, արեւելքէն՝ Լաոս, Հարաւ – արեւելքէն՝ Թայլանտ, Հարաւէն եւ Հարաւ – արեւմուտքէն՝ Անտամանեան ծով եւ Պենկալի ծոց, արեւմուտքէն Պանկլատէշ եւ Հիւսիս – արեւմուտքէն՝ Հնդկաստան։

Երկիրը մինչեւ 1989 Պուրմա կը կոչուէր եւ այնուհետեւ վերակոչուեցաւ Միանմար, որովհետեւ Պուրմա Անգլիացիները կողմէ եւ անոնց հնչումով երկրին տրուած անուանումն էր երկրին դլխաւոր ցեղին՝ Պուրմաններուն անունով, իսկ տեղացիք իրենց երկիրը ԺԳ. դարէն ընկերակցեալ Միանմա (կամ Մրանմա Փրան) կը կոչէին, որուն հիմամբ երկիրը վերջնապէս Միանմար անուանումը՝ իբրեւ Միանմարի Միութիւն։ Նոյն հիմամբ, դարձեալ 1989–ին, անդլերէն հնչումով երկրին մայրաքաղաքին անունը՝ Ռանկուն փոխուեցաւ եւ տեղական հնչումով Եանկոն վերակոչուեցաւ։

Ցիշենք սակայն, որ տեղւոյն հայ գաղութի զարգացման ժամանակաշրջանին երկիրը ծանօթ էր Պուրմա անունով եւ գաղթօճախն ալ՝ Պուրմայի գաղութ անունով։

Միանմար ընդհանրապէս լեռնային է եւ աշխարհագրական դլխաւոր քանի մը գօտիներու բաժնուած է. հիւսիսը անառիկ լեռնաստան մըն է, ուր բազմաթիւ լեռնաշղթաներ գլուխ կը խաչաձեւեն. հոն՝ կէ կը բլխին Ասիոյ դլխաւոր գետերէն Սալուին (Թանլուին), Մեքոնկ, Եանկցէ (որ դէպի հիւսիս՝ Զինաստան կը հոսի) եւ այլն. այս գետերը իրենց վերին հոսանքներուն մէջ նեղ հովիտներէ անցնելով յաճախ բարձր ջրվիթխարերէ կը գահավիժին՝ աննկարագրելի գեղեցկութիւն ստեղծելով։

Հիւսիսային Միանմարի մէջ Հայեր ընդհանրապէս չեն թափանցած. միայն Մեմիօ կամ Մեյմիօ աւանին մէջ Հայեր եղած են, ուր ապրած են Աթպարեան, Մարտինեան, Մինասեան, Եղիայեան, Ցարութիւնեան եւ Յովհաննէսեան ընտանիքները։ Անոնցմէ անհատներ պետական եղած եւ տեղացիներուն մէջ խառնուած են։ Նաեւ Ռանկունի Հայերը մարան իրենց արձակուրդը հոն կ'անցընէին։

Երկրին արեւմտեան լեռները իւրայատուկ գեղեցկութիւն ունին. անոնք դարերու ընթացքին ջուրերուն բերած տիղմերէն կարծրանալով գոյացած ժայռերով ծածկուած են։ Արեւելքը Շան բարձրաւանդակն է, որ երկրի տարածութեան մօտաւորապէս կէսը կը դրաւէ։

Երկրի կեդրոնական գօտին բերրի դաշտեր են, բրինձի չեմարան, ուրկէ կը հոսին Իրրաուատի, Չինկուին եւ Սիթթանկ գետերը, եւ ուր բազմաթիւ հրաբուխներ կան։ Աշխարհագրական այս գօտիին՝ Իրրաուատի գետի հովիտին մէջ գտնուող Մանտալայ, Ասա եւ Ամարապուրա քաղաքներուն մէջ կեդրոնացած էին հայկական գաղթօճախները։ Այս քաղաքներէն Մանտալայ, Իրրաուատի գետի ափին, հնդկական եղէգնուտի խիտ անտառներով չրջապատուած, Եանկոնէն եօք երկրին երկրորդ մեծագոյն քաղաքն է. կառուցուած՝ 1857 – 1859–ին, Մինտոն Թազաւորին կողմէ, անիկա Հայութեան դլխաւոր կեդրոններէն էր, ուր Հայեր եկեղեցի եւ երկու գերեզմանատուն ունէին։ Այս քաղաքին մէջ հայկական ծագումով բազմաթիւ ընտանիքներ կան, որոնք պետական դարձած եւ տեղացիներուն մէջ խառնուած են. յիշենք, օրինակ, Կրկկրի (Գրիգորեան) ընտանիքը։

Հարաւային ծովափնեայ գօտիին մէջ Հայեր կը բնակէին Ռանկունի, Սիրիամի եւ Մուլմէյնի մէջ, ինչպէս նաեւ աւելի հիւսիս՝ Փեկուի մէջ։ Անոնցմէ Սիրիամ, որ Միանմարի Հարաւ – արեւմտեան կողմը կը գտնուի եւ մեծ նաւահանգիստ է, հայկական ստուար եւ աշխուժ գաղութ մը ունեցած է, ուր անոնք եկեղեցի եւ դերեզմանատուն ունէին. անոնցմէ շատեր ժամանակի ընթացքին տեղացիներուն մէջ խառնուած եւ ձուլուած են։ Եանկոնի Հայերէն ալ շատեր խառն ամուսնութիւններու ճամբով իրենց ինքնութիւնը կորսնցուցած են. իրրեւ օրինակ հետաքրքրական է յիշել, որ երբ 1906–ին որոշուեցաւ ծախել Ռանկունի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, 250 Պուրմացիներ, իրրեւ Հայոց սերունդ ընդդիմացան. անոնք տեղացի աղջիկներու հետ ամուսնացած եւ պետութեան կրօնը ընդունած Հայեր եւ անոնց սերունդներն էին։

Միանմար մոնսունային գօտիի մէջ կը գտնուի եւ տեղումները շատ առատ են, մանաւանդ՝ Մայիսի կէսէն մինչեւ Հոկտեմբերի կէսը. չնորհիւ իր լեռնային դիրքին կլիման մեղմ է. ամբողջ լեռները մշտադալար խիտ անտառներով ծածկուած են։

Միանմար ներկայիս 55 միլիոն բնակիչ ունի, որուն մեծամասնութիւնը Պուրմաններ են. անոնց լեզուն՝ պուրմաներէնը երկրին պետական – պաշտօնական լեզուն է. միւս ցեղերն են՝ Մոն, Չան, Չին, քաչին, ուա, փալոնկ, նակա, քարէն, լոլօ – Յուհաօ, քայահ եւ այլն։ Մեծամասնութեամբ Թերաւատա ուղղութեան պուտտայականներ են, բայց կան նաեւ քրիստոնեաներ (գլխաւորաբար՝ քարէնները) եւ իսլամներ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԴԱՓՆԻՆԵՐ ԱՑՏԱ ԵՐԷՑԵԱՆԻ

Պերնի Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, փետրուար 14–ին արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ Տիկին Այտա Երէցեանի։ Դեսպան՝ Անտրէ Կաստօ ակադեմական դափնիներու կարգի չքանչանը յանձնեց անոր, առ ի գնահատութիւն Ա. Երէցեանի բերած ճառագայթումին Ֆրանսական մշակոյթին ի նպաստ, գերմանական Զուիցերիոյ մէջ։

Գրականութեան լիսանսի տէր Լիոնի համալսարանէն, Այտա Երէցեան դասաւանդած է նախ Պերն Ալիանս Ֆրանսէզի չրջագօտիին մէջ, ապա 1986–էն սկսեալ, վարած է Շեթաուֆախըր մեծ գրատան Ֆրանսական ճիւղը։ Այդ հանգամանքով, կազմակերպած է ճօնաղրութեան հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ արդի Ֆրանսական գրականութեան գարկ տալու նպատակով, յաճախ Ալիանս – Ֆրանսէզի եւ Պերնի Ռոմանա Միւլթեան գործակցութեամբ։

Ծնած Պէյրութ, Այտա Երէցեան Պերն եկած է 1967–ին, երբ ամուսինը՝ Գեղամ, Հալէպէն, նշանակուած է երկաթուղային միջազգային փոխադրութեանց կեդրոնական Գրասենեակը, կազմակերպութիւն մը որ կը համախմբէ չուրջ 40 պետութիւններ եւ որու ընդհանուր տնօրէնը դարճած է։ Ունին երեք զաւակներ՝ Անի (օրթոփոնիստ), Ալին (իրաւագէտ), Շահան (քիմիագէտ, Լօզանի Նէսլէ հետազօտական կեդրոնը) որ կը գրաղի Արհեստաւոր Երիտասարդ Հայերու Ակումբով, կապուած Հ. Բ. Ը. Միութեան։

Ջուգերիա հաստատուելէն ի վեր, Երէցեան ընտանիքը գործօն մասնակցութիւն կը բերէ հայ գաղութին ներս, ինչպէս Արմէնիքը Քուլթուրֆէրայն Կոմիտէին եւ Հայաստան Հիմնադրամին որու նախագահած է Գեղամ Երէցեան։

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԵՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 5

Ջարուհիենց տունը

ԹԱԳՈՒԿ. – Սատեղ նստէ, աղջիկս եւ լըջօրէն խօսինք։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Նորէ՞ն ինչ կայ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Այս գործը մինչեւ ե՞րբ պիտի ձգձգենք։ Տէր պապան նորէն եկաւ։ Մարդը վերջնական պատասխան կ'ուզէ կոր։ Կամ այո՛, կամ ո՛չ։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Դժգոհ)։ Այս գիշեր լաւ մը կը մտածեմ, վաղը վերջնական պատասխան կուտամ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Հայրդ ալ կ'ուզէ կոր, ո՛չ ժամ առաջ որոշումդ տաս։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Աղէկ, աղէկ։ (Լուռ)։ Հա, մոռցայ ըսելու, Նուարդը կ'ուզէ որ անպատճառ իրենց երթանք։

ԹԱԳՈՒԿ. – Ի՞նչ կայ որ։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Բան մը չկայ։ Մայրը քեզ չատ կարօտցեր է եղեր։ Երթա՞նք։

ԹԱԳՈՒԿ. – Այդչափ տեղը կը քալուի՞։ Տուներնիս մօտ ըլլար նէ՝ կ'երթայինք։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Կամաց – կամաց կ'երթանք։ Ծօսք տուի։ Եթէ չերթանք ամօթ կ'ըլլայ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Վաղը կը մտածենք աւտր մասին։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Դուն ալ պէտք ունիս քիչ մը դուրս ելլելու, օդ առնելու։

ԹԱԳՈՒԿ. – Եթէ ինծի այդչափ կարօտցեր են, թող իրենք գան։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Մոռցա՞ր, որ կարզը մերն է երթալու։

Ներս կը մտնէ Սահակ Էֆէնտի, զուարթ

ՍԱՀԱԿ. – (Նստելով)։ Բարեւ... Այսօր Մարտիկ աղային հետն էի, երկար բարակ տեսնուեցանք։ Չորեքշաբթի օրը մեզի պիտի գայ կերակուրի։ Կատարեալ գործի մարդ է։

ԹԱԳՈՒԿ. – Իր զրասենեա՞կը գացիր։

ՍԱՀԱԿ. – Չէ, զուրսը հանդիպեցայ։ Կիրակի օրով զրասենեա՞կ կ'ըլլայ։ (Աղջկան)։ Ջարուհի, սա գործը ինչ պիտի ընենք նէ՝ ընենք, անհամբեր մեր պատասխանին կը սպասէ կոր։ Պաթում մեծ քանակութեամբ ապրանք պիտի տանի, մեկնելու համար կ'ուզէ նախ մեր պատասխանը առնել։ Աչքէն մէկ օր հոս մը– նալը ինծի համար ահագին վնաս է՝ կ'ըսէ։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Թեւէն բռնող չկայ, թող երթայ գործը տեսնէ։

ՍԱՀԱԿ. – Ինչո՞ւ առանկ կ'ըսես, աղջիկ, մարդը կը փափաքի, որ նշանտուքը ըլլայ ու անանկ երթայ։ Ատիկա յանցա՞նք է։ Մարդը չատ կը ցանկայ քեզի հետ ամուսնանալ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Սիրտ մի հատցներ, Սահակ Էֆէնտի, Ջարուհին վաղը առտու իր վերջնական պատասխանը պիտի տայ։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Այո, վաղը առտու կ'ըսեմ, կամ այո, կամ ոչ։

ՍԱՀԱԿ. – Կամ այո, կամ ո՞չը ինչ է։ Իմ պիտացածովս ամէն բան քու հաւանութեամբդ եղաւ։ Մարդը 50 հազար ոսկիի տէր է եւ յայս ունի որ այս անգամ երթալուն, 20 հազար ոսկի մէկ անգամէն չահի։ Առանկ գործունեայ մէկը դուն ես, դեռ պիտի մտածե՞նք։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Զղայլին)։ Եթէ բանի ամուսնացնել կ'ուզէք, ըսելիք չունիմ։

ՍԱՀԱԿ. – Բռնութեան բան չկայ։ Ով կը բռնանայ վրադ։ Քու կամքդ կը հարցընենք կոր։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ըսա խօ, լաւ կ'ըլլայ որ պաթում երթայ զայ, անկէ եառքը մեր պատասխանը տանք։

ՍԱՀԱԿ. – Սըտոր բացէ ի բաց ըսէ, թէ չես ուզեր կոր այս մարդուն հետ ամուսնանալ։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ես առանկ բան չըսի։ Ես կ'ուզեմ լաւ մը մտածել, վերջնական պատասխանս տալէ առաջ։

ՍԱՀԱԿ. – Աղջիկս, գիտես որ մեր նիթականը շատ անճուկ է եւ հարուստ փեսայ մը առնելով միայն կրնայ կացութիւնը փրկուիլ։ Շատ բարակին նայելու չէ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Շիտակ է, աղջիկս, Մարտիկ աղա բախտ մըն է, որ մեզի կը ներկայանայ։ Այդ բախտը փախցնելու յիմարութիւն կ'ըլլայ։

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Զղայլին)։ Լաւ, լաւ... Ձեր ուզածին պէս թող ըլլայ։ (Զղայնացած դուրս)։ Երկիւղ – կնիկ զոհունակութեամբ կը նային իրարու։

4 օր վերջ

Թադուկ առանձին է, կը կարէ։ Ներս կը մտնէ Նուարդ

ՆՈՒԱՐԴ. – Բարեւ, Թադուկ Հանըմ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Աստծու բարեւ, Նուարդ։

ՆՈՒԱՐԴ. – Ջարուհի՞ն ուր է։

ԹԱԳՈՒԿ. – Վերը, իր սենեակը ըլլալու է։

ՆՈՒԱՐԴ. – Ուրեմն քովը ելլեմ։ Անհանգի՞ստ է։

ԹԱԳՈՒԿ. – Չէ, բան մը չունի... Չեմ պիտեր, երէկուընէ ի վեր տեսակ մըն է... սենեակը քաշուած կը նստի կոր։

ՆՈՒԱՐԴ. – Ջարմանալի բան... ի՞նչ ունի։ Ընդհակառակն ուրախ պէտք է ըլլայ, քանի որ վաղը պիտի նշանուի։

ԹԱԳՈՒԿ. – Քիչ մը նստէ, աղջիկս, խօսինք, եառքը վեր կ'ելլես։ (Նուարդ կը նստի)։ Ցայտնի է, որ Ջարուհին առ Մարտին աղան չի սիրեր կոր եւ չուզելով հաւանութիւնը տուաւ։

(Շար. 10)

(Շար. Ա. Էջէճ)

խաւանքի վերաբերեալ: Հոն, երբ խօսք կ'առնէր Աւստրիոյ Ընկերային Հարցերու նախարարուհին որ Հայաէրի կուսակցութեան կը պատկանի, Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ նախարարուհիները՝ Մարթին Օբրի եւ Լօրէթ Օքելինքս ժողովը կը ձգէին եւ դուրս կ'ելլէին: Առաջինը յայտարարած է թէ չի կրնար «ընդունիլ անընդունելին»: Ոչ մէկ ուրիշ նախարար հետեւած է այս քայլին: Մնաց որ, պատժական առաջին միջոցներու վերաբերող յայտարարութենէն եառ, Եւրոպացիք միաձայն չեն եւ իրենք իրենց ծուղակ մը լարած են: Դանիացիք վրդոված են Վիէննայի դէմ ձեռք առնուած միջոցներէն, որովհետեւ վարչապետն ալ մխանալով 13 Եւրոպացիներուն չէ յարգած Սահմանադրութիւնը, Արտաքին նախարարութեան խորհրդարանական կոմիտէին հետ նախապէս չխորհրդակցելով: Գերմանիոյ քրիստոնեայ-դեմոկրատ ընդդիմութիւնը դէմ է Աւստրիոյ մեկուսացման, Անգլիա հետեւած է Եւրոպացիներուն առանց մեծ խանդավառութեան, Իտալիա խոհեմ է եւ Արտաքին նախարարը կը խորհի որ հապճեպ դատումներ պէտք չէ ընել, Սպանիա խիստ է, Հոլանտա կը գործադրէ պատիժները, բայց թագուհին իր արձակուրդը Աւստրիա կ'անցընէ, Շուէտ, Ֆինլանտա, Յունաստան, Իրլանտա եւ Լիւքսանպուրգ միացած են միւսներուն, բայց որոշ վերապահութիւններ ունին: Միւս կողմէ, Լիպերասիոն կ'արձագանգէ Տէր Շթաւտտարթ աւստրիական թերթի մը, ըստ որուն Եորգ Հայտէր տէր է կալուածի մը որ 1939-ին հրեայ սեփականատէրը աժան գինով ծախեր է Հայտէրի մեծ հօրեղբօր: Այսօր, ծախողին Իսրայէլ հաստատուած աղջիկը եւ կ'ուզէ, թէեւ 1939-ի վաճառումէն եառ, 1953-ին 120 հազար տոլար արուեր է ծախողին՝ Մաթիլտ Ռօյֆէլդի, կալուածին եկամուտներու հաշուոյն: Գալով Հայտէրի, յունական օրաթերթի մը յայտարարած է թէ Աւստրիա պէտք չէ չատ աղդուի եւրոպական հակազդեցութիւններէն, զոր հակաժողովրդավար կը նկատէ:

ԱՄՆ-ՈՒ Սպիտակ Տան մէջ 2000-ի պիւտճէին արտաքին յատկացումներուն մասին ժողովի մը յայտնի եղած է թէ ծրագրուած է 27% պակսեցնել Հայաստանի կատարուած օժանդակութիւնը, իսկ Ազրբէյճանինը աւելցնել 77% համեմատութեամբ: Այդ հաշիւով Հայաստան կը ստանայ 75, Ազրբէյճան 54 միլիոն տոլար:

Ա. Քօճալեանի ձերբակալման Ա. տարեդարձին առթիւ չուրջ 20 հազար Քիւրտեր ցոյց մը ըրին Փետրուար 12-ին Սթրազպուրգի մէջ: Եւրոպայի այլ երկիրներէն եւս ժամանած մասնակիցներ անգամ մը եւս հաւատարմութիւն ուխտեցին ՓՔՔ-ի ղեկավարին, պահանջելով անոր ազատ արձակումը:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ Մեմորիալ մարդկային իրաւանց կազմակերպութիւնը արձագանգ կը հանդիսանայ չարչարանքներու զոր ռուս զինուորականները կը գործեն «դատախարակչական կայաններու» մէջ Չէչէնները դէմ, նոյնիսկ մանուկներու:

ՌՈԺԷ ՎԱՏԻՄ մեռաւ Փետր. 11-ին, խլրդէ: Բուն անունով՝ Փլեմիանիկով, ձենկիզ խանի չառաւիղներէն, ծնած էր Փարիզ 1928-ին և համբաւ չինած չարժանկարի առաջին ֆիլմով մը՝ «Եւ Աստուած կինն ստեղծեց», որ միաժամանակ հրապարակ նետեց Պրիժիթ Պարոն, 1956-ին: Եւ հաւանաբար միայն այս ֆիլմին չնորհիւ է որ իր անունը պիտի յիշուի որպէս բեմադիրը, քանի յաջորդող ֆիլմերը մեծ տեղ մը չեն գրաւած չարժանկարի պատմութեան մէջ: Ամուսնանալէ եառ Պրիժիթ Պարոյի հետ (1952) ունեցած է նաեւ չորս ուրիշ կիներ, որոնց վերջինն էր Մարլի-Քրիսթին Պառօ: 50-ական թուականներուն, երբ «Եւ Աստուած կինն ստեղծեց» ֆիլմով որոշ թապուներ տապալեց, համարձակ պատկեր ներկայացնելով եւ դուռը բանալով որոշ տրափանքի մը, բաւական աղմուկ ալ եղաւ, բայց, այդ ֆիլմն էր միայն որ կը յիշուի այսօր: Ցուզարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 14-ին Սէն-Ժերմէն-ափ-Փրէի եկեղեցին: Ժանն Մորօ որ Պէրլինի չարժանկարի 50-րդ փառատօնին «Ոսկի արջ»ին արժանացած էր Փետր. 11-ին, զայն ձօնեց Վատիմի:

ԴԱՆՈՒԲԸ ծանրօրէն կ'ապականի Հունգարիայէն անցնելով Ռումանիայէն հասնող սիանիւտին պատճառաւ, զոր բերած է Թիսա գետակը, ուր ոսկիի հանքէ մը թափած է Թոյնը: Հարիւրաւոր ձուկեր մեռած են եւ Փետր. 14-ին, ապականութիւնը Պելկրատ հասած էր: Կ'ըսուի թէ բնապահական մեծագոյն աղէտն է Ջերնոբիլէն եառ:

ԱՖՂԱՆ օդանաւին ճամբորդներուն մէկ մասը, չուրջ 70 հոգի, վերադարձաւ Աֆղանիստան, 72 ուրիշներ քաղաքական ապաստանի դիմում ըրին:

ՖԻԼԻՓ ՍԵԿԷՆ յայտարարեց թէ տրամադիր է թեկնածու ըլլալու Փարիզի քաղաքապետութեան, պայմանաւ որ ԷՒ-ՓԷ-ԷՒ-ի նախագահուհին՝ Միչել Ալիօ-Մարի դիմէ իրեն այդ ուղղութեամբ:

ՇԱՒԼ ՇՈՒԼՑ, ամերիկացի համբաւաւոր գծագրիչը մեռաւ 78 տարեկանին: Հեղինակն էր Սնուպի եւ Զարլի Պրաուն տիպարներուն:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԲԱԺԱԿ

16-րդ աւարտականներուն վաստնս 1 – 2 պարտուելով Փոնթիվիէ (որ ամաթէօռ խումբ մըն է) այլեւս դուրս կը մնայ մրցաշարքէն:

*
**

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան	
Մոնթբլրօ – ԻԻ·ժի·Ա· Ալֆորվիլ	0 – 1
Լիոնի Շրջան	
Օ·էլ· Լը Գոքօ – ՀՄԸՄ Լիոն Տէսին	0 – 0
Պուշ-սիւ-Ռոնի Շրջան	
ժինեաֆ – ՀՄԸՄ Արծիւ	0 – 1

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՌ.– Տէր եւ Տիկին Օննիկ Զագեան 600 Ֆր.:

*
**

ՎԱՂԱՆՍ.– Ա. Քէչիչեան 100 Ֆր. ի Օտեանի նոր թերթոնի հրատարակութեան առթիւ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

La Section *AGNOUNI* d'Asnières organise un repas au Restaurant de la Maison de la Culture, 17, rue Bleue, 75009 Paris, le Vendredi 25 Février, afin de fêter l'an 2000 et faire mieux connaissance.

Les personnes intéressées sont priées de le signaler en appelant Mme Jeanette MADOYAN au : 01. 47. 99. 41. 19.

*
**

ԿԱՊՈՑԻ ԽԱՉ

ՀԱՑ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Չրջանի բոլոր Հայուհիները՝ մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը՝ 20·30-ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տողանցք եւ ծանօթացում ԻՒՆԷՍՔՕ-էն Տիկին Ժանէթ Զիլինկիրեանին եւ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան առենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին:

Երեկոյթը կ'աւարտի հիւրասիրութեամբ:

Մուտքը ազատ է:

ՆՈՐ ԲԱՐԵՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՑՐ ՏԱՃԱՐԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութիւնը գոհունակութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝

Տէր եւ Տիկին Լեւոն եւ Մարի – Ժագլին Զարզավաթեան, Տէր եւ Տիկին Տարօն եւ Անի Սարիատեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ եւ Վիրժինի Միհրան եւ աղջիկները՝ Սոֆի եւ Սթէֆանի

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի չարաւեւ բարգաւաճման ու անոր Կաթեդրին մշտավառութեան ի խնդիր՝ բարեպաշտական նուէրներու ընծայաբերմամբ գործած են եկեղեցւոյ բարերարներ:

ԴԻՒԱՆ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժապ Օհանեան իրենց սիրեցեալ մօր՝ Մարիամ Օհաճեանի թարմ յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ
Որդւոյ Նարին Մարտիրոսին

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Շաբաթ, Փետրուար 19-ին տօն է՝ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍԻ:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN DE L'U.G.A.B.

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le mercredi 16 février à 20h30

Berge TURABIAN

(poète, compositeur-interprète)

chante

Yéghiché TCHARENTS

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles
75017 PARIS (métro Courcelles)

Renseignements :
01 42 27 12 26 / 01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F / Non membres: 50 F

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը երկուշաբթի, Փետրուար 21, ժամը 20·30-ին
Centre Administratif d'Asnières:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

DU NOUVEAU A LA TELE ARMENIENNE

Suivez tous les jeudis à 19:50 heure française (22:50 heure d'Erevan) les émissions du **Fonds Arménien «Hayastan»** diffusées par la télévision arménienne C1 qui est reçue en Europe par les abonnés de TPS (chaîne No 281).

Pour tous renseignements, contacter le Fonds Arménien de France :
B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél.: 01 43 68 29 29; Fax: 01 43 68 15 91.

A l'occasion de son 10e anniversaire

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

vous invite à une soirée de solidarité en faveur des enfants d'Arménie

Sous la présidence d'honneur de
S. E. VIGUEN TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie

SAMEDI 26 FEVRIER A 20 HEURES 30 PRECISES
EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
15, avenue des Iles d'Or, 1200 — Quartier Woluvé Saint-Lambert
— BRUXELLES —

Programme

- *Film réalisé par* Ardavazt Egoyan *de la Télévision d'Arménie;*
- *Concert avec le pianiste* Arthur Aharonian.

POSSIBILITE DE DONS AU PROFIT DES ENFANTS D'ARMENIE, A L'ENTRACTE.

— Entrée gratuite —

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԾՈՒԾՈՒ ՔԱՂԱՔՈՒՄ

ՀՐԱՉԵԱՑ ԱՃԱՌԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մերոնց բացակայութեան ժամանակ, որ չուրջ մի ամիս տեւեց, ես թոքախտ ստացայ Շուշւում: Մի օր արթնանում եմ, տեսնում եմ, որ աջ կողքս (սնակուչս) ցաւում է, չունչս կտրւում է, եւ շնչելու ժամանակ լանջքս ցաւում է: Հասկացայ, որ թոքախտ եմ ստացել եւ դիմեցի բժիշկ Քրիստափոր Օհանեանին:

Այս հիանալի անձը, որի յիշատակը անմոռանալի կերպով պահած եմ սրտիս մէջ, քնիկ չուշեցի էր: Սովորել էր Զուիցերիայում եւ լաւ Ֆրանսերէն էր խօսում: Բայց որովհետեւ Ռուսաստանում պետական օրէնքով արտասահմանն սովորած բժիշկները իրաւունք չունէին իրենց արուեստը դործադրելու, ուստի նա էլ դրկուած էր բժշկութեան իրաւունքից: Մտածել էր խորամանկ մի միջոց: Դիմել էր Ռուսաց կայսրուհուն, որ համաբուում էր ակնաբուժութեան պաշտպան, եւ յայտնելով, որ Շուշում ակնաբոյժ չկայ, խնդրել էր թոյլ տալ ակնաբուժութեամբ պարապելու: Կայսրուհին չնորհեց այդ իրաւունքը, եւ նա սկսեց պարապել ակնաբուժութեան հետ նաեւ ամէն տեսակի բժշկութեամբ:

Նստեցրեց ինձ աթոռակի վրայ մինչեւ կէս մէջքս մերկ դրութեամբ: Լսեց կուրծքս, լանջքս, աջ ու ձախ եւ ասաց· «Այո, ես էլ եմ կարծում, որ դուք արդէն թոքախտ էք ստացել»:

– Ոչինչ, – ասացի, – ես թոքախտի բուժումը գիտեմ, պէտք է շատ ուտել, լաւ սնուել, բայց օղում քնել եւ այս միջոցով թոքախտը կը բուժուի:

Ես այս կարծիքը կազմել էի նախ կոստանդնուպոլսում մի թոքախտաւոր աղջկայ սիրահարուած ժամանակ: Այս առթիւ ես կարդացել էի զանազան բժշկական գրքեր եւ սովորել էի, թէ «թոքախտը բուժելի է»: Երկրորդ, էջմիածնում ծանօթացել էի Ստեփան Կանաեանի եղբայր Հայկ Կանաեանի հետ, որ բժշկութեան ուսանող էր Ռուսաստանում եւ թոքախտ ստանալու պատճառով թողել էր ուսումը եւ վանքում դեղագործ էր: Բուժման համար դիմել էր շատակերութեան միջոցին: Աչ ու ձախ ձեռքում մի – մի վարունգ բռնած, առանց լուանալու (որովհետեւ արդէն թոքախտ ունէր), մէկ աչքից, մէկ ճակատից կրծելով, անընդհատ ուտում էր: Կերակրի խարութիւն չդիտէր եւ այս միջոցով բուժեց իր թոքախտը, մի թոքը չորացաւ եւ միւս թոքով ապրեց մինչեւ 75 տարի:

Բժիշկ Օհանեանը իմ կարծիքը հաստատեց, եւ ես գնալով տուն, ուր մենակ էի, ձեռնարկեցի շատակերութեան: Դրան առաջով անցնում էր մի կաթնավաճառ: Կանչեցի եւ մի կուպա կաթ գնելով, հում – հում ամբողջութեամբ բոպէապէս դատարկեցի եւ ամանը յետ տուի, 20 կոպէկ վճարելով: Մարդը զարմացաւ, երեսս նայեց եւ ժպտալով հեռացաւ: Զգիտէր, թէ ես թոքախտ ունեմ եւ սրանով թոքախտ եմ բուժում:

Քիչ յետոյ անցաւ մի պիւղայի, որ թուխ էր ծախում: Մի կողով թուխ վերցրի, ներս տարի եւ առանց լուանալու (որովհետեւ արդէն թոքախտ ունէի) ամբողջը կերայ: Հեւալով պառկեցի եւ քիչ յետոյ տեսայ, որ սնակուչս չի ցաւում եւ չունչս չի կտրւում: «Այսպէս կը յաղթեմ թոքախտին», ասացի ես եւ քնեցի: Միւս օրը գնացի նշանաւոր բժիշկ Ծերունի Աթաբէկեանին, որ երկոտասարդ բժիշկ Լեւոն Աթաբէկեանի հայրը կամ հօրեղբայրը պիտի լինի:

Ներս մտնելով իր սենեակը, մի ռուբլի դրի սեղանի վրայ, յայտնեցի, թէ թոքախտ ունեմ:

– Ինչի՞ց ես իմանում, – հարցրեց բժիշկը:

– Աչ կուշտս ցաւում է եւ չունչս կտրւում է:

– Թոքախտը կուշտից չի սկսում, այլ կրծքի վերեւից եւ չունչն էր չի կտրւում:

Մի քիչ քննեց, կուրծքս լսեց եւ ասաց·

– Դու թոքախտ չունես, վեր կաց գնա:

Դուրս գնալու միջոցին բժիշկը կանչեց ինձ·

– Դու ի՞նչ մարդ ես, ի՞նչ գործ ես անում:

– Հօշկակար եմ:

– Ոչ, դու հօշկակար չես· կարծեմ ուսուցիչ ես· վերցրու մանկիդ եւ գնա: (Ուսուցիչներից բժիշկները փող չէին վերցնում· բուժումը ձրի էր նրանց համար):

– Ես ուսուցիչ չեմ, ես հօշկակար եմ, – ասացի եւ փողը թողնելով փախայ:

Այսպէս բուժուեց իմ թոքախտը:

ԻՄ ՍԻՐԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկու քոյրերիս ամուսնութիւնից յետոյ, հերթը ինձ էր եկել: Մայրս այդ առթիւ երբեմն ակնարկութիւններ էր անում, բայց շատ վախկոտ, որովհետեւ ես բոլորովին անտարբեր էի այդ մասին: Սրանից սիրոյ ամուսնութիւն չեմ հասկացել: Մայրս էլ վերջ տուեց իր ակնարկներին:

Մի օր ինչ – որ դասախօսութիւն էր տեղի ունենում: Մենք էլ մի քանի ուսուցիչներով գնացել էինք լսելու: Հանդիսականների առաջին շարքերը բռնել էին մի խումբ օրիորդներ: Երկրորդը շարքը նստել էինք ես և մի քանի ուսուցիչներ: Իմ կողքին նստել էր Աբշակ Մկհրաբեանը: Դեռ դասախօսութիւնը չէր սկսուել: Յանկարծ մի օրիորդ, որ ճիշդ իմ առաջն էր նստել, յետեւ դարձաւ, կարծես թէ ինձ նայեց եւ չուռ եկաւ: Այդ մի ակնթարթը աղդեց իմ վրայ: Դարձայ Աբշակին եւ հարցրի, թէ ո՞վ է այս աղջիկը: Պատասխանեց·

Հաւանեցի՞ր· շատ լաւ աղջիկ է: Իմ լաւագոյն աշակերտներից մէկն է:

Հայկական դպրոցներ չլինելու պատճառով Շուշւայ աղջիկները խմբակներ էին կազմած եւ մասնաւոր ուսուցիչների մօտ հայերէն եւ հայ դրականութիւն էին սովորում: Մէհրաբեանը այդպիսի մի խումբ ունէր եւ այդ աղջիկը նրա աշակերտուհին էր:

Իմ սէրերը միշտ այդպէս ակնթարթային են եղել. ես սիրահարուեցի: Եւ այնուհետեւ առիթներ էի փնտռում նրան տեսնելու: Ամառ էր եւ ամբողջ Շուշեցիք ,մանաւանդ երիտասարդները, երեկոյին գնում էին պուլվար՝ պրօսնելու: Ես էլ ամէն օր գնում էի պտըտելու եւ պատահելու նրան: Կանոնաւորապէս միշտ իր քրոջ հետ գալիս էր, նստում նստարանի վրայ կամ ման գալիս: Երեկոյեան ժամը 8–ին գնում էր տուն: Ես բնականաբար ոչ մի քաջութիւն չունէի ներկայանալու եւ ծանօթանալու համար եւ երբ տեսնում էի նրան, գլուխս կախած, սրբատաշի անցնում էի: Ոչ մի փորձ չարի ծանօթանալու, այլ միայն տեղեկութիւններս քաղեցի նրա մասին: Բոլոր ստացած տեղեկութիւնները դրական էին: Ի հարկէ սիրահարը կարծում է, թէ իր սէրը զգացնի է մնում, բայց ոչ: Շուտով լսում են եւ յայտնում են սիրուհուն:

Մի օր, երբ ես աշխատում էի Բահաթըրեանի տանը, յանկարծ հարեւան պալքոնում տեսայ օրիորդին, որ մազերը թափած, ման էր գալիս: Նրա մազերը այնքան առատ եւ երկար էին, որ մինչեւ ոտքը հասնելուց յետոյ, կէս արշին երկրութեամբ էլ քարշ էին գալիս յատակի վրայ: Գլուխը լուացել էր եւ ուզում էր բացօթեայ չորացնել: Ես խնդրի դիմեցի Աւետիս ապօր եւ իմ սրտի գաղտնիքը յայտնեցի նրան: Աւետիս ապէրը, որ շատ բարի մարդ էր, իսկոյն յայտնեց, թէ կը գնայ, նրա հօրը կը խօսի եւ նրա ձեռքը կը խնդրի: Իրրեւ հարեւաններ, իրար հետ շատ մօտիկ էին· նա իսկոյն գնաց, խօսեց եւ միւս օրը յայտնեց, թէ հայրը համաձայն է երեւում, բայց ուզում է տեղեկութիւններ քաղել: Սկսել էր այդ գործին, անչուշտ ստացած տեղեկութիւնները դրական պիտի լինէին, որովհետեւ յարգուած ուսուցիչ էի եւ 90 ռուբլի ամսական ռոճիկ ունէի: Խանգարիչ էր միայն այն հանգամանքով, որ ես դրսեցի էի եւ կարող էի մի օր Շուշուց հեռանալ, իսկ ինքը՝ հայրը ուզում էր, որ փեսան միշտ Շուշում մնայ: Վերջապէս տեսնում են իրենց նախկին մի բարեկամ հաղորդեցի Աբշակ Քահանայ Տէր – Ոսկանեանին, որ նախկին ճեմարանցի էր: Հայրը կարծիք է հարցնում նրան եւ ասում է, թէ աղջկաս ձեռքն է խնդրում, ի՞նչ կ'ասես:

– Անմիջապէս տուր, – ասում է քահանան, – ոսկի գրիչ ունի· աւելի լաւ չես դտնի:

Օրիորդի հայրը, որ չափազանց կրօնասէր մարդ էր, լսելով իրենց սիրելի քահանայի այդ խօսքը, համաձայնութեան է գալիս: Իմ կեանքի պատուանդանի քարերից մէկը այդ քահանան դրեց:

Ծանօթացայ օրիորդի հօր հետ, որ Բալասան ապէր էր կոչւում· գնացինք պուլվար եւ նստեցինք նստարանի վրայ:

Իմ առաջարկը յայտնեցի նրան. հայրը խոստացաւ, բայց խնդրեց յետաձգել մի տարի:

– Հասկացայ, – ասացի ես, – դուք ուզում էք մերժել եւ խարւում էք ինձ:

Այն ժամանակ նա երկարեց ինձ իր արծաթեայ կոթով գաւազանը եւ ասաց·

– Ահա այս գաւազանը, իրրեւ նշան խօսքիս հաստատութեան:

Ես մերժեցի գաւազանը եւ խնդրեցի, որ նշանդրէք ունենանք: Համաձայնուեց· օրը նշանակեցինք եւ որոշեցինք, որ ծնողներիս հետ նշանը տանեմ:

Տուն եկայ եւ մօրս ասացի·

– Մայրիկ, կիրակի օրը նշան պիտի տանինք, պատրաստուիր:

Զափազանց մեծ եղաւ մօրս ուրախութիւնը· նա մի քանի անդամ ակնարկներ անելուց յետոյ արդէն յստակատուել էր եւ ամենեւին չէր սպասում, որ ես կ'ամուսնանամ:

Նշանի համար առինք մի խումբ ակնեղէն առարկաներ, մի ժամացոյց իր շղթայով, մի մանեակ կրծքի (հաւատք, յոյս, սէր), մի ակնակուռ մատանի: Գնացինք նրանց տունը· ես էի, հայրս, մայրս, քոյրս եւ փեսաս: Նշանը յանձնեցինք եւ բաւական ժամանակ խօսակցելուց յետոյ տուն վերադարձանք: Ես օրիորդի հետ առաջին անդամն էր, որ խօսում էի: Ես խնդրեցի Բալասանից, որ թոյլ տայ ինձ չաբաթական մի անդամ նրանց տունը դնալու: Որոշեցինք Զորեքշաբթի օրերը: Այսպէս չարունակեցինք մի ժամանակ, բայց ես օրիորդին պատահում էի եկեղեցում անխափան Շաբաթ երեկոյ եւ Կիրակի առաւօտ:

Այսքանը քիչ էր ինձ համար: Ես ծանօթացել էի օրիորդի քեռակնոջ՝ Օլինկայի հետ: Շատ բարի կին էր: Խոստացաւ չաբաթուայ մէջ մի օր էլ յատկացնել իր տան մէջ այցելութեան: Այսպիսով ես կարող էի տեսակցել նրա հետ չաբաթական 4 անդամ:

Ամբողջ այս ընթացքին ես գրում էի չարունակ սիրային բանաստեղծութիւններ եւ տալիս էի օրիորդին: Բնականաբար նա հաճոյքով կարդում էր: Ինչ կայ աւելի քաղցր մի օրիորդի համար, քան կարդալ իրեն նուիրուած այսպիսի գովասանական բանաստեղծութիւններ: Բայց ի՞նչ կայ մի երիտասարդի համար աւելի քաղցր, քան իր սիրուհուն մատուցանել իր այսպիսի բանաստեղծութիւնները: Իմ ոտանաւորներից երկուսը ձայնաւորեց թեմական դպրոցի երաժշտութեան ուսուցիչ Յարեթ Խաչատրեանը եւ միասին յաճախ այս երկու երգերը երգում էինք: Իմ գրած բոլոր բանաստեղծութիւնները մի փոքրիկ ծոցատետրի մէջ մանրատառ գրերով ամփոփել էի: 160 հատ էր: Բացուի թալանին այդ տետրակն էլ կորաւ, եւ ես նրանցից մի քանիսը միայն յիշում եմ այժմ:

Մի տարի անցաւ մեր նշանդրութիւնից եւ վերջապէս որոշուեց հարսանիքը, որ տեղի ունեցաւ 1904 թուականի Մայիսի 10–ին: Հօրը յայտնեցի, թէ ես հարսանիք չունեմ· հարսանիքը կը լինի քո տանը· կանչիր ինչքան մարդ, որ ուզում ես: Իմ կողմից կը դանք միայն բացի ինձանից այլ եւս 6 հոգի՝ հայրս, մայրս, քոյրս՝ Հերսիլիան, փեսաս՝ Նիկոլայ Խաչունցը, կնքահայրս՝ Յարութիւն Մելիքեանը եւ խաչեղբայրս՝ Աւետիս Տէր – Յարութիւնեանը (վերջին երկուսը ուսուցիչ): Որքան ծախս կը լինի: Հայրը պատասխանեց, թէ ծախսը կը լինի 800 ռուբլի, որի կէսը 400 ռուբլի, ես կանխիկ վճարեցի նրան:

Հետաքրքիր է այս 400 ռուբլու հարցը: Ես պատրաստ դումար չունէի: Փեսաս միշտ ասում էր, թէ «հարսանիքի ծախսը ես պիտի տամ»: Երբ եկաւ հարսանիքի օրը, ես դիմեցի նրան եւ խնդրեցի, որ պարտքով 400 ռուբլի տայ:

– Վերցրու այդ թերթը եւ մի մուրհակ գրիր:

Ես թուղթ վերցրի եւ գրեցի. «Տասայ··· փոխարինարար 400 ռուբլի»:

– Դու մուրհակ գրել չես իմանում, այդ ի՞նչ յիմար բան ես գրել:

Պատասխանեցի, թէ կեանքումս ես մուրհակ գրած չեմ: Այն ժամանակ նա թելադրեց, եւ ես գրեցի, ինչ որ նա ասաց: Թելադրածի մէջ կար մի անյայտ բան, որ ես չէի հասկանում: Հարցրի, թէ սա ինչ կը նշանակի: Պատասխանեց, թէ այդ նշանակում է, որ եթէ մինչեւ մի տարի 400 ռուբլին չվերադարձնեմ, ուրացած ամէն մի օրուայ համար պիտի վճարեմ 19 ռուբլի տուգանք:

Սարսափած ես ասացի·

– Այդ ի՞նչ սարսափելի դումար է:

– Օրէնքը այսպէս է· չես ուզում մի վերցնի:

Ես համաձայնուեցի բոլորովին այլ յոյսով: Ես կապմել էի Սուրբ Մեսրոպի եւ հայերէն դրերի դիւտի պատմութիւնը, որ Լազարեան ճեմարանի կողմից մրցանակի էր դրուած: Մրցանակի գինն էր 1000 ռուբլի: Երկու հոգի մասնակցեցինք. ես եւ գերմանացի հայագէտ Մարկվարտը: Մարկվարտի դրածը 50 երես էր, որ յատագոյում տպուեց «Հանդէս Ամօրեայի» մէջ, իսկ իմ աշխատանքը 1500 էջ էր: Մրցանակը բաժանեցին երկուսի. 400 ռուբլի Մարկվարտին եւ 600 ռուբլի ինձ: Այս դումարից 400 ռուբլի իսկոյն վճարեցի փեսայիս եւ մուրհակը պատառոտեցի, առանց այն սարսափելի տուգանքի: Եւ միշտ ասում էի· «Իմ հարսանիքը Սուրբ Մեսրոպը կատարեց»:

Հարսանիքից մի քանի օր յետոյ մայրս ասաց ինձ·

– Է՛հ, երկու քուրերդ պսակեցինք դուն ալ պսակուեցար, տէր տիրական ունեցար: Մեր հոս կենալը աւելորդ է, հարս ու կեսուր իրարու հետ աղէկ չերթան: Ան բան մը կ'ըսէ, ես կը նեղնամ, ես բան մը կ'ըսեմ, ան կը նեղնայ: Դուն ալ մէկդի՛ր ինչ ընելդ չիտես: Ամօր աղէկը՝ քանի հիմա իրարու հետ չարիով ենք, էլ ենք մեր տեղը երթանք:

Այսպէս հայրս եւ մայրս ուզեցին բաժանուել եւ գնալ Կոստանդնուպոլիս. ես շատ դիմադրեցի, որ մնան, բայց նրանք իրենց սրածը արին եւ միւս օրը մեկնեցին Պոլիս՝ Կոստանդնուպոլիս գնալու համար:

ՄԵՁԷՆ ՇՈՒՇՈՒԻՄ

Փարիզից եւ Սթրազպուրգից յետոյ ես միշտ թղթակցութիւն ունեցայ իմ երկու ուսուցիչների՝ Մեյէի եւ Հիւբշմանի հետ: Երբ նրանց գրած նամակները պահած լինէի, մի ահագին գիտական տոր կը լինէր: Բայց ես նամակ պահելու սովորութիւն չունենալով ընկեմ այդ բոլորը: Բնականաբար մեր այդ ամբողջ թղթակցութիւնը գիտական հարցերի չուրջն էր: Ամէն անդամ, որ մի նոր ստուգաբանութիւն էի մտածում, դիմում էի նրանց եւ նրանց կարծիքը հարցնում: Երբ իմ «Թուրքերէնէ փոխառեալ բառեր» աշխատութիւնը հրատարակեցի, Հիւբշմանին մի օրինակ ուղարկեցի: Նա շատ գոհ մնաց եւ պատասխանեց, թէ «Ձեր այդ գիրքը իմ "Armenische Grammatik" աշխատութեան չարունակութիւնն եմ համարում: Զուարճութեան համար մի օր էջմիածնից Հիւբշմանին գերմաներէն մի նամակ գրեցի եւ գերմաներէնը դուն ծաղրելու համար, 3 երեսանոց նամակը մի պարբերութեան մէջ վերծանեց, գերմանական երկարաբան ոճով: Զգիտեմ, թէ կատակս հասկացա՞ւ թէ չ: Դժբախտաբար Հիւբշմանը կարճառակեանք ունեցաւ, եւ երբ ես նոր էի պնդացել Նոր – Նախիջեւան, իր մահուան լուրը առի: Յիշում եմ, թէ ինչպէս հրճուալից էր խօսում Հիւբշմանը, երբ յիշում էր Նորվեկիայի հայագէտ Bugge–ի առաջարկած ստուգաբանութիւնը հայերէն ալիք բառի մասին, իր 2 իմաստներով (ծովի ալիք ու ծերունու մօրուք): Նոյն իմաստները Bugge–ի փուխրը մի ընկեր էլ ունեցաւ. երբ այս ստուգաբանութիւնը յայտնեցի Մեյէին, իր նամակով դրում էր ինձ շնորհաւորելիս· «Il faut vous applaudir pour cette belle étymologie», բայց Հիւբշմանը մեռած էր:

Ես դեռ նշանուած չէի եւ ծնողները Շուշում էին, երբ Մեյէն յայտնեց, թէ ամառը ուզում է Շուշի գալ, մնալու համար մի քանի օր մեզ մօտ: Ուրախութեամբ ընդունեցի: Մեյէն իմ մեծ ուսուցիչն էր. մայրս ամենաընտիր կերակուրների էր պատրաստում իմ օտարազգի ուսուցիչն էր դուր գալու համար: Մեյէն ճաշելիս էր եւ մօրս հայերէն ասում էր·

– Շատ լաւ է:

Սրանից եւ «բարեւ ձեզ» ողջոյնից դուրս ոչ մի հայերէն բան չէր խօսում: Մեյէն կազմել էր իր հայերէնի քերականութիւնը եւ ուզում էր, որ ձեռագիրը, միակը կարդայինք նախքան տպագրելը, որպէսզի եթէ պատահական սխալներ լինէին, ուղղէինք: Այս աշխատութիւնը

ԱՇԽԷՆ ԱԲԱՋԵԱՆԻ ՕՐԱԳԻՐԸ*

Այս ի՞նչ էր կարդացածս. կրակակէտ, ամբակոծութիւն, սպանութիւն և այլ գաղանութիւններ... Եւ որտե՛ղ. Նոյեմբերեանո՞ւմ, ինձ այնքան հարազատ ու մօտիկ սարերում ու անտառներո՞ւմ...

Դեռ կարծես երէկ էր, որ վազվզում էի այնտեղ, որ ձեռք ու ոտքերս ծակծկող մոչի թփուտներում մրցում էինք, թէ ով առաջինը կը լցնի իր զամբիւղն ու դոյլը սեւացած մոչի քաղցր հատապտուղներով:

Հապա հո՞նը, վայրի տանձն ու խնձորը իրենց անկրկնելի համ ու հատով, հապա ծաղիկների բուրմո՛ւնքը: Աչխարհի ոչ մի մանուշակ Նոյեմբերեանի մանուշակի հոտը չունի...

Եւ ի՞նչ է պատմում Աչխէն Աբազեանի գիրքը: Նա պատմում է, որ պատերազմի դաշտ են դարձել իր եւ իմ մանկութեան հողն ու քարը, ծառն ու ծաղիկը:

Ի՛նչ խօսք, որ գիտէի, այսինքն տեղեակ էի: Բայց ինչի՞ց էի տեղեակ եւ ի՞նչ գիտէի... Հաւանաբար այդպէս էլ ոչինչ պիտի չիմանայի, եթէ չլինէր մեր սիրելի Աչխէնի օրագիրը:

կարդացի մղկտալով եւ մտածելով նաեւ, թէ հապա Աչխէ՞նը, նա ինչպիսի մղկտոցով է դրի առել այս ամէնը...

Ոչ ոք չի կարող ասել, թէ ինչու հէնց ճիշդ անհրաժեշտ պահին եւ ճիշդ անհրաժեշտ վայրում յայտնուում է ճիշդ անհրաժեշտ մարդը: Սա ըստ երեւոյթին առեղծուածների դասին պատկանող հարցերից է:

Աչխէն Աբազեանը հէնց այդ անհրաժեշտ մարդն է, որը պէտք է, որ ականատեսը, մանաւանդ լինէր այնտեղ, որ մեզ եւ սերունդներին հասցնէր Թուրքի հերթական զազանութիւնների պատմութիւնը: Որպէսզի իր անպաճոյճ, օրագրային լեզուով մեզ մանանեխից դարձնէր մեր ժողովրդի հերթական դոյամարտին:

Իմացայ, որ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութեան յատուկ մրցանակին է արժանացել Աչխէնի գիրքը:

Ի սրտէ չնորհաւորում եմ հեղինակին եւ նոյնպէս ի սրտէ մաղթում, որ նրա յաջորդ գիրքը ոչ թէ «կանաչ, կարմիր ոտրոտների», այլ կանաչ, կարմիր ծաղիկների մասին լինի:

Հ. ԳԵՂԱՄԵԱՆ

Փարիզ

* Աչխէն Աբազեան, «Կանաչ, կարմիր ոտրոտներ», Երեւան, «Նայիրի», 1999 թ.:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԵՇՏԱՆՔ

ՏՈՒԹ. ՍԱՐԳԻՍ ԹԱԹԼԸԵԱՆ

Պոլիս, 1999

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՄԻԱՆՄԱՐԻ (ՊՈՒՐՄԱ) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԱՂԹՕՃԱԽԸ

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միանմարի հին բնակիչները ծովափերուն եւ պետերու հովիտներուն մէջ կը բնակէին, ուրկէ կ'անցնէին դէպի Չինաստան առեւտրական զլխաւոր ուղիները եւ առեւտրական նաւեր, որոնք կ'երթեւեկէին Հնդկաստանէն դէպի Սրի Լանքա, Թայլանտ ծոց, Մալայեան թերակղզի եւ այլն: Միանմար ռազմավիտական եւ առեւտրական մեծ կարեւորութիւն ունէր, բայց բարձր լեռներով մեկուսացած երկրամաս էր, չկար պետական իշխանութիւն եւ առեւտրականները ազատ երթեւեկութիւն կ'ունէին:

Ժամանակի ընթացքին հնդիկ առեւտրականներ իրենց կրօնական եւ քաղաքական ազդեցութիւնը տարածեցին Միանմարի մէջ եւ հնդկական մշակութային առանդութիւնները մեծ ազդեցութիւն գործեցին բնիկներուն մէջ: Անկէ հարաւ – արեւելեան Ասիոյ առաջին երկիրներէն եղաւ, որ պուտտայականութիւնը ընդունեցաւ և Ք.Ա. դարուն պուտտայական թերապտա ուղղութեան կեդրոնը դարձաւ:

Պուրման ցեղախումբը իրարմէ անջատ քաղաք – թագաւորութիւնները միացնելով՝ 849-ին թագաւորութիւն հաստատեց, որուն մայրաքաղաք դարձաւ Իրաուատտի գետի ափին գտնուող փական քաղաքը: Ք.Ա. – Ք.Ի. դարերուն Պուրման եւ Մէկը կայսրութիւնները հարաւ-արեւելեան Ասիոյ հզօրագոյն պետութիւնները դարձան: Մոնկոլներ Ք.Դ. դարու վերջաւորութեան ներխուժեցին Պուրմա եւ ըլլաւեցին փականը:

Այնուհետեւ, Ք.Դ. դարուն զօրացաւ Ասայի թագաւորութիւնը, որուն կեդրոնը Ասա քաղաքն էր. անոր թագաւորները չեն ցեղախումբէն էին:

Ասայի թագաւորութեան ժամանակաշրջանին, Ժե. դարէն սկսեալ Հայեր սկսան գաղթել դէպի Միանմար եւ զլխաւորաբար Ասա եւ Եանկոն քաղաքներուն մէջ բնակութիւն հաստատեցին. անոնք ընդհանրապէս առեւտրականներ էին: Կոստանդ Վարժապետ, իր «Առեւտրական Մատեան»ին «Հնդկահայերը» գլուխին տակ, օգտուելով Ժե. – Ժզ. դարերու հայ առեւտրականներու «տաֆթար»ներէն, ինչպէս նաեւ՝ օրագրութիւններէն եւ այլ վաւերագիրներէ, կը յիշէ, որ Ասայի եւ Ռանկունի մէջ հայ առեւտրական փոքրիկ համայնքներ եղած են:

Ցիշենք նաեւ, որ այս ժամանակ տակաւին Միանմար Հնդկաստանի չարունակութիւնը կը նկատուէր. այնպէս որ, հայկական աղբիւրներու մէջ ամբողջ շրջանի գաղթօճախները յիշուած են իբրեւ հնդկահայ համայնքներ. այս պատճառով ալ բաւական դժուար է յստակ տուեալներ ունենալ Միանմարի հայկական հին գաղթօճախներու մասին: Պատմական կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Միանմարի գաղթօճախը հաւանաբար Հնդկաստանի գաղթօճախէն ալ աւելի հին է:

Միանմար հաստատուած առաջին հայերը ընդհանրապէս Ջուղայեցիներ էին (հին Ջուղայեցիներ Նոր Ջուղան այն ժամանակ տակաւին գոյութիւն չունէր), որոնք իրենց առեւտրական ասպարէզին եւ ճամբորդութեանց բերումով հասան Միանմարի ափերը, յաջողեցան երկրի թագաւորներուն համակրանքը եւ վըստահութիւնը շահիլ եւ երկրին առեւտուրը ժամանակի ընթացքին մեծ մասամբ իրենց ձեռքերուն մէջ կեդրոնացուցին:

ԱԻԱՅԻ, ՓԵԿՈՒԻ ԵՒ ՍԻՐԻԱՄԻ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Միանմարի Հայերուն առաջին եւ զլխաւոր կեդրոնը դարձաւ արքայանիստ Ասա քաղաքը, ուր հայ համայնքը արագօրէն բազմացաւ եւ բարգաւաճեցաւ. գաղթօճախը սակայն մեծ հարուած ստացաւ երկրի քաղաքական տակնուվրայութեանց պատճառով. արդարեւ, թագաւորներուն մրցակից չան ցեղախումբի հաստուած մը 1527-ին յարձակեցաւ Ասայի վրայ եւ աւերեց ու կողոպտեց զայն. Ասացիներէն չատեր փախան դէպի հարաւ եւ իրրառաւատի ու Ջաօ Ֆրայա գետերու հովիտներուն մէջ հաստատուեցան:

Այնուհետեւ, սակայն, վերակազմուեցաւ գաղթօճախը եւ աշխուժացաւ նոր հանդիպ գաղթականներով. կը յիշուի, որ 1545-ին Ռաւոյ Բ.ի զօրամասին մէջ բարձրաստիճան հայ պինուրականներ կային:

Ասայի գաղթօճախը չարունակեց բարգաւաճիլ յետագային. Ասայի Հայերը, ընդհանրապէս առեւտրականներ, յաջողեցան տնտեսական հզօր կառոյցներ ստեղծել, առեւտրական ընկերութիւններ կազմեցին եւ ներքին ու արտաքին առեւտուրին մեծ մասը իրենց ձեռքերուն մէջ կեդրոնացուցին:

Այս ժամանակ Անգլիացիք, Փորթուգալցիք, Հոլանտացիք եւ այլ ազգեր կ'աշխատէին հարաւ – արեւելեան Ասիոյ առեւտրական ուղիներուն վրայ դերակշռութիւն հաստատել, բայց հայ առեւտրականները անոնց ամէնէն լուրջ մրցակիցներն էին թէ՛ Միանմարի եւ թէ չրջակայ երկիրներուն մէջ:

Այս իմաստով հետաքրքրական է անգլիական արխիւներու մէջ պահուած 1612 թուակիր վկայութիւն մը, ուր կը խօսուի Ասայի եւ ընդհանուր առմամբ Միանմարի հայ առեւտրականներու ուժին մասին, ըսելով, որ անոնք իրենց ամէնէն լուրջ մրցակիցներն են Միանմարի եւ չրջակայ երկիրներուն մէջ:

Ասայի Հայերը նաեւ ընդարձակ կալուածներ ունէին եւ միակ օտարականներն էին, որոնք իրաւունք ունէին հողեր ունենալու:

Այս ժամանակ հայկական բարգաւաճ գաղթօճախ մը կազմաւորուեցաւ նաեւ Փեկուի մէջ. Փեկու գետի ափին, Եանկոնէն 76 քիլոմեթր հիւսիս – արեւելք գտնուող այս քաղաքը 825-էն սկսեալ Մոն ցեղի թագաւորութեան կեդրոնն էր. երբ մոն թագաւորութիւնը 1539-ի տապալեցաւ Թունկու հարստութեան կողմէ, Փեկու միացեալ թագաւորութեան մայրաքաղաքը դարձաւ (որոշ ընդմիջումներով). այս ժամանակաշրջանին առնիկա առեւտրական եւ պինուրական կեդրոն դարձաւ, մանաւանդ՝ Սիամի (ներկայ Թայլանտ) հետ առեւտուրին և պինուրական կապերուն համաք:

Փեկուի ստացած կարեւորութիւնը եւ զօրացող դիրքը նկատի ունենալով կաթոլիկ մարդը Սճաուեանի փրոֆէսէօրն է»:

Ընկերներս մի ցերեկոյթ կազմակերպեցին թեմական ղպրանոցում: Մեյէի պատուին: Հաւաքուեցինք մի խումբ երիտասարդներ եւ օրիորդներ եւ նրա ներկայութեամբ պարելով, ցուցադրեցին կովկասեան ամենահռչակ եւ զժուար պարերը, որոնց այնքան հմուտ են Շուչեցիք:

Մեյէն չատ հաւանեց եւ ասաց. «Հայկական պարերը Եւրոպականներից չատ աւելի աչխոյժ են եւ մանաւանդ չատ աւելի լիքն են մանր նրբութիւններով»: Մեյէն սիրահար էր երաժչտութեան. փարիզում ամէն առաւօտ մի ժամ դաչնամուր էր ածում. այդ ցերեկոյթի միջոցին էլ երկար ժամանակ ածեց դաչնամուրի վրայ: Շուչեցիք չատ են սիրում թառ ածել. չկայ տուն, որ մի թառ ածող չունենայ. նրանց բոլոր նուագած եղանակները սովորութիւն է պարսկական կոչել, բայց այդ բոլորը հայկական են: Մեյէն լսում էր այդ բոլորը եւ թէեւ միօրինակ էր գտնում, բայց՝ չատ նուրբ եւ երանելի:

Շուրջ երկու չաբաթ Մեյէն մնաց մեզ մօտ, ապա գնաց Էջմիածին, ձեռագրերի վրայ ուսումնասիրութիւն կատարելու համար: Վերջին անգամն էր, որ տեսայ իմ ուսուցչին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԼԵՒՈՆ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

Մեծն – Բրիտանիոյ Էլիզապէթ Բ. թագուհիի որոչումով, Officer of the Order of the British Empire-*ի տիտղոսը շնորհուած է Ջուլֆակահաւ (Ջիլինկիրեան քառեակը) Լեւոն Ջիլինկիրեանի: Ծնած է Նիկոսիա (Կիպրոս) 1948-ին եւ ուսումը ստացած Լոնտոնի Երաժչտութեան Սրբազեան Գոլէճը, ուր ներկայիս ինք կը դասաւանդէ: Քառեակը հիմնած է 1971-ին եւ նուագահանդէսներ տուած է աւելի քան 50 քաղաքներու մէջ: Վերջերս ալ նչանակուած է The Camerata Roman չուէտական լարային համոյթի երաժչտական տնօրէն:

ԸՆԿ. ՓԱՆՋՈՒՆԻԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

ԲԱՐԻ ԱԿՆԹԱՐԹ

Մանթէ-Գարլոյի գաղինոներից յայտնում են, որ Հայաստանի քաղաքական շրջանակներում այժմ խաղարկւում է «Պրեզիդենտ-լոթօ»: Մէկ տեղի սպասում է հինգ հոգի:

***

ՊՈՒՏԻՆԻ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՄԲ

Ըստ ԻԹԱՐ-ԹԱՍ գործակալութեան հաղորդագրութեան՝ այս չաբաթ ՀՀ նախագահ Ռ. Քոչարեանը Վ. Պուտինի մէջնորդութեամբ Մոսկուայում պաչտօնական հանդիպումներ ունեցաւ Հէյդար Ալիեւի, Էմ. Շեվարնաձէի եւ Արամ Սարգսեանի հետ: Առաջին երկու հանդիպումներն անցան փոխըմբռնման մթնոլորտում:

***

ԱՐԱՐԱ՛Տ, ՀՈՒՊ ՏՈՒՐ...

Հայաստանի Ֆութպոլի Ֆեդերացիայից յայտնում են, որ կառավարութեան թիմը կոչւում է «Արարատ» (Երեւան):

***

ԴԱՍ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Բուսաբանական այգուց յայտնում են, որ ՀՀՇ-ին քոքից որ չես կորում, «Արմատ» է տալիս:

***

ՆՈՑՆ ՕՐԻ

Ասում են՝ Լ. Տէր-Պետրոսեանն օրերս նամակ է ուղարկել Ռ. Քոչարեանին հեռեւեալ բովանդակութեամբ. – «Բա որ ասում էի՝ Հայաստանին բանակ պէտք չի»:

***

ՎԱՐԿԱԾ

Անցած չաբաթ Վազգէն Մանուկեանը, քաղաքական կոնսուլտացիաներ անցկացնելով իր ներքին ձայնի հետ, պահանջեց արտահերթ նախագահական ընտրութիւններ:

***

Ա՛հա, ԵԹԷ...

Ա՛խ, եթէ վարչապետը իմանա՛ր, իսկ պրեզիդենտը կարողանա՛ր:

***

ՆՈՐ ԱՂԱՆԴ

Ասում են, ՀՀ Արդարադատութեան նախարարութիւնը օրերս դրանցել է «Նայիրի վկաներ» աղանդաւորական զանգուածային կազմակերպութիւնը:

«ԻՐԱԻՈՒՆՔ»

թագաւորութեան կազմին մէջ կը գտնուէր. Մոն թագաւորութեան անկումէն ետք (1539-ին), հոն հաստատուեցան փորթուգալցի եւ Ֆրանսացի առեւտրականներ եւ քաղաքը իրենց առեւտրական նաւահանգիստը դարձուցին. այսպէսով Սիրիամ սկսաւ բարգաւաճել ու առեւտրական կարեւորութիւն ստանալ: Այս ժամանակներէն սկսեալ Հայեր հաստատուեցան Սիրիամի մէջ, որոնք նոյնպէս սկսան զբաղիլ առեւտուրով, յատկապէս՝ սուտակի եւ թանկագին քարերու:

Փորթուգալցիք, որոնք 1511-ին Մալայեան թերակղզիի Մալաքքա քաղաքը գրաւած եւ զայն առեւտրական մեծ կեդրոնի վերածած էին, մեծապէս նպաստեցին հարաւ – արեւելեան առեւտրական ուղիներու զարգացման. այսպէսով՝ Միանմարի առեւտրական կարեւորութիւնը աւելի եւս չեչտուեցաւ եւ հետզհետէ աւելի մեծ թիւով հայ առեւտրականներ հոն հաստատուեցան:

Միանմարի հողին վրայ առաջին անգամ Ասայի Հայերը Ժէ. դարուն եկեղեցի կառուցեցին. անկէ կոչուած է իբրեւ «եկեղեցի պեղեցիկ, պայծառ եւ ոսկեզօծեալ», ինչ որ ապացոյց է գաղութին ստուար, հարուստ եւ բարեկեցիկ ըլլալու իրողութեան:

«ԱԶԴԱԿ»

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրեցեալ եղբօր՝ Տիգրան Քէօսէեանի *մահուան 16–րդ տարելիցին ի յիշատակ, Ասղիկ Քէօսէեան 1500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։*

(Շար. Ա. Էջէն)

բագործողները», Փրիմթինայի մէջ (Քոսովոյի մայրաքաղաքը) յանցաւորը՝ ՔՖՕՐ–ն է։

*
**

Վերջին չարաթներու ընթացքին Օ–ԻՄ–ը (Գաղթերու Միջազգային Կազմակերպութիւն) 30 կիներ պատճ եւ իր պաշտպանութեան տակ առած է։ Անոնց ամէնէն երիտասարդը՝ 14 տարեկան, ամսոյ պոռնկութիւն կ'ընէին ալպանական մաֆիաներու ձեռքն ինկած ըլլալով։ Անոնք կուգան Ուկրանիայէն, Ռումանիայէն եւ Հունգարիայէն։ Բռնաբարուած, ծեծուած են, իրենց ձեռքէն առնուած է իրենց անցագիրը եւ Քոսովօ տարուած են, երբ կը խորհէին թէ արեւմուտք կ'երթան։ Այս պարագան չատ փոքր մասն է հսկայ ցանցի մը եւ հաստատուն կառոյցները տարածուած են ամբողջ Եւրոպայի մէջ։

*
**

Եւրոպական Միութեան Արտաքին նախարարները որոշեցին վերջ տալ Սերպիոյ դէմ գործադրուած օդային ամպարկոյին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՆի մէջ Հիպուլլահի հետեւորդներու տան մը վրայ կատարուած ոստիկանական յարձակումը պինեալ բախումի վերածուած է։ Հինգ կրօնամոլներ, հինգ ալ ոստիկան մահացած են։ Պատահարը կը մեկնաբանուի որպէս կազմակերպութեան պինեալ արարքներ դործելու վճռակամութիւնը։

ԻՍՐԱՑԷԼի վարչապետը՝ Պարաք յայտարարեց, առաջին անգամ ըլլալով, որ Իսրայէլ պիտի քաշուի Հարաւային – Լիբանանէն մինչեւ Յուլիս, նոյնիսկ առանց համաձայնութեան գալու Դամասկոսի եւ Պէյրութի հետ։

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ»ի Զէչէնիոյ Թղթակցուհին որ հարցաքննուած էր անցեալ չաբթու եւ իր կազմածներն ալ գրաւուած («Յառաջ», փետրուար 12 / 13) Մոսկուա հասած է։ Կը մեղադրուէր Ռուսերու կողմէ որ «ռուս Պետութեան թշնամի» յօդուածներ կը հրատարակէ։ Լուր չկայ ոսկան Բարիգկիէն, որ, ինչպէս ծանօթ է փոխանակումի առարկայ եղած էր։ Զէչէնիոյ արդելափակման կայաններէն վախճատական մը չատ ծանր վկայութիւններ կը բերէ հոն անցած – զարճաճէն։ Կը պատմէ որ չարչարանքները, բռնաբարումները, անունդի պրկանքը աւելր կը գործեն։ Ալքոլի եւ թմրեցուցիչի ազդեցութեան տակ խմբակներ (48 հոգի) ահաւոր չարչարանքներ կը գործեն («Մունտ»ի նկարագրութիւնը Սոֆի Շիհապի կողմէ)։

ԴԱՆՈՒԲԻ սիաճիւրով ապականումը կը տարածուի, թէեւ Ռումանիա կը ջանայ նուազեցնել ազէտին ծաւալը։ Թունաւորելէ ետք Հունգարիան ուր 83 Թոն ճուկ մեռած է, ապականումը չարունակեց իր ճամբան դէպի Եուկոսլաւիա եւ կը սպառնայ Պուլկարիոյ։ Ոսկիի հանքը որ պատասխանատուն է այս ազէտին 50%–ով կը պատկանի աւստրալիական Էմեբալտա ընկերութեան։

ԹԻՖԼԻՍի մեթրոյին մէջ փետրուար 14–ին կէսօրուան մօտ պայթում մը տեղի ունեցած է։ Չեռնաոռւմբի մը պայթումը պատճառ եղած է չորս հոգիի վիրաւորւելուն։

ՊՐԻՍԷԼի մէջ, փետրուար 14–ին բացուած է միջկառավարական ժողովը եւ հոս, երբ Աւստրիոյ Արտաքին նախարարուհին խօսք առած է ոչ ոք դուրս եկած է, ոչ իսկ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները։ Ամէն մարդ կը վարուի ըստ իր խղճին, բացի է Արտաքին նախարարը՝ Հիւպէր Վեարին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Séjour en Arménie
Du 20 au 27 AVRIL 2000

organisé par

ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.

Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES

A noter dès maintenant sur votre agenda

BAZAR DE CHARITÉ

13, rue du Perche, Paris 3e

PARIS, LES 18 ET 19 MARS, 26 MARS

- **Apportez-nous*** de quoi garnir nos comptoirs, **sollicitez** des dons pour la paroisse :
(épicerie — plats cuisinés — confection — linge de maison — bijouterie — fantaisie — parfumerie — maroquinerie — librairie — brocante).
- **Venez nombreux les dimanches 19 et 26** déguster sur place nos plats traditionnels ou les emporter chez vous.
- **Venez nous aider** à installer les stands, à tenir les comptoirs, à préparer notre publicité.
- Soyez tous de **bons clients,** des acheteurs sympas.

* Il est possible de passer prendre chez vous des objets lourds ou encombrants. Téléphonez à la Paroisse (01 44 59 23 50).

ՀԱՑ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՑՐԴ ՇԱՐՔ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ. Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

Գրիգոր Զօհրապ
(ա) ՀԱՏՈՒԱԾ ■
(բ) ՀԱՏՈՒԱԾ

Յակոբ Օշական
«ՓԱՌԲ ԱՍՏԸՆՑՈՑ» · · ·

կիրակի, փետրուար 27, ժամը 16–ին

Հայ Ուսանողական Ոստան
57, bd Jourdan — 75014 Paris
M° Pte d'Orléans ou Cité Universitaire

Մուտքը՝ 30 *Ֆր.*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

La Section *AGNOUNI* d'Asnières organise un repas au Restaurant de la Maison de la Culture, 17, rue Bleue, 75009 Paris, le Vendredi 25 Février, afin de fêter l'an 2000 et faire mieux connaissance.

Les personnes intéressées sont priées de le signaler en appelant Mme Jeanette MADOYAN au : 01. 47. 99. 41. 19.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section «**ASTRIG**»
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse — Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**
le Samedi 4 Mars à 20 heures
à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

*
**

La Section
«ARCHALOUYS TATHEOSSIAN»
de Paris
organise des

séjours familiaux

dans le Centre de Vacances
à Bellefontaine (Jura)

Du 13 au 20 Février (complet)
Du 8 au 15 Avril (il reste des places)

Prix compétitifs, ambiance arménienne assurée !
Surtout, n'hésitez pas, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski, de luge, ou tout simplement dans le centre.

Renseignements et inscriptions
auprès de :
— Araxie: **01 39 83 71 19** (de 19 à 21h)
— Marie: **01 47 80 71 73** (de 9 à 19h)
— Séta: **01 64 03 53 05** (de 10 à 20h).

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19

Տօն Սբբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ
Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ք. ՀՆՁ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Շաբաթ, փետրուար 19–ին տօն է ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍԻ։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. Ք. ՀՆՁ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Գրամ – Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը երկուշաբթի, փետրուար 21, ժամը 20·30–ին
Centre Administratif d'Asnières:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՀԱՑ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր Հայուհիները մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, փետրուար 19, ժամը 20·30–ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տողանցք եւ ծանօթացում հինգ–ՔՕ–էն Տիկին Ժանէթ Զիլինկիրեանին եւ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին։

Երեկոյթը կ'ատարուի հետեւեալ պայմանով։

Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, փետրուար 27, ժամը 16–ին Բարեգործականի Ալեֆ Մանուկեան վրդ. սրահին մէջ՝

U. G. A. B.
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Օրակարգ.–
– Գործունէութեան տեղեկատուութիւն,
– Հաշուետուութիւն,
– Նոր Վարչութեան ընտրութիւն։

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Միութեան գործունէութիւնը տեւականացնելու նպատակով գոյանալիք այս չատ կարեւոր ժողովին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIIème SEMINAIRE PEDAGOGIQUE
le 27 février à Vienne

ORDRE DU JOUR

- Informations générales concernant l'arménien au Baccalauréat. Travaux pratiques avec enseignants des classes Bac et pré–bac (intervenant Mélanie Kedjian — INALCO).
- L'arménophonie à travers les jeux. Travaux pratiques avec enseignants des classes maternelles et primaires (intervenant Anahide Sarkissian).
- Mise au point sur la qualité de l'enseignement et la compétence des enseignants des écoles CBAF (manuels, méthodes, dictionnaires, formations...).
- «Echanges d'idées, et de bons procédés» de l'ensemble du corps enseignant et des responsables des écoles de la CBAF.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 17
JEUDI
17 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·843 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.843

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Փետր· 15–ին գլխաւորելով կարեւոր պատուիրակութիւն մը, Հայաստանի Նախագահը հասած է Պէյրութ, եռօրեայ պաշտօնական այցի մը համար որուն նպատակն է զօրացնել երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները: Ան օդակայանը դիմաւորուած է Լիբանանի նախագահ է· Լահուտի, վարչապետ Ս· Հրօի, հայ նախարարներու, երեսփոխաններու եւ պաշտօնատարներու կողմէ, մինչ թնդանօթի 21 հարուածներ ողջունած են ժամանումը:

Ռ· Քոչարեան իջեւանած պանդոկին մէջ նոյն օրն իսկ ընդունած է այցելութիւնը Լիբանանի վարչապետին, Խորհրդարանի նախագահ Ն· Պըրրիի ու Արամ Ա· Կաթողիկոսին: Երեկոյեան ան տեսակցութիւն ունեցած է նախագահ է· Լահուտի հետ:

Յաջորդ օրը, Փետր· 16–ին, Ռ· Քոչարեան կ'ընդունէր Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի սենեակի ներկայացուցիչները, ծաղկեպակ կը զետեղէր անծանօթ զինուորի յուշարձանին, Լիբանանի համալսարանին մէջ պատուակալ տոքթ·ի տիտղոս կը ստանար, ապա կ'այցելէր Խորհրդարանը: Ցետմիջօրէին նախագահը Հայաստանի Պէյրութի դեսպանատան մէջ հանդիպում կ'ունենար հայ քաղաքական ու կրօնաւոր դէմքերու հետ, ապա այց մը կու տար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին որուն հետ բացումը կը կատարէր արուեստի ցուցահանդէսի մը:

Լիբանանեան լրատուիւռները կը նշեն թէ երկու նախագահները իրենց հանդիպումներուն Թարգմանի պէտք չեն ունեցար, քանի որ է· Լահուտի մայրը հայ ըլլալով ,ինք սահուն հայերէն կը խօսի:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ՄԷՋ ՅՈՑՑ Հ. ԱԼԻԵԻԻ ԴԷՄ

*Ադրբեջանի նախագահին Ուաշինկթըն այցին, Փետրուար 15–ին տեղւոյն Հայ Դատի յանձնախումբին կազմակերպութեամբ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցած են «Ալիե՛ւ, տունդ գնա», «Հոս բռնատէրեր չենք ուզեր» արձանագրութեամբ պաստառներով: Ուաշինկթընի դեսպանատուներու պողոտային վրայի ցոյցին պահուն Ադրբեջանի նախագահը ելոյթ կ'ունենար Ճոն Հոփքինս համալսարանին միջազգային յարաբերութիւններու բաժնին մէջ, չէչեռվով Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարին անհրաժեշտութիւնը որուն մեծագոյն զօրակիցն է ԱՄՆ–ու նախագահը Պ· Գլինթըն: Ալիեւ հերքած է նաեւ ադրբեջանական քարիւղին քանակութեան չափազանցուած ըլլալուն պնդումները որոնք տեղ գտան մինչագային մամուլին մէջ: «Այդ տեղեկատուութեան հեղինակները կամ սխալ արժեւորումներու հիմնուած են, կամ մասնաւոր կրնեն» *բաած է ան: Նոյն ելոյթին կոչ ըրած է ԱՄՆ–ու իշխանութիւններուն որ Ջնջեն Գոնկրէսի 1907 բանաձեւը որով արդելք դրուած է Ադրբեջանին օժանդակելու, Հայաստանին կիրարկած շրջափակումին պատճառով:*

Նախագահ Գլինթընի հետ ունեցած տեսակցութեան նիւթ եղած է Ղարաբաղի լուծումի հարցն ալ: Տեսակցութեան հետեւած մամուլի ասուլիսին, այդ մասին հարցումներու պատասխանելով Ալիեւ ըսած է թէ նման հանդիպումներ մեծապէս օգտակար են քաղաքական խաղաղ լուծումի մը յանգելու տեսակէտին: Իրեն հարց տրուած է նաեւ թէ փոխադարձ պիջումներու շրջանակին մէջ կարելի կը նկատուի՞ հողային փոխանակում մը: Հ· Ալիեւ պատասխանած է· «Շատ բնական է որ երկու կողմն ալ զիջումներ ընեն հիմա երբ բանակցութիւններով կը ճշդուին անոնց քոյոր մանրամասնութիւնները: Սակայն, բանի որ բանակցութիւնները աւարտած չեն տակաւին, չեմ ուզեր մանրամասնութիւններ տալ այդ մասին»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՎՀ· ՊՕՂՈՍ Բ· ԵՒ ԱՐԱՖԱԹ դոբծակցութեան պատմական համաձայնագիր մը ստորագրեցին Փետրուար 15–ին, ըստ որուն Վատիկան պիտի ընդդիմանայ Իսրայէլի որեւէ միակողմանի կարգադրութեան Երուսաղէմի մէջ: Համաձայնագրի նախաբանին մէջ, կողմերը կ'ուզեն որ արդար լուծում մը գտնուի Երուսաղէմի համար եւ յատուկ կարգավիճակ մը, երաշխաւորուած՝ միջազգայնօրէն: Այս «Հիմնական համաձայնագիրը», ինչպէս մկրտուած է ,կը նուիրագործէ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ներկայութիւնը պաղեստինեան իշխանութիւններէն կախում ունեցող հողամասերու վրայ:

ՊՈՒՏԻՆ յայտարարած է Փետր· 15–ին, որ հրահանգած էր իր սպասարկութիւններուն չսպաննել Անդրէյ Բաբիցկին, մինչ անորոշ կը մնայ այս լրագրողին ճակատագիրը: Միւս կողմէ, «Լիպերասիոն»ի (նաեւ Ուէսթ – Ֆրանսի) թղթակիցը՝ Ան Նիվա որ կրցած էր չունչը Մոսկուա առնել, երկար թղթակցութեամբ մը կը նկարագրէ Չէչէնիոյ վիճակը «կղզուած» երկիր մը Ռուսերու Նախկին ՔՈ· – կէ – Պէ–ի (այժմ՝ էՖ – էՍ – Պէ) ձեռքը: Ռուսական ուժերը կը շարունակեն իրենց հալածանքը չէչէն բնակիչներու դէմ ալ եւ Մոսկուա կ'անտեսէ Մեմորիալի (Մարդկային Իրաւանց Ռուսական Մարմին) եւ ուրիշներու ազդարարութիւնները ու մտահոգութիւնները: Մինչ որ Չէչէնները ալ իրենց հայրենակիցները կ'օգտագործեն որպէս «մարդկային վահաններ»: Իրենք ալ չարչարած են Չէչէնները, որոնք մեկնիլ ուզած են կեանքի ապահովութեան համար: Բաւական ամբաստանած իսկ է բնակիչներ որ ռուսամէտ են: Փարիզի մէջ, չէչէնական կոմիտէն ցոյց մը կը կազմակերպէ Փետր· 23–ին, ոգեկոչելու համար չէչէն ժողովուրդին տեղահանութիւնը Ստալինի կողմէ 1944 Փետրուարին:

ԼՈՆՏՈՆի Բարձրագոյն Ատեանը որոշեց յանձնել Փինոչէի բժշկական թղթածրարը այն չորս երկիրներուն որոնք դիմած էին իր դատուիլը պահանջելով: Այս երկիրներն են՝ Սպանիա, Ֆրանսա, Պելճիա եւ Զուիցերիա: Թղթածրարը յանձնուած է «խորհրդապահութեան հիման» վրայ եւ այդ չորս երկիրները պէտք է իրենց պատասխանը տան մինչեւ Փետրուար 22, ժամը 18–ին: Ատեանին այս որոշումը առանց վարանումի կը դրժէ Ներքին նախարարին վճիռը եւ դոհացում կու տայ բոլոր անոնց որոնք արդար չէին դաներ Չիլիի նախկին միանձնակալ ոսրոշ ազատ ալբիլը եւ Չիլի վերադառնալու արտօնութիւնը: Սանթիակոյի մէջ, Փինոչէի կողմնակիցները իրենց դժգոհութիւնը արտայայտեցին:

Ալճիրի արեւմուտքը 14 հոգի սպանուած են եւ 12–էն 30 հոգի ալ վիրաւորուած, երբ երկու մինիւսիւններ թաքարդ մը ինկած են Ռեմխի եւ Միլիանայի քաղաքներու միջեւ, ճամբուն վրայ: Զինեալ խումբ մը սկսած է կրակել հանրակառքերուն վրայ: Ցունուար 13–էն ի վեր (քաղաքացիական համերաշխութեան օրէնքի գործադրութեան վերջաւորութիւնը) մեռելներու թիւը 230–է աւելի է:

ԷՒ – Փէ – էՒ–ի բանբերը՝ Փաթրիք Տէվէճեան անդրադառնալով Ֆ· Սեկէնի թեկնածու ըլլալու արժանապատիւ քաղաքապետական աթոռին, ըսաւ թէ պէտք է աւելի յստակ արտայայտուի, քանի դէչ փորձառութիւն մը ունին անոր

(Շար·ը Դ· էջ)

ՋՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆԻՆ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՓԷՌ-ԼԱ ՇԷԶԷՆ

Փետրուար 15–ի կէսօրին փոքր խմբակներով Հայեր կը դիմէին Փէռ – Լա Շեզի Կամպէթթայի մուտքին, ձախի ճամբան առնելու եւ իջնելու համար դէպի Զօր· Անդրանիկի շիրիմը: Աճիւնի փոխադրութեան առաջին արարողութեան յայտարարուած ժամէն առաջ արդէն 1–2 հարիւր հոգի հաւաքուած էր շիրիմին չուրջը· ձիաւոր զօրավարին խամաճիկային արձանին ոտքին դետեղուած էր կարմրորակ ղաղաղը ուր ամփոփուած էր արդէն շիրմահան եղած աճիւնը: Դաղաղը շրջապատուած էր մեծ մասով հայկական եռագոյնին երանգներով պատրաստուած ծաղկեպսակներով, ղրկուած՝ հայկական երեք կուսակցութիւններուն, Համազգայինին, Կապոյտ Խաչին, ՀԲԸՄին, Ապրիլ 24–ի Կոմիտէին, ԱՄԱԼԱ–յին, «Հայաստան» Հիմնադրամին, Ս· Խաչ կաթողիկէ ընկերակցութեան, Գլամառի քաղաքապետարանին, եւլն·ի կողմէ: Հայկական, ֆրանսական եւ զարեւագեան դրօշներով հոն էին հայ նախկին ռազմիկները եւ ՀՄԸՄ–ի արիներն ու արեւնոյչները:

Ժամը 12·30–ին արձանին ոտքին տեղ դրաւեց հայաստանեան պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէր Ներքին գործերու նախարար զօր· Հայկ Յարութիւնեան եւ որուն մաս կը կազմէին բարձրաստիճան զինուորականներ, իշխանութեան դէմքեր: Տեղ գրաւեց նաեւ Փարիզի առաջնորդ Գիւտ Արք·ի գլխաւորած կրօնաւորներու թափօրը եւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի: Ներկայ գտնուեցաւ նաեւ Ալֆորվիլի երեսփոխան – քաղաքապետը Ռընէ Ռուքէ: Նման հանդիսաւոր առիթի մը նկատելի էր բացակայութիւնը Ֆրանսական զինուորական ներկայացուցչութեան մը ու փողերախումբի մը թէ՛ որպէս պատիւ Հայոց մեծին, եւ թէ որպէսզի չուրջ հազար հոգինոց բազմութեան առջեւ հայկական եւ ֆրանսական փառերգները չհնչէին խեղճուկ ձայներիզէ մը:

Հայաստանի Փարիզի դեսպան Պ· է· Նալպանտեան նախ հայերէն ուղերձով մը չեշտեց օրուան կարեւորութիւնը· ըսաւ թէ նման ամեհնային օրով մը, 72 տարի առաջ, Անդրանիկի աճիւնը հասած էր Փարիզ ու այսօր անոր անկատար խղճը կատարելու կը ձեռնարկուէր որպէսզի վերջապէս ննջէր հայրենի հողին մէջ: Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց ֆրանսական իշխանութիւններու որոնք յօժարած էին կայք տրամադրել Զօրավարին աճիւնին, նաեւ անոր ազգականներուն, ֆրանսահայ համայնքին, եկեղեցին, կազմակերպութիւններուն որոնք ընդառաջած էին աճիւնը փոխադրելու Հայաստանի իշխանութեան դիմումին: Դերատեց Անդրանիկի անձին մէջ ազատագրական պայքարի առաջնորդը, ռազմական ձիրքի յայտնութիւնը, խիզախութիւնը, կամաւորական առաջին խումբին ստեղծիչը: Բայց թէ անոր միակ չափանիշը պատմութիւնն էր, միակ դատաւորը՝ ժողովուրդը: Այն ժողովուրդը որ զինքը առասպելականացուցած է, բազմաթիւ երգեր նուիրելով իրեն:

Դեսպան է· Նալպանտեան ուղերձին ֆրանսերէն թարգմանութիւնն ալ կարդալէ ետք խօսք արուեցաւ հայաստանեան պատուիրակութեան դեկավար, Ներքին գործերու նախարար զօր· Հ· Յարութիւնեանի: Ան եւս, կցկտուր նախադասութիւններով փորձեց չեշտել Զօրավարին խորհրդանշական մեծ արժէքը, կըրկնեց շնորհակալութիւնները: Բայց թէ Անդրանիկ յարգանքը կը վայելէ ոչ միայն հայութեան, այլեւ այն բոլորին որոնք կը նախընտրեն մեռնիլ, քան՝ ապրիլ ծնրադիր: Ուրախութիւն յայտնեց որ Զօրավարը կը վերադառնայ հայրենիք, որպէս հրամանատար ընդունելու իր պինուորներուն ռազմական չքահանդէսը: Այդ վերադարձով, ըսաւ ան, այն հողը ուր պիտի ննջէ ան այսուհետեւ, աննուաճելի պիտի ըլլայ, նման ֆրանսական հողին որ մեզի առաւել սիրելի եղաւ ամփոփելով Անդրանիկին աճիւնը:

Հանդիսութեան աշխարհիկ բաժինը ուր փառաւորապէս անտեսուած էր Անդրանիկը 72 տարի իր ծոցը պահած գաղութը, սահմանափակուելով միայն Փիկիւռաճ–ի դերին մէջ, վերջ դատ Սիփան – Կոմիտաս երգած «Իրրեւ արծիւ»ով ու «Մենք պէտք է կռուենք»ով: Յաջորդեց հոգեհանգստեան արարողութիւն մը զոր կատարեց ներկայ կրօնական դասը, ապա դագաղը դետեղուեցաւ մեռելակառքը, փոխադրելու համար Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ մայր տաճարը: Մնաց արձանը որպէս արդար բաժին ֆրանսահայ գաղութին· յատկապէս վրան այդ գաղութին ու նաեւ հերոսին նկատմամբ արհամարհանքի յայտելեալ փաստ՝ հայաստանեան դրեթէ–լով կատարուած նոր նչումով որ կ'ըսէ· «ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃՑՈՒՆԸ ՏԵՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼ Է ՀԱՑԱՍՏԱՆ 17 ՓԵՏՐ· 2000 Թ·»:

⁂

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն երեկոյեան թաղմանական արարողութիւն եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փարիզի Ս· Յովհաննէս–Մկրտիչ մայր տաճարին մէջ ուր զետեղուած դագաղը ծածկուած էր եռագոյնով եւ որուն առջեւ պահակ կանգնած էին Հայաստանեան պատուիրակութենէն երկու զինուորականներ: Եկեղեցին լեցուած էր ամբողջութեամբ· դասին մէջ տեղ գրաւած էին պաշտօնական պատուիրակութիւնն ու դեսպանատան անձնակազմը:

Կրօնական արարողութեան աւարտին Գիւտ Արք·ի հրաժեշտի խօսքերէն ետք, եկեղեցւոյ երգչախումբին ընկերացուբաժմութիւնը երգելու համար «Իրրեւ արծիւ»ը, ապա «Տէր կեցո՛ դու զՀայս» որպէս վերջին պանծացում Զօրավարին ու որպէս ողջերթ:

Ցետոյ, կրօնական դասուն ու պաշտօնական դէմքերու մեկնումէն ետք, ներկաներու մեծամասնութիւնը յուզումով ու դրեթէ երկիւղածութեամբ մօտեցաւ դրօչածածկ դագաղին, խաչակնքումով մը, աղօթքի մրմունջով մը, յարգանքի ու սիրոյ խառնուրդ համբոյրով մը հրաժեշտ տալու համար հերոսին որ հպարտութեան մշտական աղբիւր է ամէն Հայու համար: Նոյն ատեն գաւիթին մէջ յամեցող խմբակներ յուսախաբ չեչտերով կը խօսակցէին փոխադրութեան հապճեպին, կազմակերպչական կազացումներու ու դժգոհութեան այլ պատճառներու մասին:

Փետրուար 16–ի առաւօտեան Զօրավարին դագաղը Փարիզի Մայր Տաճարէն փոխադրուեցաւ Ռուասիի օդակայանը, պաշտօնական ձեւակերպութիւններու համար: Հոնկէ Փետրուար 17–ի օդանաւով կը տարուի Երեւան: Կ'ընկերանայ Գիւտ Արքեպիսկոպոս:

Ա· ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ԻՆՉ Կ'ԸԼԼԱՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՓՈՇԵԿՈՒԼՆԵՐԸ

Երեւանեան ու ստեփանակերտեան քաղաքական լուրջ ու երբեմն վախ պատճառող վերջին զարգացումներուն լուրերը երկրորդական, երրորդական մակարդակի վրայ ձգեցին գերմանական հատորներուն հարցը: Երբ սպառնալիքներ կը յայտնուէին հողին ու բնակչութեան դէմ, կարելի՞ էր նիւթական արժէքներու մտահոգութիւնը նիւթ ընել, որքան ալ մեծ ըլլային անոնք:

Նիւթը վերստին այժմէականացած է հարցազրոյցի մը առիթով. ան կատարուած է Արմինէ Անտոնեանի կողմէ («Հայկական ժամանակ», փետրուար 2), Գերմանիոյ Երեւանի դեսպան Ֆոլքերը Զայցի հետ: Այդ էջով կարեւոր պակաս մը կը լրանայ, մինչեւ այսօր գերմանական հատորներու վերադարձի նիւթը չօշափող հրապարակումներուն մէջ: Այս վերջինները դրեթէ միշտ հիմ ունեցան հայկական աղբիւրներ, հայ պատասխանատու դէմքերու արտայայտութիւններ: Ասիկա ալ, ի վերջոյ, կ'առաջնորդէր միայն մէկ կողմին հակապդեցութիւնը ունենալու, նոյնիսկ երբ ոչինչ կրնար քան մը փոխել նման հարստութիւն երկրէն չհանելու անվիճելի հարկադրանքէն: Այսուհանդերձ, հետաքրքրական է միշտ տեղեկանալ միւս կողմին ալ կեցուածքին. նաեւ աւելի լաւ հասկնալու եւ արժեւորելու համար այնքան վէճերու առիթ տուած հայկական տրամադրութիւնները:

Մոռցուած չէ որ այդ հատորներուն թիւը հազարաւորներու կը հասնի. Բ. աշխարհամարտին անոնք որպէս ռազմական աւար բերուած են Մոսկուա, ապա բաշխուած խորհրդային հանրապետութիւններուն: Եւ այնքան առեն որ ընդունելի (եթէ կարելի է) բացատրութիւն մը չտրուի անոնց վերադարձի որոշումին մասին, մտահոգութիւններու եւ վէճերու դուռը բաց պիտի մնայ:

Գերմանիոյ Երեւանի դեսպանին ուղղուած առաջին հարցումը կը վերաբերի հատորներուն վերադարձին գործելիք ազդեցութեան հայեւգերմանական յարաբերութիւններուն: Ֆ. Զայց կ'ըսէ թէ նման արարք երկու երկիրներու բարեկամական յարաբերութիւններու եւ փոխադարձ վստահութեան արտայայտութիւն կ'ըլլայ: Հապա եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը արգիլէ հատորներուն երկրէն ելքը՞: Դեսպանը նման հեռանկար քննութեան առնելու հարկը չի զգար, քանի որ ինչպէս կ'ըսէ՝ ներդրաւուած բոլոր քաղաքական մարմինները՝ այսինքն նախագահը, վարչապետին գրասենեակը, Արտաքին գործերու նախարարութիւնն ու Գիտութիւններու ակադեմիային նախագահը համամիտ են գիրքերը վերադարձնելու: Այս պատասխանով ալ – եթէ մէկդի ձգուի ըսուածին մէջ վաւերականութիւն փնտռելու խնդիր մը – բաւական յստակ կը դառնայ թէ որո՛նց պատասխանատուութիւնը կայ հարցին մէջ:

Դեսպանը կը բացատրէ թէ գիրքերուն մեծ մասը կենսաբաններու, մաթեմատիկոսներու ժի. – ժթ. դարերու գործեր են որոնք արդէն թարգմանուած են ռուսերէնի եւ հրատարակուած. այլ խօսքով՝ ըսել կ'ուզէ թէ Հայաստանի համար ռուսերէնի հրատարակութիւնները բաւական են եւ թէ պատճառ չկայ զանոնք պահելու յամառութեան: Մէկ մասն ալ կը պատկանի հանրապետարաններու հարքերու եւ եթէ նախկին խորհրդային տարածքէն մնացեալներն ալ ձեռք բերուին, մշակութային մեծ արժէք կը ներկայացնեն: Կան հատորներ ալ որոնք առնուած գրադարաններուն գոնուած քաղաքներուն պատմութեան եւ մշակութային ժառանգութեան մաս կը կազմեն ու կարեւոր են տեղական պատմագիտական ուսումնասիրութիւններու, պըր – պըտումներու համար:

Ա. Անտոնեան կ'ուզէ դիտնալ թէ գերմանական կողմը պատրա՞ստ է հատուցանելու գիրքերուն պահպանումի եւ վերադարձի ծախքերը: Պատասխանը դրական է ծիծաղելիի սահմաններու մէջ. Գերմանիան արդէն նիւթական օժանդակութիւն ցոյց տուած է. տրամադրած է համակարգիչ, պատճէնահան գործիք, նաեւ չորս փոշեկուլ որոնք կը գոնուին Գիտութեան ակադեմիայի գրադարանը: Ամէնը ատ չէ. Գերմանիան ծրարումի անհրաժեշտ պարագաներն ալ տրամադրած է ու 13·500 տոլար վճարած այդ գործին համար, Գիտութեան ակադեմիային: Տըրամադրած է տակաւին Պոլսոյ իր հիւպատոսարանէն Հայերու ցեղասպանութեան փաստաթուղթերու մանրաքարտային օրինակները եւ դանոնք գործածելու սարքերը: Այդ օրինակները Ռ. Քոչարեանին յանձնուած են 1999 Մարտին:

Իսկական իշխանական վերաբերում որ հայկական վեհանձնութեան օրինակ կըրնայ ծառայել: Երկու ղրուչնոց չորս գործիքի փոխարէն տալ ազգային արժէքներ, առանց դոնէ նկատի առնելու այդ պատերազմին հայ երիտասարդներու բերած մասնակցութիւնը, թափած արիւնը, զոհուած կեանքերը: Եւ լսել որ երանելի լաւատեսներու խումբ մըն ալ հարցին հրապարակումի առաջին օրերուն գրեթէ վստահ էր թէ կատարուելիքը նուէր չէ, այլ փոխանակում որուն պարունակութիւնը ծածուկ կը պահուի: Ենթադրողներ եղան մինչեւ իսկ որ այդ հատորներով ցեղասպանութեան Գերմանիոյ կողմէ ճանաչումը ունենալու միջոցը գտած էր Հայաստանի ղեկավարութիւնը: Մինչդեռ յայտնի կ'ըլլայ դեսպան Զայցի պատասխաններէն թէ ցեղասպանութեան հետ իրնդրին կապը կ'ամփոփուի քանի մը մանրաքարտային օրինակներով: Եւ լսել որ տակաւին նոյն առընչութեամբ յիշեցընողներ եղան ցեղասպանութեան մէջ Գերմանացիներու դերը, յուսալով որ վերադարձի որոշումին ատերերը առեւտուրի սեղանին դնեն այդ բաները: Ու բոլոր ակնկալութիւններուն ի՛նչ վայել հակադարձութիւն՝ փոշեկուլը, համակարգիչը, պատճէնահան գործիքը:

Ընդվզումը տեղը նոր յոյսի կը ձգէ երբ ընթերցումը կը հասնի ղրոյցին վերջին մասին: Ա. Անտոնեան հարց կուտայ. «տեղեա՞կ էք թէ հայկական օբէնքիները կ'արգիլեն այդ գիրքերուն վերադարձը»: Շատ դիւանագիտական է պատասխանը. գերմանական դեսպանատունը իրաւասու չէ վերլուծելու խնդրին իրաւական կողմերը եւ իրենք կը վստահին վերադարձի կարգադրութեան համաձայնած վերոնշեալ քաղաքական մարմիններու որոշումին:

Կայ աւելի հրաշալին. այս բոլորը եղած են առանց տակաւին Գերմանիոյ Խորհրդարանէն վաւերացուած ըլլալու 1995-ին ստորագրուած «Մշակութային գործակցութեան համաձայնագիր»ը զոր Հայաստանի Ազգային Ժողովը, ըստ դեսպանին, վաւերացուցած է 1997 Յունուարին: Սակայն, պէտք չէ յուսալքուիլ. «Գերմանիա մեծապէս շահագրգռուած է կարելի չափով շուտ համաձայնագիրը վաւերացնելու գործով եւ գերմանական խորհրդարանը այդ ուղղութեամբ աշխատանք կը տանի»:

Թերթին նոյն էջին վրայ տեղ տրուած է նիւթին մասին երկու տեսակէտի ալ. առաջինը կը պատկանի Արտաքին գործերու նախարարութեան դանքեր Արա Պապեանին, երկրորդը Խորհրդարանի Գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի հարցերու մշտական յանձնաժողովի նախագահ Շաւարշ Քոչարեանի: Առաջինը գրեթէ կը սպառնայ որ Հայաստան հատորները չյանձնելու պարագային կրնայ միջազգային պարտաւորութիւնները չկատարող երկրի պիտակ ունենալ. ան անմասն կը նկատէ հարցին մասին աղմուկ բարձրացնել ու Խորհրդարանին մէջ կըրկին քննարկումի ներկայացնել: Իսկ Շ. Քոչարեան կուտայ իրենց յանձնախումբին կարծիքը թէ գիրքերը վերադարձնելու որեւէ հիմ չկայ այսօր: Ան կ'ըսէ նաեւ թէ ճիշդ չէ Գերմանիոյ դեսպանին պնդումը թէ մշակութային գործակցութեան հայեւգերմանական համաձայնագիրը վաւերացուած է Հայաստանի Խորհրդարանին կողմէ, այլ միայն նախադահը վաւերացուցած է զայն, 1996-ին:

Ինչ կը վերաբերի յանձնումի հեռանկարը որոշ չափով մշուշող տուեալներու որոնք պզտիկ չունչ մը առնել կուտան, երկու են. առաջինը Ա. Պապեանի եւ Շ. Քոչարեանի տեսակէտներուն արձագանգած Լուսինէ Բարսեղեանի մէկ անդրադարձն է. «չնայած Ռ. Քոչարեանը եւ կառավարութիւնը որոշումներ են ստորագրել գրքերը վերադարձնելու վերաբերեալ, հարցի լուծումը շարունակ ձգձգուում է»: Երկրորդը աւելի լայն ապահովութիւն մըն է, որուած՝ Շեա դրութեան տողերով. Հայաստանի մաքսային վարչութիւնը տեղեկացուցած է թէ կարելի չէ խնդիրին որեւէ իրաւական ձեւակերպում տալ եւ բացառուած է օրինական ճամբով այդ գիրքերուն Հայաստանէն ելքը:

Պէտք է սպասել, տեսնելու համար թէ յանձնումի յանձնառութեան տէրերը ապօրինի ճամբա՞յ մը կը փորձեն, թէ Գերմանիոյ եւ կուտան համակարգիչները, մանրաքարտերն ու փոշեկուլ դործիքները...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՇՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԱՍԻԿԱ ՔԱՆԻ՞ ՄԱՏ Է»

Մեծայարգ
Տոքթ. Արմենակ Մեծատուրեանին

Դեռ ե՞րբ էր: Օր մը փոքրիկ Թոռնիկս դիմացս առի եւ սկսայ հարցուփորձել իր մտքի պաշարը: Երեք տարեկան եղա՞ծ էր այդ շրջանին, թէ ոչ քիչ մը աւելի:

– Համրէ՛ նայիմ:

Ան սկսաւ համրել: Իր ուսուցչուհին իր մայրն էր եւ մայրը արդէն սկսած էր համրել սորվեցնել,·

– Մէկ, երկու, երեք, չորս···

Մինչեւ վեց: Ո՛չ աւելի:

Կը համրէր եւ ուրախ բացագանչութիւններ կ'արձակէր: Մենք իրմէ ալ աւելի ուրախ էինք: Կը նայէի այս փոքրիկ հրաշք էակին եւ անդամ մը եւս կը թաղուէի սորվելու, յիշելու եւ հասկնալու խորհուրդներուն մէջ: Կը զարմանայի որ այնքան փոքրիկ էակ մը ի՞նչպէս կը սկսէր սորվիլ եւ իր մտքին մէջ պահել այն ինչ որ աշխարհի բոլոր դիտութիւններուն առաջին պարունակն էր:

Այդ զարմանքիս ու հիացումիս մէջ էր որ երկու մատներս ցոյց տուի անոր եւ հարցուցի·

– Ըսէ՛ նայիմ, ասիկա քանի՞ մատ է:

– Երկու:

– Ապրիս: Իսկ ասիկա՞:

– Երեք:

Ի՛նչ ուրախութիւն:

Եւ չաթաթ մը վերջ՝ յանկարծ ուրիշ հրաշք մը: Այս անգամ ան սկսաւ համրել մինչեւ տասը:

– Մէկ, երկու, երեք, ··· ինը, տասը:

Տասը արտասանելէ վերջ յաղթանակի ժպիտ մը ունեցաւ: Մենք՝ մեծ–հայր եւ մեծ–մայր իրարու երես նայեցանք: Ինչ մնաց կրնայինք զիրար չնորհաւորել: Յետոյ դարձեալ նայեցայ Թոռնիկիս·

– Մատներով ցոյց տուր նայիմ՝ երկուքը:

Ան երկու մատները բացաւ անճարակ չարժումով մը·

– Ապրիս, պոռացի:

Ասիկա բնութեան հրաշալիքն էր: Փոքրիկ Թոռնիկիս մէջ մտքի եւ իմացականութեան առաջին զարթնումն էր: Վաղը երկրաչափական ամէնէն դժուարահասկնալի խնդիրները աւելի դիւրութեամբ պիտի հասկնար, կամ թուաբանական ամէնէն բարդ խնդիրները աւելի դիւրութեամբ պիտի լուծէր: Թերեւս Տէքարթի ամբողջ փոլիսոփայական դրութիւնը աւելի դիւրութեամբ պիտի ըմբռնէր՝ քան ինչ որ կ'ընէր հիմա համրել սորվելով, թիւերը իրարմէ զանազանելով:

*
**

Քանի մը օր առաջ, ինքնաչարժի արկածի մը ընթացքին դլխուս չատ զօրաւոր հարուած մը ստացայ: Լրջօրէն վիրաւորուեցայ, արիւնլուայ հիւանդանոց փոխադրուեցայ: Վիրաբուժական առաջին միջամտութենէն վերջ բժիշկները պահանջքը զգացին ուղեղիս վիճակը քննելու: Ուղեղային երակներս վնասուա՞ծ էին, արիւնահոսութեան վտանգ կա՞ր, եւ այլն: Փա՛ռք Աստուծոյ, վախնալու բան չկար: Ջղային հիւանդութեանց մասնագէտը զիս դիմացը նստեցուց, աչքերուս մէջ լուսարձակով մը նայեցաւ: Յետոյ հրահանգեց.

– Խնդրեմ, աչքերովդ հետեւէ այս լուսարձակին:

Լուսարձակը մէկ դէպի աջ կը տանէր, մէկ դէպի ձախ, մէկ դէպի վեր: Ես ալ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԿՐ ՀԱԼԱԾԷ ՄԵԶ ԵՒ ԿԸ ԹՈՒԻ, ԹԷ ԵՐԲԵՔ ԲԱԻԱՐԱՐ ՉԷ: ՍԱԿԱՅՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԲԱՑԱՏՐԵԼ ԶԱՅՆ ԿԱՄ ՓԱՍՏԵԼ ԱՆՈՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Երբեմն կը թռչի, երբեմն կը սողայ, բայց միշտ անողոք կերպով կ'անցնի: Զայն կը նչենք, կը խնայենք, կը վատնենք, կը սպասենք, անոր դէմ կը մըրցինք, անդադար կը չափենք ճշդրտութեան կիրքով, որ տենդի համազօր է: Ժամանակը այնքան կենսականօրէն միահաձուլուած է մեր գոյութեան, որ իրօք դժուար է անոր մասին մտածել իբրեւ անջատ երեւոյթ: Ս. Օգոստինոս իր «Խոստովանութիւններ» գործին մէջ գրած է. «Եթէ մէկը ինծի չհարցնէ ժամանակի մասին, գիտեմ ինչ է անիկա. Բայց եթէ ուզէ մէկը հարցնէ այդ մասին, կ'ըսեմ, թէ չեմ գիտեր»:

● ԽԱԲԿԱՆՔ ՄԸ

Ճիշդ է, որ գիտնականներ զօրացուցած են հիւլէական ուժը, յայտնաբերած են ծիւնական ժառանգութեան գաղտնիքը եւ հետազօտած են տիեզերքի սահմանները, սակայն անոնք Ս. Օգոստինոսէն աւելի լաւ բացատրութիւն մը չեն տուած ժամանակի մասին: Այժմ, երբ թեւակոխած ենք երրորդ հազարամեակը (թէեւ ոմանք կը պնդեն, թէ երրորդ հազարամեակը կը սկսի յաջորդիկայ տարի), ժամանակի մասին կը մտածենք աւելի քան երբեւիցէ: Այս օրերուն Անգլիոյ թագաւորական Աստղադիտարանին մէջ բազմութիւններ կը դիտեն «ժամանակի պատմութիւնը» վերնագիրով ցուցահանդէս մը, որ ժամանակը կը քննէ մշակութային, կրօնական, գեղարուեստի եւ դիտական հայեցակէտերով: Ամերիկայի Պոսթոնի միւս ափին, Ամերիկայի Պատմութեան Սմիթսոնիէրն Թանգարանին մէջ վերջերս բացումը կատարուեցաւ ժամանակի նուիրուած մնայուն ցուցահանդեսի մը: Այս ամիս լոյս կը տեսնէ ձեռնարկ կլայքի «Ֆսաթըր» դիրքը, որ կ'ափսոսայ մարդկային կեանքի արագացող կորուստին: Այլ դիրք մը՝ «Տը Էնտ ափ թայմ» պիտի ներկայացնէ բրիտանացի բնագէտ Ճիւլիըն Պարպուրի այն դէպքը, թէ ժամանակը նոյնիսկ գոյութիւն չունի:

առանց գլուխս խաղցնելու, աչքերովս կը հետեւէի: Շուրջս կինս, զաւակներս դոհունակութեամբ կը հետեւէին:

Ցետոյ բժիշկը իր ձեռքը դէպի աջ տանելով մատները բացաւ եւ հրահանգեց.

– Առանց գլուխդ դարձնելու, ըսէ քանի մա՞տ բացած եմ:

Առանց գլուխս խաղցնելու, աչքերը դժուարաւ դէպի քով սահեցնելով, պատասխանեցի·

– Երկու:

Բժիշկը միւս կողմը տարաւ իր ձեռքը եւ

– Հիմա ասիկա քանի՞ մատ է:

– Մէկ:

Ամէն անգամ որ ճիշդ կը պատասխանէի, ինծի այնպէս կը թուէր որ յաղթանակ մը կը տանէի: Շուրջիններս ալ կ'ուրախանային, կարծես զիս չնորհաւորել կ'ուզէին:

– Շատ լաւ, բաւ բժիշկը եւ վերջացուց քննութիւնը:

Եւ ես անմիջապէս յիշեցի Թոռնիկիս Ճիշեցի Թոռնիկիս խանդավառութիւնը անոր դիմաց՝ մեր ուրախութիւնը: Իմանալու կարողութեան տէր ըլլալու երջանկութիւնը:

Ճիշեցի Թոռնիկս, այո՛: Ես ալ հիմա Թոռնիկիս նմանած էի: Բայց մէկ տարբերութիւն կար մեր երկուքին միջեւ: Ան կը ջանար տէր դառնալ իմացական կարողութեան: Ես կը ջանայի չկորսնցնել իմ իմացական կարողութիւնս:

Մէկը ապացոյ հարստութիւններ ձեռք բերելու նախաքայլ մըն էր, միւսը՝ ձեռք բերուած հարստութիւնները չկորսնցնելու պայքար մը:

Ռ. Չ.

պուրի համաձայն, ժամանակը պարզապէս խաբկանք մըն է, տիեզերական կախարդութիւն մը:

Եթէ այսպէս է, ապա անիկա խարկանք մըն է, որ յայտնուած է տարբեր դիմակներով եւ տարբեր հաւաքականութիւններու մէջ: Կրինուիչի աստղադիտարանին անօրէնը, որ կազմակերպած է ցուցահանդէսը, կ'ըսէ. «Ժամանակը մեր դաստակին վրայ գտնուղ բան մը չէ: Ժամանակը մշակութային առարկայ մըն է»: Արեւմտեան Եւրոպայի աւանդութիւններէն դուրս ժամանակը պարբերաբար մըն է, որ կը թաւալի օրական, տարեկան, նոյնիսկ տիեզերական տարողութեամբ: Վերակենդանացումի հինտուական չրջանի բնիկ հոփիները եւ Հիւսիսային բեւեռի ինուիթները եւս աշխարհը կը տեսնեն իբրեւ կրկնուղ պարբերաչրջաններու վայր մը, որ սկիզբ եւ վերջ չունի: Նոյն դաղափարը առկայ է նաեւ չինական եւ ճափոնական մշակոյթներու աւանդութեան մէջ:

Սակայն երկրային – քրիստոնէական աւանդութեան մէջ ժամանակը դիծ մըն է, որ անչեզօրէն կ'ընթանայ անցեալէն դէպի ապագայ: Աստուած երբեք «եռեւ» չերթար: Գողրատոյի համալսարանէն մարդագէտ մը կարծիքով՝ «ժամանակի այս հասկացողութեան պատճառով է, որ արեւմտեան գիտութիւնը, արհեստագիտութիւնը, տնտեսութիւնն ու տիեզերքի ու քնութեան վրայ տիրապետութիւնը զարգացումի բարձր մակարդակ նուաճած են»:

● ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՕՐԷՆՔԸ

Արհեստագիտութիւնը իր հերթին առաջնորդած է ժամանակը կարգաւորելու եւ անոր հետեւելու մարմաջի մը: Ճարտարուեստական յեղափոխութենէն առաջ օրուան կամ տարուան ժամանակի ճշդրտութիւնը կարեւորութիւն կը ներկայացնէր միայն մանաւանդիական զորձերու, ինչպէս աստղաբաչխութեան եւ նաւարկութեան մէջ: Բոլոր միւս մարդերուն մէջ աչխատող մարդոց կեանքը կը սկսէր արեւածագին. կէսօր էր, երբ արեւը իր բարձրագոյն կէտին կը հասնէր երկինքին վրայ, եւ արեւամարին կ'աւարտէր ամէն ինչ: Սմիթսոնիըն Ազգային Թանգարանին ցուցահանդէսը կազմակերպողներէն մէկը կ'ըսէ, թէ 1790-ին Ամերիկացիներուն հազիւ 10 առ հարիւրը որեւէ ճեւի ժամացոյց ունէր իր տան մէջ. անոնց ժամացոյցներուն մէկ մասը վայրկեանները հաչուող սլաք չունէր:

Ապա յայտնուեցան չոգեկառքերն ու զորձարանները եւ անոնց հետ հարիւր – հազարաւոր մարդոց ժամանակացոյցը կարգաւորելու անհրաժեչտութիւնը:

Երկաթուղիի ընկերութիւններ 1883-ին յայնագործեցին ժամանակի զօտիները: Երկրագունդի թաւալումին պատճառով Նիւ – Եորք քաղաքին եւ Ուաչինկթընի մէջ արեւը իր բարձրագոյն կէտին կը հասնէր տարբեր ժամանակներու: Կէսօրւան ժամի միջեւ 11 վայրկեանի տարբերութիւն կրնար աղէտի պատճառ դառնալ երկաթուղիներու վրայ:

Մինչ այդ զորձատուներու պատասխանատուները իրենց աչխատաւորներէն պահանջեցին օրը միաժամանակ սկսիլ: Զուդադրութիւն չէ, որ ժամն զարթուցիչներն ու դաստակի ժամացոյցները ի յայտ եկան 1800-ական տարիներու վերջերուն: «Ստիպուած էինք ժամանակի մեր զգացողութիւնը միաձուլել մեքենական կազմածներու: Ասիկա առիթ տուաւ ընկերային կեանքի նոր ձեւի կազմակերպութեան», կ'ըսէ պատմաբան Մայքըլ Օ'Մալէյ, որ հեղինակն է «Քրիփինկ Ուոչ Է Հիսթըրի ափ Ամերիքըն Թայմ» դիրքին:

Ասիկա նաեւ առաջնորդեց երկաթգրի կացութեան մը, երբ զորձատէրերը անդրադարձան, թէ ժամանակը դրամ էր (դաղափար մը, որ 1920-ական տարիներուն ծնունդ առաւ արդիւնաւէտ մասնագիտութեան), մարդկային ընկերութեան մէջ արագօրէն սկսաւ տարածուիլ իւրաքանչիւր երկվայրկեանը հաչուելու մարմաջ մը: Արդիւնաւէտութիւնը դարձաւ ամերիկեան յատկութիւն մը: Այսօր զորձի ասպարէզները լիաժամ աչխատանք կ'ենթադրեն, մարդիկ բազմատեսակ պարձերով կը լեցնեն իրենց կեանքը, մանուկները այլեւս չեն խաղար, այլ՝ խաղերու ժամանակացոյցի կը հետեւին: «Ժամանակը յառաջ կը մղէ մեզ», կ'ըսէ ձէյմս Կլայք:

Արհեստագիտութիւնը հետզհետէ կը վատթարացնէ կացութիւնը: Թուային (տիճիթըլ) ժամանակացոյցներու ժողովրդականացումէն առաջ մարդիկ հինգ վայրկեանի միջեւ կը տարուբերէին, երբ ժամը կը փորձէին ճշդել: Այժմ անոնք ճշդրիտ երկվայրկեաններ կը նչեն: Բջջային հեռաձայններէն եւ հեռապատճէններէն առաջ մարդիկ անհանգիստ չէին զգար, երբ հաղորդակցութեան կապէ հեռու կը զտնուէին: Համացանցի յայտնութենէն առաջ ստիպուած չէինք զգար ժամեր յատկացնելու ուսումնասիրութեան կամ զնումի:

Արհեստագիտութիւնը նաեւ կը պահանջէ, որ մարդիկ աւելի ճշդրիտ կերպով չափեն ժամանակը: 5-րդ դարուն մեքենական ճշդրիտ ժամացոյց մը այնքան թանկագին էր բրիտանական ծովային ճարտարարուեստին համար, որ Բրիտանիոյ պետութիւնը մեծ պարգեւ մը չնորհած էր զայն հնարողին:

Սակայն նման զորձիք մը անպէտ պիտի ըլլար այս օրերուն: Համակարգիչներ, արբանեակային ալեհաւաքներ, հեռաձայնային ցանցեր եւ հաղորդակցութեան տարբեր միջոցները կը պահանջեն ճշդրտութիւն մը, որ անհերեւակայելի էր 50 տարի առաջ: Ժամանակը չափող արհեստագիտութիւնը վաղուց ձերբազատած է մեքենական զորձիքներէ: Միացեալ – Նահանգներու «Տայրեֆքտըրէյթ ափ Թայմ» կեդրոնին մէջ կը զտնուին 28 հիւլէական ժամացոյցներ, որոնք կը զործեն լազէր ճառագայթներով. համակարգիչ մը կ'արձանագրէ հիւլէներուն «պարը», որ կ'ընթանայ կանոնաւոր թրթիռներով: Իւրաքանչիւր վայրկեանի թրթռացումը կը փոխանցուի Ամերիկայի «Մասթըր Ֆլաք»ին: Աչխարհի տարածքին գտնուղ նման ժամացոյցներու արձանագրութիւնները կը կեդրոնանան Զափերու եւ Կչիռներու Միջազգային կառոյցին մէջ (Փարիզի մօտ): Հոն է, որ Դեկտեմբեր 31-ի գիչերը միլիառաւոր հիւլէներու բազկերակով պաչտօնապէս ճչդուեցաւ 1999-էն 2000 թուականն անցընելու ակնթարթը:

Այսուհանդերձ, նոյնիսկ աչխարհի ամէնէն ճչդրիտ ժամացոյցը չի կրնար պատասխանել այն հարցումին, թէ այդ հիւլէները իրականութեան մէջ ի՞նչ կը չափեն: Ամէն պարագայի, ի՞նչ է ինքնին ժամանակը: Նիւթընի համաձայն, միջոցի տարածութիւնն ու ժամանակը տիեզերքի կայուն մասերն են, աստուածաստուր բեմը, ուր տեղի կ'ունենան իրազարձութիւնները: Սակայն Այնչթայն իր մասնայատուկ եւ ընդհանուր յարաբերականութեան տեսութեամբ չրջեց Նիւթընի տեսակէտը: Այնչթայն ապացուցանեց, որ տիեզերքի միակ կայուն բանը լոյսին արագութիւնն է: Հետեւաբար միջոցի տարածութիւնն ու ժամանակը յարաբերական են եւ զանոնք կարելի է ձեւաւորել ձգախչժի պէս: Կարգ մը բնագէտներ նոյնիսկ կը հաւատան, որ կարելի է իրերը դէպի ետ ուղարկել ժամանակի մէջ:

Փրինսթընի համալսարանէն բնագէտ մը ձոն Ուիլըր կ'ըսէ. «Դէպիերու դասաւորուած ընթացքը կրնայ նոյնիսկ խաբկանիճ ըլլալ, որեւէ ժապաւէնի մը պլպլացող շրջագիծերը»: Իսկ բնագէտ Պարպուրի համաձայն, նոյնիսկ պլպլացումներուն չարժորդականութիւնը ինքնին խաբկանք է:

Հետեւաբար բնագէտներու համար ժամանակը չատ բարդ եւ լարծուն զազափար մըն է: Զարմանալի չէ, որ Ս. Օգոստինոս չէր կրնար բացատրել ժամանակը: Այսուհանդերձ աչխարհը, նեռաեալ բնագէտները, այսօր կ'ապրին 2000 թուականը, անիկա զոյութիւն ունի թէ ոչ:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ
«Ազդակ»

PUBLICATIONS REÇUES

TRIBUTE TO THE FIRST ARMENIAN FEMINIST WRITER SERPOUHI DUSSAP

AZADOUHI KALAIDJIAN-SIMONIAN

Beyrouth, Liban

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՅ ԾՊԻՏ

Ազգ. ժողովի միջանցքում պրուցում են պատգամաւորները.

– Լսե՞լ էք, ասում են, թէ 50 տարի յետոյ Հայաստանը հարուստ երկիր է դառնալու, – ասում է մէկը:

– Ափսոս, որ այդ ժամանակ մենք արդէն չենք լինի, – ասում է միւսը:

– Ոչ թէ «ափսոս», այլ՝ «որովհետեւ», –ուղղում է երրորդը:

*
**

– Աղջիկներ, լսե՞լ էք, որ եթէ ձախերը գան իչխանութեան, բոլորին բռնարարելու են:

– Շատ մի հաւատա, դրանք ընդամէնը նախընտրական խոստումներ են...

*
**

– Բժիչկ, լսել եմ, որ հիմա կարելի է այնպիսի վիրահատութիւն անել, որ երեխաներ այլեւս չլինեն: Ինդրում եմ, վիրահատէք ինձ:

– Ի՞նչ էք ասում, թանկագինս: Դուք առողջ, երիտասարդ տղամարդ էք: Նման որոչումները ճակատագրական են: Իսկ եթէ յետոյ զարձեա՞լ ուզենաք երեխայ ունենալ: Ձիչդ կը լինի, եթէ խորհրդակցէք ընտանիքի հետ:

– Արդէն խորհրդակցել ենք: Քուէարկութեան արդիւնքները՝ 2 դէմ, 14 կողմ:

*
**

Մահամերձ Վանեցին դիմում է կնոջը.

– Սիրելիս, չմոռանաս, որ մեր հարեւան Վանիկը մեզ 100 տոլար է պարտք:

– Չեմ մոռանայ, ասում է կինը:

– Չմոռանաս, որ մենք էլ 20 տոլար ենք պարտք Պօղոսին:

– Ասուած իմ, – գոչում է կինը, – նա կրկին զառանցում է...

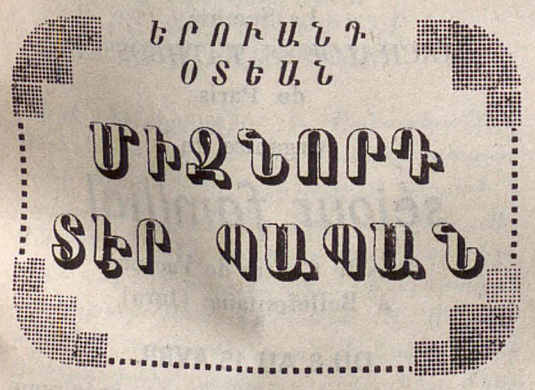
*
**

Կրօնի դասի ժամանակ հոգեւորականը դիմում է աչակերտներին.

– Իսկ հիմա ձեզ կը պատմեմ, թէ ինչպէս յայտնուեց առաջին մարդը:

Աչակերտներից մէկը հարցնում է.

– Տէր հայր, դա մենք գիտենք: Չէի՞ք պատմի, թէ ինչպէս յայտնուեց երրորդ մարդը...

ՏԵՍԱՐԱՆ 5

ՆՈՒԱՐԴ. – Ինչո՞ւ ստիպուած էր այդ մարդը առնելու:

ԹԱԳՈՒԿ. – Հայրը չատ եռեւէն ինկաւ, ես ալ ստիպեցի:

ՆՈՒԱՐԴ – Սահակ էֆէնտին ինչո՞ւ անպատճառ Զարուհին այդ մարդուն տալ կ'ուզէ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Հարուստ մարդ է, օժիտ չուզեր կոր: Եւ յետոյ Սահակ էֆէնտին հիմա առջի վիճակը չունի... Սեւը ներս, ձերմակը դուրս բան մըն է կ'երթանք կոր: Զարուհին առջի օրերը կարծես յօժար էր: Եաքը, չեմ գիտեր ինչ եղաւ, մկկէն ի մկկ միտքը փոխեց: Հիմա քենէ բան մը պիտի խնդրեմ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Հրաման ըրէ, Թադուկ հանում:

ԹԱԳՈՒԿ. – Զարուհին քու սիրելի ընկերուհիդ է: Համոզէ, որ այս քէն ըրածի ընթացքը մկկ կողմ ձգէ: Քիթը կախելը չօրը չատ ծանր կուգայ կոր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Քանի որ չուզեր կոր եւ նչանտուքն ալ չէ եղած, վազ անցէք այդ Մարտիկ աղային:

ԹԱԳՈՒԿ. – Խօսքը եղած լմնցած է, ի՞նչպէս կրնանք վազ անցնիլ: Ամէն զատ, ինչպէս ըսի, մեղի հարուստ փեսայ մը պէտք է, աղջիկս: Ուրիչ մէկը ըլլայ նէ մէջտեղը, Մարտիկ աղան կը մերժէինք, բայց անանկ մէկը չկայ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ո՞վ գիտէ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Չկայ, աղջիկս չկայ: Նայէ դուն երիտասարդ, ուսեալ նչանած մը գտար, բայց հայրիկդ ալ քանի մը հազար պիտի համրէ: Եթէ մենք առջի վիճակին ունենայինք նէ, ո՞վ կը նայէր Մարտիկ աղային երեսը: Հիմա դուն ըսածիս պէս խօսէ իրեն:

ՆՈՒԱՐԴ. – Շատ աղէկ, Թադուկ հանում): (Ոտքի):

ԹԱԳՈՒԿ. – Նստէ, ես կ'ըսեմ որ վար իջնէ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Լաւ, թող չուտ գայ: (Թադուկ դուրս):

ԹԱԳՈՒԿ. – (Դուրսէն): Աղջի Զարուհի, վար եկուր, Նուարդը եկեր է: (Ներս կուգայ): Ինչ բան մը իմացած մի ըլլար: Դուն քու կողմէդ խօսէ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Անհոգ եղիր:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ես երթամ խոհանոցս: (Դուրս):

Քիչ վերջ ներս կը մտնէ Զարուհի:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ա՛ս ինչ է, առանձին կը ճգնիս կոր: (Կը համբուրուին):

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Սիրտս նեղացաւ: Առանձնացայ, որ կարդամ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ես ալ կը կարծէի, թէ քեզ ուրիչ – զուարթ պիտի գտնեմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինչո՞ւ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Չէ՞ որ վազը կը նչանուիս կոր Մարտիկ աղային հետ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Եթէ զիս կը սիրես, զոյէ այդ խօսքը: Ուրիչ բանի վրայ խօսինք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Լաւ: Խօսինք ուրեմն եղուարդին վրայ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինչ իմաստ ունի: Որոչումն տուած եմ այլեւս:

ՆՈՒԱՐԴ. – Դեռ վճռական քայլը առնուած չէ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Բայց որոչումս տրուած է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Վերջնականօրէ՞ն:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – (Կակուղ): Այո:

ՆՈՒԱՐԴ. – Խենթ մի ըլլար:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինչո՞ւ խենթ ըլլամ: Ես ողջախոհ եմ եւ զրական:

ՆՈՒԱՐԴ. – Մտիկ ըրէ, Զարուհի, չատ լուրջ բան մը ըսելու եկած եմ, որպէս դեսպան:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Որո՞ւ կողմէ, Մարտիկ աղայի՞ն կողմէ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Թող այդ պաղապուր մարդը: Դուն չես կրնար Տիկին Նիկոյեան ըլլալ եւ պիտի չըլլաս:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Հապա ի՞նչ պիտի ըլլամ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Քեզի արժանի նչանածը պատրաստ է:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Կրնա՞մ հասկնալ թէ ով է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Զգուչակեցի՞ր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Եղուա՞րդը:

ՆՈՒԱՐԴ. – Այո, Եղուարդը:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Բայց քու ուզելովդ զորձը չի մննար: Ինքն ալ ուզելու է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Իր քովէն կուգամ կոր պաչտօնապէս քեզի յայտնելու, թէ ձեռքդ պիտի խնդրէ եթէ դուն հաւանութիւնդ տաս: (Լուռ): Ինչո՞ւ այդպէս երեսս կը նայիս:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ցանկարձակիի բերիր: Չեմ գիտեր, ի՞նչ ըսեմ... Լո՞ւրջ կը խօսիս, թէ կատակ է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Կատակ: Ասանկ հարցի մը մէջ կատակը ներելի չէ: Կ'երդնում, որ իր կողմէն կը խօսիմ կոր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Անակնկալ մը, որուն երեք չէի սպասեր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Անակնկալ կամ ոչ, իրողութիւնը այն է, որ Եղուարդը ձեռքդ կը խնդրէ կոր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Եւ ձեռքիս հետ քանի՞ հազար ոսկի:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ոչ իսկ տասը փարա:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ուրեմն սիրահարած է ինծի:

ՆՈՒԱՐԴ. – Այդպէս կ'երեւայ: Դուք արդէն իրարու համար ստեղծուած էք:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – (Խնդալով): Իմչ վարպետութեամբ կը կատարես միջնորդի պաչտօնդ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Երբ բան մը միտքս դնեմ, պէտք է պլուխ հանեմ: Միտքս դրի, որ դուն Եղուարդին հետ ամուսնանաս: Որոչու վճռական պատասխան մը կ'ուզեմ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – (Մտածելէ ետք): Այդ պատասխանը կրնամ տալ, երբ որ տեսակցութիւն մը ունենամ Եղուարդին հետ:

(Շար. 11)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարիամ Աատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Աատուրեան, Հրայր Աատուրեան, Վալերի Աատուրեան, Սեդիան Աատուրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, Փետրուար 20–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր եւ ազգականին՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(գրական անունով՝
Սերովբէ Մխիթարեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ
Որդւոյ Նարին Մարտիրոսին

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վավա – Սարգիս Խաչատուրեանի եւ Տիկին Նուարդ Ասլանեանի (Սէն–Շամոն) մահուան 16–րդ տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին կարօ Սարեան 600 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Հաշուապարիմ ընթերցողէ մը՝ Մ. Լ. որ «սիրով եւ գնահատանքով» կը կարդայ «Յառաջ–ի սիւնակներուն մէջ, բոլոր այն յօդուածները, որոնք կ'անդրադառնան արեւմտահայերէնի պաշտպանութեան եւ գոյատեւման մտահոգութիւններուն, ինչպէս նաեւ մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձի հետապնդման», 1000 ֆրանք։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Շաբաթ, Փետրուար 19–ին ուր է՝
ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՑՐԴ ՇԱՐՔ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ· Ժ Ր Ա Գ Ի Ր

Գրիգոր Զօհրապ
(ա) *ՀԱՏՈՒԱԾ* ■
(բ) *ՀԱՏՈՒԱԾ*

Յակոբ Օշական
«ՓԱՌ ԱՍՏԾՈՑ» . . .

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16–ին

Հայ Ուսանողական Ոստան
57, bd Jourdan — 75014 Paris
M° Pte d'Orléans ou Cité Universitaire

Մուտքը՝ 30 Ֆր.

A l'occasion de son 10e anniversaire

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

vous invite à une soirée de solidarité en faveur des enfants d'Arménie

Sous la présidence d'honneur de
S. E. VIGUEN TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie

SAMEDI 26 FEVRIER A 20 HEURES 30 PRECISES
EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
15, avenue des Iles d'Or, 1200 — Quartier Woluvé Saint-Lambert
— BRUXELLES —

Programme

- *Film réalisé par* Ardavazt Egoyan *de la Télévision d'Arménie;*
- *Concert avec le pianiste* Arthur Aharonian.

POSSIBILITE DE DONS AU PROFIT DES ENFANTS D'ARMENIE, A L'ENTRACTE.

— Entrée gratuite —

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

présente

"Frère Jacques"

de et par

VARTAN PETROSSIAN

Un spectacle d'humour et de chansons en 14 langues et 20 personnalités

(Armstrong, Celentano, Presley, Chirac, Kotcharian, Aznavour, Bécaud, Bourvil, Trenet, Verdi...)

Mille et une voix avec seulement deux cordes vocales !

VENDREDI 25 FEVRIER à 20 HEURES 30

Salle Rossini — Mairie du 9e arrdt
4, rue Drouot — 75009 PARIS

RESERVATIONS: 01 43 76 67 37 ou **01 45 93 00 25**

Billets en vente: MCA de Paris: 17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél.: 01 48 24 63 89

ՀԱՅԿԱԶՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿ ԱՐՏԱՇԵՍԻ ՀԱՅԿԱԶՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՐՏԻԿ ԱՐՏԱՇԵՍԻ

(Շար· Ա· էջէն)

եալին, երբ պիրենք մէջտեղ ձգեց եւրոպական ընտրութիւններու առեն։

ՄԱԿ–ի երկու պաշտօնատարներ իրենց հրաժարականը տուին անընդունելի դրսեւորելով պատժական միջոցները որոնք կը կիրարկուին Իրաքի դէմ։ Սնունդի համաշխարհային Ծրագրի ներկայացուցիչը՝ գերմանուհի Եութթա Պուրիհարտ որոշ բարձրացուցած է ի տես այդ պատժական միջոցներուն հետեւանքներուն բնակչութեան վրայ։ Նոյն պատճառներով հրաժարած է մարդասիրական համակարգողը։

ՏՏԻԹ ԴՐԷՍՈՆ, Ֆրանսայի նախկին վարչապետը որու պատճառաւ Պրիւտէլի Եւրոպական Յանձնախումբը ստիպուեցաւ հաւաքական հրաժարական տալ, կորսընցուց դիւանագիտական իր անձեռնմխելիութիւնը։ Եւրոպական յանձնախումբը այս որոշումը տուաւ միաձայնութեամբ։ Պելժ արդարադատութիւնը կ'ուզէր հարցաքննել է։ Դրէսոնը եւ վեց ուրիշ պաշտօնատարներ որոնք խնդրոյ առարկայ են նոյն հարցին կապակցութեամբ։ Ծանօթ է որ տիկին Դրէսոն անգոյ պաշտօն մը չնորհած էր իր մէկ հին ատամնաբոյժ բարեկամին՝ 1995–էն 1997 Փետրուար։ Ամբողջ աշխատութիւնը կայացած է 24 էջնոց տեղեկագրի մը մէջ, որու համար 900 հազար Ֆր· «աշխատավարձ» ստացած է։

ԻՐԱ–ն (Իրլանտայի Հանրապետական Բանակ) յայտարարեց Փետր· 15–ին որ վերջ կու տայ բանակցութիւններուն, իրեւ հետեւանք Լոնտոնի որոշումին առկախելու ինքնավար ժողովն ու կառավարութիւնը։

ԱԼԺԵՐԻՈՑ խալամապաշտները (խաղաղութեան համար ընկերութեան Շարժում, նախկին Համաս) դէմ է էնբիքօ Մասիասի Ալժերիա չրջապտոյտին։ Մարտ 16–ին, երբ իր ծննդավայրը պիտի այցելէր, վեց երգահանդէսներ տար զանազան քաղաքներու մէջ, բայց «խորայէլացի երգիչ» որակուած է եւ իր ծրագիրը ընդդիմութեան կը բախի։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS

La Section *AGNOUNI* d'Asnières organise un repas au Restaurant de la Maison de la Culture, 17, rue Bleue, 75009 Paris, le Vendredi 25 Février, afin de fêter l'an 2000 et faire mieux connaissance.

Les personnes intéressées sont priées de le signaler en appelant Mme Jeanette MADOYAN au : 01. 47. 99. 41. 19.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Անէէ – Պուա – Գոլոմպ – Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի անդամական ընդհանուր ժողովը երկուշաբթի, Փետրուար 21, ժամը 20·30–ին

Centre Administratif d'Asnières:

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՀԱՑ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր Հայուհիները՝ մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը՝ 20·30–ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տողանցք եւ ծանօթացում ԻՒՆԷՍՔՕ–էն Տիկին Ժանէթ Զիլինկիրեանին եւ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին։

Երեկոյթը կ'ուտարթ հիւրասիրութեամբ։

Մուտքը ազատ է։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIIème SEMINAIRE PEDAGOGIQUE

le 27 février à Vienne

A 10 HEURES

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9, rue du Cirque — 38200 **VIENNE**

ORDRE DU JOUR

- Informations générales concernant l'arménien au Baccalauréat. Travaux pratiques avec enseignants des classes Bac et pré–bac (intervenant Mélanie Kedjian — INALCO).
- L'arménophonie à travers les jeux. Travaux pratiques avec enseignants des classes maternelles et primaires (intervenant Anahide Sarkissian).
- Mise au point sur la qualité de l'enseignement et la compétence des enseignants des écoles CBAF (manuels, méthodes, dictionnaires, formations...).
- «Echanges d'idées, et de bons procédés» de l'ensemble du corps enseignant et des responsables des écoles de la CBAF.

*
**

La Section **«ASTRIG»**
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse – Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**

le Samedi 4 Mars à 20 heures

à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

*
**

La Section
«ARCHALOUYS TATHEOSSIAN»
de Paris
organise un

séjour familial

dans le Centre de Vacances
à Bellefontaine (Jura)

DU 8 AU 15 AVRIL

Prix compétitifs, ambiance arménienne assurée !
Surtout, n'hésitez pas, venez avec vos enfants, petits-enfants ou amis et rejoignez-nous sur les pistes de ski de luge, ou tout simplement dans le centre.

Renseignements et inscriptions
auprès de :
— Araxie: **01 39 83 71 19** (de 19 à 21h)
— Marie: **01 47 80 71 73** (de 9 à 19h)
— Séta: **01 64 03 53 05** (de 10 à 20h)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանէէօ – Գաչանի Սիմանթօ Դպրոցին 70–ամեակը

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՁԱՇ

Շաբաթ, Մարտ 25
ժամը 20–էն առաւօտ։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
VENDREDI
18 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·844 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.844

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՊԷՅՐՈՒԹ ԱՅՑԸ

Լիբանան այցին Բ. օրը նախագահ Ռ. Քոչարեան նախ ներկայ եղած է հայեւ-լիբանանեան գործի ֆորումին գործակցութեան պայմանագրին ստորագրութեան, ապա Լիբանանի Պաշտպանութեան նախարարին ընկերակցութեամբ ծաղկեպսակ դնեցած է Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին։ Լիբանանի համալսարանին մէջ պատուակալ տոքթորի տիտղոս ստանալէ ետք նախագահը հանդիպում ունեցած է Մորհրդարանի նախագահ Ն. Պըրրիի հետ։

Ցեմբիօրէին Ռ. Քոչարեան այցելած է էչմիձինի Հայ կաթողիկէ պատրիարքարանը եւ Մաք Մխայէլի Ա.եռաջնորդական եկեղեցին, որմէ ետք հանդիպում ունեցած է հայկական կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ, Հայաստանի դեսպանատան չէնքին մէջ։

Կիլիկիոյ կաթողիկոսարան այցին Ա-րամ Ա. ըլնք պատուած է Մեծ խուճ չքանդնով, ապա երկուքը միասնաբար բացումը կատարած են Հայաստանի Ազգային Թանգարանէն նմոյշներու ցուցահանդէսի մը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԵՐՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆԸ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ

Երեւանեան հաւասար աղբիւրներու համաձայն 100·000 տոլար անհետացած է հայկ. օդային գիծերու («Հայկ· աւիաուղիներ»), պիւճէէն։ Կասկածի տակ է նախկին տնօրէն Սուրէն Կիրակոսեանը որ կ'ըսուի թէ մեծ գումարներ կորսընցուցած է բախտախաղի սեղաններու վրայ։ Ներկայիս Հայաստան չի գտնուիր։ Հարցին մասին հետաքննութիւն բացուած է։

«ՔՐՈՒՃՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 16/17)

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԵՒ Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԱԾ

Երեւանի Արարկիր եւ Քանաքեռ-Զէյթուն համայնքներու Ա. Ատեանի դատարանը Փետր. 7-ին գոհացում տուած է նախագահի նախկին խորհրդական Ա. Ցարուքիւնեանի, բանտարկութիւնը երկու ամիս երկարաձգելու զինուորական դատախազութեան դիմումին։ Ա. Ցարուքիւնեան ամբաստանուած է Հոկտ. 27-ի Մորհրդարանի պատահարը դրդելու մեղքով։

Նոյն դատարանը Փետր. 16-ին ալ ընդունելով զինուորական դատախազութեան այլ մէկ դիմումը, մինչեւ Ապրիլ 23 երկարաձգած է Ա.եռիք Մինասեանի բանտարկութիւնը. ան ևս մեղադրուած է Հոկտ. 27-ի դէպքերուն առնչութեամբ։ Զինուորական դատախազութիւնը Փետր. 17-ին դատարանին դիմում կը ներկայացնէր զինեալ յարձակում գործած խմբակի անդամներ՝ Նայիրի ու Կարէն Ցունանեանի, Վռամ Գալստեանի, Դերենիկ Բէյնանեանի ու Եդուարդ Գրիգորեանի արգելափակման վճիռը երկարաձգելու կապակցութեամբ։

⁂

ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԵՐԺԱԾ ԲԼԷԵԱՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մայրաքաղաքի Մալաթիա – Սեբաստիա համայնքի Ա. Ատեանի դատարանը, ուր տեղի կ'ունենայ «Նոր Ուղի» կուսակցութեան ղեկավար, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի տնօրէն Ա. Բլէեանի դատավարութիւնը, Փետր. 16-ին մերժած է ունկնդրել կրթահամալիրի այն 10 մանկավարժները որոնք նախորդ օրը դիմում կատարած էին դատարանին, առարկելով որ հակառակ իրենց վերադրուած «տուժող»ի կարգավիճակին, իրենք տուժածներ չեն։ Ապա դատարանը լսած է տուժողներ՝ Այտա Պետրոսեանը, Մայիս Նիկողոսեանը եւ Մարիէթա Սիմոնեանը։ Այս վերջինն ալ չեչտած է թէ թէեւ ինքը կրթահամալիրին տանիքին նորոգութեան համար 1 միլիոն դրամ տուած է Ա. Բլէեանին բայց եւ այնպէս ինքդինքը տուժած չի համարիր։ Դատը կը շարունակուէր Փետր. 17-ին։

ՈՒՎ Կ'ԸԼԼԱՑ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

«Վաղուան անճնաւորութիւնները» խորագրին տակ, Գուրիէ Էնթէրնասիոնալ (Փետրուար 17-23) կ'անդրադառնայ քարիւղի արքայի մը՝ Վահիա Ալեկպերով որ կընայ յաջորդել Ալիեւի Ադրբեջանի նախագահական աթոռին։ Երբ իրենց հրապարակման բոլոր սահմաններուն յանդած են, բոլորը իրարու կը նմանին, իրենց աչքը կ'ուղղուի քաղաքական իշխանութեան, կը գրէ Նովիէ Իզվեստիա, ըստ որուն Վ. Ալեկպերով, ռուսական քարիւղային մեծագոյն ընկերութեան տէրը կը խորհի Ադրբեջանի նախագահութեան մասին։ 1998-ին, Ալիեւ, արդէն չատ հիւանդ, իրեն առաջարկած կ'ըլլայ իր յաջորդութիւնը եւ այն ատեն Ալեկպերով մերժած կ'ըլլայ ու Ալիեւ կը վերընտրուի (Հոկտ. 98)։ Բայց ոչ ոք գիտէ թէ պիտի կարենա՞յ իր ժամանակաշրջանը լրացնել։ Անկէ ի վեր, Ալեկպերով միտքը փոխած է։ Թէեւ ադրբեջանական հպատակութիւն չունի, բայց, միշտ կարելի է Սահմանադրութիւնը յարմարցնել, մանաւանդ որ էնթական բաքու ծնած է, 1950-ին։ Ուսումը կատարած է քարիւղի եւ քիմիագիտութեան Հիմնարկը, հիմնած է Լուկօյլ ընկերութիւնը եւ մեծ դեր ունի կասպից ծովի քրիւղահանման մեծ ծրագիրներուն մէջ։ Նովիէ Իզվեստիա կը խորհի սակայն որ իր ընտրութիւնը վնասակար կ'ըլլայ Ադրբեջանի ու նաեւ Ռուսաստանի համար, որովհետեւ. – «Մէկը մենատէր մը կը ժառանգէ, միւսն ալ դաւաճան մը ռազմավարական իր շահերուն»։

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(17-23 Février)

LUXE

LE CONGAC ARMENIEN MERITE BIEN SON NOM

Այս խորագրին տակ, չաբաթաթերթը Ալեքսանդր Իսքէնտէրեանի եւ Իրինա Ռոզընպերկի ստորագրութեան ներքեւ կ'անդրադառնայ Հայաստանի գոնեակին զոր գնեց Փերնօ-Ռիքար 1998-ին, բարելաւելով անոր որակը ֆրանսական մեթոտներու կիրարկումով։ Գրութիւնը հրատարակուած է Մոսկուայի Իտոգիի մէջ, Գուրիէ հատուածներ լոյս կ'ընծայէ։ Կ'անդրադառնանք առանձին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱԶԴ ՄԸ ՈՐՊԷՍ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏՈՐ

«Ակօս»ի Փետրուար 11-ի թիւին յայտարարութիւններու էջին մէջ 20 տողնոց գրութիւն մը տեղ գտած է, սեւ գիծերով շրջանակուած. վրան ալ կայ «Մահագդ» վերտառութիւնը։ Պոլսոյ երկլեզու շաբաթաթերթին այդ անկիւնէն թոռնիկ մը մեծ մօրը մահը կը գուժէ, նոյն ատեն իւիճնատիպ «Կը փնտռուի» մը արձակելով ընթերցողներու ծովուն մէջ։ Նման՝ այն էանի մը տողնոց յայտարարութիւններուն որոնք 1915-էն 85 տարի ետք այսօր ալ պարբերաբար կ'երեւին մեր մամուլին մէջ, չորս հովուն ցրուած ընտանիքներու փշուրներ իրար բերելու յամառ ջանքով։

«Ակօս»ի յայտարարութիւնը կ'ըսէ.

«Անունը Հերանոյշ էր։ Հայրապետ կատարեանի թոռնիկն ու Իսկուհի եւ Յովհաննէս կատարեանի միակ ազջիկն էր ան։ Բալուի Հապագ գիւղին մէջ, մինչեւ նախակրթարանի չորրորդ դասարանը երջանիկ մանկութիւն մը ունեցաւ։

Յանկարծ ծայր առին ցաւերով կոտորած ժամանակները որոնց համար ինք կ'ըսէր «այդ օրերը երբեք ու անգամ մըն ալ չվերադառնան»։

Հերանոյշ կորսնցուց ամբողջ ընտանիքը ու զանոնք երբեք չտեսաւ անդամ մըն ալ։ Նոր ընտանիք մը, նոր անուն մը ունեցաւ։ Մոռցաւ իր լեզուն, մոռցաւ կրօնքը։ Նոր լեզու մը, նոր կրօնք մը ունեցաւ որոնցմէ ոչ իսկ օր մը զանգատեցաւ, սակայն երբեք չմոռցաւ իր գիւղը, մայրը, հայրը, մեծ հայրն ու հարապատները։ Օր մը զանոնք վերագտնելու, ողջագուրելու յոյսով 95 տարի ապրեցաւ։ Թերեւս այդ յոյսը դինք այդքան երկար ապրեցուց. մինչեւ վերջին օրերը չկրնցուց գիտակցութիւնը։ Հերանոյշ տատիկս անցեալ չաբաթ կորսնցուցինք եւ ուղեւորեցինք դէպի յաւերժութիւն։ Այս ծանուցումով կը յուսանք գտնել անոր (մեր) հարապատները զորս չյաջողեցանք գտնել իր կենդանութեան օրով. կը յուսանք գիրենք գտնել, բաժնել ցաւերը ու լսել. «այդ օրերը երբեք ու ոչ ոքի կեանքի բաժին ըլլան անգամ մըն ալ»։

Թոռնիկը՝ ՖԷՔՀիյէ ԶԷքին»

Չե՛ն վերադառնար այդ օրերը. գրեթէ աւելորդ է արդէն մաղթանքը։ Այդ օրերը թիրախ ունէին Հայրապետները, Իսկուհիները, Յովհաննէսները, Հերանոյշները։ Իսկ երբ անոնց ծոռն ու թոռը այսօր ՖԷքհիյէ Զէքին կը կոչուի, կը նշանակէ թէ վերադարձի դուռը փակուած է ընդմիշտ եւ թէ ամէնէն ամուր կողպանքով։

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻՆՈՇԷի առողջութեան վերաբերող տեղեկագիրը, որ յանձնուած էր չորս երկիրներու (Ֆրանսա, Պելժիա, Սպանիա եւ Զուիցերիա) այն պայմանաւ որ խորհրդապահական մնայ, դադտնի չմնաց անշուշտ։ Սպանական երկու օրաթերթերէ զատ, ամբողջ տեղեկագիրը համացանցի վրայ է։ Զոհերու ընտանիքները կը պահանջեն որ նոր քննութիւններ կատարուին։ Ըստ անգլիացի բժիշկներու տեղեկագրին, Փինոչէ կը տառապի «մտային վիճակի վատթարացումէ»։ Մոռացկոտ է, դժուար կը հասկնայ ինչ որ կ'ըսուի եւ դժուար կ'արտայայտուի։ Երեք բժիշկներու 13 էջնոց այս տեղեկագիրը կ'ըսէ նաեւ, թէ զուտ ֆիզիքական գետնի վրայ, Փինոչէ կրնայ ներկայ ըլլալ դատավարութեան մը, առանց հասկնալու թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ։ Մէկ խօսքով՝ ցնդած է։

ՎՈԼՖԿԱՆԿ ՇԱՈՒՊԼԷ, որ Գերմանիոյ Քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակցութեան գլուխն անցած էր Քոհլէն ետք, իր հրաժարականը տուաւ լրջութեամբ հետեւանք կուսակցութեան արատաւորման։ Ծանօթ է որ կուսակցութեան ստացած դումարները որոնց աղբիւրները չուզեց տալ Քոհլ, մեծ դժգոհութիւն ստեղծեցին, եթէ նոյնիսկ յայտնի է որ Քոհլ անձնապէս չէր գրպանած որեւէ դումար։ Շաուպլէ սակայն խոստովանած էր որ ձեռքէ 100 հազար մարք ստացած էր գինավաճառէ մը, որ Գանատա փախած է։ Կուսակցութիւնը ծանրօրէն վարկաբեկուեցաւ եւ Փետրուար 16-ին ալ, Շաուպլէ յայտարարեց. – Երկընտրանք չկայ։ Կուսակցութեան եւ իր անդամներուն համար ցաւալի որոշում մըն է։ Կուսակցութեան ատգնապը պէտք չէ վերածուի ժողովրդավարութեան ատգնապի եւ պէտք է կեդրոնի գլխաւոր ուժը մնանք»։ Շաուպլէ հրաժարեցաւ նաեւ Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ խորհրդարանական խումբի նախագահի պաշտօնէն եւ կը քաչուի քա-

(Շար· ը Դ· էջ)

ՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՎՐԴ. ՊՕՀՃԱԼԵԱՆԻ

Պոլսոյ մէջ, Փետրուար 13-ին, անակնկալ կերպով իր մահկանացուն կնքած է Մխիթարեան միաբանութեան վերջին չորջառի ներկայացուցիչներէն՝ Հ. Արիստակէս Վ. Պօհճալեան, վիէննական ուխտէն։

Ծնած էր Սկիւտար 1917-ին, յաճախած էր տեղւոյն Ս. Խաչ ճեմարանի եւ Բանկալթիի Մխիթարեան նախակրթարանները։ 1933-ին մեկնած է Վիէննա ուր իր ուսումը չարունակած է Մխիթարեան Միաբանութեան Դպրեվանքին մէջ։ 1938-ին երեք տարի ուխտերով անդամակցած է Միաբանութեան։ Աւարտելէ ետք համալսարանի փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան չրջանները, կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է, ապա ստացած վարդապետական աստիճան։

1942-ին Պոլիս վերադառնալով կատարած է դինուորական իր ծառայութիւնը, 1947-էն մինչեւ 1982 դաստիանդած է Մխիթարեան վարժարանը։ Երկար տարիներ վարած է նաեւ վարժարանին Հիմնադրի պաշտօնը։

Հ. Արիստակէս մեծ նպաստ բերած է հայ մչակոյթին։ Հրատարակած է երկու թառարաններ հայերէնէ – հայերէն եւ թրքերէնէ – հայերէն։ Հատոր մը գրած է նուիրուած թրքահայ նկարիչներու։ Ունի նաեւ չորս գրքոյկներ, որոնք հրատարակուած են Մխիթարեան մատենաչարքին։

Աչխատակցած է «Մարմարա»յի Ծրարունի ծածկանունով։

Իր մահով, հայ մչակոյթը նոր կորուստ մը կրեց։ Կը մնայ մաղթել որ նման մչակներու ձգած բացը պարապի չվերածուի։

ՓՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՒԹԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 3 – 1 յաղթեց Գրենոպլի։ Այս յաղթանակով, կը բարելաւէ իր դիրքը եւ 20-րդ ու վերջին դիրքէն կը բարձրանայ 19-րդի, 21 կէտով։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԷՆ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱՋ ՉԻ ՀԱՄՆԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փետրուարի սկիզբին հայաստանեան լրատուիւնները յայտնեցին թէ դադրած էր Ռուսաստանէն Հայաստան կազի մատակարարումը. տրուած պատճառը այն էր որ Հայաստան չէր վճարած ներածուած կազին փոխարէն ունեցած «հսկայական» պարտքը:

Այսքանով, լուրը գրեթէ ընթացիկ եւրոյթի մը արձագանգն էր եւ մասնաւոր ուշադրութեան արժանանալու մեծ յատկանիշ չունէր. ի վերջոյ, առաջին անգամը չէր որ Հայաստան – Ռուսաստան յարաբերութիւններուն մէջ առնելու – տալու խնդիրներ կը ծագէին: Ըլլալով իրարու լեզուէ բաւական լաւ հասկցող երկիրներ, անշուշտ, այս մէկ հարցին ալ կարգադրութիւն պիտի գտնուէր:

Փետրուար 5–ի «Ազգ»ն ալ արձագանգած էր լուրին. սակայն Գայեանէ Մուքոյեանի խորագիրէն իսկ յայտնի կ'ըլլար թէ ռուսական կազին մատակարարումը միայն չվճարուած պարտքին պատճառով դադրած չէ ու խնդիրը ունի այլ ծալքեր որոնք անտեսականէն զատ կ'առընչուին քաղաքական չահերու եւս:

Թերթին խմբագիրը հաւաստի «աղբիւրներ» վկայակոչելով կ'ըսէ թէ կազին դադրած ըլլալը «աւելի լուրջ» ու «աւելի հեռահար նպատակներ» ունեցող խնդիր է: Կատարուածը միջոց կը նկատուի Հայաստանի ուժանիւթի բաչխիչ ցանցերը ռուսական «Իռեռա» ընկերութեան վաճառելու նպատակին: Կ'ըսուի նաեւ թէ ռուսական այդ անուղղակի ճնշումը եւ նշուած նպատակը արդէն արձագանգ գտած են միջազգային դրամական կազմակերպութիւններու – Համաշխարհային դրամատուն, ԱՄՆ–ու միջազգային զարգացման գործակալութիւն, Եւրոպական դրամատուն – կողմէ. միջազգային դէմերու կարծիքով, եթէ բաչխիչ այդ ցանցերու սեփականաշնորհումն ալ կրկնէ մինչեւ այսօրուան սեփականաշնորհումներու սխալները, ապիկա արտաքին ներդրումներու վերջնական անկումին պատճառ կ'ըլլայ:

Միջազգային կազմակերպութիւններ, յատկապէս Համաշխարհային դրամատունը կարեւոր դիմարտ ու աշխատակազմ յատկացուցած է որպէսզի այդ սեփականաշնորհումը քաց ու թափանցիկ ըլլայ, լաւագոյն օրինակ հանդիսանայ օտար ներդրումներու համար: Նոյն դրամատունը նաեւ յայտնած է թէ ուժանիւթի բաչխիչ ցանցերը երկրին համար ռազմավարական նշանակութիւն ունին: Այս չեշտումները կ'ըլլան որոչ չափով զգուշացնելու համար որ կարեւոր սեփականաշնորհումներու նախորդ օրինակներու նման այս անգամ եւս որոչիչը «իշխանութիւնների եւ համապատասխան ներդնողների խմահաճոյք»ը չըլլայ:

Արեւմտեան նշուած կազմակերպութիւններու անհանդուրժութիւնը կապուած չէ «Իռեռա»յի ռուսական ըլլալուն, այլ անոր որ առաջարկած պայմանները կը նկատուի «անորոշ ու ոչ յրատակ»: Իսկ յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ «Իռեռա էնթէրփրայզիսկոնսալթինկ»ը հանրութեան կողմէ կը նկատուի «կիսամաֆիոզ մի կառոյց, վստահութիւն չներշնչող, կասկածելի տնտեսական ցուցանիշներով ու գործունէութեամբ»:

Գ. Մուքոյեան կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ չատ քիչ եկամտաբեր ոլորտ մնացած է, քանի որ ծախուած են հանքային ջուրերն ու կոնեակը, պանդոկները, հաղորդակցութեան ցանցը, եւ այլն, թէ մնացած քիչ թէ չատ կենդանի ոլորտ մը կը նկատուի ուժանիւթի մարդը, կ'աւելցնէ թէ ատոր մէկ հատուածն ալ Ռուսաստանին տալով թերեւս կը լուծուին ոչ թէ տնտեսական, այլ աւելի՝ քաղաքական խնդիրներ: Ու կը յիշեցնէ Վ. Պուտինի յայտարարութիւնը թէ ամէն տեսք Ռուսաստան աւելի գործօն մասնակցութիւն կ'ունենայ Հայաստանի սեփականաշնորհումներուն:

Ստեղծուած կացութեան մէջ Գ. Մուքոյեան կը տեսնէ տնտեսականին ու քաղաքականին խախումբ ուր մէկ բան յրատակ է. այն թէ Հայաստանի համար դժուար է յստակ չահու գուռ տեսնել

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը իր հիմնադրութենէն ի վեր, 1976, կազմած ու ժամանակին հետ ճոխացուցած է իր գրադարանը որ կը հաշուէ քանի մը հազար հայկական հրատարակութիւններ, ֆրանսերէն եւ այլ լեզուներով հատորներ որոնք առաւելաբար կը չօչափեն հայկական նիւթեր: Այս գրադարանը յատկապէս կը նպաստէ երիտասարդ ուսանողներուն, հայ եւ ոչ հայ, որոնք աւարտաճառեր կը պատրաստեն հայ գաղութի կամ հայկական հարցերու մասին:

Վերջին ամիսներու ընթացքին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան գրադարանը հարստացաւ բացառիկ նուէրով մը: Տիկին Արմենուհի Բալուեան նուիրեց իր դրատան մնացեալ հաւաքածոն բազկացած հազարէ չատ աւելի հայկական հրատարակութիւններէ: Արժէքաւոր գիրքեր, թանկագին պարբերականներ, տարբեր որակով եւ ծաւալով ստեղծագործութիւններ որոնք կը վկայեն երեսունական թուականներէն մինչեւ վաթսունական տարիները Ֆրանսահայ մտաւորականութեան գրական ճիգն ու վաստակը:

Քիչ չէր թիւը ազգային դէմքերու, գրագէտներու, խմբագիրներու, հրապարակագիրներու որոնք իրենց խմացական պաչարով, տաղանդներու փայլով կերտեցին գրականութիւն, մամուլ, ստեղծեցին ազգային, գրական, գեղարուեստական, մշակութային կեանք: Այդ հոյլին կը պատկանին՝ Շաւարշ Նարդունի, Նշան Պէչիկթաչլեան, Շաւարշ Միսաքեան, Նիկողոս Սարաֆեան, Կարօ Մեհեան, Շահան Շահնուր, Կարապետ Փօլատեան, Հրանտ Սամուէլ, Մկրտիչ Պարտամեան, Յարութիւն Կոստանդեան, Ահարոն, Հրաչ Զարդարեան, Հրանդ Բալուեան եւ ուրիչ չատ չատեր:

Հրանդ Բալուեան Պոլսոյ Խասեան եւ կեդրոնական վարժարաններու աչակերտ հաստատուեցաւ Փարիզ 1922–ին եւ տակաւին հայութիւնը համրանք եւ դաղութ չդարձած եղաւ հայկական Փարիզը կազմող առաջին բազուկներէն եւ միտքերէն: Պոլսոյ մէջ, արդէն ընկերոջ մը հետ լոյս ընծայած էր «Աստղիկ» անունով ձեռագիր թերթ մը:

Իր չունչը, ապրումը եւ տաղանդը ղրաւ ազգային հաւաքական կեանքին, մտաւորական չարժումին, Գրողներու Միութեան մէջ: Մանաւանդ իր ստեղծած եւ հրատարակած «Զուարթնոց» արժէքաւոր գրական–գեղարուեստական պատկերազարդ ամսաթերթին մէկ ուր վաւերական գրիչներ բերին իրենց աչխատակցութիւնը: «Զուարթնոց»ի առաջին չրջանը սկսաւ 1938–ին եւ ընդհատումէ մը յետոյ երկրորդը՝ 1956–ին: Հրանդ Բալուեան ծանօթ դէմք մըն էր Փարիզին գաւառ իր հրապարակային ելոյթներով, «Ցառաջ»ի մէջ տորագրած յօդուածներով եւ որպէս ՀԸԴ Նոր Սերունդի «Հայաստան» թերթի վարչութեան եւ խմբագրութեան պատասխանատու: Մահէն յետոյ, 1967–ին, իր անունը կապուած գրատան, Ռիւ Ռիչէ, ապա Ռիւ տը Թրէվիզ, կը չարունակէ մնալ Ֆրանսահայութեան հաւաքական յիչողութեան մէջ:

Այս անգամ իր կինն է Արմենուհի Բալուեան որ մինչեւ կարելիութեան սահմանին պահեց փարիզեան «Զաքմաքճըլար»ի վերջին վկան: Այսպէս կը կոչէր Շաւարշ Միսաքեան Ռիչէ փողոցը ուր թիւ 46–ին կը գտնուէր նաեւ Մկրտիչ Պարտամեան գրատունը:

Արմենուհի Բալուեան ազնիւ զգաչարը եւ վեհանձն արարքը ունեցաւ վերջնականապէս չփակելու իր գրատունը

մէկուն կամ միւսին կողմը: Կացութիւն որ արդար կը զարձնէ հետաքրքրութիւնը թէ «կառավարութիւնը ի՞նչ մակարդակով ու ի՞նչպէս կայացնում է իր որոշումները, կամ կարողանո՞ւմ է արդեօք յստակ որոշումներ ընդունել եւ ո՞րն է այդ որոշումների կայացման մեխանիզմը»:

ԱՐՓԻ ԹՈՒՐՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԳՐԱԿԱՆ ՃԵՊԸՆԹԱՑ 2000»ԻՆ

Արտաստհմանեան երկիրներու հետ մչակութային կապի եւ գործակցութեան հայկական կեդրոնի «Պալիտրա» ամսագրին վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակուած է «Հայաստան – Ֆրանսա» ընկերութեան նախագահ Տիկին Ծովինար Զալոյեանի հետ որ պատմած է փարիզեան իր հանդիպումներուն մասին: Մչակութային գործակցութեան չորրորդ հանդիպումը (1999 Յունիսին) օրակարգի վրայ ունեցած է համաեւրոպական «Գրական ճեպընթաց – 2000» ծրագրին առընչուած հարցերը: Զեռնարկին համակարգող կեդրոնը Պէրլինի «Առանց սահմաններու ժողովրդավարութիւն» կազմակերպութիւնն է: Ֆրանսայի մէջ ծրագիրը կը հովանաւորէ Մչակոյթի նախարար Տիկին Գ. Թրօթման:

Փարիզի հանդիպումին Հայաստան դէմ կարգավիճակով մասնակցած է, բայց երրորդ օրը երբ քննարկուած է Հայաստանի ներկայացուցած ծրագիրը, պաշտօնապէս յայտարարուած է որ Հայաստան կը դասուի նչեալ ծրագրին մասնակից երկիրներու չարքին: Տիկին Ծ. Զալոյեան կը տեղեկացնէ. «Դեռ ԺԹ. դարի աւարտին պետ մեծահարուստ Ժ. Նաժելմակերսը փորձում էր իրագործել մշակութային մի ծրագիր, որի նպատակն էր ձգտել եւրոպական համընդհանուր համագործակցութեանը, գնացքով կրտրելով Եւրոպան՝ Լիզպոնից մինչ Պետերբուրգ, կապելով Եւրոպայի երկիրները: Սակայն այդ ծրագիրը չէր գործուեր եւ հաբիւր տարի յետոյ Ի. դարի աւարտին դաճեալ փորձում են անդրադառնալ մշակոյթին որպէս հզօր զենիթ, ձեւաւորելու համաեւրոպական գիտակցութիւնը»:

«Գրական ճեպընթաց 2000»ը Յունիս 1–ին ճամբայ կ'ելլէ Լիզպոնէն, Յուլիս 17–ին Պէրլին մտնելու համար, կտրելով ամբողջ Եւրոպան՝ 11 երկիր, 20 քաղաք, 7 հազար քիլոմեթր: Այդ ընթացքին մասնակից իւրաքանչիւր երկիր, այդ կարգին եւ Հայաստանը, կը ներկայացուի իր արուեստով, մշակոյթով, գրական խօսքով, կազմակերպելով հանդիպումներ, ժողովներ, փառատօններ:

«Հայաստանը, կ'ըսէ Տիկին Զալոյեան, որպէս հայկական ծրագրի կազմակերպիչ եւ ղեկավար «կը փորձի ներկայացնել արժանավայել ծրագիր, հետաքրքրելով Եւրոպան մեր երկրի ներկայով եւ անցեալով»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ARMENIAN EMBROIDERY
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Հրատարակութիւն՝
ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱԶԻ

ՊԷյրութ, 1999

քանի Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ պիտի արձանագրուի՝ «Գրադարանի այս թեւին գիրքերը կուգան Հրանդ Բալուեան գրատունէն, նուէր Արմենուհի Բալուեանի»:

Արմենուհի Բալուեան, ծնեալ Սէրէն-կիւլեան, երկար տարիներ ապրեցաւ Մարսէյլ, Սէն Լու եւ ապա Պօմոն – Սէն Ժիւլիէն թաղամասերը: Երէցները պէտք է յիչեն Արմենուհի Սէրէնկիւլեանը եւ իր քոյրը Ազատուհի Սէրէնկիւլեան (Տէր – Վարդանեան) միչտ ազգային տօնական տարութիւններու, մշակութային ձեռնարկներու, սկաուտական թեմերու վրայ արտասանելով, երգելով, մասնակցելով գեղարուեստական ներկայացումներու:

Անկասկած, Հրանդ Բալուեանէն եկած գիրքերը, Մարսէյլ, ապահով տեղ են: Կը մնայ որ այդ գիրքերը ունենան ընթերցողներ եւ միայն զարդ չըլլան: Այս տարեր հարց է: Գրադարան մը ժամանակի հետ կը հարստանայ: Հարստութիւն մը որ կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը ունի այս պիտակցութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՄՈՒԼՈՑ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
Թիւ 12

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ
ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Յանդավառուած Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած Համահայկական Խաղերու յաջողութենէն եւ 2001–ի խաղերու Գերմանահայութեան մասնակցութիւնը աւելի լաւ կազմակերպելու նպատակով, Գերմանահայոց կեդրոնական Խորհուրդը եւ Հայ Գործատէրերու Միութիւնը միասնաբար ստեղծած են Գերմանահայոց Մարզական Խորհուրդը:

Կապի հասցէները են. –

Պ. Ռուբէն Խորանեան՝
Roupen Khoranians, Karl-Arnoldstr. 33
48429 Rheine
Tél. : 05971 - 66332,
Fax : 05971 - 66332

Պ. Արման Տէրտէրեան
Arman Derderian, Carl-Schurz-str. 2,
50321 Brühl
Tél. : 0221 - 814051,
Fax : 0221 - 9808013
e-mail : ASKD2001@Hotmail.com

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ
(Ցապաղած)

Նոյեմբեր 19–21 Ֆրանքֆուրթի մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանահայոց կեդրոնական Խորհուրդի ընդհանուր ժողովը եւ 30–ամեակի տօնակատարութիւնը: Առաջին օրը յատկացուած էր չորս աչխատանքային խումբերու կրթական, ախտ եւ Ցեղասպանութեան ճանաչման, Հայաստանի մէջ տնտեսական ներդրում եւ տեղեկատուութիւն – հաղորդակցութիւն:

Ցաջորդ օրը առաւօտուն ելոյթ ունեցան Եւրոպահայ Միութիւններու ֆորումի ընդհանուր քարտուղար Պր. Թորոս Սաղըրեան եւ Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարար Պր. Վարդան Օսկանեան, որ մեր կազմակերպութեան մասնաւոր հրաւէրով Պոլիսէն ժամանեց Գերմանիա: Պր. Սաղըրեան ներկայացուց ֆորումի տարած աչխատանքները եւ ծրագիրները: Պր. նախարարը իր եկող ելոյթին մէջ անդրադարձաւ Հոկտեմբերի 27–ի դէպքերուն, եւ Պոլսոյ Օ – ԵՍ – Ը–ի վեհաժողովին:

Մօտաւորապէս երկու ժամուան ընթացքին տրուեցան հարցումներ եւ տեղի ունեցաւ միտքերու փոխանակում:

Ապա յաջորդաբար կատարուեցան աչխատանքային տեղեկագրեր Գ.ՀԿՄ, Հայ երիտասարդաց Խորհուրդի, Եւրոպայի Միութեան Գաղթականներու Խորհուրդի Պակիվի, մարզական պատասխանատուի

Իրենց երկարամեայ ազգային ծառայութեան եւ Հայ ժողովուրդի բերած ժանդակութեան համար, ընդհանուր ժողովը հետեւեալ անձերը ընտրեց որպէս Գերմանահայոց կեդրոնական Խորհուրդի պատուոյ անդամներ. –

Տիկին Վերա Մովսէսեան, Տիկին Բանուհի Հարթման, Պր. Արթին Գլընճեան, Պր. Եդուարդ Դաւիթեան, Պր. Յակոբ Տէր – Յարութիւնեան, Տոքթ. Թեսա Հոֆման, Տիկին Մաւլեն Պայըր, Պր. Ռալֆ Ճօրտանօ, Պ. Վոլֆկանկ Կուպէ, փրոֆ. Օթթօ Լուխտերհանտ, Պր. Քլաուս Հիքըլ, Պր. Վերներ–Մայըր

Ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը հետեւեալ կազմով. –

Տոքթոր Շաւարշ Ցովասափեան (նախագահ), Պր. Րաֆֆի Պեհիկեան (փոխ – նախագահ), Օր. Սիլվի Պարեան (նախագահուհի), Պր. Ազատ Օրտուխանեան (դանձապահ), Պր. Ֆրեդ Խորանեան (երիտասարդական հարցերու պատասխանատու):

Ապա քննարկուեցան աչխատանքային խումբերու տեղեկագրերը, որոչուեցաւ

ստեղծել կեդրոնական Խորհուրդի ելեկտրոնային էջը:

Շաբաթ երեկոյեան տեղի ունեցաւ կեդրոնական Խորհուրդի երեսնամեակը, հովանաւորութեամբ՝ Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարար՝ Պր. Վարդան Օսկանեանի, մասնակցութեամբ հայբեղի հանրածանօթ երգչուհի Նունէ Եսայեանի, Գերմանահայ երաժիշտներ՝ Ժան Ղարախանեանի եւ Րաֆֆի Բայբուրդեանի, 600 հոգիի ներկայութեամբ: Հաւաքուած նուիրատուութիւնները յատկացուեցան Հայաստանի դեպանատան չէնքի գնման՝ Պէրլին:

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՀԱՆՆՈՎԸրԻ ՄԷՋ

Հաննովըրի Հայ Ուսանողական Միութիւնը Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդի հետ համագործակցաբար կազմակերպած էր ուսանողական համաժողով մը, Դեկտեմբեր 11 – 12: Կատարուեցան հետեւեալ դասախօսութիւնները. –

Տոքթոր Վազրիկ Պազիլի կողմէ – Հայաստան 2000 – Համագումարի մասին Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան տոքթոր Աշոտ Ոսկանեանի կողմէ – Սփիւռք – Հայաստան համաժողովի մասին, տոքթոր Աշոտ Ալեքսանեանի կողմէ – Հայաստանի տնտեսական կացութիւնը, եւ Տիկին Մարկրիթ Հախնազարեանի կողմէ – Արեւմտեան Հայաստանի մշակութային կոթողները: Քննարկուեցան կազմակերպչական հարցեր – ստեղծուեցաւ վեց հոգինոց կորիզ մը որ պիտի պատրաստէ Համագերմանական մակարդակի Հայ Ուսանողական կազմակերպութիւն մը, որու դլխաւոր պարտականութիւնները պիտի ըլլան ստեղծել տեղեկատուութեան ցանց մը, կատարել քարոզչական աշխատանք, մշակել զարգացման ծրագրեր եւ հետապնդել ցեղասպանութեան ճանաչումը: Այս ձեռնարկներուն մասնակցեցան Գերմանիոյ տարբեր շրջանէրէն եկած 80 հայ ուսանող – ուսանողուհիներ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Դեկտեմբերի 23 – 26-ին Թրապզըն – Թրապախի մէջ տեղի ունեցաւ Հայ Երիտասարդաց Խորհուրդի կազմակերպած եռօրեայ հաւաքոյթը մասնակցութեամբ՝ 90 հայ երիտասարդ – երիտասարդուհիներու: Կատարուեցան դասախօսութիւններ Համահայկական մարզական խաղերու մասին (Արման Տէրտէրեանի կողմէ), եւ Հայկական ցեղասպանութեան հարցին (Բենիամին Թալսիզի կողմէ) շուրջ, որուն յաջորդեց միտքերու չատ աշխոյժ փոխանակում: Կատարուեցան նաեւ մարզական խաղեր եւ խրախճանք:

ՄԱՓՐԱՋՏԵԼ ՊԱԽՆ ՈՒ ՊԵԹՀՈՎԷՆԸ

Դասական երաժշտութեան աշխարհին մէջ յեղափոխութիւն մը պրեթէ վերջ գտած է: Վերջին քառորդ դարուն «հարազատ» նուագելու չարժումը յաղթած է հին երաժշտութիւնը արդի ոճով նուագելու մօտեցումին: Շարժումին գլխաւոր նպատակը, զէթ սկզբնական շրջանին, պարզ էր. երաժշտութիւնը նուագել այնպէս, ինչպէս նուագուած է զայն յօրինողին ժամանակներուն: Այս չարժումին ջատագովները այլընտրանական ձեւով կը բացատրէին իրենց միտքը. հին դեղանկարները կը վերանորոգուէին հարազատ մնալով դեղանկարիչին ոճին, հարկ էր նոյնպիսի մօտեցում ցուցաբերել երաժշտութեան նկատմամբ: Հենտելի եւ Պախ պարոք ժամանակաշրջանի երաժշտութիւնը պատեանի մը մէջ կը կազապարուէր, երբ վիպերդական ձեւապաչտութեամբ ոճաւորումներու կ'ենթարկուէր եւ արհեստապիտանօրէն կատարելագործուած երաժշտական գործիքներով կը նուագուէր: Երաժշտական կտորի մը պատմական էութիւնը վերականգնելով կարելի էր արտացոլել անոր «հարազատ» գոյները:

Դասական երաժշտութեան մասնագէտներ վաղուց ձեռնարկած են յօրինողներու եւ անոնց ժամանակակիցներու գրութիւնները ուսումնասիրելու աշխատանքին եւ վերարտադրած են երաժշտական հին գործիքներու յար եւ նման օրինակները: Համերգներու եւ ձայնագրութիւններու մէջ սկսած են լսուիլ «հարազատ» Հայտըն, Մոցարթ, Պեթհովէն, Մենտելսըն, Շուման, Պրամս եւ Պրուքնէր: Դասական երաժշտութեան «հարազատ» ձեւի մեկնաբանութիւնը ուսումնասիրողներուն գործը գրեթէ աւարտած է. էլկարի, Շթրաուսի, Փրոքոֆիեւի եւ անոնց սերընդակիցներուն կատարումները նմանօրինակ ուսումնասիրութեան չեն կրնար, որովհետեւ արդէն ձայնագրուած են օրին:

ՈՍԿԵԱՅ ՄԻՋԻՆԸ

Մի քին եղրայրանդում մը լաւագոյն լուծումը կը համարուի այսօր: Ականաւոր խմբավարներ եւ մենակատարներ, որոնք «հարազատ» մեկնաբանութեան ջատագովներն են, հետզհետէ աւելի յաճախ կ'օգտագործեն երաժշտական արդի գործիքներ, մինչ սէնֆոնիք նուագախումբի արդի աստղերը, ինչպէս Վիէննայի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբի ղեկավար Սըր Սայմըն Ռեթըլ, յօժարած են պատմական գործիքներ եւ կատարողական ոճեր ներառնելու իրենց համերգներուն մէջ: Վերջ գտած են 1970-ական եւ 1980-ական տարիներու հակաճառութիւնները, երբ արդի սկզբունքներու ջատագովները կը պայքարէին «երաժշտական ճշդրտութեան» դէմ, որ կը փորձէր նուաճել իրենց չափանիշները:

Որոշ չափով անոնք իրաւացի էին: «Հարազատ» նուագելու մարմաջը խախտած է նուագախմբային հաւասարակշռութիւնը: Ներկայիս փողերը աւելի մեծաթիւ են եւ զիլ կը հնչեն, իսկ լարային գործիքներու թիւը պակասած է, հետեւաբար նաեւ անոնց կշիռը: Այլ խօսքով Հերպէրթ Ֆոն Գարաեանի ճոխ մեկնաբանութեամբ մատուցած Մոցարթը պատմութեան անցած է: Շումանի չափաւ արհամարհուած դաշնաւորումը աւելի կատարեալ կը համարուի այսօր:

Սակայն երաժշտութեան «հարազատ» մեկնաբանութեան ծայրայեղ ջատագովները կը չեշտեն, որ միայն «հարազատ» գործիքներով նուագը ընդունելի է: Այսպէս, Մոցարթ նուագողներ պէտք է գործածեն միայն եղջիւրէ չինուած աւազասրինդ, որուն համար Մոցարթ յօրինած էր իր կարգ մը գործերը, հակառակ որ այս գործիքին կեանքը կարճ է եւ անոր համար յօրինուած գործերը սակաւաթիւ են: Տարիներ չարունակ դեղադրոյն ճիզ կը պահանջէր Պախի գործերը պատմական դաշնակի մը վրայ նուագելը: Նոյնիսկ աչխարհահռչակ թաւջութակահար Մսթիսլաւ Ռոսթրոփովիչ քննադատութեան թիրախ դարձած է, երբ Պախի թաւջութակի սուիթները նուագած է նոր թաւջութակի մը վրայ:

ՀԱՐԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵԻ

Ծայրայեղականներուն համար Ռոսթրոփովիչի իւրայատուկ ներհայեցողութիւնը ոչինչ կ'արժէր: Հարազատութիւնը չատ աւելի կարեւոր էր, քան ներշնչումը: Միջնադարեան երաժշտութեան մէջ հոն, ուր վաւերական փաստերը անբաւարար էին, ծայրայեղականները կ'առաջարկէին խիստ պարզութեամբ լեցնել բացերը: Անոնք կը խորչէին ստեղծագործական ինքնաբուխ արտայայտութիւններէն, որովհետեւ անոնք հեռու էին հարազատութենէ եւ արդիւնք էին արդի զգացողութեամբ նուագող արդի երաժիշտներու:

Այսուհանդերձ միայն միջնադարեան երաժշտութիւնը չէ, որ ստեղծագործական լրացումներ կը պահանջէ: Պարոք երաժշտութիւնը, Մոնթեվերտիէն մինչեւ Փորելլի եւ Պախ չքեղ զարդարանքներով կը կատարուէր երաժիշտներու կողմէ: Մոցարթի ստեղնաչարի յատուկ դործերը կը մեկնաբանուէին թռիչքներով, մատի թեթեւ հպումներով եւ փափուկ նուագով, ինչ որ կ'արտացոլէր նուագողին յանպատրաստից նուագելու կարողութիւնը: Սակայն երբ վերջերս սոփրանօ երգչուհի մը յանդգնած էր «զարդարել» Մոցարթի արիաներէն մէկը, խմբավարը զայրոյթով հարց տուած է. «Ո՞վ է հանճարը այստեղ. դո՞ւն, թէ Մոցարթը»:

Ծայրայեղականներու կարծիքով, երաժշտութեան արդի մեկնաբանը կ'աղաւաղէ հին երաժշտութիւնը զայն զրկելով իր հարազատութենէն: Այս համոզումը պատճառ դարձած է, որ երաժիշտներ խուսափին մեկնաբանութիւններ կատարելէ եւ վերադասեն «բիւրեղ կատարումը»: Սակայն արդիւնքը յաճախ ձանձրոյթ կը պատճառէ: Ներկայացուած է աւելի լաւ առաջարկ մը, որ կ'ըսէ, թէ նուագողներ պէտք է իւրացնեն ոչ միայն արհեստագիտական, այլեւ մշակութային գիտելիքներ իրենց ընտրած ժամանակաշրջանին վերաբերեալ: Այսպէս, Հենտելի «Ուտրքըր Միւզիք»ը կրնայ ծովու աստուած Նեպտոնի ակնարկութիւն մը բովանդակել խեցեփողի օգտագործումով: Սակայն նոյնիսկ երբ ունկնդիրին ուչադրութեան կը յանձնուի այս պատկերը, ան երբեք չի կրնար բնազդաբար հակազդել, որովհետեւ ոչ նուագողը, ոչ ալ ունկնդիրը 18-րդ դարու «հարազատ» մտայնութիւնը ունին:

Ներկայիս երաժիշտները ընդհանրապէս կը խուսափին «հարազատ» բացատրութիւնը գործածելէ: Փոխարէնը ընդհանրացած է «պատմական դիտակցութեամբ» որակումը: Սակայն մասնագէտ մը դիտել կուտայ, թէ «պատմական դիտակցութեամբ» կատարուած երաժշտութիւնը կրնայ նաեւ հարազատ արտայայտութիւն մը ըլլալ, եւ ոչ թէ յօրինողին, այլ արդի կատարողին համար: Երաժիշտը զայն «վերանորոգած» կ'ըլլայ, սակայն իր մեկնաբանութիւնը կ'արդարացնէ պատմական ապացոյցներով:

Օրինակ, 1800-ական տարիներուն նուագախումբ մը միջին ձայները ակնբեւ կերպով ցած էին. երկու փոքր ջութակներ եւ 12 ջութակներ կը կազմէին անոր կեդրոնական բաժինը: Սակայն արդի ճաչակին համաձայն, փոքր ջութակներուն բաժինը աւելի չեշտուած է: «Մոցարթ եւ Հայտըն սխալած էին այս կէտին մէջ: Ցաւելեալ փոքր ջութակներ ունենալը մեծ մեղք մը չէ», կ'ըսէ խմբավար Ռոճըր Նորինկթըն: Թերեւս ոչ: Սակայն Նորինկթըն կ'աւելցնէ. «Ինչդ է, որ ասիկա իմ մեկնաբանութիւնս է, սակայն կը յուսամ, որ զայն յօրինողը պիտի ճանչնար իր երաժշտութիւնը: Թանգարանի մտայնութեամբ ընկերութեան մը մէջ կ'ապրինք, բայց բոլոր թանգարաններուն նման կը փորձեմ իմ ցուցադրած իրերս հնչեղ թրթռացումներով կեանքի կոչել»:

Ցայտնապէս կարգ մը երաժիշտներու յանդգնած քայլերուն չնորհիւ «հարազատ» երաժշտութեան կարծր սկզբունքը տեղի կուտայ գործնական ստեղծագործականութեան դիմաց:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 5

ՆՈՒԱՐԴ. – Ուրեմն երթանք մեզի, եղուարդն ալ պիտի գայ: Կրնաք գլուխ – գլխի տեսնուիլ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ի՞նչ պատրուակ պիտի հնարենք մայրիկիս համար:

ՆՈՒԱՐԴ. – Աղիկա ինծի ձգէ: Դուն գնա պատրաստուէ եւ եկուր, չո՛ւտ: (Ջարուհի դուրս: Նուարդ կը կանչէ միջանցքէն): Թագուկ հանըմ:

Ներս կուգայ Թագուկ հանըմը, դոգնոցով:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ջարուհին կը տանիմ կոր:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ո՞ւր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Մեզի: Թող քիչ մը դուրս ելլայ, օդ առնէ, որ բացուի:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ըսածիս մասին խօսք բացի՞ր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Չէ, դեռ բան չըսի: Հիմա լաւ տրամադրութեան մէջ չէ: Թող նախքիչ մը օդ առնէ, բացուի, յետոյ կը խօսիմ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ինչպէս որ յարմար կը տեսնես, անանկ ըրէ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Եթէ ուչանայ, մի մտահոգուիր: Եղբօրս հետ միշտ տուն կը բերենք:

ԹԱԳՈՒԿ. – Աղէկ, բայց տեսնելի պայ նէ՝ աւելի աղէկ կ'ըլլայ: Վաղուան համար պատրաստութիւններ ունի՞ք ընելիք: Ամէն գատ այս իրիկուն հիւրերը պիտի ուտենանք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Աղէկ, կանուխ կուգանք, թագուկ հանըմ:

Ներս կը մտնէ Ջարուհի

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ես պատրաստ եմ:

ՆՈՒԱՐԴ. – Երթանք ուրեմն:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ջարուհի, Նուարդին ըսի, քեզի ալ կ'ըսեմ: Մի ուչանար, կանուխ եկուր, գործեր կան ընելիք, եւ յետոյ հիւր պիտի ունենանք: Մորս չայըն (կը վազէ խոհանոց):

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Կարծեմ ըրածս խենթութիւն է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ինչո՞ւ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Իմ գալս անյարմար է: կարծես եղուարդին վրայ կ'երթամ կոր:

ՆՈՒԱՐԴ. – Բայց ինքն է որ քու եռեւս դրկեց ինծի:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Քեզի բան մը ըսեմ. դեռ չեմ հաւատար, որ եղուարդը իրաւցնէ ինծի համակրած է ձեռքս խնդրելու առիթման: Աչիկա քու մեքենայութիւնդ ըլլալու է:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ժամէ մը ամէն բան յայտնի կ'ըլլայ եւ կը տեսնես որ մեքենայութիւն չկայ, այլ անկեղծ սէր:

Երկուքն ալ դուրս:

ՏԵՍԱՐԱՆ 6

Նուարդենց տունը

ՆՈՒԱՐԴ. – Ես քիչ մը տնական դործեր ունիմ, ներեցէք: (Դրան մէջ): Շատ չեմ ուչանար, բայց բացակայութեանս իրարու հետ կռիւ չընէք: (Խնդալով դուրս):

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Օրիորդ, ես կեղծ ձեւերէն կը խորչիմ: Երկուքս ալ գիտենք, թէ ինչո՞ւ համար հոս կը գտնուինք եւ ինչո՞ւ համար Նուարդը տնական գործերը պատրուակելով, մեզ առանձին ձգեց: Ուրեմն, եթէ թոյլ կուտաք, մեր խնդրին դանք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Կը լսեմ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Երբ իմացայ, որ վաղը կը նչանուիք Մարտիկ աղային հետ, չափազանց յուզուեցայ, որովհետեւ կը պատրաստուէի ձեր ձեռքը խնդրելու ձեր ծնողքէն: Մեր առաջին հանդիպումին իսկ, խորին համակրանք մը զգացի ձեզի հանդէպ: Այդ համակրանքը միւս հանդիպումներուն աւելի մեծցաւ եւ հիմա փոխուած է ուրիչ զգացումի մը...

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Աչքերը դեռևին): Ձեր յայտարարութիւնը ինծի չատ կը յուզէ ու կը չփոթեցնէ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Աչիկա բաւական չէ: կ'ուզէի գիտնալ, թէ համակրանքը փոխադարձ է:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Եթէ այդպէս չըլլար, հիմա հոս չէի գար:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Երջանիկ եմ ուրեմն: Գալով ձեր վաղուան նչանառութեան...

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Մտահոգ): Աչա դժուարութիւնը: Ձեր այս խօսքերէն ետք, չեմ գիտեր ի՞նչ ընթացք բռնեմ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Կացութիւնը չատ յստակ է: Ձեզի համար երկու թեկնածու կայ: Ես եւ Մարտիկ աղան: Ձեզի կ'իյնայ ընտրել մէկը կամ միւսը: Ուրեմն դժուարութիւն չկայ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Եթէ ինձմէ կախուած ըլլար, դժուարութիւն չէր մնար: Հայրս, մանաւանդ, չատ կը փափաքի որ Մարտիկ աղային հետ ամուսնանամ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ինչո՞ւ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ես ինչ գիտնամ: Թերեւս հարուստ ըլլալուն համար կամ թերեւս անոր համար, որ Մարտիկ աղան դրամօժիտ չի պահանջեր:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Եթէ խնդիրը դրամօժիտին վրայ է, դժուարութիւն չի մնար: Ես ալ որեւէ նիւթական ակնկալութիւն չունիմ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ըսել է ձեր զգացումները բոլորովին անկե՞ղծ են:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Կը կասկածէի՞ք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ոչ, բայց կ'ուզէի ձեր բերնէն լսել:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Հիմա լսեցիք: Ուրեմն վաղուան նչանառութիւնը տեղի պիտի չունենայ:

(Շար. 12)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարիամ Ասատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ասատուրեան, Հրայր Ասատուրեան, Վալերի Ասատուրեան, Սահեան Ասատուրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի կիրակի, փետրուար 20–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր եւ ազգականին՝

ՎՐԹԱՆԷՍ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(գրական անունով՝ Սերովբէ Մխիթարեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Սերգօ Պէրպէրեանէ 1200 Ֆր.։

***

Գաւառաբնակ համակիրէ մը 1000 Ֆր. խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ։

***

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Գաբոյեանէ 600 Ֆր.։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2000 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assitants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Economes**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 avril.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Խիի Տիրուհի Սէբէնկիւլեան մահճակալը շնորհակալութեամբ ստացած է Ամանորի առթիւ 500 Ֆրանք Տիկին Թիլմէն Տաղլեանէ եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Անդրանիկ Յովսեփեանի մահուան առթիւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութենէ եւ Խիի Հայ Մշակոյթի Տունէն 500 Ֆր.։

Նոյն առիթով՝ Խիի Կապոյտ Խաչը 1000 Ֆր. կը յատկացնէ Պէյֆոնթէնի կայանին։

(Շար. Ա. Էջէն)

ղեքական ասպարէզէ։ Հաւանական կը նկատուի որ կուսակցութեան գլուխը իրեն յաջորդէ ներկայ քարտուղարուհին՝ Անկելա Մերքէլ։

ՋԷՋԻՒՈՑ լեռներուն մէջ, Իտումկալէ եւ Դուբա – Իւրտի ջրջանները կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենային Փետր. 17–ին, ըստ ռուսական աղբիւրներու։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ (ՕԹԱՆ) եւ Ռուսաստան որոշեցին վերահաստատել իրենց յարաբերութիւնները, որոնք «սառած» էին ՕԹԱՆ–ի յարձակումներէն ի վեր Եուկոսլաւիոյ վրայ (1999–ի գարնան)։ Ընդունելով ՕԹԱՆ–ի ընդհ. քարտուղարը, Արտաքին Նախարար՝ Իվանով յայտարարած է «Ռուսաստան եւ ՕԹԱՆ որոշեցին վերահաստատել իրենց երկկողմանի չփումները»։ ՕԹԱՆ–ի քարտուղարն ալ, իր կարգին, չեշտած է թէ նոր էջ մը կը բացուի այդ յարաբերութիւններուն մէջ։

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ եւ Քրիսթին Տըվիէ – Ժոնքուր հաւանաբար պատժական Ատեանի առջեւ քաշուին, Փարիզի վճռաբեկ Ատեանը մերժած ըլլալով իրենց դիմումը, փաստաբաններու ներկայացուցած պատճառաբանութիւնները անհիմն նկատելով։

ԼԻՈՆԻ օփերան իր բացումէն 7 տարի ետք զոյց իր դռները որովհետեւ այլեւս «վտանգաւոր դարձած էր»։ Այս առթիւ, «Ֆիկարօ»ի մէջ (Փետրուար 17) կը յիշուի որ պետական բոլոր կառոյցները, որոնք վերջին տարիներուն չինուած են, բոլորն ալ խախուտ են եւ կը թուէ Պաստիլի օփերան, Տէֆանսի Առչը, Գանալ փլիւսի չէնքը, Վիլէթի երաժշտանոցը եւ դեռ Փոնթիւոյ կեդրոնը, Ֆրանսայի Ազգային նորակառոյց Գրադարանը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ նախագահը՝ Եոհաննէս Ռաու պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրեց Հրեաներէն ՔՆէսէթի (Իսրայէլի Խորհրդարան) բեմէն։ «Իսրայէլի ժողովուրդին առջեւ, ըսաւ ան, խոնարհ յարգանք մը կը մատուցանեմ անոնց որոնք սպանուեցան եւ չերիմ չունին։ Ներողութիւն կը խնդրեմ ամէն բանի համար զոր Գերմանացիք ըրին»։

ԹԵՔՍԱՍի արդարադատութիւնը ընթացք չտուաւ ձէյք Լանկի եւ ամբաստանեալ Պարնզի վաստաբաններու դիմումին եւ հաւանական է որ մահապատիժը գործադրուի Մարտ 1–ին։ Ենթական՝ սեւամորթ մը, 31 տարեկան, մահուան դատապարտուած էր 1991–ին իր բռնկամուհիին սպանութեան համար։ Ձէյք Լանկ մինչեւ Հիւսիսլի (Թեքսաս) բանտը զացած է ուրիկ կրկին կոչ կ'ընէ եւ «գեղապաշտ ու ընկերային հալածանք» կը դատէ այս վճիռին մէջ։ Ըստ իրեն Պարնզ արդար դատ մը չէ ունեցած։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19

Տօն Սրբոցն Սարգսի Զօրավարին
եւ
Որդւոյ Նորին Մարտիրոսին

Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՐԷ

Աչխատանքի իրաւունք ունեցող միջին տարիքի հայ կին մը որեւէ աչխատանք կը փնտրէ (տարեց անձի կամ մանուկի խնամք տանիլ եւ այլն)։

Հեռաձայնել. –
01 – 45 – 32 – 47 – 45

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա – Կոլոմպ – Պուժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղին անդամական ընդհանուր ժողովը երկուչաբթի, Փետրուար 21, ժամը 20·30–ին
Centre Administratif d'Asnières:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՀԱՒԱՏ ԿԻՆԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ չրջանի բոլոր Հայուհիները՝ մասնակցելու Հայ կնոջ յատուկ երեկոյթի մը, Շաբաթ, Փետրուար 19, ժամը 20·30–ին, Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը, Հայկական 32 տոհմիկ տարազներու տողանցք եւ ծանօթացում ԻՒՆՔՒՕ–էն Տիկին Ժանէթ Զիլինկիրեանին եւ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհի Տիկին Էլէն Մերճանեանին։

Երեկոյթը կ'աւարտի հիւրասիրութեամբ։

Մուտքը ազատ է։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIIIème SEMINAIRE PEDAGOGIQUE
le 27 février à Vienne

A 10 HEURES

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue du Cirque — 38200 **VIENNE**

ORDRE DU JOUR

- Informations générales concernant l'arménien au Baccalauréat. Travaux pratiques avec enseignants des classes Bac et pré–bac (intervenant Mélanie Kedjian — INALCO).
- L'arménophonie à travers les jeux. Travaux pratiques avec enseignants des classes maternelles et primaires (intervenant Anahide Sarkissian).
- Mise au point sur la qualité de l'enseignement et la compétence des enseignants des écoles CBAF (manuels, méthodes, dictionnaires, formations...).
- «Echanges d'idées, et de bons procédés» de l'ensemble du corps enseignant et des responsables des écoles de la CBAF.

***

La Section **«ASTRIG»**
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse – Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**

le Samedi 4 Mars à 20 heures

à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Շաբաթ, փետրուար 19–ին ժօն Հ՝ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի առաւօտեան ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

REPAS
remis à une date ultérieure

Le repas de la Section **AGNOUNI**, qui devait avoir lieu le 25 Février est remis à une date ultérieure.

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

L'ASSOCIATION «MACHTOTZ»
Pour la Défense de la Langue Arménienne

organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 26 Février — fin Juin 2000

L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN
par sa **Méthode Audiovisuelle.**

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans, qui veulent être capables de **s'exprimer dans les situations de tous les jours**, ainsi que de lire et écrire l'arménien.

STAGE DE 50 HEURES, LE SAMEDI MATIN DE 9H A 12H, A PARIS

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

Imprimé sur les Presses du **Journal «HARATCH»**
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 19-20
SAMEDI - DIMANCHE
19-20 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·845 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.845

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ներգաղթ Մեռածներու Արտագաղթ Ողջերու

Թող ոչ ոք գայթակղի մեր խորագրէն։ Բայց, կը խորհինք որ մեզմէ զատ, շատեր կան որոնք անախորժ բան մը կը զգան այս տխուր երեւոյթէն։

Սխալ չհասկցուինք։ Անդրանիկի յայտնած հայրենադարձին մասին չէ մեր խօսքը։ Ան ոչ Փէո – Լա Շէզ, ոչ ալ Երեւան կրնայ իր հանդիստը գտնել, քանի՝ «գործը կէս մնաց»։ Ինչ կը վերաբերի անոր տեղափոխումի գաղափարին, հազիւ կարգադրութեան Ազգ. Հերոսին հանդէպ անվայել և անընդունելի բնոյթին մասին, արդէն մեր խօսքը ըսինք այս սիւնակներուն մէջ։

Բայց, ընդհանուր երեւոյթ մը կայ որ տակաւին զիտակից Հայու համար, Հայաստանէն ներս թէ դուրս, չի կրնար սրտի ճմլում մը չպատճառել։

Տարիներէ ի վեր է որ մեռեալներու հայրենադարձի աշխոյժ գործունէութեան մը ձեռնարկած են հայրենի իշխանութիւնները և Սփիւռքի կազմակերպութիւնները։

Ըստ երեւոյթին, Երեւան փոխանակ տեղւոյն ողջերու ճգնաժամային վիճակով զբաղելու, որպէսզի անոնք արտագաղթելու պատճառներ չունենան, նախընտրած է մեռածներու ներգաղթը կազմակերպել։ Ճիշդ է որ աւելի դիւրին է բայց···։

Այս «բայց»ը ծանրակչիռ է։

Ինչ հեգնանք։

Սփիւռքի արմատախիլ բազմութիւնները աւելի քան եօթանասուն տարի անկասկած եռագոյնին երազեցին իրենց հեռաւոր եւ խորթ –քանի որ խորհրդային– Հայրենիքին համար, որպէսզի վերջ դնէ գաղթականի իրենց աննախանձելի վիճակը և վերապահէն իրենց հարազատ օճախը։ Ու երբ, 70 տարի ետք, այդ երազը իրականացաւ, անսպասելի կերպով, ի՞նչ պատահեցաւ։

Այդ ազատ ու անկախ հայրենիքը, տարուէ տարի, ամսէ ամիս, չաբաթէ չաբաթ, օրէ օր, սկսաւ պարպուիլ։ Ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, վազ առաւօտէն, խուռներամ բազմութիւններ մուտքի վիզա մուրացին ու դեռ կը մուրան, դլախտավա՛յր Ամերիկա գաղթելու համար։ Ամերիկան ինչո՞ւ չքաջալերէ նման դիմումներ, որոնք այնքան ուրախալի են իր սիրելի դաշնակցին՝ Թուրքիոյ համար։ Ան չարդով պարպեց Արեւմտեան Հայաստանը, ու կրնայ հանդիստ սրտով դիտել Արեւելեան Հայաստանի պարպումը։

Ինը տարիներու երկայնքին Հայաստան կորնդուց իր ժողովուրդին զրեթէ կէսը, հարստացնելով ճոխման ճամբան բռնած անպուլսա սփիւռք մը։ Առանք ցեղասպանութենէ մը վերապրողները չեն, տեղահանուած իրենց հոդերէն, որոնք օտար ափեր խուժեցին պարտադրաբար, պարզապէս կեանքի ապահովութեան համար, հեռու թշնամիէն։

Առանք իրենց հարազատ անկախ ու ազատ հայրենիքը կը թողուն, ուր այլեւս չեն ուզեր մնալ, որովհետեւ իշխանութիւնները, իրենց հոդիին խորը մեռցուցին ամէնէն կարեւորը՝ յոյսը։

Ցոյսը՝ որ «վաղը լաւ կը լինի»։

Վաղը լաւ կրնա՞յ ըլլալ ներգաղթած մեռածներով, թէկուզ անոնցմէ մէկը կոչուի՝ Անդրանիկ։

Բայց, բան մը պիտի պակսի մեզի Սփիւռքին։

Մենք անհրաժեշտ կարիքն ունինք խորհրդանիշներու ու մեր գլխագիր պատմութեան ամէնէն հարազատ խորհրդանիշն էր Անդրանիկ։ 70 տարի է մեր ուխտավայրն էր Փէո–Լա Շէզը, ուր կը գիմէինք եւ ըստ մեզի փոխանցուած իր փափաքին, ջուրով կ'ողողէինք իր չիբիմը։

Այսօր, քիչ մը աւելի մինակ ենք, քիչ մը աւելի որբ, զրկուած Անկէ որ մեզի ներշնչած էր այն յոյսը թէ գործը կէս պիտի չմնայ։

Որովհետեւ ,Իր գործը պէտք չէ կէս մնայ։

«ՅԱՌԱՋ»

Կովկասեան Դաշինքին Մասին Ժ. Շիրաքի Պատասխանը Թուրքիոյ Նախագահին

Օ–ԷՍ–Ըն–ի Պոլսոյ վեհաժողովին Թուրքիոյ նախագահը առաջարկած էր Կովկասեան դաշինք մը որ պիտի ներդրուէր չրջանի երկիրները, խաղաղութեան ու հաշտութեան միջավայր մը ստեղծելու համար ռազմավարական կարեւոր այդ գօտիին մէջ։ Ս. Տէմիրէլ յատուկ պային Թիֆլիս այցին ընթացքին ալ կրկնած էր առաջարկը։ ապա Յունուար 19–ին 12 պետութիւններու դեկավարներուն ուղղուած նամակով մը հիմնաւորած իր ծրագիրը։ Այդ դեկավարներուն շարքին են Ժ. Շիրաք, Ռ. Քոչարեան, Վ. Պուտին, Պ. Գլինթըն, Չ. Ազիզ, Է. Շեվարնատզ, եւրոպական երկիրներու դեկավարներ։

Փետրուար 18–ի Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Տէմիրէլի առաջին պատասխանողը եղած է Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը Ժ. Շիրաք։ Ան չատ տեղին գտած է իր «սիրելի բարեկամ»ին առաջարկը, կը յայտնէ սակայն թէ այնքան ատեն որ Հայաստանի ու Ադրբեջանի հակամարտութիւնը լուծուած չէ, չրջանին մէջ մնայուն ոչ մէկ բանի ձեռնարկել կարելի է։ Կ'ըսէ թէ Երեւանի Հոկտեմբեր 27–ի ողբերգական պատահարը ընդմիջած է հաչտութեան բանակցութիւնները, սակայն Ռ. Քոչարեան եւ Հ. Ալիեւ հանդիպումները յուսատու են։ Ըսելէ ետք թէ Ֆրանսա որպէս Մինսկի խումբի մէկ նախագահը, պրոծօն մասնակցութիւն կը բերէ բանակցութիւններու ընթացքին, կը գրէ. «Միասս կողմէ ձեզի հետ բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած ըլլալով, գիտեմ թէ Թուրքիա Երեւան – Բաքու հատուածի մը որոնումին մէջ ունեցած դերին ո՛ր աստիճանի գիտակից է»։ Ժ. Շիրաք յարմար կը դատէ որ նման դաշինքի մը մէջ ընդգրկուին Կովկասի կայունութեամբ չհատրգրիռ առաւելադոյն թիւով երկիրներ ու միջազգային կազմակերպութիւններ։ Տեղին կը գտնէ որ նիւթին առընչութեամբ նկատի առնուին գանազան այլ առաջարկներ ալ որոնցմէ ամէն մէկը ունի իր առաւելութիւնը։

Ս. Տէմիրէլ գոհունակութեամբ անդրադարձած է Ժ. Շիրաքի նամակին, ըսելով թէ յայոդած են աչխարհի ուչադրութիւնը կեդրոնացնել Կովկասի վրայ։ Պատասխանելով հարցումին թէ Թուրքիա այս առաջարկը ԱՄՆ–ու հետ խորհրդակցա՞ծ էր հրապարակած էր, Թուրքիոյ նախագահը ըսած է թէ իրենք առանձին մտածած են, սակայն նաեւ նախագահ Գլինթընի Թուրքիա այցին ընթացքին ինք այդ մասին խօսած է անոր։

Մ. Օլգրայթ Ցեղասպանութեան Ճանաչումին Մասին

Փետր· 16–ին պատասխանելով Գոնկրէսի անդամներու հարցումներուն, ԱՄՆ–ու Արտաքին գործերու նախարար Մ. Օլպրայթ արտայայտած է Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին մասին։ Նիւթը արծարծած է Ֆրէզնոյէն հանրապետական Ճ. Ռատանովիչ· ան հարց տուած է թէ ի՞նչպէս Գլինթընի վարչախումբը կրնայ բացատրել մինչեւ այսօր Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչցած չըլլալու երեւոյթը երբ տակաւ աւելի հակասական է մարդկային իրաւունքներու ԱՄՆ–ու ունեցած յարդանքին ու ցեղասպանական արարքներ կանխարգիլելու ջանքերուն։ Ռատանովիչ չեչտած է նաեւ հակասութիւնը որ կայ 1915–ը չճանչնալուն եւ Աւստրիոյ համախոհական կառավարութեան մէջ գաղթականութեան դէմ ու ցեղային տարբերութիւններու անհանդուրժող կուսակցութեան մը ներկայութեան ԱՄՆ–ու մէջ յատուցած վրդովումին միջեւ։

Հարցումին պատասխանը կրկնած է Հայերու ցեղասպանութեան նիւթին մասին ամէն տարուան խուսափուկ տարազը· Օլպրայթ ըսած է թէ նախագահ Գլինթըն Ապրիլ 24–ին «կ'ոգեկոչէ անմեղ Հայ զոհերը»։ Այս տարի եւս պիտի ընէ նոյն ոգեկոչումը։ Ինչ ալ Պոլսոյ վեհաժողովին Հայ եւ Թուրք նախագահներուն յայտնած է թէ «ոչ կրնաս ուրանալ պատմութիւնը, ոչ ալ մոռնալ զայն»։

Անբասիր ու Պերճախօս Թիւրապեան

Արծաթէ պատթով ճերմակ տխուր գինի խմելու պատրանքը կը ծնի առաջին իսկ հնչիւնէն։ Արծաթի համը եւ որթի բուրմունքը կը փաթթուին իրարու, իսկ մեռաղի լուսնային փայլը կը սուզուի գինիին սաթէ երանգներուն մէջ։

Զայնին մէջ՝ ոչ մէկ զեղչելիք, ոչ մէկ ծեքծեքում· նոյնիսկ չափէ աւելի բնական է երգելու համար· այդպէս կը զրուցես մտերիմներուդ հետ, այդպէս կը խօսիս ինքզինքդ քեզի, երբ ունկնդիր չկայ։

Աբեւելքի քերթողական աչխարհը անողոք է· պարտուողը իր նուագարանը կը յանձնէ յաղթողին՝ իբրեւ լռութեան խոստում։ Արեւմուտքի քերթողները եղբայր են իրարու եւ կտոր մը հաց կիսելուն պէս իրարու կուտան ներչնչում, պատկեր, աչխարհահայեացք, դիմակ, կեցուածք, տրամադրութիւն եւ երբեմն նոյնիսկ՝ մէկ – երկու տող։

Եղբայրաբար է, որ Պերճ Թիւրապեան կը թարգմանէ Ֆրանսայի քերթող – դուսոնները Հայերէնի, իսկ Զարենցը՝ նըուագի։

Զարենցը կ'երդուի՛· – կը հարցնես տարակուսած։ Մատները կը հպին լարերուն, եւ տարակոյսը կը չքանայ։ Հայերէն մատածելու համար յանդուգն պէտք է ըլլալ։ Լուսամփոփի Պէս Աղջիկ՝ կրնա՞ս ըսել ուրիչ լեզուով մը։ Այս միտքը թերթիւ, տրոփիւնի եւ երգի միայն կը թարգմանուի։

Գոց դիտցած տողերդ կը լսես· ուրկէ՞ եկաւ սակայն յայտնութեան հրճուանքը։ Շունչ պահած՝ չես դիտեր, խօսքե՞րը մրտիկ ընես, թէ՞ ենթախորքի նուագը։ Երբ մուրճի հարուածներուն տակ նոր ձուլուած արձանը կ'ապատի կաւէ իր կապարէն, պետինը ատկին – անդին լինկած կաւի բեկորներն ալ կը պահեն ծանօթ ձեւերուն կատարելութիւնը։ Թիւրապեան չերդէր իսկ՝ Զարենց նուագին մէջէն պիտի լսուէր։

Թիւրապեան ոչ միայն փոխ կ'առնէ, այլ առատօրէն փոխ կուտայ իր եղբայրակից քերթողներուն։ Իր օգնութեամբ ժապ Պրէլ հայերէնով կ'ըսէ հետեւեալը· ծերերի խօսքը ծոթքին, երիցուկ է բուրում։

Թէքէեան խօսքայ անտառէն ներչնչում կը բերէր։ Թիւրապեան կատակով կը խոստովանի, թէ հպանցիկ սիրախաղ մը դեռափթիթ աղջկան մը հետ, տարիքի ճիւնին տակ հանդչող յոյզի ծլարձակումը կ'օգնեն իրեն, որ ներմակ մի էջ գուցէ դառնայ մի բիչ աեւ։ Հոս է, որ չղթային առաջին ու վերջին օղակները կը կապուին· զգացումի կայծը կը դառնայ ներչնչում, իսկ մեր անցեալի նիհիլական հեռուներէն Ցարալէզներ կուգան՝ մատրած սէրը ողջնցնելու։

Թիւրապեան հմայելու համար չէ, որ կ'երգէ։ Ոչ ալ պատգամ մը ունի՝ ուսերը կթող։ Իր զգացումը անբաժան է խոհերէն, խօսքը՝ նուագէն, սէրը՝ ներչնչումէն, մանկութիւնը՝ ճիւնէ թելերէն, ինչպէս անբաժան է նորահաս ճերմակ գինիի եւ հնամեայ արծաթէ գաւաթին համը։

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԵԱՆ

(*) Պերճ Թիւրապեանի համերգը տեղի ունեցաւ Զորեքչաբթի, Փետրուար 16–ին, Հ· Բ· Ը· Մ·–ի Փարիզի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 17/18)

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը Փետր· 17–ին Երեւան վերադարձած են։ Նախագահական օդանաւը էջք կատարած է ժամը 19–ին, Զուարթնոց օդակայանը։ Նախագահը դիմաւորած են Ազգ· ժողովի նախագահ Արմէն Խաչատրեան, վարչապետ Ա· Սարգսեան, Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Ճարութիւնեան, Պաշտպանութեան նախարար Վաղարչակ Յարութիւնեան, Ազգ· Ապահովութեան նախարար Գարլոս Ղազարեան, Երեւանի քաղաքապետ Ալպէր Բաղդեան ու պաշտօնական այլ անձեր։ Լրագրողներուն հետ ճեպազրոյցի ընթացքին նախագահը դոհունակութիւն յայտնած է իր այցելութենէն, ըսելով որ կարելիութիւններուն եւ ներուժին սահմաններուն մէջ երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւնները զարգացնելու համաձայնութիւն գոյացած է։ Ան գրուատած է իրենց վերապահուած ընդունելութիւնը, նչելով որ տեղւոյն հայ համայնքի ներկայացուցիչները ըսած են թէ չեն յիչեր վերջին անգամ երբ եղած է նման ընդունելութիւն։ Իսկ Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան ըսած է թէ երկու երկիրներու կապերը նոր մակարդակ կը ստանան· «Քաղաքական առումով այսօր Լիբանանի հետ որեւէ խոչընդոտ չկայ, ինչը դրական փոն է ստեղծում տնտեսական համագործակցութեան համար» դիտել տուած է ան։ Նախարարը այս այցը կարեւոր գնահատած է նաեւ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններու առումով։

*
**

Ա.ԶԳ· ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ ՆՇԱԾ ՋՕՐ· ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ 135-ԱՄԵԱԿԸ

Փետրուար 17–ին Ազգային զրադարանին մէջ բացուած է Զօրավար Անդրանիկի ծննդեան 135–ամեակին նուիրուած ցուցահանդէս մը։ Ներկայացուած են աւելի քան 300 ցուցանմոյշներ։ Երախտադիտութեան խօսք արտասանած են Պաշտպանութեան փոխ – նախարար Ա· Պետրոսեան եւ «Զօրավար Անդրանիկ» Միութեան նախագահը Ն· Մուչեղեան։

*
**

ԱՐՄԷՆ ՌՈՒՍՏԱՄԵԱՆ՝ ՀՅԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՄԱՐՄՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմինը, կազմակերպչական և կառուցային հարցերու քննարկման ծիրին մէջ, Արմէն Ռուստամեանը նչանակած է ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն Մարմնի ներկայացուցիչ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ. մերժեց ՕԹԱՆ–ի քարտուղար՝ Ռոպէրթսոնի առաջարկը վարկ վայելող միջազգային անձնաւորութիւն մը ղրկելու Չէչէնիա քննութեան համար և

(Շար·ը Դ· էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ներքին քաղաքական դաշտը, հակառակ խաղաղածի տպաւորութեան, կը պահէ մտահոգութեան հնոցները. գլխաւորը նախագահ – բանակ հակադրութիւնն է որ կը չարունակէ իր գոյութիւնը զգացնել, նախագահական արտակարգ ընտրութիւն կատարելու պարբերական կոչերով: Կայ բարեբախտաբար վիճակը աւելի վերէն դիտողներու խմբակ մըն ալ որ ամէն առիթով կը թելադրէ մէկդի դնել համակրանքները, հակակրանքները, անձնական չահերը ու միջոցներու ձեռնարկել երկիրը անտեսական, քաղաքական ճգնաժամէն, ուծացման, փլուզման սպառնալիքէն հեռացնելու համար, ինչպէս կը գրէ Կարիճ Սարդարեան («Ազգ», Յունուար 27). «Ի՞նչ է պատահել մեզ հետ – 2» խորագրուած էջին մէջ ան ոչինչ կը կապէ նախագահի փոփոխութեան հեռանկարի մը. կ'ըսէ թէ կարեւորը երկիրը ճգնաժամէն դուրս բերելու յստակ պատկերացում, իմաստութիւն, կամք ու պետական վճռականութիւն ունենալն է նախագահին համար: Իսկ «անցողիկ կրճերը մեզ կարող են գցել այնպիսի մոլորութեան ու խառնակութիւնների մէջ որից դուրս գալը յետոյ պարզապէս անհնարին կը լինի»: Յօդուածը ցնցող վերջաբան մըն ալ ունի ուր մէջբերուած է «արեւմտեան հարեւան պետութեան» դեկավարին 1993–ի մէկ արտայայտութիւնը թէ «Մենք Հայաստանը կը շրջափակենք, մնացածը ժամանակի ընթացքին Հայերը իրենց ձեռքով կ'ընեն»:

Հայաստանի այս կացութեան նման է ԼՂՀ–ի ներքաղաքական դաշտն ալ որ վերջին շրջանին բեմ եղաւ քաղաքական ու գինուորական իշխանութիւններու սուր հակադրութեան. հոն աւելի զօրաւոր դիրքի վրայ ըլլալ կը թուի առաջինը, քանի որ հակառակ յայտնուած զրժգոհութիւններու, քննադատութիւններու, հանրապետութեան նախագահը յաջողեցաւ պաշտօնազրկել Պաշտպանութեան նախարար ու բանակի հրամանատար Ս. Բաբայեանը: Այսուհանդերձ, այդ փոքրիկ հանրապետութիւնը եւս մը տահոգութիւններու, վախերու մարդ է հետագրգիր հետեւողին համար, յատկապէս այս օրերուն երբ այժմէականացած է Ղարաբաղի կնճիռին լուծումի ընթացքը:

«Իրաւունք»ի (Յունուար 28 – Փետր. 3) Սահակեանկերտի թղթակիցը Վահրամ Աղաջանեան ԼՂՀ ներքաղաքական այս կոծումը տարուած անտեսական քաղաքականութեամբ ու անոր քաղաքական ենթախորքով կը բացատրէ: Հարց կուտայ թէ երբ 5 շրջանի ու 180 հազար բնակիչի տէր ԼՂԻՄ–ը (Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ) կը հոգար ոչ միայն իր, այլ նաեւ Ազրբեջանի կարիքները, ինչո՞ւ 12 շրջանով ու նուազ բնակչութեամբ ներկայի հանրապետութիւնը նոյնիսկ դիւզատնտեսական մթերք կը ներածէ Հայաստանէն:

Այս կէտին վրայ կ'արժէ փակագիծ մը բանալ, պահ մը այժմէականացնելով ԼՂՀ բնակչութեան թիւին հարցը. «Ժառանգ»ի Փետրուար 11–ի թիւով արձանագրած էինք նախկին վարչապետ Հ. Բագրատեանի տուեալին թէ այսօր Ղարաբաղ 80 հազար բնակչութիւն կայ, մինչդեռ 1988–ի այդ թիւը 150 հազարի կը հասնէր: «Հայկական ժամանակ» օրաթերթին Փետրուար 1–ի թիւին մէջ ըսուած է թէ Հ. Բագրատեանի այդ յայտարարութիւնը մեկնաբանելու խնդրանքով դիմած են ԼՂՀ Երեւանի ներկայացուցչութեան: Հոնկէ հաւաստած են որ իրենց պաշտօնական տուեալներով Ղարաբաղի ներկայի բնակչութիւնը 140 – 160 հազար հոգի է. աւելի ստոյգ թիւ չեն կրնար տալ, ժողովրդագրական տեւական տեղաշարժին պատճառով: Ըսուած է նաեւ որ 2001 Թուականին մարդահամար կը կատարուի որմէ ետք ստոյգ թիւը յայտնի կ'ըլլայ: Թերթին խմբագրութիւնը իր կողմէն կ'աւելցնէ թէ պաշտօնական տուեալները խիստ կասկածելի են եւ թէ արուած թիւերուն համար «կասկածելի» որակումն ալ «չափազանց մեղմ է»: Յայտնուած անստուգութեան մէջ գալ տարուան մարզահամարին ապահովել ուրիշ ելք չի մնար, բայց որոշ է որ ԼՂՀ–ի առընչուած մարտահոգութիւններու մէջ ժողովրդագրական ներկան ալ լուրջ բաժին ունի:

Վ. Աղաջանեան կը գանգատի որ ԼՂՀ ներկայ իշխանութիւնները տնտեսական քաղաքականութեան ծրագիր չունին, մինչդեռ Ս. Բաբայեան աստիճանաբար կը բարելաւէր այդ մարզը, աշխատատեղիներ բանալով եւ այլն: Կ'ըսէ թէ պաշտպանութեան նախկին նախարարը կը ձգտէր հանրապետութեան տնտեսական անկախութեան. բան մը որ այն տպաւորութիւնը ունի թէ մաս չի կազմեր այսօրուան դեկավարութեան մտահոգութիւններուն: Անոնք չեն աշխատցներ Սահմանադրական յանձնաժողովն ալ որ պէտք է պատրաստէր Սահմանադրութիւնը որով Ազրբեջանէն անկախութիւնը օրէնքի ճամբով ալ կ'ամրապնդուէր:

Լրագրողը կը մէջբերէ ծանօթ հրամանատար, բազմաթիւ մարտերու մասնակից Ֆելիքս Բեգլարեանի խօսքերը Երկրապահներու Բ. համագումարին. ան 250 տարի առաջ Մխիթար սպարապետին գլխաւորութեամբ ազատագրուած է Վազդէն Սարգսեանի սպանութիւնը: Ըսած է թէ տարի յաջորդ քայլը Ս. Բաբայեանին ու կառուցողներուն չէզոքացումն է: «Երբեմն այն տպաւորութիւնն է ստեղծուում որ մեր ժողովրդին դեկավարում են հարեւան մահմետական երկրների պաշտօնեաները: Բայց ապարդիւն: Նրանց ծրագրերը չեն անցնի: 7 միլիոնին դիմացել ենք, 20 հոգու էլ կը դիմանանք»:

Աւելի խիստ արտայայտութիւններ ուներած է Ս. Բաբայեան ներկայի դեկավարութեան հասցէին, ըսելով. «պէտք է վստահել նրանց, ովքեր արիւն են թափել ազատութեան համար այլ ոչ թէ մի բանի եկուորի, որոնք նոյնիսկ Ղարաբաղի տարածքի մասին պատկերացում չունեն, նոյնիսկ չգիտեն թէ բանի գիւղ կայ Արցախում»: Ապա կոչ ըրած է միասնութեան դիրքերը չլքելու, քանի որ այդ կը պահանջէ ազգային ու պետական չահը:

Այս բոլորէն եզք կարդալ Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի հարցազրոյցը («Հայկական ժամանակ», Փետրուար 3) որուն հանդարտութիւն մը կրնայ բերել մտքերուն: Ան ներքին քաղաքական լարուած վիճակը կը վերագրէ Ս. Բաբայեանի պաշտօնէն հեռացումին. վստահութիւն կը յայտնէ որ Մայիսին երբ Ազգային ժողովին ընտրութիւնը աւարտի, «լարումը վերջնականապէս կը մարի»: Ան հաշտարար մօտեցումով կը խօսի նախագահին, վարչապետին մասին: Կ'ըսէ որ եթէ ամէն ինչի համար պատասխանատու կը նկատուի առաջին դէմքը նախագահը, ատիկա չի նշանակեր թէ ամէն բան ան միս – մինակը պիտի ընէ: Իսկ վարչապետը Ս. Դանիէլեան տնտեսական ոլորտ աշխուժացում ստեղծած է. բոլոր դիւղերուն օգնած է որ իրենց ներքին ճամբաները սալարկեն: Բնակիչներուն տրամադրուած են անվճար աղիւսներ, վառելանիւթ, չաղախ եւ ձմրան օրերուն երբ դիւղային դաշտի աշխատանք չունի, կրնայ իր գիւղին բարեկարգումով զբաղիլ:

Խորհրդարանական ընտրութեան բնականաբար պիտի մասնակցի Ս. Բաբայեանի ճակատն ալ, քանի որ յայտարարած էր թէ կը պատրաստուի քաղաքական գործունէութիւն տանիլ ու այդ նպատակով պաշտօնապէս արձանագրել կազմած կուսակցութիւնը: Ամբողջ հարցը հոն է որ մինչեւ Մայիս սա քանի մը ամսուան ընթացքին լարումը վտանգաւոր սահմաններէ հեռու մնայ ու մանաւանդ արտաքին ազդակներ աւելի չբեւեռեն զայն: Մանաւանդ որ ընտրութիւնը արդար ու ժողովրդավարական սկզբունքներու չարիր ըլլալու պարագային, ցոյց պիտի տայ Ղարաբաղի ժողովուրդին իսկական նախընտրութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՉԵՄ ԳԻՏԵՐ»

Մարդիկ եթէ մէկ բան գիտեն,ատոր փոխարէն տասնեակ հազար բան չեն գիտեր: Աշխարհ այսպէս էր երէկ, առաւելաբար այսպէս է այսօր երբ ամէն օր զգլխիչ արագութեամբ կը զարգանան գիտութիւնները ու թէքնիք ծանօթութիւնները: Ամէն մարդ կրնայ հպարտանալ իր ունեցած մաքի պաչարով, այլ խօսք՝ ամէն մարդ կրնայ ուրախանալ իր գիտցածներով, բայց ո՛չ մէկը պիտի ամչնայ իր չգիտցածներէն: Եթէ այս չատ պարզ ճշմարտութիւնը ընդունինք, ամէն ինչ կը դիւրանայ:

Եթէ իմ դիմաց բերեն աշխարհի ամէնէն զարգացած, ամէնէն լայն ընդհանուր մշակոյթին տիրացած մարդը եւ եթէ այդ մարդը սկսի ինծի ժամեր չարունակ խօսիլ իրեն ծանօթ ծովածաւալ գիտելիքներու մասին, ես անպայման յանկարծ կրնամ իրեն ուղղել հարցում մը, որուն պատասխանը պիտի չգիտնայ: Զարմանութեամբ չէ որ պիտի ուղղեմ այդ հարցումը, անպայման իր պարտք մէկ կողմը գտնելու համար չէ՛ որ պիտի ուղղեմ զայն, կամ պարզապէս ես ալ իմ գիտելիքներուս պաչարը ցուցադրելու համար չէ՛ որ պիտի ուղղեմ: Պարզապէս պատահմամբ է որ պիտի ուղղեմ այդ հարցումը: Եւ աշխարհի ամէնէն ուղիղ ու անյաւակնոտ մարդն իսկ կըրնայ այդ գիտնականին ուղղել այդպիսի հարցում մը: Աւելի չատ բնական է, ովհետեւ երախան անգամ գիտէ որ մարդիկ ամէն բան չեն կրնար գիտնալ:

Հարցումիս դիմաց այդ գիտնական մարդը չատ ճիշդ հակազեցութիւն ցոյց տուած պիտի ըլլայ եթէ պարզօրէն, պարզապէս ուս թօթուելով ու առանց կարեւորութիւն տալու, պատասխանէ.

– Չեմ գիտեր:

Անոր այդ «չեմ գիտեր»ին դիմաց ալ մենք չատ սխալ հակազեցութիւն ցոյց տուած կ'ըլլանք եթէ ուրախանանք գինքը նեղը դրած ըլլալու մտածումով, եթէ պահ մը կարծենք թէ այդ մարդուն տգիտութիւնը փաստած եղանք, ցոյց տուինք որ այդ մարդը ամէնուն կարծածին չափ ալ ամենագէտ չէ եղեր, եւ այլն:

Շատեր կը կարծեն թէ նեղացուցիչ բան է «չեմ գիտեր» ըսելը: Մարդ կը կարծէ թէ պզտիկ մնացած է եթէ իրեն հարցուած է բան մը եւ ինք պատասխանած է թէ չի գիտեր: Ես կեանքիս մէջ առաջին վայրկեանէն իրը սկզբունք ընդունեցայ այն կանոնը, թէ երբեք պիտի չամչնայի մէկու մը դիմաց «չեմ գիտեր» ըսելէ: Ճիշդ է որ չատ կը կարդայի, անհաւատալիօրէն չատ կը կարդայի, եւ չատ անոտոր նիւթերու մասին կը կարդայի, դրականութիւն, հոգեբանութիւն, փիլիսոփայութիւն, մչակութային ընդհանուր նիւթեր, նաեւ արուեստագիտութիւն, եւ դեռ ինչեր ու ինչեր: Որքան չատ բան կը կարդայի, այնքան չատ բանի մասին ծանօթութիւն ձեռք կը բերէի: Միւս կողմէ ալ կ'անդրադառնայի երկու կէտերու.

Առաջին՝ կը մտածէի որ կարդալ՝ անպայման սորվիլ չէր նաչնակեր: Ճիշդ էր որ չատ կը կարդայի, բայց ճիշդ էր նաեւ որ կարդացածներէս չատ բան կը մոռնայի: Կը բանայի դրադարանիս դիրքերէն մէկը, կը տեսնէի որ այդ դիրքը կարդացած էի անկէ որոշ մասեր ընդգծելով, բայց չատ քիչ բան կը յիշէի այդ դիրքին բովանդակութենէն: Կարծացուածէն բան մը մնացած էր անշուշտ մտքիս մէջ, մթնոլորտ մը, ընդհանուր տպաւորութիւն մը փոխանցուած էր այդ դիրքէն ինծի, բայց եթէ մէկը այդ դրքին մէջէն որոշ հարցում մը ուղղէր, չատ հաւանաբար ես պիտի սոսկուէի պատասխանել. «Չեմ գիտեր»: Եւ գիմացինս թերեւս ծաղրանքով պիտի խօսէր իմ մասիս. «Այս մարդը կը պնդէ թէ այս դիրքը կարդացած է, բայց կասկածելի է», պիտի ըսէր:

Երկրորդ՝ գրաւճառներէն երբեմն տասը, քսան դիրք կը գնէի ու տուն կը բերէի մէկ օրուան մէջ: Բայց խելքս կը մնար ամբողջ գրաւճառին խանութը լեցնող այն հարիւր – հազարաւոր միւս դիրքերուն վրայ, որոնք երբեք իմ մտքիս ու գրադարանիս սեփականութիւնը պիտի չդառնային: Բացի զիս հետաքրքրող ճիւղերէն, կային հարիւրաւոր ճիւղեր որոնք զիս բնաւ չէին չահագրգռեր: Ազգերու պատմութիւն, տնտեսութիւն, աստղաբաչխութիւն, բնական պատութիւններ, անասնական ու բուսական աչխարհ, ուսուցութիւն, ճարտարարուեստի նիւթեր, եւ դեռ ինչեր կային որոնց մասին գրուած գիրքերուն վրայ ակնարկ մը իսկ չէի ուզեր: Կ'ըսէի մարդ անգամ մը գրաւճառի խանութին կամ մեծ գրադարանէ մը ներս պէտք մտնէ, որպէսզի հասկնայ թէ որքան շատ բան չի գիտեր:

Մարդիկ անշուշտ որ պէտք է ամէնագիտութենէն, բայց երբեք պէտք չէ մը զչենան «չեմ գիտեր» ըսելէ: Շատ կ'անգամանանք եթէ այս երկուքը իրարմէ պանդատենք:

Իմբագրական առօրեայ մեր աչխատանքին մէջ ես եւ գործակիցներս յաճախ պարտաւոր ենք իրարու հարցումներ ուղղելու: Եթէ գիտեմ ինծի ուղղուած հարցումներէն մէկուն պատասխանը կ'ուրախանամ: Բայց եթէ չեմ գիտեր նոյնքան ուրախութեամբ կը պատասխանեմ որ «չեմ գիտեր»: Հանգամանքին նեմ որ «չեմ գիտեր»: Աւելորդ թերեւս կը հանդամացնէ նաեւ գիմացինդ: Իմ կայ որ: Բոլորս ալ ամէն բան չենք կրնար գիտնալ: Յետոյ, մեր քթին տակ անպայման կայ համալսարան մը որ պիտի պատասխանէ մեր հարցումներուն ... եթէ ան ալ չատ բնականօրէն «չեմ գիտեր» չըսէ մեզի:

Ռ. Հ.

Հ. ԼԵՒՈՆ ՎՐԴ. ՋԷՔԻԵԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Փետրուար 11–ին Պոլիս ժամանած է Հ. Լեւոն Ջէքիեան որ հրաւիրուած էր Պոմոնթիի Մխիթարեան վարժարանի չուրջ ստեղծուած խորհրդակցական չարժումին կապակցութեամբ: Արդարեւ, վարժարանին հոգաբարձուները եւ համակիրները կը փափաքէին այս 200 տարեան վարժարանին անուան ու առաքելութեան չուրջ մտածումի ու նորարարութեան չարժում մը ստեղծել: Ինչպէս ծանօթ է, այս վարժարանը, անցեալ եղեռնակին 1936–ի պէչանճամէններու հարցին ծնունդ առնող անհաճոյ զարգացումներուն պատճառաւ, դարձած էր ուչադրութեան կեդրոնէ ո՛չ միայն համայնքին այլեւ բովանդակ Թուրք մէտիային: Շէնքը դրաւուած էր, աչակերտ ու կրթասի փոդոց նետուած էին: Շատ ուժեղ ազգմուկ բարձրացած էր: Եւ լուծման եղանակ մը գտնուած էր: Դպրոցին աւանուած էր չէնքին մէջ չարունակել իր առաքելութիւնը: Վարժարանը վերբացաւ իր դռները, բայց, դժբախտաբար այլեւս ոչինչ առաջնուան պէս էր: Շատ դպրոց չվերադարձան եւ այսօր փոքր աչակերտներուն թիւը, ունի նաեւ ուսուցչական դժուարութիւններ:

Այս պայմաններուն մէջ, վարժարանի հոգաբարձուները խորհած էին որ սխալ էր այլեւս վարժարանը պահել իր նախկին կարգավիճակին մէջ եւ հարկ էր դայն ծառայեցնել տարբեր նպատակներու. Օրինակ, հոն բանալ աչխատող ծնողներուն համար մանկամատուր մը, կամ պահատուր ու հաչմանդամ մանուկներու յատուկ դպրոց մը, կամ թէքնիք տարրական դասաւանդութիւններու կեդրոն մը:

*
**

Հ. Լեւոն Ջէքիեան առաջին դասախոսութիւն մը տուած է Փետրուար 13–ին Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահը, որ ծայրէ ծայր լեցուած էր: Կ.Մ.Մ–ի կողմէ օրուան բանախօսը ներկայացուցած է Բագրատ Խոթուքեան: Հայր Լեւոն Ջէքիեան, ինք ալ պոլսեցի, իր այս առաջին դասախոսութեան մէջ, ընդգծած է վստահի տուեալներով, այն դերը զոր Պոլիս խաղացած է ամբողջ հայ մչակոյթի պատմութեան մէջ եւ դեռ կը չարունակէ խաղալ: Ցիչելով թէ առաջին անգամ, 1971–ին, այս նոյն բե-

մին վրայ տուած էր իր առաջին քանախօսութիւնը, ղրուատած է կեդրոնական վարժարանը լսելով թէ բոլորս ալ կըրնանք կեդրոնականցի նկատուիլ, ինչպէս բոլորս ալ կրնանք Պոլսեցի նկատուիլ: Հ. Լեւոն դիտել տուած է որ հայ ժողովուրդը պատմական ճակատագրի պատճառաւ ղրկած է զանազան մշակոյթներու միջեւ «դաշնակիզաթէօր» մը, մեզուի նման բոլոր մշակոյթներէն բան մը քաղելով ու անոնցմէ սեղծելով իր սեփական մեղրը: Հայը չէ վախցած ուրիշին մշակոյթէն եւ այդ պատճառաւ ալ միշտ լաւ կամուրջ մը հանդիսացած է բոլոր մշակոյթներու միջեւ: Պոլսոյ մէջ Հայերը լաւ թրքերէն կը խօսէին, Թիֆլիսի մէջ ալ Հայերը լաւ վրացերէն կը խօսէին: Այդ մասին փաստ մըն է Սայաթ Նովա, որ ամենաբարձր մակարդակով թէ՛ կը խօսէր կովկասեան եւ պարսկական լեզուները, թէ զանոնք կը գործածէր բանաստեղծութեան մէջ: Անդրադառնալէ ետք Ֆաթիհէն ապրած կեանքին, Հայր Լեւոն իր եզրակացութեան մէջ կանգ առած է Պէչիկթաշլեանի, Վարուժանի, Դուրեանի, Ինտրայի եւ Մեծարենցի նման հինգ անուններու վրայ, ընդգծելու համար Պոլսոյ հայ մշակոյթին կարեւորութիւնը, քանի անոնք միջազգային չափանիշով գագաթներ կը նկատուին: Բանախօսութենէն ետք, չուրջ 45 վայրկեան Հ. Լեւոն Զէքիեան պատասխանած է հարցումներու: Ուղղագրութեան մասին, իր կարծիքն այն է թէ սխալ է մեսրոպեան կոչել մեր ուղղագրութիւնը, որովհետեւ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են Մեսրոպէն ետք, ուրեմն պէտք է դասական կոչել եւ կարգ մը գիտումներ ալ ընել այս հարցին կապակցութեամբ:

***

Յաջորդ օրը, Փետրուար 14–ին, Հայր Լեւոն Զէքիեան դասախօսութիւն մը տուած է Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահը եւ ծանրացած գլխաւորաբար կրթական հարցերու վրայ: Այս անգամ, բանախօսը ներկայացուցած է փաքքալ թէօրէնլի:

Հ. Լեւոն խօսած է վարժարաններու մասին եւ անդրադարձած ամէն մէկ գաղութի վիճակին: Ան ընդունած է որ Եւրոպայի մէջ, կացութիւնը բնաւ փայլուն չէ: Իրերայաջորդ կերպով փակուած են Սեւրի Սամուէլ – Մուրատ եւ Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանները ու հարց տուած է՝ երբ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ կարելի չէր եղած դպրոց պահել, ի՞նչ կարելի էր ապասել Գերմանիոյն եւ միւս երկիրներէն: Ըստ իրեն մեր միակ ընելիքը ընտրանի աշակերտներու համար մասնաւոր վարժարան մը բանալն է, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բարձրամակարդակ գոլէժներու նման: Հ. Լեւոն ակնարկած է նաեւ երկլեզու կարենալ ըլլալու հարցին: Բանախօսութենէն ետք չուրջ ժամ մըն ալ պատասխանած է հարցումներու:

***

Նոյն գիշերը, սիրոյ սեղան մը ըրած է Հ. Լեւոնի ի պատիւ Գումգափուի Պէզճեան սրահին մէջ, ի նպաստ Պոմոնթիի Մխիթարեան վարժարանին, որու նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք: Վարժարանի հոգաբարձուներէն՝ Ֆրանսուա Պալօղլուի բացման խօսքէն ետք, ելոյթ ունեցած է Տիգրան Կիւլմէզիլի: Ի վերջոյ իր սրտի խօսքը ընելու հրաւիրուած է օրուան հիւրը, Հայր Լեւոն, որ անգամ մը եւս իր ուրախութիւնը յայտնած է Պոլիս հրաւիրուած ըլլալուն համար: Դիտել տուած է որ իրեն համար չատ տպաւորիչ եղած էր առաւօտուն այցելել Պոմոնթիի վարժարանը, որ եղած է իր առաջին դպրոցը: Դրուատած է մօտաւորապէս 200 տարուան այս դպրոցը, ուրկէ սերունդներ հասած են, ուր աշակերտած են Մկրտիչ Պէչիկթաշլեաններ եւ ուրիշներ:

Հուսկ Բանքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք, դիտել տալով որ այս սիրոյ սեղանը կը զուգադիպի Տեառնընդառաջի, որու ընթացքին սովոր են կրօնականները արարողութիւնները փակել խրախճանքով: Պատրիարքը, ապա, իր կարծիքը յայտնած է Պոմոնթիի վարժարանին ապագային մասին ու յիշած թէ արդէն 2 տարի առաջ, դիտել տուած էր որ համայնքը պէտք ունի հաշմանդամ տղոց համար վարժարանի մը, նաեւ երեք մանկամսուրներու երեք տարբեր թաղամասերու մէջ եւ այսօր ալ նոյն կարծիքն ունի: Մեսրոպ Արք. դեռ չէչառած է. – «Դուք ալ գիտէք որ այլեւս 18 դէպրոցը չատ է մեզի համար, աշակերտանեռուն թիւը կը նուազի, աշակերտներուն թիւը ա՛լ աւելի պիտի նուազի որովհետեւ կը նուազի մկրտուած երախաներու թիւը, այս ալ պիտի պակսի որովհետեւ կը բազմանայ խառն ամուսնութիւնը: Ասիկա սարսափելի բան մըն է, որովհետեւ պէտք չէ մոռնանք որ մենք կրօնական համայնք մըն ենք: Վերջապէս այն չէնքերը, զորս ունինք, նպատակի մը պէտք է ծառայեն»:

«Մարմարա» իր թղթակցութեան վերջաւորութեան, յիշելով թէ նախորդ օրը, Հայ կաթողիկէ համայնքը կորսնցուցած էր անակնկալօրէն Հայր Արիստակէսը, ինչ որ եթէ պատճառ չէր եղած որ սիրոյ սեղանը յետաձգուէր, կ'աւելցնէ որ, զոնէ պատշաճ էր որ երկու խօսքով յիշատակուէր այդ ցաւալի կորուստը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԷ – ՎԷ – 8 հեռատեսիլի կայանը, Փետրուար 4–ին, Պատրիարքարանի դահլիճէն ուղղակի հաղորդում մը սփռած է Մեսրոպ պատրիարքի եւ կրօնկից նախկին տեսուչ՝ Լիւթֆիւ Տողանի հետ, նուիրուած կրօնական հարցերու: Ցայտագրի սկիզբը Պատրիարքը բացատրութիւններ տուած է Պատրիարքարանի եւ հայ համայնքի անցեալին մասին, մասնաւոր կերպով ընդգծելով Օսմանեան Պետութեան կողմէ վաւերացուած, 1863–ի Սահմանադրութիւնը ու անոր լոյսին տակ հիմնուած Ազգային կեդրոնական մարմինը: Լրագրող Մէհմէտ Ալի Գըլըճպայի այն հարցումին թէ պատրիարքարանը ինչ նեղութիւններ ունի Պետութեան հետ, պատրիարքը առաւելաբար ծանրացած է Դպրեվանքի հարցին վրայ, զոր չեն կրնար բանալ, աւելցնելով թէ այլեւս բանալ ալ չեն ուզեր, որովհետեւ ոչ հոգեւոր կոչումը ըզգացողներ կան բաւականաչափ, ոչ ալ հոն դասախօսելու պատրաստ մանկավարժներ: Այժմ, Թուրքիոյ մէջ 44 եկեղեցիներ կան, իսկ ասոնցմէ դուրս 14 համայնքներ իրենց ապրած տեղը եկեղեցին չունին (ինչպէս Անգարա, Մալաթիա, Սվազ) եւ այս կարիքներուն համար միայն 25 եկեղեցական մնացած է: Թէ լրագրողը թէ Լիւթֆիւ Տողան չատ ցաւալի գտած են ներկայ հոգեւորականներու թիւը: Պատրիարքը ճշդած է թէ Թուրքիոյ մէջ, այսօր 70 հազար Հայ կ'ապրի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԽԹԱՄԱՐ

պարբերաթերթ Հռոմի հայ երիտասարդութեան, Յունուար 2000, թիւ 2 (հայերէն եւ իտալերէն)

Salita di S. Nicola da Tolentino, 17
00187 Roma, ITALIA.

***

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

գիր եւ պատկեր, տարին երկու թիւ

խմբագիր՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Թիւ 17, 1999
OPEN Letter, 1208A East Lexington Drive
Glendale, CA 91206 (U.S.A.)

«ԿԱՐՊԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ» ՄՐՑԱՆԱԿԸ՝ Հ. Լ. ՓԻԶԷՐԻ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, «Կարպիս Փափազեան» մրցանակը կը շնորհուէր Հայերու ի նպաստ աշխատանք տարած օտարի մը: Այս անգամ, ընտրուած էր Պալէն պատմաբան Հանց – Լուքաս Փիզէր որ կ'արժանանար այս պարգեւին (5000 տոլար): Յանօթ է որ այս յատկացումները սկսած են 1988–ին, Հ. Բ. Ը. Մ.–ի հովանաւորութեամբ եւ ամէն անգամ Եւրոպայի կամ Մերձաւոր – Արեւելքի երկրի մը մէջ կ'ընտրուի պարգեւատուողը: Անցեալի անուններէն կարելի է յիշել Իվ Թերնոն (Ֆրանսա), Քրիսթոֆըր Ուոլքըր (Անգլիա), Թեսա Հոֆման (Գերմանիա), Աւրիանօ Ալփակօ – Նովելլօ (Իտալիա), Ֆ. Ռիկօ (Պելժիա) եւ այլն, եւ այլն:

Հանց – Լուքաս Փիզէր կը պարգեւատրուի Օսմանեան կայսրութեան եւ Թուրքիոյ հանրապետութեան փոքրամասնութիւններու մասին տարած իր աշխատանքներուն համար, որ տոքթորայի իր աւարտաճառին նիւթը եղած է Պալի համալսարանը եւ ի մասնաւորի դերմաներէն այն հատւածական աշխատանքին համար, զոր հրատարակած է անցեալ տարի «La question arménienne et la Suisse 1896 – 1923» խորագրին տակ: Հեղինակն է նաեւ Քիւրտիստանի եւ Եւրոպայի մասին հատորի մը եւ 1999–ին վերհրատարակած է յուշերը Եաքուպ Քիւնցլէրի որ դարուս սկիզբը վարած է Ուրֆայի գուլիցերական հիւանդանոց–որբանոցը եւ պաշտպանած է հազարաւոր հայ մանուկներ ջեղասպանութեան ատեն:

Հանց–Լուքաս Քիզէր իր ուսումը շարունակած է Փարիզ, գլխաւորաբար Անահիտ Տէր–Մինասեանի հետ, ներկայիս կը դասաւանդէ Ցիւրիխի համալսարանը եւ Պալի մէկ ժիմնազը: Պատուելիի այս զաւակը, ծնած 1957–ին, ուսումնական բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրած է արեւելեան Թուրքիա, ուր հանդիպած է իր կնոջ՝ Քրտուհի մը, ունի երկու զաւակ:

1999–ի «Կարպիս Փափազեան» մրցանակը յանձնուեցաւ Փետր. 18–ին, տիկին Թալին Ասլազեանի կողմէ, Հ.Բ.Ը.Մ.–եան Զուիցերիոյ մասնաժողովին նախագահուհին, Ժընեւի պատմութեան եւ արուեստի թանգարանը տեղի ունեցած արարողութեան մը ընթացքին, որուն մասնակցեցան նաեւ այլ երկիրներէ եկած Բարեգործականի անդամներ:

ԱՐՄԱՆ ԳԱՍՊԱՐ

ժրևեւ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 6

Նուարդենց տունը

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ձեմ գիտեր ի՞նչ պատասխանեմ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ձեր վարանումը ինծի են–թադրել կուտայ, թէ մեր զգացումները նոյնը չեն իրարու նկատմամբ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Կ'աղաչեմ, պարոն Եդուարդ, ատանկ մի խօսիք: Մեր այս տեսակցութենէն ետքը այլեւս անկարելի է, որ Մարտիկ աղային հետ ամուսնանամ: Բայց ի՞նչ միջոցով բացատրենք խզումը, ահա ատ է, որ ինծի մտատանջութիւն կը պատճառէ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Բայց ձեր ծնողքը չի կրնար ստիպել ձեզ ամուսնանալու մէկու մը հետ, որ չէք սիրեր:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Եւ որը կ'ատեմ հիմա:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Եթէ ես ձեր տեղը ըլլայի, քաջաբար եւ անկեղծօրէն հօրս կ'ըսէի. «Անկարելի է, որ ես այդ կոչտ ու կոպիտ մարդուն հետ երջանիկ ըլլամ: Ես արդէն ինծի յարմար ամուսին մը գտած եմ եւ վստահ եմ, որ երջանիկ պիտի ըլլանք երկուքս ալ: Օրիորդ Զարուհի, եթէ իսկապէս ինծի հանդէպ սէր ունիք, այդ քայլութիւնը պէտք է ունենաք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Այո, պիտի ունենամ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Շնորհակալ եմ: (Ձեռքը կը տանի չրթունքին): Ուրեմն այս վայրկեանիս կրնամ քեզ իմ նշանածս նկատել եւ հետդ եզակի խօսիլ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Ուրախ): Այո, սիրելի Եդուարդս: (Կը համբուրուին):

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Մեր նշանառութքն ու ամուսնութիւնը պէտք է չուտով կատարենք եւ մեկնինք, որովհետեւ արձակուրդի օրերս կը լրանան:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Երբ որ ուզես:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Այնպէս մը կը կարգադրենք, որ մեր հարսնիքէն անմիջապէս ետք ճամբայ ելլենք ու մեր մեղրալուսինը անցընենք չոգենաւին մէջ:

ՆՈՒԱՐԴ. – (Դրան մէջ): Ձեզ կը խանդարեմ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ո՛չ, սիրելիս:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – (Ուրախ): Մենք վերջացուցինք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ուրեմն խնդիրը կարգադրուեցա՞ւ:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Ուզածիդ պէս:

ՆՈՒԱՐԴ. – (Ձեռքերը իրարու զարնելով): Հուռռա՛...

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Հիմա պէտք է ուրախութիւն մը ընենք:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ի՞նչ ուրախութիւն:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Օրինակի համար կառքով կամ օթոմոպիլով պտոյտ մը, մինչեւ Քիւղաթհանէի բարձունքը:

ՆՈՒԱՐԴ. – Ես կառքը կը նախընտրեմ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ինչպէս որ կ'ուզէք:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – Բայց ես մօրս խոստացայ կանուխ վերադառնալ:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Ինչո՞ւ համար:

ՋԱՐՈՒՀԻ. – (Հեգնական): Վաղուան նշանառութեան պատրաստութիւնները պիտի տեսնենք:

ԵԴՈՒԱՐԴ. – Քանի որ այլեւս նշանառութ չկայ, կանուխ երթալու պէտք չմնաց:

ՆՈՒԱՐԴ. – Երթամ գլխարկս դնեմ ու անմիջապէս մեկնինք: (Դուրս):

ՏԵՍԱՐԱՆ 7

Նեմզար հանըմին սենեակը

Ներս կը մտնէ Տ. Բարսեղ

ՆԵՄԶԱՐ. – Ա՛ռ ո՞ր հովը փչեց:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հոսկէ կ'անցնէի կոր, մէյ մը ներս մտնեմ ըսի:

ՆԵՄԶԱՐ. – (Հեգնական): Մլուժտ տալո՞ւ եկար:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ի՞նչ մլուժտ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Գործդ եփեր ես, վարձքդ կատար, Տէր պապա: Նշանառուքը վաղն է եղեր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ամէն բանի մէջ Տիրոջը կամքը կ'ըլլայ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Ինծի ալ հիչ բան մը չըսիր:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ի՞նչ ըսէի: Ատանկ բան մինչեւ չմտնայ, վրան խօսիլը աղէկ չէ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Անանկ է: Ա՛ռ բերանները ինծի մի ծախսեր, չիտակը չխօսի՞ս: Քահանայ ես, կարգ ունիս:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Սուտի ի՞նչ բան կայ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Զըսե՞ս, թէ վախնալուդ համար բան մը չըսիր: Գործը ձեռքէդ կ'առնեմ տէյի: Ես ամէն բան կը հասկընամ: Սանկ մէյ մը մարդուն երեսը նայիմ նէ՝ մտքէն ինչ կ'անցնի կոր նէ՝ կը կարդամ: Ինծի պայրաքմար Նեմզար կ'ըսեն: Ամմա ես անանկ կնիկներէն չեմ: Զըլլալս ալ անկէ պէտի է քի՝ այսօր ուզեմ նէ՝ ես ատ գործը կ'աւրեմ, բայց ինծի՞ ինչ...

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ի՞նչ կայ որ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Անանկ բաներ լսեցի այդ Մարտիկ աղային վրայ, անանկ բաներ... Ատոնց հարիւրէն մէկը Թադուկ հանըմին ականջը դնեմ նէ՝ ալ լմնցած է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ատոնք թշնամիի խօսքեր են:

ՆԵՄԶԱՐ. – Չէ, չէ, փէչ աղէկ տեղէն իմացայ: Շիտակը կ'ուզես, խղճմտանքիս կը դպի կոր հիչ բան չըսելը: Ի՞նչ ընեմ, չգիտեմ, սանկ քիչ մը հասկցնեմ, կ'ըսեմ կոր, եաքէն սրտիս վրայ բեռ չըլլայ: Մեղայ, Թադուկ հանըմը քուրիկս է նէ՝ Զարուհին ալ ձեռքս մեծցած է, վախ, վախ, խեղճ աղջիկ... Իմաց տա՞մ մի, չի տամ մի... ի՞նչ կ'ըսես, Տէր պապա:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ի՞նչ ըսեմ: Պօղոս Առաքեալը ատ մասին պէտք եղածը ըսած է:

ՆԵՄԶԱՐ. – Մեղայ, Պօղոս Առաքեալը ի՞նչ բան ունի ատ գործին մէջ: Ամմա նայինք ի՞նչ է ըսեր Պօղոս Առաքեալը:

(Շար. 13)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Վաղեմի աշխատակից ու բարեկամի մը կտակով՝ 10 հազար ֆրանք:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2000 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assitants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Economes**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 avril.

(Շար. Ա. էջէն)

ինք նշանակեց ներկայացուցիչ մը: Կրեմլին Վլադիմիր Կամանովը նշանակած է որու պաշտօնն է յարգել տալ մարդկային իրաւունքները եւ ազատութիւնները Չէչնիոյ մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ գործադուլ, ցոյց, գպրոցներու դրաւում կը չարունակուին քաղաքելու համար «գպրոցական քարթ»ին դէմ, որ գաւառաներու բաշխումի նոր դրութիւն մը կը հաստատէ: Բոլորն ալ յաւելեալ ուսուցիչ կը պահանջեն եւ դիմադրութիւնը օրէ օր կը ծաւալի:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ընտրական յանձնախումբը մերժած է արձանագրել ազգայնական Ժիրինովսկիի թեկնածութիւնը Մարտ 26ի նախագահական ընտրութեան: Յանձնախումբը կ'ամբաստանէ Ժիրինովսկին որ քօղարկած է իր հարստութեան մէկ մասը, մասնաւորաբար Մոսկուայի մէկ յարկաբաժինը, եկամուտի իր յայտարարութեան մէջ: Ժիրինովսկի յայտարարած է որ վերաքննութեան պիտի դիմէ բարձրագոյն Ատեանին առջեւ:

ՊԷՅՐՈՒԹի ՄԷՋ առնուազն երեք լիբանանցի ուսանողներ վիրաւորուած են փետրուար 17–ին ցոյցի մը ընթացքին: Քանի մը հազար ցուցարարներ կը ջանային ամերիկեան դեսպանատուն ուղղուիլ բողոքելու համար ամերիկեան նեցուկին դէմ խարայէլեան ուժերու յարձակումներուն հարաւային Լիբանան, երբ բախեցան ապահովութեան ուժերուն:

ԻՍՐԱՅԷԼ կը վտրձէ քայլ առ քայլ աշխարհականութեան ճամբան բռնել: Յարդ, քաղաքային որեւէ պատկ արգիլուած էր իր հողամասին վրայ: 1953–էն ի վեր, հրեայ, մահմեդական եւ քրիստոնեայ կրօնական իշխանութիւնները միայն արտօնուած էին պատկ կամ ամուսնալուծում կատարելու: Բայց, աւելի քան 1 միլիոն Հրեաներու ներգաղթը Ռուսաստանէն հարցեր ստեղծեց, քանի որ երկուքէն մէկը հրեայ չէր, ռուբունական չափանիշներով: Այժմ, Ներքին նախարարը արտօնեց որ օտար անցագիր ունեցող Հրեաները քաղաքային պատկ կատարեն իրենց համապատասխան հիւպատոսարանները: Յարդ Խորայէլի պետութիւնը արգիլած էր դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններուն որ նոյնիսկ իրենց հպատակներու ամուսնութիւնը կատարեն: Մնաց որ, այն Հրեաները որոնք կ'ուզէին խուսափիլ կրօնական պատկէ, իրենց չունէր կիպրոս կ'առնէին:

ՔԱՖՔԱՑի չորք բանակէն մը ծագած է Փրակա, անոր անունով հին քաղաքին մէկ պարտէզը մկրտելու ծրագրին պատճառաւ: Յայսօր ոչ մէկ փողոց կամ հրապարակ կը կրէ անունը հրեայ գրագէտին զոր Նացիներն ու Բոլշեւիկները կ'ատէին: Առաջին Թաղամասին քաղաքապետը դէմ արտայայտուած է այն պատրուակով որ քաղաքական որոշում մըն է: Ընդհանրապէս Թաղապետութիւնը չուզեր փոխել քաղաքին պատմական թաղին փողոցներու անուանները: Ֆրանց Քաֆքա կերմանագիր գրագէտ, Փրակայի այդ թաղը ծնած է:

ԳԵՐԵԶՄԱՆՕՐՀՆԷՔ
ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26

Ներկայիս կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Շաբաթ օրը, Փետրուար 26–ին, Փարիզեան Շրջանի տարբեր քաղաքներու գերեզմանատուներու մէջ հանգչող հոգեւորականներուն Դամբանները պիտի օրհնուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ԳԷՈՐԳ ՔՀՆԱ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆԱ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ

***

ԻՍԻ _ ԼԷ _ ՄՈՒԼԻՆՕ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ԵՍԱՅԻ ՔՀՆԱ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

***

ԱՌՆՈՒՎԻԼ _ ԼԷ _ ԿՈՆԷՍ՝ ԺԱՄԸ 10–ԻՆ
ՅՈՒՍԻԿ ՔՀՆԱ. ԱԴԱՄԵԱՆ

***

ՍԵՎՐԱՆ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ՎԱՀԱՆ ՔՀՆԱ. ԽՈՑԵԱՆ

***

ՇԱԻԻԼ՝ ԺԱՄԸ 12–ԻՆ
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆԱ. ՍՄՄՈՒՆՃԵԱՆ
ԲԱՐԹՈՂ ՔՀՆԱ. ԹԱՓՄՃԵԱՆ

***

ՆԷՕՖԻ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ. ՏԷՐ _ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

***

ՊԱՆԵԷՕ ՓԱՐԻԶԻԷՆ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ԱԴԴԻ ՔՀՆԱ. ՓԱՑԼԱԿԵԱՆ

***

ՓԱՆԹԷՆ ՓԱՐԻԶԻԷՆ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ԲԱՌՆԱԲԱՍ ՔՀՆԱ. ԽՆՏԱՄԵԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆԱ. ՃԷՊՃԵԱՆ
ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆԱ. ԳԱՆՃԵԱՆ
ԱԲԻՍՈՂՈՄ ՔՀՆԱ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՔՀՆԱ. ԱՐՄԼԱՆԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ՔՀՆԱ. ՆԻՋԱՄԵԱՆ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ. ՃՈՐԹՈՒԻԵԱՆ

***

ԱՆԻԷՒ՝ ԺԱՄԸ 14–ԻՆ
ԹՈՎՄԱՍ ՔՀՆԱ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

***

ՓԷՐ _ ԼԱՇԷԶ՝ ԺԱՄԸ 15–ԻՆ
ՎՐԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ՝
Ի Տանէ ԱՐՔՈՒԿԵՆՑ
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՔՀՆԱ. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

Կը հրաւիրուին յիշեալ Հոգեւորականներուն ընտանեկան հարազատներն ու մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ ու աղօթակից դառնալ գերեզմաններու այս օրհնութեան:

ՍՏԻՊՂԱԲԱՐ ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒ

Հայ տիկին մը (Պոլիսէն) տնային գործերու (մաքրութիւն, արդուկ, եւ այլն) կամ տարեց անձի մը խնամքի աշխատանք կը փնտռէ ստիպողաբար:

Հեռաձայնել՝ _
01 – 45 – 18 – 16 – 31
թիւին:

Communiqué de Presse

«DANSES TRADITIONNELLES ARMENIENNES»
par
L'Ensemble arménien
"NAVASART"

L'Ensemble arménien Navasart présentera le **Dimanche 27 Février à 15h30, au Centre Culturel Georges-Pompidou,** (142, rue de Fontenay, 94300 Vincennes) un spectacle de danse remarquablement exécuté par des danseuses ravissantes et des danseurs débordant d'enthousiasme et de vitalité.

L'Ensemble Navasart, composé de 65 artistes, a été fondé en 1967, pour restituer de façon vivante, en modernisant parfois leur forme chorégraphique, l'héritage des traditions arméniennes.

Prix des places :
Plein tarif 120 F (18,29 euros),
Tarif réduit 100 F (15,24 euros)*
Centre Culturel Georges-Pompidou
Location :
Tél. : 01. 53. 66. 16. 70.

* Demandeurs d'emploi, jeunes de moins de 25 ans, cartes améthyste, famille nombreuses, groupes.

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿՈՆԴԱԿ ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Երկիւղած ուրախութեամբ կը յայտնենք՝ թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարք – Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց՝ հրապարակած է իր Անդրանիկ Կոնդակն:

Վեհափառ Հայրապետի Կոնդակին պաշտօնական ընթերցումը Արեւմտեան Եւրոպայի Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանդիսաւորապէս կը կատարուի

Կիրակի օր, Փետրուար 27–ին,
ի ժամու Սրբոյ պատարագին

Կոչ կ'ընենք ամէնուն, այդ օր, անպայման փութալ եկեղեցի ունկնդրելու՝ Անդրանիկ Սրբազան Կոնդակով՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հովուապետին մեզի ուղղած խօսք – յորդորը:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՄԱՁԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
présente
"Frère Jacques"
de et par
VARTAN PETROSSIAN
Un spectacle d'humour et de chansons en 14 langues et 20 personnalités
(Armstrong, Celentano, Presley, Chirac, Kotcharian, Aznavour, Bécaud, Bourvil, Trenet, Verdi...)
Mille et une voix avec seulement deux cordes vocales !
VENDREDI 25 FEVRIER à 20 HEURES 30
Salle Rossini — Mairie du 9e arrdt
4, rue Drouot — 75009 PARIS
RESERVATIONS: 01 43 76 67 37 ou **01 45 93 00 25**
Billets en vente: MCA de Paris: 17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél.: 01 48 24 63 89

Séjour en Arménie
Du 20 au 27 AVRIL 2000
organisé par
ESPOIR POUR L'ARMENIE
- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.
Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

A l'occasion de son 10e anniversaire
ESPOIR POUR L'ARMÉNIE
vous invite à une soirée de solidarité en faveur des enfants d'Arménie

Sous la présidence d'honneur de
S. E. VIGUEN TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie

SAMEDI 26 FEVRIER A 20 HEURES 30 PRECISES
EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
15, avenue des Iles d'Or, 1200 — Quartier Woluvé Saint-Lambert
— BRUXELLES —

Programme
- *Film réalisé par* Ardavazt Egoyan *de la Télévision d'Arménie;*
- *Concert avec le pianiste* Arthur Aharonian.

POSSIBILITE DE DONS AU PROFIT DES ENFANTS D'ARMENIE, A L'ENTRACTE.

— Entrée gratuite —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22
MARDI
22 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ԲԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·846 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.846

ՋՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ԵՒ ԹԱՂՈՒՄԸ ԹԱՏԲԼՈՒՐ

Ինչպէս որոշուած էր, Ջօր· Անդրանիկին աճիւնը Փետր· 17-ի Փարիզ-Երեւան թռիչքով հասաւ Հայաստան: Օդակայանը զիմաւորելու գացած էին Ազգ· Ժող· նախագահ Ա· Մաչաոեան, վարչապետ Ա· Սարգսեան: Փետր· 18-ին աճիւնը զետեղուեցաւ Երեւանի մարզահանդիսային համալիրը որուն ճամբուն վրայ փակցուած էին հայ ազատագրական չարժումին ծանօթ դէմքերուն՝ Արարօ, Գէորգ Զաւուշ, Աղբիւր Սերոբ, Խրիմեան Հայրիկ, Արամ Մանուկեանի մեծադիր նկարները: Ջօրավարին չիշատակին յարգանքի տուրք տալու գային կառավարութեան, Խորհրդարանի ներկայացուցիչներ, պաշտօնատարներ, զինուորականներ, քաղաքացիներ: Զետեղուած յուշամատեանին մէջ արձանագրուած տողերէն են հետեւեալները· «Բախտ ունեցայ որ տեսայ մեր ազգի Սուրբ Հերոսին», «Անմահ հերոս Անդրանիկ, Աստուած տայ իղձդ կատարուի եւ Թաղուես Ս· Առաքելոց վանքում՝ քո փառքի ու գործին արժանի ձեւով», «Ձենք մոռանում քո կիսատ թողած գործը, այն պիտի հասցնենք յաղթական աւարտին»· այս վերջինը ստորագրուած է «Արցախցի»:

Նոյն օրը Գիտութեան ակադեմիային մէջ տեղի ունեցած է Անդրանիկին նուիրուած գիտաժողով մը ուր խօսք առած է ակադեմիային նախագահը Ֆ· Սարգսեան ու ըսած· «Մեծ զօրավարի աճիւնին տեղափոխումը Հայրենիք մեր ժողովրդի համար դժուարին այս օրերում դառնում է խորհրդանշական իրադարձութիւն եւ հաւատ ու յոյս է ներշնչում հայրենի հողի, հայրենիքի ու ազգի ապագայի նկատմամբ»: Հրաչիկ Սիմոնեան ներկայացուցած է Անդրանիկի ռազմական գործունէութիւնը: Ելոյթներ ունեցած են փրոֆ· Ազատ Համբարեան, փրոֆ· Համբարձում Կարապետեան: Ներկայ գտնուած է նաեւ Խորհրդարանի նախագահը:

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Փետր· 18-ին ընդունած է Ջօրավարին Ֆրանսայէն նոյն առիթով Երեւան հասած ազգականները ու անոնց յանձնած Հայաստանի կացութեան յատուկ կարգավիճակի անձնագրեր: Վարչապետը եւս ընդունած է զիրենք:

Ֆրանսայէն աճիւնին ընկերացած զականներէն –Պեռնար Քլլիճեան, Վարդան Նրանեան–, զատ, Ջօրավարը հեռաւոր ազգականներ ունի նաեւ Հայաստան: Անոնցմէ է հօրեղբօր թոռը 82ամեայ Տիրան Օզանեանը որուն զաւակն ու թոռները եւս կ'ապրին Երեւան:

Կիրակի առաւօտ, Փետրուար 20-ին, էջմիածնայ Մայր Տաճարին մէջ, Հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուած է· պատարագած է Գարեգին Բ· կաթողիկոսը: Յաւարտ արարողութեան, Անդրանիկի աճիւնը նախագահ Ռ· Քոչարեանի գլխաւորութեամբ եւ քանի հարիւր հոգիի մասնակցութեամբ փոխադրուած է Եռաբլուր եւ թաղուած վարչապետ Վազգէն Սարգսեանի կողքին:

⁂

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(21 Février)

UN «HÉROS» ARMÉNIEN ENTERRÉ A EREVAN

Թերթը, որ յարմար նկատած է վիրատորական չակերտով մը բնորոշել Անդրանիկի հերոսի հանդամանքը, քանի մը տողով կը հաղորդէ թէ չուրջ 20 հազար հոգի եւ երկրին իշխանութիւնները ներկայ եղան թաղման Ջօր· «Օգնեան Անդրանիկ»ի, Թուրքերու դէմ զիմադրութեան հերոս, գարուս սկիզբը: Մարմինը Ուրբաթ օր Ֆրանսայէն փոխադրուեցաւ: Մեռած 1927-ին, անկէ ի վեր Փէռլա Շէզ թաղուած էր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 19/21)

Ա.ԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Ազգ· Ժողովի նախագահ Ա· Մաչառըեան Փետր· 19-ին ընդունած է Օ-Էս-Սէ-Ը-ի ներկայ նախագահի անձնական ներկայացուցիչ Ա· Կասպշիկը: Անոր այցելութեան նպատակն է ուսումնասիրել Հայաստանի քաղաքական, անտեսական վիճակը: Ա· Մաչառեան այցելու դիւանագէտին ներկայացուցած է այն բոլոր գործընթացները զոր Հայաստան ի գործ կը դնէ Եւրոպայի Խորհուրդին անդամակցութեան նախաչեմին, համապատասխանելու համար եւրոպական չափանիշներուն: Ղարաբաղեան հարցի արծարծումին, երկու խօսակիցները համաձայնութիւն յայտնած են հարցը բանակցութիւններու եւ փոխզիջումներու միջոցով լուծելու մասին: Զրոյցին նիւթ եղած են նաեւ ռազմագերիներու հարցերը եւ Հոկտեմբեր 27ի ղէպքերու նախաքննութիւնը:

⁂

ՀԱՄԱՅԱՆՁԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ գործածուած 15-20 հազար համակարգիչներէն հինգ հազարը կապուած են համացանցին (էնթէրնէթ): Անոնք կազմած են մխութիւն մըն ալ: Համացանցին հետ կապը կ'ապահովեն տասնեակ մը ընկերութիւններ: Այդ կապին գինը ամսական 35-50 տոլարի միջեւ է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՐԱԽՏԱՎԱՅՐԻՆ 2500 ՀԱՅ ԸՆՏՐԵԼԱՆԵՐԸ

Կամուրջներու տակէն շա՛տ ջուրեր հոսած են այն օրերէն ի վեր երբ կ'երգէին, կ'երգէինք՝ «Հայաստան, երկիր դրախտավա՛յր»··· : Այսօր Հայաստան կրնայ միայն յաւակնիլ աստուածաշնչային – առասպելական դրախտավայրի համբաւին: Իսկ ներկան, դրախտը աշխարհագրականօրէն տարած է Հայաստանի հանդիպակաց բեւեռը: Ու հոն կը դիմեն, առանց երգի – պարի, արտագաղթող Հայաստանցիներու ամէնէն քախտաւորները: Այդ դրախտ երկրին մէջ մինչ օրէ օր կ'ենթի հայութեան թիւը, Երեւանը, Գիւմրին, Գորիսը ու բոլոր միւս քաղաքները իջ մըն ալ, իջ մըն ալ կ'ամայանան:

Հայաստանեան ու Սփիւռքի մամուլին մէջ շատ անգամ տեղ գտած է ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանատան առջեւ առտուան կանուխ ժամերէն կազմուած հերթերուն նիւթը: Դրախտին նախաշեմն է այդ երկաթաձող բարձր պատուարը որ կը բաժնէ երկու աշխարհներ: Այդ պատկերին ու անով պարտկուած մեկնումներու երեւոյթին մասին «Հայաստանի Հանրապետութեան» (Փետրուար 11) մէջ շատ կարճ տեսակցութիւն մը հրատարակած է Վահրամ Բարսեղեան: Էջին ինքնատպութիւնը հոն է որ տեսակցութիւնը կատարած է հիւպատոս Տ· Պերրի հետ որ ժողովրդագրական, պատմական իւրայատուկ բացատրութիւն ունի Հայերու ԱՄՆ գաղթին մասին:

Ան Հայերու ԱՄՆ գաղթին մէջ կը նշմարէ աւելի պատմական եւ մշակութային հանգամանիք· կ'ըսէ· «*Հայ աչխարհի վրայ առանց առնուազն մէկ Հայու անկիւն մը մնայ*···:

Ցետոյ կը յաջորդեն աւելի քէֆնիք տեղեկութիւններ· ԱՄՆ-ու ներգաղթի վիզաները երբէ տեսակ են· հոն ընտանիք ունեցողներու, աշխատանքի մեկնողներու եւ վիճակախաղիններ: Այս վերջիններուն ստեղծուած են 5 _ 6 տարի առաջ: Ամէն տարի 55 հազար արտասահմանցիի կը տրուի:

Հայաստանէն 1997-ին 1872 հայ գաղթած է ԱՄՆ: 1100-ը այդ նորաստեղծ վիճակախաղի վիզան շահած է: Յաջորդ տարիներուն մեծցած է թիւը ու այսօր 2500 հայ ԱՄՆ գաղթի վիզա ունի:

Վերջին բացատրութիւն մը կը շօշափէ նիւթին տնտեսական կողմը· մեկնումի սովորական դիմում մը 110 տոլար կ'արժէ: Կան այլ վճարումներ ալ· բժշկական քարտը 15 տոլար է, պէտք է վճարել նաեւ այլ փաստաթուղթերու համար որոնց թիւը կրնայ մինչեւ 15-ի հասնիլ· ու վճարել տակաւին՝ այդ բոլորին վաւերական թարգմանութիւններուն համար:

Որքա՜ն քաղմատեսակ են ազգային պատմութեան ու մշակոյթին ծառայելու կերպերը· եւ խորհիլ որ յաճախ որքա՛ն մակերեսային մօտեցում կ'ունենանք անոնց հանդէպ···:

Թ· ԱՐՓԻ

ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ

Ինչպէս ծանօթ է, Փետրուար 22-ին, Մերակոյտի նախագահներու ժողովը պիտի քննէ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման օրէնքի առաջարկը օրակարգի նիւթ դարձնելու հարցը: 1998 Մայիս 29-ին Ազգ· Ժողովը մեծամասնութեամբ քուէարկած էր ժամդրն բանաձեւ մը, ուր կ'ըսուէր թէ Ֆրանսա կը ճանչնայ 1915-ի Հայոց ցեղասպանութիւնը: Ո՛չ գործողին ո՛չ ալ վայրին անունը կը յիշուէր: Որպէսզի օրէնքի այդ առաջարկը վերջնական ընոյթ ունենայ, հարկ է որ քննուի նաեւ Մերակոյտին կողմէ, բայց, անկէ ի վեր, Մերակոյտը օրակարգի նիւթ չդարձուց եւ մօտ երկու տարի է հարցը կը ձգձգուի Թուրքիոյ սիրտը չհոտրելու համար:

Այս անգամ ալ, Թուրքիա նորէն իրար անցած է եւ Փետրուար 19-ին, «Ֆիկարօ» կ'տրթագանդէր Արտաքին նախարար՝ Իւմիէլ Ճէմի նամակին իր պաշտօնակից՝ Հիւպէր Վեարինի, ուր ան կը չեչտէ թէ նման օրէնքի մը քուէարկութիւնը բացասական հետեւանք կ'ունենայ Ֆրանքեւ-Թրքական յարաբերութիւններու վրայ, բայց նաեւ Կովկասի մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու ճիգերուն:

⁂

«ԳՈՐՇ ԳԱՅԼԵՐՆ» ԱԼ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՀՈԼԱՆՏԱ

Թուրքիոյ «Գորչ գայլեր»ը սպառնացած են քանդել այն յուշարձանը որ պիտի դեւեղուի Հոլանտայի Ասէն քաղաքին մէջ 1915-ի ցեղասպանութեան յիշատակին: Հայ Դատի Եւրոպական պատուիրակութիւնը հաղորդագրութեամբ մը լուրը կուտայ, յայտնելով նաեւ թէ Ասէնի թաղապետական խորհուրդի մէկ անդամ՝ Էրլանտ Հեռատեսիլէն յայտարարած է թէ թաղապետութիւնը արտօնած էր այդ յուշարձանին կառուցումը եւ թէ այդ արտօնութիւնը չէր նշանակեր ցեղասպանութեան ճանաչումը:

⁂

ԴԻՄՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Հայ Դատի Ցանճնախումբը, ուղերձ մը ղրկած է Եւրոպական Խորհրդարանին, անոր արտաքին յանձնախումբին, Անդրկովկասի հետ յարաբերութեանց պատուիրակութեան, քաղաքական խմբակցութիւններուն որպէսզի գործադրել տայ 1987 Յունիս 18-ի բանաձեւին արձամագրութիւնները «Հայկական հարցի քաղաքական լուծումի մը» համար: Այսինքն Թուրքիոյ կողմէ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչում, որպէս նախապայման իր անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան, ապա Եւրոպական Ցանճնախումբին ձեռք ձգել որ ան բսանճնէ գործի ձեռնարկել պաշտպանելու համար Թուրքիոյ Հայկական ճարտարապետական հարստութիւնը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան
ՀՄԸՄ Ֆրանս – Պանեէօ 3 – 2
Իւ·ժի·Ա· Ալֆորվիլ – Մոնթըրօ 3 – 2

Լիոնի Շրջան
ՀՄԸՄ Լիոն–Տէսիճ – Սէն Մաբս· էկզիլ· Ալ· 2 – 0

Իզէրի Շրջան
Շափոն· Մարէյ· – ՀՄԸՄ Վիէն 0 – 3

Տրոմ-Արահէի Շրջան
ՀՄԸՄ Վալանս _ Շոմէրաֆ 2 – 1

Պուշ-տու-Ռոնի Շրջան
ՀՄԸՄ Արծիւ – Առլը 3 – 1

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՖՈՐՈՒՄԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ՝ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ («Յառաջ», Փետրուար 16)

Ընդառաջելով Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանուր Տեղապահ (Աթոռակալ) Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան հրաւէրին, ԵՀՄՖ-ի հիմնադիր անդամներէն Պր. Թորոս Սաղըրեան, Ժընեւ, Գերմանիայէն Պր. Անդրանիկ Ազնաւուրեան, եւ Պր. Մխիթար Տապաղ, Վենետիկէն բժիշկ Սուրէն Ծովինկեան եւ Արցախի նորընտիր վարչապետը՝ Պր. Անուշաւան Դանիէլեան, Հ. Յարութիւն Վ. Պզտիկեանի քարտուղարութեամբ երկօրեայ նիստ ունեցան Ս. Ղազարի վանքին մէջ, ուր եւ բնակեցան, վերջնական ձեւ մը տալու համար ԵՀՄՖ-ի կանոնադիրքին:

Աչխատող յանձնախումբը վայելեց բացառիկ ջերմ հիւրասիրութիւն, միաբաններէն եւ յատկապէս ընդհ. Աբբահայր Հ. Վարդան Քէչիչեանի կողմէ եւ մեկնեցաւ մեծ գոհունակութեամբ:

Օգտուելով Արցախի վարչապետը մեր մէջ ունենալու բացառիկ պատեհութենէն, տեսակցութիւն մը առաջարկեցի իրեն, «Յառաջ»-ի ընթերցողներուն համար, Ղարաբաղի ներկայ, մեզի համար քիչ մը չփոթի կացութենէն բան մը հասկընալու:

Պէտք է ըսեմ որ Պր. Ա. Դանիէլեան, երբեք մամուլի մէջ ներկայացուած կասկածելի քաղաքական գործիչի տպաւորութիւնը չի ձգեր. պարզ, անկեղծ եւ գիտակից անձնաւորութիւն մը կը թուի որ իր պաշտօնին մօտեցած է լրջութեամբ եւ հայրենասիրական ոգիով:

Վենետիկի նահանգին փոխ – նախագահ Գանէլլա, մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ եւ պատուեց Վենետիկի խորհրդարանիչ – Ա.Ռ.Ի.Մ.Ը նուիրելով, ուեր ցընելով սրամտաբար որ Թող Վենետիկի հանրապետութիւնը ըլլայ առաջին պաշտօնական ճանչցողը Ղարաբաղի Հանրապետութեան Կառավարութիւնը, յանձին իր վարչապետին: Ան առաջարկեց հրաւէրը այցելելու Ստեփանակերտ եւ ինչու չէ ուսումնասիրելու գործակցութեան նորանոր ձեւեր Արցախի հետ:

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՐՑԱԽԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

ՀԱՐՑՈՒՄ. – Ի՞նչ պայմաններու մէջ եալթայէն (Ղրիմ) անցաբ Արցախի վարչապետի պաշտօնին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. – Արցախի նախագահ Պր. Արկադի Ղուկասեանի հրաւէրով, 1999 Յուլիս 1:

Հ. – Դուք ընտրուած էք Ուկրաինոյ խորհրդարանին պատուիրակ եւ դարձած էք Ղրիմի խորհրդարանի նախագահի Առաջին Տեղակալ, ընտրուած պատուիրակներու կողմէ, Ղրիմի 25·000 հայութիւնը որեւէ դեր ունեցա՞ծ է այս ընտրութեան մէջ:

Պ. – Վստահաբար ինծի քուէարկող Հայեր եղած են, բայց ես համոզուած նախագահ ընտրուեցայ աւելի ուշ, երբ 1989-ին անձամբ ստեղծեցի զայն եւ ջանացի կազմակերպել այդ պատմական կարեւոր դաղութը:

Հ. – Համայնքը կազմակերպելը ի՞նչ օգուտ ունեցաւ ազգային տեսակէտով:

Պ. – Մեր առաջին գործը եղաւ ստեղծել կիրակնօրեայ վարժարաններ, պատմական 40 հակեզեցիներէն 10 հատը ձեռք ձըգել եւ գործօն դարձնել Եալթայի, Թէոդոսիայի, Եւպատորիայի, եւ Սիմֆէրոպոլի մէջ: Ունինք Առաջնորդ մը՝ Նաթան Սրբազան, որ չես գիտեր ինչո՞ւ Լվով քաղաքը կը մնայ, ուր հայ գործող եկեղեցի իսկ գոյութիւն չունի, առ այժմ:

Հ. – Այս բոլոր աւունները ինծի ֆիչ մը մեր միաբանութեան անցեալը կը յիշեցնեն. հոն Հ. Գաբրիէլ Այվազովսկի եւ Հ. Միհաս Բժշկեան աշխատած եւ դրպրոցներ բացած են:

Պ. – Այո՛. մենք նկարիչ Այվազովսկիի կողքին կանգնեցինք նաեւ իր եկեղեցական եղբօր՝ Հ. Գաբրիէլի յուշարձանը եւ սկսանք վերահրատարակել Մասեաց Աղաւնին որուն հիմնադիրն էր Հ. Գաբրիէլ: Ունինք չաբաթական մէկ ժամ հեռատեսիլի հաղորդում եւ ամէնօրեայ ռատիօ հաղորդումներ:

Հ. – Դուք կը խօսիք ընտիր հայերէն, կը գործածէք մաքուր բառեր, եւ կը գրէք մեծ դիւրութեամբ:

Պ. – Այդ ամէնը կը պարտիմ մօրս. ան եղած է մեր հայերէնի ուսուցչուհին, մեր դրադարանը, մեր պատմութեան չռեմարանը: Իմ առաջին հայրենասիրական գործս եղաւ կազմակերպել Ղրիմի միջնադարեան հայ մանրանկարչութեան դպրոցահանդէս 1989-ին եւ այդ առթիւ «Յառաջ»-ի հետ ունեցած եմ իմ անդրանիկ տեսակցութիւնս՝ երկու թիւով:

Հ. – Ես ձեզի հանդիպեցայ նաեւ 1999-ի Պրիւսէլի համագումարին:

Պ. – Որպէս Ղրիմի հայ համայնքի ներկայացուցիչ, որուն պատուոյ նախագահը կը մնամ մինչեւ օրս. քանի ընտանիքս եւ զաւակներս կը մնան հոն, եւ կը չարունակեն իրենց սկսած ուսումները:

Հ. – Ձեզի համար դժուա՞ր չէ այս բաժանումը:

Պ. – Չէ՞ք կարծեր որ իւրաքանչիւրս մեր բաժինը պէտք է բերենք հայրենիքին օգնութեան հասնելու:

Հ. – Բայց ձեզ ուսկի՞ց կը ճանչնար Արցախի նախագահը:

Պ. – Ղարաբաղեան պատերազմին, առաջին միջ – պետական հրաւէրը, Ղրիմէն դնաց իմ միջնորդութեամբ: Լեւոն Տէր – Պետրոսեան հեռաձայնեց ինծի որ չափարի կարիք կայ. ուղարկեցինք 500 թոն չաքար, ալիւր, մեքանիք եւ այսպէս ըսւած զանազան «Հումանիդար» օգնութիւն. եւ այդ կապը չարունակեցինք պահել միչտ:

Հ. – Արցախի վարչապետութեան ձեր կոչումը արդեօք կապ ունի՞ նախագահ Ղուկասեանի գրասենեակին մէջ միջոցներու գետեղման պատմութեան հետ, որու մասին հայաստանեան մամուլը բացայայտօրէն գրեց:

Պ. – Կրնայ ըլլալ. կարեւորն այն է որ ես քեզ պէս աղբար եմ, ոչ Հայաստանցի, ոչ ալ Ղարաբաղցի. ծնած ամած հեռաւոր Ղրիմի մէջ, գործնականօրէն ցուցաբերած ըլլալով մտահոգութիւն Հայրենիքի կարօտութիւններուն հասնելու, հասկնալի վստահութիւն ներչնչած եմ եւ այս պատասխանատուութեան կանչուած, որ իսկապէս դժուարին գործ է, քանի իրաքանչիւր դնդապետ, այժմ դարձած է չրջանի մը չէֆը եւ նիւթապէս կ'օգտուի այս կացութենէն ի հեռուկս պարզ ժողովուրդին որ կը փորձէ հեռանալ երկրէն...:

Հ. – Եւ դուք ի՞նչ կ'ընէք առաջքն առնելու համար այս կացութեան:

Պ. – Առաջին, աչխատիլ միջազգային կազմակերպութիւններուն մէջ մարդասիրական դերիչախնդրութիւնը օրինաւոր ահմանները մէջ մտցնել: Ստեղծել օրէնսդրական դաշտ, իրաւական ծրագիր, օգտուելով իմ երկարամեայ ուկրանական փորձառութենէս, ստեղծել աչխատանքի կեդրոններ, հարկերը թեթեւցնել, քաջալերելու համար ներդրումները:

Հ. – Լսեցի որ շատ խիստ ուշադրութիւն կը դարձնէք կաշառակերութեան դէմ:

Պ. – Դժբախտաբար չատ մեծ ծաւալներու հասած ըլլալով, ոչ ոք կ'ուզէր գործի ձեռնարկել Ղարաբաղի մէջ: Ձեր բաւեր սկիզբէն ստացուած կաշառքը, գործի յաջողութեան պարագային պինուորական իշխանութեան պահանջները կը սաստկանային եւ գործարարը ի վերջոյ կը ստիպուէր հեռանալ:

Նախագահ Ղուկասեան չատ ուշադիր է այս կէտին վրայ, իսկ ես չատ խիստ կերպով կը հետեւիմ եւ կը պատժեմ կաչառակերութիւնը:

Հարկ է ըսել որ այս 6 – 7 ամիսներու ընթացքին, կամաց – կամաց վստահութիւնը սկսաւ վերադառնալ եւ Հայաստանէն գործարարներ հոս հաստատուելու առաջին քայլերը առած են հիմնելու ադամանդագործութեան, ոսկերչութեան, գորգագործութեան կեդրոններ եւ վստահաբար ուրիչներ ալ պիտի ակնկալեն:

Հ. – Ի՞նչ է գլխաւոր դժուարութիւնը:

Պ. – Ներդրողներու վստահութիւնը չահիլ, յոյսով եմ որ մէկ-մէկուկէս տարիէն չատ բան պիտի փոխուի: Գիւղատնտեսութիւնը պէտք է ոտքի կանգնի. ոռոգման սիստեմը ամբողջութեամբ քանդուած է, սկսած ենք վերանորոգման աչխատանքներու, բնակչութիւնը պէտք է ամի: Վերաբնակեցման ծրագիրը նախատեսած է 2010 թուականին 300·000-ի հասցնել Արցախի ընդհանուր բնակչութիւնը: Արդէն 10 անբնակ գիւղեր՝ դարձած են բնակելի. Բաքուի եւ Ադրբեջանի հայ գաղթականները (որոնց հանդէպ չատ պէչ կը վարուի Հայաստանի ժողովուրդը) սկսած են նախընտրել Արցախը որպէս բնակավայր:

Հ. – Անցեալ աշնան Ղարաբաղ կատարած համառօտ այցելութեանս առիթով անջիդ ժողովուրդ մը տեսայ որ ձեռքերը ծալած միջազգային օգնութեան կը սպասէր:

Պ. – Իրաւունք ունիս. հիմա մտքերնին մտցուցած եմ որ ոչ մէկ օգնութիւն պիտի առանձին դուրէն. իրենք է որ պէտք է աչխատին եւ անոր համաձայն վարձատրութիւններ խոստացած եմ, դրամական անչուչտ. կարգ մը գիւղեր արդէն լուրջ գործի անցած են եւ կը վերանորոգուին ճամբաները, մայթերը կը սալայատակուին, ծառեր կը անկուին, պետութիւնն ալ պիւտճէ կը յատկացնէ:

Հ. – Ժողովուրդը հարց չի տա՞ր թէ եթէ հողերը վերադարձուին...

Պ. – Բնականաբար բոլոր հողերը պիտի հելու ծրագիր չունինք. բայց աչխարհագրականօրէն կան տարածութիւններ որոնք երբեք չեն կրնար վերադարձուիլ:

Հ. – Օրինա՞կ:

Պ. – Քէլբաջարն ու Լաչինը անոնք են ընդհանրական կարեւորութիւն ունեցող մի քանի այլ կէտեր:

Հ. – Ժամանակը ի նպաստ որո՞ւն կ գործէ:

Պ. – Դուք դատեցէք. հիւսիսէն հարաւ մայրուղին չինութիւնը ունի նաեւ կարեւոր նչանակութիւն: Բայց մեզի համար չատ աւելի կարեւոր է որ Ղարաբաղի մէջ տիրէ քաղաքական բնականոն վիճակ. ես չեմ կարծեր որ տհաս չարժումներ տեղի կրնան ունենալ, ամէնքը հասկցած են կայունութեան անհրաժեչտութիւնը, բայց հարկ է օրինաւոր պետութեան պատկեր ցոյց տանք միջազգային առեաններու առջեւ: Հոկտեմբեր 27-ի տխուր դէպքը չատ նեմգացուց մեր անունը Արեւմուտքի մէջ: Տեսաք թէ ինչպէս Վենետիկի նահանգին նախագահութիւնը 50 հոգինոց խտալացի գործարարներու այցելութիւնը կեցուցած այդ պատճառով. եւ դեռ ով գիտէ քանի ուրիչ պատուիրակութիւններ ծրագիրնին փոխած են այդ դէպքին պատճառով: Ուստի անհրաժեչտ է որ մերինները հոն կրնան եւ ներքին սին վէճերով չխուճապուրեն պետութեան օրինաւոր կեանքը:

Հ. – Ինչպէ՞ս կազմակերպած էք ձեր շրջապտոյտը:

Պ. – Ս. Ղազարի այս երկօրեայ նստաշրջանէն վերջ կը մեկնիմ Ժընեւ, ուր հանդիպում կազմակերպուած դործարարներու հետ, Փետրուար 16-17-ին պիտի անցնիմ Միլանօ որպէս հիւր Հայ Տունին եւ Փետրուար 19 – 20-ին դանուիմ Պուտափէչտ Եւրոպայի դործարարներու հետ հանդիպում ունենալու, որմէ վերջ կը վերադառնամ պարտաճոնիս պէտք Ստեփանակերտ:

Ձեզի կը մաղթեմ ամէն տեսակ յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն եւ վստահ եղէք, պարոն վարչապետ, որ երբ տեսնենք դրական արդիւնքներ, ամէնիս կը բռնացքուինք օգնելու մեր հայրենի հողին բարօրութեան համար:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Վ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՐ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐՍՏԱՑՆՈՒՄ ԷՐ ՄԵԶ

ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻՆ ՅԻՇԵԼՈՎ

60-ականներէն վերջերին մեր կուրս՝ երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական բաժանմունք ուսանելու եկաւ մօրուքաւոր մի երիտասարդ՝ Երուսաղէմից: Տարօրինակ միայն արտաքինը, հագած-կապածը չէր: Նա մեզ զարմացնում էր նաեւ իր արարքներով. մէկ Փարիզ էր գնում, մի ուրիչ անգամ՝ Նիւ-Եորք, Լիզպոն, Լոնտոն: Սովետահայ ջահէլների համար անհասկանալի էր նրա երթուղարձը, նախանձելի՝ նրա ծանօթութիւնները (Գուրգէն Մահարու, Վահագն Դաւթեանի, ուրիչ մեծերի սիրելին էր)... Ու յետոյ, երբ նրա արդէն մշտական բնակութեան գնաց Փարիզ, խմացանք, կարդացինք Պարոյր Սեւակի խօսքն իր մասին. «Բանաստեղծութեան խնդիրներում չհատանութեան չափ խստապահանջ լինելով ես չեմ կարող, այնուհանդերձ, չաւետել ի լուր ամենեցուն, որ յանձին Կարիկ Պասմաճեանի համայն հայութիւնը ստանում է մի նոր, մի իրաւ բանաստեղծ: Կ. Պասմաճեանը միայն արեւմտահայ կամ արեւելահայ չէր, այլ հայ՝ առանց ստորաբաժանման: Կարիկ Պասմաճեանը չահեկանօրէն զանազանւում է իր սերնդակիցներից. նա թարմ է՝ առանց թարմատարութեան, նոր է՝ առանց նորամոլութեան, թրթռուն՝ առանց ջղաձգութեան եւ խոհուն՝ առանց խոհ-արարութեան»: Նկատի ունենանք, որ այս խօսքերը Պարոյր Սեւակն է ասել:

Ցետոյ, տարիներ յետոյ մենք պիտի իմանայինք նրա խորհրդաւոր անհետացման մասին, որ կատարուեց Մոսկուա քաղաքում: Մինչ այդ նա Փարիզում ըստեղծել էր «Կորքի» պատկերասրահը, ըրաղւում էր նկարների, յատկապէս 20-րդ դարի ռուս նկարիչների ստեղծագործութիւնների վաճառքով, դրանց գնահատմամբ: Ու դրանից յետոյ ոչ մի խօս ոչ մի տեղեկութիւն այլեւս: Մնաց դէրը, որը չատ աւելին է ասում եւ չէ պէտք մեզ՝ նրան յիշողներս. «Ոչինչ չի փոխւում: Շարժուել չեմ կարող: Չեմ կարող դառնալ օդում չորացող սպասներիս համար: Լոյսը, որպէս խղճանք կթում է վրաս: Մկանաղրկւում են երկնաքերները ճակատս կրծքիս են մտցնում: Ականջներս լցւում են քաղաքների երկաթով: Թւում է առանց քեզ անհնարին է չարունակել, բայց դու մնում ես հեռւում, լուռ եւ անչարժ քեզ չրջապատող լեռների նման եւ ինչ

ԵՐՈՒՏ ԱՂՋԿԱՆ ՀԱՄԱՐՁԱԿ

ՕՏԵԼՈ ԴՈՒՔԱՆ

Ս. ԱՍՐՈՒԵՆ. – (Հաճախ) : Ծիա-ծաղիկ, պարկուճ, ցցունդ, ոլոր-ոլորուն ։ Ամառ, ի սկզբ, ի հարթա-վայրեր, ի ժողովուրդ, ի դուրս-կոխումն ։ Գարնանացի ծաղկաբույս ։ Ծաղկել, ի պատասխանել ։ Ծաղկաթերթ, ի ոլորտաձեւ, ի երկարաձիգ, ի ներքեւ միացած ։ Ծաղկափոշի, ի ծաղկաբույլ ։ Ծաղկաբույլ, ի ոլորտաձեւ, ի ներքեւ միացած ։ Ծաղկափոշի, ի ծաղկաբույլ ։ Ծաղկել

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԿՏՐՈՒԱՐ 27, 2000

Է. ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ ծնդին առիթով, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագ պիտի մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Երոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու Սրբոյ պատարագին մանուկ Աղօթք եւ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած եկեղեցականներուն համար:

Այդ եկեղեցականները եղած են՝

Վեհափառ Արքեպիսկոպոս Քիւպալեան ի Տանէ Աբջուկենց, Արտաւազդ Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Համայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքէրպէյէնեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըն-տամեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թադըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն քհնյ. Ճորթուկեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, Հայկասէր վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասարճեան, Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան:

Ջերմապէս կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այդ օր պատարագին եւ աղօթել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառայութեամբ վաստակեալ՝ վախճանեալ իր Հոգեւոր Առաջնորդներուն եւ Հովիւներուն համար:

(Շար. Ա. էջէն)

250 հազարի: Ըստ ոստիկանութեան 100 հազար էր: Նախաձեռնող կազմակերպութիւնն էր՝ «Ժողովրդավար արշաւանք» որ համախմբումն է քաղաքացիական չարժումներու: Յոյսին կը մասնակցէին նաեւ արտասահմանէն եկած բազմաթիւ անձնաւորութիւններ (Տանիէլ Միթերան, Միշէլ Փիքոլի, Պերնար – Անրի Լեւի, UOU – ցեղապաշտութեան միջազգային դաշնակցութեան նախագահը եւ այլն, եւ այլն): Հելսինկիացի դիմաց վրան մը լարուած է, ուր կը բացատրէ Ֆրանսացի Թուրք մը (?), 29 օր է պահակ ենք, ցերեկ եւ գիշեր, տեսակ մը խորհրդանիշ: Յոյսեր տեղի ունեցան նաեւ այլ քաղաքներու մէջ, ինչպէս Օրատուր (խորհրդանիշ քաղաք) եւ Փարիզ, ուր 10 հազար հոգի թափօրով Սէն-Ժերմէն ատ Փրէէն գացին էնվալիտ (Սրբատրիոյ դեսպանատուն): Բանավէճ ալ կայ այս ընթացքին դէմ, որովհետեւ ոմանք դիտել կուտան թէ նաեւ կը նպաստ Հայոցի, քանի ուրիշներու պէտք է սպասել եւ տեսնել թէ ի՞նչ պիտի ընէ կառավարութիւնը, նախ քան, ի յառաջագունէ, զատապարտելը: Միւս կողմէ, Աւստրիոյ վարչապետը Վոլֆկանկ Շիւսէլ հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկարօ»ի (Փետրուար 21) ուր կը չեշտէ թէ վրատահութիւն ունի Հայոցի նկատմամբ, թէ ընկերվարականները այլընտրանք չեզոքացին իրեն եւ թէ ծիծաղելի է ըրեւակայել Աւստրիոյ մէջ չարագործ ուժերու եւ լոյսի ուժերու միջեւ պայքար մը: Այս կառավարութիւնը, կ'ըսէ, վրատանգ մը չէ այլ՝ իսկական բախտ մը:

ԼԻՄԹԵՐԻՈՋԸ բաւական վախ սկսած է պատճառել Ֆրանսայի մէջ, որովհետեւ չարաթաւերջին տարածուեցաւ եւ հատուեցաւ թէ 23 հոգի վարակուած է եւ եօթը հոգի ալ մեռած են: Կարելի չէ եղած բուն պատրուակը յայտնաբերել եւ ճըշդել թէ ո՞ր ապրանքն է պատասխանատուն (խոզերէ՞ն, որոշ պանիրներ եւ այլն, եւ այլն): Քննութիւն բացուած է եւ մինչ այդ կառավարութիւնը որոշած է 12 օրով կեղծել խոզեղէններ ուտելու նչուած ժամանակաշրջանը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի Սեզար մրցանակին 25-րդ փառատօնը տեղի ունեցաւ Փետր. 19-ին, Փարիզի Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը: Լաւագոյն Ֆիլմը նկատուեցաւ Թոնի Մարշալի «Վէնիւս պօթէ»ն, որ նաեւ լաւագոյն բեմադիրի մրցանակը ստացաւ եւ երկու այլ մրցանակներ: Լաւագոյն դերասանը նկատուեցաւ Տանիէլ Օթէօյլ (Աղջիկը կամուրջին վրայ Ֆիլմին մէջ), լաւագոյն դերասանուհին՝ Քարին Վիար (Չո՛լէ Գէօր): Օտար լաւագոյն Ֆիլմի մրցանակին արժանացաւ Փետրօ Ալմոտովարի «Ամէն բան մօրս վերաբերեալ» Ֆիլմը:

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ նախկին քաղաքապետը՝ Անատոլի Սոբչակ զոհ գացած է սրտի սուր տագնապի մը Փետր. 19-էն 20-ի գիշերը, 63 տարեկանին: Իր քաղաքապետութեան օրով է որ Լենինգրադ կը վերադառնէր իր հին անունը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. – Տէր եւ Տիկին Արմէն Պուտաքեան 700 Ֆր.:

PARIS

LE COMITE DE SOUVENIR
appelle
l'ensemble
de la communauté arménienne
à participer à la cérémonie pour
LE 56ème ANNIVERSAIRE DE LA MORT
DE

Missak MANOUCHIAN
et de ses compagnons

Dimanche 27 Février à 10 heures 30
Porte de Choisy

***

VAULX-EN-VELIN

CEREMONIE ANNUELLE
en hommage aux 23 membres
du groupe FTPF-MOI
fusillés le 21 février 1944
au Mont Valérien

Samedi 26 Février à 10 heures 30
Square Manouchian
(angle avenues Garibaldi
et Roger Salengro)

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2000 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assitants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Economes**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 avril.

A l'occasion de son 10e anniversaire

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

vous invite à une soirée de solidarité en faveur des enfants d'Arménie

Sous la présidence d'honneur de
S. E. VIGUEN TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie

SAMEDI 26 FEVRIER A 20 HEURES 30 PRECISES
EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
15, avenue des Iles d'Or, 1200 — Quartier Woluvé Saint-Lambert

–BRUXELLES–

Programme

- *Film réalisé par* Ardavazt Egoyan *de la Télévision d'Arménie;*
- *Concert avec le pianiste* Arthur Aharonian.

POSSIBILITE DE DONS AU PROFIT DES ENFANTS D'ARMENIE, A L'ENTRACTE.

——Entrée gratuite——

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ 8-ՐԴ ՍԵՄԻՆԱՐ

Կիրակի, Փետրուար 27

Ժամը 10-էն սկսեալ Վիէնի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
9, rue du Cirque — 38200 **VIENNE**

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա. – Ընդհանուր տեղեկութիւն հայէրէնի պաքալօրէայի քննութիւններուն վերաբերեալ: Աչխատանիստ՝ պաքալօրէայի եւ նախապատրաստական դասարաններու ուսուցիչներուն հետ (Տիկին Մելանի Քէչէճեան (ինալԽՕ-էն):

Բ. – «Ափ մը խաղիկ» կամ հայախօսութիւնը խաղերու ճամբով:

Աչխատանիստ՝ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի ուսուցիչներուն հետ (Տիկին Անահիտ Սարդիսեան – Մանկապարտիզպանուհի՝ Դպրոցասէր վարժարանէն):

Գ. – Քննարկում՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի դպրոցներու դասաւանդութեանց որակին, եւ ուսուցիչներու ձեռնհասութեան (դասագիրք, մեթոտ, բառարան, ուսուցիչներու պատրաստութիւն, վերատորակում եւ այլն):

Դ. – Գաղափարներու եւ «յաջողագոյն պրօթելակերպ»ի փոխանակում ուսուցիչներու եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի դէպրոցներու պատասխանատուներու հետ:

A l'occasion de la sortie
de l'enregistrement des miniatures
de Komitas
par le **Quintette KHROMA**
l'**UNION GENERALE ARMENIENNE**
DE BIENFAISANCE
&
L'ORCHESTRE DE CHAMBRE
LYRIQUE DE PARIS
vous convient à une

RENCONTRE - DEBAT

le jeudi 2 mars à 20h30
sur le thème :

«ECOUTER ET INTERPRETER KOMITAS EN L'AN 2000. COMMENT ET POURQUOI ?

Avec la participation de
ARTHUR AHARONIAN
Compositeur-musicologue,
spécialiste de Komitas

La soirée sera illustrée
par des extraits du nouvel
enregistrement
du Quintette KHROMA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
(Métro Courcelles)

Renseignement : 01 42 27 12 26 /
01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F, non-membres: 50 F

ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅՐԴ ՇԱՐՔ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ. Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

Գրիգոր Զօհրապ
(ա) ՀԱՏՈՒԱԾ ■
(բ) ՀԱՏՈՒԱԾ

Յակոբ Օշական
«ՓԱՌՔ ԱՍՏՂԾՈՑ»...

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին

Հայ Ուսանողական Ոստան
57, bd Jourdan — 75014 Paris
M° Pte d'Orléans ou Cité Universitaire

Մուտքը՝ 30 Ֆր.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մանաճիւղը խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ մեր թաղին հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս Վրդ. Յովհաննեանի Տիրամայր եղիսաբէթ Յովհաննեանի մահուան առթիւ ինչպէս նաեւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

***

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մանաճիւղ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ երգչուհի Խաթուն Գուլումճեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, Նշան Ալագ Քահանայ Գույումճեանի վախճանման առթիւ:

***

Ցաւակցութիւնները նաեւ ընկերուհիներ Անահիտ եւ Տանիէլ Խաչատուրեանի իրենց սիրեցեալ մօտանոյն՝ եւ հօր՝ Ռոճիկ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ (ԼՈԹՕ)

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պուրճ Օտառի Լէօլա Սաւունի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ վիճակախաղ մը
C.A.Q. bd. Denis Papin, 13015 Marseille
Կիրակի, Մարտ 5, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, բազմազան գեղեցիկ առարկաներով:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՒՅՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԱՅԼ ԲԱՆԵՐ

Չօրավար Անդրանիկի ածխունին փոխադրութեան առընչուած հակազդեցութիւնները սկսած են տեղ գտնել հայաստանեան մամուլին մէջ ալ, դառնալով Փետրուար 12-ի թերթերէն: Անոնցմէ «Ազգ»ը եւ «Առաւօտ»ը տեղ տուած են խնդրին հայաստանեան երկու տարբեր երեսակներուն: Առաջինը հրատարակած է 35 մտաւորականներու ստորագրութեամբ հրապարակուած Յայտարարութիւն մը որով կը բողոքարկուի որպէս ածխունին թաղման վայր, Եռաբլուրի ընտրութիւնը: Երկրորդը, Լիլիթ Աւագեանի գրութեամբ, կը սեւեռի փոխադրութեան տնտեսական կողմին:

Մտաւորականները որոնց անունները չեն տրուած յայտարարութեան հետ, համաձայն չեն որ Անդրանիկի ածխունը «ի վերուստ» տրուած որոշումով, ամփոփուի Եռաբլուրի վրայ, Ղարաբաղի պատերազմի հերոսներուն չարքին: Անոնց կեցուածքին մէջ դեր խաղացողը արժէքներու համեմատութիւն մը չէ, այլ այն որ Եռաբլուրը նոր ժամանակներու երեւոյթ է, իսկ Չօրավարը կը պատկանի Հայերու ցեղասպանութեան շրջանին: «Եւ ապա՝ Անդրանիկ զօրավարը Վարդան Մամիկոնեանից յետոյ մեր այն հերոսն է որի մասին ժողովուրդը երգեր է հիւսել, նրան դարձրել է լեգենդ, առասպել որ ժողովրդական գիտակցութեան խորքում մի առանձին տեղ է գրաւում եւ այդ տեղը պատկանում է միայն եւ միայն իրեն: Ուրեմն եւ նրա շիրիմը մի առանձին, միայն իրեն պատկանող տեղ պէտք է գրաւի: Դա, կարծես, արեւի լոյսի պէս պարզ է եւ չի կարող տարակուսանքի առարկայ լինել»:

Ըսելէ ետք թէ Անդրանիկը ժողովրդական հերոս ըլլալով, ժողովուրդը պէտք է որոշէ անոր հայաստանեան դերեզմանին տեղը, մտաւորականները կ'առաջարկեն Ս. Էջմիածինը ուր վերջին անդամ ան տեսիլքած հրաժեշտ տուած է հայրենիքին. կամ՝ այն պուրակը որ կից է Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակին: Յայտարարութիւնը կ'աւարտի այն համոզումով որ ժողովուրդը համամիտ կ'ըլլայ իրենց եւ այն յոյսով որ վերին իշխանութիւնները ականջ կը դնեն իրենց ձայնին, քանի որ «բոլորս պատասխանատու ենք պատմութեան եւ Անդրանիկ զօրավարի սուրբ յիշատակի առաջ»:

Լ. Աւագեան գրելէ ետք թէ Հայաստանի պիւտճէէն 70 հազար տոլար կը տրամադրուի Չօրավարին փոխադրութեան, մինչ այդ դումարով «կարելի էր այս աղբատիկ պետութեան հերթական "ճեղճուածքը" փակել», կ'անդրադառնայ անոր կտակով յայտնուած փափաքին: Ցետոյ կը յիշէ 1990-ի ձախողութիւնը: Ինչ կը վերաբերի Հայաստան թաղուելու փափաքին, այդ մասին Անդրանիկ գրած է մահէն մօտ տասը տարի առաջ պատրաստած կտակին մէջ. Փարիզի դեսպանատան խորհրդական Հ. Գասպարեան ըսած է թէ ինք տեսած է այդ կտակը, բայց ո՛չ՝ նորոգուած երկրորդը: Նոյն անձը հաւաստած է նաեւ թէ Ցբանսահայութիւնը դէմ չէ ածխունին տեղափոխութեան:

Ցայտնապէս եւ արդարօրէն, Լ. Աւագեանի գլխաւոր մտահոգութիւնը փոխադրութեան ծախքին ամբողջութեամբ Հայաստանի կողմէ ստանձնումն է. հարց կուտայ խօսակիցին թէ Ցբանսայի հայութիւնը հանգանակութիւն ընելու չի՞ պատրաստուիր ածխունի տեղափոխութեան օգնելու համար: Հ. Գասպարեան կը պատասխանէ. «գումարը Հայաստանի կառավարութիւնն է խոստացել տալ: Իսկ համայնքի առաջ նման հարց չի էլ բարձրացուել»: Այս պատասխանէն լրագրողը կը պարզէ թէ «որեւէ հարուստ ձու շուայլ է մեր կառավարութիւնը»: Կ'աւելցնէ թէ տնտեսական բեռը բաժնելու ցանկութիւն ունեցած չեն Անդրանիկի ազգականներն ալ:

Յօդուածին վերջին մասը կը վերաբերի վերաթաղման առընչուած հայկական ծէսերու Փէռ Լա Շէզի յուշարձանն ալ տեղափոխելու կարելիութեան: Այս վերջինը դրական պատասխան կը ստանայ «եթէ ձեր փիւնանսական միջոցները բաւարարուի են»:

Կ'արժէ նշել որ Անդրանիկի որպէս վերջին հանգստավայր՝ Եռաբլուրի ընտրութեան անհամաձայն գտնուողներ հոս ալ յայտնուած էին. անոնց հիմնաւորումը այն էր որ Անդրանիկ առանձին դէմք էր մեր պատմութեան մէջ, անհամեմատելի՝ Եռաբլուր հանգչողներու ամէնէն նուիրականին հետ ալ, նկատի առած կատարած գործը: Ու բնական էր որ 72 տարի յապաղումով վերադարձած կարօտի հողին վրայ ան ունենար իր առանձին անկիւնը: Սակայն, մտաւորականներու Ցայտարարութիւնը կը մատնէր իրողութիւնը թէ հո՛ն ալ ածխունին հայրենադարձի պատրաստութեան մասնակից չեն ըրած բազմութիւնները, ո՛չ իսկ մտաւորական դասը. այլ խօսքով՝ լոգունգայինէն, պարագայականէն աւելի հիմ չունէր պաշտօնական հաղորդագրութեամբ ըսուածը թէ «Հայաստանի կառավարութիւնը ընդառաջելով հայ հասարակական – բաղաբական կազմակերպութիւնների, մտաւորականութեան, հասարակայնութեան եւ Սփիւռքահայ միութիւնների կոչին» («Ցառաջ», Փետր. 8) ձեռնարկած էր Չօրավարին ածխունը հայրենադարձնելու գործին: Ճիշդ նոյն ձեւով, ինչպէս ամէն առիթի կրկնուեցաւ թէ Ֆրանսայի հայ համայնքը եւս համաձայն էր ածխունին փոխադրութեան, երբ «համայնք» նկատուածը իրենց համար կը բաղկանար ամբողջութեան մէկ առ հարիւրն իսկ չկազմող «ընտրանիէ» մը...:

Այս կարգի անդրադարձներէ զատ, մտաւորականներու յայտարարութենէն յայտնի կը դառնար նաեւ թէ Անդրանիկի կենդանութենէն անոր բաժին ինկած աստանդականութենէն տակաւին կրնար զերծ չմնալ ածխունն ալ, նաե՛ւ հայրենի հողին վրայ, մահէն 72 տարի ետք:

Ինչ կը վերաբերի փոխադրութեան համար պետական պիւտճէին բեռցուած 70 հազար տոլարին, Հայաստանի Ցանօթ պայմաններուն մէջ, վստահաբար ամէնէն հայրենասիրական մեկնարանութիւնը պիտի ըլլայ ըսել որ Հայաստանի իշխանութիւնը Անդրանիկին նկատմամբ սիրոյ ու երախտագիտութեան որպէս անսակարկ արտայայտութիւն, ոչ մէկ խոչընդոտի առջեւ կանգ առած է, անոր ածխունները հայրենադարձը իրականացնելու համար...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՕՐԵՐ»
1999/2 եւ 2000/1
Համաերոպական Ամսաթերթ

Խմբագիր՝ ՑԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐԵԱՆ

Փրակա

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՔՐԱՔՈՎԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լեհաստանի Քրաքով քաղաքի ազգային թանգարանին մէջ 1999 Նոյեմբեր 26-ին բացումը կատարուեցաւ «Լեհահայերը, փոքրամասնութիւն եւ ժուլում» ցուցահանդէսին, իր այցելուները ընդունելով մինչեւ 2000 Յունուար 30 թուական, հանդիսանալով 21-րդ դարու լեհահայութեան նուիրուած առաջին ցուցահանդէսը:

Ցուցահանդէսի հեղինակն ու կազմակերպիչ տնօրէնն էր Քրաքովի Ազգային թանգարանի դիտաչխատողուհի տոքթոր Պէաթա Պիէտրօնաքան, գործակցութեամբ հանրայայտ հայագէտ լեզուաբան փրոֆ. Անտժէյ Փիսովիչի եւ տոքթոր Բժիչթօֆ Սթօրքայի:

Սոյն ցուցահանդէսը լեհ ժողովուրդին կը ծանօթացնէ Հայաստանը, Կիլիկիոյ հայ թագաւորութիւնը, եւ հայ սփիւռքը, ինչպէս նաեւ Լեհահայոց գաղութը գաղութը, իր պատմական, ազգային եւ մշակութային պանդան երեսներով: Լեհաստանի 14 այլազան թանգարաններէ, արխիւներէ, ինչպէս նաեւ մշակութային միութիւններէ, վանքերէ, դրադարաններէ, եւ անձնական հաւաքածոներէ տրամադրուած են 250 նմոյշներ:

Ցուցադրուած իրերու, նմոյշներու ընդմէջէն կարելի է ծանօթանալ լեհահայ կեանքն ու բարքերը ընութագրող հետաքրքրական նմոյշներու:

Անոնց մէջ յատկանշական է, հայկական մանրանկարչութեան գլուխ գործոցներէն 1197 – 98 թուի Սկեւռայի չքեղազմայլ աւետարանը եւ այլ մանրանկարներ, լեհահայ գաղութի հետ առնչուող թագաւորական հրովարտակներ, աւետարաններ, տաղարաններ, սաղմոսադիրքեր, հայկական կերպարուեստի անզուգական նմոյշներ, տեղւոյն կենցաղը ներկայացնող տարազներ, հայկական գորգեր, ասեղնագործ սփռոցներ, լեհահայերու յատուկ մեռաքսեայ կամ մետաղեայ թելերով հիւսուած նշանաւոր գօտիներ, նժոյգներու կաշեկազմ բարձրակարգ թամբեր, ձիանոցի առարկաներ, մականներ, ոսկեզօծ զաշոյններ, վահաններ, կապարճներ, աորուչաններ, աստղագուշակութեան տոմարներ, մասունքի դարաններ, հայկական պղնձագործութեան, ոսկերչութեան, ու արծաթագործութեան քացառիկ ստեղծագործութիւններ, Լեհաստանի հայ ազնուատոհմ ընտանիքներու նշանակներ, կնքանշաններ, հայ վարպետներու կահագործութեան ու փայտի փորագրութեան զմայլելի ու ինքնատիպ նմոյշներ քանդակուած հայատառ արձանագրութիւններով եւ զարդերով, այդ բոլորը ոչ միայն ներառնուած են լեհական մշակոյթի մէջ, այլեւ միջազգային մշակոյթի միջնադարեան պատմութեան մէջ կը ծանօթացուին իրրեւ եզակի օրինակներ:

Լեհահայերը ճանչցուած են իբրեւ ձեռնհաս արհեստաւորներ եւ նշանաւոր վաճառականներ, եւ օտար լեզուներու տիրապետութեամբ կարողացած են Արեւմուտքը կամրջել Արեւելքի հետ, անոնք ճանչցուած են նաեւ իբրեւ դիւանագիտութեան, արուեստի ներկայացուցիչներ, բազմալեզու թարգմանիչներ, դիւանապետներ:

Պէտք է յիշել թէ, ցուցահանդէսի այս առիթով, փոքրիկներու եւ պատանի այցելուներուն համար, կազմակերպիչները հրատարակած են նաեւ գեղեցիկ գրքոյկ մը գունագեղ նկարներով ճոխացած, ուր հարազատ ու հետաքրքրական ձեւով նոր սերունդին ներկայացուած է հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութիւնը իր մշակոյթով ու արուեստով իբրեւ աշխարհի առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդ, ուր լայն տեղեկութիւններ կը տրուին նաեւ լեհահայ դարաւոր գաղութի մասին:

Հրատարակութեան կը պատրաստուի վերոյիշեալ ցուցահանդէսի տեղեկատուն: Տեղին է յիշել նաեւ, որ այս ցուցահանդէսին առիթով, լեհ մամուլը լայնածաւալ յօդուածներով անդրադարձած է մշակութային էջ հայ ազգի պատմութեան եւ անոր ստեղծագործական հանճարին:

ՏՈՔԹ. ԱՐԱ. ՍԱՑԵՂ.

Հալէպ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒՄ

Վերջին տասնամեակին հայկական իրականութեան մէջ արձանագրուած նոր զարգացումները իրենց հետ բերին նաեւ բացասական հետեւանքներ, որոնցմէ դժբախտաբար ներծ չմնաց Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը, ենթարկուելով խոր ցնցումներու, որոնց պատճառով խախտեցաւ կազմակերպութեան միասնականութիւնը: Այդ անբարենպաստ կացութիւնը բառնալու նպատակով՝ վերջին ժամանակաշրջանին հաստատուած շփումներն ու բանակցութիւնները յանգեցան 2000 Փետրուար 11-12 թուականին՝ Փարիզի մէջ կայացած բանակցութիւններուն ընթացքին: Իրարու դէմ կռուող կողմերը, զերագոյն նպատակ ունենալով Կուսակցութեան մէկութեան գաղափարը, խորհրդաւորելով ուժերու վերանմանութիւն ու ջլատման յոռի հետեւանքները, ոչ միայն Կուսակցութեանս, այլեւ հայութեան առջեւ ծառացած ազգային-քաղաքական հրամայականներու դիմադրաման տեսակէտէն, յանդեցան օրագրի վրայ դրուած հարցերու շուրջ համաձայնագրի մը, որով վերջ կը դնեն մի քանի տարիէ ի վեր գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններու:

Վերոյիշեալ համաձայնագրով կը հռչակուի վերջին տասնապետի ընթացքին երկուստեք կատարուած պատժախնդիր տնօրինումները եւ կը վերահաստատուի բոլոր ընկերներուն կուսակցական իրաւիճակը: Միաժամանակ կը նախատեսուի չրջանակներու վերակազմակերպումին նպատակ ունենալով կուսակցութեան գործունէութեան հեզասահ ընթացքին ապահովումը:

Որոշուեցաւ յետ այսորիկ խիստ բծախնդիր կերպով հետեւիլ կուսակցութեան Ծրագիրը – Կանոնադրով նախատեսուած կարգապահական կանոններու կիրարկութեան, ապահովել կարգ ու կանոնը, վճռականօրէն դադրեցնել արտաքին թէ ներքին բոլոր ոտնձգութիւնները:

Բանակցող կողմերը որոշեցին որ տարուան ընթացքին Ռ.Ա.Կ.-ի բոլոր ընկերներու մասնակցութեամբ գումարել Իր Ընդհանուր Պատգամաւորական ժողովը, որուն կազմակերպման համար որոշ տեղեկութիւններ տեղեկացնել մի քանի օրերու ընթացքին:

Սոյն յայտարարութեամբ, Կուսակցութիւնս կը վերահաստատէ իր համոզումը թէ այսուհետեւ, բոլոր տեսակի խնդիրներ հանդամանքներէն ձերբազատ, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը բոլոր չրջանակներով, մամուլով, ուղիղ կից կազմակերպութիւններով, չարքաշ թէ համակիր զանգուածներով, ձեռք ձեռքի տուած Հայաստանի Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան հետ, վերստին պիտի առանձնէ իր պատմական առաքելութիւնը:

Կուսակցութեան վերամիաւորման վստահ ենք, խանդավառութեամբ պիտի դիմաւորուի նաեւ Սփիւռքի եւ Մայր Հայրենիքի մեր բովանդակ ժողովուրդը կողմէ եւ նոր թափ պիտի հաղորդէ անոր դին ու հայրենիքին նորանոր ծառայութիւններ մատուցանելու Կուսակցութեան նուիրական առաքելութեան:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՑԱԿՈԲ ՀԱՑԿԱՁԷՆ
Գ.Ա.Մ.Ա.Ր Ճ.Ե.Ա.Ն Ո.Ի.Զ.Ո.Ի.Ն.Ե.Ա.Ն

Փարիզ
Փետրուար 13, 2000

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՀԱՊՍՊՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ԿԱՐԼ Զ. ԿԱՅՍԵՐ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ՝ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՒ ԿԱՐԳԱԻԱՃՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԱՇՏՊԱԼՈՎԻ Ս. ԵՐՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Այս ժամանակ Պաշտպալով քաղաքը (որ այնուհետեւ Եղիսաբէթուպոլիս կոչուեցաւ) սկսաւ բարգաւաճիլ եւ հետզհետէ աւելի հայերի դիմագիծ ստանալ: Արդարեւ, Հայերը Մոլդովայէն գաղթելով 1658–ին սկսեալ հոն, Ափաֆիներու տոհմական հին դղեակին չուրջ բնակութիւն հաստատած էին. հայ գաղթականները իրրեւ բնակավայր աւելի նախընտրած էին Պաշտպալովը, որովհետեւ անիկա անտառներով շրջապատուած էր, եւ միւս կողմէ ալ տեսնելով, որ անոր կից Գիւզելիւզէօ գետը նաւարկելի է ու լաստերով կարելի է առեւտուր ընել եւ հաղորդակցութեան մէջ մտնել այլ քաղաքներու հետ, 1672–ի գաղթականական մեծ հոսանքներուն ժամանակ կարեւոր թիւով հայեր հաստատուած էին հոն եւ տարիներու ընթացքին մեծ արտօնութիւններ ստացած էին Թրանսիլվանիոյ իշխանական Ափաֆի ընտանիքէն:

Պաշտպալովի Հայերը հաստնաբար ըստ կրօնական շրջանէն մատուռ ու քահանայ ունեցած են, իսկ 1711–ին ալ կառուցած էին Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ վայրաչէն եկեղեցին. բայց անիկա փոքր էր եւ քանի մը տարուան ընթացքին արդէն խարխուլ վիճակի մատնուած էր: Այս պատճառով ալ պաշտպալովցիք այս եկեղեցիէն քիչ մը դէպի արեւմուտք, ժողովրդային Ջանքերով 1723–ին ձեռնարկեցին ընդարձակ, դեղեցիկ ու գոթական ոճով եկեղեցիի մը կառուցման:

Եկեղեցւոյ կառուցման հիմնարկէքը տեղի ունեցաւ 1723 Մայիս 22–ին. կառուցման աշխատանքներուն մասնակցեցաւ ամբողջ Ժողովուրդը, մեծ ու պզտիկ, կին ու տղամարդ, իւրաքանչիւրը իր կարողութեան համեմատ դրամ տալով եւ աշխատելով ,եւ կիներն անգամ քար կրեցին: Կառուցման աշխատանքներուն մէջ կարեւոր դեր ունեցաւ մանաւանդ եկեղեցպան Յովհաննէս եւ զաւակը՝ Պետրոս, զլխաւոր դատախազ Զատիկ աղա, օգնական դատաւոր Նիկոս (Նիկողայոս) աղա եւ եղբայրը՝ Վարդան եւ Լուսիկ աղա:

Կառուցման աշխատանքները աւարտեցան 1725–ին եւ Թրանսիլվանիոյ եպիսկոպոսը՝ Եոհաննէս Անտոլֆի օրհնեց զայն Սուրբ Երրորդութիւն եկեղեցի անուանով:

Քարաչէն եւ կղմինարածածկ այս եկեղեցին երեք խորան ունի. աւագ խորանը՝ Սուրբ Երրորդութեան, իսկ միւսները վերափոխման Սուրբ Աստուածածնին եւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին նուիրուած են:

Եկեղեցւոյ կառուցման յաջորդեցին ներքին կարգադրութիւններ, օրէնսդրութիւններ, վճիռներ ու որոշումներ, որոնք չատ հետաքրքրական են այն ժամանակուան Հայոց ապրելակերպի, աշխարհահայեացքի, բարքերու ու սովորութիւններու ուսումնասիրութեան խմաստով:

Այսպէս, որոշումներ տրուեցան տօնական օրերը սուրբ բռնելու, եկեղեցի երթալու, երեկոները պանդոկներուն մէջ գինի չխմելու, զաւազան կրելու, գինի եւ միս ծախելու, երբ եւ ինչ տեսակ զբօսա հատնելու, ուր եւ ինչպէս տուն չինելու, եկեղեցական եւ աշխարհական պաշտօնեաներու տարեկան եկամուտը որոշելու, պատիժներու ու տուգանքներու վերաբերեալ եւ այլն:

Մրգարեւ, կիրակի եւ տօնական օրերը սուրբ բռնելը եւ եկեղեցի երթալը ազգային եւ մարդկային հիմնական եւ տարրական պարտականութիւն կը դառնար: Կիներու հագուստներու գործածութեան մէջ չափ ու սահման կը դրուէր՝ այդպէսով նորանոր եւ թանկագին ու աւելորդ հագուստեղէններու գործածութիւնը արգիլելու եւ հպարտութիւնը, փառամոլութիւնն ու ցուցամոլութիւնը դուրս դնելու համար փոքրիկ քաղաքէն, միաժամանակ նաեւ զերծնել չրջապատող Սեքէյներուն Հունգարներու եւ Սաքսոններուն նախանձը չգրգռելու համար, մանաւանդ որ անոնք այդքան ալ հաչա աչքով չէին նայեր «եկուոր» Հայերուն եւ յաճախ ներքին խնդիրներ ալ անպակաս էին:

Գինիի գործածութեան գծով կ'որոշուէր, թէ ե՛րբ եւ ո՛ւր եւ օրուան մինչեւ որ ժամանակը կարելի է գինի վաճառել եւ խմել, եւ մարդ մինչեւ երբ կրնայ գինետուն մնալ: Այսպէս, երբ մարդ երեկոները կ'ուզէ գինի խմել, պանդոկը չի կրնար մնալ, այլ պէտք է, որ գինին կուժի կամ չիլի մէջ դնելով տուն տանի եւ խմէ: Եթէ իմացուի, որ որոշեալ ժամանակէն ետք մարդ կայ պանդոկին մէջ, պանդոկապետը տուգանք պէտք է վճարէ:

Միւս կողմէ, զաւազան գործածելը իշխանութեան, հեղինակութեան նշան մը ըլլալով՝ ամէն մարդ չէր կրնար զաւազան, մանաւանդ եղէգէ զաւազան գործածել, եւ զաւազան կրելը բարձր պաշտօնատարներուն եւ ազնուներուն վերապահուած էր: Պարզ քաղաքացի մը մատուռ հրամանով միայն կրնար զաւազանով պտըտիլ՝ տարեկան մէկ ոսկի տուրք տալով: Այս որոշումին անսասանողը տուգանք կը վճարէր եւ կը բանտարկուէր:

ԿԵՌԱՑԻ ԲԱՐԳԱԻԱՃՈՒՄԸ

Այս ժամանակ, Պաշտպալովի կողքին, բայց անկէ աւելի քան հարիւր քիլոմեթր դէպի հիւսիս – արեւմուտք, կեռլա արդէն Թրանսիլվանիոյ մէջ հայութեան կըլխաւոր կեդրոնը սկսած էր զառնալ, ուր հաւաքուած էին տարբեր վայրերէ վերաբնակիչներ:

Ամէն կողմէ զալարապեղ լեռներով չրջապատուած, առողջարար կլիմայով եւ հանքային բուժիչ ջուրերով հռչակուած, Սամոզ գետի արեւելեան ափին գտնուղ այս քաղաքը հայութեան հոն հաստատման ժամանակ հեղեղներու պատճառով ճահճահարատ զարճած եւ եղէգնուտներով պատած դաշտավայր մըն էր, որուն հիւսիսային կողմը կար Մարդինուցցի դղեակը, որ կառուցուած էր ԺԲ. դարուն, կարդինալ Մարդինուցցիի կողմէ: Անոր մօտակայ կեռլա դիւղին մէջ սկիզբը հայ գաղթականները բնակութիւն հաստատեցին, մինչեւ որ կեռլա քաղաքը կառուցուեցաւ: Անոր առաջին բնակիչները զարճան Պիսդրիցէն, Ճուրճուվէն, Սեփվիքէն, Ֆիլֆալուէն, Կէօրկէնէն, Պատոդէն, Պեսէլէն եւ Վիցէն եկած գաղթականներ: Անոնց մէջէն ամէնէն աւելի չատուոր էին Պիսդրիցի գաղթականները: Ցետագային, ժամանակի ընթացքին Ճուրճովէն, Սեփվիցէն եւ Պեսէլէն եկած ընտանիքները ընդհանուր անուանակոչութեամբ Ճուրճովցի, սեփվիցի եւ պեսելացի սկսան անուանուիլ, եւ որոնք հետզհետէ մականուններ եղան: Ճուրճովէն եկած գերդաստաններուն մէջէն նչանաւոր էին մանաւանդ Նովագնեները, Ճարանները եւ լազարները, Պաշտպալովէն եկած գերդաստաններուն մէջէն՝ դիղերը, վրղանները եւ խիդուցները: Կեռլայի մէջ հաստատուեցան նաեւ Քաշունիները, Կորովէները, Տանիէլները, Եագապֆիները, Հիմայեանները, եւ այլն:

Քանի մը տարուան ընթացքին կեռլա սկսաւ չէննալ. գաղթականները պետութենէն գնեցին հողերը եւ հաւասար կտորներու բաժնեցին. իւրաքանչիւր գերդաստան իրեն համար բնակութեան յարմար տեղ մը որոշեց եւ գնեց: Կարգ մը գերդաստաններ իրենց հողերուն դինը անմիջապէս վճարեցին, իսկ ուրիշներ յետոյ, տարիներու ընթացքին վճարեցին: Իւրաքանչիւր հողամասի գին որոշուած էր հարիւր ֆիորին: Իւրաքանչիւր փողոցի համար յատուկ հարկակալ մը նչանակուած էր, որուն պարտականութիւնն էր դրամները հաւաքել եւ քաղաքին դանձապետութեան յանձնել:

Իւրաքանչիւր ընտանիք իր տան հետ պարտէզի արօտավայրի եւ այդիի համար հողեր ալ գնեց եւ սկսաւ մշակել հողը: Կեռլացիք նաեւ հաւաքական աշխատանքով պարտէզներուն եւ Դալտի փողոցին երկարութեամբ ընդարձակ վաճառանոց մը չինեցին, երկրագործութեան եւ անասնապահութեան եւ արհեստներու կողքին, առեւտուրով ալ զբաղելու համար:

Ֆրանսուհի մըն է, քանի մը ամիսներու ընթացքին սորված է պատարագը եւ իր մասնակցութիւնը կը բերէ երգեցողութիւններու նաեւ մենակով: Ան ճաչի ընթացքին բեմ եկաւ երկրորդ անգամ Հեքիմեանի՝ «Բարի Արագիլ»ով: Հաւանականին ջերմ մթնոլորտը ալ աւելի խանդավառուեցաւ երբ, միշտ Կարապետեանի սաքսոֆոնին ընկերակցութեամբ, Պր. Մաչիկ Եըլմազեան մենակեց Կոմիտասի՝ «Տըլէ եաման»ը եւ ժողովրդական երգ՝ «Երեւան պաղ եմ առեր»ը:

Մերթ ընդ մերթ խօսք տրուեցաւ նախ՝ Սուրբ Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ վարչական ներկայացուցիչ՝ Պր. Շահան Հիւտավէրտեանի, որ հայապահպանման գաղափարէն մեկնելով, ծանրացաւ Հայ եկեղեցւոյ, հայ ընտանիքի եւ հայախօսութեան կարեւորութեան վրայ: Ապա Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավար՝ Պր. Մաչիկ Եըլմազեանի: Ան առենապետ Պր. Կարապետեանի հօրը հետ ունեցած մէկ յիչատակը պատմելով ըսաւ. «Տարեդարձները առիթներ են նախկինը ոգեկոչելու, եւ յիչատակելու՝ այդ հաւատքի օճախը վառ պահելու սատարողները, բայց միաժամանակ գնահատել այժմու վարչական կազմը, որ կը նմանի սենֆոնիք նուագախումբի մը, ուր իւրաքանչիւր անհատ տարբեր դերերու մէջ, բերելով հանդերձ իր անձնական մասնակցութիւնը, ներդաշնակութիւնը ապահովելու համար հայեացքները կ'ուղղեն նոյն ճպոտին»: Պր. Եըլմազեան մի առ մի յիչելով վարչականներուն անուանները, չնորհաւորեց իրենց կուռ հաւատով տարած աչխատանքը եւ գնահատեց եկեղեցւոյ ծխաթերթիկը պատրաստող Տիկին Ռիչը Պիսքիճեանը եւ Անի Յովսէփեանը:

Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Մակար Ա. Քահանայ իր կարգին երգեց «Տաղ աւետեաց եւ Աստուածածնայ» մեղեդին, զոր նուիրելով՝ թաղին երէց հաւատացեալ մայրիկին, որ ամէն պատարագի կը բերէ իր ներկայութիւնը:

Օրուան «Հուսկ Բանք»ը արտասանեց Տարօն Եպիսկոպոս: Ան յորդորեց մնալ հայ, եկեղեցւոյ, մշակոյթի ճամբով անցեալէն մեզի հասածը պահել եւ փոխանցել, չըլլալ արտէն դուրս նետուած հատիկներ, չմնալ անտարբեր եւ ըլլալ իսկական քրիստոնեաներ, աչխատիլ սիրով, ներողամտութեան, միասնականութեան ոգիով եւ փոխադարձ հասկացողութեամբ:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ մխաբերան երգուած «Տէրունական Աղօթք»ով: Սիրոյ սեղանը հասած էր իր նպատակին, քանի որ ներկաները հոգեպէս նորոգուած ուրախ եւ երջանիկ մեկնեցան սրահէն:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԼԱ ՍԻՈԹԱՑԻ Ս. ՓՐԿԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Փետրուար 13, կիրակի օրը, հանդիսաւորը արարողութեամբ տօնուեցաւ Սուրբ Փրկիչ Եկեղեցւոյ օծման եւ անուանակոչութեան 6–րդ տարեդարձը, հաւատացեալներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ, ժամանած՝ Լա Սիոթացէն եւ մասնաւորի մօտակայ քաղաքներէն:

Պատարագը մատոյց Հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ՝ Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան, առընթերակայութեամբ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Մակար Ա. Քահանայ Նաճարեանի: Ս. Սեղանին սպասարկեցին՝ Մարտիրոս Սրկ. Տէր – Մըղտեան եւ Մուրատ Սրկ. Մէրէմէթճի:

Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Մարսէյլի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Մաչիկ Եըլմազեանի եւ երգէոնի ընկերակցութեամն՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի: Շատ տպաւորիչ եւ ներդաշնակ մեկնաբանուած Կոմիտասեան բազմաձայն պատարագը, զարձաւ ալ աւելի հոգեյոյզ, խոստմնալից երիտասարդուհի՝ Օր. Անի Եըլմազեանի կողմէ կատարուած մենակներով:

Պատարագի վերջաւորութեան կատարեցաւ հանդուեան արարողութիւն՝ չըրջան առ չրջան եկեղեցւոյ ծառայած թաղականներու հոգիներուն ի հանգիստ, որոնք անդարձ հեռացած են մեզմէ:

Յաւարտ պատարագին «Մօրիս Սանտրալ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ սիրոյ սեղան մը: Օրուան հանդիսավարը ներկաներուն բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ, յայտման խօսքի հրաւիրեց Եկեղեցւոյ վարչութեան առենապետ՝ Աբրահամ Կապտպետեանը: Պր. Կարապետեան նախ հայերէնով, ապա ֆրանսերէնով տուաւ հակիրճ տեղեկութիւններ եկեղեցւոյ աչխատանքներուն մասին եւ ըսաւ. «Անոնք որոնք կ'ուզեն յարգել յիչատակը՝ իրենց ծնողաց, յիչատակը՝ բիւրաւոր զոհուողներու, ոչ միայն խօսքով՝ պէտք է գործնականապէս բերեն իրենց մասնակցութիւնը հայ եկեղեցին վառ եւ կանգուն պահելու համար»:

Հայկերոյթի ընթացքին կիրարկուեցաւ կոկիկ դեղարուեստական յայտագիր մը: Օր. Մարթա Պաամաճեան արտասանեց Ա. Շահապիզի «Երազ»ը որ աւելի վերջ երգուեցաւ Տիկին Նաթալի Շապասի կողմէ սաքսոֆոնի ընկերակցութեամբ Պր. Կարապետեանի: Տիկին Շապաս որ Այս վաճառանոցը Պիսքիճեան եղբ. ամբողջ Թրանսիլվանիոյ ամէնէն մեծ առեւտրական կեդրոնը դարձաւ:

Այսպէսով քաղաքը իր հիմնադրութենէն (1700–էն) եղբ արագօրէն չէնցաւ. կանոնաւոր յատակագիծի վրայ, քառանկիւն ընդարձակ հրապարակով ուղիղ փողոցներու երկայնքին՝ դեղեցիկ բնակարաններ կառուցուեցան, պարզ ոճով, բոլորն ալ՝ քարաչէն, զարդարուն, կըզմինարածածկ, մէկ կամ երկու յարկանի եւ ապակիէ պատուհաններով. առանձնապէս հոյակերտ զարճան կովրիճեան (Գովրիկեան) եղբայրներուն եւ Մօտավանեաններուն պալատները, եւ մանաւանդ՝ Քարաչոնիներուն պալատը, որ ճարտարապետական իւրայատուկ ձեւ մը ունի եւ մինչեւ այսօր բացօթեայ թանգարան մը կը նկատուի: Քաղաքը ամբողջ պարտէզներով, այդիներով ու արօտավայրերով չրջապատուեցաւ եւ այսպէսով չրջակայ դեղեցիկ ու կանաչազարդ բնութեան հետ ներդաշնակուելով՝ ամբողջ Թրանսիլվանիոյ ամէնէն հոյակերտ քաղաքը զարճաւ:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

«Ազդակ»

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Փետրուար 27, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան հնդրանքով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ի ժամու Սրբոյ պատարագին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ երկար տարիներու վաստակաշատ Դիւանապետ՝

ՆԵՐՍԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Յիշատակը յարգողները կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 29

Տօն Է Ղեւոնդեանց Քահանայից

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին ժամերգութիւն կը կատարուի, մասնակցութեամբ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հոգեւոր Դասուն:

Օրուան հանդիսութեան եւ արարողութեան կը նախագահէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակին Փոխանորդ

Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի մեր բարեպաշտ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս վեհախորհուրդ արարողութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Ընդհանուր Ժողովը տեղի կ'ունենայ՝

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16–ին

Բարեգործականի Ալեֆ Մաճուկեան կեդրոնին մէջ՝

U. G. A. B.

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Օրակարգ.–

– Գործունէութեան տեղեկատուութիւն,

– Հաշուետուութիւն,

– Նոր Վարչութեան ընտրութիւն:

Բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Միութեան գործունէութիւնը տեւականացնելու նպատակով գոյանալիք այս չատ կարեւոր ժողովին:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ (ԼՈԹՕ)

ՄԱՐՍԷՅԼ.–

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտարի Էօլա Սառոյնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ վիճակախաղ մը

C.A.Q. bd. Denis Papin, 13015 Marseille

Կիրակի, Մարտ 5, կէսօրէ վերջ ժամը 15–ին, բազմազան պեղեցիկ առաքկանեղով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԳԵՐԵԶՄԱՆՕՐՀՆԷՔ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26

Ներկայիս կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Շաբաթ օրը, Փետրուար 26–ին, Փարիզեան Շրջանի տարբեր քաղաքներու գերեզմանատուներու մէջ հանդիսող հոգեւորականներուն Դամբանները պիտի օրհնուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ԳԷՈՐԳ ՔՀՆԱ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒ ՔՀՆԱ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ

***

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ԵՍԱՅԻ ՔՀՆԱ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

***

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ԼԷ – ԿՈՆԷՍ՝ ԺԱՄԸ 10–ԻՆ
ՅՈՒՍԻԿ ՔՀՆԱ. ԱԴԱՄԵԱՆ

***

ՍԵՎՐԱՆ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ՎԱՀԱՆ ՔՀՆԱ. ՀՈՑԵԱՆ

***

ՇԱԻԻԼ՝ ԺԱՄԸ 12–ԻՆ
ՂԵՒՈՆԴ ՔՀՆԱ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
ԲԱՐԹՈՂ ՔՀՆԱ. ԹԱԳԼՄՃԵԱՆ

***

ՆԷՕՖԻ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ. ՏԷՐ – ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

***

ՊԱՆՆԷՕ ՓԱՐԻԶԻԷՆ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ԱԴԴԻ ՔՀՆԱ. ՓԱՁԼԱԿԵԱՆ

***

ՓԱՆԹԷՆ ՓԱՐԻԶԻԷՆ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ԲԱՌՆԱԲԱՍ ՔՀՆԱ. ԽՆՏԱՄԵԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆԱ. ՃԷՊԿՃԵԱՆ
ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆԱ. ԳԱՆՃԵԱՆ
ԱԲԻՍՈՂՈՄ ՔՀՆԱ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ՔՀՆԱ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ՔՀՆԱ. ՆԻԶԱՄԵԱՆ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ. ՃՈՐԹՈՒԵԱՆ

***

ԱՆԻԷՒ՝ ԺԱՄԸ 14–ԻՆ
ԹՈՎՄԱՍ ՔՀՆԱ. ՄԻՆԱՄԵԱՆ

***

ՓԷՐ – ԼԱՇԷԶ՝ ԺԱՄԸ 15–ԻՆ
ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ՝
Ի ՏԱՆԷ ԱՐՋՈՒԿԵՆՑ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԴԱՐԵԳԻՆ ՔՀՆԱ. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

Կը հրաւիրուին յիշեալ Հոգեւորականներուն ընտանեկան հարազատները ու մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ ու աղօթակից գտնուիլ դերեզմաններու այս օրհնութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2000 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assitants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Economes**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 avril.

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՂԱՆՍ. – Պր. Անդրանիկ Քէչիչեան 200 Ֆր. առ ի պնահատութիւն Փետրուար 19/20 «Ներգաղթ մեռածներու արտագաղթ ողջերու» խմբագրականին:

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Կոմիտաս Վրդ. Յովհաննէսին՝ Հոգեւոր հովիւ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ ազգականին՝ Եղիսաբէթ Յովնաեանի (Երեւան) մահուան առթիւ:

La Section «**ASTRIG**»
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse — Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**
le Samedi 4 Mars à 20 heures
à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse
Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIIème SEMINAIRE PEDAGOGIQUE

le 27 février à Vienne

A 10 HEURES

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue du Cirque — 38200 **VIENNE**

ORDRE DU JOUR

- Informations générales concernant l'arménien au Baccalauréat. Travaux pratiques avec enseignants des classes Bac et pré-bac (intervenant Mélanie Keledjian — INALCO).
- L'arménophonie à travers les jeux. Travaux pratiques avec enseignants des classes maternelles et primaires (intervenant Anahide Sarkissian).
- Mise au point sur la qualité de l'enseignement et la compétence des enseignants des écoles CBAF (manuels, méthodes, dictionnaires, formations...).
- «Echanges d'idées, et de bons procédés» de l'ensemble du corps enseignant et des responsables des écoles de CBAF.

ՆԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱԼ

Պանէէօ – Գաչանի Սիամանթօ Դպրոցին 70–ամեակը

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՃԱՇ

Շաբաթ, Մարտ 25

ժամը 20–էն առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

L'ASSOCIATION «MACHTOTZ»

Pour la Défense de la Langue Arménienne

organise

Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

NOUVELLE SESSION : 26 Février — fin Juin 2000

L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN
par sa **Méthode Audiovisuelle.**

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans, qui veulent être capables de **s'exprimer dans les situations de tous les jours,** ainsi que de lire et écrire l'arménien.

STAGE DE 50 HEURES, LE SAMEDI MATIN DE 9H A 12H, A PARIS

RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ, HAMASKAÏNE

présente

"Frère Jacques"

de et par

VARTAN PETROSSIAN

Un spectacle d'humour et de chansons en 14 langues et 20 personnalités

(Armstrong, Celentano, Presley, Chirac, Kotcharian, Aznavour, Bécaud, Bourvil, Trenet, Verdi...)

Mille et une voix avec seulement deux cordes vocales !

VENDREDI 25 FEVRIER à 20 HEURES 30

Salle Rossini — Mairie du 9e arrdt
4, rue Drouot — 75009 PARIS

RESERVATIONS: 01 43 76 67 37 ou **01 45 93 00 25**
Billets en vente: MCA de Paris: 17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél.: 01 48 24 63 89

Séjour en Arménie

Du 20 au 27 AVRIL 2000

organisé par

ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.

Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24
JEUDI
24 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում) 1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ. ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·848 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.848

GENOCIDE ARMENIEN

L'AFFRONT DU SÉNAT

«LA CONSTITUTION N'AUTORISE PAS A QUALIFIER L'HISTOIRE...»

ARGUMENTE LA CONFERENCE DES PRESIDENTS POUR JUSTIFIER L'INJUSTIFIABLE

Le mardi 22 février à 12 heures 30, la conférence des présidents du Sénat a tranché : il n'y a pas eu de génocide des Arméniens en 1915. Car, sa décision de ne pas inscrire la question de cette reconnaissance (proposition de loi votée par l'Assemblée nationale le 29 mai 1998) ne signifie rien d'autre. Le communiqué explique «**La conférence des présidents a considéré que la Constitution n'autorise pas à qualifier l'Histoire et que ni le président de la République ni le gouvernement ne souhaitaient la discussion de cette proposition de loi qui risque de contrarier le processus de réconciliation en œuvre dans les Etats du Caucase du sud**». Nous devons donc en déduire que la loi Gayssot, par exemple, votée par le Parlement, c'est-à-dire par les deux Chambres, est anticonstitutionnelle... Des vingt présidents composant la conférence, ont voté pour l'inscription les trois sénateurs de gauche, et trois (dont J..C. Gaudin) des 17 sénateurs de droite.

Au fond, il n'y a aucune surprise dans cette attitude du Sénat. Il ne faut pas continuer sempiternellement à se faire des illusions et croire que le seul fait qu'une cause soit juste suffit à sa reconnaissance. Un million et demi de victimes sur les routes sablonneuses de Deir-el-Zor et dans les eaux de l'Euphrate ne pèsent pas lourd à côté de la vente de quelques hélicoptères et du sourire béat de satisfaction de B. Ecevit. Il faut s'y faire et cesser de nous gaver avec des formules qui n'ont plus de sens —droits de l'homme, par exemple.

Souvenons-nous de ce que de Gaulle n'a pas craint de reconnaitre «*Les Etats n'ont pas d'amis, ils n'ont que des intérêts*».

Une insulte à la mémoire des victimes: le Sénat refuse de reconnaître le génocide arménien

Alors que l'Assemblée nationale avait voté à l'unanimité une proposition de loi du groupe socialiste reconnaissant le génocide du peuple arménien de 1915, la majorité sénatoriale de droite, après plus de vingt mois d'atermoiements et de faux-semblants, vient de refuser l'inscription de ce texte à son ordre du jour du 9 mars 2000.

C'est une décision triste et regrettable. Je vois là une sorte de désinvolture et une insulte à la mémoire des victimes du génocide.

La Turquie ambitionne d'adhérer à l'Union européenne, et pourtant, elle réitère ses méthodes : des menaces à la France dès lors qu'il est question de la reconnaissance du génocide arménien. La décision du Sénat est d'autant plus fâcheuse qu'elle donne l'impression de céder aux injonctions turques.

Le gouvernement français avait laissé le Sénat libre de décider de l'inscription de ce texte. Les trois sénateurs de gauche siégeant à la conférence des présidents se sont prononcés sans équivoque. En revanche, sur les dix-sept sénateurs de droite, quatorze ont refusé l'inscription.

La majorité sénatoriale de droite ne sort pas grandie de son attitude.

Jean-Paul BRET
député du Rhône
Président du groupe d'amitié
France-Arménie
à l'Assemblée nationale

22 février 2000
Villeurbanne

COMITE DU 24 AVRIL

REGROUPEMENT DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

Communiqué

Le Comité du 24 Avril, qui regroupe l'ensemble des organisations arméniennes de France, déplore que la Conférence des Présidents du Sénat réunie ce jour ait cédé aux pressions de la Turquie, de l'Elysée et du Quai d'Orsay en refusant d'inscrire à l'ordre du jour de ses travaux l'examen de la proposition de loi relative au génocide arménien pourtant votée à l'unanimité il y a près de deux ans par l'Assemblée Nationale.

Le Comité du 24 Avril se veut l'interprète de tous les Français d'origine arménienne comme des démocrates du pays pour crier leur colère face aux manœuvres répétées qui sacrifient l'image de la France et ses traditions humanistes. Ce faisant, la Haute Assemblée se rend complice des détracteurs de la Vérité et de l'Histoire pour préserver des soi-disant intérêts stratégiques ou de prétendus marchés économiques —essentiellement d'armenent— au détriment de la Morale et de l'Ethique.

C'est pourquoi, pour exprimer leur indignation, toutes les organisations arméniennes de France appellent leurs concitoyens et tous les démocrates du pays à manifester à partir du 9 mars prochain devant le Palais du Luxembourg.

La retenue dont il a été fait preuve jusqu'à ce jour n'étant plus de mise face à la mascarade qui leur est servie, les Français d'origine arménienne organiseront des actions de vigilance visant à dire autrement leur foi en la justice. En effet, ils restent persuadés à l'instar d'André Malraux que «la France n'est jamais aussi grande que lorsqu'elle parle pour tous les hommes».

Paris, le 22 Février 2000

Այս երկու հաղորդագրութիւններէն զատ, առաջանք նաեւ Պ. Նուպար Քէշիշեանէ (վալանսի քաղաքապետի կցորդ) հաղորդագրութիւն մը ուր կ'ըսէ թէ փետր· 22–ին հեռատեսիլի Առթէ կայանը իր տեղեկատուութեան մէջ 10 երկվայրկեանի վերածած էր 10 վայրկեանի իր խօսակցութիւնը, այն ապատրութիւնը ձգելով որ կը նուազեցնէ Ֆրանսահայ զրուէի քաղաքական կամ ընտրական կշիռը։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Թուրք մամուլը յայտնի զոհունակութեամբ կու տայ մերժումի լուրը, «Ֆրանսայի Ծերակոյտէն Հայերու ցեղասպանութեան պնդումներուն դաս մը»ի նման խորագիրներով։ Կ'ըսուի թէ աշակողմեան ծերակուտականներու մեծամասնութեան ակռ Ծերակոյտը Թուրքիոյ հետ լաւ յարաբերութիւններ չարունակելու նախանձախնդրութեամբ երկու տարի բարձի թողի ըրած էր օրէնքի առաջարկին քննարկումը, սակայն համայնավար խմբակցութեան նախագահուհի Հ. Լիւքի պնդումով ան օրակարգի նիւթ եղաւ։

Թրքական թերթերու մէջ ուր այս առիթով անգամ մը եւս կրկնուած են «ցեղասպանութիւն-տեղահանութեան» «Հայերու դատաճանութեան», «Հայ եւ թուրք ժողովուրդներու դարաւոր բարեկամութեան» նման մաշած տեսակէտներ, հետաքրքրականն է այն նշումը թէ («Միլլիյէթ», փետր· 23) Ծերակոյտի քննարկումէն առաջ արդէն մերժումի առաջին նշան մը տրուած էր Փարիզի Թուրք դեսպանին միջոցով Թուրքիոյ նախագահին, նոյնինքն նախագահ Ժ. Շիրաքի կողմէ։ Այս վերջինը յայտնած է Ս. Գէօզալի թէ «Օրէնսդիր մարմին մը նման որոշում տալու լիազօրութիւն չունի, նման բան Սահմանադրութեան կը հակասէ, պատմութիւնը պէտք է պատմագիրներուն ձգել եւ թէ նման առաջարկ կը վնասէ կուսակասի միջազգային յարաբերութիւններուն»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն մերժումի որոշումէն անմիջապէս ետք նոյն դեսպանը այլ մը տալով Ծերակոյտի նախագահ Ք. Փոնսըլէի, չնորհակալութիւն յայտնած է ցուցաբերուած կեցուածքին համար։

***

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Նոյն օրուան «Հիւրրիյէթ»ը տեղ տրուած է Պոլսոյ Պատրիարք Մեսրոպ Արք· Մութաֆեանի խօսքերուն ալ· ան ըսած է որ։ կը ճշդէ ուրեմն որ ծերակուտականներու պարագային, ընտրուած անուղղակի, հայ գաղութը ընտրական կշիռ չունի։ Անոյանել կը պահէ թէեւ որ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը ընտրական կամ քաղաքական (փոլիթիսիէն) հաշիւներու ղեղչուի։

ՄԱՄՈՒԼ

Փետր· 23–ի մեր տեսած օրաթերթերէն միայն Իւմանիթէն է որ բաւական լայն արձագանգ մը կու տար Ծերակոյտի այս ընթացքին։ Համայնավար խումբի նախագահուհին՝ Հելէն Լիւք յայտարարած է որ համայնավար խումբը կանոնագրին նախատեսած բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնէ որպէսզի անմիջական վիճարկումը տեղի ունենայ։

Փաթրիք Տէվէճեան վրդոված է Թուրքիոյ միջամտութենէն։ Թերթը կը յիշէ նաեւ էճէվիթի առարկութիւնը (ճանչնալու համար մըն է Թուրք – Ֆրանսական յարաբերութիւններուն) ու կ'անդրադառնայ Անգարայի ներկայացուցած դիմումթերքի չուկային եւ կ'եզրակացնէ՝ կարելի է հարց տալ թէ ի՞նչ չափով թրքական սպառնալիքը դեր խաղացած է Ծերակոյտի որոշումին եւ կառավարութեան ձգձգումներուն մէջ։

Ֆիկարօ եւ Լիպերասիոն կարճ արձագանգ մը կու տային որոշումին, առանց մեկնաբանութեան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԱՏՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 22 / 23)

ԲԱՔՈՒԻ ՀՐԱՒԷՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻՆ

Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Կուլիեւ յայտարարած է թէ իր երկիրը կողմնակից է Հարաւային Կովկասի խաղաղութեան, կայունութեան եւ ապահովութեան դաշնագրին չրջանի բոլոր երկիրներուն, այդ կարգին նաեւ Հայաստանի մասնակցութեան։ Աւելցուցած է թէ Հ. Ալիեւի կարծիքով դաշնագրին մասնակից կրնան ըլլալ ԱՄՆ–ը, Եւրոպական Միութեան երկիրները, Ռուսաստանը, Թուրքիան, Ադրբեջանը, Վրաստանը, Հայաստանը եւ Իրանը։ Հաքու կը պնդէ որ դաշնագիրը պահպանէ միջպետական յարաբերութիւններու ամբողջականութիւնը, հակամարտութիւններու խաղաղ կարգաւորումի, տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքները պէտք է հանել քաղաքական դէմքերու օրակարգէն ու յանձնել պատմաբաններու որոնք փաստաթուղթերու հիմնուած դիտական աշխատանք կը կատարեն։ Մեսրոպ Արք· ըսած է· «Թուրքիա մեր պետութիւնը, մեր հայրենիքն է։ Սակայն Հայաստանի Հայերուն հետ ցեղային կապ ունինք։ Մենք թէ՛ Թուրք ենք, թէ Հայ։ Մեր ալ շահը կը պահանջէ որ այս հարցերը վերջ գտնեն։ Մեր հաւաքականութեան ուզածը այն է որ կողմերու միջեւ երկխօսութիւնը սկսի։ Այս նիւթը լաւագոյնս կրնան բացայայտել պատմաբաններն ու փաստաթուղթերը»։

***

Փ· ԼՈՒԹիի ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Նոյն թերթը որ ամբողջ էջ մը յատկացուցած է նիւթին, կը տեղեկացնէ թէ Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարութիւնը վարիզեան ամուրդի սրահէ մը 30 հազար տոլարի գնած է Փ· Լուիի 525 նամակները որոնք ուղղուած են քաղաքական դէմք Լ· Պարթուի (1906–1920)։ Կ'ըսուի թէ դրադէտը այդ նամակներով Թուրքիան կը պաշտպանէ ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ։ Նամակները Թուրքերէնի պիտի թարգմանուին ու հրատարակուին երկու լեզուներով։ Էջին վրայ անոնցմէ թարգմանաբար հատուածներ ալ տեղ գրուած են ուր կ'ըսուի օրինակ· «եթէ մեր՝ փրանսական զօրախումբերը պարտադրուեցան Ուրփայէն հեռանալ, ատոր պատճառը այն է որ այս սարսափելի Հայերը մերժեցին մեզի սննդեղէն ու ռազմամթերք տալ, մեր ջուրի ակերն ալ անակնկալօրէն փակեցին։ Մտածեցի որ այս կացութիւնը պէտք էր տեղեկացնել»։

***

Փ· ԼՈՒԹիի ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Նոյն թերթը ամբողջ էջ մը յատկացուցած է նիւթին, կը տեղեկացնէ թէ Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարութիւնը վարիզեան ամուրդի սրահէ մը 30 հազար տոլարի գնած է Փ· Լուիի 525 նամակները որոնք ուղղուած են քաղաքական դէմք Լ· Պարթուի (1906–1920)։ Կ'ըսուի թէ դրադէտը այդ նամակներով Թուրքիան կը պաշտպանէ ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ։ Նամակները Թուրքերէնի պիտի թարգմանուին ու հրատարակուին երկու լեզուներով։ Էջին վրայ անոնցմէ թարգմանաբար հատուածներ ալ տեղ գրուած են ուր կ'ըսուի օրինակ· «եթէ մեր՝ փրանսական զօրախումբերը պարտադրուեցան Ուրփայէն հեռանալ, ատոր պատճառը այն է որ այս սարսափելի Հայերը մերժեցին մեզի սննդեղէն ու ռազմամթերք տալ, մեր ջուրի ակերն ալ անակնկալօրէն փակեցին։ Մտածեցի որ այս կացութիւնը պէտք էր տեղեկացնել»։

***

Թրքական թերթերը Ծերակոյտին մերժումի որոշումին «աւետս»ին հետ «գոյժ» մըն ալ կու տան, ըսելով որ ԱՄՆ–ու նախագահութեան թեկնածուներէն Ճ. Պուշ ցեղասպանութիւնը ճանչնալու մասին խոստումներ ըրած է հայ համայնքին, եթէ նախագահ ընտրուի։ Նոյն սիւնակներուն մէջ նշուած է նաեւ թէ որդի Պուշէն առաջ հայր Պուշ եւս նման խոստումներ կատարած էր նախընտրական չրջանին. սակայն ընտրուելէ ու յանկապէս Թուրքիոյ նախագահ Թ. Էօզալի հետ անձնական բարեկամութիւն մշակելէ ետք, անգամ մըն ալ արտաբերած չէր Հայերու ցեղասպանութիւնը...։

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՐՄԱՆՆԵՐԸ

Հետեւելով հայաստանեան մամուլին, կարելի է ըսել որ Հայաստանի վարչապետը մեծ ժողովրդականութիւն վայելող դէմք մը չէ: Այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ մարդ որ ան երկրին թարձրաստիճան պաշտօնատարներուն վրիատրն է, առանց ճակատագրական, կամ գոնէ որոշիչ դեր կատարելու երկրին ընթացքին մէջ: Ասոր մէջ հաւանօրէն աղդեցութիւն ունի իր անակնկալ նշանակումը որուն եթէ ոչ մէկ, առաջին ազդակը նկատուեցաւ Հոկտեմբեր 27–ի ահաբեկչութեան գոհ վարչապետին եղբայրը ըլլալու յատկանիշը: Նաեւ որպէս այդ բանակէն վայելած համակրանքը:

Այսօր Արամ Սարգսեան որպէս վարչապետ բոլորած է փորձաքար նկատուած 100 օրուան շրջանը: Դժուար է ըսել որ Խորհրդարանի արիւնալի արարքէն ետք երկրին ներքաղաքական կայունութեան ուղղուած վախերուն առաջքը առնելէ զատ, օրինակ՝ անտեսական մարզի, լուրջ նուաճումներ արձանագրուեցան այդ ընթացքին: Իշխանութեան աթոռները զբաւուած էին, գոհ դեկավարները փոխարինուած, բայց երկիրը աշխոյժ յառաջընթացի մը տպաւորութիւնը չէր գործեր: Պէտք է ըսել որ կարեւոր տոկոսով մը բնական էր այդ անշարժութիւնը նման ցնցումէ ետք:

Հարիւրօրեակի հանդրուանին առթիւ «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը (Փետրուար 10) բաւական ծաւալուն զրոյցի մը հրաւիրած է երիտասարդ վարչապետը, նիւթ ընելով երկրին կացութիւնը ու իր պաշտօնավարութեան ընթացքը: Անոր պատասխանները ընդհանուր առմամբ անուղղակի կերպով կը թացայտեն երկրին յառաջընթացին կանգ առած երեւոյթը եւ իր անձին մասին գոյացած պատկերը: Պէտք է ըսել որ Ա. Սարգսեանի պատասխաններուն մէջ զգալի է անկեղծութեան չեզոտ մը. տակաւ բազմութիւններուն համար կարեւոր յատկանիշ է, մանաւանդ Հայաստանի նման երկրի մը մէջ ուր անկախութեան տասնամեակի մեծ դժգոհութիւններէն մէկը եղաւ ժողովուրդին քաջին հանուած անտարբերութիւնը:

Վարչապետը առաջին պատասխանով, առանց բառերուն հետ խաղալու, կ'ըսէ թէ երկրին անտեսական վիճակը որ կապուած է արտաքին ու ներքին քաղաքականութեան խնդիրներու, լաւ չէ. չի կրնար լաւ ըլլալ, քանի որ դուրսի ներդրումները լուրջ կասկածներու ենթակայ են: Կարճ խօսքով՝ «եթէ մի երկրում երկու տարում սպանւում են Ներքինի զործերի, Պաշտպանութեան փոխ–նախարարները, գլխաւոր դատախազը, վարչապետը, խորհրդարանի նախագահի ու փոխ – նախագահները, երեսփոխաններ, նախարարներ, չի կարող կայունութեան եւ վստահութեան մթնոլորտ տիրել»: Ցեղոյ յայտնի դժգոհութեամբ կասկածի կ'ենթարկէ հետաքննութեան ընթացքն ալ, ըսելով. «Առաւել եւս որ յետոյ ոմանք յայտարարում են ինքնասպանութիւններ...»: Կ'աւելցնէ թէ որպէսզի ներքին քաղաքական մթնոլորտը ապաքինի, անհրաժեշտ է «իրապէս թափանցիկ, համոզիչ մեկնաբանութիւն տալ»:

Ինչ կը վերաբերի ներդրումներու բացակայութեան, կամ նուազումին հետեւանքով տուժած անտեսական մարզին, Հայաստանի վարչպետի գօտիի համարումն է ատոր պատճառը: Վստահ՝ պատերազմի, ներքաղաքական վիճակի, վերջին տարիներու ահաբեկչական արարքներուն բերումով. բաներ որոնք վախ կը պատճառեն դուրսի ներդնողին: Եթէ այս մարզերուն յատկութիւն չբերուի, աւելորդ է յուսալ որ մեծ ներդրումներ ըլլան տնտեսութեան մէջ:

Այս առումով բաւական պերճախօս են փետրուար 11–ի «Ազգ»ին մէջ Ռ. Յովհաննիսեանի տուած թիւերը. «1998–ին մեր երկրում դրսի ներդրումների ծաւալը, ըստ մամուլի տուեալների, եղել է 230 միլիոն տոլար, իսկ 1999–ին իջել է 100 միլիոնի: Ի՞նչէաւն կը լինի 2000 թուականին, Աստծուն է յայտնի»: Իսկ թերթին նոյն թիւին Ա. Էջին ճակատը կայ Ղարաբաղի բանակի հրամանատարին նախկին տեղակալ Արմէն Աբգարեանի ձերբակալութեան առընչուած խորագիրը մը որ կ'ըսէ. «Քրէական գործը երբեմն սենսացիա չէ». ենթախորագիրով ալ կը նշուի. «ԼՂՀ գլխաւոր դատախազի տեղակալը պարզաբանում է. իւրացուած է ոչ թէ 500 հազար, այլ մէկ միլիոն տոլար եւ կան 6 կասկածեալներ»: Ո՞վ կըրնայ պնդել որ տնտեսութեան ներկայի անկեալ վիճակին մէջ դեր չունեցան արտաքսահմանեան վարկերէն սկսեալ, կարելի բոլոր տեսակի դումարներուն իւրացումները: Անոնցմէ ճիշդ է որ քիչերը հրապարակումի «արժանացան» ինչպէս այս մէկը, բայց պանդուածը եւ մանաւանդ ներդրումի կարող տարրը, իրենց պէտք եղած չափը ըմբռնած են հրամցուած քիչէն:

Ա. Սարգսեան չի ժխտեր որ յապաղումի երեւոյթ մը կայ, նախաձեռնութիւնները չեն ըլլար ու մարդիկ կը չարունակեն երկրէն հեռանալ, բայց կ'ըսէ թէ իրեն համար ժամանակի հարց մը կայ. ինք ժամանակի պէտք ունի իրավիճակին տիրապետելու, իրմէ առաջ կատարուածին ծանօթանալու համար:

Խօսելով ներքին ներդնողներու եւս ձեռնպահ կեցուածքին մասին, ան կ'ըսէ թէ երկրին մէջ ղրամադլուխ ունեցողն ալ կը վարանի տնտեսական գործունէութիւն սանելու, որովհետեւ կայ անվստահութեան ազդակը: Անոր կ'ապրնչէ նախադահին հրաժարականին հարցն ալ: Ինք այս պահուն այդ պահանջը սխալ կը նկատէ որովհետեւ աւելի քան երբեք երկրը կայունութեան պէտք ունի: Ասոր համար ալ աւելի կարեւոր է տնտեսութեան անկումը կասեցնելու գործը, ինչ որ կարելի եղած է Յունուարի ընթացքին: Արտագաղթի երեւոյթին առաջքը առնելու համար եւս ատիկա անհրաժեշտ է:

Հոկտեմբեր 27–ի ահաբեկչութիւնը եթէ երկրէն խլեց վարչապետը, Ա. Սարգսեան կորսնցուց նաեւ եղբայրը. յայտնի է որ Վազգէն Սարգսեան օրինակելի բացարձակ տիպար է անոր համար: Օրինակ, պատասխանելով «ինչո՞ւ էք այդքան լռում» հարցին կը պատասխանէ. «Չեմ կարող խօսել սոսկ խօսելու համար: Իմ եղբայրս խօսքի իրաւունքը նուաճել էր տարիների ընթացքում: Ես այդ իրաւունքը չեմ վաստակել»: Քիչ անդին մեկնաբանելով Հոկտեմբեր 27–ի արարքը, համոզում կը յայտնէ որ քաղաքական սպանութիւն էր կատարուածը. բաւարարուած է նախաքննութեան ընթացքէն, քանի որ բնական կը նկատէ որ երկար տեւէ ան. «Քաղաքական յանցագործութիւնների բացայայտումը միշտ երկար ժամանակ է պահանջում, որովհետեւ յետեւում քաղաքական ուժեր կան»:

Ծանօթ է որ Հայաստանի տնտեսական մարզը կրծող չարիքներէ թերեւս մեծագոյնը կաշառակերութիւնն է: Ա. Սարգսեան կ'ըսէ թէ ստեղծուած է ատոր դէմ պայքարի վարչութիւն, ինչպէս դրամանենդութեան դէմ: Ցատուկ վարչութիւն մը պիտի զբաղի վարկերու տեղին գործածութեան հարցով: Այսուհանդերձ, կը խոստովանի թէ այդ պայքարին մէջ հիմնականը ներքաղաքական դաշտին կայունութիւնն է եւ կենսամակարդակի բարձրացումը: Կ'ուզէ նաեւ որ լրջօրէն նկատի առնուին նամակ – բոզոքները, վարչապետին ենթակայ հատկարգ մը քննէ զանոնք ու որպէս առարկայական տեղեկութեան աղբիւր գործածէ:

Վարչապետին կեցուածքին մէջ, մինչեւ այսօրուան սովորութիւններու համեմատած՝ խոէալական գիծեր ալ կան: Կ'ըսէ, օրինակ, թէ իւրաքանչիւր նախարար յատակ պիտի գիտնայ ընելիքը եւ եթէ առնուազն 90% չկատարէ, «ինքնակամ պիտի հեռանայ»: Հակառակ պարագային ինք ստիպուած կ'ըլլայ միջամտելու: Ինը տարուան մէջ ինը վարչապետ փոխել կը նշանակէ թէ ոչ մէկը յաջողած է յծակներուն լաւ տիրապետել ու արդիւնաւէտութիւնը ատկէ ալ տուժած է:

Հետաքրքրական է վերջին հարցումներէն մէկը որով զրուցավար Անահիտ Ադամեան կ'ուզէ գիտնալ թէ Ա. Սարգսեան ինչո՞ւ համաձայնած է վարչապետ դառնալ: «Հակառակը պիտի հէնց ինքս դաւաճանութիւն համարէի» կ'ըսէ ան, բացատրելով որ մէկը պէտք էր երաշխաւորելու համար նախաքննութեան ճիշդ ընթացքն ու ճշմարտութեան մինչեւ վերջ բացայայտումը: Ինք մէկն է որ որոշակի ազդեցութիւն ունէր թէ՛ բանակին, թէ՛ երկրապահներուն վրայ եւ որպէս այդ, կրնար հատանական ցնցումները կանխել, ինչ որ եղած կը նկատէ: Այդ փորձառութիւնը, հակառակ պաշտօնին վախ պատճառով մեծ պատասխանատուութեան, իրեն հաւատք կը ներշնչէ եղբօրը ծրագիրը կատարելու կարողութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԳՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՂԷՏԻՆ ՀԱՍԱԿԸ

Պիտի հարցնեմ: Աղէտը հասակ ունի՞: Այսինքն աղէտին մեծը կամ պզտիկը կա՞յ:

Անշուշտ որ կայ:

Ասուած հեռու ընէ, ի՜նչ մեծ, ի՜նչ ահաւոր աղէտներ կան, որոնք տուն կը քանդեն, մարդոց մուխը կը մարեն: Եւ անոնց քով կան փոքր աղէտներ, անցողական, տանելի, դարմանելի, որոնք պահ մը կը յուզեն մարդը ու կ'անցնին կ'երթան:

Բայց կրնամ դարձեալ հարցնել: Աղէտը հասակ ունի՞ այն պահուն երբ դըլխուդ կուգայ: Եթէ ակռայի սաստիկ ու անտանելի ցաւ մը տառապիլ սկսար յանկարծ, այդ պահուն կրնա՞ս արդեօք չափել քեզի պատահած այդ աղէտին հասակը, յետոյ ուս թօթուել եւ ըսել.

– Կարեւոր չէ, կեանքի մէջ սակէ աւելի մեծ ինչ աղէտներ կան:

Անշուշտ որ կարեւոր չէ: Անշուշտ որ կեանքի մէջ սակէ աւելի մեծ աղէտներ կան, բայց աղէտներու հասակին մէջեւ համեմատութիւն մը ընելու ու անով մը խիթարուելու պահը չէ այդ: Եթէ ակռայ սաստիկ կը ցաւի ու դուն ցաւերու մէջ կը պալարուիս, տակիա քեզի համար այդ պահուն ամենամեծ աղէտն է:

Ի՛հ, անշուշտ որ դուն ամէն ինչ տարբեր կերպով պիտի մեկնաբանես եթէ քիչ վերջ առամնաբոյժ մը միջամտէ, մեղմացնէ քու տառապանքդ եւ չուտով մոռցընել տայ ամէն ինչ: Այնատեն խնդալով պիտի ըսես.

– Ասուած իմ այդ ինչ ցաւ էր, աչքս բան չտեսաւ: Ուրիշ ո՛չ մէկ բանի մասին կը յաջողէի մտածել: Մէկ մը սա ակռայիս ցաւը դադրի, կ'ըսէի:

Եւ այն ատեն պիտի անդրադառնաս, որ, Ասուած չընէ, կեանքի մէջ ի՛նչ աղէտներ կան, որոնց ցաւը մեղմացնելու որեւէ միջամտութիւն չեն կրնար ընել աշխարհի բոլոր առամնաբոյժներն ու դիտնականները: Անոնց քով քու ակռայի ցաւդ ի՞նչ է որ:

Ակռայի ցաւը իրապէս փոքրիկ աղէտ մըն է, բայց փոքրիկ աղէտ մըն է այն ատեն, երբ անցած է: Իսկ երբ տակաւին չէ անցած, ան ալ աղէտ մըն է բաւական մեծ հասակով: Ա՛յս է կեանքին օրէնքը: Որովհետեւ բնութիւնը մեզ այսպէս ըստեղծած է: Մեզի համար ամէն ինչ յարաբերական է: Եթէ ակռաս կը ցաւի, միւս աղէտներուն հասակը գիս չի հետաքրքրեր: Ակռայիս ցաւը ես յանկարծ կրնամ մոռնալ ու անտեսել, եթէ, դարձեալ Ասուած չընէ, նոյն պահուն յանկարծ մարմնիս վրայ ուրիշ աւելի մեծ աղէտ մը պատահի:

*
**

Անցեալ օր թերթերու մէջ կարդացի որ 12 տարեկան փոքրիկ աղեկ մը անճնասպան եղած էր որովհետեւ դպրոցի իր վիճակացոյցը չատ դէշ էր եւ վախցած էր գոյն ծնողքին ցոյց տալու: Անհատնալի լուր էր: 12 տարեկան աղեկ մը անճնասպան ըլլա՜յ պարզապէս անյաջողութեան մը համար: Բոլոր թերթերը, որոնք այս լուրը կը հաղորդէին, նաեւ աղեկին բոլոր ընկերներն ու ուսուցիչները, որոնք այս մասին կ'արտայայտուէին, մէկ բան կը հարցնէին.

– Ա՛խ, կ'արժէ՞ որ ատոր համար անճնասպան ըլլայիր:

Ո՛չ մէկը սակայն թերեւս այդ պահուն հարց կուտար թէ այդ աղեկը այդ վայրկեանին ի՞նչ զգացած էր արդեօք, ինչպիսի աղէտի մը ապառնալիքին կամ մղձաւանջին տակ գտած էր ինքզինք: Ներս հասնելու համար դիւրին չէր երեւակայել թէ դէշ վիճակացոյց մը մէկու մը համար կրնար այնքան մեծ աղէտ նկատուիլ, որքան մեծ աղէտ չէր նկատուեր իր կեանքին վերջ տալը: Հոս է ահաւասիկ որ աղէտը հասակ չունի: Հո՛ս է ահաւասիկ որ դէշ վիճակացոյց ստանալու աղէտը կը հաւասարի անճնասպան ըլլալու աղէտին, նոյնիսկ աւելի անտանելի կը դառնայ քան անճնասպան ըլլալու աղէտին դաղափարը:

Օ՛ անշուշտ որ աղէտները հասակ ունին: Ինծի պատահած ակռայի ցաւը աւելի մեծ աղէտ է քան թէ ուրիշին պատահած ակռայի ցաւը: Իմ սիրասուն զաւկիս պատահած ակռայի ցաւը աւելի մեծ աղէտ է քան թէ ուրիշի մը զաւկին պատահած ակռայի ցաւը: Աղէտին հասակը կը փոխուի որքան կը հեռանայ քու սեփական անձէդ, քու սեփական երդիքիդ տակէն:

Ըսուած է որ կեանքը արցունքի հովիտն մըն է: Ասիկա այսպէս է որովհետեւ կեանքը աղէտներու հովիտ մըն է: Ամէն օր մեր չուրջ անթերեւակայելի եւ անտանելի ինչ աղէտներ կը պատահին: Կը լսենք անոնց մասին, կամ անոնց կը նայինք հեռատեսիլի պատուհաններուն վրայ: Երկու վայրկեան վերջ մեր ականջները մէջէն կամ հեռատեսիլի պատուհանին վրայէն կը սրբուին այդ աղէտներուն ձայներն ու պատկերները: Եւ մենք կը մոռնանք այդ աղէտները:

Մինչդեռ այդ աղէտները անդին դեռ կը չարունակուին այն մարդոց համար որոնց պլխուն եկած են:

Ո՞վ է որ պիտի չափէ թէ այդ աղէտը ի՞նչ հասակ ունի հոս հեռատեսիլի պատուհանէս եւ հոն աղէտեալ մարդոց համար:

Ռ. Չ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔՈՆԵԱԿԻՆ ԱՐԴԱՐ ՀԱՄԲԱՒԸ

Ռուս մը որ Երեւան կ'երթայ, անպայման խնդրանքներ կ'ունենայ հետը վերմը հայկական քոնեակ տանելու վերաբերեալ: Ռուսերու հատաքական ենթադիտակութեան մէջ քոնեակը հոմանիշ է Հայաստանի, հակառակ որ այդ երկրին բազմադարեան պատմութեան համեմատութեամբ կարճ դոյութիւն մը ունի:

Հայկական քոնեակի արտադրութիւնը սկսած է 1870–ի դեղձկական օրինակներէն կի բարելաւումէն ու յատկապէս կովկասի ու Ռուսաստանի միջեւ երկաթուղիի հաստատումէն ետք: Առաջին պատանը Երեւանի մէջ բացուած է 1877–ին, քաղքին նախկին բերդերուն վայրին վրայ: Տասը տարի ետք սկսած է Ֆրանսական աւանդական մեթոտով քոնեակի արտադրութիւնը: Ռուսական կայսրութեան մէջ առաջին նախաձեռնութիւնը եղած է ան որ ունեցած է չարանթեակաձեւ երկու թորիչ, յատուկ ընդունարաններով: Վարպետները Ֆրանսայի մէջ պատրաստութիւն տեսած են: 1893–ին եւ 94–ին երեք նոր գործարան բացուած է քաղաքին մէջ. 1914–ին անոնց թիւը հասած է 15–ի:

Ֆրանսական մեթոտով արտադրուած ըլլալով հանդերձ, բազմիցս մեծապակիր հայկական քոնեակը Ֆրանսա պատրաստուածէն տարբեր համ մը ունի: Ատոր բազմաթիւ պատճառներէն կը նշմարենք հայկական հողին մէջ մեծապատիւ տարբերու առատութիւնը եւ տակառներուն չէնանութիւնը: Հաւանօրէն դեր կ'ունենայ նաեւ խաղողին հասած հովիտներուն կլիման:

Քոնեակը հպարտութեան առարկայ ըլլալով հանդերձ, Հայաստանի չրջաններուն մէջ մարդիկ միշտ նախընտրած են տնական ըմպելիները: Ղարաբաղի հայ մը որ Երեւան կ'երթայ, հետը անպայման տնային արտադրութեան պանիր ու թութի, ծիրանի կամ հոյնի օղի կը տանի. բայց երբ Մոսկուա կ'երթայ եթէ, հինգ, կամ տասը տարուան քոնեակ կը գնէ:

Ազգային խորհրդանիշի վերածուած այս ըմպելիին նկատմամբ Հայերու վե-

---

կեանքին ի՞նչ զգացած էր արդեօք, ինչպիսի աղէտի մը սպառնալիքին կամ մղձաւանջին տակ գտած էր ինքզինք: Ներս հասնելու համար դիւրին չէր երեւակայել թէ դէշ վիճակացոյց մը մէկու մը համար կրնար այնքան մեծ աղէտ նկատուիլ, որքան մեծ աղէտ չէր նկատուեր իր կեանքին վերջ տալը: Հոս է ահաւասիկ որ աղէտը հասակ չունի: Հո՛ս է ահաւասիկ որ դէշ վիճակացոյց ստանալու աղէտը կը հաւասարի անճնասպան ըլլալու աղէտին, նոյնիսկ աւելի անտանելի կը դառնայ քան անճնասպան ըլլալու աղէտին դաղափարը:

Օ՛ անշուշտ որ աղէտները հասակ ունին: Ինծի պատահած ակռայի ցաւը աւելի մեծ աղէտ է քան թէ ուրիշին պատահած ակռայի ցաւը: Իմ սիրասուն զաւկիս պատահած ակռայի ցաւը աւելի մեծ աղէտ է քան թէ ուրիշի մը զաւկին պատահած ակռայի ցաւը: Աղէտին հասակը կը փոխուի որքան կը հեռանայ քու սեփական անձէդ, քու սեփական երդիքիդ տակէն:

Ըսուած է որ կեանքը արցունքի հովիտն մըն է: Ասիկա այսպէս է որովհետեւ կեանքը աղէտներու հովիտ մըն է: Ամէն օր մեր չուրջ անթերեւակայելի եւ անտանելի ինչ աղէտներ կը պատահին: Կը լսենք անոնց մասին, կամ անոնց կը նայինք հեռատեսիլի պատուհաններուն վրայ: Երկու վայրկեան վերջ մեր ականջները մէջէն կամ հեռատեսիլի պատուհանին վրայէն կը սրբուին այդ աղէտներուն ձայներն ու պատկերները: Եւ մենք կը մոռնանք այդ աղէտները:

Մինչդեռ այդ աղէտները անդին դեռ կը չարունակուին այն մարդոց համար որոնց պլխուն եկած են:

Ո՞վ է որ պիտի չափէ թէ այդ աղէտը ի՞նչ հասակ ունի հոս հեռատեսիլի պատուհանէս եւ հոն աղէտեալ մարդոց համար:

Ռ. Չ.

րումը չափելու համար կը բաւէ վերադառնալ քանի մը տարի ետ, երբ օրագրի եկաւ երեւանի գործաւորները վառելու հարցը: Մխոյն օտար դրամատնելու հարցը: Միայն օտար դրամատներ կրնային գնորդ ըլլալ, ո՛չ պահանջած փոխարժէքին (որ 30 միլիոն տոլար էր միայն), այլ այն ներդրումներուն պատճառով որոնք անհրաժեշտ էին գործաւորները կարգի բերելու համար: Ցաւալին թէ արտադրուած քոնեակին որակը սկսած էր անկում ունենալ, որովհետեւ տարբաւորումները հինցած ու անբնական մնացած էին: Նաեւ պէտք էր ծանուցուղական աշխատանքի ձեռնարկել, խթանելու համար վաճառքը, մանաւանդ որ Խորհրդային Միութեան անկումէն ետք կեղծուած մեծ քանակութեամբ հայկական քոնեակ չուկայ կը հանուէր:

1998–ին երբ յայտնի եղաւ որ գնորդը Ֆէրնօ – Ռիքարն էր, մեծ իրարանցում եղաւ: Խորհրդարանական նիստերուն ծեծուեցաւ հարցը, մամուլը բազմաթիւ յօդուածներ նուիրեց: Պնդումներ եղան կաշառակերութեան, արեւմուտքի ենթարկումի երեւոյթին, ազգային հպարտութեան առարկայի մը վաճառքին մասին: Ժողովուրդը զայրացաւ՝ չատ ցած դնելով պահանջուած գինը, պնդելով որ գործատան վաճառքը հայկական քոնեակին վախճանը կը նշանակէր, թէ Ֆրանսացիներուն արտադրելիքը կապ պիտի չունենար հայկական քոնեակին հետ: Իշխանութիւնը խուճապահար ամրողջ ազմուկին: Պատերազմէն արիւնաքամ Հայաստանի մը համար այդ վաճառքը աշխատանք ու եկամուտ կը նշանակէր այդպիսիներուն համար: Առաջին տարին Ֆրանսացիները 5 միլիոն տոլարի ներդրում ըրին եւ հայ մասնագէտներ Ֆրանսայի մէջ վարժընթացներ կատարեցին:

Գործատունը գնելէ ետք Ֆրանսացիները ոչինչ փոխեցին պատրաստութեան աւանդական եղանակէն, ըսելով որ հայկական քոնեակը յարիր է միջազգային չափանիշերու: Բացի արեւմտեան չուկայէն ուր պրանտի կը կոչուի, արտադրութեան «Հայկական քոնեակ» անուանումն ալ պահպանուեցաւ: Գործատունը մօտ քսան տեսակի քոնեակ կ'արտադրէ: Անոնց նորոգուած չիշերուն պիտակները կը պահեն հայկական խորհրդանչանը. Փէրնօ – Ռիքարի ոչ մէկ նշում կայ անոնց վրայ, սակայն նոր կանոնները դրուած են պատութեան կողմէ, ինչպէս այն գլխաւորը թէ հայկական քոնեակը կրնայ արտադրուիլ միայն Հայաստանի մէջ, տեղական այլիներու խաղողէն:

Երեւանի գործաւորները 1999–ին 1·2 միլիոն լիթր քոնեակ արտադրած է ու այս տարի կը նախատեսուի 25% աւելցնել այդ քանակը: Ապրանքը կ'արտածուի 60 երկիր ու ծրագրուած է նոր չուկաներ ձեռք ձգել:

ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ՈՁԻՐ UCLA-Ի ՄԷՋ

Տեղի ունեցածը արհնալի միջադէպ մը չէ թաղեցիներուն համար, բայց անոր պատիւնդները չատ աւելի մեծ վնասներ կըրնան հասցնել, եթէ «օձը իր բոյնին մէջ չխեղդուի»:

Ներկայ առարկան UCLA–ի հայագիտական հիմնարկին հովանաւորութիւնը վայելող ուսանողական «Մուտք» տարեթերթին առաջին թիւն է, որուն միակ յանցանքը իր տափակութիւնն (թէ՛ բովանդակութեան եւ թէ էջադրման տեսակէտներէ) ու ուսանողական թերթի մը ոչ մէկ յանդուգն յատկանիշը ունենալը չէ միայն, այլ դասական ուղղագրութեամբ գրուած բաժիններու կողքին հոն գործածուած խորհրդային «ուղղագրութիւն»ն է:

Հայաստանի մէջ, հայութեան պարտադրուած այս ոճիրին պաշտպանները տեսնել անակնկալ չէ անշուշտ եւ հասկնալի է, որ կարճ ժամանակի մէջ անկէ ձերբազատուիլը այնքան դիւրին պիտի չըլլայ, որքան խորհրդային դրօշակէն, պինանչանէն, քայլերգէն ու հարիւրաւոր արձաններէն ձերբազատուիլը: Սակայն, երկրորդ անկախութենէն ետք, երբ Մեծոպեան ուղղագրութեամբ թերթեր եւ դիրքեր լոյս տեսած են հայրենի հողին վրայ, զարմանալի ու ապշեցուցիչ է տեսնել, որ Սփիւռքի (կամ Մեսրոպեան ամրաբերդին) կարեւորագոյն դպրութեան մէջ, հայագիտութեան կարեւորագոյն հիմնարկներէն մէկուն հովանաւորութեամբ եւ մեր բոլորին քիթին տակ, մարդիկ խակութիւնը, տիմարութիւնը եւ կամ արդեօք անճարակութի՞ւնը կ'ուենեան պարտադրողներուն մոռցած, սրխալը ողջ պահելու փորձ կատարել:

«Բաց Նամակ», Գալիֆորնիա
Թիւ 17

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՆԿԱՐԻՉ ՍԻՄՈՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆԻ

Փետր. 19–ին, երեւանի մէջ, 86 տարեկանին մահացած է նկարիչ Սիմոն Գալստեան: Ծնած էր Երեւան, աւարտած պեղարուեստա – արդիւնաբերութեան ուսումնարանը: Նկարչութեան դրած էին դաստիարակը, արուեստագէտը ծանօթ էր հանրապետական – քաղաքական կեանքին աշխոյժ մասնակցութեամբ, յատկապէս Ղարաբաղի պայքարի օրերուն: Անցեալ տարի Ազգ. պատկերասրահը նշած էր անոր ծննդեան 85–րդ տարեդարձը, անհատական ցուցահանդէսով մը:

ՀԱԾԱՍՏԱՆԵԱՆ ԹՊԻՑ

1999 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԻԹ-ՇՓԵՐԹ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԻՆ ԻՐԵՆԸ

Ըստ հայ դիւտաբաններուն ուսումնասիրութիւններուն, այս տարի ՀՀ կառավարութիւնը ուսելու է պիւտճէին, իսկ ժողովուրդը՝ պիւտճէի դեֆիցիտը:

•

ԳՈՎԱԶԴ

Երբ բացւում են Ազգ. ժողովի դռները, ներս են մտնում թաղային հեղինակութիւնները:

«ՄՈՒԼՏԻ ԳՐՈՒՊ»

•

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՀԱՄ ԷԺԱՆ, ՀԱՄ ՆՄԱՆ

Ըստ միջազգային դիտորդների, եթէ ՀՀ իշխանութիւնները մի երկու էլ դիմանային, մարդահամար անցկացնելու կարիք էլ չէր լինի. Հայերի ճշգրիտ թիւը կ'իմանայինք ԱՄՆ–ի վիճակագրական տուեալներից:

•

ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒՄ

Ըստ Մինսկի խմբի դիտարկումների, Ռոպէր Քոչարեանը Հայաստանում «ընդհանուր պետութեան» կարգավիճակ ունի. «անկախութիւնից ցածր, աւտոնոմիայից բարձր»:

•

ՎԱՐԶԱՊԵՏԻ ՏՐՏՈՒՆՋԸ

Աչքդ թեքում ես, պիւտճէիդ տէրը չես:

•

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԽՐՈՆԻԿ

ՀՀ կառավարութիւնը, Ա.ժ նախագահութիւնը եւ ՀՀ նախագահը պարզաբանում են, որ այս անգամ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրելու է պետպատուէրի չէզոքացման ենթակայ ընտրութիւն:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՋԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՋԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԳՈՂՈՒԹԸ ԳՈՂՈՒԹ

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ (Գահիրէ) Նուպարեան ազգային վարժարանի «Պըլըքճեանեան» սրահին մէջ, Յունուար 6–ին, տեղի ունեցած է Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան 80–ամեակին նուիրուած երիտասարդական փառատօնը: Մասնակցած է եկիպտահայ վարժարաններու աշակերտութիւնը. Ձեռնարկը կը հովանաւորէր թեմին առաջնորդը՝ Ջաւէն Արք. Զինչինեան: Ողջոյնի խօսքը կարդացած է յանուն Հ. Գ. Մ. Վ. Թէքէեան երիտասարդաց յանձնախումբին Օր. Նաթալի Ալանեան: Օրուան բանախօսութիւնը եղած է Մարի Ալին Պէնօհանեան (Ազգանանդրիայէն): Ան անդրադարձած է համայնքի կեանքին, նոր սերունդի պարտաւորութիւններուն, հայրենիք–սփիւռք յարաբերութիւններուն: Յանուն Հ. Գ. Մ.ի վարչութեան խօսք առած է Գրիգոր Մարգարեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

•

ըի չրջանակներում՝ վճարովի հիմունքներով:

•

ՆՈՑԵՄԲԵՐ

ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

2000 թ. պետական պիւտճէն ներկայացնելու համար պահանջւում է ստախօս:

•

ԿՀՎ–Ի ՄԻԱԿ ՑՈՑԸ

ԱՄՆ կենտրոնական հետախուզական վարչութեան դիտարկումներով ՀՀ ռազմական դատախազութեան աշխատանքների չնորհիւ Նայիրի Ցունանեանի ցուցմունքներով կը բացայայտուի նաեւ Փենըթիի սպանութիւնը:

•

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ

Որտեղ՝ ժիւգեալով հաց, այնտեղ՝ կաց:

•

ԹՈՒՂԹ ՈՒ ԳԻՐ
(21–րդ դարին ընդառաջ)

Ինչ պրեզիդենտով դիմաւորես նոր հազարամեակը, այնպէս էլ այն կ'անցկացնես:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՓԱՓԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 7

Նեմզար հանըմին սենեակը

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Դուն ատիկա մատդ փաթթելու տեղ, քու ըրածներուդ նայէ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Ես ի՞նչ եմ ըրեր, իմ ճակատս բաց է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Դուն չէի՞ր, որ Մարիամ հանըմը համոզեցիր, աղջիկը տալ տուիր կարպիսին պէս հանած վարած սրիկային, որ հինգ ամիսէն կնիկը ձդեց եգիպտոս փախաւ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Մկրտիչ աղային տունը ուրդը դուն չե՞ս:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հէյէ վերջին հանըմին պնա տէ՝ մէյ մը մտիկ ըրէ գլխուդ տեղացած անէծքները: Խեղճը արիւն արցունք կուլայ կոր փեսին ձեռքէն:

ՆԵՄԶԱՐ. – Շլխտի Վարդանուշը, իրեւ պատուաւոր աղջիկ, միւսիւ Արամին պլուկը փաթթողը դուն չէի՞ր: Ալ հերիք է, ինչ որ ըրիր: Խլավուզութիւն պիտի ընես նէ՝ պարէ չնորհքով գործ տես: Չէ՛մ ամօթ է, հէ՛մ մեղք է: Մօրուքդդ ամչցիր, պէ մարդ:

Տ. Բարսեղ ջղայնացած կ'ելլէ դուրս:

ՆԵՄԶԱՐ. – Կեցիր դուն, ես քու մօրուքդ թել – թել փետտեմ, որ հասկնաս իմ ինչ ըլլալս:

Քիչ վերջ ներս կը մտնէ
Բեբրոն հանըմ:

ԲԵԲՐՈՆ. – Շատոնց է, քեզի չէի տեսած, մէյ մը երթամ ըսի:

ՆԵՄԶԱՐ. – Շատ աղէկ ըրիր: Իմ ալ աչքս կը պաղէր կոր: Ի՞նչ կայ չկայ, նայինք:

ԲԵԲՐՈՆ. – Ի՞նչ պիտի ըլլայ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Հարսըդ խնամո՞ր է:

ԲԵԲՐՈՆ. – Գիտցածիդ պէս: Բանի չի հաւնիր, ամէն բանի մահանայ կը գըտնայ: Տունին մէջ խըռը պակաս չէ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Քա խըռը ընելիք ի՞նչ կայ: Ուտելիք հա՞յ չունի, հաղնելիք լա՞թ չունի:

ԲԵԲՐՈՆ. – Զեմ գիտեր, մարդու հետ տիւլիկ չըներ, մարդու ըսածին չի հաւնիր: Ես ինչ ընեմ նէ՝ հակառակը կ'ընէ: Արդէն աղջիկտեսի պայինք նէ՝ աչքս հիւ չխածաւ...

ՆԵՄԶԱՐ. – Թոռնե՞րդ ինչպէս են:

ԲԵԲՐՈՆ. – Մեծը գիշերօթիկ դրին:

ՆԵՄԶԱՐ. – Գիշերօթիկ դնելու չափ եղա՞ւ:

ԲԵԲՐՈՆ. – Չէ, ամմա մեր հարս օլաճախը ատանկ յարմար տեսաւ: Տղաքը դպրոց գնէ քի՝ ինքը ազատ ըլլայ, ուզածին պէս քէյֆին նայի: Աման, Նեմզար, ծին պէս քէյֆին նայի: Ամանի, ջիղերս ոտքի հանըմ, ատ խօսքերը գոցէ, ջիղերս ոտքի կ'ելլան կոր: Ուրիշ բանի մասին խօսինք:

Սահակ Էֆէնտիենց աղջիկը նչաներ են, հա՞:

ՆԵՄԶԱՐ. – Այսօր նչանը պիտի ըբերեն:

ԲԵԲՐՈՆ. – Քա ատ Մարտիկ ազա ըսուածը պոչ մարդուն մէկն է եղեր: Նէ ուսմունք ունի, նէ փարա ունի: Ատոր ինչի՞ն աղջիկ կուտան կոր: Խաբեբայ, առաւ – փախաւին մէկն է եղեր:

ՆԵՄԶԱՐ. – Տէր Բարսեղին տեսած գործը ատչափ կ'ըլլայ:

ԲԵԲՐՈՆ. – Մ'իմնորդը ատ ուղուրսո՞ւզն է: Աղջկանը հետ փարա ալ կուտան կոր եղեր:

ՆԵՄԶԱՐ. – Իմ պիտցածովս փարա չէ ուղեր:

ԲԵԲՐՈՆ. – Ի՞նչ կ'ըսես, հազար ոսկի կ'առնէ կոր մարդը:

ՆԵՄԶԱՐ. – Է հիմա կը խենթենամ: Վա՛խ, վա՛խ, խեղճ Զարուհի: Այդչափ դրամով որո՞ւ չէին կրնար տալ: Բայց սխալմունք մը ըլլալու է:

ԲԵԲՐՈՆ. – Չէ, ճանըմ, տղաս ըսաւ: Ինքն ալ Մարտիկ ազային խմացեր է: Բայց տղաս կ'ըսէ կոր քի՝ Սահակ Էֆէնտին այդչափ փարա չի կրնար տալ: Մեկտեղ չի հաւնիր կոր: Ես Թադուկ հանըմը մօտէն չեմ ճանչնար, չէ նէ կ'երթայի բոլոր գիտցածներս կ'ըսէի: Մէկ կողմէն ալ կարգելնին աղէկ է, որ Զարուհին տունը չմնայ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Քա Զարուհին ինչո՞ւ տունը մնայ, փէք նպղըմ աղջիկ է:

ԲԵԲՐՈՆ. – Դուն ատանկ նպղըմ եւեւցածներէդն վախցիր: Երէկ տէլիխանըլըի մը հետ թեւ – թեւի Փիաղատհանէն կը պտըտի կոր եղեր: Նչանուեցիք աղջկան մը կը վայելէ՞ ատանկ բան:

ԲԵԲՐՈՆ. – Աչքովը տեսնողը ըսաւ: Հէյէ երիտասարդն ալ կը ճանչնայ կոր, Մըսըրէն նոր եկած գիւղպէյ մըն է եղեր: Բարձր աղջիկ առնել կ'ուզէ եղեր: Անծանօթ մարդուն ո՞վ կը հանէ աղջիկ կուտայ:

ՆԵՄԶԱՐ. – Է ասոր հիչ հաւատալս չի գար կոր... Թադուկ հանըմը իր աղջիկը ատանկ մարդու չի տար:

ԲԵԲՐՈՆ. – Նայինք ան խեղճը լո՞ւր ունի ատ բանէն:

ՆԵՄԶԱՐ. – Ելլամ երթամ Թադուկ հանըմը տեսնամ, գործը աղէկ մը իմանամ:

ԲԵԲՐՈՆ. – Շատ աղէկ կ'ընես: Մարտիկ ազային համար լսածներս ալ ըսէ իրեն:

ՆԵՄԶԱՐ. – Ես հիմա կ'երթամ:

ԲԵԲՐՈՆ. – Հա՛, ժամանակ մի կորսընցներ, գնա՛: Եթէ ալ անպատճառ մեզի հանդիպէ, չմոռնա՛ս: Կը սպասեմ: Ասօր մինակ եմ, տղաս ու հարսս չօճուխներով առտուն կանուխ դիւղ գացին:

ՆԵՄԶԱՐ. – Աղէկ, աղէկ, անպատճառ կուգամ:

ՏԵՍԱՐԱՆ 8

Սահակ Էֆէնտիենց տունը

Թադուկ հանըմը առանձին է

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – (Ներս մանելով): Ո՞ւր է օրիորդ Զարուհին:

ԹԱԴՈՒԿ. – Ի՞նչ կայ, Տէր հայր, ի՞նչ պիտի ընես Զարուհին:

(Շար. 15)

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Քըմքճեան,
Պր. Յակոբ Քըմքճեան եւ պատակը՝
Սթեֆանի – Անայիս,
Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժապետեան,
Տէր եւ Տիկին Արման Վարժէ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Ռենաթօ Փոնկիս եւ զաւակները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, քրոջ, հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՇՆՈՐՀԻԿ ՔԸՐՄԶԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Վարժապետեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 21-ին, 97 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 24, ժամը 10·45-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon — Paris 8e

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Քըմքճեան եղբայրներուն։

⁂

Ա յս տխուր առթիւ, Հրաչ եւ Յակոբ Քըմքճեան 1000-ական Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Նոյն տխուր առթիւ, փոխան ծաղիկի Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

(Շար. Ա. Էջէն)

ղաղ կարգաւորման, չըլնանէն օտար զօրքերու մեկնումին, ազգային խորհրդանշութեան արդելքի, ահաբեկչութեան դէմ պայքարի, եւ այլն սկզբունքները։ Կուլիւս ըսած է թէ դաշնագիրը առ այժմ պաղատարի մակարդակին է, կրնայ իրականութիւն դառնալ յատկապէս հայերու ըրբռնջանական հակամարտութեան կարգաւորումէն ետք։

⁂

Ո՛Վ ՉԻ ՍՏՈՐԱԳՐԱԾ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 21-ին ընդունուած Յայտարարութիւնը չեն ստորագրած Ազգային Ժողովի «Իրաւունք եւ միաբանութիւն» խմբակցութիւնը եւ անոր մաս կազմող «Ազգային միաբանութիւն» կուսակցութիւնը։ Փետրուար 22-ին այդ կուսակցութեան նախագահ Երեմիան Արտաչէս Գեղամեան ըսած է որ իրենք չեն ստորագրած Յայտարարութիւնը որով պատճառներով որոնց մասին յառաջիկային յայտնել մեկնաբանութիւն կուտայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՄԹԵՐԻՈՉի պատճառներուն քննութիւնը հակասական արդիւնքներու յանգեցաւ Ֆրանսայի կառավարութեան անդամներուն մօտ, քանի նոյն օրը (Փետրուար 22) Առողջապահութեան ենթանախարարուհին՝ Տոմինիք Ժիլօ խոզի լեզուն (Անժըլէ) պատասխանատու հռչակեց, մինչ Գիւղատնտեսութեան նախարարը՝ Կլաւանի բացատրեց թէ զանազան տարրեր կրնան դեր խաղացած ըլլալ եւ պէտք չէ մեղադրել միայն խոզի լեզուին վրայ կեդրոնանալ։

Լ. ԺՈՍՓԷՆ չորս օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Իսրայէլ, ինչ որ չէր պատահած 16 տարիէ ի վեր Ֆրանսայի վարչապետի մը համար։

ՓԻՆՈՇԷ կրնայ դատուիլ։ Ան է այն չորս երկիրներու բժիշկներուն կարծիքը, քննելէ ետք առողջական թղթածրարը զոր Անգլիա յանձնած էր Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Սպանիոյ եւ Զուիցերիոյ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ կրթական նախարարը յայտարարեց թէ դասատուի 350 նոր պաշտօններ պիտի ստեղծուին վերամուտին։ Գլօտ Ալլէկր կը ջանայ հանդարտեցնել անոնք որոնք բուռն ցոյցերու դիմեցին «դպրոցական քարթ»ին պատճառաւ, որ դասատուներու բաշխումի նոր կիրարկում մը կը նախատեսէր։

ՍՏԱԼԻՆԻ թոռը՝ Եւգենի Ճուկաչվիլի մերժուեցաւ Վրաստանի նախագահական թեկնածու ըլլալ։ Իշխանութիւնները ա-ռարկեցին որ թեկնածութիւնը չի համապատասխաներ օրէնքին, քանի որուն թեկնածու մը գոնէ վերջին երկու տարիները պէտք է Վրաստան ապրած ըլլայ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆ 150 հազար գործարարներ Մեծն – Բրիտանիա հաստատուած են, ուր ընկերային տուրքերը նուազ են։ Ֆրանսայի մէջ, 10 հազար Ֆրանքի աշխատավարձի մը վրայ, գործատէրը 4000 եւ աշխատաւորն ալ 2000 ընկերային տուրք վճարէ (հիւանդութիւն, հանգստեան թոշակ, աշխատանքի արկած եւ այլն)։ Անգլիոյ մէջ, նոյն աշխատավարձին համար, գործատէրն ալ աշխատաւորն ալ 1000-ական Ֆրանք կը վճարեն։ Ֆրանսացիներու այս արտազաղթին մասին, երբ հարց արուած է Մարթին Օպրիի, ան պատասխանած է՝ «կը նախընտրեմ Փարիզի մէկ արուարձանը ապրիլ, քան՝ Մանչեսթրի մէկ արուարձանը», ինչ որ լուրը հաղորդող լրագրողին ըսել կուտայ թէ վարիչեան արուարձաններու որոշ գօտիներ կան գոնէ Տիկին Օպրի անհասկնալի չի ճանչնար։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սարգիսեան ընտանիքները – Թորոնթօ, Փարիզ, Ճեռսա – կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, այս կիրակի, Փետրուար 27-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Փետրուար 27, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան խնդրանքով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ի ժամու Սրբոյ պատարագին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մայր Եկեղեցւոյ երկար տարիներու վաստակաշատ Դիւանապետ՝

ՆԵՐՍԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ։

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահրամ Կարապետեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի կը նուիրեն. – Տէր եւ Տիկին Հրանդ Էմմայեան եւ զաւակները (Պէյրութ) 500 Ֆր. Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ, Սեդրակ եւ Միհրան Էմմայեան եղբայրները 500 Ֆր. «Յառաջ»ին։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29

Տօն Ղեւոնդեանց Քահանայից

Ս. Յովհաննէս – Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԾ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 29

Տօն Է Ղեւոնդեանց Քահանայից

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին ժամերգութիւն կը կատարուի, մասնակցութեամբ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հոգեւորականաց Դասուն։

Օրուան հանդիսութեան եւ արարողութեան կը նախագահէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի մեր բարեպաշտ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս վեհախորհուրդ արարողութեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Միչէլ եւ Վերժինի Միհրան եւ զաւակները՝ Սոֆի եւ Սթեֆանի, Պր. Ժակ Միւթէվէլեան եւ զաւակները՝ Մարի եւ Հելէն կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ՏԻԿԻՆ
ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԻՒԹԻՎԷԼԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի, Փետրուար 27, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՑ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅՐԴ ՇԱՐՔ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ. Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

Գրիգոր Զօհրապ
(ա) ՀԱՏՈՒԱԾ ■
(բ) ՀԱՏՈՒԱԾ

Յակոբ Օշական
«ՓՈՒՐՋ ԱՍՏՂԾՈՑ» . . .

Կիրակի, Փետրուար 27, ժամը 16-ին

Հայ Ուսանողական Ոստան
57, bd Jourdan — 75014 Paris
M° Pte d'Orléans ou Cité Universitaire

Մուտքը՝ 30 Ֆր.

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ (ԼՈԹՕ)

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Ֆրանսահայ կապոյտ խաչի Պուլվար Օտտոյի Լէօլա Սասունի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ վիճակախաղ մը

C.A.Q. bd. Denis Papin, 13015 Marseille

Կիրակի, Մարտ 5, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, բազմազան պղեցիկ առարկաներով։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս կիրակի Փետրուար 27-ին Առնուվիլ – լէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին Կոնէսի հանգրուանատեղիէն։

ԷՕԺԷՆԻ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ-Ի

եւ Մոնմորանսիի պատսպարեալ՝ Գէորգ Ֆերմանեանի մահուան քառասունքին առիթով։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, 2000

Է. ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ ոճին առիթով, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագ պիտի մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Երոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու Սրբոյ պատարագին մանուկ Աղօթք եւ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզեան Շրջանի Եկեղեցիներուն մէջ ծառայած Եկեղեցականներուն համար։

Ջերմապէս կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այդ օր պատարագին եւ աղօթել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառայութեամբ վաստակիլ վախճանեալ իր Հոգեւոր Առաջնորդներուն եւ Հովիւներուն համար։

A l'occasion de la sortie
de l'enregistrement des miniatures
de Komitas
par le **Quintette KHROMA**
l'**UNION GENERALE ARMENIENNE**
DE BIENFAISANCE
&
L'ORCHESTRE DE CHAMBRE
LYRIQUE DE PARIS
vous convient à une

RENCONTRE - DEBAT

le jeudi 2 mars à 20h30

sur le thème :

«ECOUTER ET INTERPRETER KOMITAS EN L'AN 2000. COMMENT ET POURQUOI ?

Avec la participation de
ARTHUR AHARONIAN
Compositeur-musicologue,
spécialiste de Komitas

La soirée sera illustrée
par des extraits du nouvel
enregistrement
du Quintette KHROMA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
(Métro Courcelles)

Renseignement : 01 42 27 12 26 /
01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F, non-membres: 50 F

A l'occasion de son 10e anniversaire

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

vous invite à une soirée de solidarité en faveur des enfants d'Arménie

Sous la présidence d'honneur de
S. E. VIGUEN TCHITETCHIAN
Ambassadeur d'Arménie

SAMEDI 26 FEVRIER A 20 HEURES 30 PRECISES
EGLISE EVANGELIQUE ARMENIENNE
15, avenue des Iles d'Or, 1200 — Quartier Woluvé Saint-Lambert

–BRUXELLES–

Programme

- *Film réalisé par* Ardavazt Egoyan *de la Télévision d'Arménie;*
- *Concert avec le pianiste* Arthur Aharonian.

POSSIBILITE DE DONS AU PROFIT DES ENFANTS D'ARMENIE, A L'ENTRACTE.

—— Entrée gratuite ——

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
VENDREDI
25 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·849 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.849

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 23 / 24)

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Ք. Քոչարեանի Փետրուար 22–ի հրամանագրերով Գրիգոր Գրիգորեան Ներքին գործերու նախարարի տեղակալ ու Ներքին գործերու հրամանատար նշանակուած է, Արարատ Մահտեսեան նոյնպէս Ներքին գործերու նախարարի տեղակալ։ Առաջինը Արարատի մարզային ներքին գործերու վարչութեան պետն էր, երկրորդը զանազան պաշտօններ վարած է նոյն նախարարութեան մէջ։

***

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նախագահը, ինչպէս յայտնած է մամուլի քարտուղարը, դրական դնահատած է վարչապետին ու Ազգային Ժողովի խմբակցութիւններուն ընդունած յայտարարութիւնը։ «Իսկապէս ցանկալի է իրականացած տեսնել նման միասնական նուիրեան դժուար իրականացնալի գաղափարը, բանի որ երկրի վիճակը պահանջում է բազմակողմանի իրօք լայն շրջանակների մասնակցութիւնը» ըսած է Վ. Գաբրիէլեան։

«Միասնութիւն» խմբակցութեան պետ Վ. Մարգարեան ալ ըսած է թէ նախագահը համամիտ է կառավարութեան մէջ փոփոխութիւններ կատարելու սկզբունքին։ Աւելցուցած է թէ թեկնածուներու մասին խօսելու համար կանուխ է տակաւին, քանի որ խորհրդակցութիւնները կը տեւեն։

***

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ՆԵՐԳԱՂԹԱԾ

Փետրուար 22–ին Զօրավար Անդրանիկի ազգական Վ. Նահանեան Հայաստանի պատմութեան թանգարանին յանձնած է զօրավարին պատկանող «Հայ կամաւորներ» albumը ու այլ լուսանկարներ։ Albumը Անդրանիկին նուիրուած է 1916–ին Թիֆլիս, Ազգային Բիւրոյին կողմէ։

***

ԴՐԱՄԱՏՆԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵՐ ԱՐՑԱԽԻ ՄԷՋ

Արցախցիները միացած է դրամատուներու միջազգային համակարգին ու մինչեւ տարեվերջ հոն եւս գործածութեան կը դրուին վարկաքարտեր։ Տնօրէն Կամօ Ներսիսեան ըսած է թէ առով ամբողջական դարձած են դրամատան գործառնութիւնները։

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԾԵՐԱԿՈՑՏԻ ՄԵՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբեր Ա. Պապեան յատուկ արձագանգած է ցեղասպանութեան օրէնքի առաջարկին Ծերակոյտին նախագահութեան կողմէ մերժումին։ Մերժումը նկատած է Թրքական ճնշումներու անդամ մը եւս տեղի տալու երեւոյթ եւ յոյս յայտնած որ Ֆրանսա ի վերջոյ կը ճանչնայ անուրանալի իրողութիւնը։

***

Պ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Փետր· 23–ին, ինքնորոշում Միաւորման գրասենեակին մէջ Պարոյր Հայրիկեան հանդիպում մը ունեցած է լրագրողներուն հետ։ Զրոյցին գլխաւոր նիւթը եղած են կառավարութենէն ու Խորհրդարանէն ներս վերջին օրերուն տեղի ունեցած գործընթացները։ Պ. Հայրիկեան նշած է թէ այն հանդիպումները եւ քննարկումները որոնք տեղի կ'ունենան կառավարութեան մօտ, աւելի յարմար կ'ըլլար տեղափոխել տրամաթիք թատրոն կամ աւելի տիկնիկային թատրոն։ Անդրադառնալէ եաք՝ «Թագաւոր չեմ կարող լինել, ուրեմն՝ թագաւորութիւն պէտք չէ» հայկական հին հիւանդութեան որ իր կարծիքով կրկին գլուխ կը բարձրացնէ, Պ. Հայրիկեան ըսած է թէ ներկայիս առնուող բոլոր քայլերուն միակ նպատակն է ապահովել Խորհրդարանէն ներս ձայներու անհրաժեշտ քանակը։ Ան խոստացած է նաեւ Հանրապետութեան նախագահին անձը եւ հանդամանքը երկրորդական դարձնելու որոշ ուժերու ջանքերը, ատոր եռին տեսնելով Ժողովրդավարութիւնը վերացնելու փորձ։ Ինչ կը վերաբերի համակեցութեան նոր կառավարութեան մը կազմաւորման մասին լուրերու, Պ. Հայրիկեան այն համոզումը յայտնած է թէ նախ պէտք է ներկայ կառավարութիւնը հրաժարի, այլապէս, ինչո՞ւ չշարունակէ նոյն կազմով եւ նոյն ծրագրերով աշխատիլ, եթէ ոչ ժողովուրդը փրկելու, գոնէ անոր օգտակար ըլլալու հեռանկարով։ Ներկայիս ձեռնարկուած գործընթացները, իր կարծիքով պարզապէս ժամանակ չտեղու ձախող փորձեր են. իսկ որո՞ւ պէտք է այդ ժամանակը եւ ինչ նպատակի համար, Պ. Հայրիկեան նախընթաց է այդ մասին չարտայայտուիլ։

***

Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ԽԱԽՏՈՒՄ ՉԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐԱԾ

Լ.Ղ.Հ իշխանութիւններուն հետ նախապէս գոյացած համաձայնութեամբ, Փետրուար 22–ին, Օ-ԷՍ-Սէ-Ը-ի պատուիրակութիւնը դիտարկումներ կատարած է Լ.Ղ.Հ տարածաշրջանի, Ադրբեջանի պինեալ ուժերու հետ չփման պիծին վրայ։ Նոյնպէս, զուգահեռաբար ադրբեջանական կողմն ալ կատարուած դիտարկումներու արդիւնքները դոհացուցիչ եղած են եւ դէտերը հրապարակի խախտումի որեւէ պարագայ չեն արձանագրած։

***

Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒՄԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԱԾ

Զինուորական դատախազութիւնը Փետրուար 23–ին դիմելով մայրաքաղաքի Ատրպկիր եւ Քանաքեռ-Զէյթուն համանքներու Ա. Ատեանի դատարանին՝ պահանջած է Ազգ· հեռատեսիլի փոխանօրէն Յարութիւն Յարութիւնեանի արգելափակման պայմանաժամին երկարաձգումը։ Ան մեղադրուած է Հոկտ· 27–ի պատահարներուն օժանդակութիւն բերած ըլլալու յանցանքով։ Նոյն թղթածրարին չրջանակին մէջ, դատարանը երկու ամիս՝ մինչեւ Ապրիլ 28 երկարաձգած է յարձակումի հեղինակներ՝ Նայիրի եւ Կարէն Յունանեանի, Դերենիկ Բեջանեանի, Եդուարդ Գրիգորեանի եւ Վռամ Գալստեանի, ինչպէս նաեւ յանցագործութեան օժանդակելով մեղադրուածներ՝ Աչոտ Կնեազեանի եւ Համլէտ Սահակեանի արգելափակման պայմանաժամերը։ Իսկ, լրագրող ու «Լոկոս» ընկերաբանական հետազօտութիւններու կեդրոնի գեկավար Նայիրի Բաղդասեանի արգելափակման պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ Մայիս 5· ան եւս կ'ամբաստանուի օժանդակութեան յանցանքով։

***

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լ. ԺՈՍՓԷՆԻ Իսրայէլ այցելութիւնը միջադէպով մը սկսաւ, բայց, Ֆրանսա պէտք եղածը ըրաւ որպէսզի աւելի մեծ համեմատութիւններ չառնէ։ Աւրպարեւ, Ֆրանսա յատակ կերպով չէր նշած այցելութեան ծրագրին մէջ, որ Պարաքի կամ Վայմանի հետ տեսակցութիւնները տեղի կ'ունենան Երուսաղէմ, ինչ որ «ընդվզեցուցիչ թերացում մը» որակած է Ատրաքին նախարար Տաւիտ Լեւի։ Այցելութեան ծրագրին Բ. բաժնին մէջ նշուած էր «այցելութիւն Երուսաղէմ եւ պաղեստինեան հողամասերը» ինչ որ այն տպաւորութիւնը ձգեր է որ Երուսաղէմ ալ պաղեստինեան հողամասերուն մաս կը կազմէ։ Լեւի կոնֆորմատածուած բան մը տեսած է եւ չեշտած.– «Երուսաղէմի թըղթածրարին մասին, վերապահութիւն ցոյց տալու իրաւունք չունինք։ Բողոքեցինք եւ մեր խօսքը լսուեցաւ, Ֆրանսացիք ապահովութիւն տուին որ վնասաբեր սխալ մըն էր եւ թէ չատ կը ցաւէին»։ Ամէն պարագայի մէջ, Լեւի աւելցուցած է որ միջադէպը չարդարացներ Ժոսփէնի այցելութեան ընդհատումը եւ թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կը բարելաւուէին։ Իր ելոյթին մէջ, ուղղուած տեղւոյն Ֆրանսական համայնքին, Ժոսփէն անդրադարձած է Հայկէրի կուսակցութեան մասնակցութեան Վիչիննայի կառավարութեան, յիշեցուով Ֆրանսայի հրեայ դատերին հալածանքը նացիական զրաւման չրջանին եւ վեր առած Ֆրանսայի դիրքը այդ առթիւ։

ՊԱՊԸ, Փետրուար 24–ին, Գահիրէ եւ Սինա դնաց։ Որովհետեւ չէր կրցած Իրաք երթալ, հետեւելու համար Աբրահամի քայլերուն, «ոգեկան ուխտագնացութիւն» մը րրած էր նախորդ օրը, պատրիարքին քաղաքը՝ Ուր եւ վատնկան մէկ ոգեկոչուած էր անոր պատմութիւնը։ Եգիպտոսէն ետք, աւելի ուշ, պիտի երթայ նաեւ Յորդանան, Պաղեստին եւ Իսրայէլ։

ԱՄԲՈՂՋ ՍՊԱՆԻԱՆ փղոց իջած էր, Փետրուար 23–ին, բողոքելու համար Պասք ահաբեկչութեան դէմ։ Նոյն օրը թաղումը կը կատարուէր նախորդ օրը սպանուած պասք ընկերվարական դեկավար՝ Ֆերնանտօ Պուէսայի եւ իր թիկնապահին։

ԱՒՍՏՐԻՈՑ դեսպանը Եւրոպական Միութեան մօտ բողոք բարձրացուցած է, Փետրուար 23–ին, երբ տեղեկացած է որ չէ հրաւիրուած «2000–ի մշակոյթի եւրոպական քաղաք՝ Պրիւսէլ»ի ոտնակատարութեան արարողութեան։ Զուիցերիա, սակայն, հրաւիրած է վարչապետ Վոլֆկանկ Շիւսըլը։ Փարիզի մօտ ալ, Մէզոն Լաֆիթի մէկ լիսէն մերժած է ընդունիլ Վիչիննայէն աչակերտներու։ Աչակերտներու բաստանուի օժանդակութեան յանցանքով։

***

Ա.ԴՐԲԵՋԱՆԻ Ա.Զ.Գ· ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ԲԱՑԱՌԻ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՄԱՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ադրբեջանի Ժողովրդական ճակատի նախագահութիւնը դատապարտած է Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ տարածքներու փոխանակումի հարցը վերակենդանացնելու որոշ լրատուիւներու եւ ուժերու փորձերը։ Այդ մասին խօսելով կուսակցութեան անդամ եւ երեսփոխան Ա. Նուրիեւ նշած է որ Ազգ· Ժողովի նախագահ Մ. Այեւքերով այս նիւթին չուրջ վիճարկումի ընթացքին պատասխանելով իրենց կուսակցութեան հարցումին, բացատած է նման հաւանականութիւն։

***

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԻՐԱՆՆ ԻՍՐԱՅԷԼ ՄԵԾ ՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պարսկաստանի հայ գաղութը երկու ներկայացուցիչ ունի Մէճլիսի մէջ (Խորհրդարան)։ Աւրպարեւ, Փետր· 19–ին, ընտրուած են Տօքթոր Լեւոն Դաւիթեան եւ Ժորժիկ Աբրահամեան, առաջինը իր ընտրաչրջանի 23·108 քուէներուն 16·062–ը ստացած է, երկրորդն ալ 4317 քուէներու 2821–ը։ Նախկին երեսփոխաններ Վարդան Վարդանեան եւ Աբրահամ Պաղումեան չնորհաւորած են նորընտիր երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ Պարսկաստանի Թեմի Առաջնորդարանը։ Միւս կողմէ, պահպանողական պարագլուխը, նախկին նախագահ՝ Աքպար Ռաֆսանճանի ծայրը ծայրին ընտրուած է, 30 հոգինոց ցանկին վրայ 29–րդ ըլլալով։

ՀՈԼԱՆԴԱ

ՀԱՅ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Հոլանտայի Արնհամ քաղաքին մէջ եօթը հայ ապաստանեալներ երիտասարդ խումբի մը յարձակման ենթարկուած են։ Անոնցմէ չորսը լրջօրէն վիրաւորուած են իրենց ստացած զաշոյնի հարուածներով։ Բոլորն ալ հիւանդանոց փոխադրուած են։ Յարձակողները խոյս տուած են ու պատահարին հետաքննութեան լծուած ոստիկաններու խումբը որեւէ հետք չէ գտած անոնցմէ։

***

փոխանակում կը կատարուէր Վիչիննայի Պոնտըս – Կիմնազիում Ռայնըրկասէի հետ, ուր Ֆրանսերէնը կը դասաւանդէ Միքայէլա Պալցարէք։ Այս վերջինը դադրեցուած է, երբ մերժումի նամակը ըստացած է։ Կ'ըսէ թէ եօթը տարի է կը կատարուէր այս փոխանակումը, ամէն ինչ չատ լաւ կ'ընթանար եւ յանկարծ «փոքրիկները» կը նկատուին։ Իր ընդվզումը կ'արտայայտէ համացանցի մէջոցաւ, մմռուլով եւ այլն։ Վիչիննայի Ֆրանսական հիմնարկին տնօրէնն ալ բոլորովին անտեղի կը գտնէ Ֆրանսական էմմիթաժ լիսէի աչակերտներուն ծնողքներուն հաղորդեցութիւնը։ Գալով էմմիթաժի ուսումնարու տնօրէնին, չատ դոհ է որ իրենց մերժումը ցնցում մը ստեղծած է։ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը «Տէր Եթ անտարտ» թերթին տուած հարցազրոյցին մէջ դէմ կ'արտայայտուի մշակութային պոյքոթին։

ԶԻԶԷՆԻՈՑ պատերազմը մեծ իրարանցում ստեղծած է Ֆրանսացի մտաւորականներու մօտ որոնք մանիֆեստ մը ստորագրած են, որպէսզի վերջ տրուի ջարդին, որովհետեւ, կ'ըսեն՝ «Պուտին կը չարունակէ Ստալինի գործը»։ Եւ որովհետեւ 1944, Փետրուար 23–ին է որ Զէչէնները տեղահանուած են Ստալինի կողմէ, յոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ Փարիզի Պօպուրի չէնքին առջեւ, Փետր· 23–ին։ Մանիֆեստը ստորագրած են նաեւ Գուլագի նախկին արգելափակուածներ եւ զանազան անձնաւորութիւններ ինչպէս՝ Էլէնա Պոնէր, Վլ· Բուկովսկի, Ա. Կէնզբուրգ, Նաթալիա Գորբանեվսկայա, Սերգէյ Կովալեւ եւ այլն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ անձնասպանութիւններու համաճարակ մը կայ, ինչպէս կը գրէ «Սեգոդնիա» օրաթերթը։ Մրցանիշը կոտրուած է առջի օր, երբ 24 ժամուան մէջ ութ հոգի անձնասպան եղած են։ Սկսած է առաւօտեան 5·30–ին, երբ դինուորական համալսարանի լրագրութեան բաժնի սպայ մը դնդակ մը պարպած է գանկին մէջ։ Քանի մը ժամ ետք, 79 տարեկան կին մըն էր, ապա 63 տարեկան ուրիշ կին մը եւ այսպէս ամբողջ օրը։ Հոգեբանները դեռ բացատրութիւն չեն գտած։

ԿՈՍՏԱՆ ՋԱՐԵԱՆԻ ԱՆՑԱՑՏ ԷՋ ՄԸ ՋՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

Անակնկալ, որոշ առումներով վիճայարոյց – արդեօք նպատակայարմա՞ր եւ միեչեւ իսկ բաղաքական հնարաւոր շահարկումներով յղի տեղափոխումը Զօրավար Անդրանիկի աճիւններուն՝ փարիզեան Փէր Լա Շէզէն դէպի երեւանեան Եռաբլուրը, գործադրելով հանդերձ հերոսին վերջին կամքը, իր կարգին վերստին կ'արծարծէ հայ ազատագրական պայքարի առասպելական դեկավարին կերպարն ու գործը: Իր մասին գրուած են հարիւրաւոր յօդուածներ ու տասնեակ գիրքեր, հիւսուած են անհամար երգեր ու քանաստեղծութիւններ, մկրտուած են փողոցներ, կառուցուած են արձաններ ու ծրագրուած են շարժանկարներ: Ու այս օրերուն թերեւս տակաւին կարելի է անդրադառնալ իրեն, երբ վտարանդի հերոսին առասպելը կուգայ թաղուելու եւ ծնունդ տալու՝ պատմութեան:

Անակնկալ էր մեզի համար Կոստան Զարեանի գրական ժառանգութեան մէջ Անդրանիկին նուիրուած էջի մը հանդիպիլ: Մեզի յայտնի չէ, որ ան գրած ըլլայ հայերէնով փետայական շարժումի մասին ընդհանրապէս: Պարզ է՝ ոչ – գրեթէ կերպով: Հանրայայտ է Զարեանի «Տատրագոմի հարսը» վիպերգը, որ հիւսուած է Ռուբէն Տէր – Միհրաեանի յուշերու մէկ դրուագին վրայ, բաղուած՝ փետայական կեանքէն: Նոյնպէս յայտնի է փետայիներու նուիրուած բաժինը, աւելի ուշ, «Նաւը լերան վրայ»ի մէջ:

Սակայն, պէտք է ըսել, թէ Զարեանի գրական ժառանգութեան օտարալեզու էջերը ունին տարբեր դիմագիծ մը, քան հայկականը: Հոն տեղ գտած են նաեւ քաղաքական հարցերու մասին յօդուածներ ու վերլուծումներ, ինչպէս եւ թղթակցութիւններ՝ 1919–ին կովկաս կատարած իր ուղեւորութեան մասին, որպէս իտալական թերթերու յատուկ թղթակից: Իր ստորագրութեամբ բազմաթիւ ու այլագան նիւթերով գրութիւններ լոյս պիտի տեսնէին 1920 – 1930–ական թուականներուն եւս: Մեր կողմէ թարգմանաբար ներկայացուող յօդուածը լոյս տեսած է իտալական թերթի մը՝ «Il Resto del Carlino»ի 1927 Սեպտեմբեր 28–ի թիւին մէջ, «Un eroe armeno - Il generale Andranik» («Հայ հերոս մը. Զօրավար Անդրանիկ») խորագրով: Գրի առնուած է Անդրանիկի մահուան (1927 Օգոստոս 31) անմիջական տպաւորութեան տակ: Այդ միջոցին Զարեան Վենետիկ կ'ապրէր:

Զարեան հոս արդեգրած է առասպելապատումի ոգեմաւարութիւն մը, ուր ճշգրտօրէն խառնուած են գուտ պատմական տուեալները Անդրանիկի կեանքի հերոսացումին հետ: Կենթադրեմ, որ նախօրօք թերթին մէջ լոյս տեսած կ'ըլլայ Անդրանիկի մահը եւ կենսագրական տուեալներ ազդարարող տեղեկատուութիւն մը: Հետաքրքրական է մանաւանդ վերջաւորութեան Զարեան կը բնութագրէ Անդրանիկի մեկնումը Հայաստանէն (Հանրապետութեան կառավարութեան հետ ունեցած բախումներու հետեւանքով) եւ իր վերջին հանգրուանը հերոսւոր Ամերիկայի մէջ որպէս, ինչ քէ շատ, Միհրի փակումը բարայրին մէջ՝ ըստ «Սասունցի Դաւիթ»ի ծանօթ վերջաբանին: Այս գուգահեռը կ'ամրապնդուի ժողովրդային սպասումի նշումով՝ փետայական երգի տողերուն առընթեր, եւ վերադարձի յոյսի արտայայտութեամբ:

Դժուար թէ Զարեան ու Անդրանիկ հանդիպած ըլլան, մեր ունեցած տուեալներով: Զարեան այդ մասին ո՛չ մէկ ակնարկ ունի իր գրութեան մէջ: Ինչպէ՞ս կը բացատրուի իր յանկարծակի հետաքրքրութիւնը Անդրանիկի հանդէպ: Համազգային հերոսի մը մահէն անդին, ինչո՞ւ զայն նիւթի վերածելը, այդ ալ՝ իտալական հասարակութեան համար: Կրնանք ենթադրել, որ 1927 – 28–ին Զարեան, միշտ հետապնդելով դիւցազներգութեան նկատմամբ իր հետաքրքրութիւնը, որ կուգար 1910–ական թուականներէն, իր ուշադրութեան կեդրոնին մէկը դարձուցած էր փետայական շարժումը, որուն մասին հաւանաբար ընթերցումներ կ'ընէր, եւ այդ ծիրին մէջ գրած է Անդրանիկի մասին յօդուածը: Տարի մը ետք էր, որ Ռուբէնի յուշերու ընթերցումը «Հայրենիք»ի էջերէն իրեն պիտի տար ներշնչումը՝ գրական դրուագի վերածելու Յովանի ու Սանանի ողբերգական պատմութիւնը Անդրանիկի սխրանքներու բեմ Սասունի մէջ:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

Զօր ու անզուգ հեռապիր մը Սան – Ֆրանսիսքոյէն կը տեղեկացնէ հայ ազգային հերոս Զօրավար Անդրանիկի մասին:

Այսպէս, երկաթեայ կամքով այս մարդը, «puro come una fanciulla, forte come un leone» («անբիծ ինչպէս աղջիկ մը, ուժեղ ինչպէս առիւծ մը»), ինչպէս կ'երգէ իր ժողովուրդին կողմէ իրեն ձօնուած բազմաթիւ երգերէն մէկը (1), քառասուն տարի գլխաւորելէ ետք հայրենիքի ազատագրութեան պայքարը, ինկած է մէկ հարուածով՝ սրտի կաթուածի հետեւանքով:

Շապին Գարահիսարի բարեկեցիկ ընտանիքէ մը սերած, զէրոյական նատրանները անզամակցած էր Հայաստանի ազատագրութեան ի նպաստ գործող գաղտնի ընկերակցութիւններէն մէկուն: Ուժեղ ու կայտառ՝ երազուն իր կերպարով, ահա երիտասարդ հասակին քաջած է գիւղէ գիւղ՝ գիւղացին քարոզելու համար ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարները: 1895–ին, երբ Ապտուլ Համիտ՝ կարմիր Սուլթանը, հայկական առաջին ջարդը կը կազմակերպէ, Անդրանիկի աչքին առջեւ, թրքական հորդան կը մտնեն տունը կողոպտելու եւ ապտնելու կիներ ու երախաներ: Այստեղ կը հասկնայ, որ մոլեռանդ ու վայրենի թըշնամիի մը դէմ ո՛չ մէկ խաղաղ կազմակերպութիւն ոչինչ կրնայ ընել, եւ որ քրիստոնեայ աշխարհի օժանդակութիւնը, որ կը յուսար իր ժողովուրդը, միայն կրնար պատրանք մը ըլլալ. ուժին պէտք էր ուժ հակադրել:

Քիչ ետք, իրօք, արդէն ամուսնացած եւ երկու զաւակներու տէր, ընտանիքը կը ձգէ: Սուրբերը, կ'ըսէ, եւ անոնք որ կը նուիրուին ժողովուրդին պէտք չէ կապեր ունենան այս աշխարհի հաճոյքներուն հետ: Գաղափարակից մարդոցմէ չրջապատուած, պիտի կոթնի լեռներուն վրայ, եւ հոն կը սկսի կեանք մը որ Արեւմուտքի ճանչցած ամէնէն դժուար ու հերոսականներէն է, կեանք մը որ միայն կրնան հասկնալ անոնք, որոնք գիտեն ի՞նչ են Հայոց լեռները:

Դիւրին չէ պանոնք երեւակայել. բարձր, կորուկ, խիստ ու չոր, գրեթէ միշտ ձիւնածածկ. իսկապէս անմատչելի եւ անհիւրընկալ: Հոն, կ'ըսէ առասպելը, միայն գայլերը կ'ոռնան յաւերժութեան դէմ եւ մարդը կ'ազօթէ իր աստուծոյ սառոյց զարճած սրտով:

Հոն, Անդրանիկ, գաղտնի կազմակերպութեան մը օգնութեամբ, իր մարդիկը կը զինէ եւ կը վարժեցնէ: Իր խումբերը կը տեղաւորէ սպառնալից կէտի մը վրայ, կ'ընտրէ իր ռազմավարական դիրքերը, խմբաւորումներ կը ստեղծէ դիւղերուն մէջ, թրքական բանակի չարժումները կը հետախուզէ, կը հրապուրէ զայն եւ մարտերը կը վարէ: Եղնիկի ոտքեր ունի, հրեղէն աչքեր, սիրտը տաք հացի պէս, եւ անվրէպ հրացան մը: Աւելի քան քսան տարի հերոսը, արդէն առասպելական զարճած, մոլեգնօրէն կը կռուի թուրք բռնաւորին դէմ: Ցաճախ կը փոխէ իր դիրքերը, միշտ լաւատեղեակ թէ ի՞նչ կը պատահի ներքեւը՝ դաշտը. այսպէս, նեռի մը նման կ'արձակուի վտանգի ժամանակ՝ թշնամիին վրայ ճակատագրայ յարձակուելու, հարուածելու, որսալու, ապա անհետանալու՝ ճիշդ եկած ձեւով, իր մեռելները թաղելէ եւ վիրաւորները ապահով թաքցնելէ ետք:

Իր մասին կը պատմուին յիշատակելի դէպքեր: Թրքական կառավարութիւնը բնականօրէն ամէն ինչ ըրաւ զինքը բռնելու: Գաղանի նման հետապնդուեցաւ, չրջափակումի ենթարկուեցաւ, յատուկ արշաւանքներ կազմակերպուեցան իր ջոկատներն ու խումբերը ջարդելու: Բայց ձեռնարկումը անկարելի էր: Օր մը, թրքական երկու դունդեր յաջողեցան չրջապատել այն դիւղը, ուր Անդրանիկ՝ հինգ հոգինոց խումբի մը հետ, զացած էր հանգստանալու: Յամենայնդէպս, ինք եւս յաջողեցաւ գնդակի ուժով ճամբայ բանալ եւ բոյն հասնիլ, միչտ կռուելով, ժայռէ մը վրայ, թրքական զօրքը իր վրայ քաչելով: Բայց, անգամ մը ամրանալէ ետք իր անառիկ բոյնը, զոր հրաչալիօրէն կը ճանչնար, ինք առանձին կրցաւ բնաջնջել եւ հեռու պահել թշնամին: Երկու օր ետք, մինչ Վանի վալին հրաման տուած էր զինքը հիւրընկալած դիւղը պատժելու, ան յաջողեցաւ ճիշդ ժամանակին հասնիլ զայն ապահովելու եւ նոյն դիւղը վրկելու:

Մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր, ոչ միայն Հայերու, այլ նոյնիսկ Թուրքերու եւ Քիւրտերու մէջեւ: Եթէ ո՛չ բոլորը կը սիրէին զինքը, բայց բոլորը կը յարգէին եւ պատրաստ էին տարբեր առիթներով օգնելու իրեն: Փաստօրէն, խորպէս կրօնասէր ըլլալով, ու կռուելով կառավարութեան դէմ, կը խուսափէր մահմեդական բնակչութեան չարիք հասցնելէ: «Կ'օգտուէինք սուրէն – կ'ըսէր յաճախ–, բայց չէինք մոռնար խաչը, որուն համար այնքան արիւն թափած էինք»:

1908–ին, երիտթրքական յեղափոխութեամբ, վայրկեան մը եղաւ երբ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, հաւատք ընծայելով Թուրքերու անկեղծութեան, ուզեցին Անդրանիկը ստիպել, որ պայքարէն հրաժարէր: Ան ենթարկուեցաւ, բողոքելով: Իսթանպուլի նոր տէրերը իրեն առաջարկեցին Պոլիս պատուաւոր մուտք կատարել: Բայց կորուկ մերժումի արժանացան: Թուրքերը չափազանց կը ճանչնամ – կ'ըսէր–, չվստահելու համար: Եւ ապատան դատ Պալքանները: Քիչ մը սպասեց Լիտլեթրքական պատերազմին: Կ'ուզէր չարժումի մէջ մրտնել, բայց իրեն խորհուրդ չտրուեցաւ: Ռազմադաշտը չափազանց հեռու էր եւ պէտք էր դէպքերու ընթացքին սպասել:

Պալքանեան պատերազմի պայթումին, հազարաւոր կամաւորներու գլուխը անցաւ: Առաջին օրէն ետք, պուլկարական սպայակոյտը հասկցաւ որքան թանկագին կրնար ըլլալ այդքան անվեհեր զեկավարի մը օգնութիւնը եւ իրեն տուաւ կանոնաւոր սպայի աստիճան: Ինքն էր որ, Թրակիոյ մէջ երեք հարիւր հոգիով թափանցող մտած, գիտցաւ ապջանի մէջ բռնել եւ ձերբակալել, զօրավարի գլխաւորութեամբ, տասը հազար հոգինոց թրքական բանակ մը: Աւժանացաւ ամէն պատիւ, որ վերածուեցաւ դառնութեան, երբ պարզուեցաւ հետեւանքները եղան այն, որ պատուած թշնամին դրեթէ անվնաս դուրս եկաւ:

Եւ ահա վերջապէս մեծ պատերազմը: Վախճանն էր: Հայաստանը պատրաստ չէր ապատագրուելու՝ դարերու ստրկութենէ ետք:

Կանոնաւոր բանակներու մաս կազմող երկու հարիւր հազար հայ զինուորներէ զատ, Անդրանիկ ռուսական կառավարութեան զօրավարի աստիճանին բարձրացած, տասնեակ հազարաւոր կամաւորներու գլուխը անցաւ՝ կատաղօրէն վճռըսկսելու համար Թուրքերու դէմ պայքարը: Ռուսական բանակի բոլոր ջոջ ժամերը թրքական ճակատին վրայ զգուխաւորութեան կամաւորական այս խումբերուն կողմէ: Հատորներ կարելի էր գրել պատերազմի յիշատակելի դէպքերը վերապատմելու համար:

Մնացեալը, սակայն, ծանօթ է: Անգամ մը եւս կեղծուպատիր դիւանագիտութիւնը, Հայաստանը զոհեց Թուրքերուն Հայկական փոքրիկ հանրապետութիւնը հիմնուած՝ Ռուսահայաստանի մէջ, յարձակումի ենթարկուեցաւ եւ ապա զրաւուեցաւ բոլշեւիկներէն: Անդրանիկ, վշտացած ու պայրացած այդքան զոհողութիւններէ ետք, աշխարհը անիծեց յանուիտեանս Ամերիկա անցնելու համար:

Բայց հոն, Արարատի, Սեւանի եւ Ալպագածի ստորոտին, ժողովուրդը կը շունչակ սպասել ու երգել. –

Ecco la primavera
Ed il prode Andranik
Cod forti suo compagni
Tornera a far la guerra
tornera a far la guerra.

(«Մօտ է գարունը, շուտով կը բացուի
Անդրանիկը ֆայ իր ընկերներով
Կ'ուզէ պատերազմ, կը սպասէ գարնան»)

Ու թերեւս օր մը, Անդրանիկէն այնքան պաշտուած Կարիպալտիէ ոգին պիտի պայ թեւածելու, անհետացած հայ հերոսին հետ միասին, Եփրատի ափերուն վրայ, որ իր սեփական յոյսերուն մէջ կարծէք կը պահէ հռոմէական լեգէոններու յիշատակը: Ան կը սպասէ այդ օրը, ինչպէս եւ բոլորս:

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

---

(1) Ձկրցանք ստուգել ո՛ր երգի մասին է խօսքը: Թարգմանութիւնը բառացի է (Վ. Մ.):

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՈՒ

ՆՈՐ ՀԱՋԱՐԱՄԵԱԿԻ ՀԻՆ ԿԱՐԳԵՐԸ

Բ.

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՄԲ

էր գրաւեալ Կոլանի բարձունքները լրիւ վերադարձնել իր ուխտով: Իսրայէլ իր կողմէ երբ ուզած է որեւէ պատգամ ղրկել Դամասկոսի, կամ թէ փոխադրձել պրաւեալ գօտին պահող իսրայէլացի պինդրի մը քթին արիւնիլը՝ վնասած է Լիբանանի, պատճառելով մարդկային եւ նիւթական կարեւոր վնասներ: Մեռնողները եւ վիրաւորները Հեզպոլլահի պահակօրթերէն աւելի պատկանած են Լիբանանի անմեղ քաղաքացիներու չարքին, – կ'ըսէ, երախայ, ծեր: Լիբանանի երկինքը Իսրայէլի ռմբաձիգներուն մնալուն պզտիկացրն է եւ փորձադաշտը, անվտանգ եւ անպատիժ: Անոնք, նոյնիսկ խաղաղ շրջաններուն, մայրաքաղաքին ըզդուարթ երկինքին վերեւ ձայնի պատը կը ճեղքեն ահեղազդօրդ պայթիւններով սարսափեցնելով անակնկալի եկած քաղաքացիները, յիշեցնելու եւ վերյիշեցնելու համար Պէյրութի եւ Դամասկոսի՝ Իսրայէլի տիրական զերհզօրութիւնը: Քառորդ դարու այս թշնամական կացութեան մէջ իսրայէլեան օգանաւերը չեն ռմբակոծած սուրիական հոդամասը, բո՛ւն Թիբասը, խուսափելով միշտազային բարդութիւններէ, սակայն սիրայօժար կործանած են լիբանանեան ընակավայրեր:

Քաւութեան նոխազը եւ «լուսն թամբը» կը շարունակէ մնալ Լիբանան, ուր անկախ իր գրաւեալ սահմանային գօտիի հարցէն՝ պատերազմ կը մղուի փոխանորդութեամբ: Ու աչխարհ զոհ է ի տես այս մարդկային ողբերգութեան, որ մաս կը կազմէ մեծ ու պզտիկ մայրաքաղաքներու քաղաքական հաչուարկումներուն:

Կարելի չէ ըսել թէ մեր երկրագունդին կարգ ու կանոնի պահպանման հսկող ներկայ ոսոխկանապետը՝ Ուաչինկթընլուր եւ ճեռնպահ մնաց: Նախ «երկու կողմերուն» ընդհանուր զսպութեան հնչեր խորհուրդներ տուաւ, ու ապա՝ իր արձակագէն եւ խրոխտ Արտաքին Նախարարուհին, Տիկին Մատլէն Օլպրայթ, որ իր կեղային ծագումին մասին երկնային յայտնութիւն ունեցաւ միայն նախարարական աթոռը գրաւելէ ետք, – պոռնկ այդպէս յայտարարեց, – իր ցուցամատը թափահարելով վերջին իրադարձութիւներուն միակ եւ ուղղակի պատասխանատու նկատեց Լիբանանեան ազատագրութիւնները:

Հանգի՛ստ, եւ վե՛րջ:

Հիմա պէտք է սպասել մի քանի ամիս, մինչեւ որ միլիոնաւոր տոլար ծախսելով վերահաստատուին քանդուած էլեկտրակայանները, ապա կրկին «պատժելու» համար իսրայէլացի պինդրի մը ահաբեկիչները, Իսրայէլ երբորդ անգամ սեւ ղարբ քաչէ Լիբանանի երնակամարին վրայ, սպառնալով նաեւ քանդել երկրին քաղաքային էնթաքառոյցը, ինչպէս Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «Լիբանանի հողը հրոյ ճարակ պիտի դառնայ» եթէ Հեզպոլլահ փոխադարձէ:

Այս այրուած հողամասի սպառնալիքը կ'ըլլայ կրթնած՝ Տիկին Օլպրայթի մտի չարժումին եւ Ուաչինկթընի անվերապահ, ամբողջական, անճնուրաց, զօրակցութեան: Այդ որակականներուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ անճնամոռոյց, ծառայամիտ եւ հաճոյակատար ածականները, մանաւորաբար Ամերիկայի նախագահական եւ գոնկրէսականն ընտրութեանց այս ճակատագրական չրջանին, երբ թեկնածուները արշաւի մէջ կը գտնուին դրամ եւ քուէ ապահովելու: Եւ աւելի՛ մէկ միլիոն տոլար, եւ աւելի՛ մէկ քուէ: Կարեւորութեամբ պէտք է նշել նաեւ թէ Միացեալ – Նահանգներ չարունակաբար կ'ապրի նման վճռորոշ մթնոլորտի մէջ, ընտրութիւններու արդիւնքէն անմիջապէս եառ լծուելով յաջորդ ընտրութեան նախապատրաստական տենդոտ աչխատանքներուն:

Հետեւաբար...:

Բայց ասկէ, ամէն ինչ լաւ է, «Տիկին Մադլէյնո՛ւ», աչխարհի լաւագոյնին մէջ կամ այս լաւագոյն աչխարհին մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

ՆՇԱՆ Ա. ՓՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ («Յառաջ»). –

Փետրուար 20–ի կիրակին, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցին վերցուց քառասնօրեայ քօղը ոդոյ իր հոգեւոր հովիւի վախճանումին (Յունուար 10), կատարելով հանդիսաւոր հոգեհանգրստեան կարգը նախագահութեամբ Վաչէ Ծ. Վրդ. Իղնատիոսեանի:

Ամէնեքեան բազմութիւն մը ամբողջովին լեցուց Եկեղեցին եւ ընդարձակ բակին մէկ մասը ուր ժամերգութիւնը, պատարագը, քարոզը եւ հոգեհանգստեան արարողութիւնը ախտուեցան բարձրախօսով: Բազմութիւն մը բաղկացած ոչ միայն ծուխի անդամներէ, այլեւ Մարսէյլի միւս արուարձաններէն փութացած Հայերէ որոնք իրենց ներկայութեամբ, յարդեցին յիշատակն ու վաստակը Հայ Եկեղեցւոյ մէկ համեստ, պարտաճանաչ ծառային, ուր իր հոգեւոր պաշտօնին յանձին՝ Նշան Ա. Փհնյ. Գուլումճեանի:

1967 – 1968 Թուին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքի քահանայից դասընթացքներու իր դասընկերը՝ Մակար Եպիսկ. Փհնյ. Նահատեան մատոյց պատարագը երգեցողութեամբ Դպրաց դասին եւ մեղեդիաստութեամբ երգչուհի՝ Գայանէ Յովհաննէսեանի:

Մակար Փհնյ. արտասանեց չռնասիրութեամբ պատրաստուած քարոզ մը բերնատառնելով Յովհաննու Աւետարանիչէն՝ «Հովիւ քաջ զանձն դնէ իւր ի վերայ ոչխարաց...»: Գծեց Նշան Քահանայի կեանքի հանապարհը եւ վեր առաւ փոքր տարիքէն անոր մէջ ծնած, իր հօրմէ (Տէր Մկրտիչ Քահանայ) սնուցուած ու փոխանցուած եւ ապա զարգացած՝ սէրն ու ծառայութիւնը հանդէպ Հայ Եկեղեցւոյ: Մաղաքիա Գուլումճեան 1969–ի Սեպտեմբերին, ձեռամբ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեանի, Վարագայ Խաչի ռօնին ձեռնադրուեցաւ քահանայ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, Պուլվար Օտտոյի Ս. Եկեղեցւոյ համար, եւ վերանուանուեցաւ՝ Տէր Նշան: 30 տարի Հայ Եկեղեցւոյ կարգն ու կանոնը բծախնդրութեամբ պահելով, իր ծուխէն սիրուած ու յարգուած եւ որպէս մշակ առանց ամօթոյ կատարեց իր պարտականութիւնը, վկայեց Մակար Եպիսկ. Փհնյ. Նահատեան:

Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ Նշան Ա. Փհնյ. Գուլումճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստը ներկաներու երկիւղած մասնակցութեամբ:

***

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ ծխականները երախտագիտութեամբ պէտք է յիշեն իրենց հոգեւոր հովիւը որ պատրաստուած մտքով եւ հոգիով ծառայեց ազնուութեամբ, բարեխիղճութեամբ, ժուժկալութեամբ արձանագրելով արդար դհնութիւններ: Սակայն, նաեւ բախելով դժուարութիւններու տեսաւ ու ապրեցաւ պաղ օրեր որոնց յաղթահարեց համբերութեամբ:

Նշան Ա. Փհնյ. Գուլումճեան առանց յաւակնութիւններու հերկեց իրեն վստահուած դաշտը եւ եղաւ սրտակիցը եւ բարեկամը բոլորին: Ընդառաջ միշտ անոյչ ժպիտով, պարզ խօսքերով, սրտցաւ մօտեցումով: Ջանաց վառ պահել տարուէ տարի տկարացող կրօնական դպացումը, քարեպաչտական հոգին, տոհմային բարքերը, ազգային պիտակութիւնը: Իր քահանայագործութեան երեսուն տարիներու ընթացքին, Նշան Ա. Քահանայ Գուլումճեան ճանչցաւ մէկ եկեղեցի՝ Ս. Յակոբ Եկեղեցին եւ մէկ ծուխ՝ Պուլվար Օտտոն:

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին վախճանումով Մարսէյլի կրօնական դասը կ'արձանագրէ նոր բաց մը եւս: Երբ դիտենք այսօր՝ «կոչում»-ներու պակասը, լրջօրէն կրնանք մտահոգուիլ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՓՐՈՖ. ՆԻԿՈԼԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Իրանահայ Մխիթեան Կլէնտէյլի սրահին մէջ, Յունուար 28–ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Հայաստանը միջազգային յարաբերութիւններու դրծօն» նիւթին չուրջ: Դասախօսած է փրոֆ. Նիկոլայ Յովհաննիսեան, Հայաստանի Ակադեմիայի Արեւելագիտութեան հիմնարկի տնօրէն, հեղինակ՝ արեւելագիտական հարցերու նուիրուած գիտական բազմաթիւ հետազօտութիւններու, հրատարակուած հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ արաբերէն լեզուներով: Փրոֆ. Յովհաննիսեան խօսած է հայ – ռուսական, հայ-իրանական, հայ – թրքական եւ ազգրբէջանական, Վրաստանի, Եւրոպայի եւ Մերձաւոր – Արեւելքի, յատկապէս Ամերիկայի հետ առընչուող հարցերու մասին: Շեչատ է կարեւորութիւնը 1997 Օգոստոս 29–ին կնքուած ռուս – հայկական դաչինքին, նչելով որ ան բարձր մակարդակով երաչխաւորեց Հայաստանի ազգային ապահովութիւնը եւ զօրացուց Հայաստանի դիրքը Անդրկովկասեան եւ Մերձաւոր – Արեւելեան աչխարհաքաղաքական յարաբերութիւններուն մէջ: Դրուատած է հայկական բանակի մարտունակութիւնն ու կարգապահութիւնը: Անդրադառնալով հայ – թրքական յարաբերութիւններուն, դասախօսը նչած է թէ Հայաստան կը ձգտի լաւ դրացիական յարաբերութիւն հաստատել Թուրքիոյ հետ, բարելաւել անտեսական մչակութային դրծօնները, առանց անտեսելու Մեծ Եղեռնի ողբերգութիւնը եւ զարթատեան հարցին մէջ Արցախի ժողուրդին ինքնորոչման արդար իրաւունքը:

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Ս. ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

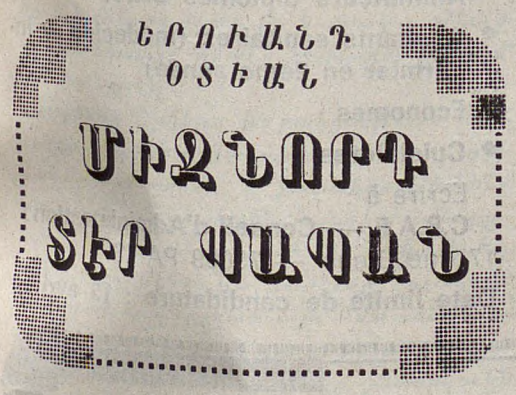
Էնճէնիոլ Ս. Նահատակաց Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 26–ին, դասախօսութիւն մը տուած է Կարօ Մոմճեան՝ «Քրիստոնէական կրօնքին ակնկալութիւնները Գ. հազարամեակին» նիւթին չուրջ: Բացուածը կատարած է Ռազմիկ Փհնյ. Խաչատուրեան: Դասախօսը նչած է թէ քրիստոնէութիւնը, իբրեւ աչխարհի հնագոյն կրօնքներէն մին, 2000 տարուան աւանդութիւն մը ունի, իսկ հայ եկեղեցին 1700 տարիներէ ի վեր մաս կազմած է քրիստոնէութեան զարգացման ընդհանուր հոլովոյթին, միչտ պահելով իր ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը: Ապա, անդրադառնալով քրիստոնէութեան մէջ մուտք գործած աղանդներուն, Կարօ Մոմճեան չեչատ է որ Հայ եկեղեցին պէտք է կրկնապատկէ իր ջանքերը, որպէսզի կարենայ անաղարտ պահել իր դիմագիծը: Դպրոց դասուն կողմէ չարականներու երգեցողութենէն ետք խօսք առնելով առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան անդրադարձած է ո՛չ միայն քրիստոնէութենէն ակնկալուածներուն, այլեւ քրիստոնեայի պարտաւորութիւններուն: Յաւարտ դասախօսութեան տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, յարակից սրահին մէջ:

***

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱԴԱԼԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ «ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ»Ի ՇՐՋԱՆՇԱՆՈՎ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիու Գոլեճչըն» սրահին մէջ, Փետրուար 11–ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած Յովհաննէս Բադալեանին: Հանդիսութիւնը վարած է «Հորիզոն» հեռատեսիլի խօսնակ Արշալոյս Դարբինեան: Խօսք առած են Հայաստանի աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, Կլէնտէյլի Թաղապետական Խորհուրդի անդամ Բաֆֆի Մանուկեան եւ յանուն Համազգայինի Արմէն Տօնոյեան: Հանդէս եկած են տասնեակ մը երգիչներ: Յուզադրուած է Յովհաննէս Բադալեանի կեանքը ներկայացնող տեսերիզ մը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Կարդացուած է Արամ Կաթողիկոսի կոնդակը, որով Յովհաննէս Բադալեանին չնորհուած է «Մեսրոպ Մաշտոց» չքանչանը: Հուսկ չնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է մեծարեալը:

ԼՐԱՏՈՒ

ՏԵՍԱՐԱՆ 8

Սահակ Էֆէնտիենց տունը

Թադուհ հանըմը առանձին է

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Հոս չէ՞, տունը չէ՞:

ԹԱԳՈՒՀ. – Դուրս ելաւ, բայց կուգայ: Պատուիրեցի որ ուչ չմնայ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ո՞ւր գնաց:

ԹԱԳՈՒՀ. – Գաբրիէլ Էֆէնտիենց կը-նայ: Աղջիկը եկաւ, միասին ելան պա-տին:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մէկը ղրկեցէք, չուտ թող գայ:

ԹԱԳՈՒՀ. – Ինծի դող կը հանես կոր, Տէր Հայր: Ի՞նչ կայ, ըսէ՛:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ճանըմ դող ելլելիք բան չկայ, նչանաւէքը վաղը ընելու տեղ, հիմա պիտի ընենք, լմնցունենք:

ԹԱԳՈՒՀ. – Ինչո՞ւ համար:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մարտիկ աղան վաղը առաւ կանուխ Պաթում կը մեկնի կոր գործով: Ուզեց, որ նչանաւէքը այսօր ընենք: Պատրաստութիւնը տեսած էք անչուշտ: Պակաս բան մըն ալ ըլլայ նէ՝ վնաս չունի:

ԹԱԳՈՒՀ. – Աղէկ ամմա, Սահակ Էֆէնտին լուր չունի:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ինչպէս չունի: Ես քովը գացի, խնդիրը հասկցուցի: Հիմա ճամբան է Մարտիկ աղային հետ կուգայ: Ախ, սա Զարուհիին հոս չդտնուիլը:

ԹԱԳՈՒՀ. – Կեցէր, սա մեր Մարիամը ղրկեմ, թող առնէ բերէ՛:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Թրամուէյով թող կը-թայ, որ չուտ հասնի: (Թադուհ դուրս): Խերով – բարով սա գործը վերջացնենք ախ, ձեռքերնիս քիչ մը փարա անցնէր:

ԹԱԳՈՒՀ. – (Ներս գալով): Ղրկեցի, բայց հազիւ կէս ժամէն կրնայ գալ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Վնաս չունի, կը սպասենք, գործ մը չունինք ա...

ԹԱԳՈՒՀ. – Ասանկ աճէլէով նչանտուքն ալ համ հոտ չունի:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Մարդը ստիպուած է Պաթում երթալու, մեծ գործերու եռեւ է: Պաթումի համար ալ միչտ չոգենաւ է: Պաթումի համար ի՞նչ ընենք, ասանկ եղաւ: Ի՞նչ ընենք, ասանկ եղաւ: չի գտնուիր: Ի՞նչ ընենք, ասանկ եղաւ:

ԹԱԳՈՒՀ. – Շատ պիտի մնա՞յ Պա-թում:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Կարծեմ ամիսի մը չափ պիտի մնայ եւ վերադառնալուն պէս հարսնիքը պիտի ընէ:

ԹԱԳՈՒՀ. – Թող Աստծոյ ուզածը ըլ-լայ:

Ներս կը մտնեն Սահակ Էֆէնտին եւ Մարտիկ աղան

ՍԱՀԱԿ. – Զարուհի՞ն ուր է:

ԹԱԳՈՒՀ. – Նուարդը եկաւ իրենց տու-նը տարաւ: Հիմա եռեւէն Մարիամը ղրկեցի:

ՍԱՀԱԿ. – Ինչո՞ւ թող տուիր, որ ա-սանկ օրով դուրս ելլէ:

ԹԱԳՈՒՀ. – Ես ի՞նչ յանցանք ունիմ: Մեր խօսքը վազուան համար էր:

ՄԱՐՏԻԿ. – Այո, բայց չոգենաւը վա-ղը առաւ կանուխ ճամբայ պիտի ելլայ, ստիպուած եմ իրիկուընէ նաւ նստիլ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Օրիորդ Զարուհին հի-մա ուր որ է կուգայ, Մարտիկ աղա: Անհոգ եղիր:

Լոյսի խաղով ժամ մը կ'անցնի:

ՄԱՐՏԻԿ. – Ժամ մըն է կը սպասենք կոր, եւ Զարուհի հանըմը դեռ չեկաւ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Զեզի բան մը ըսե՞մ: Գործը լմնցնենք, երթայ: Օրիորդ Զա-րուհիին կամքը արդէն առնուած է, իր հայրն ու մայրը հոս ներկայ են: Իր ներ-կայութիւնը անհրաժեչտ չէ: Բանի որ Մարտիկ աղան ստիպուած է մեկնելու, Օրիորդին սպասելու պէտք չկայ: Նչանի մատանիները փոխանակենք, ես ալ օրհ-նութիւնս տամ ու կամօքն Աստուծոյ լմնցունենք:

ՍԱՀԱԿ. – Ի՞նչ կ'ըսէք, Մարտիկ Է-ֆէնտի:

ՄԱՐՏԻԿ. – Դուք պիտէք, Սահակ Է-ֆէնտի, ինչպէս որ յարմար կը գտնէք: Ես աւելի չեմ կրնար սպասել: Ժամէ մը չոգենաւ մտնելու եմ, դեռ գործեր ունիմ կարգադրելիք:

(Շար. 16)

— ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 2

Տօն Սրբոց Վարդանանց
Զօրավարացն Մերոյ՝ 1036 վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
(451 թուին)՝ «Վասն հաւատոյ
եւ հայրենեաց»

Անուանակոչութեան տօնն է Նորին Սուրբ Օծութեան Տէր Տէր Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց։

– Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ եւ Գոհաբանական Աղօթք պիտի ըլլայ։

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՇԱՆՕԹ. –

– Պետական անօրինութեամբ, բոլո՛ր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց գրաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 4

Տօն Կոստանդնուպոլսոյ
Սրբոյ Ժողովոյն
հարիւր յիսուն հայրապետացն
(381 թուին)

Վաղուան Բարեկենդանի Կիրակամուտին առիթով, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Տաճարին մէջ, ժամը 4·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը դոցուի։

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 2

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ
Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք
կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին

Այս առթիւ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԿԱՊ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները վճռան Խղագիւնի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Տէրինէ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը 1500 Ֆր., Սիամպ հաստատութիւն 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արման Գիւլհանեան 2000 Ֆր., Տիկին Ժաքլին Մարիլոսեան 1500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Գալֆանճեան, Թալյէպ եւ Տիւմէճեան ընտանիքներ, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Պէնէքեան, Տիկին Տիրուհի Զարուքեան, Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տէօվլէթեան, Պր. Մարգ–Արթիւր Սարգիսեան, Տիկին Ալիս Եչիլեան եւ Տիկին Զուարթ Աւագեան 1000–ական ֆրանք, Վիէնի հոգաբարձութեան կազմը 720 Ֆր., Ռոմանի հոգաբարձութեան կազմը 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Շահինեան, Տիկին Թագուհի Մաղաքեան, Տիկին Ազնիւ Տիւմէճեան 600–ական ֆրանք, Տիկին Նոյեմի Մկրտչեան, Տիկին Անի Երեմեան, Տէր եւ Տիկին Կապրիէլ Թուֆայեան, Պր. Խոսրով Զաքէոսեան, Պր. Ժորժ Գրիգորեան, Պր. Յակոբ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ Ներկիկեան, Տէր եւ Տիկին Կրկուար Գալբալեան 500–ական Ֆր.։

(Շար.)

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ (ԼՈԹՕ)

ՄԱՍՍԷՀԼ. –

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Էօլա Սասունի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ վիճակախաղ մը
C.A.Q. bd. Denis Papin, 13015 Marseille
Կիրակի, Մարտ 5, կէսօրէ վերջ ժամը 15–ին, բազմապան գեղեցիկ առարկաներով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սարգիսեան ընտանիքները – Թորոնթօ, Փարիզ, Ճեհաստա – կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ.Ի

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի, Փետրուար 27–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԻՆ – ՇԱՄՈՆ, Եսթեր Ալանեան 500 ֆրանք կը նուիրէ «Ցառաջ»ին իր մօր՝ Նուարդ Ալանեան – Խաչատուրեանի եւ քեռկինին՝ Վավա Սարգիս Խաչատուրեանի մահերուն 16–րդ տարելիցներուն ի յիշատակ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29

Տօն Ղեւոնդեանց Քահանայից

Ս. Յովհաննէս – Մայր Տաճարին մէջ ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ԿՊ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Փետրուար 29

Տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին ժամերգութիւն կը կատարուի, մասնակցութեամբ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հոգեւորական Դասուն։

Օրուան հանդիսութեան եւ արարողութեան կը նախագահէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ Շրջանի մեր բարեպաշտ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս վեհաշուք արարողութեան։

A l'occasion de la sortie
de l'enregistrement des miniatures
de Komitas
par le **Quintette KHROMA**
l'**UNION GENERALE ARMENIENNE**
DE BIENFAISANCE
&
L'ORCHESTRE DE CHAMBRE
LYRIQUE DE PARIS
vous convient à une

RENCONTRE - DEBAT

le jeudi 2 mars à 20h30
sur le thème :
«ECOUTER ET INTERPRETER
KOMITAS EN L'AN 2000.
COMMENT ET POURQUOI ?
Avec la participation de
ARTHUR AHARONIAN
Compositeur-musicologue,
spécialiste de Komitas
La soirée sera illustrée
par des extraits du nouvel
enregistrement
du Quintette KHROMA
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
(Métro Courcelles)
Renseignement : 01 42 27 12 26 /
01 45 20 03 18
Frais de participation :
Membres: 30 F, non-membres: 50 F

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԳԵՐԵԶՄԱՆՕՐՀՆԷՔ

ՇԱԲԱԹ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26

Ներկայիս կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Շաբաթ օրը, Փետրուար 26–ին, Փարիզեան Շրջանի տարբեր քաղաքներու գերեզմանատուներու մէջ հանգչող հոգեւորականներուն Դամբանները պիտի օրհնուին ըստ հետեւեալ ժամանակացոյցին՝

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ԳԷՈՐԳ ԿՉՆՑ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
ՊԱՐԳԵՒ ԿՉՆՑ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ

***

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՕ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ԵՍԱՅԻ ԿՉՆՑ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

***

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ԼԷ – ԿՈՆԷՍ՝ ԺԱՄԸ 10–ԻՆ
ՅՈՒՍԻԿ ԿՉՆՑ. ԱԴԱՄԵԱՆ

***

ՍԵՎՐԱՆ՝ ԺԱՄԸ 11–ԻՆ
ՎԱՀԱՆ ԿՉՆՑ. ԽՈՑԵԱՆ

***

ՇԱԻԻԼ՝ ԺԱՄԸ 12–ԻՆ
ՂԵՒՈՆԴ ԿՉՆՑ. ՍՈՄՈՒՆՃԵԱՆ
ԲԱՐԹՈՂ ԿՉՆՑ. ԹԱԳԼՄՃԵԱՆ

***

ՆԷՕՑԻ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ՄԵՍՐՈՊ ԿՉՆՑ. ՏԷՐ – ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

***

ՊԱՆՆԵՕ ՓԱՐԻԶԻԷՆ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ԱԴԴԻ ԿՉՆՑ. ՓՈՑԼԱԿԵԱՆ

***

ՓԱՆԹԷՆ ՓԱՐԻԶԻԷՆ՝ ԺԱՄԸ 13–ԻՆ
ԲԱՌՆԱԲԱՍ ԿՉՆՑ. ԽՆՏԱՄԵԱՆ
ԳՐԻԳՈՐ ԿՉՆՑ. ՃԷՊՃԵԱՆ
ՆԵՐՍԷՍ ԿՉՆՑ. ԳԱՆՃԵԱՆ
ԱԲԻՍՈՂՈՄ ԿՉՆՑ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
ՄԿՐՏԻՉ ԿՉՆՑ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ
ԳԷՈՐԳ ԿՉՆՑ. ՆԻԶԱՄԵԱՆ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՉՆՑ. ՃՈՐԹՈՒԵԱՆ

***

ԱՆԻԷՒ՝ ԺԱՄԸ 14–ԻՆ
ԹՈՎՄԱՍ ԿՉՆՑ. ՄԻՆԱՄԵԱՆ

***

ՓԷՐ – ԼԱՇԷԶ՝ ԺԱՄԸ 15–ԻՆ
ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆ՝
Ի ՏԱՆԷ ԱՐՋՈՒԿԵՆՑ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԿՉՆՑ. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

Կը հրաւիրուին յիշեալ Հոգեւորականերուն ներկայ ընտանեկան հարազատները ու մեր ժողովուրդը ներկայ ըլլալ ու աղօթակից դառնալ գերեզմաններու այս օրհնութեան։

La Section «**ASTRIG**»
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse — Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**
le Samedi 4 Mars à 20 heures
à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse
Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 27, 2000

Ի. ԿԻՐԱԿԻ ՁԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առթիւ, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագ պիտի մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Երոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Ի ժամու Սրբոյ պատարագին մատուցուր Աղօթք եւ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզեան Շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած եկեղեցականներուն համար։

Այդ եկեղեցականները եղած են՝
Վեհափառ Արքեպիսկոպոս Քիպարեան ի Տանէ Արջուկենց, Սրտաւպետ Արքեպիսկոպոս Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գիւրղ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Համայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Չիւնքէրպէյլէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Քիւրտեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թաղլճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Աբալեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն քհնյ. Ճորթուխեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, Հայկազ վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասպճեան, Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ քհնյ. Սմոունճեան։

Ջերմապէս կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ այդ օր պատրաստին եւ աղօթել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծառայութեամբ վաստակիլ վախճանեալ իր Հոգեւոր Առաջնորդներուն եւ Հովիւներուն համար։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2000 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assitants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Economes**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 avril.

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26-27
SAMEDI - DIMANCHE
26-27 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

75ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·850 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 75e ANNEE — N° 19.850

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Փետրուար 24/25)

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 17 ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութեան նոր կազմի ձեւաւորման մասին վարչապետ Ա. Սարգսեան արդէն չորս հանդիպում ունեցած է Ազգ· ժողովի խմբակցութիւններու ղեկավարներուն հետ (բացի «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն»էն)։ Վերջին՝ Փետր· 23–ի հանդիպումին վերջնական համաձայնութիւն գոյացած է կառավարութեան նոր կազմին, անոր անդամներուն ընտրութեան հարցին շուրջ։ Այսպէս, կառավարութիւնը կ'ունենայ 17 նախարարութիւն, ուր կ'ընդգրկուին ՀՀԿ, ՀԺԿ, Երկրապահ Կամաւորներու Միութեան, ԱԺՄ–ի եւ ՀՆԿ–ի ներկայացուցիչներ։ ԱԺՄ անդամ Դաւիթ Վարդանեան կը ղեկաւարէ Պետական ինչքերու կառավարման նախարարութիւնը, համայնավարներ՝ Լէոնիկ Յակոբեան եւ Ֆրունզէ Յառտեան՝ համապատասխանաբար Տարածքային կառավարման եւ շինարարութեան ու Արդարադատութեան նախարարութիւնները։ Ըստ գոյացած այս համաձայնութեան, իրենց պաշտօնները կը պահեն ուժային եւ արտաքին նախարարները։ Վարչապետը յայտնած է թէ նախագահ Քոչարեան որեւէ տարակարծութիւն չէ յայտնած վերոնշեալ կարգադրութիւններուն մասին։ Հաւանաբար Երկուշաբթի իրեն կը ներկայացուի կառավարութեան նոր կազմը, որ նախագահը կը հրապարակէ հրամանագրի ձեւով։

Փետր· 24–ին, ԱԺՄ–ի անդամ Շ· Քոչարեան այս վերջին զարգացումները արժեւորելով ըսած է թէ նոր կառավարութիւնը կարելի չէ համախմբումի կառավարութիւն կոչել, այլ «փարթ է, բազմաթիւ ուժերին միաւորելով, երկիրը ծանր վիճակից դուրս բերելու համար»։ Ան աւելցուցած է թէ իր կուսակցութիւնը այս չի նկատեր որպէս նախագահին դէմ առնուած քայլ։

«Օրինաց Երկիր» խմբակցութեան նախագահ Արթուր Բաղդասարեան ալ դրական դնահատած է խմբակցութիւններուն հետ վարչապետին հանդիպումները, որոնք անցած են անկեղծ ու անկաշկանդ մթնոլորտի մէջ։ Ան կարեւոր նուաճում համարած է գոյացած այն համաձայնութիւնը ըստ որուն մշակուած ռազմավարական ծրագիրները նախ կը քննարկուին վարչապետին նախաձեռնութեամբ հրաւիրուած «քաղաքական խորհուրդ»ին կողմէ, ապա կառավարութեան եւ Խորհրդարանին։ «Նոր կառավարութեան գործունէութեան համար բաղաքական պատասխանատուութիւն կրում են միայն պորտիցէ ստացած կուսակցութիւնները, իսկ մենք պատասխանատու ենք միայն մեր ընտրողների առջեւ» նշած է ան, աւելցնելով «Մենք լինելու ենք այլակարծութեան կրողներից մէկը»։ «Օրինաց Երկիր»ը որեւէ նախարարութիւն չէ առանձնած։

«Կայունութիւն» երեսփոխանական խումբի քարտուղար Կարէն Կարապետեան ալ յայտնած է թէ իրենք տեսեսական ոլորտի նախարարութիւններու յանկնութիւնները ունէին սակայն ըստ նախնական կազմին, ընթացք չէ տրուած իրենց այդ փափաքին։ Ան ըսած է թէ առայժմ վերապահ կը մնան կառավարութեան նոր կազմին մասին որեւէ կարծիք յայտնելու համար, աւելցնելով որ խումբը մինչ կառուցողական եղած է եւ այդպէս ալ կը մնայ եթէ նոյնիսկ մաս չկազմէ նոր կառավարութեան։ «Ես կարեւորում եմ ծրագրային հիմնադրոյթները» եզրափակած է Կ· Կարապետեան։

«Արմէնփրէս» կը հաղորդէ թէ վարչապետին նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած այս քննարկումներուն նկատմամբ «ամէնէն անբարեացակամ դիրքորոշումը ունի "Իրաւունք եւ Միաբանութիւն" խմբակցութեան եւ "Ազգային Միաբանութիւն" կուսակցութեան դեկավար Արտաշէս Գեղամեանը»։ Փետր· 24–ին, Ազգ· ժողովին մէջ տեղի ունեցած ճեպազրոյցի մը ընթացքին ան տարակուսանք յայտնած է ի տես վարչապետին եւ խմբակցութիւններուն յայտարարութեան, նշելով թէ կառավարութիւնը նոր սկսած է մտածել ծրագրեր մշակելու մասին, ինչ որ կը նշանակէ թէ մինչեւ այսօր ան ծրագրեր չէ ունեցած, կամ ալ, եթէ ունէր, համոզուած է անոնց սնանկութեան։ Ա· Գեղամեանի կարծիքով նոր կառավարութիւնը դաշտապարներու չուրջ չէ որ կը համախմբուի, այլ պարզապէս պաշտօններու կռիւ է։ Ան աւելցուցած է նաեւ թէ իր խմբակցութիւնը չէ հրաւիրուած քննարկումներուն, մինչ իրենց դաշտպարներն ու տնտեսական ծրագիրները Վ· Սարգսեանի եւ Կ· Դեմիրճեանի ուշադրութեան արժանացած էին։ Խմբակցութեան անդամ ՍԻՄ–ի ղեկավար Հրանտ Խաչատրեան բացատրած է թէ վարչապետին նախաձեռնած քննարկումներուն իր կուսակցութիւնը (եւ ոչ թէ «Իրաւունք եւ Միաբանութիւն» խմբակցութիւնը) հրաւիրուած է ուշացումով ու մանակցած են երկրին «մի փոքր օգուտ բերելու ակնկալիքով»։ Նոյն խմբակցութեան ուրիշ մէկ բաղկացուցիչ՝ «Գարդմանք» «Արմէնփրէս»ին յանձնած է յայտարարութիւն մը, ուր ըսուած է թէ իրենք եւս չեն հրաւիրուած վարչապետին խորհրդակցութիւններուն, սակայն վարչապետին նախաձեռնութիւնը կը համարին երկիրը ճգնաժամէն դուրս բերելու արդարանալի քայլ եւ կուսակցութիւնը «հաւանութիւն է տալիս նրան եւ պատրաստ է ստորագրել յայտարարութեան տակ, եթէ այդպիսի հնարաւորութիւն նրան տրուի»։

ՀՅԴ եւս կը մտածէ որ նոր կազմաւորուող կառավարութիւնը կարելի չէ համախմբական կոչել։ Այս մասին խօսելով ՀՅԴ խմբակցութեան նախագահ Դաւիթ Լոքեան ըսած է թէ պարզապէս վարչապետը քաղաքական ուժերէն ընդգրկած է այս կամ այն կուսակցականը իր կառավարութեան մէջ եւ ատիկա պատասխանատու չի դարձներ անոնց պատկանած նաստու չի դարձներ անոնց պատկանած չարժումները։ Ան տարօրինակ համարած է որ նախագահական համակարգ ունեցող Հայաստանը այժմ կը փորձէ «վարչապետական» ճամբով յառաջանալ։ Սակայն ՀՅԴ–ն գօրավիգ է քաղաքական այս փոփոխութիւններուն, ըսած է ան, առնուազն անոր համար, որ անցեալ մըթնոլորտը մեղմելու լաւ նախադրեալներ կը ստեղծուին։

***

Ս· ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Առաւօտ» օրաթերթին Փետրուար 17–ի թիւին մէջ Ստեփանակերտի քաղաքապետ Կ· Բաբայեան կանխատեսութիւնը ունեցած էր յայտնելու եղբօրը համար թէ «Սամուէլ Բաբայեան նախագահ կը դառնայ»։ Պատասխանելով ըսուածին Ս· Բաբայեան ըսած է թէ ոչ մօտաւոր, ոչ ալ հեռաւոր ապագային բացարձակապէս չի յատակնիր այդ պաշտօնին։ Իսկ ԼՂՀ հռրդարանական ընտրութեան իր մասնակցութեան մասին խօսելու համար կանխ է տակաւին։ Կը սպասէ այդ մասին նախագահին հրամանագրին ու ընտրական օրէնքին ճակատագրին յատակացումին, որպէսզի որոշէ ընելիքը։ Ակնարկելով անցեալ Յունիսէն ետք իր կրած քաղաքական պարտութիւններուն մասին զրոյցներուն, ըսած է թէ համբերութեամբ կը սպասէ տեսնելու թէ ժողովուրդը պիտի ստանձնէ՞ իր հակառակորդներուն յաջողութիւնները որպէս յաղթանակ։ Ս· Բաբայեան աւելցուցած է թէ որպէս պինուորական ղեկավար ինք շատ լաւ գիտէ թէ՛ յաղթանակին, թէ պարտութեան իմաստը ու կը մաղթէ որ ներկայի իշխանաւորներն ալ այդ ղգացողութիւնը զոնէ անգամ մը ունենան։

Խօսելով Հայաստանի կացութեան մասին, ան ըսած է թէ համակարգային փոփոխութիւնը անհրաժեշտ է Ռ· Քոչարեանով, կամ առանց անոր։ Ինք կողմնակից կ'ըլլայ անոր պաշտօնէն հեռանալուն եթէ առով կացութիւնը կը բարեփոխուի, դէմ կ'ըլլայ եթէ յաջորդը ճզդնաժամը խորացնող մը պիտի ըլլայ։ Ս· Բաբայեան այսօր Հայաստանի մէջ չի տեսներ այն ուժը որ կրնայ երկիրը կործանարար ճամբէն դուրս բերել։

***

Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ Ա· ԲԼԻԵԱՆԻ

Փետրուար 24–ին, Մխիթար Սեբաստացի կրթահամալիրի մանկավարժները հանդիպում ունեցած են լրագրողներու հետ եւ չեչամած են գլխաւորաբար որ հեռանալով դատաւարութեան ընթացքին, յանգած են այն եզրակացութեան որ քրէական տարրը բացարձակապէս կը բացակայի։ «Տուժածներն ու վկաները» ոչնչով չեն ուզեր այլեւս այդպէս կոչուիլ, կը պնդեն որ նախաքննական մարմինը, դիմելով օրէնքի խախտումներու, ահաբեկչութեան, չանթաժով եւ այլ փորձերով կորզած են յուսմունքներ Բլէեանի դէմ։ Դատարանին կողմէ Բլէեանի դէմ յարուցուած եօթը դրուագի մասնատուած գործէն լսուած են երկուքը։ Մանկավարժները կը պնդեն որ ըստ Ելմտական նախարարութեան փաստաթուղթին (որ հրապարակուած է դատարանը) «Դատապիրք 95» ծրագրի իրագործման համար պիւտճէէն դրամ չէ տրամադրուած։ («Ճառագ»· – Բլէեանի այս գատաւարութեան առընչութեամբ, տե՛ս· նաեւ Գ· էջ, Դ· սիւնակ)։

***

Ա.ԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ՓՈԽ–ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎՐԴՈՎԱԾ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ

Ազգ· Ժողովի փոխ–նախագահ Տիգրան Թորոսեանի կարծիքով վերջին օրերու ամէնէն մտահոգիչ պարագաներէն են Ֆրանսայի դեսպան Մ· Լըկրայի յայտարարութիւնները, զորս ըրած է «Առաւօտ» օրաթերթի թղթակիցին։ Հոն, Ֆրանսայի դեսպանը խօսելով Հայաստանի ներկայ վիճակին մասին, ըսած է թէ Ազգ· ժողովը եւ կառավարութիւնը չեն աշխատիր եւ թէ այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ անգործ են ու երկիրը կանգ առած է։ «Արդեօ՞ք Ֆրանսայի որեւէ դեսպան որեւէ երկրում իրեն թոյլ կը տար նման արտայայտութիւններ անել։ Անգամ եթէ Ազգ· ժողովը թերանար իր աշխատանքներում, կարծում եմ, որեւէ երկրի դեսպան նման մեկնաբանութիւններ մեր ներքին քաղաքական կեանքի վերաբերեալ, նման յայտարարութիւններ չպէտք է անէր» չեչամած է Տ· Թորոսեան Փետր· 24–ին, Ազգ· ժողովի խմբակցութիւններուն հանդիպումին ընթացքին։

***

ԲԱՔՈՒ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ Է «ՅԱՆՈՒՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը բիրտ ուժով կարգաւորելու բացայայտ չատուտով «Յանուն Ղարաբաղի ազատագրման» ադրբեջանական կազմակերպութեան առաջին նիստը տեղի ունեցած է Բաքուի մէջ։ Այս կազմակերպութիւնը գլխաւորաբար կը բաղկանայ ղարաբաղեան տարածքաշրջանէն սերածներէ ու այն կարծիքն ունի որ հակամարտութիւնը խաղաղ միջոցներով լուծելու բոլոր հոլովոյթները սպառած են եւ կարգը եկած է ուժային եղանակներու։ Սակայն կառոյցը որեւէ տեղեկութիւն չէ տուած իր ռազմաչունչ ծրագիրներուն մասին։ Վերլուծաբաններու համաձայն նման կազմակերպութեան գոյութիւնը կը միտի մեղմացնելու ադրբեջանցի գաղթականներու զայրոյթը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՍՓԷՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԿՈՂՔԻՆ

Բաւական անակնկալ յայտարարութիւններ ըրած է Լ· Ժոսփէն Երուսաղէմի մէջ, Փետրուար 24–ին, յայտարարութիւններ որոնք նոյնիսկ կափի բնոյթ առած են ոմանց համար։ Արդարեւ Ֆրանսայի նախարարապետը «տարաբեկչական յարձակում» որակեց Հեզպոլլահի գործողութիւնները հարաւային Լիբանան եւ «չափաւոր»՝ իսրայէլեան հակազդեցութիւնները, բոլորովին անտեսելով որ Իսրայէլ կը գրաւէ հարաւային Լիբանանը, բայց, կը թուի որ Ժոսփէն չի պիտեր ինչ ընել սիրելի ըլլալու համար Իսրայէլի, որպէսզի ան մոռնայ Ֆրանսայի արարքէ մէտ նկատուած քաղաքականութիւնը։ Լ· Ժոսփէն չեչամած է նոյնիսկ՝ «պիտի զարմանայի եթէ Ֆրանսական իշխանութիւնները, Հանրապետութեան նախագահը, եւ կամ Արտաքին նախարարը երբեւիցէ դիմադրական արարք որակած ըլլային Հեզպոլլահի գործողութիւնները բնակիչներուն, մինչեւ իսկ իսրայէլցի զինուորներու դէմ»։

Այցելութիւն մը տալով Շոահի յուշարձանին եւտ Վաչէմ, յուզուած, Ժոսփէն խոստովանած է որ «Ֆրանսան յապաղումով ձեռնարկեց լոյս սփռելու իր անցեալի ամէնէն ցաւոտ էջերուն վրայ»։

Ժոսփէն կը չեչամէ Ե· Պարաքի որ իր բարեկամութիւնը Իսրայէլի համար որ իր քաղաքական մտածումին կառոյցն է, յատակ է եւ անկեղծութիւն կը պահանջէ, ուրեմն կողմնակից է պաղեստինեան Պետութեան մը։ Այս առընչութեամբ, Ժոսփէն կ'ըսէ թէ չի կրնար կողմնակից ըլլալ հրէական գաղութներու հաստատման գործառնալ հողամասերուն վրայ։

– Իսրայէլի թանգարանը վեց տարի է կը սպասէր Փօլ Կոկէնի «Թահիթի 1903» պաստառին, զոր կտակած էր Ռոպէր Քահն – Շրխպէր, մեռած 1988–ին։ Ի նշան բարեկամութեան՝ Ժոսփէն իր ձեռքով յանձնած է պաստառը։ Կտակով,

(Շար·ը Դ· էջ)

«ՔՍԱՆ ԱԶՆԻՒ ՄԱՐԴԿԱՆՑԻՑ» ՄԷԿԸ

Փետրուարի սկիզբին հայաստանեան լրատուականները տեղեկացուցին թէ ԼՂՀ բանակին հրամանատարի նախկին մէկ տեղակալը Ամէն Աբգարեան ձերբակալուած է, կարեւոր դումարներ իւրացնելու ամբաստանութեամբ: Այս ամբաստանութիւնը կապ ունի անոր որպէս «Մխծեռնակ» ձեռնարկութեան գլխաւոր տնօրէն տարած գործունէութեան հետ: Այսուհանդերձ, հարցը անմիջապէս քաղաքական տարազ հագուեցաւ, քանի որ պիտուեցաւ որպէս հրաժարելու մղուած հրամանատար Ս. Բաբայեանի մօտիկ գործակիցներու ուղղուած արարք:

Ա. Աբգարեանի ձերբակալութեան մէջ ի՞նչ համեմատութիւններ ունին անտեսականի եւ քաղաքական ազդակները: Հարցումը հետաքրքրական ըլլալով հանդերձ, դժուար է ատոր պատասխան ունենալ. կարելի ալ չէ զեղչել ազդակներէն մէկը կամ միւսը: Որոշ է որ զրամական իւրացումի խնդիր մը կայ, բայց քաղաքական վերապրումն ալ օդին մէջ արձակուած բան չէ, նկատի առած ձերբակալութեան ժամանակը: Միայն հիմա՞ յայտնի դարձաւ իւրացումը երբ չէզոքացուած է Ս. Բաբայեան:

Այս կարգի հարցականներ կ'արդարացնեն երբ ԼՂՀ գլխաւոր դատախազի առաջին տեղակալը պատասխանելով «Ազգ»ի հարցումներուն (Փետրուար 11) կը ժխտէ քաղաքական մեկնաբանութիւնները, ըսելով որ «Մխծեռնակ»ը իր գոյութեան երկու տարուան ընթացքին ոչ մէկ տարի վճարած է պետութեան. իսկ այս պարագային դատախազութիւնը տեղեկացած է հարկային վարչութեան կողմէ անցեալ Նոյեմբերին ղրկուած ստուգման նիւթերէն: Ան քան ծանր կը համարուի Ա. Աբգարեանի պարագան որ 72 ժամուան ձերբակալութեան պայմանաժամը փոխարկուած է բանտարկութեամբ:

Զրուցավար եղիչէ Աբշակեան հարց կուտայ թէ ճի՞շդ է որ նոյն խնդրով 11 հոգի եւս պիտի ձերբակալուին: Դատախազի տեղակալը այդ թիւը չափազանցուած կը նկատէ, ըսելով իր կարգին թէ կրնայ վեց հոգիի մասին խօսիլ, բայց չի յայտներ այդ անձերուն ինքնութիւնը, ատիկա նախաքննութեան գաղտնիքներէն ըլլալով: Կ'անդրնի միայն ԼՂՀ նախկին վարչապետ Ժիրայր Պօղոսեանի անունը որուն մեղսակցութիւնը «չի բացառուած որ յետագայ քննութեան ընթացքում հաստատուի»:

Ե. Աբշակեան կ'ուզէ դիտնալ նաեւ թէ եթէ ամբաստանեալ Ա. Աբգարեան պետութեան վերադարձնէ գրպանած գումարը՝ 500 հազար տոլարին համարժէք դրամ, կրնա՞յ փրկուիլ բանտարկութենէ: Պատասխանը այս պարագային ամէնէն չսմեցնող մասը կը կազմէ. դատախազին տեղակալը կ'ըսէ թէ այդ գումարը – 500 հազար տոլար – չվճարուած հարկին մէկ մասն է միայն. իրականութեան մէջ այդ թիւը 1 միլիոնի կը հասնի: Ա՛յդ գումարը վճարուելու պարագային կրնայ վերանայուիլ արգելափակումի որոշումը եւ դատական քննութիւնը անպայման կ'ըլլայ:

Վերջին հարցումով Ե. Աբշակեան կը մատնանշէ օրինական հետապնդումին ժամանակի հարցը: Վերջին ութ ամսուան ընթացքին Ս. Բաբայեանի չրջապատէն քանի մը հոգի ձերբակալուած են. եթէ իրենց յանցանքը անցեալին կատարուած բաներէ կը բազկանայ, ինչո՞ւ մինչեւ այսօր չեն ձերբակալուած: Բաւական դիւանագիտական է պատասխանը. «որովհետեւ էքէական գործի յարուցման, կամ էլ եթէ արդէն յարուցուել է, կալանման համար բաւարար հիմքեր չեն եղել մինչ այդ»: Զրոյցին աւարտին ան կը թելադրէ նաեւ զրայցունդին հետամուտ չըլլալ քրէական թեմաներու մշակումին ընթացքին եւ դուրս մնալ:

ԼՂՀ բանակի հրամանատարի նախկին տեղակալին առընչուած այս էջը վակեղու յարմարագոյն տողերը ունի Փետր. 9–ի «Առաւօտ»ը. տողեր որոնց թիւը վեց է միայն, բայց բաւական բան կ'ըսեն տիրող մտայնութիւններու մասին: Հոն «Ադնիւ մաքսանենգը» խորագրուած պարբերութիւնը կըսէ. «ԼՂՀ պաշտպանութեան բանակի նախկին փոխ – հրամանատար Ա. Աբգարեանին մեղադրանք առաջադրելու առընչութեամբ Հայաստանի մեծագին հանքակարգի մի նախկին աշխատակից յիշեց որ Ա. Աբգարեան այն 20 ազնիւ մարդկանցից էր, որոնց միջոցով Ռ. Քոչարեանը պատրաստւում էր առողջացնել այդ համակարգը: Մեր զրուցակցի վկայութեամբ, Ա. Աբգարեանն անպաշտօն վերահսկում էր ոչ միայն Բագրատաշէնի առեւտուրը, այլեւ գրեթէ ողջ մեծագին համակարգը»:

Եթէ ճիշդ է ըսուածը, հետաքրքրական է պիտնալ թէ «20 ազնիւ մարդկանցից» միւս 19–ը ի՞նչ կը բանին «առողջացնելու»ու համար Հայաստանի իրենց յանձնուած համակարգերը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ՏԱՓԱՍՏԱՆԻՆ ՕԴԻՄԱԿԱՆԸ

Միջազգային ցնցիչ լուրերը, 2000-մուտքի արհեստակեալ վախն ու սարսափը, Արցախի ազատագրութեան պայքարը, Քոսովոյի եւ Չեչնիոյ տեղական միջազգայնացած հարցերը, յաճախ պատճառ կը դառնան որ Արարատի փէչերէն 100 հազարամեթր հարաւ-արեւմուտք, Վանայ լճին հիւսիսը, Արճէշի կանանչ հովիտներուն մէջ Հիմալայեան լեռներէն եւ Փամիրի տափաստաններէն ազատուած դատ կիրզիզ – թուրք զաղթականներու տեղաւորումը անցնի բոլորովին անաղմուկ, գրեթէ զաղտագողի, եւ Վատպուրականի այդ սիրուն հովիտը Թրքանալով դառնայ ՈՒԼՈՒ ՓԱՄԻՐ...:

Ալէքսանտրօ Կանտոլֆի եւ Մասսիմօ Մայճէրի, իտալացի լրագրողներն են որ լուրը կը հաղորդեն, վերնուորականներու հսկողութեամբ այցելութիւն մը կատարած ըլլալով անոնց:

Կեդրոնական Ասիոյ տափաստաններէն, 20 տարի առաջ, մեծ արկածախնդրութիւններով հոն հասած են թրքական ցեղի պատկանող կիրզիզ զաղթականներ, եւ տեղաւորուած Վանայ լճին հարաւ 40 հազարամեթր հիւսիս – արեւելք, ուր կ'ապրին վերնուորական պաշտպանութիւն վայելելով:

Իտալացի լրագրողները կը տիպուին Արճէշի նահանգապետին եւ ոստիկանութեան զոյգ արտօնագիրներով, ժամադրութիւն մը առնել, Հայաստանի պատմական հողերու այս նոր բնակիչներուն հետ, որոնք վստահաբար ոչ հայուն ոչ ալ Հայաստանին իւնչ եւ ո՛ւր ըլլալը դիտեն...:

Ապահովնեաց եւ Վարաժնաւնեաց դաւառներու սահմանագլուխին, Ծաղկանց լերան փէչերուն, նորակերտ կիրզիզական այս կեդրոնը, իտալացի լրագրողներուն ուշադրութիւնը կը դրաւէ իր երկյարկանի սպիտակ տուներով, սպիտակ պատերով եւ յատկանշական կեղտոտ ճամբաներով: Թուրք – Մոնղոլական ցեղին պատկանող, իսլամացած այս թափառականները հոն կը հասնին 1982–ին, իրենց Ռահման Ղուլ ցեղապետին առաջնորդութեամբ, որուն կը յաջորդէ իր անդրանիկ զաւակը՝ Աբլիֆ, բացատրելով լրագրողներուն թէ հետաքրքրելի արբանեակային կապով միացած են հոդեպէս իրենց հայրենի կիրզիզիոյ եւ ամերիկեան ապրելակերպը դիրենք չէ խանդարած, նոյնիսկ եթէ ճինդ կը հագուին:

Թէեւ Արճէշի կ'ենթարկուին որպէս չրջան, բայց կը վայելեն կատարեալ անկախութիւն, ունին դպրոցներ, աչխատանոցներ եւ հիւսուածեղէնի կազմածներ:

Այր մարդոցմէ մաս մը թրքական միլիսին մէջ մտած է, ուրիչներու հովուութիւն կ'ընեն: Կենդանիներուն բուրդով կինները կարպետ եւ դորգ կը հիւսեն:

Քանի մը տարի առաջ փքթ–ի ահարեկիչներ յարձակած են կեդրոնին վրայ, առանց կարենալ վնասելու: Դպրոցը ունի 500 աչակերտ նախակրթարանի եւ միջնակարգի բաժիններով ուր կը սորվին Թրքերէն, կիրզիզերէն եւ անգլերէն:

Երկրորդականի համար չատեր կ'երթան մինչեւ Արճէշ, Անթալիա եւ նաեւ Իսթանպուլ, Անգարա ուակից չատ չեն վերադառնար:

Երիտասարդներէն չատեր լրագրողներուն ըսած են թէ սիրով կը վերադառնային իրենց երկիրը, եթէ Թալիպանները արտօնէին ... եւ Իտալացիները իրենց Թղթակցութիւնը կ'աւարտեն ըսելով. – ՈՒԼՈՒ ՓԱՄԻՐ տակաւին հոն է, կայ, բայց որքան ժամանակի համար: Մարդ չի գիտեր:

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

չութեամբ Հայաստանի մաքսային համակարգի մի նախկին աշխատակից յիշեց որ Ա. Աբգարեան այն 20 ազնիւ մարդկանցից էր, որոնց միջոցով Ռ. Քոչարեանը պատրաստւում էր առողջացնել այդ համակարգը: Մեր զրուցակցի վկայութեամբ, Ա. Աբգարեանն անպաշտօն վերահսկում էր ոչ միայն Բագրատաշէնի առեւտուրը, այլեւ գրեթէ ողջ մաքսային համակարգը»:

Եթէ ճիշդ է ըսուածը, հետաքրքրական է պիտնալ թէ «20 ազնիւ մարդկանցից» միւս 19–ը ի՞նչ կը բանին «առողջացնելու»ու համար Հայաստանի իրենց յանձնուած համակարգերը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՁԵԱՆ

ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

ՎԵՐՋԱՊԷՍ, Ո՞Վ ԵՆՔ ՄԵՆՔ ԵՒ Ո՞ՒՐ ԵՆՔ ԳՆՈՒՄ...

Ո՞վ ենք...

Գաղո՞ւթ: Համա՞յնք: Սփի՞ւռք: Թէ՞ վերջերս էլ շրջանառութեան մէջ մտնելու փորձեր կատարուող Տրօնֆ: Բայց ինչ անուն էլ տալու լինենք, միեւնոյն է, մենք պէտք է կամ պահպանենք Հայի ինքնութիւնը, կամ հրաժարուենք այդ ինքնութիւնից: Թւում է, մեր ընթացքը հէնց այս վերջին ուղղութեամբ է առաջանում: Գուցէ տպաւորութիւնս սխալ է, բայց կարծում եմ, որ ինքնութիւնից հրաժարուելու այսպիսի ընթացքը չատ չուտով մեզ կ'ազատի թէ՛ աչքին եւ թէ՛ աչքացաւէն:

Միաժամանակ, վստահ եմ, որ այս ընթացքի հետեւանքներով մտահոգուողներ, այնուհանդերձ, չատ կան: Եւ եթէ նրանց չենք տեսնում, ապա պատճառը մեր մամուլի եւ ձայնասփիւռի հետեւողական աւանդապահութիւնն է:

Այսօրինակ աւանդապահութիւնը, հասկանալի, չատ աւելի հարկաւոր էր մեր կառոյցներին, որոնք կոչուած են պահպանելու Հայոց լեզուն, հայ մշակոյթը, եթէ ոչ հաւատքը եւ անաստուած լինելու հանդամանքով հպարտանալը, ապա գոնէ քրիստոնէական մեր կրօնը: Այսինքն բաղադրիչներ, որոնցով պայմանաւորուած է ամէն մի ազգային ինքնութեան պահպանութիւնը:

Զարմանալիօրէն հայ սփիւռքը կամ դրօնքը, լինդհանուր առմամբ ամէնաուրեք լինելով ժողովրդավարութեան եւ քաղաքակիրթ արդիւնահանութեան ու առեւտրի, հետեւաբար անտեսութեան զարգացման մշակոյթի կրողը, ոչ միայն չկարողացաւ իր փորձը Հայաստան տեղափոխել, այլեւ յատկապէս այս վերջին տասնամեակի ընթացքին սկսեց աւելի արագօրէն կորցնել աւանդականն ու մշակութայինը:

Աւանդական ու մշակութային ասելով, ես չատ որոշակի երեւոյթներ նկատի ունեմ: Այսպէս, վերջերս ձայնասփիւռը մի հաղորդում էր նուիրել ոչ չատ հեռաւոր անցեալին հայ կանանց եւ, մասնաւորապէս Տիրուհի Միսաքեանի եւ Աստղիկ Առաքելեանի կատարած նուիրական աչխատանքին հանրային կեանքի մէջ: Անոնք կրցած էին մայրենի լեզուի հանդէպ սէր եւ մանաւանդ հպարտութեան զգացում ներչնչել մանուկներուն:

Բայց այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ մի օր էլ արթնացանք ու հասատատեցինք, որ հասարակական կամ մասնաւոր ասուլիսների ճնչող մեծամասնութիւնը լինում է Փըրանսերէնով, անգլերէնով, յունարէնով, սպաներէնով եւ չատ հազուադէպ, որպէս բացառութիւն՝ հայերէնով:

Ամէն անգամ երբ առիթ է լինում լսել հայ կուսակցական – քաղաքական գործիչներին եւ անկերի պէս աճող կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներին, ապա հայերէնին կարօտ ես մընում: Իսկ լեզուն ընդհանրապէս մտածողութիւն է: Եւ Փրանսերէնով, անգլերէնով կամ ռուսերէնով կարելի է մի-այն ֆրանսական, անգլիական կամ ամերիկեան եւ ռուսական, բայց ո՛չ երբեք հայկական քաղաքական մտածողութիւն հաղորդել ունկնդիրին: Էլ չեմ խօսում այն անհեթեթութեան մասին, երբ հայ կրթական հարցերը ծեծւում են օտար եւ միայն օտար լեզուներով: Եւ, վերջապէս, ինչպէ՞ս կարող է ուսուցչուհին հայերի ինքնութիւն ներչնչել իր աչակերտներին, երբ իր հարազատ զաւակներն են օտարախօս: Աւելին. հայկական դպրոց կամ հայկական մշակութային հաստատութիւններ ծանուցում են օտար լեզուներով միայն: Բանն այնտեղ է հասել, որ եկեղեցական – կրօնական ոլորտի աչխարհականները եւս խուսափում են հայերէնից:

Այս երեւոյթը անհետեւանք չի անցնում: Եւ հետեւանքն այն է, որ աւելութեան մէնոյորտ է ստեղծում օտարախօսների եւ հայախօսների միջեւ: Սրան դումարում է այն պատնէշը որ հետեւաբար բարձրացնում են արեւելահայերէնի ու արեւմտահայերէնի միջեւ, որի վրայ դադնում է Հայոց լեզուն:

Հայոց լեզուն ամէնուրեք անեղծ պահպանելու եւ հարստացնելու փոխարէն, Հայաստանում արդէն բացայայտ կոչեր են հնչում սփիւռքը ենթարկելու, սփիւռքը կառավարելու եւ արեւմտահայերէնը, այսինքն Դուբեանի, Վարուժանի լեզուն «Հայաստանեան պետական լեզուով» փոխարինելու մասին: Մինչդեռ արտերկրում, ինչպէս արդէն քիչ վերն ասացի, աւելի լաւ բան չեն իրագործում «Հայաստանեան պետականները», քան խաչակրաց արշաւանքներով սկսելով արեւելահայերէնի դէմ, որը ոչ թէ երկխօսայ եւ առաւել եւս այսօրուայ վարչական անպարագիտութիւնն է, այլ Տէրեանի, Բակունցի լեզուն: Ահա այստեղ էլ ծնւում են, կամ գուցէ միտումնաւո՞ր լինչ – լինչ ուժեր ծնեցնում են «ներսեցիների» ու «դրսեցիների» անհեթեթ հակասութիւնները, որպէսզի «միասնութի՛ւն, միասնութի՛ւն» կոչերով վերջնականապէս լկեն ազգը:

Ազգային իսկական միասնականութեան դրսեւորումները միշտ էլ եղել են լեզուի եւ հաւատքի: Բայց, քանի որ սկսել եմ խօսել լեզուի մասին, ապա նախ ընդգծեմ եմ այն տարօրինակ հանդուրժողականութիւնը, որ աչքներիս առաջ արմատաւորւում է մեր հասարակական կեանքի մէջ:

«Վատամարդ» չլինելու, կամ գուցէ այլ եւ այլ աւելի տարօրինակ պատճառներով մենք հանդուրժում ենք, երբ հայերէն չգիտցողը երկլեզուեան բառարան է հրատարակում, երբ փորձուած մանկավարժը մէջտեղ է ելնում որպէս ոչ աւելի, ոչ պակաս «պատմաբան» յորդորելով, իսկ մանկավարժութեան ինչ լինելը չգիտցողները դասագրքեր են կազմում, իսկ կրօնը հաչիչ համարելը նչանակում կրօնական հաստատութեան հոգեւարքին մի տեսա՞կ է:

Հաւատքի մասին մէկ այլ առիթով, բայց որ այլեւս չի կարելի հանդուրժել հայկականութիւնը ռուսերէնով, անգլերէնով կամ ֆրանսերէնով՝ անկասկած է:

Մենք պէտք է հայերէն սովորենք խօսել, որպէսզի ունենանք աւտուպսէս հայեցի մտածողութիւն, որպէսզի հայեցի մեր ինքնութեան կորուստը չտեսնենանք:

Այլապէս կ'ուչանանք ... կ'ուչանանք նոյնիսկ մեր յուշարձաւորութեան պատմութիւնը պատուիրելու:

ՌՈՒԲԷՆ ՅՈՎՍԱԿԻՄԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ. Ստորեւ կը հրատարակենք պ. Գրամ Արթունի մեր ստացած հետապատճէնը եւ մեր աշխատակիցին պատասխանը այդ առընչութեամբ. –

*
**

Յարգելի Խմբագիր,

Նախ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ազգ. Ա. Պէյլէրեանին, որ Եւրոպայի ամենայարգուած աւագ հայ պատմաբաններէն է: Վերջերս ան աղնուօրէն եկաւ դրախօսական մը դրել «L'Actualité du génocide des Arméniens» Ֆրանսայի Հայ Դատի Յանձնախումբին նոր լոյս ընծայած հատորին հրատարակութեան առթիւ: Այս հատորին մէջ կը գտնուի իմ դրած ուսումնասիրութիւնս, որ կը կրէ «Հայ – Թուրք յարաբերութիւնները եւ 1909-ի Կիլիկիոյ Ջարդերը» խորագիրը: Նպատակս է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ուշադրութեան յանձնել հետեւեալ կէտերը, որոնց մասին գրած է ազգ. Պէյլէրեանին դրախօսականին մէջ:

ա. Ազգ. Պէյլէրեան կը գրէ՝ «...պէտք է յիշել թէ անկէ [Կիլիկիոյ Ջարդերէն] առաջ իսկ Արեւմտահայաստանի նահանգներուն մէջ աւօրեայ կեղեքումները եւ հարստահարութիւնները նոյն թափով կը շարունակուէին եւ ժողովուրդը այնճան դժգոհ էր որբան Համիտեան շրջանին»: *Իմ գրութիւնս ցոյց կու տայ այդ ժամանակուան Հայոց յուսահատութիւնը Արեւմտահայաստանի մէջ տիրապետող անփոփոխ եւ ճնշիչ մթնոլորտին մասին* (տե՛ս. էջ 59–60): *Այս չարունակուղ հարստահարութիւնները եւ մանաւանդ Կիլիկիոյ ազէտէն վերջ անարդարութիւնը կարեւոր ազդակներ էին Հայ–Թուրք յարաբերութիւններուն վատթարացման:*

բ. Ազգ. Պէյլէրեանը կը գրէ՝ «Ըստ Արթունի, Հնչակեան կուսակցութիւնը ըստ կիզբէն իսկ երիտթուրքերուն հետ գործակցելէ խուսափած է»: *Բայց ես Հընչակեաններուն մասին գրած եմ որ Իթթիհատին նկատմամբ կասկածներ տածելով հանդերձ, իրենց կուսակցութիւնը որոշած էր այլեւս դադրեցնել իր յեղափոխական գործունէութիւնը եւ պաշտպանել սահմանադրական Օսմանեան կառավարութիւնը* (տե՛ս. էջ 58): *Կարեւոր է նաեւ հոս զանազանութիւն դնել երիտասարդ Թուրքերու տարբեր խումբերուն միջեւ:*

գ. Վերջապէս, առ ի գիտութիւն Եւրոպայի հասարակութեան, պաշտօնավարած կեդրոնիս բուն անունը Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան Կեդրոն է, եւ ոչ թէ «Գլարա եւ Զօհրապ Հիմնարկ»:

Յարգանօք՝
ԱՐԱՄ ԱՐՔՈՒՆ

*
**

ԱՐԱՄ ԱՐՔՈՒՆԻ
ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ
ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Նիւ–Եորքի Գրիգոր եւ Գլարա Զօհրապ Տեղեկատուութեան Կեդրոնի փոխ–տնօրէն–պատմաբան Արամ Արքուն 1998 Ապրիլ ամսոյն Սորպոնի դիտաժողովի ընթացքին իր ներկայացուցած զեկուցումին վերաբերեալ մեր մեկնաբանութեան կարգ մը դիտողութիւններ կատարած է զոր հետաքրքրութեամբ կարդացինք: Պիտի չանդրադառնանք մի առ մի հակիրճ կերպով իր դիտողութիւններուն պատասխանել:

ա. «L'Actualité du génocide des Arméniens» *խորագիրով լոյս տեսած զեկուցումներու հատորին մէջ, էջ 58, Արամ Արքուն յատակ կերպով կը գրէ «1909-ի Կիլիկիոյ ջարդերը հայ ժողովուրդի խանգդավառութեան վերջ դրին»: Անգամ մը եւս աւելորդ չըլլար անդրադառնալ թէ Բ. Սահմանադրութեան հռչակումը* (1908 Յուլիս 23) *Պոլսոյ, Զմիւռնիոյ եւ կարգ մը նահանգներու կեդրոններուն մէջ խոր արձագանգ գտաւ, մինչ Արեւմտահայաստանի գաւառներուն մէջ 1908-ի ամառուան այդ մեծ յեղաշրջումը քան մը չըփոխեց, ճիշդ այնպէս ինչպէս 1856-ի Թանզիմաթը որ քսան տարի յետոյ դեռ չատ մը վայրերու մէջ ոչ մէկ նորութիւն բերած էր: Իսկ Կիլիկիոյ ազէտէն յետոյ (1909 Ապրիլ) Պոլսոյ մէջ եւս անվստահութիւնը վերսկսաւ ինչպէս Արքուն արդէն փաստացիօրէն կը ներկայացընէ:*

բ. Արքուն կը գրէ՝ «Հնչակեաններ Իթթիհատին նկատմամբ կասկածներ տածելով հանդերձ», *հո՛ն է որ մենք իրեն հետ համամիտ չենք: Բ. Սահմանադրութեան վաղորդայնին, եթէ Հնչակեանները դոյզն կասկածներ ունենային Երիտթուրքերու անկեղծութեան հանդէպ, իրենց առաջնորդ դէմքերը անոնց ակումբը երթալով պիտի չողջագուրուէին Նազըմի, Պահաէտտինի նման ազգայնամոլ տարրերու հետ:*

գ. *Մեր գրութեան մէջ Գլարա եւ Զօհրապ Հիմնարկ գրած չենք ոչ թէ իբր հասոյթ: Հիմնարկ բառը հոս հաստատութեան կ'ակնարկէ: Մենք այս իմաստով է որ այդ բառը մեր գրութեան մէջ գործածած էինք:*

Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Փարիզ, Փետրուար 2000

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԷՏԻ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

Վերջերս, Մշակոյթի նախարարութիւնը Արժանիքի Ազգային կարգի ասպետի շքանշանով պարգեւատրած էր Նաւասարդ պարախումբի հիմնադիրը՝ Էտուար Ճօլօլեան: Այս առթիւ, յատուկ արարողութեան մը ընթացքին որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, Փետրուար 21, Փարիզի Լիւքսէմպուրկի պանդոկի մէկ հիւրասրահին մէջ, կը կատարուէր շքանշանին յանձնումը Տիկին Փիէր տը Մարժըրիի կողմէ: Բարեկամներու հոծ բազմութիւն մը եւ Նաւասարդի անդամները կը շրջապատէին օրուան մեծարեալը:

Ասոք առնելով, Տիկին տը Մարժըրի յիշեց որ 30 տարիներու բարեկամութիւն մը կայ իր ընտանիքին եւ Էտի Ճօլօլեանի միջեւ, որու ծանօթացած է աւելի քան 30 տարի առաջ, որպէս ֆինէզիքէրաթէօր, ճիշդ այն տարին, 1967, երբ կը հիմնէր Նաւասարդ պարախումբը: Տիկինը դիտել տուաւ որ անոր բուն արհեստին ասպարէզին մէջ ունեցած ճեռնհասութիւնը կրնար պատճառ եղած ըլլալ որ պարզեւատրուէր Առողջապահութեան նախարարութեան կողմէ, մինչ այսօր կը պարզեւատրուի Մշակոյթի մարզին մէջ: Յիշեց Էտի Ճօլօլեանի մէկէ աւելի գործունէութիւնները, արհեստէն անդին, Նաւասարդը որ խանդավառութիւն առեղծած է Ֆրանսային զուրս ալ, Լոնտոն, Նիւ – Եորք եւ այլուր համբաւաւոր բեմերու վրայ: Վեր առաւ անոր կրկնակ մշակոյթը, յիշեց նաեւ Հայաստանի երկրաշարժը, ապա Հայաստան հիմնադրամի ստեղծումը որու պանձապահն է: Սկսած է նոյնիսկ գրել աշխարհագրագրական յօդուածներ Աֆրիք – Ազի պարբերականին մէջ: Թէեւ բազմազբաղ, միշտ ըրամադրելի եղած է եւ այսօր, իր ծնողքը հպարտ պիտի ըլլար իր երեք զաւակներով: Իր խօսքին աւարտին, Տիկին տը Մարժըրի, յանուն Հանրապետութեան նախագահին արժանիքի կարգի ասպետի շքանշանը յանձնեց Էտի Ճօլօլեանի:

Այս վերջինը իր շնորհակալութեան խօսքը ըսաւ նախ Տիկին տը Մարժըրիի դրուատալից խօսքերուն համար, ապա Մշակոյթի նախարարութեան, ներկայ անձնաւորութիւններուն, Լիքքայլն, բոլոր ներկաներուն, ընտանիքին, չչտեղով թէ այս շքանշանը կը պատկանէր նաեւ Նաւասարդ խումբի անդամներուն, սերունդէ սերունդ: Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ Ֆրանսայի որ հաւանած էր մեծարել մշակոյթի մը որ իրը չէր ու փակեց իր ելոյթը յիշելով Ժոզէֆ Քէսէլի խօսքը՝ կարելի չէ երկրի մը լաւ քաղաքացին ըլլալ, եթէ կ'ուրանաս ծագումդ:

Նաւասարդ նուագախումբի ջութակահարին կոմիտասեան նուագին եռք վերջ գտաւ պաշտօնական բաժինը եւ ընդունելութիւնը չարունակուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ եւ ճոխ հիւրասիրութեամբ:

Ա.

ԱՇՈՏ ԲԼԷԵԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ*

Այս նամակը 2000 թ. Փետրուարի 11 – 15-ը յանձնուել է Երեւանում ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի Դաշնութեան, Մեծն-Բրիտանիայի, Յունաստանի, Ռումանիայի, Ռուսաստանի Դաշնութեան, Ուկրաինայի, Վրաստանի դեսպանութիւններին, ինչպէս նաեւ Եւրոպական Ցանձնաժողովի պատուիրակութեան, ՄԱԿ-ի մշտական համակարգողին, Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէի պատուիրակութեանը, Ամերիկայի հայկական համագումարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, Հայ Աւետարանչական ընկերութեան, Եւրասիա Հիմնադրամի, Կաթոլիկ օգնութեան ծառայութեան, Ամերիկեան Խաղաղութեան Կորպուսի, «Ազնաւուրը Հայաստանին», «Ինթերնիւս Արմինիա», «Պատանեկան նուաճումներ» կազմակերպութիւնների երեւանեան ներկայացուցչութիւններին:

*
**

Ինչպէս Ձեզ յայտնի է, քրէական չինծու մեղադրանքով 1999 թ. Մայիսի 15-ից բանտարկուած է «Նոր Ուղի» կուսակցութեան նախագահ, «Մխիթար Սեբաստացի» կրթահամալիրի տնօրէն, 1990 – 95 թթ. Գերադոյն Խորհրդի պատգամաւոր, 1994 – 95 թթ. կառավարութեան անդամ Աշոտ Բլէեանը:

Ա. Բլէեանի պաշտպանութեան հասարակական խորհուրդը (որի նպատակն է թոյլ չտալ նրա նկատմամբ հաշուեյարդար, հանրութեանը յայտնել ողջ ճշմարտութիւնը) համոզուած է, որ Ա. Բլէեանը հետապնդւում է իր քաղաքական գործունէութեան համար եւ իրականացւում է վարչախմբի ընդդիմախօսներից մէկին լռեցնելու ծրագիր: Մասնաւորապէս, 1998 թ. արտահերթ ընտրութիւներին մասնակցելով որպէս ՀՀ նախագահի թեկնածու, Ա. Բլէեանը հանդէս է եկել Ռ. Քոչարեանի ապօրինի առաջադրման եւ ընտրակեղծիքների դէմ:

2000 թ. Յունուարի 10-ին Մալաթիա – Սեբաստիա Առաջին Ատեանի դատարանում սկսուած Ա. Բլէեանի «գործի» դատաքննութեամբ արդէն իսկ ակնյայտօրէն երեւում է մեղադրանքի չինծու լինելը: Քննութիւնը ձգձգելու նպատակով արհեստականօրէն ներգրաւուած է 20 տուժող (որոնք հրաժարուել են հանդէս գալ որպէս տուժող) եւ 201 վկայ, մինչդեռ յանիրաւի ամբաստանուող Ա. Բլէեանը պահանջում է դատավարութեան չուտափոյթ աւարտ: Դատաքննութիւնը ընդգծուած մեղադրական ուղղուածութիւն ունի, փորձ է արւում ամէն գնով հիմնաւորել դատախազութեան թխած մեղադրանքը, մերժւում է ցանկացած ապացոյց, որը հակասում է դատախազութեան դիրքորոշմանը: Դատարանը յայտնել է դատախազութեան ու գործադիր իշխանութեան հրու կամակատարի ու պատժիչ մեքենայի դերում:

Ձեր կազմակերպութեան ուշադրութեանը ներկայացնելով քաղաքատարկեալ Աշոտ Բլէեանի հարցը, դիմում ենք Ձեր աջակցութեանը, որը, յոյսով ենք, կը նպաստի իշխանութիւնների կազմակերպած այս հերթական քաղաքական հաշուեյարդարի ձախողմանը:

Խորհրդի նախագահ՝
ԳԻՈՐԳԻ ՎԱՆԵԱՆ

16. 02. 2000

* Երեւան, Նորք, Յովսէփեան 91, 65 – 36 – 21.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 8

Սահակ Էֆէնտիենց տունը

ՍԱՀԱԿ. – Լաւ, ընենք լմնցուենք:
Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Բերէք մատանիները:

Թաղուկ հանըմ կը բերէ մատանիները:
Ցետոյ չաքար եւ լիքէօր:
Կը փոխանակեն մատանիները:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Աստուած օրհնէ աս նշանը, Տէրն մեր յաջողութիւն պարգեւեսցէ, երջանիկ ապրին, միասին ծերանան: Իշալլահ Մարտիկ աղան յաջողութեամբ կը վերադառնայ պաթուխէն ու փառաւոր հարսնիք մը կ'ընենք:

ՍԱՀԱԿ. – Իշալլա՜հ: Բայց այս նշանութքը քիչ մը տարօրինակ եղաւ:

ՄԱՐՏԻԿ. – Պատճառը իմ յանկարծականն ճամբորդութիւնս է:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ամէն բանի մէջ խեր մը կայ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ինչ որ է: Շնորհաւոր ըլլայ:

Իրար կը շնորհաւորեն:

ՄԱՐՏԻԿ. – (Ոտքի): Դէհ, ես ալ պէտք է երթամ: Մնաք բարով: (Կը ձեռնուի):

ԹԱԳՈՒԿ. – Երթաք բարով: Բարի ճամբորդութիւն:

ՍԱՀԱԿ. – Աստուած հետերնիդ ըլլայ:

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ես ալ պէտք է երթամ: Մնաք բարով: Շնորհաւոր ըլլայ:

Երկուքն ալ դուրս

ԹԱԳՈՒԿ. – Ես այս նշանութքին չհաւնեցայ: Իմացողը ի՞նչ պիտի ըսէ:

ՍԱՀԱԿ. – Ինչ կայ որ: Անակնկալ բան մըն էր եղաւ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Զարուհիս հոս ըլլալու էր՝ իր կամքովը մատնին մատը անցընելու էինք:

ՍԱՀԱԿ. – Իր կամքը յայտնեց արդէն: Բանի չնշանեցինք ա...

ԹԱԳՈՒԿ. – Անանկ է, բայց քանի մը օրէ ի վեր իր դէմքը չեմ՞ տեսնար կոր:

ՍԱՀԱԿ. – Կարեւորութիւն մի՛ տար, կամաց – կամաց կը վարժուի: Պզտիկ աղայ չէ ա, երկար – բարակ մտածեց, եռքը հաւանութիւն տուաւ:

Ներս կը մտնէ Զարուհին

ԹԱԳՈՒԿ. – Է աֆէրիմ, աղջիկս, ա՛նանկ մեզ խայտառակեցիր:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ինչո՞ւ: Ի՞նչ կայ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ի՞նչ պիտի ըլլայ: Նշանտուքդ ըրինք, դուն մէջտեղ չկաս:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Նչանտուքս ըրի՞ք... ա՞ռ ինչ կը նշանակէ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Մարտիկ աղան վաղը առտու կանուխ ճամբայ պիտի ելլայ Պաթում երթալու համար: Ուզեց, որ չզացած նշանտուքը ըլլայ: Հայրդ ալ համաձայն էր: Տ. Բարսեղին հետ եկան եւ նշանտուքը ըրինք: Եռեւէդ մարդ ղրկեցինք, սպասեցինք, մէջտեղ չելար: Մարտիկ աղան աւելի չէր կրնար սպասել: Եկուր պապ տէ՝ մատնին մատդ անցընեմ:

Զարուհին կը մօտենայ, մօրը ձեռքը եւ երեսը կը համբուրէ: Եւ երբ մայրը կ'ուզէ մատանին մատը դնել, մեղմութեամբ ձեռքէն կ'առնէ եւ բազմոցին վրայ կը նետէ:

ԹԱԳՈՒԿ. – Ի՞նչ կ'ընես աղջիկս: Ինչ կը նշանակէ ատիկա:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – (Հանդարտ եւ ժպտուն): Ատիկա կը նշանակէ, որ Մարտիկ աղան իմ ամուսինս պիտի չըլլայ:

ՍԱՀԱԿ. – Հէ՞, ինչ ըսի՞ր, Մարտիկ աղան ամուսնիդ պիտի չըլլա՞յ:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Այո, հայրիկ, ես չեմ ուզեր այդ մարդուն հետ ամուսնանալ ու պիտի չամուսնանամ:

ՍԱՀԱԿ. – Մինչեւ հիմա խելքդ ո՞ւր էր: Մենք քեզ բանի չնշանեցինք: Մտածեցիր եւ վերջին ալ հաւանութիւնդ տուիր: Հիմա ամէն բան լմնցաւ եռքը, չեմ առներ ըսելդ ինչպո՞ւ է: Իսկ եթէ քեզի չսպասեցնուս համար բարկացած ես...

ԶԱՐՈՒՀԻ (Միշտ ժպտուն): Բնաւ բարկացած չեմ, ընդհակառակն չատ ուրախ եմ, որ հոս չէի, որովհետեւ պարապ տեղը խնդիր պիտի ելլար: Մինչդեռ հիմա դործը դիւրաւ կրնանք կարգադրել:

ՍԱՀԱԿ. – Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Անմիջապէս Տէր Բարսեղը կը կանչենք եւ մատանին եռ կը ղրկենք:

ՍԱՀԱԿ. – Ատանկ բան կ'ըլլա՞յ: Նշանուիլ, ժամ մը եռքն ալ նշանը եռ ընել: Լսողը ի՞նչ կ'ըսէ:

(Շար. 17)

(Շար. Ա. էջէն)

Քահն – Երիպէր Ռիչըռատէն եւ Վան – Կոկէն երկու պատառ կտակած էր Ֆըրանսայի, պայմանաւ որ Կոկէնը Իսթայէլ երթայ, բայց հարկ եղաւ որ Ժոսիէն Իսթայէլ երթայ, որպէսզի Ֆրանսա վերցընէ իրաւաբանական արդելքները եւ նիւթական ճիգ մըն ալ ընէ ժառանգական տուրքերու վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Գահլէյ ժամանած է Փետրուար 24–ին եւ ընդունուած նախագահ Մուսթաքի եւ մահմետական մեծ Շէյխին՝ Ալ-Ազհարի եւ Քրիստոնեայ եկեղեցիներու եպիսկոպոսներուն կողմէ: Իր առաջին ելոյթով իսկ, Ցովհ. Պօղոս Բ. չեշտած է որ քաղաքական եւ կրօնական պատասխանատուները պէտք է մշտապէս գործեն արդարութեան եւ մարդկային իրաւանց չբջապիծին մէջ: Ծանօթ է որ վերջերս ծանր բախտմներ տեղի ունեցան երբ մահմետականները յարձակեցան քրիստոնեայ զպրոցներու վրայ (220 հազար երկրին մէջ): Փետրուար 25–ի առաւօտը Պապը պատարագ կը մատուցանէր Գահիրէի մարզական պալատին մէջ, նաեւ բացի կաթոլիկներէ, վեց այլ ծէսերով. բիւզանդական, լատին, մարոնի, հայ, ասորական եւ քաղդէական:

ԹՈՒՐՔԻԱ ձերբակալուած երեք քիւրտ քաղաքապետները, որոնք անդամ են Հատէփ քրտամէտ կուսակցութեան, պետութեան Տիյարպէքիրի Ապահովութեան Ատեանին առջեւ քաշուեցան; չորս օր դիպահ մնալէ ետք: Կ'ամբաստանուին որ վրապեր ունին ՓՔԿ–ին հետ: Փետրուար 24–ին ալ Անգարայի Ապահովութեան Ատեանը Հատէփի նախագահը՝ Ահմեթ Թուրան Տէմիրը եւ իր նախորդը՝ Մուրատ Պողլաք 3 տարի եւ ինը ամիս բանտարկութեան դատապարտած է: Հակաքիւրտ այս նոր ծայրայեղութիւնները բազմաթիւ հակազդեցութիւններու տեղի տուած են Եւրոպա, Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը երեք քաղաքապետներուն ազատ արձակումը պահանջած է, երեք դիւանագէտներու (Յանձնախումբին Անդարայի ներկայացուցիչը, Փորթուկալ եւ Ֆրանսա) խումբ մըն ալ կ'երթայ տեղեկանալու համար ձերբակալութեան պատճառներուն:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ մէջ չատ ծանր եւ արիւնալի բախտմներ տեղի կ'ունենան եւ զոհերու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ: Փետրուար 25–ին, արդէն 400 մեռեալ կար եւ հազարաւոր բնակիչներ աքսորի համբան կը բռնէին Քատունայէն, երկրին երկրորդ քաղաքը: Այս լարուածութիւնը հետեւանք է այդ չբջանին կառավարիչին որոշումին Շառիան հռչակելու (իսլամական օրէնք) մեծամասնութեամբ մահմետական այդ նահանգին մէջ ինչ որ լաւ ընդունելութիւն չգտաւ Քրիստոնեայ փոքրամասնութեան մօտ: Նիժերիա Ափրիկէի ամէնէն բազմամարդ երկիրն է (100 միլիոն բնակիչ) ուր մահմետականներ, քրիստոնեաներ եւ ոգեպաշտներ (անիմիսթ) կ'ապրին:

ՃԷՔ ԼԱՆԿ, Պլուայի քաղաքապետ եւ Ազգային ժողովի արտաքին յանձնախումբի նախագահ, պաշտօնապէս թեկնածու է Փարիզի քաղաքապետական աթոռին: Քանի մը օր առաջ ալ ուրիշ ընկերվարական մը՝ Պերթրան Տելանոյէ իր թեկնածութիւնը զրած էր:

A l'occasion de la sortie
de l'enregistrement des miniatures
de Komitas
par le **Quintette KHROMA**
l'**UNION GENERALE ARMENIENNE**
DE BIENFAISANCE
&
L'ORCHESTRE DE CHAMBRE
LYRIQUE DE PARIS
vous convient à une

RENCONTRE - DEBAT

le jeudi 2 mars à 20h30
sur le thème :
«ECOUTER ET INTERPRETER
KOMITAS EN L'AN 2000.
COMMENT ET POURQUOI ?
Avec la participation de
ARTHUR AHARONIAN
Compositeur-musicologue,
spécialiste de Komitas
La soirée sera illustrée
par des extraits du nouvel
enregistrement
du Quintette KHROMA
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
(Métro Courcelles)
Renseignement : 01 42 27 12 26 /
01 45 20 03 18
Frais de participation :
Membres: 30 F, non-membres: 50 F

– ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ –

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ. 2

Տօն Սրբոց Վարդանանց
Զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն,
որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին
(451 թուին)՝ «վասն հաւատոյ
եւ հայրենեաց»

Անուանակոչութեան ծոնն է Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

– Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ եւ Գոհաբանական Աղօթք պիտի ըլլայ:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. –

– Պետական ծնօրինութեամբ, բոլո՛ր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 4

Տօն Կոստանդնուպոլսոյ
Սրբոյ Ժողովոյն
հարիւր յիսուն հայրապետացն
(381 թուին)

Վաղուան Բարեկենդանի Կիրակամուտին առիթով, Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ Տաճարին մէջ, ժամը 4·30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը գոցուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 2

Տօն է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին

Այս առթիւ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԲՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

GALERIE MATIGNON
18, avenue Matignon — 75008 PARIS
Tél. : 01. 42. 66. 60. 32

JANSEM
« MYTHOLOGIES »
9 mars — 30 juin 2000

MUSARM PRODUCTIONS
en accord avec Lévon SAYAN
présente

LIZ SARIAN

au

Casino de Paris
13 MAI 2000
à 20 h 30

LOCATION
CASINO DE PARIS
tél. 01 49 95 99 99
= FNAC = VIRGIN Mégastore = Agences =

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Venez fêter

MARDI GRAS

Déguisements, goûter offert, animation, musique

organisée
par la section de Livry-Gargan
de la Croix Bleue des Arméniens
de France
et la Maison de la Culture Arménienne

le Dimanche 5 mars à partir de 14h30

Maison de la Culture Arménienne
17, rue Charles Péguy —
93190 LIVRY-GARGAN
Tél. : 01 43. 85. 90. 12

Venez nombreux —
Entrée libre

Séjour en Arménie
Du 20 au 27 AVRIL 2000
organisé par
ESPOIR POUR L'ARMENIE

- Rencontres avec les enfants parrainés par SEL et Espoir pour l'Arménie
- Messe de Pâques en la Cathédrale d'Etchmiadzine
- Participation aux manifestations du 24 Avril 2000
- Visite touristique de l'Arménie, Erevan et ses environs
- Gumri, Vanatzor, Spitak, Khor Virab, le lac Sévan, Géghart, Garni, etc.
- Visite du Karabagh en option.

Prix : En pension complète environ 6.500 F au départ des grandes villes de France.

Pour tout renseignement: Serge KURKDJIAN: Tél.: 04. 91. 77. 23. 44.

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ (ԼՈՌԻ)

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Ֆրանսահայ կաթոլիկ Խաչի Գուվէռնօրական Էջօլա Սասունիք մասնաճիւղը կազմակերպէ վիճակախաղ մը
C.A.Q. bd. Denis Papin, 13015 Marseille
Կիրակի, Մարտ 5, կէսօրէ վերջ ժամը 15–ին, բազմազան պեղեցիկ առարկաներով:

ՆԱՀԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Վաստպուրականի Յարութեան Հերոսամարտի 85–րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն Շաբաթ, Ապրիլ 1–ի ժամը 21–էն մինչեւ առաւօտ պարահանդէսով:

Salle Polyvalente des Caillols
avenue Bouyala d'Arnaud —
13012 MARSEILLE

Մանրամասնութիւն յետագային:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 29
MARDI
29 FEVRIER
2000

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 FAX : 01 48 00 06 70
E.MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·400 Ֆ· — Վեցամսեայ : 725 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·650 Ֆ· (Ամէնօրեայ առաքում)
1·500 Ֆ· (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069.82 E

ՅԱՌԱՋԻ 75-ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·851 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 75e ANNEE — N° 19.851

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՃՐՄԷՆԳՐԷՍ»

(Փետրուար 26/28)

Յ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԱԾ

Փետրուար 25-ին, դատարանը վճռական դատախազութեան դիմումին դրական պատասխան տալով, երկու ամիս -մինչեւ Մայիս 5- երկարաձգած է Հեռատեսիլի փոխ-տնօրէն Յ. Յարութիւնեանի բանտարկութիւնը: Ան մեղադրուած է Հոկտ. 27-ի դէպքերուն օժանդակութիւն բերելով:

⁂

ՌՈՒՍ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25-ին Ռուսաստանի սահմանապահ ծառայութեան տնօրէն զօրավար Կ. Տոցկիի գլխաւորած պատուիրակութիւնը հանդիպում ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ վարչապետ Ա. Սարգսեանի հետ: Հանդիպումներուն նիւթ եղած են պետական սահմաններու պահպանութիւնը վատաբելապործելու հարցեր: Կ. Տոցկի մեծ գոհունակութեամբ խօսած է այս մարզին հայեւռուս ռազմավարական գործակցութեան մասին: Կողմերը անդրադարձած են սահմանապահ զօրքերու անձնակազմին կրթասեր մասնագիտները տեղւոյն վրայ պատրաստելու, նաեւ նիւթական ու թէկնիք խնդիրներու:

Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին կողմէ եւս:

⁂

ԹԻՖԼԻՍԻ ԴԱԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստանի Արտաքին գործերու նախարար Ի. Մենագարիչվիլի յայտնած է թէ ցնորք ու երբեմն նաեւ ապերիչ են մէկ կողմէն Ազրբեջանի, Վրաստանի, Թուրքիոյ, միւս կողմէն՝ Հայաստանի, Յունաստանի, Իրանի կողմէ հակադիր կարեւի դաչինքներու ստեղծումին մասին կատարուած յայտարարութիւնները: Կովկասը համագործակցութեան եւ բարիդրացիութեան տապարէզ պէտք է դառնայ ըսած է ան:

⁂

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը փետր. 29-ի առաւօտեան պաշտօնական այցով կը մեկնէր Մոսկուա, ընդառաջելով Ռուսաց Ալեքսի Բ. Պատրիարքի հրաւէրին: Իրեն կ'ընկերանային Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեան, Ս. Էջմիածնի մէջ եկեղեցական յարաբերութիւններու պատասխանատու Եզնիկ Եպիսկ. Պետրոսեան, Ուկրանիոյ թեմի առաջնորդ Նաթան Եպիսկ. Յովհաննիսեան եւ հոգեւոր այլ անձնաւորութիւններ: Մոսկուա չքալուածքին կը միանար նաեւ Ռուսաստանի թեմի առաջնորդ Տիրան Արք. Կիւլեկեան:

⁂

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ «ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ» ԴԱՇԻՆՔԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Փետր. 26-ին նախագահ Ռ. Քոչարեան հանդիպում մը ունեցած է «Միասնութիւն» դաշինքի քաղաքական խորհուրդի անդամներուն հետ: Զրոյցի գլխաւոր նիւթը եղած է կառավարութեան կառոյցի փոփոխութեան հարցը: Արծարծուած է նաեւ 2000 թուականի պետական պիւտճէի նախագիծը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

ՅՈՅՑԵՐ ԺՈՍՓԷՆԻ ԴԷՄ

ԼԻԲԱՆԱՆ ՎՐԴՈՎԱԾ Է

Ժոսփէնի խօսքերը մեծ իրարանցում առեղծած են, ոչ միայն արաբական աշխարհի մէջ, այլեւ Ֆրանսա: Շիրաք միջամտէս հրաւիրած էր իր նախարարապետը որ մօտը գայ, վերադարձին օրն իսկ եւ բացատրութիւն տայ: Արդարեւ, ծանօթ է որ Ժոսփէն «ահաբեկչական արարք» որակած էր Հարաւային – Լիբանանի Հեզպոլլահի յարձակումները Իսրայէլացիներու վրայ, ներառեալ զինուորներու եւ «չափաւոր» կը նկատէր Իսրայէլի հակազդեցութիւնները: Անդրադառնալով կափին, աւելի ուշ, երբ կը խօսէր Պաղեստինցիներուն, «պատերազմական արարքի» կը վերածէր իր արտայայտութիւնը, բայց, արդէն ուշ էր եւ հոս – հոն վրդովմունքը մեծ էր, մանաւանդ՝ Լիբանան, որու հին, շատ հին բարեկամն է Ֆրանսա: Վարչապետ Հրս շատ դիպուկ դուշահեռ մը ըրած է հարաւային Լիբանանի, դրաւուած Իսրայէլի կողմէ, եւ նոյնիներէն դրաւուած Ֆրանսայի միջեւ, ըսելու համար թէ պայքարող Ֆրանսացիներն ալ ուրեմն ահաբեկիչ էին եւ ոչ՝ դիմադրական, ինչպէս որակուած են հէս դարէ ի վեր: Լիբանանի Շեի դերագոյն խորհուրդի պետն ալ՝ Շէյխ Մոհամմատ Մեհտի Շամսէտտին յայտարարած է.– «Այս հարցը Ֆրանսական կառավարութեան հրաժարումը կը պահանջէ»: Ան կը սպասէր նաեւ անտեսական պօյքոթի ենթարկել Ֆրանսան:

Գալով Հեզպոլլահին, Ժոսփէնի խօսքերը «յարձակողական», «ցեղապաշտ», Ջրբանասյի չահերու եւ սկզբունքներուն դէմ որակեց եւ կը պահանջէ որ Ժոսփէն ներողութիւն խնդրէ: Պէյրութի «Օրիան – լը – Ժուր» օրաթերթն ալ խորագրած էր՝ «Ժոսփէն ռումբը» (La bombe Josspin): Թերթը նկատել կուտայ որ վարչապետին խօսքերը կ'արդարացնեն Իսրայէլի փոխ – վրէժի արարքները Լիբանան եւ եթէ հաստատուին, կը նշանակեն հիմնական փոփոխութիւն մը Ֆրանսայի մերձաբեւելեան քաղաքականութեան մէջ:

⁂

Ֆրանսայի մէջ ալ, բաւական իրարանցում ծագած էր: Էն – փէ – էն-ի բանբերը Փաթրիք Տէվէճեան կը չեշտէ Ժոսփէնի խօսքերուն անկապակցութիւնը եւ վստանդաւոր կը դնէ Ֆրանսայի չահերուն համար: «Լիպերասիոն»ի ալ (Փետր. 26) կարճ հարցազրոյցի մը մէջ, Փ. Տէվէճեան կը չեշտէ Ժոսփէնի յանպատրաստից արտայայտութիւնները, առաջին անգամ մը երուսաղէմի վերաբերեալ, ապա երկրորդ մը Հեզպոլլահի մասին:

⁂

Պաղեստինեան հոդամասերու վրայ, Լ. Ժոսփէն թշնամական ցոյցերու ալ առիթ տուաւ, գլխաւորաբար Պիր Զէյթի համալսարանը, ուր պիտի խօսէր ուսանողներուն: «Հարցումներ պիտի ըլլան, այլասպանութեան օրէնքն է» ըսած էր, սկիզբէն, «վրոֆէսէօր եւ պաղեստինեան անձնաւորութիւն որու յանձնուած են հանրային յարաբերութիւնները» («Լը Մոնտ», Փետրուար 27) Արդէր Աղազարեան: Շաբաթ, Փետրուար 26-ին, Լ. Ժոսփէն պիտի խօսէր իրաւական պետութեան նիւթին չուրջ: Ֆանի մը տասնեակ ուսանողներ իրեն կը սպասէին մուտքին, կը քարկոծէին կառքը եւ կը բացագանչէին «Պիր Զէյթէն Պէյրութ ժողովուրդ մըն է որ կը մեռնի», «Հո՛ս, Ժոսփէն անբաղձալի է, եւ Պարաք ահաբեկիչ, Ժոսփէն մեղսակից»:

Քարկոծումի ընթացքին, Ֆրանսայի վարչապետը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ գլխէն եւ հրմշտուքներու մէջ հագուստները մանել թիկնապահներու օգնութեամբ: Սոխակուեցաւ կրճատել իր այցելութիւնը եւ Շաբաթ իրիկուն իսկ Փարիզ վերադարձաւ:

⁂

Վերադարձին, Ժոսփէն հեռաձայնով միայն խօսեցաւ Շիրաքի հետ եւ չզնաց «Հրաւէրին»:

Կը մնայ անշուշտ գլխաւոր հարցումը: Ժոսփէն գիտակցա՞ր այդպէս արտայայտուեցաւ, ներքին քաղաքականութեան հաշուեյարդար մը ընելով արտաքին քաղաքականութեամբ, թէ ոչ, իսկապէս, ակամայ, ձախաւեր խօսք մըն էր: Ոմանց համար, արդէն իսկ նախագահական ընտրապայքարը կը սկսէր:

Կիրակի, Փետրուար 27-ին, Արտաքին նախարար Վեերին ջանաց սրբագրել Ժոսփէնի սխալը, բայց չարիքը գործուած էր արդէն: Նախարարը կը պնդէ որ Ֆրանսայի մերձաբեւելեան քաղաքականութիւնը չի փոխուիր, միշտ խաղաղութեան ի նպաստ է եւ Ժոսփէն զգացական արտայայտութիւններ ունեցած է: Ի դէպ, Ժոսփէն չի զղջար եւ մտերիմի մը խոստովանած է՝ «Ե՛ս չեմ զղջար: Ի՞նչ պիտի

(Շար·ը Գ· էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԱՍԱՑԼԵՐՈՒ

Յեղասպանութեան ճանաչումի նիւթը Ծերակոյտի օրակարգին առնելու առաջարկը անգամ մը եւս մերժուեցաւ, նախագահներու ժողովին աջակողմեան ծերակուտականներու բացասական կեցուածքին պատճառով: Իսկապէս անակնկա՞լ էր այս արդիւնքը, վրդովմունքներն ու զայրոյթը արդա՞ր է միայն այդ ծերակուտականներուն ուղղել, չկա՞ն մեր կողմէն թերացումներ, օգտագործելի այլ անտեսուած մարզեր, կարելիութիւններ: Նոյնիսկ մերժումէն ետք, տրուած ապտակին համազօր հակազդեցութիւն կարելի՞ է: Նկատել տափակ հաղորդագրութիւններն ու բողոք յայտնելու համար ցոյցի ելլելու տարտամ տրամադրութիւնները: Որո՛ւ, ի՞նչ կ'ըսէ տուեալ կացութեան մէջ վիրաւորանք բանաձեւել, տեսնելով արդարութեան, մարդկային իրաւունքներու նման ծամոցներու ոտնակոխումը, եւլն·: Կամ ի՞նչ պէտք է հասկնալ, ամբողջ փրանսահայութեան ներկայացուցչի դերով հրապարակ իջած Ապրիլ 24-ի կոմիտէին ըսածէն թէ «Մարտ 9-էն սկսեալ» բողոքի ցոյցի պէտք է երթալ Ծերակոյտին առջեւ:

Կարելի չէ՞ փորձել գոնէ մեր ակընկալութեան արժանի նախապատրաստութիւն տեսնել, իսկ յետոյ, տրուած պատասխանին կշիռով հակազդել: Կարելի չէ՞, օրինակ, ըսել, հասկցնել այդ «ապտակողմեան դաս»ուն որ մերժումի պատասխանատուութիւնը զոր կ'ուզեն այլ աղէտալի հետեւանքները զոր կ'ուզեն նայ նման ճանաչում մը Թուրքիոյ հետ յարաբերութեանց մէջ: Ելիզէ եւ Արտահին նախարարութիւնը ի վերջոյ դատը շահեցաւ: Ծերակոյտը որոշեց չարտայայտուիլ. – «Սահմանադրութիւնը չարտօներ խորհրդարանին Պատմութիւնը որակել»:

Ի դէպ, կզաւիէ ալ Վէլըփէնի նախագահութիւնն ալ բոլորովին անտեղի էր քանի Ազգային ժողովի քուէարկած օրէնքի առաջարկը Թուրքիոյ խօսքը չընեն:

⁂

«Ֆիկարօ» իր նամականիի բաժնին մէջ արձագանգած էր Գլէր Կարապետեանի (Ֆրանսուհի) նամակին, ուր ան կ'ըսէ թէ «Պատմութիւն, յիշողութիւն, խիղճ եւ բարոյագիտութիւն բառերը չկան Ֆրանսերէնի մէջ, հարկ պիտի ըլլայ որ դաւակներուս բացատրեմ հայերէնով»:

⁂

Ընդհանուր ձեւով, Ֆրանսայի վիրքը, Էլիզէէն Մաթինեան աւելի նկատի կ'առնէ անտեսական չահը (ինչ որ Փաթրիք Տէվէճեան որակեց «diplomatie du pourboire») քան քաղաքական:

ՓԱՏՈՒԱԿ

«LE POINT»

(25 Février)

LES EMBARRAS DU SENAT...

Գաթրին Փէկար չաբաթական իր «Նամակ»ին երեք գլուխներէն մէկը նուիրած է Ծերակոյտի նախագահներու ժողովին բացասական քուէին ու կը դրէ, ի մէջ այլոց.–

«Ֆրանսական մեծ ձեռնարկութիւնները, մասնաւորաբար զինամթերքի ճիւղին մէջ, ահազանգ հնչեցուցած էին Արտահին նախարարութեան, ապա Հանրապետութեան Նախագահին մօտ, շեշտելով այն աղէտալի հետեւանքները զոր կ'ունենայ նման ճանաչում մը Թուրքիոյ հետ յարաբերութեանց մէջ: Ելիզէ եւ Արտահին նախարարութիւնը կը գտնէին մանաւանդ որ քիւա պատեհ չէր, մինչ Թուրքիա իր թեկնածութիւնը կը դնէր Եւրոպական Միութեան: Ծերակուտականները, սակայն, տեղի տալու մօտ էին: Այն աստիճանի որ ծերակուտական Կզաւիէ տը Վիլլըփէն, Էլիզէի ընդհանուր քարտուղարին հայրը, սրբագրութիւն մըն ալ պատրաստած էր, որ Ֆուէարկութեան պարագային պիտի պաշտպանէր այն գաղափարը որ այսօրուան Թուրքիան խնդրոյ առարկայ չէ: Աւելորդ նախազգուշութիւն: Էլիզէ եւ Արտահին նախարարութիւնը ի վերջոյ դատը շահեցան: Ծերակոյտը որոշեց չարտայայտուիլ. – «Սահմանադրութիւնը չարտօներ խորհրդարանին Պատմութիւնը որակել»:

Ի դէպ, կզաւիէ տը Վիլլըփէնի նախագահութիւնն ալ բոլորովին անտեղի էր քանի Ազգային ժողովի քուէարկած օրէնքի առաջարկը Թուրքիոյ խօսքը չընեն:

⁂

«Ֆիկարօ» իր նամականիի բաժնին մէջ արձագանգած էր Գլէր Կարապետեանի (Ֆրանսուհի) նամակին, ուր ան կ'ըսէ թէ «Պատմութիւն, յիշողութիւն, խիղճ եւ բարոյագիտութիւն բառերը չկան Ֆրանսերէնի մէջ, հարկ պիտի ըլլայ որ դաւակներուս բացատրեմ հայերէնով»:

⁂

Ընդհանուր ձեւով, Ֆրանսայի վիրքը, Էլիզէէն Մաթինեան աւելի նկատի կ'առնէ անտեսական չահը (ինչ որ Փաթրիք Տէվէճեան որակեց «diplomatie du pourboire») քան քաղաքական:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԵԱՆ ՅԵՏ ԳՐՈՒԹԻԻՆ

Անակնկալ չէ տեսնել որ Անդրանիկի ազիւններուն տեղափոխութեան օրերու Հայաստանեան մամուլը լայն տեղ յատկացուցած է նիւթին: Աւելորդ է ըսել որ այդ էջերուն մէջ առաջին ուշադրութիւն դրաւողը հայրենասիրական կոչուած պոռթկումն է, զուգահեռ՝ պաշտօնական լրատուութեան որ ծպտիկներու, ճառերու, արցունքներու, ծափերու միջոցաւ փառապանծ անցք մը կ'ուզէ նշել: Կան թերթեր, ինչպէս «Հայաստանի հանրապետութիւն»ը որ հին ու նոր բանաստեղծական էջերով ալ յատկեալ չուք կու տան կատարուածին: Անկարելի է ուշադրութիւն չդարձնել նաեւ այն երեւոյթին որ Անդրանիկի ազիւնին վոխադրութեան իրականացման գործին մէջ անպայման կը չեշտուի վարչապետ Վ. Սարգսեանի մեծ դերը. կ'ըսուի, կը զըրուի թէ 1990-ի փորձին ձախողութենէն եաք, ան էր նոյն նախաձեռնութիւնը ունեցողը, 1998-էն, յաջողելու հաստատ մտադրութեամբ: Առիկա կը մատնէ, օրինակ՝ զրոյ ու Հայաստանի Պուլկարիոյ դեսպան Սեւտա Սեւտայի պատմածը («Հայաստանի հանրապետութիւն» *փետր.* 19) թէ 1998-ին, Վ. Սարգսեան որ Պաշտպանութեան նախարար էր, իրմէ ուզած է որ երթայ ու համոզէ Զօրավարին պուլկարական ազգականուհին՝ Տիկին Ալիսը. այն հայուհին որ Զօրավարին կնոջ երկրորդ ամուսնին աղջիկն է ու իրականութեան մէջ ազգականական ոչ մէկ կապ ունի Անդրանիկին հետ. բայց եւ այնպէս յաջողած է ձախողեցնել 1990-ի փորձը, համաձայնութիւնը չտալով ազիւնին հայրենադարձին: Վ. Սարգսեանի _ թերեւս անուղղակի _ փառաւորում մը կը ներփակէ ազիւնին Թաղումին վայրին նշումն ալ, երբ ամէն առիթի կ'ըսուի, կը զըրուի թէ հայկական ժամանակակից պատմութեան մեծագոյն հերոսին որպէս յաւերժական հանգստարան, ընտրուած է Վ. Սարգսեանի չիրիմին կից հողակտորը: Մարդ զրեթէ այն ապաւորութեան կը մղուի որ Անդրանիկն է որ կը չքաւորուի այդ զրացնութեամբ: Պապէն աւելի պահականի նոր զրուագ մը հաւանօրէն, որ մատահարար պիտի պախարակուէր Վ. Սարգսեանի, կողմէ, եթէ հրաչքով զրուիլը պահ մը վեր առնէր ու Եռաբլուրէն դիտէր կատարուածը:

Պէտք է ըսել որ հետաքրքրական էջեր ու մանաւանդ լուսանկարներ ալ տեղ գտած են նոյն առիթով Հայաստանի մամուլին մէջ: Լուսանկարները կը պատկերին Անդրանիկի կեանքին ու գործունէութեան զանազան հանգրուաններուն, անոր անձէն անդին, ամբողջ ժողովուրդի մը մօտիկ անցեալէն վկայութիւններ բերելով: Իսկ զրուագներէն կ'արժէ անդրադառնալ Անդրանիկին այրին՝ Տիկին Նուարդի ատորագրած նամակին որ ուղղուած է Խաչիկ Դաշտենցի եւ կը կրէ 1966 թուականը. զրուած է Վառնայէն: Այդ նամակով Տիկին Նուարդ կը պատասխանէ «Ռանչպարներէ կանչը» վէպին հեղինակին որ նոյն այդ գործին համար փառատարական նիւթ խնդրած է ուրիշներու կարգին, նաեւ իրմէ:

Նամակը կ'ամփոփէ Զօրավարին ամուսնութենէն (1922, Փարիզ) մինչեւ մահուան չրջանը եւ թաղման պարագաները: Տիկին Նուարդ լայն տեղ տուած է Անդրանիկի վերջին օրերու առողջական վիճակին, չրջապատէն վայելած գորովին: Նամակը նոյն ատեն չորս տողով կ'արդարացնէ Հայաստանի կառավարութենէն ազիւնի փոխադրութիւնը քաղաքական յանձնառութիւն նկատելու այսօրուան պահանջքը. հոն բսուած է. «Զօրավարը մեռնելուն պէս հեռագրեցի Հայաստանի այն ատենուան կառավարութեան, սակայն որեւէ պատասխան չառի, ոյնիսկ ցաւակցական հեռագիր չստացայ»...:

Նոյն օրերու թերթերուն մէջ տեղ գտած են ազիւնի վերադարձին զգացականէն քսյլ մը անդին մնացած բնոյթին մասին հարցականներ ալ: *Փետրուար* 18-ի «Հայոց Աշխարհ»ը Զօրավարին հայրենադարձին համար չատերու տուած բացատրութեան կ'արձագանգէ, թէ հայրենիքը այսօր անոր ոչխին պէտք ունի: Ցայտնապէս այդ բացատրութիւնը բաւարարող չէ թերթին համար որ կը յիշեցնէ թէ Հայաստանի ամէն թիզ հողին վրայ զարեթով արիւն թափած ու ինկածները, Եռաբլուր թաղուածները չե՞ն կրնար այդ պակասը լրացնել: Ապա կ'ըսէ. «Իսկ գուցէ պատճառն այն է որ իրականում ոգեղէնութեան պակաս ամեներին էլ չկայ, բայց փոխարէնը յաճախ այդ ոգեղէնութիւնը դարձել է հանդիսաւոր միջոցառումների ժամանակ յարտայայտելու թեմա ու առիթ: Իսկ գուցէ պատճառն այն է որ այդ ոգին յայօր շատերն օգտագործում են քաղաքական խաղերի ժամանակ որպէս փոնոգրամմա»:

Նոյն էջին մէջ արդարօրէն հարց կը արուի տակաւին թէ ո՞րն է ազիւնը Հայաստան փոխադրելուն իսկական խորհուրդը. այն է որ զերեզմանը Հայաստան ըլլայ ու ժողովուրդը կարենայ այցելե՞լ. «Իսկ Արամ Մանուկեանի գերեզմանի տեղը քանի՞սը գիտեն, քանի՞սն են այցելել նրա շիրիմին. մեր պետականութեան հիմնադրի շիրիմի առջեւ այսօրուայ պետական այրերից քանի՞սն են գլուխ խոնարհել ու մտորել Արամի գործի խորհուրդի մասին»:

Աւելի գործնական մակարդակի հակազդեցութիւններ ունի «Հայկական ժամանակ»ը (*Փետրուար* 16 եւ 18) որ կ'ընդունելի մատնանչումը թէ Անդրանիկի ազիւնը Հայաստանի ճամբան բռնած է, «մինչ այդ Հայաստանից մշտապէս մեկնողների թիւը սիաւոր մեծ չափերի է հասել, ու հիմա, ոչ պաշտօնական տուեալների համաձայն երկրում երկու միլիոնից պակաս քնակչութիւն կայ: Իսկ ո՞վքեր են ներգաղթել վերչին տարիներին: Տուեալ դէպքում երեւի թէ աւելի շատ աճիւնների անուններ կարող ենք տալ, քան թէ կենդանի մարդկանց, բացառութեամբ Վարդան Օսկանեանի: Իսկ Անդրանիկին վերաթաղում են: Ըստ ամենայնի, Զօրավարին այնպէս էլ վիճակուած չէ թաղուած լինել հի երկրում, որի հետ հայութեան հիմնական մասը կապում է իր ապագան: Իսկ այսօրուայ դրութեամբ, Ֆրանսիան այդ բնորոշմանն աւելի մօտ է»:

Թերթը երկու օր եաքի թիւով ալ բաւական պաղ ջուր մը կը լեցնէ այն մեծ ոգեւորութեան որ ժողովուրդը ցուցաբերեց, ըստ կատարուած պաշտօնական տեղեկատուութեան. «քանի որ Հայաստանի քնակչութիւնը առանձնապէս ոգեւորուած չէ Զօրավարին վերջին հրաժեշտը տալու մտքից, ամենայն հաւանականութեամբ, պաշտօնեաներին, հիմնարկ – ձեռնարկութիւնների ղեկավարներին միջոցառումները մարդ ապահովելու յանձնարարական է տրուած» *կ'ըսուի առաջին էջէն որուն մեծագոյն մասը զրաւած է «Ազրբէջանը պատրաստւում է պատերազմի՞» խորագրուած նիւթը:*

Անդրանիկի ազիւնին փոխադրութիւնը պատճառ եղաւ քաղաքական նիւթերու ալ արծարծումին. ինչպէս արձագանգեցինք այս սիւնակներուն մէջ, մեկը թաղումի վայրին առընչուածն էր. Եռաբլո՞ւր թաղել հերոսը, թէ յարգել անոր եզակիի յատկանիշը: Այս վերջին կէտը մատուցականներու դիմումին զատ, առիթ տրուած է անհատներէ արտայայտուած տրտունջներու, մատնանչումներու ալ: «Ազատամարտիկ»ի Փետրուար 15-ի եւ 18-ի թիւերուն մէջ, օրինակ, կան այդ բնոյթի տողեր: Առաջինին մէջ Ուրուկուէյէն Տ. Գարամանուկեան խմբագրութեան ուղղուած նամակով մը կը բողոքէ Անդրանիկի ու Դրոյի (որուն ազիւնին վերադարձի նիւթը եւս ամիսներէ ի վեր հայ մամուլին մէջ տեղ ունի, հակառակը ըլլալով Անդրանիկի պատգամին թծախնդրօրէն յարգուած գաղտնապահութեան) հատատերեցումին: *Կ'ըսէ թէ* «պէտք է տարանջատել՝ ո՛վ ով է: Դրոյի մասին այնքան գրքեր կան որ պատիւ չի բերում մեր ազգին: Խօսքը գնում է նացիստների բանակին իր աջակցութեան մասին»:

Երեք օր եաքի թիւին մէջ թերթը հրատարակած է Բիւրականի աստղագիտարանի անձնակազմէն Միհաք Երիցեանի տողերը որոնք եւս կ'ընդդիմանան Եռաբլուր թաղելու որոչումին. նաեւ կը բաժնեն վերնչեալ նամակին տեսակէտը թէ «Անդրանիկին եւ Դրոյին մէկ պայուսակի մէջ չի կարելի տեղաւորել»: Մ. Երիցեան առիկա վէրաւորական կը զտնէ ու կը յիշեցնէ թէ «Դրօն՝ այն ժամանակուայ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարը, Անդրանիկին չընդունեց և այնպիսի պայմաններ ստեղծեց որ նա ստիպուած էր հեռանալ հայրենիքից»:

Անկախ՝ այս կարգի տեսակէտներու միջուկէն, հետաքրքրական է նման առիթներով նշմարել թէ անցեալ մը որուն մասին 70 տարի անդիտութիւն ու լռութիւն պարտադրուած է երկրի մը մէջ, կը յայտնուի յանկարծ ամէնէն անսպասելի պահու մը. կը յայտնուի, այլ բաներու կարգին ըսելու համար թէ ընչելի, կամ թաղելի ապրանք չէ ժողովուրդ մը յիշողութիւնը:

*Վերադառնալով Անդրանիկի ազիւնին նիւթին, կ'արժէ անդրադառնալ վերջին կէտի մըն ալ որ փոխադրութեան նիւթական երեսն է, նոյնպէս քանիցս տեղ գտած հայաստանեան մամուլին մէջ: Ըսուեցաւ թէ փոխադրութիւնը Հայաստանի պիւտճէին կ'արժէր 70 հազար տոլար: Մանրամասնութիւն չկար թէ այդ գումարին որքա՛նը ուղղակի ազիւնին փոխադրութեան համար էր եւ որքա՛նը պատուիրակութեան ճամբորդութեան, կեցութեան եւլն.: Ամէն պարագայի, նոյնիսկ նկատի առած երկրին ծանօթ վիճակը, գժուժ ու վարկաբեկիչ բան մը կար այդ նիւթին արծարծումին մէջ երբ կ'ըսուէր թէ այդ 70 հազար տոլարը կըրնար պետական պիւտճէին մէկ ճեղքը փակել, կամ թէ անով կրնար չատապօղնութեան սպասարկութեան բացը զոցուիլ: Ճիշդ է որ Հայաստանի նման երկրի մը անհամար կարիքներուն առջեւ ո՛չ թէ 70, այլ եօթը հազար տոլարն ալ կարեւոր է: Բայց Անդրանիկին ազիւնին հետ ոչինչով անհամեմատելի այլ ծախքեր չկա՞ն տեղին գործածութեան վարկածներ տարազելու համար: Կրնա՞յ, օրինակ, նման նախանձախնդրութիւն արտայայտող մը արդարացնել նախագահին գլխաւորութեամբ ստուար պատուիրակութեան մը Տաւոսի վեհաժողովին մասնակցութեան պիւտճէն որ կ'ըսուի թէ հարիւր հազարաւոր տոլարներով կը չափուի: Արդեօք այդ մասնակցութիւնը տասը տոլարի եկամուտ ապահովե՞ց երկրին որ դժուար է բացատրել թէ արդէն ի՞նչ կրնար յուսալ ճարտարարուեստի աշխարհի մեծագոյններուն քով բերած ներկայութենէն: Ու ոչ ոք կրնայ պնդել որ Հայաստանի պիւտճէն Յունուարին կրնար արտօնել հարիւր հազարաւոր տոլարի մսխում, իսկ Փետրուարին առոր զրեթէ տասնկին համար ներկայացնել զանազան ծիրքեր...:

«Հայկական ժամանակ»ը (*Փետրուար* 19) հակիրճ անդրադարձ մըն ալ ունի ազիւնի փոխադրութեան 1990-ի փորձին առնով կարելի կ'ըլլայ, հակառակ նիւթին լրջագոյն բնոյթին, ամէնէն որոշականն իսկ երգիծականի վերածելու հայկական հանճարին նոր մէկ ապացոյը ունենալ որպէս վերջաբան: Շրջանի Գեր. Խորհուրդի քարտուղար Արա Սահակեան որ նշանակուած էր «վերապատրաստման յանձնախումբի նախագահ», կը պատմէ իրենց նախաձեռնութիւնը.

«Օդանաւակայանում ինձ տեղեկացրին որ Նորայրը դագաղ է պատուիրել որի պէտք է տարուի փարիզ: Ես ըմբռնացայ դրա դէմ, սակայն մտածեցի որ ամուրիւն չսարքելու համար կարիք համաձայնուել: Ցետոյ պարզուեց որ դագաղից բացի փարիզ է տարւում 20 պարկ գինի, մի քանի տասնեակ կգ. լաւաշ: Մի խօսքով, նման փառահեղ ձեւով պատուիրակութիւնը վայրէջք կատարեց Շաղ տը Կոլ: Նորայրը օդանաւում նման մէկին էլ գտաւ, եւ երկուսով բեռնուած դագաղի երկու ծայրերից բռնած ընկան հայկական պատուիրակութեան առջեւից: Ես ո՛վ զաւեշտ, յանկարծ կափարիչը թեքուեց եւ ընկաւ գետին: Մեզ դիմաւորող Ֆրանսահայերը հետաքրքրուած շարժում էին իրենց ձեռքերը: Սկզբում կարծեցինք թէ ողջունում են մեզ, յետոյ պարզուեց, որ ասում են թէ՝ թոյլ չեն տալու որ աճիւնը տեղափոխուի Հայաստան»:

Անոնք որոնք համաձայն չեն հոս որ բերդականը երգիծանքի վերածելու հակասական տպաւորը նշմարելու, կրնան յանկապէս վերջին տողերը նկատել պատմութեան դաս մը. դաս որ ծառայեց նախաձեռնողներուն, չէ՞ որ 1990-ի պատուիրակութեան վիճակը մէջ, ամուր պահպանելով ազիւնի փոխադրութեան գաղտնիքը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՉԵԱՆ

«ՀԱՅԵՐԷՆՆ ԱԼ ԼԵԶՈՒ Է ՈՐ...»

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Այս հարցումը կարելի է խորագիրը ընել նոր «Նահանջը Առանց Երգի»ի մը, մանաւանդ այս օրերուն, երբ մեր ժողովուրդին կարգ մը տարրերը զրեթէ ամէն առիթ կը կրկնեն իրենք իրենց եւ կամ ալ իրարու, մեղապարտ պատճառաբանութիւն մը արդէն պատրաստ չրթներու վրայ, անբացատրելի եւ անարդարացնելի, տեսակ մը ահաւոր ինքնախաբէութեան պէս, ինչպէս կատուն կ'երթայ խարտոցը լիզելու եւ լեզուէն ծորած արիւնը կը լակէ թոք կերած ըլլալու համոզքը վայելելու համար:

Վերի հարցումը, տասնեակ տարիներ առաջ Իսթանպուլի հայահոծ թաղամասերէն մէկուն թաղական ազաներէն մէկը, վարժարանի անօրէնութեան սենեակին մէջ դասարանի ուսուցչուհիին ուղղած էր անօրէնին ներկայութեան, հաչիւ պահանջելով անկէ՝ որպէսզի բացատրութիւն տայ թոռը հայերէնէն վերաքննութեան ձգած ըլլալուն համար...:

Մենք օրին իրաւացիօրէն պարտաւած կինք այդ անդիտակից թաղական ազան, նաեւ ղինքը ղպատուէթեան հրաւիրելով այդ մասին, յիշեցնելով որ լեզուն ժողովուրդի մը ինքնութեան թուղթն էր, շատ աւելի կարեւոր, մանաւանդ երբ մարդ կ'ապրի ամենակուլ Սփիւռքի մէջ: Անոր համար է որ զարերէ ի վեր Հայը աշխարհի ո՛ր երկիրը որ զացած է, առաջին զործը եղած է, իր սեփական տունը չինելէ առաջ՝ յաճախ կառուցանել իր եկեղեցին եւ անոր քով ալ Հայկական Վարժարանը, որպէսզի կարենայ իր տոհմիկ զոյութիւնը չարունակել օտարութեան մէջ:

Այսօր, արդար է դիտակից Հայուն մը-տահոգութիւնը, տեսնելով մեր վարժարաններուն մէջ ապրուած տեղատուութիւնը՝ հայերէն լեզուին եւ անոր կողքին տոհմիկ դիտակցութեան. վտանգ մը, որ համամատած է, որուն առջեւ ահազանգի նշանները աւելի բարձր կը լսուին հետզհետէ: Օտարախօսութիւնը ծաւալուն ըլլած է դառնալ մեր հաւաքականութեան մէջ, խառն ամուսնութիւններու կողքին, իսկ ա՛լ աւելի մտահոգիչը այն է այդ բոլորին մէջ, որ յաճախ հայերէն խօսող ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու չենք հանդիպիր մեր վարժարաններուն մէջ եւ չատեր իրենց միջեւ հայերէն չեն խօսիր նոյնիսկ ուսուցչանոցի մէջ, տխուր օրինակը տալով խեչափառին ձագին, որ ծուռ կը քալէ եղեր՝ իր մօրը քալուածքը օրինակելով, յաճախ նոյնը տեսնելով նաեւ իր սեփական տանը մէջ, ընտանիքին միւս անդամներուն մօտ:

Եկեղեցի եւ դպրոց. երկու թեւերը ժողովուրդի մը, ազատ կարենալ թռչելու համար աշխարհի հորիզոններուն վրայ: Մինչդեռ մենք մեր ձեռքերով կը վերատունք այդ թեւերը յաճախ, մեր զաւակները ազգային վարժարաններէն առնելով նախակրթարանի դասարաններէն, զանոնք այլատեալի սնոպիզմով մը պետեղելու համար օտար վարժարաններ, երբ պետական օրէնքները ամէն տեսակ թոյլատուութիւն կ'ընձեռեն, որպէսզի հայ մանուկը իր նախակրթութիւնը ստանայ ազգային վարժարանին մէջ, իսկ ժողովուրդին պիտակից խաւը ամէն տեսակ զոհողութիւն կրնայ միշտ, այդ վարժարաններուն զանոնք լայնօրէն կարենալ բաց պահելու համար ազգին զաւակներուն առջեւ:

Եթէ այս վիճակին պատասխանատուն հարկ ըլլայ փնտռել, ամէն ոք բաժին կունի վերցնելիք ասոր մէջ, վարիչէն մինչեւ չեզ ծնողքը, ուսուցիչէն մտաւորականի եւ մամուլի ծառայողը. որովհետեւ վերջինիս աւելի ծանրակչիռ կը դառնայ ու մտահոգ հանգամանք կամաւոր տեղատուութիւնը, քանի որ հողը չարունակ կը սպրի մեր ոտքերուն տակ եւ այս գնացքով մըն ալ պիտի տեսնենք, որ արդէն չուշ է եւ կորսնցուցեր ենք ամէն ինչ իրրեւ Ս. Մեսրոպի սերունդ մեր գոյութիւնը կարենալ չարունակելու համար...:

«Ակօս»

ԱՐԱ ԿԻԻԼԷՐ՝ ՏԵՍՈՂԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԳԻՐԸ

Ֆրանսական օրաթերթ «Էօզկիւր փոլիթիֆա» փետրուար 22–ի թիւով կէս էջ յատկացուցած է ծանօթ լուսանկարիչ Արա Կիւլէրի Թուրքիոյ մէջ անոր «Դարուն լուսանկարիչը» ընտրութեան առթիւ։ Աւուրեսատղէսը որ տէր է միջազգային բազմաթիւ մրցանակներու, վերջերս ցուցահանդէս մը բացած է Վիէննայի մէջ։

Արա Կիւլէր ծնած է 1928–ին Պոլիս, 1950–ին սկսած է լրագրութեան, 1960–ական թուականներուն արդէն բռնած միջազգային ճանաչումի տէր լուսանկարիչ մը դառնալու ճամբան։ 1961–ին լուսանկարի միջազգային տարեգիրքը դինք դասած է աշխարհի եօթը լաւագոյններուն շարքին։ Անոր լուսանկարները ցուցադրուած են բազմաթիւ երկիրներ, յատ առած՝ մամուլի աշխարհի ամէնէն ծանօթ անուններուն էջերուն մէջ։ Ան ծանօթ է նաեւ Զըրվիլի, Փիքասոյի, Տալիի աշխարհահռչակ չարք մը այլ դէմքերու ոչ միայն լուսանկարներով այլեւ հարցազրոյցներով։ Իր լուսանկարներէն չատեր արդէն սեփականութիւնն են ԱՄՆ–ու, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ, եւ այլն լուսանկարներու թանգարաններուն։

«Մենք՝ լուսանկարիչներս, մեր ապրած դարուն տեսողական անցեալը գրող պատմագիրներ ենք» կ'ըսէ ան. այդ առումով ալ գոհ է իր կատարած աշխատանքէն։ «Լուսանկարիչ – թղթակից ըլլալ չի նշանակեր հեռուէն մէկը լուսանկարել։ Պէտք է մարդուն հետ բարեկամանալ. մէկը տեղ կը հասնի երբ մարդը սիրել գիտէ։ Մարդուն սիրով մէկը կըրնայ կեանքը սիրել։ Աշխարհը յայտնաբերուած է ամէն անկիւններով, սակայն մարդ զայն նորովի կը յայտնաբերէ. լուսանկարը ատկէ ծագում առած է։ Պէտք է որպէս արուեստ մօտենալ անոր եւ ոչ որպէս միայն դրամ շահելու միջոց»։

Որպէս տեսողական պատմագիր, մօտ է գործը աւարտած նկատելու. կ'ըսէ. «կորսուած պատմութիւն մը միայն լուսանկարներու վրայ մնաց։ Կեանք մը ապրեցայ։ Հիմա այլեւս այս բոլորը պատմութեան պէտք է փոխանցել։ Իմ հատորներս պատմութեան պիտի մնան։ Բոլոր անոնք որոնք ծանօթ չեն այդ անցեալին, այդ հատորներուն նայելով պիտի սորվին զայն։ Մէկ – երկու հատոր եւս մնացած է, եթէ զանոնք ալ պատրաստեմ, անկէ ետք մահը թող հրամմէ»։

ԴԱՂԹԱԹԷ ԴԱՂԹԱԹ

ՓՐԱԿԱՅԻ հայկական միջնակարգ վարժարանը որ կը դրծէ չորս տարիէ ի վեր, մինչեւ հաշուով 20 – 25 աշակերտ ունի, 5 – 12 տարեկան։ Կը դասաւանդուի հայերէն, հայ գրականութիւն եւ պատմութիւն։ Կը պաշտօնավարեն կամաւոր չորս ուսուցիչներ։ Դպրոցը պէտք ունի նիւթական միջոցներու, բայց ծնողքներէն գրական ընկալում չէ գտած դպրոցը վճարովի ընելու առաջին առաջարկը։ Այս տարուան վերամուտին միայն կարելի եղած է այդ ձեւը կիրարկել։

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 28–ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Սանահնի մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին երեկոյթ մը կազմակերպուած էր արծարծելու համար «Կանադայի գրականութիւն» նիւթը։ Հրաւիրուած էր Նելլի Օխինեան Մոնրէալի համալսարանէն ուր բաղդատական գրականութեան դասախօսութիւն է։ Բացման խօսքը արտասանած է Սիմա Աբրահամեան եւ անդրադարձած 19–րդ դարու Հայ կին գրողներու, ինչպէս Ս. Տիւսաբ, Սիպիլ, Զ. Եսայեան, որոնք հայ գրականութեան մէջ ներմուծած են ֆրանսական ֆեմինիսթ մտայոդութիւնը։ Նելլի Օխինեան գրասէրներուն ներկայացուցած է արեւմտեան անգլիագիր կնոջական գրական աւանդը, ապա անցնելով երրորդ աշխարհ, կեդրոնացած է սփիւռքի հայ կին գրողներու ինքնակենսագրական յուշագրութիւններուն վրայ։ Ընտրուած երկու գործերն էին՝ Աստղիկ Ջամքերթչեանի Arménie, mes racines եւ Նուարդ Թիրեաքեանի «Իմ ճամբան որոր մոլոր»։ Ցանձնախումբը ծրագրած էր հրաւիրել Ն. Թիրեաքեանը, որ սակայն իր մահկանացուն կը կնքէր Յունուար 7–ին։ Ի յարգանս իր յիշատակին, Վրէժ – Արմէն Արթինեան ոգեկոչած է անոր կեանքը։ Նելլի Օխինեան ծնած է Հարաւային – Լիբանան, 1975–ին ընտանիքով ձգած են Լիբանանը եւ հաստատուած Վանկուվըր։ Գանատայի մէջ տիրացած է Մագիստրոս արուեստից տիտղոսին Մոնրէալի համալսարանէն լեզուաբանութեան մէջ։ 1996–էն ի վեր անդամ է Սիմոն տը Պօվուար հիմնարկին։ Այժմ կը պատրաստէ աւարտաճառը կեդրոնանալով հայկական սփիւռքի ինքնակենսագրական դրութիւններուն վրայ։ Զեկուարկի աւարտին հարց – պատասխանի բաժին մը եղած է։

***

ՂԱԼԱԹԻՈՑ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 13–ին նշուած է Առաջաւորաց բարեկենդանը եւ ոգեկոչուած Կոլոտ պատրիարքը։ Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը Կոլոտ պատրիարքի անունը կրող սրահին մէջ, որու նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք։ Ելոյթներ ունեցած են Պիթլիսի Հայերու անունով՝ Պետրոս Տամատեան, Թադուհի Վոլքան եւ խնամակալութեան անունով Նազարէթ Պալ, Արամ Եպիսկոպոս Աթէչեան։ Հուսկ բանը արտասանած է Մեսրոպ Արք.։

***

ԼԱԻԱԼԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Պարտէեան սրահին մէջ, Յունուար 22–ին, հովանաւորութեամբ Հ.Օ.Մ.–ի Լաւալի Շուչի մասնաճիւղի վարչութեան, կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ դաստիարակչական եւ անդամական յանձնախումբերուն, սեմինար մը տեղի ունեցած է, նիւթ ունենալով՝ Վարչականի մը պարտականութիւնները, Մխիթարեան – ներու փոխ – յարաբերութիւնները եւ հայեցի դաստիարակութիւնը։ Բանախօսները եղած են Արմինէ Աստուրեան եւ Պայծառ Աւետիքեան։

ԱՒՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՄԵՐ ՍԱՌՆԱՐԱՆՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑՆԵԼ ՄԵԶ...

Մեր մէջ արմատացած սխալ կարծիք մըն է թէ պաղը կը պաշտպանէ ուտելիքները։ Մինչդեռ, եթէ չյարգենք առողջապահական կարգ մը օրէնքներ, մանրէները կրնան թունաւորել մեր ուտելիքները եւ հիւանդացնել մեզ։

Պէտք է լաւ իմանանք, որ մեր սառնարանները կախարդական պղպանները չեն, ուր կրնանք լեցնել մեր ուտելիքներուն աւելցուքները, առանց անհրաժեշտ միջոցառումները որդեգրելու։ Լաւ իմանանք նաեւ, որ պաղը հականեխիչ յատկութիւններ չունի, պէտք է յարգենք մեր սառնարանին ճիշդ եւ լաւ գործածութեան օրէնքները, ինչ որ մենք յաճախ կը մոռնանք։

ՍԱՌՆԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՄԱՆՐԷՆԵՐ

Եթէ սառնարանը կ'երկարաձգէ մեր թարմ ուտելիքներուն կեանքը, բայց եւ այնպէս չի կրնար արգիլել անոնց փճացումը կամ անոնց մէջ մանրէներու բազմացումը։

Մեր սառնարաններուն մէջ կը դրծեն տարբեր տեսակի մանրէներ, ոմանք նըշաւակ վտանգաւոր են քան ուրիշներ, քանի որ անոնք գաղտագողի չեն գործեր, այլ կ'այլափոխեն ուտելիքին տեսքը, ինչ որ բաւարար զգուշացում մըն է մեզի համար, որպէսզի անմիջապէս ձերբազատինք անոնցմէ։ Դժբախտաբար, կան այլ մանրէներ, որոնք գաղտնի կը գործեն եւ կրող սրահին մէջ, որու նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք։ Ելոյթներ ունեցած են Պիթլիսի Հայերու անունով՝ Պետրոս Տամատեան, Թադուհի Վոլքան եւ խնամակալութեան անունով Նազարէթ Պալ, Արամ Եպիսկոպոս Աթէչեան։ Հուսկ բանը արտասանած է Մեսրոպ Արք.։

***

ԼԱԻԱԼԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի Պարտէեան սրահին մէջ, Յունուար 22–ին, հովանաւորութեամբ Հ.Օ.Մ.–ի Լաւալի Շուչի մասնաճիւղի վարչութեան, կազմակերպութեամբ եւ ղեկավարութեամբ դաստիարակչական եւ անդամական յանձնախումբերուն, սեմինար մը տեղի ունեցած է, նիւթ ունենալով՝ Վարչականի մը պարտականութիւնները, Մխիթարեան – ներու փոխ – յարաբերութիւնները եւ հայեցի դաստիարակութիւնը։ Բանախօսները եղած են Արմինէ Աստուրեան եւ Պայծառ Աւետիքեան։

ՍԱՌՆԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՄԱՆՐԷՆԵՐ

Եթէ սառնարանը կ'երկարաձգէ մեր թարմ ուտելիքներուն կեանքը, բայց եւ այնպէս չի կրնար արգիլել անոնց փճացումը կամ անոնց մէջ մանրէներու բազմացումը։

Մեր սառնարաններուն մէջ կը դրծեն տարբեր տեսակի մանրէներ, ոմանք նըշաւակ վտանգաւոր են քան ուրիշներ, քանի որ անոնք գաղտագողի չեն գործեր, այլ կ'այլափոխեն ուտելիքին տեսքը, ինչ որ բաւարար զգուշացում մըն է մեզի համար, որպէսզի անմիջապէս ձերբազատինք անոնցմէ։ Դժբախտաբար, կան այլ մանրէներ, որոնք գաղտնի կը գործեն եւ մեծ աւեր կը պատճառեն մարսողական մեր գործարաններուն։ Անոնցմէ յիշենք «սալմոնէլ»ները, «սթաֆիլոքոք»ները, «լիսթերիա»ները եւայլն...։

ՈՐ ՈՒՏԵԼԻՔՆԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ԽՈՑԵԼԻ ԵՆ

Կարգ մը ուտելիքներ աւելի հակամէտ են մանրէներով վարակումը, ահա թէ ինչու յատելեալ ուշադրութեան կը կարօտին եւ նուազ երկար կը դիմանան քան ուրիշները։ Անոնք դիւրին կը վարակուին, քանի որ մանրուած են կամ այլազան բաղադրութիւններու խառնուրդ են։

Ասոնցմէ յիշենք միսը կամ ձուկը, հաւը, «մորթատէլ»ի բոլոր տեսակները, որոնք կարելի չէ երկար ժամանակ պահել նոյնիսկ սառնարանին մէջ։

Հոս կարեւորութեամբ չեշտենք, որ ուտելիք մը որքան աւելի մանրուած ըլլայ այնքան քիչ կը դիմանայ եւ այդքան արագ պէտք է սպառել։

Մանրուած, տաշուած ստեպղին մը կրնայ չատ դիւրաւ «լիսթէրիա»է վարակուած ըլլալ մանրուելու ընթացքին եւ հետեւաբար անդիմաստ է անոր մնացորդը քանի մը օր եւս սառնարանին մէջ պահելը։ Նոյն տրամաբանութենէն մեկնելով անդիմաստ է պահել մանրածոյ միսի, «սալատ տը Ֆրուի»ի մնացորդները։

Մանրէներէն դիւրին վարակուող այլ ուտելիքներ են հաւկիթը, «մայոնէզ»ը, կակուղ պանիրները, լոլիկով աղցանը, խաչած դեռնախնձորը եւ այլն...։

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՈՒՏԵԼԻՔ ԻՐ ՏԵՂԸ ՈՒՆԻ

Սառնարան մը բաժնուած է զանազան գոտիներու, որոնց ջերմաստիճանը կը տարուբերի 0–էն 8–ի միջեւ։

Ուտելիք մը որքան նուրբ եւ դիւրաւ փճացող ըլլայ, այնքան ցած ջերմաստիճանով գոտիի մէջ պէտք է զետեղել զայն։ Այսպէս, կը թելադրուի, որ մսեղէններն ու ձկնեղէնը, ինչպէս նաեւ հաւկիթը դրուին 0–էն 2 ջերմաստիճան գոտիին մէջ։

Քաղցրեղէններն ու կերակուրները 3–էն 5 աստիճան գոտիին մէջ։

Կաթնեղէնները 5–էն 8 աստիճան գոտիին մէջ։

Եւ վերջապէս, պաուղներն ու բանջարեղէնները 7–էն 8 աստիճան գզրոցներուն մէջ։

ՈՐՈ՞ՆՔ ԱՒԵԼԻ ՇՈՒՏ ԿԱԶԴՈՒԻՆ ԱՅՍ ՄԱՆՐԷՆԵՐԷՆ

Երախաները, տարեց անձերը, յղի կիները, հիւանդները, ինչպէս նաեւ նոր սպաքինողները չատ զգայուն կ'ըլլան վերոյիշեալ մանրէներէն, որոնք փորհարութեան, փսխուքի, տաքութեան եւ ծանր թունաւորումներու դուռ կը բանան։

ՄԱՍՆԱԳԷՏԻ ԹԵԼԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

● *Իւրաքանչիւր ուտելիք իրեն յատկացուած տեղը դրէք։ Այսպէս տեղի չգոյութեան պատճառով հաւկիթները վարի յարկերուն վրայ մի տեղաւորէք։ Այլապէս կը նպաստէք անոնց արագ փճացման։*

● *Սառնարանին մէջ տաք ուտելիքներ մի տեղաւորէք, այլապէս կը խախտէք ներքին ջերմաստիճանը, որ 5–ով բարձրանալու պարագային մանրէներուն բազմացումը 2–ով կը բազմապատկէ։*

● *Շուկայէն գնուած ձեր ուտելիքները ձերբազատեցէք ծրարներէն։ Այդ ծրարները անկասկած որ աղտոտած են եւ մանրէներ կը կրեն պահեստանոցներուն մէջ կամ փոխադրութեանց ընթացքին։*

● *Երբ շուկայէն վերադառնաք ձեր գնումները չատ արագ դասաւորեցէք սառնարանին մէջ, առանց յաւելեալ առիթ տալու որ անոնք մանրէներէ վարակուին։*

● *Ձեր ուտելիքները պահեցէք կափարիչով օժտուած տուփերու մէջ եւ կամ ծրարեցէք կերպընկալ թերթերով (ֆիլմ փլասթիֆ), որոնք աւելի առողջապահական են քան պլիւմինիոմ թերթերը։*

● *Պտուղներն ու բանջարեղէնները լըւացէք նախքան սառնարանին մէջ տեղաւորելը։*

● *Սառնարանը չափազանց մի խճողէք, պէտք է որ օդը ազատօրէն շրջի։*

● *Ճաճախակի մի բանաք սառնարանը, որպէսզի տաք օդ չմտնէ եւ ներսի ջերմութիւնը չխանգարէ։*

● *Միշտ ստուգեցէք ձեր սառնարանին «թերմոսթաթ»ն, որուն կոճակը կրնայ խախտած ըլլալ մաքրութեան ժամանակ կամ անուշադրութեան հետեւանքով։*

● *Միշտ ստուգեցէք ձեր ուտելիքներուն վրայ նշուած սպառման ժամկէտը եւ մի վարանիք թափելու որեւէ ուտելիք, որուն սպառման թուականը աւարտած է։*

«ԱԶԴԱԿ»

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՋՆՈՐԴ ՏԷՐ ՊԱՊԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ 8

Սահակ Էֆէնտիենց տունը

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Ուրիշը ինչ կ'ուզէ, թող ըսէ։ Ես այդ մտածանին չեմ դներ, որովհետեւ որոշած եմ այդ մարդուն հետ չամուսնանալ։

ՍԱՀԱԿ. – Ե՞րբ տուիր այդ որոշումդ։

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Այսօր։

ՍԱՀԱԿ. – Պատճա՞ռը։

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Քանի մը օրէն կ'իմանաք եւ այն ատեն դուք ալ ինծի իրաւունք կուտաք։

ՍԱՀԱԿ. – Այդ խորհրդաւոր խօսքերդ բան մը չեմ հասկնար կոր։ Բա՛ց խօսէ, որ իմանանք։

ԶԱՐՈՒՀԻ. – Կը կրկնեմ, ես չեմ ուզեր Մարտիկ աղային հետ ամուսնանալ ... չեմ ուզեր ամբողջ կեանքս դժբախտութեան մէջ անցընել։ (Լալով դուրս)։

ՍԱՀԱԿ. – Պարզապէս խենթութիւն է այս աղջկան ըրածը։

ԹԱԳՈՒԿ. – Գործին մէջ գաղտնիք մը կայ, որ մենք չենք հասկնար կոր։

ՍԱՀԱԿ. – Ինչ որ ալ ըլլայ, այս խայտառակութեան առաջքը առնելու է։

ԹԱԳՈՒԿ. – Արդէն քանի մը օրէ ի վեր ես հասկցած էի, որ այս նշանառութը իր կամքովը չէ։

ՍԱՀԱԿ. – Թող ըսէր, էֆէնտիմ, թող բացէ բաց ըսէր։

ԹԱԳՈՒԿ. – Հիմակուան աղջիկները տարօրինակ են։ Մխիթճան աղային աղջիկը՝ Սաթենիկն ալ առանկ է։ Երկու – երեք տեղէ ձեռքը ուզեցին, չնորհքով, դիւրքի տէր երիտասարդներ։ Բոլորն ալ մերժեց։

ՍԱՀԱԿ. – Ի՞նչ կ'ըսէ ան՝ կը մերժէ կոր։

ԹԱԳՈՒԿ. – Ճաշակին չարմար չեն եղեր։ Ա՛ս ալ նոր մոտա է։ Մեր ատենը առանկ բան չկար։ Ծնողքը կ'որոշէր չարմար ամուսինը, աղջիկն ալ առանց դիտողութեան կը հաւնէր։ Ես առանկ ամուսնացած եմ քեզի հետ։ Ճաշակնիս իրարու չարմար ալ չէր նէ՝ եռքը չարմարեցաւ։

ՍԱՀԱԿ. – Ինծի այնպէս կուգայ, որ մէկը խօսք խառնած է։

ԹԱԳՈՒԿ. – Մեղայ, ո՞վ խօսք պիտի խառնէ։ Զարուհին ուրիշին ըսածին կաբեւորութիւն չի տար։

ՍԱՀԱԿ. – Անանկ է նէ՝ մէկ ուրիշը կը սիրէ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Չէ՛, ճանըմ, ինչեր կ'ըսես։ Աւանկ բան մը ըլլար նէ՝ ես իմացած կ'ըլլայի։

ՍԱՀԱԿ. – Հիմա Տէր Բարսեղին ի՞նչ ըսենք։ Մարդը այս գործը չյողդցնելու համար, հոգին քերանը եկաւ, չարաթներով աշխատեցաւ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Նայինք մինչեւ վաղը ի՞նչ կ'ըլլայ։ Թերեւս վաղը կը փոխուի։

ՍԱՀԱԿ. – Նկատեցիր, որ այս իրիկուն չատ ուրախ ներս մտաւ եւ երբեք բարկութեան նշան ցոյց չտուաւ... ին վերջն էր՝ որ լալ սկսաւ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Է աւակէ ի՞նչ պիտի հետեւցնես։

ՍԱՀԱԿ. – Սա պիտի հետեւցնեմ, որ այս ամէնուն մէջ գաղտնիք մը կայ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Վաղը առաուն հետը կը խօսինք։ Եթէ միտքը չփոխեց, Տէր Բարսեղին լուր կը ղրկենք, որ գայ։

ՍԱՀԱԿ. – Ուրիշ ճար չկայ։

Լոյսի խաղով՝ յաջորդ օրը։

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – (Ներս մտնելով)։ Ինծի ուզեր էք, խեր ըլլայ, առաու կանուխ... Սիրտս դող ելաւ։

ՍԱՀԱԿ. – Դող ելլելիք բան չկայ։ Հարցը այն է՝ որ այս գործի պիտի չըլլայ։

ԹԱԳՈՒԿ. – Խրամէթ չէ եղեր։

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Ո՞ր գործին համար է ձեր խօսքը։

ԹԱԳՈՒԿ. – Մարտիկ աղան ճամբայ ելա՞ւ։

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Կարծեմ չոգենաւը երէկ իրիկուն մեկներ է եւ Մարտիկ աղան ուշացած ըլլալուն, հոս մնացեր է։

ՍԱՀԱԿ. – Ուրեմն աւելի լաւ։

Տ. ԲԱՐՍԵՂ. – Բայց ի՞նչ կայ, ըսէ՛ք։

(Շար. 18)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Շնորհիկ Քըրմզեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ազթին Ապտալեան եւ Սիրան Մուրատեան 1500 Ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:*

⁂

Տէր եւ Տիկին Ազթօ Խաչատուրեան 500 ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին Տիկին Շնորհիկ Քըրմզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Աչխատանքի լրաւոնք ունեցող միջին տարիքի հայ կին մը որեւէ աչխատանք կը փնտռէ (տարեց անձի կամ մանուկի խնամք տանիլ եւ այլն):

Հեռաձայնել. –

01 – 45 – 32 – 47 – 45

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Կապոյտ Խաչի Նայիրի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Անայիս Աւետեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, կեսրոջ, մեծ – մօր եւ ազգականին՝ Յոյիճէ Աւետեանի մահուան առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Աբշալոյս Թաղկոսեան մասնաճիւղի ժողովը Շաբաթ, Մարտ 4, ժամը՝ 16–ին Հայ Մչակոյթի Տան մէջ:

(Շար. Ա. էջէն)

ըսէ Շերաք: Թէ Հեզպոլլահի մարդիկը հրեշտակնե՞ր են» եւ մերժած է Շերաքի մօտ երթալ, որովհետեւ «սուլոցով հրաւէրի մը հնազանդելու պէտք չունի»:

Բայց, կացութիւնը չատ բարդ է եւ վեարին բաւական նեղ կացութեան մատնուած է այցելութեան ընթացքին եւ Մերձաւոր – Արեւելքի խորհրդականն ալ «էչուխիւն» (իոնըրի) որակելէ ետք ժոսփէնի խօսքերը աւելցուցած է.– «Այսպէս կ'ըլլայ երբ հարկ եղածին չափ պատրաստուխիւն չի տեսնուիր»: Արդարեւ, կը չեշտուի թէ ժոսփէն արտայայտուած է հարցի մը մասին որուն խորապէս տէրը չէ:

Այս բոլորը լուրջ տագնապ մըն ալ ստեղծած են համակեցութեան մէջ:

Աւելորդ է աւելցնել թէ Իսրայէլ չատ պոհ է, այցելութիւնը «իսկական յաջողութիւն» մը կը նկատէ:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԴՐԷՅ ԲԱԲԻՑԿԻ, ռուս լրագրողը, մէջտեղ ելաւ, բայց, ապատ չէ: Իրմէ լուր չկար այն օրէն երբ Ռուսերը պինք փոխանակած էին երեք ռուս պինուորներու հետ (Փետրուար 3): Փետրուար 25ին, մէջտեղ ելած էր Տաղստանի մայրաքաղաք՝ Մախաչկալայի մէկ սրճարանը, բայց քիչ ետք կը ձերբակալուէր, կեղծ անցագրով մը: Կ'ըսուի թէ Բաբիցկի Ալի Մուսայեւ եղած էր, Աղրբեջանի քաղաքացի: Ցոյս կար որ Փետրուար 28–ին ապատ արձակուի, իրեն դէմ եղած ամբաստանուխիւնները ծանրակչիռ չըլլալով:

ՊԱՊԸ վերջացուց եգիպտոսի իր ճամբորդութիւնը որ 90–ղն էր եւ Նախաբանն էր միայն այն այցելութեան զոր պիտի կատարէ Երուսաղէմ եւ Յորդանան Մարտ 20–էն 26:

ՔՈՒՐԱՐԱԿ

Բ. ԴԱՄԱԿԱՐԳ

Բ. դասակարգի մրցումներու չարքին, Վալանս իր դաչտին վրայ 0 – 1 պարտուեցաւ Լօրիանէն եւ վերապատ իր 20–րդ եւ վերջին տեղը դասաւորման մէջ, 21 կէտով: Գլուխն է միչտ Լիլ 64 կէտով:

⁂

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Երջան

Շաթիյոն – ՀՄԸՄ Ֆրանս	0 – 2
Պրըթիճեըի – ԻԻ.ԺԻ.Ա. Ալֆորվիլ	0 – 0

Լիոնի Երջան

Ռիվ Սփոր – ՀՄԸՄ Լիոն Տէսիճ	0 – 0

Իզէրի Երջան

Ֆէզէն – ՀՄԸՄ Վիէն	3 – 0

Տրոմ–Աբռէշի Երջան

Շահէօյ – ՀՄԸՄ Վալանս	1 – 1

Պուչ–ռու–Ռոնի Երջանի

ԺԷմբլոս – ՀՄԸՄ Արծիւ	1 – 1

– ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ –

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 2

Տօն Սրբոց Վարդանանց

Զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451 թուին)՝ «վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց»

Անուանակոչութեան տօնն է Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց:

– Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10–ին պատարագ եւ Գոհաբանական Աղօթք պիտի ըլլայ:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ե. ՎՐԴ. ԹՈՇՃԵԱՆ

ՅԱՆՕԹ. –

– Պետական անօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աչակերտ, պաշտօնեայ եւ ուրիչներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 4

Տօն Կոստանդնուպոլսոյ Սրբոյ Ժողովոյն հարիւր յիսուն հայրապետացն (381 թուին)

Վազուան Բարեկենդանի կիրակամուտին առիթով, Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Տաճարին մէջ, ժամը 4.30–ին երեկոյեան ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը գոցուի:

ԻՍԻ

ՀԱՆԴԻՍԱՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութեամբ՝ Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան Ասարայրի Հերոսամարտի Խորհուրդը եւ հերոսներու ոդին յաւերժացնող դասախօսութիւն, մեներգ, արտասանութիւն եւ խմբերգ՝ Մարտ 5, Կիրակի, ժամը՝ 15.30–ին Իսիի Եկեղեցւոյ Նուրհան Փըրկիեան Մշակութային սրահին մէջ

6, Avenue Bourgain

Հիւրասիրութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Սիրով կը հրաւիրուի ընդհանուր հայութիւնը ներկայ ըլլալու:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 2

Տօն Է Վարդանանց Զօրավարացն Մերոյ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին

Այս առթիւ Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ՝

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՊՕՄՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Պօմոնի Կապոյտ Խաչի Նայիրի մասնաճիւղին, հովանաւորութեամբ եւ պատրաստութեամբ տեղւոյն Հոգեւոր Հովիւ Հայր Կոմիտաս Յովնանեանի՝ – Ռօք Օփէրա – կը ներկայացնեն աչակերտները, Շաբաթ, Մարտ 4, ժամը 17–ին Եկեղեցւոյ վերի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերուհիները եւ համակիրները սիրով հրաւիրուած են:

Մուտքը ազատ է:

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

A l'occasion de la sortie
de l'enregistrement des miniatures
de Komitas
par le **Quintette KHROMA**
l'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
&
L'ORCHESTRE DE CHAMBRE LYRIQUE DE PARIS
vous convient à une

RENCONTRE - DEBAT

le jeudi 2 mars à 20h30

sur le thème :

«ECOUTER ET INTERPRETER KOMITAS EN L'AN 2000. COMMENT ET POURQUOI ?

Avec la participation de
ARTHUR AHARONIAN
Compositeur-musicologue,
spécialiste de Komitas

La soirée sera illustrée
par des extraits du nouvel
enregistrement
du Quintette KHROMA

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — Paris 17e
(Métro Courcelles)

Renseignement : 01 42 27 12 26 /
01 45 20 03 18

Frais de participation :
Membres: 30 F, non-membres: 50 F

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլ – Կոնէս եւ Վիլիէ Լը Պէլի Աստղիկ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Օր. Ժապլին Օհանեան, Պր. Անտրէ Ետտպարտչեան 500–ական Ֆր.: Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարիամ Օհանեանի մահուան առթիւ. –

Տէր եւ Տիկին Սրա Պիպէրեան 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Ժապ Օհանեան 500–ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ եւ Ժանին Մէնէճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան եւ Գաթրին Մէնէճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լէւոն Սարգիսեան 200 Ֆր.:

Օննիկ Պոտուրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ եւ Ալպէր Հալէպլեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժօրժէֆ եւ Վէհան Ադեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռընէ Մարթայեան 500 Ֆր.:

Փոխան ծաղկեպսակի՝ Շաֆէ Պապիկեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամկոչեան 500 Ֆր.:

UGAB - MARSEILLE

COLONIE DE VACANCES

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans (1986 à 1993)
du lundi 3 au lundi 24 juillet
à St-Jean Montclar (Alpes de Haute-Provence)
Prix : Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3500 Francs pour 1 enfant — 6500 Francs pour 2 enfants
— o — o — o — o — o —
La Colonie de l'U.G.A.B. cherche des Animateurs — Animatrices
pour juillet 2000 — BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo
— o — o — o — o — o —

PENSION FAMILIALE DE L'UGAB

du mardi 25 au dimanche 30 juillet
— pension complète —

Pour tous renseignements veuillez contacter
U G A B — 327, Bd Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 06 03 74 16 99

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Venez fêter

MARDI GRAS

Déguisements, goûter offert, animati musique

organisée
par la section de Livry-Gargan
de la Croix Bleue des Arméniens de France
et la Maison de la Culture Arménienne

le Dimanche 5 mars à partir de 14h30

Maison de la Culture Arménienne
17, rue Charles Péguy —
93190 LIVRY-GARGAN
Tél. : 01 43. 85. 90. 12

Venez nombreux —
Entrée libre

⁂

La Section «**ASTRIG**»
d'Arnouville — Sarcelles — Gonesse - Villiers-le-Bel

Grand Dîner Dansant de l'An 2000

animé
par **Adiss HARMANDIAN**
et **son Orchestre de Los-Angeles**
le Samedi 4 Mars à 20 heures
à l'Espace «Charles Aznavour»
5, rue Paul Vaillant-Couturier
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Renseignements & réservations :
01 39 85 39 54 ou **01 39 87 08 73**

⁂

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 2000 pour son centre de vacances de Bellefontaine et son camp itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA**
- **Assitants sanitaires (médecins ou infirmier en 2ème année)**
- **Economes**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Date limite de candidature : 15 avril.

⁂

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ (ԼՈՒԹ)

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի Էչօլա Սասունի մասնաճիւղը կազմակերպէ վիճակախաղ մը
C.A.Q. bd. Denis Papin, 13015 Marseille
Կիրակի, Մարտ 5, կէսօրէ վերջ ժամը 15–ին, բազմազան պեղեցիկ առարկաներով:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935